MARIN PREDA

deliru l

Ediţia a IT-a revăzută şi adăugită

EDITURA CARTEA ROMÂNEASCA

Coperta de
Andrei Olsufiev

Cînd mama lui Parizianu, sora mai mare a primei neveste a lui Moromete, se întoarse de la Paris însărcinată, mulţi crezuseră că va ieşi din asta un copil care n-avea să semene deloc cu cei din sat ; fiindcă ce deosebire ar mai fi fost atunci între Paris şi Siliştea-Gumeşti ? Boieroaica, doamna Guma, îl botează ea însăşi, iar Moromete, pe atunci flăcău tăcut, deschise gura şi îl porecli Parizianul. Dar nici nu se putea un copil mai şters şi mai siliştean decît cel pe care îl născu această viitoare cumnată a lui Moromete. Se pomeniră toţi cu-el că a ajuns flăcău, că se însura şi făcu la rîndul său un eopil, pe Ştefan. Avea un singur merit: ţinea la cei trei, Paraschiv, Nilă şi Achim, ca şi cînd i-ar fi fost fraţi, şi la Guica, care era sora lui Moromete, ca şi cînd i-ar fi fost lui a doua mamă. De ce ? Nimeni nu ştia.

Ceva din neînsemnătatea lui Parizianu se răsfrîngea asupra fiului, cu toate că firea acestui băiat ar fi trebuit totuşi să atragă atenţia. Avea o veselie ciudată, inexplicabilă, din care nu răzbătea în afară, pe înţelesul celorlalţi, decît cîte-un cu-vînt sau cîte o expresie pe care le repeta pînă te scotea din sărite. Odată 1-a ţinut una o vară întreagă, zicea, orice i-ai fi spus, că n-are importanţă, cum n-are, mă, importanţă, se supăra omul, să-i spui lui tac-tău să vie să-şî îa putina, că J s-au uscat doagele pe-aici, să nu mă pună pe urmă să î-o plătesc cînd o vedea că i se scurge zeama de varză prin ea..,,

„n-are importanţă" răspundea el tărăgănat, cum n-are, mă, importanţă, îşi ieşea ăla din pepeni, tu-ţi pastele mă-tii, îţi baţi joc de mine, că acuşi îţi dau vreo cîteva... Alteori însă era tăcut şi aproape orb ; trecea pe drum, întorcea capul şi te vedea, dar nu-ţi dădea bună ziua, oricine ai fi fost. Odată s-a întîmplat să se întîlnească chiar cu tat-său, care i-a spus ceva, şi băiatul nu 1-a recunoscut...

De mulţi ani Ştefan lipsea de-acasă toamnele, iernile şî primăverile, ca şi Niculae, văru-său de-al doilea. Nu prea le venea însă la nimeni să creadă că un băiat aşa ca el urma liceul din Pălămida. Era îmbrăcat prost, umbla desculţ şi Parizianu îl lua la secere îndată ce venea acasă în vacanţă. Nu era văzut citind şi nici nu uimise pe cineva cu inteligenţa lui, care în şcoală trebuie să crească negreşit, şi nici prin cunoştinţele lui, care ar fi trebuit de asemeni să-i rămînă în cap în urma învăţăturii. Taică-său, cu toate că îi vedea bine notele mari cu care trecea clasa, parcă nici lui nu-i venea să creadă că fi-său ştie carte. „Tu de ce nu citeşti, mă ? îl întreba el cam supărat. O să creadă lumea că nu e nimic de capul tău !* în loc să răspundă, băiatul repeta rînjind într-o parte (şi în clipa aceea chipul lui se lumina ca un dovleac cu ochi şi gură în care s-ar fi vîrît o lumînare) acel cuvînt sau expresie care îl apuca şi îl ţinea săptămîni întregi ca şi cînd n-ar fi foss întreg la minte.

Parizianu devenea tăcut. El îşi cunoştea copilul, îşi dădea poate seama că nu degeaba profesorii îi înscriau numai nouă şi zece în carnetul lui de elev, că pesemne băiatul lui citea mult în timp ce era la liceu şi că în vacanţe nu mai avea chef... I-ar fi plăcut totuşi să-1 vadă lumea cu cartea în mînă şi să-1 laude şi pe el oamenii cum îl lăudau pe alde Niculae...

11 ura pe Niculae pentru acest lucru, dar şi pentru că îl ura pe tat-său, pe Moromete. în privinţa asta se dovedea că puterea unei muieri ca Guica era mult mai mare decît credea chiar ea, Guica. Fără să recunoască, Parizianu nu avea în cap

ca şi cei trei, Paraschiv, Nilă şi Achim, altceva decît ea, că adică Moromete ar fi vinovat de toate, că s-a însurat a doua oară după ce Rădiţa, sora mijlocie a maică-sii, a lui Parizianu, a murit şi că prin această însurătoare soarta lor s-a schimbat în rău. Asta putea fi adevărat în ceea ce îi privea pe copiii lui Moromete, cei trei dintîi, din pricina celor trei din urmă, dar întrucît aveau toate acestea legătură cu Parizianu, care stătea liniştit în casa lui de la maică-sa şi îşi muncea la fel de nestingherit cele cîteva pogoane de pămînt din care trăia ? Zvonuri turburi, venite tot din partea Guichii, dădeau de înţeles că pînă şi de moartea Rădiţii era vinovat tot Moromete, fără să se spună însă în ce fel.

...Şi iată că pe la sfîrşitul unei toamne cu aproape un an înainte ca războiul să se apropie şi de noi, şi după cîţiva ani de la fuga celor trei, un fapt brutal şi neîndoielnic le sără mima lui Parizianu şi Guichii ; trecuseră mai multe zile de cînd se începuseră şcolile şi Niculae stătea tot pe-acasă ; şi, se află că Moromete îl oprea pe fi~său, pe Niculae adică, să-şi mai urmeze drumul lui, iar tat-său se pregătea să se ducă la Bucureşti. De ce, ce se întîmplase ?

Parizianu stătea în curte cu Ştefan cînd află ştirea. Cioplea un ţăruş. Cu ciorapul de gît Guica intrase în casă să-i spună şi bătrînei. Parizianu era un om domol, abia mergea, abia deschidea gura, cu toate că nu-1 durea nimic. Odată a pus umărul sub brişcă şi a săltat-o să-i ungă o roată, în timp ce muierea lui şi Ştefan erau sus pe cutie şi s-au pomenit că se clatină căruţa cu ei cu tot... Nu s-ar fi putut însă spune că făcea tot ce putea cu forţa aceasta care zăcea în el, şi nu fiindcă n-aî fi fost vrednic, ci pentru că... Avea pe chip o expresie care o îndreptăţise, pesemne, pe Catrina Moromete, să-1 asemene cu Guica : stau, parcă spunea, şi să vie altul să spună că nu stă şi el. Ce poţi să mai faci după ce îţi dai caii la apă ?... Aceşti cai parcă semănau şi ei cu stăpînul lor : erau voinici, în putere şi intrau în curte foarte liniştiţi, cu Parizianu între ei,

cu cîte-o mînă pe spinarea lor ; stăteau, ce puteau să facă ? Nimeni nu ştia că banii care-i trebuiau lui fi-său la liceu nu făcea rost de ei Parizianu, erau de la maică-sa de demult, de cînd fusese ea la Paris cu stăpîna de pe atunci a moşiei, îi strînsese unul lîngă altul de pe vremea cînd leul era cît roata carului şi avusese grijă încă de pe atunci să cumpere cu ei mahmudele... Tîrziu, cînd nepotul se făcu mare, şi preţul aurului urcă, începu să vîndă din ele în fiecare^an ca să-i plătească lui Fănică (aşa îi spunea bătrîna) taxele, cărţile şi gazda... întîmplarea făcea ca tocmai în acel an mica ei comoară să se topească, dar nimeni din familia lor nu avusese pretenţia ca Ştefan să termine liceul, de aceea îl şi ţinuseră în şcoala primară pînă ce terminase cursul complet, de şapte clase, ca pe urmă, cu trei, patru clase de liceu, cum spusese Parizianu, adică atunci cînd băiatul avea să aibă optsprezece, nouăsprezece ani, să plece la Bucureşti şi să se facă şi el pe-acolo funcjionar...

— Ei, uita-acuma să se ducă cineva înainte şi să le spună ălora să nu stea de vorbă cu el, zise Parizianu icnind parcă de satisfacţie, cu tesla în mînă... în locul lor eu n-aşi fi fugit numai cu caii şi cu oile, continuă el cu un resentiment atît de proaspăt • încît ai fi zis că acest lucru se pretrecuse ieri, aşi mai fi luat şi ce era în lada aia, bănetul strîns de pe vînzarea grîului şi la-şi fi bătut eu pe el cu ciomagul, nu cum s-au lăsat ei de le-a înmuiat ăla oasele... Uite că au trecut anii şi nici unul n-a mai ridicat nici o pretenţie, şi ar fi putut să ridice, fiindcă era dreptul lor, au muncit pe-acolo şi şi-au făcut... Acuma ce caută la ei ? Dacă aşi fi eu în locul lor ştiu eu ce i-aşi face...

Parizianu se opri şi se uită la fi-său cu o privire în care mocnea atîta ură străină parcă de el însuşi încît ai fi zis că o parte din vină din toate acestea avea şi Ştefan al Iui, care sta pe pămîntul plin de troscot al curţii şi se uita la tatsău rînjind... Se vedea că nu mai putea de plăcere văzînd ochii ca

de cenuşă aprinsă ai tatălui şi ascultîndu-i glasul care îi tremura, îi săreau lui Parizianu stropi din gură şi vorbea la el, la Ştefan, cu tesla ca şi cînd ar fi vrut să-i dea cu ea în cap dacă ar fi îndrăznit să-i spună că nu-1 crede.

— Pe ce te bazezi ? zise atunci Ştefan pe neaşteptate.

Parizianu deodată tăcu si înghiţi de cîteva ori, nemaişţiind ce să spună.

— Cum pe ce mă bazez ? zise el total nedumerit.

Asta era ceva proaspăt la fi-său şi nu băgase încă nimeni de seamă, i se răspundea fără doar şi poate la această întrebare, în timp ce el asculta răspunsul cu mintea rătăcindu-i prin salcîmi.

— Mă bazez pe faptul că ăia trei ar avea tot dreptul să-i dea un brînci din liftul unde lucrează Nilă, şi să-i spună : ai făcut ce-ai vrut cu averea mamei, ne-ai gonit de-acasă şi ţi-ai bătut joc de noi! Acuma ce mai cauţi ?

Se lăsă o tăcere şi Parizianu, domol, reluă cioplitul ţăruşului. Ştefan nu zicea nimic, în curînd însă mişcările mîinii lui Parizianu se încetiniră, apoi se opriră.

— Iar ăla să nu mă mintă el pe mine, nu-1 mai dă la şcoală fiindcă a rămas repetent. Parcă poate sa iasă boier din orice prost. Ce şi-a zis el, ia să vînd eu din pămîntul ălora şi să-1 dau la şcoală, parcă la şcoală poate să înveţe oricine ! Trebuie să ai în tine sînge de om deştept. Trebuie sa ai minte care să-ţi zbîrnîie, nu sa fii gură-cască !

Niculae nu rămăsese repetent, iar gură-cască părea mai degrabă să fie Ştefan al lui. Dar Parizianu inventase pe loc ideea cu rămasul repetent, fiindcă nu înţelegea ce se întîmplase cu Moromete, în timp ce n-avea nici o îndoială că fi-său, desculţ :şi dezbrăcat, strălucea...

— Pe ce te bazezi ? zise Ştefan, uitîndu-se în jos, cu pleoa pele lăsate şi cu sprîncenele ridicate, semn al unei absenţe a gîndului aproape totală, deşi se vedea că asculta cu cea mai mare atenţie ceea ce spunea taică-său.

— Pe ce mă bazez ? strigă Parizianu. Mă bazez pe chion-doroşenia lui, se uită la tine ca şi cînd s-ar crede cel mai deştept din cîţi există, în timp ce nu ştie nici măcar să ridice un pai de lîngă el... Iar tat-său, dacă era ceva de capul lui, ajungea şi el primar, nu umbla să vîndă pămîntul şi să rîdă lumea de el. Nu mi-a spus mic Aristide ? Mă, alde Parizianu, zice, vorbeşte tu cu Morometc, daca e om deştept, îl lac primar... Eu mă retrag... Păi, de ce, domnule Aristide, zic, n-ai mai ga si c pe nimeni în partidul liberal cît e satu ăsta de mare ? E, dar e 'oţi, zice, mie îmi trebuie unul care să nu fie oţ ! Şi ce, se terminară oamenii cinstiţi ? E cinstiţi, zice, da' e proşti, *mic* îmi trebuie unu şi cinstit şi deştept... Daca ar fi venit la mine i-aşi fi spus şi ar fi ajuns şi el cineva.

Adică să fi venit Moromcte la el, la Parizianu ! Ştefan deschise ochii şi se uită ţintă la tatăl său. Părea sătul ele o veselie pe care o păstra în el cu o lene asemănătoare întru totul cu a lui taicâ-său, deschise gura şi zise din gît, rînjind : — Pe ce te bazezi ?

Ai fi zis că Parizianu a băgat de seamă că fi-său îşi bătea joc de el şi că acum o să-i cîrpească una. Dar el se gîndea cu un efort considerabil.

Scena avusese loc cu adevărat pe la începutul lunii. Se aflau în curte la părintele Provinceanu, Aristide şi Toderid, şi fiindcă mai erau şi alţii intrase şi Parizianu şi se aşezase şi el jos mai la o parte. Todcrici povestea cum ministrul nostru de externe, la Viena, adus în faţa unei hărţi care arăta România ciopîrţită, leşinase. Trebuia să semneze dacă voiam să mai rămîncm şi cu ce mai aveam... „Ce mai încoace şi încolo, domnilor, spusese Toderici, am fost trădaţi ! Nimeni nu mai e cu noi, toţi s-au repezit şi au muşcat din trupul ţării, fiindcă am fost noi plini de cumsecădcnie şi n-am muşcat şi noi din alţii la momentul potrivit, să ne ştie de frică..."

în clipa aceea, să fi fost orele şase seara, se lăsase soarele prin fundul grădinilor, aparatul mic de ebonită al părintelui

anunţă prin vocea unei femei : Ascultaţi simfonia a şasea de Beethoven... Radioul începu: să difuzeze printre salcîmii stufoşi şi înalţi, încremeniţi parcă de apropierea asfinţitului, şi printre hămăiturile de cîini de prin apropiere, cunoscuta, în altă parte decît aici, simfonie beethovenianã.

Nu ascultă însă nimeni acea încurcătură de sunete care nu semăna cu nimic din ce ştiau ei că înseamnă muzică. Cît timp să fi trecut ? Părintele tocmai povestea ce i s-a întîiriplat unuia de prin Mozăceni, noaptea, doi inşi au vrut să-i ia caii, cînd băgaseră de seamă că muzica se întrerupe brusc şi unul începe să spună, adică să citească ceva, cu o voce înaltă şi încordată... Trecu mult pînă înţeleseră ce era ; ceva grav, o răsturnare : cădea regele... Ia uite, rupse în cele din urmă, cineva, tăcerea, căzu şi regele... Ce-o să fie acuma ? !... Aha... venea un general... Asta era bine, un general înseamnă armată, pe vremurile astea era exact ce trebuia, spusese Aristide. Dar cine o fi generalul ăsta ?" (Aveau să afle cîteva zile mai tîrziu, cînd acest general avea să-i aducă la putere, ca să guverneze cu ei, pe legionari şi statul român ,să se numească stat naţional legionar, în locul regelui care abdica, venea fiul său... Regii ră-mîneau...) „Mă tem, părinte, continuase Aristide, adică ce mă tem, sînt sigur că mîine dimineaţă nu mai sînt primar... Pa mîna cui ciracu o să ajungă satul... E precis că generalul ăsta o să schimbe orientarea României spre nemţi şi atunci în mod fatal or să vie legionarii la putere... făcuse el această previ-ziune, care se împlinise. Uite că le veniră şi ăstora ceasul... Cine ar fi crezut ? Ce mai faci Parizianu ?" zisese el apoi ca **şl** cînd ar fi schimbat vorba, sau ca şi cînd acum, în aceste ceasuri, gîndul că era şi el ţăran ca toată lumea 1-ar fi izbit cu putere şi şi-ar fi dat seama că nu e prieten de pildă cu vecinul său, Parizianu, şi că ar fi cazul să devină.

Atît fusese ceea ce îi spusese Aristide lui Parizianu şi nicî un cuvînt despre Moromete şi nici pe departe nu avusese loc dialogul dintre ei pe chestia că Aristide 1-ar fi făcut om pe

Moromete, dacă bineînţeles acesta din urmă ar fi venit la Pa-rizianu să se sfătuiască cu el... Erau născociri de-ale lui, făcute fie să crească în ochii fiului, fie din nevoia pe care o simt în mod uimitor oamenii de a minţi sau de a se minţi fără măcar să-şi dea seama că o fac... Da mai era ceva : ori de cîte ori îl vorbea el de rău pe Moromete, Ştefan mai stătea ce mai stătea *şi* pleca de-acasă, se ducea pe la unchiu-său, pe la Moromete adică, lucru care ÎI scotea pe Parizianu din sărite. Ce era în capul lui Ştefan ? Intra în curtea unchiului cu acea veselie a lui înţepenină pe faţă într-un rînjet şi ai fi zis că se aştepta să-1 vadă pe Moromete schimbat în urma atîtor vorbe bune auzite cu cîteva minute mai înainte de la taică-său şi vroia să-i contemple curios această nouă înfăţişare... „Ce te rînjeşti, mă, Ştefane ?" îi spunea atunci Moromete cînd îl vedea şi din glasul lui rece al Iu' Parizianu înţelegea, desigur, că unchiul era acelaşi, nu ştia că tatăl său îl înjură şi că nici n-ar asculta dacă cineva s-ar apuca să-i povestească. Ştefan părea să înţeleagă bine acest lucru, dar parcă de fiecare dată uita, şi iar se ducea...

— Mă bazez pe faptul că Aristide e un om deştept şi n-a minţit, răspunse Parizianu reluînd cioplitul ţăruşului în timp ce broboane de sudoare, din pricina efortului de gîndire, îi apăruseră pe frunte. Uite, continuă el, cine veni primar ? Ai fi crezut ? Chiar Tudor Bălosu, chioru... Aristide a ştiut... Ei, dacă unchiu-tău...

Dar parcă Parizianu nu mai îndrăzni nici el să susţină că 'dacă Moromete venea la el, ar fi fost azi primar. Ar fi trebuit pentru asta să fi fost legionar sau să fi avut un băiat, ca Tudor Bălosu, care să fi fost... Ori... Şi în acest punct gîndirea lui Parizianu parcă se întunecă, fiindcă nu mai ridică multă vreme privirea de pe vîrful ascuţit al ţăruşului, iar cînd o ridică, nu văzu, nu-i pasă că fi-său Ştefan nu mai era acolo şi că ştia unde plecase.

II

Al Iu' Parizianu era primit la Moromcţi cu o bunăvoinţă dispreţuitoare. Şi ar fi lipsit şi bunăvoinţa dacă el ar fi băgat de seamă dispreţul. De fapt nu prea înţelegeau ce căuta el pe la ei. Unchiu-său Ilie nu se vedea prin curte, dar erau mătuşa şi verişoarele. Catrina Moromete dărăcea nişte lînă sau cînepă în pridvor (pridvorul ăsta fusese făcut de curînd), iar Tita şi Ilinca dădeau la sucală ştim, rămăşiţe din fuioarele curate din aceeaşi lînă sau cînepă pe care o dărăcea mama.

— Aştezău, zise Ştefan, apropiindu-se agale de pridvor.

Ia uite, ăsta ştia cum îşi zic muierile, pe scurt, cînd se văd
una pe alta muncind ceva deosebit: aştezău, adică ,,aşa să-ţi ajute Dumnezeu !" Mare deştept ! Ca tat-său !

Nimeni nti-i răspunse. Al Iu' Parizianu rînji, ca şi cum tăcerea cu care fusese întîmpinat i-ar fi sporit brusc veselia... Se aşeză jos pe ultima treaptă a scării pridvorului.

— Unde e unchiu, mătuşă ? întrebă el.

Catrina se făcu că n-aude. Şi ea ştia că alde Parizianu o vorbea de rău pe ea şi pe copiii ei şi nu înţelegea ce mai căuta ăsta pe-aici... Venea să vadă ca să-i spună pe urmă lui taică-său să aibă ăla ce minţi şi ce rîde ?

— Vezi, Ilinco, că ăsta iar vine încoace, zise ea cu un glas
care nu mai trăgea nădejde că ar putea avea pace cu cel despre
care era vorba. Mă Sande, continuă ea, du-te, mă, de-aici, ca
îmi încurci caierele, du-te pe la bîtu prin grădină să te înveţe
să beai tutun. Du-te şi-i ajută la păpuşit.

Desculţ, cu picioarele şi cu burta arse de soare, Sande, un băieţel de nici doi ani, se împiedică de pragul tindei şi se întinse cu braţele înainte lovindu-se cu bărbia de podea, începu să răcnească lung şi ascuţit. Era ultimul copil al Alboaicii, fata dintîi a Catrinii, făcută cu primul ei bărbat, demult, în timpul

războiului, pe vremea cînd şi Moromete îi făcuse pe cei trei, Paraschiv, Nilă şi Achim, cu Rădiţa, sora cea mai mică a mamei lui Pariziana, din Rîca, o comună la şase, şapte kilometri de Siliştea, dincolo de Pămînturi. Catrina îşi trase genunchii de sub darac şi îl luă pe Sande în braţe, îl ridică în aer, ca şi cînd o dorinţă uitată şi obscură ar fi împins-o, re-venindu-i în minte, să se uite la copil ca odinioară cînd fusese şi ea fată şi făcuse primul ei copil, pe mama lui Sande... începu să-1 întrebe privindu-1 de jos cu capul clat pe spate, clipind rar, orbită parcă de o lumină care o vrăjea : vroia, sau nu, să se ducă Sande la 'oîtu în grădină ? Să-i ajute lui bîtu la păpuşit tutun ? II puse apoi jos şi, fără să-i fi răspuns prin cuvinte, Sande începu să coboare **şi** cu mîinile şi cu picioarele scările din partea cealaltă a pridvorului şi o lui călcînd ca un răţoi, cu picioarele în părţi, spre grădină.

Al Iu' Parizianu se ridică şi o luă şi el spre poarta grădinii. Dincolo de ea într-adevăr Moramete stătea jos, dar nu păpuşea tutun, păpuşitul se făcea prin iarnă, ci îşi făcuse pentru el o păpuşă din foi de tutun galbene ca lămîia, le scosese cotoarele, *şi* cu un cuţit ascuţit ca briciul tăia felii subţiri, fine, care cădeau de pe butucul de lemn pe care erau puse, jos pe un ziar întins. Grămada era mare, să fi umplut cinci tabacherî, dar Moromete continua liniştit să-şi facă de fumat...

— Uită-te, mă Ştefane şi tu pe drum, şi vezi dacă nu trece
alde Gogu... pe mă-sa, zise el cînd băiatul lui Parizianu se aşează
jos, de astă dată fără să mai dea bună ziua.

Gogu ăsta era agentul casei autonome a monopolurilor, avea dreptul să-i amendeze pe cultivatorii de tutun dacă îi prindea fumînd. Ştefan însă nu se uită, fiindcă nea Gogu ăsta nu prea îşi exercita acest drept, din cînd în cînd doar, te pomeneai cu el că începe să se răţoiască la cîte unul şi să-1 ameninţe...

Dar atît...

— Ce mai spune, mă, la radio, la părintele ? zise Moromete,

— Unchiule, mai mult cîntece şi rugăciuni, răspunse al
Iu' Parizianu.

Şi deodată expresia aceea de nătărău de pe chipul lui dispăru.

— Cum cîntece şi rugăciuni ? ! zise Moromete nedumerit.

— Păi sînt religioşi, unchiule, zise Ştefan. Dar nu ca mine
şi ca dumneata.

— Dar cum ?

•— Ei, altfel... Mai aşa, de ! Mai intransigenţi *l*

•— Ei, nu mai spune !

în acest timp, pe nesimţite, se mai apropiase de ei, venind din fundul grădinii, un om. Era Ion al lui Miai, prietenul lui Ţugurlan. Se aşezase şi el jos şi rămăsese într-un fel nesilit, nemişcat şi cu o expresie elocventă : „am venit şi eu, parcă spunea, şi nu dau bună ziua ca să nu vă turbur, ca să nu mai spun că bună ziua am dat şi ieri, aşa că..."

— I-am văzut ieri cu mînecile sumese, spoiau primăria, zise
Ion al lui Miai, dar cu un glas care dădea de înţeles că lăsa
altora dreptul de a interpreta în bine sau în rău ceea ce vă
zuse el.

— Cine, Ioane ? ! se miră Moromete, la auzul unei ştiri
despre o îndeletnicire atît de paşnică.

— Legionarii, Victor Bălosu, cu Marin Tîlvan, studentul, şi
cu mai mulţi, dracu să-i ia, ca nu-i cunosc, răspunse Ion al
lui Miai.

— Şi spoia şi Bălosu ? Sau spoia» numai fi-său ? continuă
Moromete curios.

•— Nu, erau numai ei, Bălosu cică nu prea ar mai vrea să se ducă pe-acolo, nu ştiu de ce, dar aşa am auzit, răspunse Ion al lui Miai. Cică ieri în biserică a vorbit unul, ăsta al lui Tîlvan, ce-o fi căutat el în biserică ? Popa Provinccanu cică ii-ai fi zis nimic, n-ar fi avut adică cum să-1 oprească. Regele, cică, cu şleahta lui de jidani !

— Ei, zise Moromcte, văzînd că Ion ai lui Miai se oprise.
Ce zicea că a făcut regele, cu şleahta lui de jidani ? Care rege,
ăsta micu, sau tat-său care a plecat ?
— Ei, nu, ăla care a plecat, ăsta micu cică e cu ei, răspunse
Ion al lui Miai supărat nu se ştie de ce, poate de faptul că
auzise el mai multe dar nu ţinuse minte.

Se lăsă o tăcere. Mîna lui Moromete se opri din tăiat. Murmură ca un avertisment:

— Şi muierile de-acolo din biserică, ce-or fi zis ?

Adică nenorocit ai ajuns să nu-ţi dai seama cui vorbeşti... Muierilor, ca şi cînd bărbaţii ar fi pierit din satu ăsta...

Ion al lui Miai nu răspunse. Semăna cu o mică buturugă cenuşie, bătută liniştit de ploi şi arsă de soare. Al lui Parizianu, ca un mînz răsturnat, i se vedeau picioarele în aer, Moromete ca spinarea îndoită ca şi cînd ar fi moşit un animal întins jos lîngă el şi care se chinuie să fete. Sande, în acest timp, trecuse pe lîngă ei cu burta înainte şi pierise pe după şira de paie ignorîndu-1 complet pe bîtul, spre care fusese trimis...

— Unchiule, rupse într-un tîrziu al lui Parizianu tăcerea.

— în orice caz, zise Moromete în aceeaşi clipă, dacă se vor
rezuma la spoitul primăriei, ca şi cînd o muiere oarecare n-ar
fi putut să facă chestia asta, atunci n-avem ce zice, dar ce-o
fi căutat tîmpitu ăla în biserică, nu înţeleg...

— Păi ţi-am spus, unchiule, că sînt religioşi, zise al Iu'
Parizianu parcă vexat. Au fost, dintre ei, şi în Spania, unde
cică „s-ar fi tras cu gloanţe în obrazul lui Cristos".

— Şi s-au dus ei să-1 apere ? ! tresări Moromete.

Dar al lui Parizianu, care venise pe la unchiul pentru altceva, nu-i mai răspunse, şi după o nouă tăcere, reluă : "•-•-. — Unchiule, am auzit că pleci pe la Bucureşti...

,—Eişi?

.'— Mă iei şi pe mine ?

— De ce să nu te iau ? se miră

'— Păi nu ştii ?
— Ce?
— Nici tata n-a mai putut să mai mă ţină la liceu, şi vreau
să mă duc la Bucureşti...
— Ce să faci acolo ?
Al Iu' Parizianu nu răspunse ; Moromete însă parcă înţelese :
— Aha ! făcu el sarcastic. Şi continuă : Cum să nu, pre-
găteşte-te ! Stai de vorbă cu tac-tău, cu alde mă-ta şi cu alde
bîtă-ta şi fii gata ! Şi nu mîine şi nici poimîine, şi nici poi-
mîine ailaltă, că am treabă, cum ar fi sîmbătă să zicem, ca
să ajungem acolo sîmbătă seara, plecăm...
— Unchiule, zise al Iu' Parizianu, parcă ar fi fost surd, re
devenind cel care îl cunoştea toată lumea, aşi vrea să vorbesc
şi eu cu Niculae, să-1 întreb ceva, văz că nu e acasă, unde e ?
Ca şi cînd cine ştie ce secret s-ar fi ascuns în faptul că Niculae nu era pe-acolo prin curte.
— Caută-1 şi tu prin grajd, zise Moromete. Vezi că buşu-
mează caii, se duce cu ei pe la deal...
— Păi nu 1-am văzut, zise Ştefan cu mintea aiurea.
Dar Moromete nu-i mai răspunse. Dacă nu 1-a văzut, înseamnă că e plecat... Ce ţi-e şi cu băiatu ăsta al lui Parizianu... Cînd să zici şi tu că e cel mai deştept băiat...

ni

Nu erau prieteni ei doi, deşi erau rude apropiate şi Niculae se arăta străin atît de duşmănia lui Parizianu, cît şi de dispreţul alor săi faţă de el. Nu scoteau însă mai mult de două vorbe cînd se întîlneau, în rarele daţi cînd Ştefan venea anume pe la el să-1 vadă. Asta se întîmpla mai ales la începuturile de vacanţă şi spre sfîrşitul lor şi iniţiativa venea tot-

deauna de la Ştefan, niciodată de la Niculae. îl îndepărta, poate fără voia lui, faptul că Ştefan avea un astfel de tată ranchiunos şi că în ciuda faptului că Niculae ţinuse la cei trei, Paraschiv, Nilă şi Achim, ca şi cînd i-ar fi fost fraţi buni, nu putea ţine şi la Parizianu, care o înjura pe mama lui, a lui Niculae, fără nici o ruşine ?

Al Iu' Parizianu ieşi din sat călcînd agale, întîlnindu-se cu oameni în ochii cărora se uita fără să le dea bună ziua, nepăsător şi surd cînd cîte-o muiere îi spunea de la obraz, fără să i se adreseze, că degeaba s-a făcut mare şi îl ţine tat-său la liceu, nu e nimic de capul lui de trece el pe lîngă un om bătrîn şi aşteaptă ca ăla să-şi scoată căciula la el şi nu el, ca e mai mic... De vreun an nu mai umbla desculţ şi avea un pantalon mai bun pe el, şi purta cămăşi bine călcate, cu mîneci scurte. Părul însă îl ţinea tot claie pe cap, ai fi zis că nu ştie ce e pieptenele şi n-a auzit de foarfecă, îi creştea

şi pe ceafă...

Ajuns la gîrlă al lui Parizianu se descălţă de pantofi, intră în apă, apoi dincolo, la poala dealului, se aşează jos în iarbă, se încălţă şi îşi continuă drumul. Porumburile galbene, gata de cules, singure vorbeau de toamnă, soarele era viu, ca şi cînd faptul că grîul fusese demult secerat nu însemna nicidecum că vara trecuse. Mărginind planurile de porumb, floarea-soa-relui cu tipsiile plecate şi coapte era însă o mărturie că septembrie lăsase mult în urmă luna coacerii...

Cîini şi oi umpleau însă cîmpia înverzită a nu ştiu cîta oara, cu orizontul ci îndepărtat ca un vis subţire, iar pîlcuri de băieţi şi fete stăteau în preajma a ceva de unde ieşea fum... Nu mai puteau coace decît dovleac alb, turcesc, adus cine ştie de pe unde, porumbul nu mai era crud, cu lapte în el. Un fluierat îndelung şi gîlgîit îl întîmpină pe al Iu' Parizianu, cînd apăru înaintînd pe drumul de plan care despărţea izlazul de loturi. Se auziră chiar strigăte : „...Bă, al Iu' Parizianu... Pe mă-ta..." îl înjurau în felul acesta nedefinit şi impersonal,

la adăpostul depărtării şi amestecului de behăituri de oi **şî rîsete gîlgîite...**

Pe chipul absent al lui Ştefan apăru o expresie silnică de ură. Se uită într-acolo şi îi înjură şi el global, de mamele lor, în şoaptă nepotolită. I se întîmpla adesea să nu-1 lase în pace oamenii, deşi nu le făcea nimic. Odată, tot pe izlaz, se ducea pe la gara, la un prieten, şi se oprise la marginea unor po-rumburi ca orice fiinţă care simte o anumită nevoie şi începuse sa urineze. Nu văzuse că din urmă veneau două muieri, care, în clipa cînd el se încheiase la pantaloni şi-şi continuase drumul, începuseră să4 ocărască cu o pudoare veninoasă : tot aşa, că degeaba se duce la liceu dacă nu-i e ruşine şi-i e lene să intre măcar în porumb, cînd vede două femei. „Parcă voi mai sînteţi femei, fir-aţi ale dracului să fiţi, bolborosise el scos din sărite. Fir-aţi ale dracului cu mama voastră. Parcă n-aţi mai fi văzut un om cu... Parcă în viaţa voastră nu v-aţi fi..."' Muierile tăcuseră, dar îl pîrîseră fiilor lor, care ăştia îl înjuraseră şi ei la fel de urît, şi îl ameninţaseră cînd trecuse pe drum pe la porţile lor. „Oamenii simpli, cine a spus că sînt frumoşi la suflet şi plini de cuviinţă ? gîndi Ştefan grăbin-du-se s-o cotească pe un drum mărginaş. Sînt nişte... f... muma în cur ! Ce le-am făcut eu la ăştia de mă înjură ? Nimic nu le-am făcut. Să fie la alţii idealismul popular, nu la mine", mai gîndi el, ca şi cînd demult 1-ar fi zgîndărit acest idealism pe care îl observase la unii şi nu găsise să le dea răspunsul bine meritat.

îl găsi pe Niculae întins pe mirişte peste o dulama, citind. Caii păşteau prin apropiere împiedicaţi, chiar foarte aproape de dulama întoarsă, li se vedeau frumoasele lor capete aplecate în iarba miriştii şi li se auzea măcinatul fălcilor. Acelaşi soare viu din sat albea şi aici văzduhul albastru, încărcat de nori liniştiţi şi înalţi. Frumoasă toamnă ! Un singur ochi parcă îi aruncă Niculae vărului său de-al doilea cînd îl văzu, nici mirat, nici

bucuros: „N-o să stai mult şi o să mă laşi în‚pace" parcă îî spunea el.

— Ce facij Niculae, zise al li»' Parizianu apropiindu-se şi
aşezîndu-se pe dulamă. Ge citeşti ?

Niculae se comportă ca şi cînd pur si simplu n-ar fi auzit întrebarea : se răsuci într-o parte şi continuă să citească. Trecură astfel minute lungi în care fila cărţii se întoarse, cu mişcarea sigură a tuturor celor care citesc în singurătate, de cîteva ori. Apoi al Iu[5] Parizianu reluă :

— Ce citeşti atîta ? zise el. Acum cînd tac-tău nu te mai
lasă la şcoală mai bine te-ai apuca de agricultură...

Niculae îşi retrase cartea şi o închise. Se ridică în capul oaselor. Se aşternuse în aceste zile pe chipul lui o tăcere atît de grea, îneît ai fi crezut că chiar dacă ar fi vrut să vorbească, n-ar fi avut puteri. Şi chiar aşa se întîmplă. Nu-i răspunse nimic lui Ştefan, în cei trei ani de cînd trecuseră din toamna aceea, cînd totuşi Moromete îl dăduse să urmeze mai • departe la şcoala normală, Niculae, la cincisprezece ani, pierduse spontaneitatea de odinioară, de pe mirişti, cînd alerga şi plîngea în urma Bisisichii. Acelaşi băiat ar fi lăsat, astăzi, smintita oaie să se ducă. Trei ani de studii îl făcuseră să descopere în forul lui interior o voce care nu se auzea totdeauna, dar el ştia că' ea există şi arăta veşnic atent la ea, s-o audă si s-o urmeze. Această atenţie întoarsă în sine se citea aproape tot timpul în privirea lui care nu clipea. Ceva dur însă, ca de oţel, din luminile ochilor lui arăta că poate oricînd sa audă şt vocile din afară, bineînţeles numai pe cele care meritau să fie auzite şi să le răspundă fără cruţare, cu îndrăzneala celui care a descoperit în el însuşi această a doua fiinţă care e singura care contează... gîndul acesta intim care înmugurise, gîn-dul propriu, irezistibil în creşterea Iui.

— Vezi, fii atent, continuă al Iu' Parizianu, să nu ajungi
să semeni cu Cîrstache al lui Dumitrache care are un cufăr

naiv de ;cărţi din care nu dă la oricine... Să nu ajungi adică şi tu, ca el, un biet ţăran posesor al unui biet cufăr de cărţi...

— Nu există cufere naive... răspunse Niculae, ca în somn...

Crezi că dacă vrei să mă dai pe mine la vale o să-ţi ascunzi în felul ăsta, -multă vreme, neghiobia ? Fiindcă eşti cam ne ghiob dacă ai venit pe la mine să-mi spui lucruri neplăcute...

Al Iu' Parizianu nu ;se arătă surprins de acest răspuns, iar faptul că era făcut neghiob dădea «stupului său o expresie bizară, de extremă încîntare, ca şi cum cuvintele celuilalt îi produseseră o revelaţie. Dar n-o dădea la iveală...

— Adevărul e, zise al Iu' Parizianu grav, că trecînd peste ura dintre familiile noastre, mă îngrijorează soarta ta...

— Şi de ce te îngrijorezi tu de soarta mea ? zise el.

'— Cum, răspunse al Iu' Parizianu, de ce nu te mai lasă unchiu Ilie să mergi mai departe ? îţi retează drumul ! De ce ?

— Păstrează-ţi îngrijorările pentru tine, zise Niculae, şi dacă pentru asta ai venit, e mai bine să te cari. Cît priveşte ura dintre familiile noastre, continuă Niculae parcă surprins, de unde ai mai născocit şi chestia asta ?

— Ar fi bine să fie o născocire a mea... Multă vreme am făcut,şi eu ca tine, m-am prefăcut că nu bag de seamă nimic... Dar acum constat că această ură există...

•— Eu n-am timp să fac astfel de constatări...

— N-ai timp ? Ce dracu faci ? Dacă la ceea ce ţi se întâmplă nu eşti atent, atunci la ce eşti ?

— TSfu te priveşte...

Şi Niculae se uită într-o parte, curios mai degrabă de o furnică agitată, care tocmai i se urca pe picior decît de vărul acesta al său de-al doilea care şedea alături şi venise la el din simpatie...

— Pentru mine lucrurile astea există, şî trebuie să ţin seama de ele, continuă al Iu' Parizianu, şi aşi recunoaşte că tata e vinovat şi nu tuşa Catr,ina, dacă asta ar ajuta la ceva. Dar să ştii, în realitate tata e mai nevinovat decît ea, cu toate

că ea e credincioasă şi se duce în fiecare duminică la biserică. De ce să zică despre tata că e „Guica al doilea mai prost" ? \Te-ai gîndit la asta ? Fără să mai vorbim că tu mă faci pe mine neghiob în faţă, cînd eu vin să te caut fiindcă îmi eşti yăr şi că prefer să fiu străin cu un străin şi nu cu o rudă. Niculae izbucni în hohote.

— Ei na ! făcu el arătîndu-1 pe al Iu' Parizianu cu dege
tul. Ia uite la el ce patetic e !

:', Şi lumini ascuţite de ironie batjocoritoare ţîşniră din pri-" yirile ochilor săi verzi ca ai maică-sii. Al Iu' Parizianu, izbit
de reacţia celuilalt, la care se vedea că nu se aşteptase, tăcu
un timp. Sinceritatea nu deschide totdeauna uşile, cum s-ar
părea. ••_ — Regret, zise el atunci. O să plec la Bucureşti şi n-o să
'ne mai vedem niciodată ! Puţin o să-mi mai pese de soarta ta î •— Asta vrea să însemne, zise Niculae, cu unde de veselie
pe chip, că soarta ta o să fie bună ! Ei, nu mai spune ! De ce ?
Prin simplul fapt că o să pleci la Bucureşti ? Şi rîse în hohote
dîndu-şi capul pe spate.

— Eşti prea vesel pentru situaţia în care te afli, îl aver
tiză al Iu' Parizianu cu această idee care suna astfel: starea
noastră sufletească şi gîndurile noastre trebuie să coincidă ne
greşit cu situaţia în care ne aflăm în mod obiectiv. Eşti cînd
prea vesel, cînd prea ironic, continuă el. Te consideri *„au-
'dessus de la melee"* şi taxezi lumea fie cu rîsete batjocoritoare,
fie cu un zîmbet ironic din umbră...

Niculae îşi încreţi fruntea, jumătate în sus şi jumătate în Jos. Un rîs de astă dată stăpînit îi mişca în acelaşi timp în sus şi în jos colţurile gurii.

— Fugi de-aici, îi spuse. Uite, fiindcă zici că n-o să ne mal
vedem, să-ţi spun, ca să ştii, că nu te simpatizez fiindcă parcă
mă vad pe mine, cînd mă uit la tine, bleg ! Şi parcă mi-e frică
să nu ajung şi eu cînd o să am optsprezece ani, aşa ca tine.

Şi se întinse din nou pe spate pe ciulama, cu ochii deschis!
spre bolta cerului. Ceva însă îl cucerise la vărul său, simpatia
• pe care i-o refuza prin cuvinte i-o acorda fără să ştie printr-o
expresie de surpriză şi uimire pe chip, că are totuşi un văr
care, deşi e cam bleg, s-a schimbat mult în ultima vreme...

— Atunci să-ţi spun eu, zise al Iu' Parizianu, ca să ştii de
ce n-o să te mai simpatizez şi o să te uit în satu ă.sta...

Şi tăcu, reflectînd.

— Ei, ia să vedem ! zise Niculae înţelegător, şi expresia de
simpatie de pe chipul lui se accentua. Să auzim ! Sînt gata să
ascult foarte atent un lucru care mă plictiseşte...

Te întrebai cum ajunsese băiatu ăsta a lui Moromete în numai trei ani de zile de cînd urma şcoala normală atît de străin de cel ce fusese odinioară. Această ironie... E drept că nici înainte nu-1 puteai apuca de flanelă şi să-1 iai prin surprindere, dar te-ai fi aşteptat ca şcoala să-i fi dat acea superioritate liniştită şi modestă pe care o are orice băiat sărac căruia surorile, muncind din greu, abia izbuteau să-i plătească de la un an la altul taxele şi cărţile. Rămăsese tot mic, nu se : deşirase ca văru-său şi n-avea ca el o claie de păr pe cap. Se tundea scurt.

— îmi plac oamenii superiori, zise al Iu' Parizianu, dar ce
spectacol trist să vezi realitatea : cu cît sînt de superiori cu
atît sînt de mici în felul cum se poartă cu alţii.

— Şi cu ce ocazie, zise Niculae, ai devenit tu atît de fi
lozof ? S-ar zice că comportamentul tău te îndreptăţeşte să te
crezi şi superior şi mare !

— Da, afirmă al Iu' Parizianu liniştit. Nu mi se poate re
proşa nimic.

— Ei şi ? Nici nu e timp să ţi se reproşeze ceva. Cine are
timp să te bage în seamă ? Iţi urez drum bun şi în momentele
mele de restrişte îţi promit că o să-mi aduc aminte de tine şi
•cine ştie... Poţi să ştii ? ! zise el ironic, o să-ţi cer sfatul...

Cuvintele îi erau rele dar glasul îi era în sfîrşit mai apropiat.

— Nu, zise al Iu' Parizianu, tu nu eşti mic, retrag ce-am spus, dar poţi deveni datorită loviturilor pe care o să le primeşti. Adică nu numai tu, oricine poate deveni, dacă loviturile primite vor fi mai mari decît puterea lui de a le suporta. Cum poţi şti care e puterea ta ? Părerea rnea e că puterea noastră stă în puterea unui gînd care se naşte în noi şi care trebuie să rămînă atît de ascuns încît nimic să nu-1 smulgă de-acolo chiar dacă am muri, vreau să spun dacă am întîlni moartea în faţă. îmi pare rău că noi doi nu sîntem prieteni şi eu să-ţi spun gîndul meu şi tu pe-al tău... Cînd ne-am sperla că sîntem singuri pe lume şi nimeni nu ştie de noi, ne-am aduce aminte... Tu îl ai pe taică-tău, dar eu n-am pe nimeni, vreau să spun că tata nu-mi poate fi de nici un sprijin, deşi eu şitu că e un om bun şi ţine la mine şi a făcut totul pentru... Dar asta *e,* că „totul" ăsta e prea puţin, acum că bfta nu mai are nici o mahmudea să vîndă, trebuie să întrerup liceul fiindcă tata stă şi nu munceşte, zice, cu patru clase de liceu pot să devin şi eu funcţionar... Ei bine, nici nu-mi trece prin cap ! Funcţionar! rînji al Iu' Parizianu batjocoritor, şi deodată tăcu.

Ajunsese la punctul in care trebuia să-şi spună acel gînd al său ascuns şi îşi amintise că vărul său mai mic nu-i era prieten ca să i-1 dezvăluie ?

— Da, continuă el, dar iată că taică-tău face la fel ca tata, fără să aibă însă justificarea pe care o are tata. Te-ai gîndit ? Ce are cu tine ? Fiindcă văd că şi-a ridicat un pridvor în faţa casei şi a cumpărat la loc pămîntul vîndut acum trei ani. A devenit foarte activ î exclamă al Iu' Parizianu parcă uluit de această descoperire care o făcea chiar atunci. Fuga băieţilor, continuă el, parcă i-a dat noi puteri, în loc să-1 slăbească... Şi atunci de ce îţi taie ţie drumul ? Ce poţi înţelege ?... Aici, exclamă al Iu' Parizianu din nou patetic, sîntem părăsiţi de părinţii noştri şi de-aia noi trebuie să tragem o punte secretă

pe care să n-o ştim decît noi, fiindcă nimeni n-o să ne ajute şi nimeni n-o să ne înţeleagă... Acceptăm să fim astfel aruncaţi în lume, continuă al Iu' Parizianu din ce în ce mai îmbătat de propria i sa gîndire si glasul lui vibra intens în liniştea miriştilor pustii, în care nu se auzea decît sforăitul şi măcinatul fălcilor cailor, dar n-o să acceptăm fatalităţile mizerabile impuse de oameni...

— La ce te referi ? zise Nieulae surprins şi atent. Ai spus ceva adevărat despre tata... Ce-o fi în capul tău... Sînt curios să ştiu...

— Nimeni n-o să ne ajute, zise Ştefan, din contră, o să fim curînd trimişi în războiul care se apropie de noi...

— Ei şi ? Dacă ai să mori tu, crezi că o să se facă gaură în cer ? zise Nieulae parcă într-adevăr cu un zîmbet ironic din umbră... Crezi că cei mai bătrîni, daeă sînt bătrîni, merită să moară ? Tata e vinovat, dar nu e păcătos, zise el îndîrjit. Nu ştiu ce e cu el, în orice caz nu-1 văd nici prin cîrciumi, nici petrecînd cu muieri de gît ca să pot să-1 învinuiesc... E destul de posomorit... Ştiu eu de ce ? Nu ştiu !

Glasul lui era din ce în ce mai potrivnic, şi parcă îl dădea afară de pe mirişti pe al Iu' Parizianu. Chiar îi zise :

— Şi tu cînd pleci ?

Al Iu' Parizianu tăcea. Ultima sa tentativă de a se împrieteni cu vărul său eşuase. Trăsăturile i se lăsaseră parcă în jos şi expresia sa arăta o deprimare în care se ascundea însă şi o uitare de sine salvatoare. „E băiat bun, gîndi el, nu-şi învinuieşte tatăl, n-are rost să-i mai sugerez ceva în plus despre această vinovăţie, al cărei secret mie îmi scapă... Poate că el ştie mai bine... Dar nu mă respectă... Ca şi alţii din sat... Ce dracu am făcut sau n-am făcut eu de am ajuns aici ? ! Bine că plec..."

— Şi ai intenţia să-ţi pui în aplicare, la Bucureşti, gîndul tău ascuns, ele îndată, sau mai zăboveşti cîtva timp ? reluă Nieulae cu aceeaşi ironie în cuvinte, dar cu un glas blînd şi

îndepărtat, parcă absent. Şi fiindcă, posomorît şi absent, şi ai Iu' Parizianu tăcea, reluă : în fine, să nu zici că nu ţin la rude, îţi spun si eu : sînt prea mic ca să iau o hotărîre în ce mă priveşte. Stau pe-acasă ! Ce aşi putea face ? ! Tu eşti mai mare, poţi să te duci la Bucureşti *şi cu* ajutorul lui Paraschiv, Nilă şi Achim, să ajungi portar cu şapcă pe cap, pe care scrie „portar".

Se uită într-o parte ca şi cînd ar fi uitat că vorbeşte. O linişte se aşternu între ei, pe care al Iu' Parizianu o rupse în cele din urmă :

— Salvarea ta poate să-ţi vină, dacă ai puţin noroc, din faptul că, în ciuda aparenţelor, nu răutatea te stăpîneste. Trebuie însă să fii foarte atent la ce se întîmplă pe lume ca să te poţi urca pe vasul care ţi-e destinat... Eu de pildă, dacă m-aşi lua după ceea ce îmi spun ai mei, ar trebui să mă duc pe la primărie şi să mă fac secretar, să scriu acte de naştere şi clcces şi să bag în buzunar, încîntat, cei trei lei pe care omul necăjit mi i-ar pune în palmă după ce i-aşi înmîna actul. Singura primejdie care mă pîndeşte (dealtfel ca şi pe tine) e să nu văd cu propriii mei ochi. Breugel are un tablou cu nişte orbi care merg înainte şi dau într-o groapă. Curios e că cei care n-au căzut încă stau cu mîna întinsă şi înaintează încrezători, orientîndu-se după cel din faţă, care în curînd se va prăbuşi...

Această ultimă tiradă Niculae n-o mai auzi. Privirea îi rămăsese neclintită într-o parte, întoarsă în sine, ca şi cînd cei patru ani care îl despărţeau de vărul său de-al doilea ar ii apărut ca un zid şi cuvintele aceluia si-ar fi pierdut, pentru e], orice înţeles. Al Iu' Parizianu, el, înţelese : se ridică şi pleca uitînd sa mai spună ceva, la revedere sau noroc, sau rămîi cu bine... Se uita la porumburi şi la floarea-soarelui, dar parcă nu le vedea. Venise anume la vărul său, la care ţinea, dar se despărţea de el fără să se uite înapoi... Nici amintire ai fi zis

ca nu avea, călca peste pămîntul negru ca şi cînd nimic nu i-ar fi spus nimic... Şi ajunse acasă ca şi cînd n-ar fi ştiut că a ajuns.

IV

Se trezi a doua zi spre seară. Dormi lung... întîlnirea cu vărul său îl istovise ? Parizianu, mama şi bîta încercară zadarnic să-1 scoale la masă. Mîrîia, dădea din picioare şi continua să doarmă. Era a doua zi cînd se trezi, dar pentru eî putea să fie şi a treia zi, nimeni nu-i spuse cît dormise... Sa aşeză la masă...

Deodată trcsăriră toţi. De undeva de-aproape se auzi ră-[1] bufnitura unei goarne. Suna Bărăgan. Bătrîna, pe prispă, se opri din tors (cu toate că fusese în tinereţile ei la Paris, toJ cu obiceiuri de ţărancă rămăsese), mama lui Ştefan ieşi din tindă cu o expresie care spunea că singură acolo n-avea să înţeleagă ce-o să audă, iar Parizianu, cu toate că nimeni nu vorbea, zise :

— Ia tăceţi ! Să vedem ce mai spune Bărăgan !

Avea un glas care se auzea pînă la gară, acest Bărăgan, de aceea şi fusese poreclit astfel... Băăăăăăăîîî, făcea, şi acess strigăt gros şi spart clocotea prelung peste toate uliţele, ai fi zis ca nu ieşea din pieptul unui om, ci dintr-o hărăbaie spartă. Pînă şi sunetul goarnei părea modificat, suna gros şi atît da iung şi de puternic încît abia rezista vocii care îi dădea viaţă, şi te-ai fi aşteptat s-o auzi cum plesneşte în ţăndări, în sfîrşit, Bărăgan se opri şi i se auzi vocea imensă :

— Toată lumea să se strîngă mîine la primărie, băî ! Are notarul şi primarul nu ştiu ce să vă spună, e o întrunire, băăăăăăăăîî !...

Aşa îi dădeau ordine totdeauna cei care îl puneau să sune, să spună acolo cuvîntul întrunire. Asta atrăgea oamenii, întrunirile însă încetaseră de cîţiva ani, de cînd regele desfiinţase partidele şi înfiinţase unul al său... Acuma căzuse şi regele... Ce putea fi ?

— ...Şi perçitoru, băî ! Că ăia care nu şi-au plătit fonciirea,
le ia păturile de pe ladă !

Asta cu fonciirea nu lipsea niciodată din urletele lui Bărăgan. Nu lipsea nici acum, după căderea regelui, semn că exista totuşi ceva stabil pe lumea asta.

— ...Tot mîine, bă, are să înceapă să treacă părintele Pro-
vinceanu pe la casele oamenilor cu căruţele să daţi cîte-un coş
cu porumb pentru zugrăvitul bisericii. Zicea că oamenii, bă!!
Să nu închidă porţile, că e sfînta biserică, ba! Şi directorul
Toderici zice să daţi copiii la şcoală, că vă amendează, bă !
Băăăăăăăăăăăî! Şi la întrunire să vie toată lumea, că vine
prefectul, baî, şi să nu vă pară pe urmă rău că n-aţi venit...

Bărăgan se opri şi o tăcere care piuia în urechi se aşternu *pe* mica prispă a lui Parizianu. Bătrîna îşi reluă fusul. Muierea lui Parizianu intră în tindă şi îşi văzu de vatră cu o expresie neschimbată : nu înţelesese nimic ! Ştefan se întinse ca un cîine însoţindu-şi datul pe spate peste marginea parmalîcului cu un căscat fără sfîrşit, izbucnind în cele din urmă în rîs fără . rost. Vroia cumva să spună că nici istoria cu biserica şi cu ameninţările lui Toderici nu erau noi şi nici sosirea prefectului care avea adesea acest obicei, să vină în sat din cînd în cînd, şi că murea de rîs şi de plictiseală în curtea casei părinteşti r... Ziua trecu şi se stinse pe nesimţite, Parizianu, muierea Iui şi bătrîna dormeau, cînd o voce se auzi pe după gardul apropiat de prispă al micii curţi... Ştefan, care dormise mult şi stătea treaz, o auzi, se ridică în capul oaselor, se dădu jos de pa prispă şi se îmbrăcă în cîteva mişcări. La poartă, ca o momiia, îl aştepta o fată. Parcă îi vorbi întunericul cînd el ieşi şi se chiori la ea să vadă cine e : cerul era plin de stele, dar noaptea

care se lăsase era încă neagră, ochiul care fusese în timpul zilei orbit de lumina soarelui încă nu se învăţase cu întunecimea care se lăsase parcă pe neaşteptate...

— Vezi, mă, că te aşteaptă Ioana, du-te pe la ea...

Erau o fată, un reproş şi un gînd vesel, amestecate : să ai un astfel de noroc să te aştepte o fată şi tu să stai ca im prost şi să trimeată ea pe cineva să. te cheme... Al Iu' Parizianu mîrîi, uimit şi neîncrezător, luat fără veste :

— A... Cum... Unde...

, — La ea la poartă ! Unde ai vrea ?

Şi fata plecă pe lîngă gardurile liniştite, spre casă, sau poate spre altă poartă unde o aştepta şi pe ea cineva, dar nu departe de casa părinţilor, fiindcă... Trebuia să fi fost vreo vecină... Ştefan se urni de îndată şi plecă şi el pe drumul lung al satului. Era linişte mare, sporită de şoaptele care se auzeau de prin curţi sau tinzi. Nimeni nu vroia să fie auzit ce-i spune muierii sau copiilor şi de aceea vorbeau încet, uneori nu se auzea decît un fel de murmur... Şi de gîîgîitul cîte unui fluierat care clocotea în depărtări topindu-se parcă într-o suferinţă fără speranţă. Era neliniştea dorinţei care ştie că e oprită în aceste fluierături scoase prin simpla îndoire a limbii între dinţi, încît fetele, asemeni celei care fusese trimisă la poarta lui Pa-rizianu, puteau merge liniştite în întuneric de la o poartă la alta, cu ştiri tainice apărate chiar de ei, flăcăii care le chemau astfel să iasă afară din casele părinţilor ; o vorbeau urît pe aceea dintre ele care le-ar fi făcut pe plac : se îngrămădeau pe ea la poartă, dar nu se grăbea nici unul să se însoare cu ea... Ştefan nu vroia sa se însoare, dar pusese şi el ochii pe una. Ioana Radei, o fată dintre cele care atrag nu prin frumuseţea lor, deşi ea nu era chiar urîtă, şi nici prin uşurătate, deşi nu-şi ţinea nasul pe sus. Nici n-ar fi avut de ce : era lipsită de apărare, maică-sa era văduvă. Şi sărac, şi cu nasul pe sus, nu se mai uită nimeni la tine. Numele bărbatului acestei muieri, şi chiar numele ei de Rada, era adesea uitat şi înlocuit

prin cuvîntul Cărămidă, într-adevăr femeia vorbea greu şi lat, parcă i-ar fi ieşit din gură nu cuvinte, ci cărămizi. C-o fi, c-o păţi, făcea ea rar şi îndesat şi în clipa aceea vorbitul ei semăna şi cu statura, care era mică, dar noduroasă. Şchiopăta,.. Cu mulţi ani în urmă îi intrase în talpa piciorului un cui sau un mărăcine gros, nimeni nu ştia, şi piciorul i se obrintise. Nu mai avea formă, arăta ca o copită. „Nu te doare, ga Radă *t*" o întreba cîtcodată cîte cineva. „Mai mă doare", răspundea ea cu vorbele ei grele... Şi nu mai adăuga nimic şi nici cel care o întreba nu mai avea vreun chef s-o compătimească, cu toate că femeia nu făcuse nici un rău nimănui. Era atît de săracă, încît vara aduna struguri de bozi de prin bălării. Ce făcea ea cu aceste fructe de iarbă negre şi otrăvite ? N-avea nici măcar o capră ! Avea însă vreo două oi şi creştea găini... Da, găinile astea îi ieşeau frumoase, grase şi cu pene strălucitoare, ţi-era milă să le tai, se pricepea la ele şi la ouăle lor, cum le punea ea la lumină între uşă cu mişcări parcă ar fi îngenuncheat, *să.* le descopere bănuţul... într-adevăr, ţinea oul în mînă ca şi cum ar fi fost de aur, şi cînd îl dădea găzarului să-şi cumpere şi ca petrol pentru lampă gestul îi era reţinut, ezitant şi expresia prăpădită, ai fi zis că îi dă ăluia cine ştie ce avere şi ea cu ce mai rămîne ? Trăiau muncind pe la alţii, adică fata, fiindcă mamei îi ajungeau trei colaci pe săptămînă, pe care îi capătă, ca orice muiere, duminica spre ziuă de la alte muieri, cînd sa ducea la cimitir să-şi jelească bărbatul şi făcea schimb de colaci. Ai ei erau mici şi gloduroşi, negri şi tari... Se pricepea la găini, dar nu ştia să facă pîine, şi cînd muierea care îi primea îi găsea în cuşniţa ei acasă, îi recunoştea : ăştia sînt *ds* la Cărămidă !... Fata era mai pricepută, dar întîi trebuie să descoperi că un lucru nu e bun şi abia pe urmă să-1 faci tu altfel, şi cum să poţi să-1 descoperi dacă n-are cine să te : înveţe ? Ioana era mică, avea abia şaptesprezece .'... Cu o vară *i* în urmă o zăpăcise un băiat şoptindu-i că vrea să se însoare cu ea şi ea îl crezuse... Pe urmă, după ce acela o făcuse atît de

timpuriu să nu mai fie fată mare, îl drăcuise, dar nu cu obidă prea mare, se vedea că tot mai ţinea la el, dar nu mal era atît de proasta încît, daca el s-ar fi întors, să-1 creadă **şi** să se ducă iar cu el în grădină... De-atunci nimeni n-o mai văzuse la poartă şi zadarnic o fluierase unul care zicea că ţine la ea şi ar fi vrut s-o ia... Putea fi adevărat, ei şi ? Daca ţinea la ea, de ce n-o căuta la horă, ca pe toate fetele ? Băiatul auzi şi începu să stea lîngă ea la horă. Dar ea se uita drept înainte. După horă ştia ea ce urma, luatul batistei şi fluieratul seara la poartă ca să ieşi să ţi-o dea. Şi ce poţi pe urmă să mai faci dacă pune mîna pe tine şi începe să te înghesuie în stîlpul porţii ?... Iţi pierzi capul, uiţi de tine, în timp ce el nu uită şi îţi ridică fusta... Un surîs batjocoritor îi întindea colţul gurii în timp ce el îi ţinea mîna şi juca alături de ea în horă. Nici măcar nu vorbea prea mult cu el... Ştia ea. ce sînt vorbele, şi ele te ameţesc... Şi pe urmă, între ei, încep să se laude... Să se ducă să facă întîi armata, sa-i scrie de-acolo, să le spună fraţilor şi surorilor lui să stea cu ochii pe ea, ei să nu i se simtă urma pe unde trece, să-i răspundă la scrisori, să-i tri-meată o flanelă lucrată de mîna ei... Pe urmă, după ce se întoarce, dacă şi atunci după doi ani mai ţine la ea, atunci poate să-1 creadă, nu cînd i-o şopti seara la ureche cu glasul fier-binte, ci ziua Ia prînz în casa maică-sii, că vrea s-o ia de nevastă, că o s-o ia... ioana avea o prietenă, una din fetele lui Birică, cel cu mulţi copii şi cu fratele lor cel mare, Ion, care se însurase cu Polina lui Bălosu. De la această fată învăţase Ioana cum să se poarte de aici înainte cu flăcăii, ţinea Ia ea fiindcă era curata şi deşteaptă fără să fi păţit nimic, deşi îi licăreau şi ei ochii şi i se făceau deosebit de frumoşi cînd băiatul cu care era în vorbă o lua de mîna şi intra cu ea în horă. Aşa e cînd sînt mulţi într-o casă, unii învaţă de la alţii, în timp ce pe ea, pe Ioana, cine să fi învăţat-o ? Maică-sa nu-i spusese nimic, n-o oprise să iasă seara la drum, de frică să nu rămînă nemăritată. Fiindcă şi asta era adevărat... Multe se

ţin mîadre şi stau ele închise în casă, dar şi flăcăii parca încep să aibă ponoguî găinilor : se uită la ele, văd că sînt cuminţi, dar le ocolesc... Şi într-o zi surata asta a lui Biricâ îi spuse : „Fă, tu te-ai uitat la ăsta al îu' Parizianu, alde Ştefan? La toate horele vine aproape de noi şi face ce face şi zgîieşte ochii la tine ! ! *l*" „De ce nu la tine ?" se mirase Ioana. De unde ştii că la mine ?" „Păi am vorbit cu el, 1-am întrebat într-o zi : «Bine, Ştefane, asta înveţi tu la şcoală, să te uiţi la fete ? Ce crezi tu că e o fată ? Să-ţi rîzi tu de ea ?» «N-are importanţă !» îl aud că zice. «Cum, mă, n-are importanţă ? N-are pentru tine, dar pe ea ai întrebat-o dacă îi place să te chio-răşti tu la ea ?» «Dar tu ai întrebat-o, zice, dacă are nevoie de avocat ? Auzi al naibii *l*" „Lasă-1 în pace, răspunsese Ioana, se uită şi el, e flăcău..."

Şi iată că deodată, la un an după aceste cuvinte, Ioana îi şopti acestei prietene a ei necruţătoare : „Surată, am să te rog ceva, dar să nu spui la nimeni". „Bine, n-am să spun." „Treci diseară pe la Ştefan al Iu' Parizianu ji spune-i că îl aştept la poartă," „Bine, dar dacă află Vasile, ce te faci ? Nu-ţî mai place Vasile ?"" (Ăsta era băiatul răbdător care aştepta să-şi facă armata şi apoi să se însoare cu ea.) „Ba îmi place, îi răspunsese Ioana, dar dacă tu n-o să spui nimic nimănui, n-are cum să afle.," „Eu n-o să spun, dar.., treaba ta *l*"

Chemat la poartă de către această fată a lui Biricâ, al Iu' Parizianu nu era mai puţin uimit decît ea...

Pe drum se intflni cu grupuri de băieţi care se băgau în el să vadă cine e. A, da, al iu' Parizianu, şi treceau mai departe. N-aveau nimic cu el. Na auziseră pîmă acum că se ducea pe

furiş la vreo fată care nu era a Iui... Toata lumea îi zicea al Iu' Parizianu" cam în rîs şi la şcoala primară fusese înscris în registru Parizianu Ştefan. Abia la liceu secretarul de-acolo se înfuriase. „Cum Pariziana, cînd pe tine te cheamă Paul ? • Sau nu-ţi place ? Crezi că Parizianu e mai breaz ? Asta e numele bunică-tii, după .numele lui taică-tău, din Rîca, fiindcă '. n-a fost căsătorită." Ştefan însă, căruia nu-i displăcea porecla, tot nu se împăcase cu numele de Paul şi nu se ştie cum făcuse că fusese înscris în catalog cu numele de Paulescu. Crezuse că o să-i meargă, dar secretarul îl urmărise pînă în pînzele albe şi în cele din urmă Ştefan trebuise să accepte numele său adevărat... în realitate însă, şi nu în registre, pe bunică-sa, sora , primei neveste a lui Moromete, o chema Pilea, după porecla tatălui. Ale lui Pilea, li se spunea în Rîca, Paul fiind un nume -cu totul şters...

Ioana nu era în poartă, dar apăru îndată ce el se opri pe ; podişcă.

— Bună seara, Ştefane, sau n-ai gură, zise ea de lîngă stîlp
văzînd că el tace.

Al Iu' Parizianu nu răspunse, dar se apropie de ea pînă nu se mai văzu că erau doi. Urmă - o tăcere pe care tot ea o rupse :

— Am auzit că pleci ! Şi se miră cu o voce şoptită şi bat
jocoritoare : Ei, curn, pleci, şi nu-mî spui şi mie ? ! Aştepţi să
trimit eu pe cineva să te cheme ?

— Cum să n-aştept ? îi şopti Ştefan. Să spună pe urmă prie
tena ta că... De mai mult de-un an de zile vin la horă să vor
besc cu tine şi tu te faci că nu mă vezi... De cînd te-ai făcut
mare ai uitat... Te faci c-ai uitat...

Drept răspuns fata se feri din faţa lui şi sări şanţul cu o mişcare iute şi liniştită, încît ai fi zis că şi-a ridicat şi şi-a lăsat brusc nişte aripi invizibile. O luă pe drum înainte fără să se uite îndărăt, şi Ştefan, după o şovăială, se urni din Ioc şi porni în urma ei. Merseră astfel multă vreme.

- — Ce, zise fata întorcînd la un moment dat capul, n-al niîncat în seara asta, de abia te mişti ?

— Nu, de ce ? murmură al Iu' Parizianu.

— Păi mergi lîngă mine, ce mergi în urma mea ? zise fat-â.

Unde îl ducea ? După un timp ea coti pe cealaltă parte a drumului şi se opri în dreptul unei porţi. Dar nu era o poartă de casă, ci de loc, fără nimic pe el, lat de vreo zece paşi şî lung de se pierdea undeva în vîlceaua satului. Fata desfăcu un lanţ din spate, ridică poarta şi trecu dincolo. Ştefan o urmă. Locul era plin de trifoi şi pe margini avea salcîmi înalţi. Era al ei, rămas de la taică-său, singura avere pe care i-o lăsase... De astă dată fata o luă înainte fără să-1 mai îndemne, fiindcă numai ea ştia acum unde îl ducea. Merseră aproape tot locul la vale pînă ce prin apropiere nu se mai văzu nici un fel de casă sau curte a cuiva. Nu mai era decît puţin pînă la gîldăul care se ghicea în fundul acestei mici grădini, unde un clud mare cu coroana bogată împiedica parcă locul să nu se verse în rîu. Ioana se opri, ezitînd. Unde să stea ? Se aşe/ă deodată jos şi îşi trase fusta. Ştefan se lăsă şi el în genunchi, şi din aceeaşi mişcare se întinse cu faţa în iarbă cu capul aproape de ea. îşi rezemă faţa de braţe şi rămase astfel clipe nesfîrşite. Tăcerea se aşternu. Fata îşi ţinea genunchii cu mîi-nile. Minutele care urmară nu fură stingherite de nici unul. Tăcerea curgea liniştită peste capetele lor în noaptea mereu neagră, ca şi cînd s-ar fi întîlnit amîndoi acolo anume ca să nu-şi spună nimic prin cuvinte, în înaltul salcîmilor băteau ţînţarii şi încă ceva nedefinit, fiinţe misterioase care trăgeau de liniştea nopţii ca de o pradă care în zori avea să piară şî trebuia devorată înainte ca răsăritul să le-o smulgă din stă-pînirea lor. în depărtare, într-un necontenit orăcăit, de parcă ar fi înghiţit neîncetat apa care gîlgîia, se auzeau broaştele, deşi apă era şi alături. Fata nu-şi schimbă cu un deget locul şi stătea atît de firesc şi de îndelung nemişcată încît ai fi zis că e o statuie, care prin miracol era vie, dar nu putea să

arate asta decît prin voce. Ori, voce nu avea. începuse sa se audă însă cît era de vie : Respira uşor, rar şi regulat, şi această respiraţie începu să crească pe nesimţite. Dar nu se mai ştia, era a lui sau a ei ? Flăcăul făcu deodată o mişcare nu atîl bruscă, cît imperioasă, îi ridică fusta, i-o trase peste genunchi. Liniştită, cu o mişcare la fel de hotărîtă ca şi a lui, fata şi-o întinse la loc fără să-şi fi modificat şederea ci ciudată. El însă o apucă de umeri. I se supuse, încetinind doar brutalitatea gestului lui printr-o împotrivire : nu ceda total impulsului care îl împingea pe el s-o culce pe spate. Se lăsă, şi atunci el îi ridică iar fusta şi ea nu se mai împotrivi, în întunericul grădinii trupul ei, cu faţa în sus, avea lucirea pînzei de prin po-ieni, pe care el îl acoperi cu o mişcare violentă, ai fi zis că vrea s-o omoare. Pieriră parcă împreună în somnul ierburilor şi al salcîiiulor neclintiţi... Nu se auzi nici o şoaptă, nici un murmur ; tăcerea dintre ei doi începu să se consume într-o încordară ştiută numai de pămîntul pe care spinarea fetei îl făcea să ardă şi de ierburile strivite, care se încălziseră şi ele şi îi în-văluiau cu mirosul lor puternic, de sevă bogată, ţîşnită din tijele fragede... Curînd zbaterea ierbii se potoli şi fata se ridica în capul oaselor şi începu să-şi dreagă părul în dezordine. Avea un bariş, se îmbrobodi cu el legîndu-1 la ceafă, în felul acesta i se dezvelea obrazul şi i se vedeau bine ochii strălucind în întuneric, între timp noaptea se mai limpezise şi cerul plin de stele începuse să alunge întunericul gros de seară, care acoperise curîncl după apusul soarelui, pămîntul. Se vedea bine oriunde te-ai fi uitat. Mult timp ţinu îmbroboclitul şi dezbrobo-ditul fetei. Al Iu' Parizianu părea să-şi fi pierdut graiul, îşi pusese capul în poala ei şi nu zicea nici el nimic, ca şi cînd mişcările ei liniştite şi parcă rituale nu trebuiau turburate. Deodată ea chicoti :

— ...Şi pe-acolo pe la şcoală tu n-ai învăţat să săruţi, Ştefane ?

Nu era un reproş, ci o curiozitate în chicotitul ei. Sau poate îşi dădea şi ea seama că atît de mult se doriseră din clipa cînd el sosise la poarta ei, că uitaseră amîndoi de asta ?

—• Cum să nu, zise Ştefan.

Ea aştepta cu un surîs în colţul gurii, care însă pieri sub sărutul lui, ca şi luminile ironice din ochi, peste care se lăsară pleoapele.

— Şi ce-o să faci tu acuma, Ştefane, că nu te mai dă tac-
tău la şcoală ? zise ea făcîndu-se că parcă n-a băgat de seama
că a fost sărutată şi că s-ar fi putut ca lui să nu-i ardă în
clipa aceea de altceva.

— Mă duc la Bucureşti *l* răspunse el. ;•«

— Asta ştiu. Nu eram noi doi acuma aici, adăugă ea, dacă
n-aş fi ştiut că pleci la Bucureşti...

— Aşa, murmură el. *Si* eu care ţineam la tine de cînd
erai mică.

— Nu mai spune ! Cît de mare eşti acum ? chicoti ea din
nou. Mai bine zi că eu am ţinut la tine... De cîte ori treceam
pe drum spre biserică, te vedeam... într-o zi ai ieşit pe prispă
cu pîinea în mînă.

El începu să rîdă :

— Ha, ha, ha !... Cu pîinea în mînă ! Mare brînză !

— Mare, exclamă ea cu un glas scurt, acoperind un gînd.

Ce anume ? Poate vrusese să spună că ea *îl văzuse,* în timp ce el nu ştia, *n-o văzuse* pe ea ?

— Aveai o carte în mînă şi te-ai dus sub salcîmi şi te-aî
întins cu spatele în sus. într-o mînă ţineai cartea şi în alta
pîinea. Tocmai o scosese maică-ta din ţest : „Nu rupe, mă,
zice, că se încruzeşte", am auzit-o din tindă, dar tu ai ieşit
pe urmă cu colcovanul în mînă...

Şi tu unde te duceai ? zise al Iu' Parizianu cu un glas intrigat de această amintire a ei care părea într-adevăr înde-părtată. Cîţi ani aveai ?

— Cîţi aveai şi tu, răspunse ea ferindu-se, ca şi cînd n-ar fi vrut să dezvăluie un secret atît de nepătruns al vieţii ei.

— Şi dacă eu aşi fi plecat la Bucureşti fără să afli tu, nici odată nu mi-ai fi spus că ţineai la mine ? zice al Iu' Parizianu.

— De ce ? se miră ea. Crezi că lumea e aşa mare ? Ai fi aflat tu !

îi dăduse capul la o parte şi îşi reluase felul ei de a sta, schimbînd însă poziţia : ţinea picioarele retrase într-o parte, în timp ce corpul i se sprijinea într-o mînă aplecat în cealaltă parte, dar la fel de nestingherit, fără alte mişcări ; cuvintele îi ieşeau din gură la fel de firesc, ai fi zis de nesimţit, cum îi era trupul îndoit spre flăcău.

— Aşa este, zise al Iu' Parizianu, dar dacă eu te-aş? fi uitat ?

— Cu atît mai bine, zise ea. Adică nu că ar fi fost bine, dar aşi fi aflat şi eu că m-ai uitat şi te-aşi fi uitat şi eu. Adică de uitat nu te-aşi fi uitat, de ce să mint, dar mi-aşî fi luat gîndul de la tine... Şi-aşa o să mi-1 iau, că tot pleci, adăugă ea deodată cu resemnare parcă veselă.

— Mai ţii minte cum ne-am jucat noi în toamna aia ? !...

Ea nu răspunse şi atunci el continuă să-i reamintească *:*

•— Eram în grădina lui Marin al lui Matei şi alergam după voi printre glugile de coceni, să vă găsesc să vă ating cu coceanul de floricică... Nu ştiu de ce, te căutam pe tine şi tu parcă ai fi ştiut, ai ieşit de unde te pitiseşi, te-ai uitat la mine *şi* ai luat-o la fugă spre fînarul lui nea Matei. M-am luat după/ tine şi am intrat amîndoi în fînar. Am aruncat băţul, am început să vin spre tine şi tu te-ai dat îndărăt dinaintea mea pînă ai ajuns cu spinarea de perete... M-am apropiat de tine... Ţi-am ridicat fusta... Să fi avut nouă sau zece ani...

— Ce mai îmi bătea inima, mărturisi ea deodată. Ai zice că ce ştiam noi atunci !... Uite că ştiam...

— Ştiam, zise el, dar nu puteam... N-ai să mă crezi... Acum parcă visez că se poate face pe lumea asta ceea ce îţi luaseşt

gîndul pentru totdeauna ca se poate... ceva... care nu trăieşte decît în visurile noastre. Pînă mai acum un an tot mai credeam că într-o zi o să ne întîlnim noi iar ca în fînarul lui nea Matei... Şi pe urmă cînd am văzut că parcă nici nu mă cunoşti, la horă cînd mă uitam la tine, îmi spuneam : ea nu mai ştie, e fată mare, a uitat un lucru petrecut într-o joacă de copii...

— Cum să uit, Ştefane ? zise ea. Ai dreptate, uitasem, dar
cînd ai început tu să te uiţi la mine aşa ca flăcău, nu ca un
copil, mi-am adus aminte de tot... Dacă te-ai fi grăbit aşi fî
yrut să... n-aşi fi vrut să...

Ea tăcu, bîlbîindu-se, dar el înţelese : ar fi vrut să se în-tîmple prima oară cu el, şi n-ar fi vrut să se fi petrecut cu altul. Nu-şi mai spuseră nimic multă vreme...

în acea clipă satul sări parcă în sus de ţipete de cocoşi... Unele erau treze şi rele, prevestitoare de cine ştie ce întîm-plări care pîndeau casele oamenilor, altele adormite, prelungiri ale somnului tuturor, a căror răguşeală ai fi zis că venea astfel din adîncurile viselor...

— Ştefane, şopti ea speriată, agăţîndu-se de umărul luî,
uite unul care se uită la noi.

, — Unde îl vezi tu ? ,,;

— Uite-1 colo !

— Nu e nimeni, o linişti el, e un brusture.

— Du-te şi te uită.

Cînd el se întoarse, ea nu mai era acolo, coborîse spre rîu$_c$ Al Iu' Parizianu se aşează jos şi se întinse cu ochii spre cer. Era în puterea nopţii, Carul mare se mişcase, dar Găina nu se vedea. Fata se întoarse şi de astă dată se întinse alături de el. Se îmbrăţişară amîndoi în aceeaşi clipă, cu violenţă şi începură să se sărute. El scoase într-o vreme un soi de muget, parcă de părăsire, o scăpă din mîini şi începu s-o muşte de şoldurile ei încă nedeplin arcuite. Ea rîdea, chicotea cu un glas

inocent^ dar puţin tremurător, şi îl împingea să se dea la o parte, s-o lase, clar fără convingere...

— Ştefane, zise ea iarăşi înspăimîntată şi se ridică într-un
cot cu faţa spre micul deal al grădinii.

Se înveli cu gesturile hotărîte şi spontane care ne rămîn multa vreme neatinse de ceea ce ni se întîmplă.

— Se face ziuă ! murmură ea.

— Unde vezi tu ? Mai e pînă la ziuă.

într-adevăr, o lumină stranie începuse să lucească pesta satul adormit şi care era parcă a pămîntului, a salcîrnilor şi â ierburilor, străină de cerul îndepărtat. Nu era lumina de ziuă de care se temea ea, albastră spălăcită, care vesteşte zorile.

— Să ştii că mi-e frică să nu mă vadă
cineva, dacă mă
prinde dimineaţa pe-aici şi mă întorc singură
acasă pe uliţe,
zise ea. Ai grijă.

— Nici-o grijă, murmură el cu răsuflarea
încărcată şi sa
îmbrăţişară iar tăvălind iarba.

...într-un tîrziu ea rămase nemişcată cu faţa în sus, în timp
ce doar mîinile i se înfigeau în umerii lui şi rar trupul eî
avea o ţîşnire care îl ridica pe el în sus cît era de greu. Nici
gemete, nici şoapte nu ieşeau din gurile lor, ci li se auzea doar
respiraţia înăbuşită, egală şi trează. Ea chiar încetă curînd
orice mişcare şi întinse braţele în lături, ai fi zis că nu i se rnai
întîmplă nimic, dar nu-1 gonea din pricina asta pe el, ar fi
putut să stea astfel ceasuri întregi... Peste ei cîntară a doua
oară cocoşii, în timp ce pe cerul înalt străluceau şi mai tare
stelele, gonind cu lumina lor de pietre vinete lumina albicioasă
care acoperea asemenea unei cete misterioase, satul prăbuşiţi
în somn. Deodată, amîndoi, întîi el, apoi după el şi ea,
scoaseră strigăte de uluire. Se agăţară unul de altul. Ea se
arcui de la pămînt de cîteva ori tremurînd şi murmură cu
un glas care îi cerea lui parcă s-o apere de ceea ce simţea
pentru întîia oară : «

— Ştefane, Ştefane !...

Şi feţele lor se striviră una de alta, ca într-un chin îndelung, care cerea unul de la celălalt eliberarea... închiseră ochii şi rămaseră îmbrăţişaţi, cu obrazurile lipite şi parcă uitate, în timp ce Găina, de care se temea ea, apăruse ca o spuză de lumini la marginea cerului... într-un tîrziu el ridică fruntea, apoi se ridică în capul oaselor.

— Mai e niţel şi se face ziuă, îi şopti cu un glas de ţăran
care îşi trezeşte cu grijă tînăra lui muiere, la care ţine atît
încît ar dori din tot sufletul s-o cruţe de treburi, dar n-are
încotro şi trebuie s-o ia la deal, fiindcă îi aşteaptă porumbul
şi îi aşteaptă grîul...

— Ei şi ? zise ea deodată nepăsătoare. Sînt pe locul meu
şi stau pe el cît vreau. Ştefane, continuă ea cu un glas care
parcă ar fi glumit... Să nu mă uiţi ! Ştiu că te duci de tot şi
că n-o să te mai întorci în sat, şi cînd ţi-o fi bine n-o să te
mai gîndeşti la mine... Da măcar gîndeşte-te şi tu cînd ţi-o
fi rău şi adu-ţi aminte că...

Se opri şi chicoti. Nu mai vroia să-i spună gîndul ei ?

— Asta înseamnă că îmi doreşti răul, zise el.

— Aha !

— Te lauzi ! Eşti o fricoasă ! Dacă nu plecam, în viaţa ta
ti-ai fi ieşit noaptea cu mine în grădina asta.

— Şi tu eşti un fricos. De ce nu-mi spui că te duci la
Bucureşti şi cînd ţi-o fi bine o să mă chemi ?

— îţi spun, zise el. Cînd mi-o fi bine te chem. Da'
mă aştepţi ?

— Te aştept doi ani, zise ea gînditoare. Se vedea că mai
«ăinainte îi dăduse ea acest termen. Pe urmă, zise, nu te mai
aştept. Mă mărit, mă !

Şi avu în clipa aceea, în glas, o bucurie care era parcă o promisiune pentru el.

— Aşa ar trebui să facem, zise şi el pe gînduri. Tu să mă
jaştepţi, eu să te chem... Dar cine poate şti ce-o să ni se în-

timp le ? Mă duc la Bucureşti şi îţi spun că atunci cînd o să-ml fie bine o să te chem. Şi dacă n-o să-mi fie bine ? înseamnă că nici pe tine n-o să pot să te chem... •— Aşa e, zise ea. Ce rost ar avea ?

— Ar avea un rost, zise el dibuind...

— N-ar avea nici un rost, Ştefane, spuse ea foarta hotărîtă. Ce să fac eu pentru tine la Bucureşti ?

Numai aici putea să facă, însemna glasul ei, şî anume să-1 aştepte doi ani. Că ăsta era chiar timpul în care şi Vasiîe acela, care stătuse şi el lîngă ea la horă de un an, avea să-şi facă armata şi să se întoarcă în sat, era o potrivire de care putea fi învinută ? Nu era oare timpul ei să fie aleasă da doi flăcăi, oricît ar fi fost ea fata Radei al cărei nume după bărbat era adesea uitat şi i se spunea Cărămidă ? Cea mal săracă din sat ?

— Ce rost are o muiere dacă nu poate să facă nimid pentru un bărbat ? Mai bine să stea nemăritată.

— Şi dacă eu aşi rămîne în sat, ce-ai face, Ioana ! ?

•— Aşi munci, mă !

— Bine, ai munci, dar ce ţi-ar plăcea ţie să fiu eu în Sat ?

— Sa fii şi tu învăţător ! Ce, n-ar fi frumos ? vfi-aşî facă "copii, pe care i-am da pe toţi la liceu, pînă ar ajunge oa-». meni mari...

...

ţ

Avea o nostalgie în glas, ca şi cînd şî-ar fi dat seamă chiar în clipa aceea că chiar şi aşa, chiar cu un astfel de vis împlinit, ei doi ar fi rămas oameni mici... El nu-i răspunse. Şi ar fi putut, măcar prin cuvinte dacă nu prin tot gînduî, să-i spună că ar fi fost într-adevăr frumos să se întmipla aşa şi să-i explice că totuşi nu se putea fiindcă el n-avea studiile terminate şi nici nu le putea termina fiindcă n-avea cu ce. Dar el tăcea, în ce punct se oprise gîndirea lui şî se des*, părţise de a ei ?

— Să ajungă oameni mari ? parcă mîrîi el.

— Da, Ştefane !
— Oameni mari, repetă el, şi deodată rosti parcă absent:
Pe ce te bazezi ?
— Cum pe ce mă bazez ? se miră ea. Ileana Ruiu, învăţă
toarea aia din Surduleşti, care a stat pe-aici vreo doi ani, are
un frate care tot aşa, nu şi-a terminat liceul şi n-a mai putut
nici ea să-1 mai susţină, dar a fost numit învăţător şi aşa...
Şi nici nu e ca tine, e un zăpăcit...

Fata se opri aşteptînd. Dar el tot nu-i răspunse. Ea însă era senină şi în glasul şi în gîndurile ei, fiindcă în clipele următoare, cînd el ieşi din tăcerea lui şi drept răspuns o întinse iar pe spate şi o dezveli, ea nu se opuse, nu zise nimic, şi îl luă în braţe ca şi cînd el ar fi continuat să fie alături de ea, ca şi cînd i-ar fi răspuns că da, aşa va face, se va strădui să-i împlinească, în cei doi ani cît avea să-i aştepte, acel vis care era atît de frumos şi atît de aproape de ca... Da, era aproape, îl ţinea chiar în braţe şi dacă n-ar fi fost nici o speranţă în tot ce gînclca ea, ar strînge-o el atît de tare şi ar săruta-o atît de mult pe gură, încît îi tăia răsuflarea şi pe ochi de era aproape s-o orbească ?

...Totuşi nu-şi pierdu atît de tare capul încît să nu vadă uitîndu-se într-o parte pe cer, că se apropie zorile şi că trebuia, îndată ce el avea să se desprindă de ea, să se ridice negreşit şi să plece ! Era pe locul ei, cura spusese mai înainte, clar prea departe de casă să nu înţeleagă cei care ar fi văzut-o plecînd la un astfel de ceas al dimineţii, ce ispravă făcuse ea în noaptea aceea pe acel loc...

...Se înveli brusc, şi de astă dată nu mai pierdu atît de mult timp pînă îşi drese părul şi se îmbrobodi. Totuşi nu pleca... îşi luase obrajii în palme cu acea mişcare de mîngîiere pe care o avem cînd ne ard, ca şi cînd am dori astfel să-i potolim şi stătea iar nemişcată... Se simţea, acum cînd trebuia să se despartă de el, copleşită, dar nu de păreri de rău, ci de

g'nduri senine şi încrezătoare, care chiar clacă o apăsau puţin, puterea inimii, la. anii ei, era atît de mare încît putea crede ca şi răul era spre bine... Ei şi ce ? Dacă ţi-era clat să-1 trăieşti, n-aveai încotro : pe această lume bucuria şi suferinţa sînt împărţite şi schimbătoare, nu se poate să aibă cineva tot binele sau tot răul, asta nu s-a văzut : cei bogaţi au grijile lor negre pentru averea lor, cei săraci uită mai uşor ele ei, doborîţi de povara muncii, şi cînd vremurile sînt bune şi ies şi ei la porţile lor mici, speranţa care li se citeşte pe chipuri e mare şi curată... Dovadă ea, care era atît de săracă, o iubeau doi flăcăi şi dacă în anii care aveau să vie va trebui să şi pătimească, amintirea acestei nopţi o s-o ajute să mai şi surîdă. Şi unde era scris că partea ei va fi cea rea ?

în clipa aceea, de pe o uliţă îndepărtată a satului, cineva, un flăcău întîrziat care se întorcea şi el acasă tot aşa, dintr-o grădină, începu să cînte din foiţă. Era, pesemne, foiţă de leandru, care nu plesnea, fiindcă se urca în noapte cu mare putere, în timp ce de sub ţipătul ci înalt răzbătea o nostalgie sfîşietoare, dar întreruptă şi reluată cu o forţă sporită, tăcerea nopţii întîrziate năvălea parcă asupra cîntecului şi parcă vroia să-1 înăbuşe... Flăcăul nu era fericit, sau era copleşit de o fericire prea grea, ameninţat de o temere obscură... Cîntecul lui se pierdu în depărtare şi nu se mai auzi cînd se stinse : fu acoperit de cel al cocoşilor, care, de astă dată, izbucniră fără răguşeala aclîncă dinainte de miezul nopţii, ţipau şi ei, se făcea ziuă...

— Trebuie să plec, Ştefane, şopti Ioana hotarîta. Mergi cu raine, dar nu alături, mergi mai în urmă şi ţine şi tu capui în jos dacă te întîlneşti cu cineva. Aşa cum mă îmbrobodesc eu, continuă ea dezbrobodindu-se şi acoperindu-şi apoi obrazul aşa cum fac muierile, legîndu-se sub bărbie şi nu la spate, nu mă cunoaşte nimeni, dar pe tine te cunoaşte, că ai părul mare... Cînd ajungem la răspîntie la Bibina, rămîi în urmă şi mă

laşi... Să ajungi bine la Bucureşti, Ştefane, chiar dacă din pricina asta o să mă uiţi, continuă ea şi glasul îi tremura vizibil, de emoţie sau poate de răcoarea dimineţii. Poate nu mă uiţi! Să ajungi om mare, fiindcă am ghicit eu, de-aia nu vrei să tea iai cu tine, fiindcă vrei să ajungi mare. Să ajungi! îţi wez, na ! Dar dacă nu ajungi, întoarce-te, Ştefane ! Eu am să te aştept...

Şi se ridică şi o luă spre poartă, fără să se grăbească, dar şi fără să se mai uite înapoi. El o urmă îndeaproape, în tăcere. Nu-şi mai spuseră nici un cuvînt şi la răspîntia despre care pomenise ea, el se opri şi o urmări nemişcat pînă ce silueta ei subţire coti deodată pe o uliţă şi nu se mai văzu.

VI

Ştefan dormi iar pînă după prînz. Dormea adînc băiatu 5sta, se mirau toţi cum nimic nu-1 trezea, chiar dacă îl hîţînai fcare de umăt să-1 scoli. Nu era însă ca tat-său : avea tot-ideauna un gînd care îl punea în mişcare de îndată ce se trezea şi pe care nu i-1 ghicea nimeni. Dacă se aşeza lîngă tane, n-o făcea degeaba, dacă pleca, se ducea undeva... Drumurile lui erau curioase, în general ocolea satul prin uliţele lui cele mai de pe margine, stîrnind nedumerirea : nu jcăuta decît rar pe cineva şi ca de obicei se uita în ochii celor pe care îi întîlnea, ţintă, întorcînd chiar capul după om, dar fără să spună el noroc, sau bună ziua, nene, ce mai faci... De ce colinda el astfel marginile satului ? îi erau prea cunoscute drumurile dinăuntru ? îl atrăgea cumva misterul uliţelor mărginaşe, în care oamenii trăiau mai aproape de singu-fătatea cîmpiei, unde între ei şi soarele de pe cer nu se aşeza

nici un obstacol omenesc ? Ce sînt aşezările, clecît paveze împotriva naturii nemiloase, a cărei viaţă n-are sfîrşit, în timp ce a noastră are ? Şi atunci ne construim aşezări durabile, cu o viaţă mai lungă ca a noastră ? Trebuie să fie oameni îndrăzneţi cei care nimeresc sau se aşează de bunăvoie la margine. Dar stătea al Iu' Parizianu de vorbă cu vreunul din ei ? Cu nici unul... îi plăceau însă aceste uliţe care dădeau în cîmpie, i se citea pe chip bucuria care era atit de mare încît oamenii, care nu rămîn niciodată nepăsători cînd unul din ei le reaminteşte astfel cum ar trebui să fie toţi, îl iertau, în sinea lor. Nu şi unii faţă de alţii, cînd se prefăceau că nu înţeleg: „Unde s-o fi ducînd ăsta al Iu' Parizianu ?" se auzea cîte-un glas nu prea mirat, totuşi iritat de o curiozitate care nu-i era satisfăcută. „S-o fi ducînd şi el pe undeva, i se răspundea, pe la vreun băiat clin ăştia de prin şcoli." Dar nu era văzut cu nici unul din aceştia, se ferea chiar de ei, desculţ cum era şi fără uniformă.

Această ciudăţenie a lui de a porni razna crescuse cu anii în loc să-1 părăsească şi fiindcă nimeni nu ştia dacă e prost sau deştept spuneau mai degrabă că e prost sau în orice caz tembel, aşa ca taică-său. Astfel devine incredibilă soarta de care au parte apoi unii băieţi ca al lui Parizianu, odată plecaţi din sat şi în care cei care îi cunosc continuă să nu creadă pînă mor : „cine, ăla mă ? Al Iu' Parizianu ? F... în... pe mă-sa ?[tc] Iar dacă ajung rău nu se rniră. Flăcăii, printre care n-avea de asemenea nici un prieten, cum n-avea printre elevii satului, îi spuneau în faţă : „bă, al Iu' Parizianu ! bă, n-auzi ? Un'te duci ?" Cu un dispreţ nepăsător, Ştefan se prefăcea că n-aude şi nu se oprea, dar dacă cineva s-ar fi uitat la el să-1 vadă mai de-aproape şi-ar fi dat seama că se făcea crunt de o ură care i se aprindea ca un foc în priviri. Cînd era mai mic i se spusese într-o vreme locan, de către vară-sa Ilinca, fiindcă avea buza de jos lăsată, ca a aceluia, şi nasul şi gura

date într-o parte. Şi urechile îi erau clăpauge. începuse să şî le lege noaptea cu o basma, iar nasul şi gura să şi le îndrepte cu mîna în oglindă. Se îndreptaseră din voinţa asta a lui ? Sau se îndreptaseră singure ? Oricum căpătase un tic care îl părăsi tîrziu: îşi sugea mereu buza de jos. Cînd încetă, expresia chipului său se schimbă, deveni atentă şi scrutătoare şi numai absenţa privirii arăta că gîndurile îi călătoreau totuşi aiurea şi expresia aceea era doar o mască : vedea doar cînd rînjea şi atunci inteligenţa care îi răzbătea pe chip cînd era absent, pierea şi ceva neîmplinit şi stingheritor apărea pe figura lui osoasă. Repede însă se împlini, arăta ca un bărbat, se rădea...

De astă dată, Ştefan, înainte de a se da jos de pe prispă, îl fntrebă pe taică-său :

-— Cînd a spus ieri Bărăgan să se adune oamenii la primărie ? De dimineaţă sau după prînz ?

Parizianu stătea pe prispă şi fuma. Cute de nemulţumire fără înţeles îi stăruiau în jurul gurii care trăgea din ţigare *şl* al ochilor care clipeau orbiţi de o lene iritată.

— Eu ştiu ? zise el. Dar de ce, mă, Ştefane ? stărui,
văzînd că fi-său n-a auzit.

Vocea îi era blinda. Niciodată n-o ridica contra băiatului, deşi ai fi crezut, privindu-1, că nimic nu-1 împiedica s-o facă. Totuşi nici cînd Ştefan era mic nu-1 văzuse vreodată cineva bătîndu-1.

•— N-ai auzit ce-a zis ? răspunse Ştefan. Vine prefectul! şî exclamă : Care prefect ?

Parizianu îşi luă ţigarea clin gură cu mîna, buimăcit. Ce îl interesa pe fi-său prefectul ? Şi adică cum, care ? îi cunoştea Ştefan ?

— Şii tu cine e ? zise Parizianu.

— Tocmai că nu ştiu. E unul vechi, sau unul nou, ie-
gionar ? răspunse Ştefan încălţîndu-se cu pantofii, după ce
îşi trăsese pantalonii.

El nici nu se gîndea să ceară ceva să mănînce, se trezise cu gîndul ăsta şi era gata să plece, cînd maică-sa îi puse înainte pîine şi brînză. Mîncă flămînd : îi tremurau mîinile.

— Hai, tată, hai să vedem, spuse el apoi plecînd, fără să
se uite dacă tatăl său îl urma.

Nu-1 urma şi curînd al Iu' Parizianu ajunse la primărie ; se vedea din depărtare că acolo se strînsese lume multă, dar nu atît cîtă se aduna cu cîţiva ani în urmă în faţa băncii din centrul satului cînd venea candidatul liberal sau ţărănist. Al Iu' Parizianu întîrziase, aşa-zisa întrunire, sau ce era, începuse, vorbea unul de pe treptele primăriei în timp ce oamenii îl ascultau împrăştiaţi pe toata lungimea şoselei şi pe marginea şanţului. Căruţele care se întîmplau să apară pe panta care urca din vale unde se afla primăria, se opreau încă din vîrful dealului. Omul se da jos din căruţă şi cotea cu caii de căpăstru pe o uliţă din apropiere, în mod ciudat, primarul, care ar fi trebuit să fie de faţă, lipsea. Erau însă alţii, printre care băiatul primarului, Victor Bălosu, singur dintre toţi îmbrăcat în cămaşă verde. Peste această cămaşă, care era uniforma lor, a legionarilor, Victor era încins cu o centură din piele şi de la umăr spre centură purta o diagonală tot din piele, la capătul căreia atîrna tocul revolverului. Arăta degaja». Victor, cum fusese el şi înainte, dar acum cu ceva triumfătoi şi liniştit în felul lui de a fi. „Ei, iată, parcă spunea el, cine zicea că n-o să venim noi într-o zi la putere *f*" Ceilalţi însă erau mai crunţi, al lui Tîlvan, studentul înrîrziat pe care ti văzuse Ion al lui Miai spoind primăria cu bidineaua, înalt cum era, arăta un chip împietrit şi întunecat, plin de ameninţări.

Nu s-ar fi zis ca e legionar acest prefect, după înfăţişare, dar după limbaj era. Scund şi subţirel, cu voce plină, îndelung exersată. Nu păreau prea potrivite cuvintele lui cu cei care îl ascultau, nu vorbea pe înţelesul lor, cum făceau unii, şi se îmbată de propriul discurs, bucurîndu-se de o victorie care era greu să crezi că îi aparţinea : vînturile timpului îl scoseseră la suprafaţă, cine ştie de pe unde, cum avea să se în-tîmple şi cu alţii, mai mari ca el, şi el se lăsase scos... Nu ne pasă de restul vieţii, dacă un timp mai lung sau mai scurt smtem puternici şi hotărîm soarta altora...

— ...Guvernele diversiunilor şi echivocurilor, spunea el în clipa cînd al Iu' Parizianu se opri şi se amestecă printre oameni, urmăreau adîncirea crizei prin care trecea ţara, cu de-yiza, după noi potopul... Iată însă că ţara nu s-a lăsat mulţi ani să fie împinsă pe marginea prăpastiei : aceşti domni bră-tieni, tătăreşti şi inculeţi, cuzişti şi goghişti, în frunte cu regele, ca să nu mai vorbim de unii de teapa lui Madgearu şi Călinescu (care şi-a primit pedeapsa), credeau că ţara va suporta la nesfîrşit guvernele de amestecătură şi de jaf, lipsite de directivă şi de disciplină, fără un program unitar, avînd la bază un echilibru instabil de forţe, ce se subminau reciproc, scăpînd din mîini situaţia în apropierea vremurilor grele care se anunţau şi care au dus la ştirbirea frontierelor noastre, amenin ţîndu-ne fiinţa naţională... Vîntul istoriei i-a curăţat pe toţi şi a pus ţara faţă în faţă cu ea însăşi şi cu noi : ce avem de făcut, cum să ne salvăm, cum putem apăra vetrele strămoşilor noştri ? Un om providenţial, generalul Antonescu, s-a pus în fruntea ţării şi a armatei... Statul naţional legionar pe care 1-a creat e un scut în faţa vicisitudinilor care ne pîndesc, a duşmanilor care ne-au rupt clin trupul ţării şi trebuie să-1 urmăm pe general la bine şi la rău, el întruchipînd, rîn aceste ceasuri grele prin care trecem, singura salvare...

Deşi pomenise cuvintele de „stat naţional legionar", se vedea că gîndul acestui prefect era îndreptat spre general şi nu spre legionari. Idila dintre aceştia şi acest şef militar era însă la începuturile ei şî nimeni nu ştia ce-o să se întîmple, nu ştia nici el şi curînd îşi încheie discursul, se urcă intr-o maşină care îl aştepta ceva mai încolo, cu şoferul la volan, şi plecă lăsînd adunarea pe mîinile celor din sat, ale lui Victor Bălosu şi ale lui Tîlvan.

— Am eu acuma ceva foarte important să vă spun, începu Victor Bălosu cînd praful maşinii stîrnit de plecarea prefectului se împrăştie. Locuitori, continuă el cu glasul lui spălat, legiunea vrea să facă, aşa cum a spus căpitanul, o ţară ca soarele sfînt de pe cer. Dar cu cine s-o facă ? Cu hoţii ? Cu tîlharii ? Această situaţie noi vrem s-o stîrpim fără milă şi de aceea o să aducem acum în faţa dumneavoastră pe unul care a îndrăznit, în timp ce noi ne străduiam să introducem în satul nostru gîndul căpitanului, să fure de pe frînghia vecinului său, domnul Jugravu, o piele de oaie pe care acesta o pusese să se usuce de cu seară şi azi-dimineaţă n-a mai găsit-o... Acest cetăţean se numeşte Pîrvu Ilie, îi ordon domnului şef de jandarmi să-1 aducă aici în faţa satului...

Jandarmul, acelaşi care îl arestase pe Ţugurlan, ascultase totul diis pe gînduri. Cine îi dădea lui ordine aici ? Unde era primarul ? La plasă apăruse o aşa-numită „poliţie legionară", paralelă cu cea obişnuită, şi care acţiona pe cont propriu, cum se întîmpla şi aici : pe Pîrvu Ilie ei îl arestaseră, Victor şî Tîlvan, nu el, şeful postului. Jandarmul stătea ţeapăn ca un surd...

O mişcare stranie începuse în acest timp pe mica intrare de ciment a primăriei. Doi inşi scoaseră afară o masă mare şi grea şi îi căutau un loc unde s-o aşeze mai bine, mai în spate sau mai în faţă... în sfîrşit găsiră de cuviinţă că stătea bine chiar lîngă trepte, o vedea toată lumea. Alji doi îl scoa-

seria afara clin primărie pe acei Pîrvu, care părea să fie gata să se facă cu el orice-ar fi vrut cei care îl aduseseră aici : nu arăta nici o împotrivire, fiindcă nu ştia ce-avcau cu el şi era şi el curios... Fu împins lîngă masă şi cu bruşte icnituri urcat deodată cu burta pe ea. în acelaşi timp, nu se ştie de unde, apăruseră încă doi, cu frînghii moi în mînă, se vedea că fuseseră mai dinainte băgate la apă, în vreme ce i se trăgeau omului, cu precipitare, pantalonii şi izmenele de pe el. Şi înainte ca oamenii adunaţi să se dezmeticească, cei doi cu frînghiile îşi luară vînt şi îl croiră pe cel întins cu burta pe masa peste fundul gol cu atîta violenţă încît carnea lovită se agită parcă împotriva voinţei omului, în spasme, brusc învineţită, în sus şi în jos, în timp ce cu întîrziere Pîrvu Ilie, cu ochii holbaţi, scoase un răcnet care se înfipse ca un cuţit în valea clin apropiere şi se întoarse înapoi izbind auzul încă o dată... Cei doi îşi luară iar vînt şi loviră din nou, în acelaşi timp. Cine erau ăştia ? De unde ieşiseră ? Nu-i cunoştea nimeni cu toate că se vedea, după pantalonii lor de aba neagră şi după flanelele cărămizii, că erau tot din sat, în orice caz tot ţărani... Pîrvu Ilie încercă să sară jos, acum cînd înţelesese şi el ce i se întîmpla, dar cei care aranjaseră masa îl ţinură pe loc, încălicînd peste grumazul şi picioarele lui. Ai fi putut crede văzînd aceste zbateri, că se tăia gîtul unui animal...

Se auziră strigăte scurte şi înspăimîntate, acele strigăte gî-îuite ale oamenilor în faţa unei nenorociri care se petrecea sub ochii lor şi cînd strigau îndemnîndu-se unii pe alţii cu încordarea din urmă, căreia trebuie să i te supui, dacă vrei să nu fie toată lumea în primejdie : săriţi ! Mă, ce se întîmpla aici ? Puneţi mîna !

— ...Asta e pedeapsa legionară pentru toţi hoţii care ar îndrăzni de-aici înainte să fure, striga în acest timp, cu vocea sa spălată şi fără să se teamă de răcnetele ameninţătoare care se ridicau din mulţime, Victor Bălosu, în timp ce frînghiile

ude se ridicau şi cădeau peste trupul celui prins ca într-o menghine între picioarele celor doi. Aduceţi stîlpul infamiei, continuă Victor făcînd un semn celor doi care loveau şi care se opriră.

Pîrvu Ilie se ridică şi îşi trase pantalonii. Chipul îi era vînăt, împietrit, mîinile îi tremurau. Se lăsă moale şi căzu în patru labe... Loviturile primite îl leşinau abia acum, după ce încetaseră...

în acest timp, în mulţime, cineva care ştia, spuse că pielea aceea de oaie de pe frînghia lui Jugravu i se cuvenea lui Pîrvu, Jugravu îi datora acestuia de un an de zile o dulamă pe care n-avea cu ce, sau nu vroia să i-o mai plătească, şi Pîrvu Ilie îşi făcuse dreptate singur, aşa cum se întîmpîă des, neînţelegerile acestea aranjîndu-se cu timpul între vecini, fără să se meargă mai departe. Legionarii aflaseră şi cum nici Jugravu nu ştia ce-o să i se întîmple vecinului său, se învoise să facă o reclamaţie.

— Să vie Jugravu încoa, strigă cineva.

Pîrvu nu e vinovat.

Dar Jugravu nu era nicăieri. Se speriase, fugise ? Doi inşi aduseră un stîlp lat pe care îl bătură cu cuie de masă şi pe care se afla sus o inscripţie, aşa cum îi spusese Victor Băîosu, *stîlpul infamiei,* îl ridicară pe Pîrvu Ilie în picioare şi îl legară de el cu frînghii. Oamenii se uitau crunţi şi îngrijoraţi la acest spectacol, de care nu-şi mai aminteau să se mai fi petrecut vreodată în satul lor. Jandarmul ducea cîteodată din spate cîte-un băiat care furase, cu cătuşele de m îi ni şi cu ceva scris pe o tăbliţă, „cine-o face ca mine, ca mine să păţească", dar o făcea ca să-1. ferească de-un proces şi de-o condamnare : îi dădea pe urmă drumul. Aici însă nu se afla în faţa lor un băiat, ci un om ca ei, care avea familie, o muiere şi copii şi rude, care se aflau poate chiar printre ei şi se uitau îngroziţi... Cum se putea ? Unde era judecata şi martorii, care să spună

adevărul ? Cu ce drept se făceau ei judecători, Victor Balosu şi al Iu' Tîlvan ?

Nimeni nu bănuia că înăuntru, în primărie, mai era unul care îşi aştepta rîndul şi care el, şi nu Pîrvu Ilie, avea să aibă o soartă tragică. Lumea se împrăştia, dar nici legionarii nu mai socotiră prudent să-1 aducă în faţa oamenilor şi pe celălalt. Aşteptară să se împrăştie toţi, apoi intrară înăuntru şi îl puseră pe acest al doilea cu burta pe un birou şi îl legară cu lanţuri. Era un ins atît de voinic şi de înalt încît după primele lovituri pe care le primi, corpul său uriaş se zbuciumă cu atîta putere încît biroul se mişca din loc gata să se prăbuşească într-o parte. Lanţurile îi albeau trupul. Cine era acest om ? Era Dumitru Iu' Nae, prietenul lui Moromete, cel care chiar cînd vorbea în şoaptă i se auzea glasul departe pe uliţi. Cine să-şi mai aducă aminte de o întîmplare de demult, petrecută pe poiana fierăriei lui locan, cînd într-o zi de duminică Victor trecuse pe drum pe-acolo şi fusese înjurat de cineva ? „...în facultăţi pe mă-sa", se auzise pînă departe şoapta lui Dumitru lui Nae. Era adevărat că în felul acesta ţîşnise din gura acestui om ura sa neputincioasă împotriva voiajorului Victor Balosu care reuşise împreună cu tat-său să pună mîna pe via lui, pe care o moştenise de la părinţi... Se pomenise încolţit, îi murise un copil şi i se mai întîmplase o altă nenorocire în casă, îi murise şi o vită şi se împrumutase pe vie, cu gîndul că la sorocul cuvenit o să poată să înapoieze banii. Nu-i putuse înapoia şi pierduse via. E drept că Balosu nu i-o luase numai pe cît îl împrumutase, ci i-o cumpărase la preţul ei. Cumpărare silită. Cînd se ducea în deal la vii şi îşi dădea seama că nu mai are ce căuta acolo, după ce toată copilăria verile şi le petrecuse săpînd-o şi păzind-o, îl apuca deznădejdea. Ura care începuse să crească în el cu anii împotriva lui Balosu şi a lui fi-său, pe care, inocent (nebănuind ce îl poate aştepta din partea acestora, cîndvaj ştiindu-se

voinic), nu şi-o ascundea şi nici nu scăpa prilejul să-i dea drumul, î se părea că e dreptul lui de om, împotriva unora, care au profitat de nenorocirea lui şi i-au pus mîna tocmai pe un loc care e atît de preţios pentru orice fiinţă omenească de pe pamînt... Via... Dar ce să înţeleagă şi cum, Victor Bălosu, ura aceasta şi cum s-o înghită ? în special în acea dimineaţă de duminică în faţa oamenilor, cînd trecuse pe lîngă fierăria lui locan... îi vorbise frumos să nu-1 înjure, îl rugase aproape... între patru ochi mai mergea, ar fi putut să se îmbete împreună numai ei doi, deşi Victor nu punea niciodată băutură pe limbă dar ar fi făcut-o şi pe-asta, şi Dumitru lui Nae să-1 înjure o noapte întreagă... Nu s-ar fi supărat... Dar plăcerea aceluia era să-1 înjure de faţă cu oameni... De ce să-i facă asta lui, care în realitate îi făcuse un bine lui Dumitru lui Nae ? Bani pe gratis nu putuse să-i dea, nu-i era nici rudă, nici prieten şi nici nu-i dăduse pe vie mai puţin decît făcea... Şi acum îl luase. Avea să-1 înveţe în sfîrşit minte pe domnul Dumitru lui Nae, să-i piară cheful pentru totdeauna să-1 mai înjure şi să-şi mai bată joc şi de legiune cu aceeaşi ocazie...

} -*• Treceţi doi într-o parte şi doi în alta, ordonă Victor, şi bateţi-1 ca la fierărie, la patru ciocane, toţi deodată, fiindcă ăsta e voinic şi pe baza asta şi-a bătut el joc de mine atîţia ani. Să nu mai fie voinic...

începură să-1 bată astfel îndelung cu frînghiile, peste mij-

"loc, peste fesele goale şi la tălpi. Era legat bine în lanţuri, se zbuciuma zadarnic. Gemea greu, dar nici o clipă, pînă leşină, nu scoase un strigăt. Aduseră două căldări cu apă de la puţul de lîngă cîrciuma lui Valache şi le turnară pe el. Dar omul nu e voinic în fibra lui, fiindcă e mare la trup. Dumitru lui Nae nu se trezea. Aduseră din nou apă şi cu greu îl • făcură să scoată un geamăt.

— Dezlegaţi-1 şi puneţi-1 şi pe el la stîlpul infamiei, or
donă Victor.

Mai mult de o sută de lovituri primise Dumitru lui Nae pînă ce îşi pierduse cunoştinţa. Acum se mişca greu, ca şi cum de fiecare picior i-ar fi atîrnat ghiulele de fier. „Ce fac ceilalţi oameni ?" se întrebă el cu o gîndire aproape senina aşa cum facem cîncl ştim că nu mai avem mult de trăit şi gînclul ne stăruie la această lume pe care trebuie s-o părăsim. „Ce să facă, îşi răspunse tot el, ei nici nu ştiu ce mi se întîmplă mie aici. Doamne Dumnezeule, o să mor şi îmi rămîn copiii pe drumuri... Cum de nu mi-am dat seama ce zace în ăsta ? Proşti mai sîntem, o viaţă întreagă..."

îl urcară şi pe el sus şi îl legară de acelaşi stîlp cu Pîrvu Ilie, spate în spate cu acesta. Dumitru lui Nae n u-şi mai simţea tălpile şi parca stătea în aer... Şi nici. capul nu şi-1 putea ţine drept din pricina suferinţei care îi sfîşia fiinţa. Călăii săi crezură că omul, de ruşine, îşi ascundea astfel faţa şi atunci îi trecură pe sub bărbie un lanţ care să-i ţină cu sila capul drept, pe care însă î-1 scoaseră, fiindcă trebuia să-1 strîngă bine ca să-î ridice bărbia din piept, fapt care putea, zise unul din ei, să-1 stranguleze şi să-1 omoare... Veni un altul cu o idee mai bună şi forfotind în jurul lui îi puseră în schimb o ţepuşă de lemn cu un capăt sprijinit în piept şi cu celalalt sub bărbie... Căzu însă şi ţepuşa, după ce îl răni. Avură o bănuială ca într-adevăr nu mai e în stare să-şî ridice capul şi îl lăsară în pace...

în acest timp se dăduse drumul la copiii de la şcoală. Treceau în grupuri prin faţa primăriei şi se opreau şi se uitau. Tîlvan le spuse la un moment dat :

— Copii, loviţi cu pietre în aceşti ticăloşi. Nu vă
fie frica !

Şi repetă îndemnul pînă ce într-adevăr se găsiră cîţiva care je aplecară şi aruncară în cei doi oameni cu pietre. Una îl

lovî pe Dumitru lui Nae în bărbia lui lată. Dar el n-o simţi. Oamenii la care el se gîndea în acele clipe grele pentru el, treceau pe drum, se opreau înspăimîntaţi, îşi plecau apoi şi ei frunţile ca şi cei de la stîlp şi se îndepărtau cu paşi care deodată îşi pierdeau siguranţa lor de totdeauna, izbiţi de puterea gîndului : „Ce ni se întîmplă ? Ce putem face ? Ce se apropie de noi ?"

Spre seară, cei doi fură dezlegaţi şi duşi din nou în primărie. Unul din legionari deschise un dulap şi luă de-acolo o sticlă pe care scria *rom.* O duse la gură şi înghiţi de cîteva ori. îi dădu apoi şi lui Dumitru lui Nae să bea, care bău, şi care apoi, clătinîndu-se, murmură :

— Dacă nu mor, o să vă omor eu cu parul, unul cîte unul, ca pe guşteri, pe toţi...

Legionarii rîseră cu decenţă, ai fi zis cu oarecare respect. îl credeau, dar acum fie ce-o fi... Poate moare el, şi atunci... he, he...

Li se dădu drumul acasă.

yii

Dumitru lui Nae nu fusese adus cu sila la primărie şi nici ţinut cu sila pînă în clipa cînd cinci inşi năvăliseră asupra lui şi îl legaseră de masă. Venise şeful de post şi îl minţise : „du-te pe la primărie, i-a zis, ai nişte impozite de plătit..." „Dă-le dracu de impozite, răspunsese, n-am bani acuma, n-am .vîndut grîul..." „Tocmai de-aia, du-te şi aranjează chestia asta cu precitorul. Da' du-te acuma că ăla pleacă mîine dimineaţă şi..." „Bine, o să mă duc..."

Se dusese şi la primărie se uitase cu obişnuitul său dispreţ la Victor şi la pistolul lui şi nici nu-i dăduse bună ziua. Şeful de post nu născocise el istoria cu „percitoru" şi cu impozitele, aşa i se spusese, aşa transmisese şi el. Abil, Victor Bălosu îi arătase uşa pe care scria *Perceptor* şi îi spusese cu nepăsare : „aşteaptă acolo, că vine acuma domnul perceptor".

Primăria avea ziduri groase şi de-acolo de lîngă biroul perceptorului cu uşa închisă Dumitru lui Nae nu auzise nimic din ceea ce i se făcea afară acelui Pîrvu. Şi dacă ar fi auzit ? I-ar fi trecut lui prin cap că pe el îl aşteaptă nu ceva asemănător, ci mult mai rău ? Şi dacă i-ar fi trecut, nu era prea tîrziu î Feciorii lui, rudele, prietenii, erau la casele lor şi pînă să-i cheme cineva, pînă să vină... Abia cînd intraseră toţi peste el în odaie îşi dăduse seama : căzuse într-o cursă. „Ei şi ? ! gîndise liniştit. Ce pot să-mi facă ? Or să mă bată. I-a venit timpul lui Victor să se răzbune pe mine. Să se răzbune, fiindcă ce-o să-i fac eu pe urmă, o să strige mamă de ce m-ai mai făcut..."

Se zbătuse cînd puseseră mîna pe el, îi lovise, dar întîi că nici cei cinci nu erau nişte prăpădiţi şi al doilea nu prea îşi dădea seama ce vor de la el : să-1 bată sau doar să-1 lege... să-1 dea pe mîna şefului de post, cum făceau totdeauna cei care aveau puterea : nu se răzbunau cu mîinile lor. încît nu se zbătuse cu toată fiinţa lui... Ce le-ar fi putut face el lor, sau direct lui Victor, daca ar fi ştiut ce soartă îl aşteaptă ? Le spusese abia la urmă, după ce băuse din sticla de rom, că o să-i omoare pe toţi ca pe guşteri, unul cîte unul, dacă... Dacă mai apuca...

Dumitru lui Nae veni dinspre primărie pe şapte cărări. Mai încolo cei care îl văzuseră pe drum se mirară : ce l-o fi apucat, de s-a îmbătat, pe Dumitru lui Nae, care nu are obiceiul ? încetul cu încetul însă îşi reveni şi ajunse acasă de bine, de rău. Toată fiinţa lui era un foc, se mira siagur că

putuse să ajungă pină în .carte, fiindcă nu mai simţea pm-mîntul sub picioare, îi săriră toţi înainte: ce s-a te-ţîmplat, tată ?

— M-au bătut legionarii, spuse el şi uimitoarea lui voce
care se auzea departe şi pe care crîncena bătaie nu o stinsese
se auzi şi acum şi curîn-d toată lumea află.

Dumitru lui Nae nu intră în casă, rămase lîngă prispă şi ceru muierii să-i aducă o pătură şi un căpătîi. Aşternu şi se aşează cu faţa în jos. Din cînd în cînd, gemea, dar nu prea tare. Fiinţa lui, în afară de unele semne (faptul că nu mai simţea pămîntul sub tălpi) nu luase în întregime cunoştinţă de ceea ce se petrecuse cu el, putea vorbi, putuse veni pînă acasă. îşi scoase cămaşa, care din pricina serii care se lăsase, nu se vedea că e plină de sînge...

— Pe spinare, zise el, pe spinare m-au bătut mai rău.

Muierea aprinse lampa, veni cu o cămaşă nouă şi cîncl se
uită, aducînd lampa aproape, scoase un ţipăt... Nu era un ţipăt de groază, ci de uimire : iată, nenorocirea, răul, s-a abătut asupra casei ; omul care o ţinea, bărbatul şi tatăl, fusese lovit... O mai scăpa ? Spinarea lui lată şi puternică, spinarea care căra saci, spinarea care stătea primăvara şi toamna aplecată asupra coarnelor plugului, spinarea sa lîngă care crescuseră ocrotiţi copiii, era zdrobită si dumicată în sînge. încremeniţi, nici copii care să nu înţeleagă şi să se cutremure, dar nici bărbaţi care să pună mîna pe topoare şi să se ducă să-şi răzbune tatăl, fiii lui stăteau alături tăcuţi, fără un gest, turburaţi de neînţeleasa întîmplare. De ce ? Ce le făcuse tatăl lor acelor inşi ? Cînd ?

Lîngă prispă apăruseră toate babele de prin împrejurimi, care nu se lăsară impresionate de starea în care era Dumitru, începură să şuşotească : ce trebuia făcut ? Una spuse că pentru răni trebuia dat cu unt de sunătoare. Dar, ca să ajungă, trebuia multă, că nici picioarele nu erau tefere şi plecară din casă în casă să caute, în acest timp o altă babă, uitîndu-se

mai de-aproape, clătină din cap şi spuse ca Dumitru trebuia să bea numaidecît pietre roşii. Ce erau acestea ? Chiar nişte pietre roşii cunoscute pentru efectul lor asupra rănilor căpătate prin bătaie, flăcăii, după încăierările lor, le foloseau şi ca prin minune se puneau repede pe picioare. Unde se găseau ? Tot babele ştiau de pe unde să le culeagă, se găseau foarte greu şi le păstrau cu grijă : erau pietre rare, care tămăduiau...

Seara tîrziu sosiră leacurile : o babă turnă în palmă unt de sunătoare şi îl întinse cu grijă pe spinarea însîngerată. Alături, o alta, freca două pietre deasupra unei străchini cu apă. Frecatul acesta dură mult : bolnavul gemea, în cele din urmă se turnă apă într-o cană, Dumitru lui Nae ridicat de pa căpătîi şi i se dădu să bea. Bău, dar jumătate din apă se întoarse înapoi şi începu să-i curgă pe lîngă gură...

— Ţine-1 bine, înghite, Dumitre...

Dar Dumitru scoase deodată un geamăt lung, apoi un suspin ca de uşurare şi capul îi căzu pe căpătîi.

Muierea lui, care îi ţinuse fruntea şi care înţelese ca la lumina unui fulger că bărbatul ei nu mai era, îşi lovi amîn-două palmele una de alta şi scoase un ţipăt înalt:

•— Dumitre, Dumitre, strigă ea dîndu-şi capul pe spate spre unica speranţă pe care o mai cunoştea, cerul unde era Dumnezeu ; Dumitre, ce le făcuşi tu lor de te omorîră...

Dar înţelegerea morţii nu vine deodată, ca un trăsnet. Muierea lui Dumitru intră în casă, veni cu luminări, le aprinse la capătul bărbatului ei, apoi deodată mişcările i se opriră şi scoase un urlet. De astă dată îşi pierdu firea şi căzu îmbrăţi-şîndu-şi omul.

în lumina lămpilor agăţate în cuiul din tindă şi a focurilor din vatră pe stinse, uliţa în care glasul puternic al lui Dumitru Lui Nae se auzise atîţia ani în toate casele, află că Dumitru lui Nae a murit. Dar ca şi pe muierea lui ştirea nu-i Iovi pe oameni chiar cu toată puterea : Dumitru făcea parte din viaţa ior, ei trăiau, deci nici el nu murise... Se culcară şi adormiră.

Abia dimineaţa cînd bocetele şi vaierele ~
începură din zori să umple acea parte a satului înţeleseră pe deplin ce se în-tîmplase. Cum, Dumitru lui Nae ?

— Dumitru, mă ! ? zise Moromete adresîndu-sc fetei care îi adusese ştirea chiar acum (aseară se culcaseră toţi mai devreme).

— Da, Dumitru, 1-au bătut la primărie pîna 1-au omorît.

Aşa mi-a spus unul din băieţii ăia ai lui. A murit azi-noapte, pe prispă.

— Cine 1-a bătut la primărie ?

— Victor cu legionarii lui.

— Şi el ce crede că o să scape viu de de-falde Gheorghe ţi Ilie ai Iu' Nae ? zise Moromete cu un glas turbure.

Ăştia erau fraţii lui Dumitru, oameni zdraveni care ţineau unii la alţii.

— Aşa zicea şi Ilie Pipa, şi auzii că Victor ar fi fugit azi devreme, cu şareta, la gară. Dar că se întoarce el... Aşa cică ar fi zis...

Moromete îşi plecă fruntea. „Cît, domnule, gîndi el, a durat pacea şi liniştea în saîu ăsta ? De ce dacă nu e pace şî nu e linişte în altă parte trebuie să se ridice nişte smintiţi şî s-o strice şi aici ? Cred ei, smintiţii ăştia, că pe urmă nu sa face iar linişte şi pace pe pămînt şi n-or să alerge alţii după e! cu furcile ca după nişte cîini ? !" -*-

După amiază curtea lui Dumitru lui Nae se înţesă de lume. Veniseră toţi prietenii lui, locan, Marmoroşblanc, Moromete, Cocoşilă, veni şi Ţugurlan, care era îmbrăcat militar, era în permisie, fusese concentrat pe primăvară. Copii şi fete tinere se urcaseră prin salcîmi şi fetele plîngeau tot uitîndu-se la Dumitru, ca şi cînd ar fi fost un flăcău de seama lor. Dumitru lui Nae se odihnea acum în căruţă, acolo îl pusese familia, în mijlocul bătăturii, cînd îşi dăduseră seama cîtă lume se înghesuia să-1 vadă. Arăta frumos şi într-adevăr mult mai tînăr, deşi fusese omorît în floarea vîrstei.

— Cînd ştii că ai un duşman de moarte, de ce te duci la
el cînd te cheamă ? zise Ţugurlan.
— L-a minţit jandarmul, zise loean. I-a spus că îl cheamă
percitorul.
— Jandarmul, murmură Ţugurlan şi repetă : Jandarmul !
Cine să-1 apere şi pe janndarm în ochii lui Ţugurlan şi
să-i spună că nici el nu ştiuse ?
— Orice-ar fi făcut Dumitru, zise Moromete posomorît,
tot punea mîna pe el. Doar dacă ar fi fugit.
— Ei şi ? zise Ţugurlan. Tocmai ! Să fi fugit din timp.
— Nici tu n-ai fugit, zise Cocoşilă, după ce 1-ai bătut pe
Aristide şi i-ai luat arma jandarmului. Ai stat acasă ca un
miel şi au venit pe urmă şi te-a luat în aceeaşi seară şi te-a.
băgat la puşcărie.

Ţugurlan tăcu. Aşa era, dar nu erau aceiaşi oameni. Dovadă, la proces Aristide renunţase la plîngere, sau dracu să-1 ia ce făcuse, că după mai puţin de un an îl scosese din închisoare. Trebuia să facă doi.

— Victor vrea să ne spună că ştie să omoare oameni ! zise
în cele din urmă Ţugurlan. Să stea ei mult la putere că o să.
le arăt că şi eu ştiu.
— Bărbat în întregimea cuvîntului, zise Moromete, să~l
omoare o stîrpitură !

Şi, negru la faţă ca şi Ţugurlan, parcă nu putu suporta acest gînd şi plecă imediat... Nici la înmormîntare nu luă parte, care avu loc a doua zi după masă, cu amîndoi preoţii satului şi cu o mulţime nesfîrşită în urma căruţei în care Dumitru lui Nae, înconjurat numai de muieri, care aplecîn-du-se asupra lui îl plîngeau şi ţipau, şi de flori, care îi încadrau chipul, porni spre cimitir. II opriră, după obicei, în dreptul fiecărei fîntîni pe care o întîlniră în cale şi la mijlocul fiecărei răspîntii. Nu trecuse el pe acolo atîţia ani şi nu băuse apă din acele fîntîni ? La acele răspîntii nu stătuse el de vorbă cu oamenii ? Nu prin ele trecuse, flăcău, spre fata cu care

avea să facă apoi copii ? Rugăciuni cîntate cu deosebită putere se ridicau spre înaltul cerului : cei doi preoţi auziseră şi ei cum murise acest bărbat şi implorau pentru el forţele divine să-1 aibă în pază, în acea lume fără verdeaţă spre care se îndrepta...

...Nimeni nu depuse, mai tîrziu, printre oameni, împotriva ucigaşilor, mărturie despre felul în care fusese omorît... Şi cu acest omor şi nu cu spoitul primăriei cu bidineaua pătrundea astfel în sat, prin legionari, prima adiere a furtunii stîrnite în altă parte şi care culcase nu demult la pămînt, sub urletul sirenelor avioanelor de asalt, populaţii întregi, care fugeau îngrozite...

iVIII

Ploi bogate, care se opriră curînd, îl împiedicară pe Moro-inete să plece la Bucureşti în sîmbăta aceea. Plecă de îndată ce pămîntul se usca şi cerul se făcu frumos şi limpede.

Pîna la Bucureşti era cam o sută de kilometri de mers pe drumul care intra în oraş prin Bolintin şi Ciorogîrla şi ca să n-ajungă noaptea (nu se ştie de ce, dar nu e bine să ajungi nicăieri noaptea) trebuia să plece dimineaţa devreme, pe la orele trei sau patru.

Plecă pe la orele trei şi cînd se opri *în* dreptul lui Parizianu strigă o singură dată cu o voce dramatică :

— Ştefane !

Adică a doua oară n-avea să-1 mai strige şi dacă nu era gata, n-avea să-î aştepte : drumurile nu sînt nevinovate şi cine nu ţine seama de vremea cînd pleacă pe ele, nu mai are dreptul să se plîngă dacă din pricina asta o păţeşte. Dar al Iu' Pari-

zianu ieşi chiar atunci din casă. Se apropie de căruţă, se uită înăuntru ca şi cînd ar fi vrut să vadă dacă nu cumva dormea cineva în ea şi şopti :

•— Unchiule, uite-acuma, să-mi puie mama ceva în traistă.

Ăstuia îi ardea de glumă, credea că se duce pînă colea, îa deal, să culeagă porumbul. Drept răspuns Moromete sări jos din căruţă şi mai controla o dată hamurile pe cai, opri-torile dacă erau bine trase, şleaurile dacă nu erau prea slabe, şiişleţul dacă era bine strîns, sa nu se desfacă în timpul mersului şi să cadă fără să-1 auzi. Cînd termină, Ştefan ieşi iar din curte, de astă .dată cu o valiză neagră de lemn în mînă, şi se urcă în căruţă. Nimeni nu-i însoţi, nici maică-sa, nici taică-sau, despărţirea se petrecuse pesemne înăuntru.

— Şi alde tac-tău de ce n-a ieşit, mă, pînă afară, i-e frică să nu-l mănînc ? spuse Moromete. Vai de capu-ăla al lui de' prost, că mai bine nu ţi-aşi mai zice...

— Aşa e el, unchiule, dar să ştii că ţine la dumneata, răspunse Ştefan din dosul spinării lui Moromete unde se tot foia, nici ci convins de ceea ce îi ieşise clin gură. Altfel, con tinuă el, crezi că m-ar fi lăsat să merg cu dumneata în căruţă ?

Dar Moromete nu-l mai auzi, nu-i răspunse. Dădu bice la cai. Nu prea tare, ca s-o ia la trap mare, dar foarte decis ca s-o îa la trap mărunt : drumul era lung, trebuia mers fără grabă, să nu omoare caii, dar cu nădejdea să ajungă îa timp. Primul sat în care intrară, Tătăreştii, era adormit, şi tot aşa şi cele care veneau după el. într-un tîrziu Ştefan se trezi şi dădu de pe el paltonul cu care se învelise ca sa doarmă : se făcuse lumină, soarele se urcase pe cer.

— Unchiule, zise el, unde sîntem ?

Moromete rămase mai departe nemişcat pe cutia căruţii cu biciul rezemat de umăr şi cu hăţurile în mîini. N-auzea. Ghidul drumului, gîndul care îl mîna spre marele oraş, îl

stapînea atît de tare încît îi înăbuşea cuvintele pe care le-ar fi putut spune ? Nimeni nu mai ştia de-atunci, de cînd cei trei fugiseră de-acasă luînd cu ei caii, ce era cu el... Vorba îi era grea şi rară, şi o mască întunecată i se aşternuse parcă pe chip. Ai fi zis că era la fel de mut ca şi caii pe care îi mîna, ca şi căruţa pe care ei o trăgeau. Aveau viaţă în ei, dar n-aveau grai... Se gîndeau şi ei în timp ce îşi vedeau de acelaşi trap mititel, care era mai mult decît mersul la pas şi mai puţin decît trapul cel mare ? Mergeau în întîmpinarea soarelui, care îi aştepta în vîrful unui deal, pe care ca să-1 urce, se opriră singuri la pas şi sforăiră cu putere şi cu înţeles: nimeni, ai fi zis că spuneau ei, lovind în acelaşi timp aerul în toate direcţiile, cu cozile, nu poate avea pretenţie să urcăm dîmbul ăsta alergînd... Şi îşi ridicară capetele în sus privind pe jumătate în urmă, mulţumiţi parcă de înţelegerea care exista între ei şi mogîldeaţa de pe cutie, a cărei voce şi voinţă o cunoşteau şi le era frică de ea, clar le şi plăcea să i se supună. ' Al Iu' Parizianu se urcă alături de Morotnete. Se frecă la ochi şi se întinse... Satul prin care treceau parcă era tot Si-liştea-Gumeşti şi asta te făcea să te întrebi dacă nu visezi, casele erau aceleaşi, acoperite de salcîmi, cu cele două odăi ale lor care priveau parcă lumea prin cele două ferestre mari, împreună cu uşa tindei, cu prispa cu parrnalîc şi cu gardurile care înconjurau aceleaşi curţi rnari, în care se şi treziseră raţele în timp ce omul şi toţi ai lui mai dormeau încă, împreună cu căruţa băgată în şopron, a cărei oişte se vedea ieşind afară, şi cu caii din grajd... Ieşiră din acest sat bizar care îţi dădea iluzia că n-ai plecat de-acasă şi dincolo de deal îi întîmpină deodată o cîmpie necunoscută. Soarele trecuse parcă la apus şi nişte văi se vedeau în depărtare ca nişte prăpăstii. Şoseaua se încolăcea şi ea în bucle uriaşe, care le scoase fără veste înainte o pădure întunecată. Moromete îşi duse mîna la chimir apoi trase de hăţuri şi opri caii. Al Iu' Parizianu se uită la el fără să înţeleagă. Ca şi cînd băiatul nici n-ar fi fost cu el,

Moromete, posomorit, sări jos, se duse în spatele căruţii şi întîrzie îndelung, în faţă, caii făcură acelaşi lucru, întîi unul, apoi celălalt, cel din stînga, care era o iapă, desfacîndu-şi uşor picioarele şi udînd toţi trei din belşug ţărîna albă a şoselei.. Cînd porniră, al Iu[5] Parizianu, cu ochii la chimirul umflat al lui Moromete, izbucni:

•— Ăăăăă, îi e frica, ăăă, are bani în chimir..-. Şi se lipi de el şi îl apucă de umeri într-o pornire de afecţiune ciudată care se retrase aproape în aceeaşi clipă în timp ce Moromete cu o mînă biciuia caii şi cu cealaltă dibuia alături de cutia căruţii un otic lung şi gros, cu care se vede, era hotărît să se apere din fuga cailor lovind fără milă pe oricine ar fi încercat să-1 oprească. Trecură astfel în goană prin pădurea neagră, care de nenumărate ori arăta lungi luminişuri făcîndu-te să crezi că în curînd avea să se sfîr-şească, dar nu se sfîrşea. Copacii erau stejari deşi, cu frumoasa lor frunză care se vedea şi pe jos în straturi subţiri, colorînd pădurea în roşu, deşi razele soarelui abia răzbăteau pînă sub coroana lor înaltă... Caii începură să gîfîie aspru şi să-şi încetinească goana, în timp ce printre picioare le apăruse spume cu clăbuci. Dar omul îi biciui atît de năprasnic încît deodată parcă se eliberă din muşchiuloasele lor corpuri un obstacol, care pînă atunci îi împiedicase să fugă şi se puseră pe o goana nebună care aruncă de cîteva ori ^ căruţa într-o parte, apoi în alta, gata s-o răstoarne sau s-o sfărîme de trunchiul unui copac. Goneau acum uşor, ai fi zis că zburau şi Moromete începu să tragă de ei cu încordare, să nu-i scape din mîini. Al Iu' Parizianu abia se mai ţinea pe cutie, nemaiştiind de ce să se agate. De cîteva ori fu gata să cadă pe spate şi-şi ridică în aer picioarele şi se răsuci pe burtă, reuşind cu greu să se aşeze la loc pe cutia căruţii, care sărea aruncîndu-1 în toate părţile, în acest timp, într-un fel ciudat, Moromete, deşi trăgea de hăţuri, continua să biciuiască spinările cailor şi se ţinea în aer ridicat, dar nu ridicat de tot, **cu**

genunchii îndoiţi fără sa-şi mişte *ţma* mult tălpile. Nici-mn flăcău cu vinele tinere n-ar fi putut să ţină mai bine ca el hăţurile în mînă...

Dar iată că ieşiră. Pădurea rămînea în urmă şi caii încetară singuri goana şi începură, acum gîfîind ca şi cînd ar fi tras să moară, să se uite iar pe jumătate înapoi : ei, au mers bine ? ,,N-o să vrei acuma *sa.* fugim mai departe, fiindcă nu mai putem", parcă spuneau ei. Moromete puse biciul jos şi înfăşură hăţurile de loitră. Caii îşi încetiniră şi mai tare mersul lor vioi şi cu o încuviinţare pe care parcă ştiau că o aveau se opriră în mijlocul drumului. Dar Moromete îi îndemnă blînd :

— Die...

» Adică nu chiar aici... Şi îi opri singur mai încolo, departe de pădurea primejdioasă, îi lăsă cîtva timp, nu prea mult, să se odihnească, apoi îşi continuara drumul. După felul cum mersera te-ai fi aşteptat ca în curînd să apară în zare marginile oraşului. Se şi vedeau parcă, la buza cîmpiei, case mari, strălucind sub norii în grămezi care apăruseră pe cer. Dar părerea se topi, satele începură să semene între ele şi unul în care intrară la prînz şi în care se şi opriră, se numea chiar Siliştea, dar fără Gumeşti... Traseră la o cîrciumă care se afla în mijlocul satului, la o răspîntie de drumuri, lingă o f întina. Moromete dădu cailor să mănînce ovăz în trăîşti pe care li le agăţă de gît, apoi scoase din cutia căruţii pîine şi pui fripţi şi începu să mănînce şi el cu al Iu' Parizianu chiar acolo, cocoţaţi pe cutie.

— Mă, ăia de-acolo, strigă la un moment dat cîrciumarul,
care din întîrnplare la ora aceea n-avea pe nimeni pe mica
lui terasă din faţa intrării, unde se vedeau patru, cinci, mese
goale. De unde veniţi ? întrebă el ca orice ţăran care dă cu
ochii de necunoscuţi, dar tot ţărani...

Moromete strigă, deşi distanţa nu era mare şi cîrciumarul nu se dovedise că era un surd :

— Ne ducem la Bucureşti!

Asta era de presupusa era caseră ? Moromete nu răspunse l i ^ temu tăcerea peste acea raspmtie de drum de rosul de fălci al cailor lNici-un ^ne nu copil nici-un cocoş. Apoi/m depărtare -e za i om în cămaşă albă şi vesta şi m izmene iar de cum trece o căruţă cu un om m ea şi cu ^ parcă pecetluită de tăcerea acelui ceas, cU * ^ tot Lilor ei care nutrea erau ™*™*™^ totul la loc în dinadinsul să treacă în vorbire Moron^tevir cutia căruţii şi cînd termina fără sa, spvma - fi ^ care însă îl urmă, se duse şi se aşeza k mă,^ ^^ cîrciumarului de băut. Sa i fost ^f^ care mergea chipul lui Moromete ?_Se afla cu ^^^oâ^ braţul înainte spre Bucureşti şi într-acolo mnnse şi spintecă de sus în jos zarea mdepar« aceţaş. ^

_ Fi-meu Paraschiv, zise el... Apoi repeta Wtă cu care îi răspunsese ctmun,ara^«^c^ ^ ^ lume acolo şi se^vorbea cu gasuri ames a ^ ^ ^^ fi vrut să răzbată şi ca şi cmd ar *h* £ut Paraschiv, fi înţeles dacă spui ceva numai o data, i ^^ uite-Jşa a tăiat Bucureştiul pe $£^^ la d cu

Şi nu mai spuse nimic. Al Iu Parma o expresie din care se vedea ca_ a auzi le-a înţeles. Cîrciumarul se apropie insa şi şi

_ Chiar aşa, nene î Ei cum, ^ fe«or m^' cuvintele V0ie atunci, continuă el văzînd «£paţ*££ ^ p;eptj sale înalte, omul se posomorise şi îşi pusese ^ dă-mi voie, repetă el, pentru plăcerea mea sa.*b* P ^ un chil de vin. Cine ştie ? Am şi eu copn P aţe am ^ & un sprijin din partea unui om aşa de puternic, ajuns băiatul dumitale. _ tristeţe care se vedea

Avea în glas o resemnare umila si o tnsteţ^ c că era veche. Uite că a găsit pe cineva cu care

Se duse şi se întoarse cu vinul. Şi îi aduse lui Moromcte şî un pachet de ţigări făcute, pe care i-1 dădu. Băgase pesemne de seamă că omul se străduia cam prea îndelung să-şi lipească ţigara sa de nuna, care se desfăcea mereu...

— Aşa este, zise Moromete tot cu glas înalt, aprinzînd şi învăluindu-se apoi într-un nor de fum, atît de tare trase din ţigare. Aşa este ! Iţi spun ca să ştii cum să procedezi. Cît intri în Bucureşti, opreşti un om : unde stă, îl întrebi, Paraschiv al lui Moromete, din Sileştca-Gumeşti ? Şi ai să vezi că toată lumea îl cunoaşte.

Cîrciumarul tăcu el, acum dus pe gînduri. Deodată oftă şî turnă în pahare, îi era aşa de cunoscută povestea ? Ii era aşa de cunoscut omul, cu feciorul său ajuns atît de mare în marele oraş ? Băură sticla din ce în ce mai înstrăinaţi, după ce în primele minute s-ar fi zis că mîhnirea adîncă pe care le-o pricinuia la amîndoi soarta copiilor lor va face din ei doi prieteni... Moromete vîrî pachetul de ţigări în chimir, strivindu-1 şi cu capul în jos şi cu paşi mari se ridică de la masă şi o luă spre căruţă. Dădu caii la apă, îi înhamă şi porni fără să dea bună ziua celui care îl cinstise şi fusese alături de el bînd un pahar de vin...

Abia peste cîteva ceasuri al Iu' Parizianu îşi veni parcă în fire şi îl apucă iarăşi brusc pe Moromete de umeri :

— Ăăăăă, făcu. A tăiat Bucure,ştiu pe din două. Jumate e al lui, ăăă !... Şi deodată îşi aduse aminte de ceva şi îl întrebă brusc : Pe ce te bazezi ?

Moromete, surd, nu-i răspunse, într-un tîrziu, cît să fi trecut ? Cîte ceasuri ? Arătă înainte cu biciul : acuma nu mai era o părere, se vedeau, cu adevărat, în zare pe o colină, clădiri mici, dar dese, care anunţau, desigur, pe cele mari, ale oraşului. Le ieşi însă în drum, ca un obstacol, un sat, apoi intrară într-un altul cu case mari şi foarte frumoase şi atît de lung încît ai fi zis că n-o să se mai termine niciodată. Ascultînd de o pornire căreia nu i se putea împotrivi, al Iu'

Parizianu se dădu jos de pe cutie şi se culcă iar pe fundul căruţii, mormăind că să-1 scoale şi pe el unchiul cînd or să intre în Bucureşti... Şi îşi vîrî capul în paie şi adormi. Se prăbuşise atît de adînc în somn încît cînd căruţa pătrunse în mahalalele oraşului, cu străzi rău pietruite şi roţile începură să sune tare lovindu-se de pavaj şi să-i zgîlţîie scoarţele şi loitrele, el nu se trezi pînă ce Moromete nu îl împunse de mai multe ori cu codirişîea şi nu-1 striga să se scoale, cu aceeaşi voce dramatică cu care îl chemase dimineaţa la plecare...

IX

— Scoal', mă, strigă, sărac de maica ta. Al Iu' Parizianu sări în sus ca ars uitîndu-se în jur fără să vadă şi se urcă apoi la loc pe cutie. Moromete trase de hăţuri şi opri căruţa în dreptul unui om care sta la o poartă asemeni unui ţăran, cu o expresie care căuta parcă un gînd să-1 călăuzească, adică ce să facă, să mai stea acolo în dosul gardului sau să se ducă undeva, şi unde anume ?

— Mă, creştine, zise Moromete, unde e strada Cheia Roseti ? Omul făcu un semn desluşit cu mîna : înainte ! Şi ieşi din poartă şi o luă într-o parte, nu atît dispreţuitor, cît plictisit: să te apuci acum să-i explici unui ţăran, care pe- deasupra te mai trage şi de brăcinar, zicîndu-ţi creştine, unde e o stradă din centrul Bucureştiului, cînd el nici n-a intrat bine în oraş! Să meargă şi el înainte !...

înfuriat, Moromete înţelese parcă gîndul nerostit al aceluia şi nu mai întrebă pe nimeni multă vreme, dar se vedea pe chipul lui o expresie neliniştită şi ţeapănă, ca a orbilor care nu văd unde merg. în cele din urmă se hotărî şi opri de-astă dată în dreptul unei cîrciumi în care intră. Nu sînt cîrciumile

locul unde poţi afla mai bine decît de la oricine ceva ? Al Iu' Parizianu îl văzu însă ieşind de-acolo cu biciul în mînă la fel de furios cum intrase. Nu-1 întrebă însă nimic. Moromete puse talpa pe vătraiul loitrei, cu acea mişcare sigură a ţăranilor care ştiu ca ei sînt adevăraţii stăpîni ai lumii şi nu pot crede că au nevoie de alţii ca să trăiască, se urcă pe cutie şi apucă decis hăţurile în mînă. Al Iu' Parizianu gîndea : „Aşa trebuia sa facă de la început, ce să mai tot întrebe *"i"* Şi într-acevăr Moromete nu mai întrebă nimic şi în curînd căruţa, cu caii ei mici şi cu cei dci de pe cutie, pătrunse pe marile bulevarde ale oraşului. Al Iu' Parizianu, deşi avea ochii deschişi, ai fi crezut că nu se trezise bine din senin şi clcar un singur lucru îl făcea să tresară din ce vedea : luminile ţîşnitoare ale reclamelor care spintecau cerul bucureşîean în amurg şi după care întorcea capul în toate părţile. Mulţimea de pe trotuare, maşinile care îi claxonau din urmă fără să se ştie de ce, tramvaiele ca nişte magazii care veneau spre ei gata să-i strivească, ai fi zis că îi sînt prea cunoscute şi *nu-l* stîrnesc nici un interes. Caii mergeau înainte izbind din cozi. Erau foarte hotărîţi, lăsaţi în voia lor... Călcau cu nădejde pavajul şi era lirnpeds că dacă cei doi de pe cutie nu ştiau unde merg, ei, caii, ştiau... Numai de cîteva ori cîte-un om în uniformă îi oprea şi la schimba direcţia : prima la stînga... a treia la dreapta... înainte pînă la piaţa cutare... în curînd clădirile se făcură foarte mari şi căruţa pătrunse pe un bulevard lat, abia îi zăreai partea cealaltă şi care era aproape în întregime plin cu lumini, de jos de la vitrine pînă pe vîrful blocurilor înalte... Pe una din străzile acestui bulevard caii cotiră la dreapta şi chiar acolo la mică distanţă ele colţ, Moromete opri şi sări jos din căruţă : aceea era Cheia Roseti ! Dar numărul ? Numărul era chiai acolo. Aveau voie să stea în acel loc şi să deshame ? Aveau î Chiar alături se vedea un camion mare, la care erau înhămaţi tot cai, doi inşi în halate albe încărcau şi descărcau sticle de yin, sifoane şi lăzi pentru restaurantul de pe colţ. Moromete

trase ele opritori şi despuie caii de hamurile lor grele... Nu arătau trudiţi caii şi avură sforăituri proaspete cînd omul luă din căruţă trăiştile cu ovăz şi li le puse în cap.

— Ei, mă, Ştefane, zise apoi Moromete întorcîndu-se spre al Iu' Parizianu şi vorbindu-i cu un glas parcă de avertisment, acuma să vedem ce face Nilă ! O luăm întîi cu el, că ălălalt, Paraschiv, trebuie să fie extrem de ocupat şi nu ştiu dacă o să aibă timpul necesar să stea de vorbă cu noi... Cît despre Achim...

Moromete tăcu, iar al Iu' Parizianu nu zise nimic. Nici nu era sigur dacă înţelesese cuvintele, cu ironia lor întunecată. Ce căuta Moromete la Bucureşti, de ce făcuse el acest drum, ce vroia să le spună celor trei din moment ce, judecind după cuvintele sale, dor nu-i era de ei şi nici nu părea să-i fi iertat pentru fuga lor de-acum trei ani ?...

Al Iu' Parizianu nu fu de faţă la toată întîlnirea care avu loc între tată şi feciori, povesti totuşi lui taică-său, cît ştia, cîteva luni mai tîrziu, cînd Parizianu veni de Crăciun la Bucureşti să-şi vadă băiatul. Auzise lucruri bune despre el, el însuşi le scrisese că e bine sănătos şi că are servici, dar Parizianu vroia să vadă cu ochii lui ce servici era ăla, dacă n-o fi cumva un nenorocit de servici, cum li se întîmpla multora, scriau acasă că sînt bine şi cînd colo ei erau măturători de stradă. Paraschiv, la început, nu fusese ?...

X

— ...întîi că nea Nilă a căzut parcă pe gînduri, începu Ştefan să povestească, cînd s-a pomenit cu noi în hol. Se uita în jos cu şapca lui de portar în cap (pe care într-adevăr scria *portar),* se ferea de unchiu, care sta înaintea lui cu

biciul în mînă şi aştepta un răspuns Ia o întrebare pe care nicî nu i-o pusese, dar care trebuia pusă... Dacă pe toate trebuie sa le înţelegi numai după ce ţi se spune prin viu grai, atunci mintea la ce mai foloseşte ? N-aşi putea să susţin că unchiu şi-a ieşit din pepeni cînd a rostit cuvintele pe care o să vi le spun acuma, dar un străin care 1-ar fi auzit ar fi putut crede, în realitate le-a spus cu multă îngăduinţă : „Tu ce crezi, Nilă, că Paraschiv vine singur încoace, fără să te duci tu să-i spui ?"J Asta în loc de bine te-am găsit !... Iar nea Nilă, drept bine-aţî venit, i-a năzărit să ne trimită să ne plimbăm şi noi prin oraş. După atîtea ceasuri de mers zdroncănind în căruţă (am plecat din Siliştea pe la ora trei noaptea) numai de plimbat" nu ne ardea nouă. Că acuma nu poate să se ducă după Paraschiv şi Achim, că e în servici, dar că peste un ceas îi vina schimbul şi... Bineînţeles că nu ne-am dus să ne plimbăm. Unchiu zice : „Tu n-ai aici o odaie unde să stăm să nei odihnim ?" Nea Nilă, tot aşa, pe gînduri, zice „ba am". Dai a spus-o cu un glas îndoit, parcă nici el nu şi-ar fi dat seama dacă are sau nu. Am urcat sus cu liftul pînă la etajul unsprezece, unchiul mereu cu biciul în mînă, şi nea Nilă deodată a rînjit, acuma, iată, 1-a prins şi el pe taică-său cu o chestie la care n-o să aibă ce să zică : „dă-1 nabii de bicî (tot aşa zicea, ca acasă, nabii în loc de naibii), dă-1 încoace că nu ţi-1 fură nimeni". Şi i-a luat biciul din mînă şi i 1-a pus într-un colţ. Pe urmă ne-a lăsat în odaie şi a plecat, dar tot aşa, dus pe gînduri, întrebîndu-se dacă să plece sau nu. Pe urmă îl vedem că se întoarce şi zice aşa, moale, mereu cu ochii spre genunchi : „Bă, voi nu vreţi, pînă mă întorc eu, să faceţi şi voi o bae ? Şi a adăugat, parcă s-ar fi justificat: e bae aici, pe coridor, cu apă caldă permanenta". „Şi de ce ai crede tu, i-a răspuns unchiu Ilie mereu parcă furios, că n-am vrea ?" Nea Nilă şi-a încreţit fruntea în sus, a nedumerire. „Veniţi încoace", zice. Şi pe urmă în baie, mie : „Bă, ăsta al Iu' Parizianu, tu ştii cum să umbli, fă tu aici, vede|i să nu

vă. frigeţi, amesticaţl apa cum vă place, şi uite aici aveţi săpun şi şervete..." Cînd ne-am întors pe urmă în odaie, unchiul a tras un pui de somn. Zice : „Mă ăsta, Ştefane... Deştept om ăla care a inventat baia !" Eu am plecat să mă plimb, dormisem chiar înainte să intrăm în Bucureşti şi baia îmi luase parcă oboseala cu mîna... Cînd m-am întors i-am găsit pe toţi la masă, aduseseră pîine, vin şi tot felul de salamuri, mîncau şi beau şi nimeni nu zicea nimic... M-am aşezat şi eu pe pat şi am început să mănînc. După un răspuns pe care 1-a dat nea Nilă m-am întrebat mirat ce vorbiseră ei pînă să viu eu î Nu-şi spuseseră pînă atunci nimic ? Sau îşi spuseseră totul şi .cum, în timp ce înfulecau, se gîndeau ? în realitate, cum -« -.,,- mq seama, stăteau la masă ca nişte străini

Nu-şi spusesei* ^..v, ..

acum, în timp ce înfulecau, se gîndeau r m *~~.-- mi-am dat mai pe urmă seama, stăteau la masă ca nişte străini şi numai faptul că unul era tată şi ceilalţi copiii lui îi împiedica să se întrebe •. „Bă, ce cauţi tu aicea ? De ce ne mamitei pîinea şi ne bei vinul ?" Iar el pe ei; „Bă, de ce m-aţi primit aici şi m-aţi aşezat la masă dacă nu mă mai consideraţi ceea ce sînt, cel care v-a dat viaţă şi a trudit să ajungeţi oameni r". Numai nea Nilă se vedea că era singurul care mai ţinea la unchiu şi el ar fi vrut să vorbească cu el. Nu-i plăcea ce s-ar fi spus dacă s-ar fi început vorba ? Asta era sigur, în mintea lui se simţea mai aproape de el tăcînd decît dacă s-ar fi vorbit... El se şi bucura de venirea lui, nu ca nea Paraschiv şi Achim care erau doar miraţi, nu înţelegeau de ce venise şi neînţelegerea asta era singurul lucru care le stătea pe cap ca un pietroi şi îi împiedica să vorbească... Ori pe nea Nilă nu-1 împiedica nimic, dar parcă totuşi spunea : „Bă, e tata, tăceţi din gură !" Pe urmă cu un glas moale, spăsit, nu se ştie de ce, parcă împovărat de păcate, tot el a început să vorbească, dar cum ? Hodoronc-tronc, mie mi-a vorbit, dîndu-mi cu cotul că, zice, ce nabii caut eu la Bucureşti ? Ce dacă am patru clase de liceu ? î Adică Bucureştiul era acum al lor, puseseră stăpînire pe el şi nu mai dădeau voie să mai vie şi alţii... Nea Paraschiv a băut furios un pahar de vin şi a sărit să mă apere, că

ştiu earte, nu sînt prost ca el, ca nea Nilă, la care Nilă i-a răspuns că prost e el, nea Paraschiv şi hî, mi-a dat mie ca cotul, ca *şi* cînd noi doi ne-am fi înţeles formidabil şi zice că o să ajungă nea Paraschiv să-şi facă în Colentina ~easă cînd şi-o vedea el ceafa fără oglindă. A ieşit o încurcătură, nu ştiu ce a mai spus nea Nilă, nea Paraschiv a înţeles că i se contestă carnetul lui de maistru sudor-autogen, ca să reiasă că vorba spusă se referea tot la mine, că o să ajung şomer în Piaţa Mare... Eu adică, nu nea Paraschiv... Ne-am uitat toţi la nea Nilă cu ochii scoşi din orbite. De ce se mai încontrase atunci cu toţi, dacă nu la nea Paraschiv se gîndise ? Ăsta a fost primul subiect formidabil de discuţie, care a fost mai lung, dar eu îl redau aici pe scurt. Al doilea a fost bazat tot pe încîlceală de cuvinte şi tot nea Paraschiv s-a înfuriat îngrozitor. A fost un duel care merita să-1 auzi, o să ţi-1 povestesc mai tîrziu, îi zise al Iu' Parizianu lui taică-său, după care a urmat o foarte interesantă istorie cu un şobolan... Şi asta merită o relatare cît mai detailată, dar nu e acuma timp de ea... în tot cazul era vorba de un şobolan dotat cu o mare vitalitate, dacă reuşise el să urce pînă la etajul al unsprezecelea, şi tocmai într-un bloc nou şi să-şi facă o gaură prin cimentul proaspăt... Probabil emigrase dintr-unul vechi şi se ştie că emigranţii sînt de fapt nişte mari aventurierij mai zise al Iu' Parizianu şi privirea îi sticli batjocoritor la amintirea acelei întîmplări pe care o păstra însă pentru sine... Fiindcă tot nu vroiau să arate că sînt fiii omului din faţa lor m-au luat pe mine iar cu întrebări, cînd respectuoase (cine ştie, dacă se va mtîmpla să ajung şi eu să tai Bucureştiul pe din două ?}, cinci dispreţuitoare (dacă n-ajung nimic ce rost mai are respectul ?).. în orice caz n-a lipsit inteligenta întrebare dacă nu cumva am auzit şi eu că la Bucureşti umblă cîinii cu covrigi în coadă... După care, binevoitori, ca rude bune ce-mi erau, au, început să se certe la. care din ei urma ca eu să rămîn... Sa

termină cu cearta asta, cea mai potolită dintre toate, şi începură toţi să fumeze într-o tăcere care nu se mai sfîrşea... Unchiul se străduia să înţeleagă : făcuse el bine că venise la ei ? Se potrivea gîndul cu care venise el cu ceea ce găsise ? Erau măcar ei curioşi să afle că tatăl lor avea în inima lui un gînd pentru ei ? Aveau măcar bănuiala, sau nu cumva îşi închipuiau că venise cu vechile lui pretenţii, să-i constrîngă, să le poruncească, să-i biciuie cu cuvintele lui usturătoare ? Eu, care mersesem alături de el peste douăsprezece ore în căruţă, ştiam că da, avea un gînd pentru ei, la care ţinea cu tărie, deşi îndoieli rele îl asaltau... Şi acum uite, să vorbeşti cuiva despre un lucru pe care dacă 1-ai spune, îţi dai seama dinainte că celălalt nu te-ar crede în ciuda dovezilor pe care i Ic-ai înşira pe dinaintea ochilor ? Fiindcă numai doritori să afle nu erau copiii lui... Ce să facă ? Degeaba pusese hamurile pe cai şi venise pînă aici î Şi începu să clatine din cap. Clătina din cap a reproş, lucru care pe cei trei îi înfurie : iar a venit să... Fără să-şi dea seama el chiar aşa şi făcu, începînd cu o constatare, ca şi cînd ar fi vorbit aşa în general, nu copiilor îuî: „A fi portar într-un bloc e bine un timp, dar dacă la un moment dat te dă afară, ce-i faci ? Ai tu casa şi munca ta sigură care să te ajute să te însori şi să-ţi faci familia ta ? tJnde ? Nu zice nimeni că a fi sudor nu înseamnă că aî leafa asigurată, dar unde stai? Se compară o odăiţă de-asta' cu o curte mare în care ai caii tăi şi îţi munceşti pămîntul, între oameni î" Şi tăcu posomorit şi dispreţuito'f. Â%ta era ?. iNu era mulţumit de feciorii lui. Asta o ştiau ei bine ! De-aia yenise atîta drum ca să le reamintească motivul pentru care fugiseră de-acasă : dispreţul şi nemulţumirea lui pentru primii săi născuţi, pe care i-a luat totdeauna în rîs, în timp ce pe ceilalţi i-a corcolit ? între timp se terminase vinul şi mă ţrimiseră la restaurantul din colţ după vin. Alături era o cofetărie şi m-am oprit lîngă vitrină : mi-a lăsat gura apă. Am

uitat de unchiu şi verii mei de-al doilea şi am intrat şl am mîncat trei sarailii, atît de bune erau: -în viata mea nu mmcasem aşa ceva. Pe urmă am plătit şi am ieşit şi mi-am adus aminte ide vin. Am cumpărat un chil şi cînd m-am întors, unchiu arăta schimbat... Dar în rău, nu în bine... Nu mai vroia să stea, da din mîini şi spunea că ,şi-a luat mîna de pe copiii lui... Ce s-o fi întîmplat ? Le spusese sau nu, unchiul, gîndul care îl pusese pe drum să vie să-i vadă ? îmi părea rău că uitasem de ei şi stătusem aşa de mult în cofetărie, fiindcă eram şi eu curios. Cel mai natural ar fi să credem că după mai bine de trei ani de zile i se făcuse pur şi simplu dor de ei şi venise să-i vadă. Dar numai dor nu era în inima lui. Cui îi e dor nu are sufletul întunecat... Atunci ? Uite, numai ei pot să ştie, încheie Ştefan arătîndu-i cu capul pe cei trei. „Ce v-a spus, nea Nilă ?... Nea Achime ?... Nea Paraschiv© ?..."

Aici, Paraschiv, care de multă vreme se tot uita la **al** Iu' Parizianu cu ochii cît cepele (cine putuse să bănuiască pînă acum că ăsta, de cînd venise la Bucureşti, i se urcase la cap şi făcea pe deşteptul vorbind despre ei trei aşa, ca despre nişte nătărăi ?) sări şi îl întrerupse :

— Opreşte-te, bă, şi nu mai bate cîmpii! De cînd te ascult mă dor urechile de tîmpeniile care îţi ies din gură. Hai, bă, noroc Parizianu, se adresă apoi tatălui lui Ştefan.

Şi ciocniră toţi şi băură însetaţi. Fiindcă se aflau într-o cîrciumă şi din clipa cînd al Iu' Parizianu începuse să povestească, uitaseră să mai ducă paharele la gură...

P

Al Iu' Parizianu rîse batjocoritor, se sculă de la masă **şi** le plăti consumaţia, le puse apoi mîinile pe umeri, îl-^ugă pe Nilă să aibă grijă de tatăl său, să-1 ia să doarmă cu el şi fără să le mai adreseze vreun cuvînt ieşi din cîrciumă şi îi lăsă acolo să stea mai departe şi să se îmbete toţi patru pe cont propriu... Poate că tatălui său o să le spună cei trei, ce se în-tîmplase totuşi între ei şi Moromete, de plecase unchiul său în aceeaşi seară îndărăt...

Se dădu jos şi o luă spre Belvedere. Pe-aproape se afla clădirea marelui cotidian în redacţia căruia fusese angajat de curînd, de către chiar directorul şi proprietarul ziarului, stîr-nind neîncrederea celor care, pentru a fi acolo unde acest tinerel ajunsese dintr-o dată, le trebuise ani lungi de ucenicie şi corvoadă : ce-o să facă, rînjiseră ei fără prietenie, cum o să se descurce ? Fiindcă nimeni n-avea chef să-1 înveţe sau să-1 cruţe. Nimeni nu ştia însă că imediat ce al Iu' Parizianu părăsise spaţiosul birou al patronului acesta îşi chemase imediat secretara :

— Să vie la mine Niki Dumitrescu.

Era secretarul general de redacţie, un ins scund şi corpolent, fără să fie obez, cu o expresie liniştită şi inteligemă pe chipul lui de asemenea rotund, fără să fie gras.

— Niki, îl luase imediat în primire patronul ridicîndu-şî
în sus enormele ysale sprîncene ţigăneşti, am trimis U tine un

băiat neîmbrăcat, neîncălţat şi nemîncat, dar care... Nu mă întreba ce impresie mi-a făcut fiindcă n-am timp să-ţi răspund... Uite aici un ajutor pentru el, încasează suma de la casierie şi fă ceea ce ştii că e în obiceiul meu să fac în asemenea rarisime împrejurări. Dă-i restul de bani să-i ajungă pînă la prima chenzină şi ia-1 cu dumneata şi învaţă-1 ce este un ziar, cum se scrie şi cum se tipăreşte. Nu-1 pune pe el să scrie nimic, asta am s-o fac eu însumi, la timpul potrivit... Pînă atunci să n-aud de el, fiindcă înseamnă că o să aud de rău, strigase deodată patronul, şi vinovat vei fi dumneata, şi nu el, fiindcă nu mi-ai luat în serios recomandarea şi nu te-ai ocupat de el cu toată sinceritatea şi toată căldura.

— E în regulă, domnule director, şoptise secretarul general de redacţie uitîndu-se direct în ochii patronului, nu înainte de a lăsa să se scurgă cîteva clipe lungi pînă să răspundă. Nu era o glumă ! Se gîndea ! Se întîmplase ceva între acel tînăr şi patron şi nu intra în discuţie să pună la îndoială revelaţiile sale, tocmai el, Niki Dumitrescu, care nu numai că îl admira, asemeni sutelor de mii de cititori care îi urmăreau articolele de pe prima pagină, dar îi era şi devotat în adîncul sufletului, fiindcă într-un fel asemănător procedase şi cu el cu mulţi ani în urmă şi îl ajutase să ajungă mîna lui dreaptă

în redacţie.

— E în regulă, repetase, vă promit că nu veţi mai auzi nimic despre el decît atunci cînd veţi considera că vă va fi util. Şi atunci veţi găsi în el omul pe care 1-aţi descoperit, gata să facă ceea ce o să-i cereţi.

în acest timp, cît vorbise, secretarul general de redacţie văzuse cum patronul îşi desface cravata sa de mătase de la gît şi o aruncă pe birou. „Da, gîndi el, iată, acelaşi gest..." — Dă-i asta din partea mea...

Şi ochii patronului se holbară spunînd aceste cuvinte. Imediat, ca la un semnal, celălalt se ridicase în picioare : asta era semnificaţia acelei uitături: că tot ceea ce trebuia

spus se spusese şi că omul sau colaboratorul din faţa lui trebuia să se ridice şi să plece. Niki Dumitrescu băgase cravata în buzunar şi se înclinase.

Ieşise apoi şi o luase pe un culoar lung şi într-adevăr în dreptul uşii care se afla la acelaşi etaj cu direcţia şi renacţia politică îl aştepta un tînăr care arăta chiar aşa cum spusese patronul său, nu atît neîmbrăcat şi neîncălţat, eh slab, cu faţa emaciată 'şi cu o nelinişte adîncă în privirea lui. matura (ai fi zis că arăta de treizeci de ani şi nu de nouăsprezece cîţî avea).

— De ce stai aici ? Hai înăuntru, îi spuse Niki Dumitrescu
cu un glas şoptit, familiar şi aproape frăţesc (trebuia să-i
alunge neliniştea : patronul îl angaja).

îi deschise o uşă şi îi făcu semn cu mîna să intre, în birou se aşează şi continuă cu acelaşi glas ca şi cînd ei doi s-ar fi cunoscut demult şi acum se revedeau şi Niki era uimit:

— Ce e cu părul ăla de pe cap ? Du-te şi te tunde colea
la colţ. Uite aşa ca mine să arăţi, ca un bărbat, nu ca o fată.
Ai bani ?... N-ai, du-te şi mănîncă şi întoarce-te aici, că avem
treabă. Unde stai ? Ai casă ?

— Nu, răspunse al Iu' Parizianu.

— Unde dormi ?

— Am un văr care e portar într-un bloc, pe C.A. Rosetti...
, -— Dormi pe jos ?

— Nu chiar. Ne înghesuim...

— O să vină şi casa la rînd. Cel mai bine e să-ţi iei o
garsonieră mobilată, o să te coste mult, dar nu merită să faci
economie la bani şi să stai într-o chichineaţă. Nu-ţi merge
gîndul bine decît într-o cameră bună, asta e teoria mea... Ia
pentru moment mia asta şi du-te şi fă ce ţi-am spus. Te în
torci peste două ceasuri aici la mine în birou, fiindcă trebuie
să mergem pe urmă undeva.

Al Iu' Parizianu gîndea : „Eu nici nu ştiu cine e acest om, dar trebuie să fac tot ce-mi spune el. Mă tratează ca pe-un

"orfan sau ca pe-un ucenic, dar nu sînt oare şi una şi alta ?*" Şi ieşise şi se întorsese peste două ceasuri. I se vedeau vinele gîtului şi urechile, deşi nu era nimic mare la el, nici urechile, nici gîtul. Dar Niki Dumitrescu arăta mulţumit cînd îi aruncă o privire şi îl văzu cît de golaş arăta acum, în timp ce al Iu' Parizianu gîndea : „Asta e un om serios, sau care nu prea ara simţul umorului (nu vede cît de urît arăt...)".

Nu, Niki Dumitrescu nu găsea că băiatul arăta caraghios. îl luă de braţ şi ieşiră imediat pe Calea Victoriei, ca doi vechi prieteni, care se bucură că sînt împreună şi care vorbesc puţin : plăcerea era că mergeau unul lîngă altul, nu prea grăbiţi, cu un scop pe care îl ştia numai unul, dar pe care avea să-1 afle curînd şi celălalt, în. dreptul „Galeriilor Laf-fayette" se opriră şi cel mai mic de statură, dar cu mersul mai sigur, de bucureştean şi care îşi cunoaşte de mic străzile şi marile magazine ale oraşului său, îl luă de braţ şi intră cu el înăuntru. Urcară la un etaj prin mulţimea care se înghesuia peste tot şi în dreptul unui raion Niki Dumitrescu se adresă vînzătoarei :

— Vă rog să vedeţi ce număr poartă domnul la gît şi să na"

daţi o jumătate de duzină de cămăşi, de toate modelele...

Şi în timp ce vînzătoarea îi servea, cel mai scund de statură o interoga : cutare lucruri de lenjerie avea ? Dar cutare ? Şi plăti şi o luă înainte, spre alt etaj, unde al Iu' Parizianu încercă un costum nou, pantofi în picioare, un palton, o căciulă şi pînă şi mănuşi... Oricît se străduia să arate că e stăpîn pe sine, se vedea cît e de fericit... Nu fiindcă i se cumpărau toate acele lucruri, ci fiindcă i se dovedea în felul acesta că i se pregăteşte ceva decisiv în viaţa lui: intra undeva, într-o familie necunoscută dar puternică, de a cărei existenţă îşi lega soarta. Nu avea îndoieli : fusese primit pentru ceea ce ştia că e el şi nu din întîmplare sau dintr-o greşeală... Se întîm-plase această minune...

— Ei bravo, îi zise apoi protectorul său în stradă fără să-1 bată pe umeri, deşi al Iu' Parizianu avea exact expresia stingherită a celui care se aşteaptă tocmai la un gest de acest fel. Dar gestul nu fu făcut ; o expresie liniştită de respect se citea pe chipul celuilalt. Acuma, continuă el, ai să pleci să te îmbraci cu toate astea şi să te obişnuieşti cu gîndul că eşti angajatul ziarului nostru. Ţi s-a dat un avans din salariu, iată şi restul, şi uite şi adresa mea (şi îi dădu o carte de vizită). Vino diseara pe la mine, luăm masa împreună şi stăm de vorbă să ne cunoaştem... Acum, mai zise acest om scund, o să te duc acasă, fiindcă n-ai să poţi face un pas cu toate chestiile astea în braţe.

Şi luară un taxi. La coborîre, ziaristul scoase din buzunar o cravată de culoare verde şi i-o dădu spunîndu-i şi din partea cui venea. Era ca un talisman : Niki îi ură noroc...

ÎI

— Povesteşte, zise apoi Niki seara, la masă, în timp ce jora acestuia servea (era o elevă cu chipul alb ca de marmură şi părul castaniu strălucitor îi cădea în valuri pe umeri şi era uimitor ca o fată atît de tînără să aibă o astfel de bogăţie de păr), fiindcă după cîte am dedus eu, adăugă gazda, nu eşti o rudă îndepărtată a patronului (pe cele apropiate le cunoaştem noi) şi nici nu i-ai fost recomandat de cineva, te-a descoperit singur. Cum s-a întîmplat ?

— Ce rău îmi pare, răspunse Ştefan, că nu ştiu să povestesc despre mine... Tot ce ştiu despre mine, adăugă el cu însufle ţire, e că mă fascinează toţi ceilalţi. Dar ce sînt eu ? Ce gîn- desc eu ? Nimic... Am impresia că sînt nimic. Mă gîndesc chiar ce-o să fac eu dacă...

Se poticni, îi venise la timp gîndul că nu trebuie să spună

tot ceea ce îi trecea prin cap ?

— Nu trebuie să-ţi faci complexe, zise ziaristul. Aşa este, nu ştii nimic, dar o să te învăţ eu. Nu te gîndi că te-am angajat să scrii, ci să înveţi, să ajungi să faci ziarul nostru singur. Scrisul, asta numai în cazuri de urgenţă... în orice caz mai îîrziu... Nu te gîndi la asta...

Chipul băiatului se destinse şi o secretă îngrijorare pieri din luminile ochilor săi. O mare încredere şi o expresie totală de recunoştinţă i se aşternu pe obraji, care de căldură se în-văluiră parcă într-o ceaţă înmuindu-le asperităţile.

— în timpuri normale, patronul te-ar fi trimis la Paris,

continuă ziaristul cu aceeaşi voce şoptită, care favoriza des

tăinuirile (era ros de curiozitate să afle cum nimerise acest

băiat în biroul patronului şi ce anume se petrecuse acolo

între ei doi). Ştii franţuzeşte ?

— Atît cît se poate învăţa în patru ani de liceu.

— Te descurci ?

— Cred că da !

— Poate că chiar te trimite ! Asta depinde de ce-o să ni

se întîmple !

— Dumneavoastră aţi fost ?

— Desigur.

•— Trimis de el ?

— Da, răspunse ziaristul cu un glas care parcă adăuga :

da, el poate face astfel de lucruri, şi le face ! Bineînţeles,

reluă Niki Dumitrcscu, să nu crezi ca a trimis pe mulţi la

paris, sau că toţi patronii de ziare fac acest lucru.

— Nu?

In acest timp, eleva, ignorată atît de frate cît şi de musafir, după ce îi ţintui cu priviri insistente, care scînteiau ca şi cînd ar fi avut ochi cu mii de faţete, ca ai furnicilor, le servi cafele şi se retrase.

— Mulţumesc pentru masă, Luchi, zise fratele, noapte bună.

Ştefan se răsuci uimit, ca şi cînd abia atunci şi-ar fi dat seama că masa nu se servise de la sine şi murmură şi el ceva...

— Să vă fie de bine, răspunse eleva ironic şi părăsi sufra geria fără să le arate chiar spatele, dar nici toată faţa care într-o fracţiune de secundă i se păru lui Ştefan că avea gura strîmbată într-un surîs bizar, numai din profil se mai lăsă văzută şi pieri urcînd încet o scară interioară.

Niki Dumitrescu locuia pe bulevardul Banu Manta, într-o casă care din poartă şi de la distanţa pe care o crea o curte lungă semăna cu un mic castel: avea ferestre cu tot felul de cornişe şi faţada cu tot felul de balcoane, iar acoperişul mici turnuleţe ţuguiate. Impresia pe care ţi-o crea era că trebuia să fi avut multe camere, cînd de fapt nu avea decît patru mai mari şi două mai mititele, sufrageria, holul şi biroul formau o singură încăpere, e drept, foarte spaţioasă şi care la nevoie putea fi despărţită prin glasvandurile care însă stăteau date la perete, iar deasupra erau dormitoarele. Niki Dumitrescu şi sora lui locuiau aici cu părinţii (tatăl colonel pensionar), care se retrăseseră într-una din cele trei camere de sus, unde aveau tot ce le trebuia pentru ca să nu-i stingherească pe >sopii ; nu luau masa împreună decît duminicile la prînz sau cînd aveau ca musafiri rude sau prieteni comuni. Părinţii avuseseră această iniţiativă, cu gîndul că Niki se putea oricînd căsători, ca şi Luchi dealtfel... Să-şi primească musafirii de vîrsta lor fără să fie turburaţi de prezenţa bătrînilor, chiar invizibilă... Ştefan găsise uşor strada şi casa, al cărei număr era apropiat de bulevardul Filantropia, şi în costumul său nou şi cu cravata patronului la gît, sunase la intrare, în stradă. Casa i se păruse şi pe dinafară şi era şi pe dinăuntru, un vis. Mai ales acolo unde stăteau, jos, fără să mai ştie ce este în rest, i se părea că se află într-o curte, dar care avea ziduri (încărcate de trei, patru biblioteci scunde, fără gearn, de aplice care ardeau cu

lumînări electrice şi de tablouri nenumărate) şi un plafon alb luminat de candelabre cu lumina discretă, care nu te orbea, dar lumina tot... Ferestrele însă erau cam mici, abia puteai să le descoperi, pesemne că aşa fusese moda pe vremea cînd se construise această casă. Băuseră ţuici şi mîncaseră la ele, măsline. Pe urmă eleva, care se vedea că era foarte pricepută în ale bucătăriei, adusese în nişte ceşti un lichid care ai fi zis că era ceai, dar care avea gust de carne şi înăuntru plutea un gălbenuş de ou nefiert. Pe urmă alte feluri, pe care al Iu' Parizianu le mîncă întrebîndu-se cum se putea ca o fată să pregătească în felul acesta carnea cu ciuperci şi totul să fie atît de fraged şi de bun. La liceul din Pălămida, unde mîn-case atîţia ani la gazda sa gris cu lapte felul întîi şi aproape invariabila mîncare de cartofi cu carne, carnea aceea, cu toate că el era veşnic flămînd, era de nemîncat, nu numai că trebuia să tragi de ea, dar avea şi acel miros greoi, pe care îl căpăta din pricina alăturării cu cartofii rău gătiţi, mirosind şi ei a ceva care îţi amintea de originea lor de tuberculi crescuţi în pămînt... Nici acasă, maică-sa şi nici bunica, aşa pariziancă precum fusese, nu ştiau să facă altceva decît friptură prăjită în tigaie... Băuseră vin alb şi pentru întîia oară îi plăcuse această licoare, pe care n-o cunoştea... Vinul de acasă nu-1 deosebise niciodată de poşircă, acel scîrbos preparat din prune şi apă, pe care îl cumpărau cei săraci, iarna (de la mocanii care îl aduceau în putini), şi pe care îl mîncau cu mămăligă...

— Trebuie atunci să presupun, zise Niki, că dacă nu ştii
să povesteşti despre tine însuţi, poţi s-o faci despre ceilalţi...

— Şi-acolo mă poticnesc cînd intră în cauză simţirea mea,

răspunse Ştefan.

— încearcă, zise Niki. Cunoaşte-te pe tine însuţi, încercînd
să povesteşti despre ceea ce ţi se întîmplă. Fiindcă n-o să te
cred că te-a adus Dumnezeu din cer în biroul patronului şi
Sfîntul Duh i-a suflat lui pe urmă în ureche că tu eşti un
băiat înzestrat.

Al Iu' Parizianu rîse în voie de aceste cuvinte şi spuse că e foarte ciudat, dar chiar că îi e greu să-şi dea seama şi să povestească cum s-au petrecut lucrurile. O să încerce însă.

— Cînd ajung la această acţiune de care pomeniţi, de a te cunoaşte pe tine însuţi, mă simt foarte descurajat, începu el. Nu văd înaintea mea decît cerul şi pămîntul, care îmi plac foarte mult. Pămîntul îmi place aşa cum e, negru şi tăcut, îmi place că ne duce în spinare pe toţi şi ne dă şi un adăpost final...

— Francezul are o expresie cu care te îndeamnă să explici pînă la urmă ce vrei să spui şi cu care te ia şi puţin la vale, zise Niki, văzînd că băiatul tăcuse foarte filosofic : *et puis* ?

Aşa este, şi ? *Et alors ?*

„E un şmecher, gîndea ziaristul, nu vrea să spună cum a ajuns el deodată în biroul patronului şi cum de nu 1-a strivit patronul cu un răcnet şi nu 1-a dat afară."

— N-ai pornit-o cum trebuie, zise Niki fără ironie, lasă chestia cu cunoaşterea de sine şi spune de ce ai plecat de-acasă,

— Am plecat să mă *arănesc,* zise al Iu' Parizianu. Adică să-mi fac un rost că nu mai puteau părinţii să mă ţină la liceu.

— Nu te cred, zise Niki reflectînd şi tăind capătul unui trabuc pe care apoi îl aprinse şi începu să-1 ţină în gură. Pu- • teai să te „arăneşti" şi în sat... în zilele noastre învăţătorul e chemat în concentrare. Puteai să ţii locul unuia ca suplinitor ' şi între timp să-ţi dai examenele în particular.

— Aşa aş fi făcut, recunoscu Ştefan surprins. Dar am plecat de acasă cu un gînd. Numai că, să vedeţi, gîndul acesta... hm...!

Cînd am ajuns la Bucureşti, 1-am pierdut !... Şi am început să rătăcesc pe străzi... O să mă întrebaţi cum se poate pierde un gînd... Nici eu nu-mi dau seama, adică nu pot să răspund cum s-a întîmplat că, odată ajuns aici, am uitat de ce am venit...

Să ştiţi, eu înţeleg greu, adăugă al Iu'

Parizianu cu glasul
celui care cere, pentru viitor, protecţie... De pildă
la cinema,

cînd mergeam la liceu, şi chiar şi acuma, văd că lumea rîde şi eu nu înţeleg de ce. Adică văd faptele, dar nu înţeleg ce e de rîs... în acelaşi timp am plecat din sat cu două amintiri grele... Una, o fată la care ţineam şi care tocmai cînd a aflat că o să plec din sat s-a hotărît să-mi arate că şi ea ţine la mine... Gîndul la ea, că o lăsam acolo (e o fată cu firea puternică, dar foarte săracă, adică n-are nimic, nu se are decît pe ea, asta e toată averea ei, care însă te pune pe gînduri cînd o cunoşti), gîndul ăsta deci că avea să se piardă pentru totdeauna pe uliţa ei într-un trecut tot mai îndepărtat, îmi apăsa inima, ca şi cînd... Poate că exageram, poate că nu ţinea ea chiar aşa de mult la mine, mi-a şi spus că mă aşteaptă doi ani şi pe urmă se mărită, mi-a şi dat de înţeles că are pe unul la care se gîndeşte, dar e ceva să ştii că fiinţa cuiva tinde spre tine şi nu e uşor să scapi de dorinţa de a te uni cu ea, orice-ar fi, la bine şi la rău. Am bănuiala, şi mă simt şi acum foarte trist cînd mă gîndesc că lucrurile acestea nu ni se întîmplă foarte des în viaţă, poate chiar rar de două ori şi foarte adesea chiar o dată şi singurul gînd care mă nelinişteşte este calea lăsată deschisă de ea, că oricînd aşi putea... Aşi putea ? Nu prea cred, cum să ai grijă de cineva şi să-1 legi de viaţa ta, cînd propria ta viaţă... Dar ce ? Adică cum ? Fiindcă Ia ele munca e un rost mare, sînt fericite cînd muncesc, le-am văzut chipurile aprinse sub basma, în timp ce întorceau peste mînă jerba de grîu... Grija de bărbat să-i gătească, să-i facă copii, nu le ajunge, sînt fiinţe umane, au nevoie să scape din cînd în cînd de jugul existenţei, care e mereu acelaşi, scularea, deretecatul, copiii să-i ştergi la fund, mîncarea, culcarea... Apoi iar, de la înce-. put... Sărbătorile sînt puţine, petrecerile sărace... Mai mult sufletul petrece decît trupul... Cîmpul e o sărbătoare mare, deşi trupul trudeşte. Se simt întregi în cîntecul ciodrliei şi al pitpalacului şi în răpăitul ploilor care le spală chipurile arse de soare... Mi-e drag de ea acolo, să-i văd mîinile vrednice înnegrite «b arşiţă, dar nu aici, într-o cameră unde poate ar tînji

după soare, după păsări şi animale... Poate că mă înşel, dar dacă nu mă înşel ? Pot eu să risc ?... Mă plimbam de dimineaţa şi pînă seara pe străzi şi bulevarde şi oraşul orbitor mă făcea s-o uit tot mai mult... Numai seara gîndul la ea mi se furişa in inimă ca amintirea gestului timid şi inocent al unui copil, o vedeam cum se culca şi ea cu mine în acelaşi gînd şi apoi adormeam dus pînă dimineaţa tîrziu cînd o uitam cu totul... Dimineaţa îmi venea în minte satul, aşa cum îl lăsasem, şi mă întrebam ce s-o îi petrecînd acolo ? Fiindcă înainte de a pleca am asistat la o execuţie publică, barbară, săvîrşită de legionari, şi pe urmă am aflat că în secret săvîrşiseră şi o crimă, în aceeaşi zi, omorîseră în bătaie pe unul din cei mai interesanţi oaix.eni din sat, nu ştiu pentru ce, e o enigmă pentru mine. Lucrul care m-a turburat era însă altul : satul era inert şi pregătit parcă pentru a da noi victime. Cum e posibil acest lucru ? Satul parcă era decapitat... Unde erau vechii conducători ai ţărănimii ?... Unde se ascunseseră, pe mîna cui lăsaseră ei pe foştii lor alegători ? Rătăceam pe străzi şi din cînd în cînd îmi venea în minte Dumitru lui Nae, un uriaş, întins în căruţă, mort, şi alaiul rudelor plîngînd deasupra lui jelania eternă, din care nu se înţelegea nici o clipă că moartea acelui om nu fusese firească, ci cumplită... într-o zi în plin bulevard se opreşte în dreptul meu un camion şi şoferul îmi strigă să urc alături. Am urcat, era un om de la noi din sat pe care îl cliema Popa Gheorghe, dar lumea îi spunea, nu se ştie de ce, Megherel. „Ce faci tu, pe-aici, mă, Megherel ? îi zic. De cînd ai ajuns tu şofer la Bucureşti ?" „Nu de mult", zice ăsta şi pe urmă aflu că era legionar şi că lucra la *Casa verde.* M-am uitat la el în timp ce vorbeam şi eram şi atent la spusele lui sa-mi dau seama de ce era el legionar, în cîteva minute am aflat. „Păi dacă m-au chemat ?" a zis el. Fusese chemat. Pentru un om pe care în general nu-1 cheamă nimeni nicăieri, şi care nu ce se petrece pe lume, prima chemare e ca prima muiere».

n-o alegi. O ducea bine, avea leafă mai bună, îşi căutase alta casă... „Bravo, mă, Megherel, îi zic, te-ai aranjat, ţin'te bine !" j Intre timp ajunsesem la destinaţie şi ne dădurăm jos. *Casa* | *verde* am crezut că era chiar verde, cînd colo, era o clădire obişnuită. ,,Aşteaptă-mă niţel, zise consăteanul meu, să dau în primire lăzile asea, plimbă-te şi tu niţel pe Chiogîrli şi vin *{i* eu să mergem pe urmă să luăm ceva şi să bem o bere. (Aşa se spune la noi în sat la Cheiul Gîrlei.) Am ieşit spre chei ji am început să mă plimb. Mă gîndeam. *Casa, -verde* arăta destul de paşnic, oraşul părea şi el liniştit, lumea se plimba pe străzi, nepăsătoare... în timp ce ici, colo, în marile vitrine, apărea portretul unui general cu chipul sever şi concentrat, expresie a siguranţei de sine, care trebuia să ne fie transmisa şi nouă. Şi un alt portret (ăsta mă ţinuse minute în şir în faţa lui, era o pictură), o figură de bărbat chipeş, cu frizură înaltă, dar nu revărsată, cu ochii albaştri, chipul prelung, tînăr, cu un fel de şnur verde la gît în loc de cravată şi cu o bundă ţărănească în loc de haină. Sub acest portret ardeau luminări. Hotărît, aceste lumînări aprinse erau menite să ne sugereze că omul acela era un sfînt, sau un martir. Ştiam cine e. Era Căpitanul, Corneliu Zelea Codreanu. Lumea trecea pe lîngă el şi în afară de mine, în acele minute nimeni nu se oprea să se uite. Se uitaseră înainte ? De cîteva ori văzusem legionari în grupuri mari, o dată trecînd pe Splaiul Unirii, cîntînd, altă dată pe Calea Victoriei, îi urmărisem pînă la Palatul Regal. Nimic neliniştitor. Moartea lui Dumitru lui Nae mi se părea că e o crimă izolată, bazată pe răzbunare, şi că acum, după ce luaseră puterea, legionarii n-aveau să mai fie cei dinainte... Megherel veni şi intrarăm pe alături într-un bufet pe care scria *Fraţii Rochus...* în viaţa mea n-am mîncat mezeluri mai bune ca acolo cu Megherel ăsta, care a făcut cinste, aşa cum promisese, am băut bere... Franzela moale, mezeluri de-astea de îţi tremurau fălcile cînd le mîncai şi bere... hm ! Eram foarte flămînd, fiindcă banii daţi de tata se terminaseră

şi bietul nea Nilă, văru-ăsta al meu, tocmai îi născuse muierea, o trimisese la ţară şi păstra pentru ea aproape toată leafa, de unde să-mi mai dea şi mie... Pe urmă ne-am despărţit şi ne-am notat fiecare adresele şi el mi-a mai dat şi adresa unui alt consătean de-al nostru, profesor la liceul „Mihai Viteazul", mare legionar ăsta, un individ foarte distins ca intelectual şi care avea un picior equin... Mi-aduc aminte că 1-am văzut o dată într-o vacanţă de Crăciun în sat într-un pluton de legionari, mărşăluind pe şoseaua mare a comunei şi cîntînd *Ştefan Vodă al Moldovei.* El era în frunte şi din pricina şchiopătatului său foarte adînc, plutonul mergea mai încet, dar asta parcă impresiona mai mult, rărea ritmul cîntecului şi îi dădea o forţă stăpînită, fără greş... M-am dus chiar a doua zi şi am sunat la uşa lui. Nu era acasă, dar nevastă-sa mi-a spus că ştie cînd se întoarce, să trec diseară pe la orele şapte, o să-i facă plăcere să vadă un consătean... „A, îl aud că mă întîmpină, des-chizîndu-mi uşa, cînd am revenit şi am sunat din nou. Al Iu' Parizianu, zice, ce e cu tine la Bucureşti ?" Nu i-am răspuns, fiindcă denumirea al Iu' Parizianu, cum mi se spune în sat, deodată m-a şocat. Fiindcă bunica 1-a făcut pe tata cu un pa-rizian cînd a luat-o cu ea boieroaica de atunci a moşiei şi şi-a petrecut o vacanţă la Paris eu fiind, după cum vedeţi, un fel de nepot al unui fel de Figaro care mi-a rămas şi o să-mi rămînă pentru totdeauna un necunoscut. Nu m-a supărat niciodată porecla asta, care în sat, în cataloage, se transformase în nume. Aici însă parcă m-a trezit dintr-o buimăceală, bineînţeles numai pentru cîteva clipe, adică mi-am dat seama că deşi sînt la Bucureşti, de fapt n-am plecat încă din sat. Profesorul Cotigă (aşa îl chema, Traian Cotigă, nume de roman, cu prenume de unealtă agricolă) chiar mi-a spus : „Ce mai e prin sat ?" ca unuia care, fireşte, vine de-acolo şi se va reîntoarce acolo. „Nu mai ştiu nimic, i-am răspuns şi nici n-o să mai ştiu." „De ce, vrei să rămîi la Bucureşti ? Dar ce-ai

să faci ?" „O sa văd!"... Am intrat în casă şi profesorul m-ăl invitat să stau jos. Nu era grăbit, dar am înţeles că vroia sal ştie dacă venisem la el cu un scop. Dacă da, era bine să intru| direct în subiect, şi el o să-mi spună îndată, fără ocol, dacă poate sau nu să facă ceva pentru mine. Expresia sa spunea că mai degrabă nu, nu fiindcă n-ar fi vrut, ci pentru că mari posibilităţi nu avea. Mi-a *şi* spus preventiv : „Eu sînt acuma director al liceului, dacă vrei cumva să-ţi continui studiile în particular, pot să te ajut..." „Nu, dom' profesor, zic, nu mai pot să-mi continui studiile." „De ce ?" zice el mirat. „Sînt prea mare, psihologic vorbind, pentru a mai face pe elevul. Am peste nouăsprezece ani. Ar trebui să fiu student, în timp ce eu abia aşi intra într-a cincea de liceu dacă aşi continua." „A, da, înţeleg, zice, te-a dat taică-tău tîrziu la şcoală, mi-aduc aminte... Ei, exclamă el, atunci ar trebui să intri undeva... Dar unde ?'c „Lăsaţi, dom' profesor, zic, mă descurc eu. Dumneavoastră ce mai faceţi ?" „Eu ?" zice el surprins de tonul meu, care parcă spunea : eu, al Iu' Parizianu, fac bine, dumneata ce faci! „Ce vrei să spui, zice el. Am impresia că tu îmi porţi grija, în loc să ţi-o port eu ţie. I-auzi !" „Dom' profesor, zic, ştiţi ce s-a întîmplat la noi în sat cu Dumitru lui Nae J" „Da, mă, Ştefane, am auzit, şi ce te nemulţumeşte ?" îl văd că se ridică din fotoliu şi începe să se plimbe prin hol cu paşi rari şi adînci, deodată la pîndă, fulgerîndu-mă din priviri. Piciorul său de cal parcă îmi bocănea în cap. „Cum, dom' profesor, zic, de ce au înfăptuit legionarii de la noi această crimă ? E o întîmplare care se va sfîrşi pînă la urmă cu pedepsirea celor vinovaţi, sau este un început ?'c „Toată lumea ne pune tot felul de întrebări, îl aud că zice. Şi noi, trebuie să ţi-o spun din capul locului, nu răspundem decît celor de bună-credinţă. Celorlalţi nu le răspundem. Tu cum eşti ?" „Dom' profesor, zic eu, toţi sîntem oameni şi dacă sîntem de rea-credinţă trebuie să ni se spulbere temerile ca să devenim de buna-cre-dinjă. Nu este ăsta scopul oricărui partid care vrea să guver-

neze ? Cred că nu presupuneţi că e comod pentru dumneavoastră să guvernaţi peste duşmani. Şi nici nu e posibil să-i înlături pe toţi prin execuţii publice dacă ei sînt mulţi. Asta n-ar face decît să-i determine la prudenţă, dar v-ar pîndi tot timpul şi nu v-ar cruţa în momentul în care s-ar ivi un prilej favorabil să vă răstoarne. Si atunci soarta pe care v-ar re-Z.erva-o, odată învinşi, n-ar fi de invidiat... Ştiu asta din istorie. Istoria a fost şi rămîne pasiunea mea... în prezent istoria e foarte ameninţătoare cu noi, ne-a şi ciopîrţit; sperăm toţi că nu ne rezervă, din umbră, noi nenorociri... îmi dau seama că sînteţi acuma împinşi pe crestele ei şi mă întreb şi eu : Ce-o să se întîmple ? Ce-o să fie ?..." Profesorul se plimba din ce în ce mai preocupat, în cele din urmă se opri în dreptul bibliotecii şi începu să caute nişte cărţi. Făcu un pachet din vreo trei şi veni cu ele spre mine. „Dacă te pasionează istoria, zise, ar trebui să cunoşti şi istoria *Mişcării.* După felul cum vorbeşti însă se vede că n-o cunoşti. Uite, ia astea, citeşte-le şi pe urmă stăm de vorbă. Pentru moment, răspunsul meu e următorul: Nu există pe lumea asta deplină armonie. Nu e posibil. Legiunea are duşmani. E o realitate, n-avem ce face. Tineretul însă e cu noi şi viitorul ţării e al tineretului. Sper că eşti de acord cu acest lucru !" „Dom" profesor, nu ştiu dacă tineretul este în întregime sau chiar în majoritate cu dumneavoastră şi chiar dacă ar fi, în istorie au apărut şi astfel de generaţii care au stîrnit numai nenorociri. Toată chestiunea stă aici..." „Frecventarea istoriei te-a făcut prea de timpuriu matur şi sceptic, îl aud că îmi spune. Unde ţi-e elanul ? Care ţi-e credinţa ? N-ai vrea totuşi să amînăm răspunsul la aceste întrebări fundamentale după ce ai să citeşti cărţile pe care ţi le-am dat ?" ...Am rămas pe gînduri, posomorît, cu cărţile în mînă. Le citisem (erau *Pentru legionari,* de *Căpitanul* lor, *Cărticica, şefului de cuib* şi *Cranii de lemn,* de Ionel Moţa) şi mă întrebam de ce nu-i răspundeam, pe loc, că le cunoşteam conţinutul. Le citisem în liceu şi fără să înţeleg chiai bine

de ce, nu aderasem la ceea ce se spunea în ele... Stăteam acum din nou cu acele cărţi în mînă, tăcut şi îmi spuneam ce-ar fi să mă uit o dată prin ele ? Să le recitesc şi pe urmă să revin la discuţia cu acest om, care nu era un simplu legionar ca Megherel, şi de la care puteam să întrezăresc, discutînd, ceva din viitorul care ne aştepta ? „Bine, dom' profesor", i-am spus, şi m-am ridicat şi am plecat. M-a condus pînă la uşă, şi acolo a avut deodată o idee şi m-a apucat de braţ : „Ştii ce, ce-ar fi să mergi cu mine ?" „Unde, dom' profesor ?" „Poimîine, zice, se va întîmpla ceva în capitală, te iau cu mine." ,,Ce, dom' profesor ?" „Ai să vezi ! Vino la liceu la ora zece, plecăm de-acolo !" „Bine, dom' profesor, zic după o clipă de şovăire, am să vin, Pînă atunci termin şi de citit astea." Şi îi arăt cărţile. „Perfect, la revedere, pe poimîine !" Am ieşit în stradă şi am luat-o pe jos spre C.A. Rosetti. Profesorul locuia pe undeva pe lînga Gara de Est. Pe drum mi-am adus aminte cum s-au petrecut lucrurile cînd am citit prima oară acele cărţi, prima în special, cînd ani ajuns la următoarea frază : „Mişcarea noastră, înainte de a fi mişcare politică, sau economică, este o mişcare spirituală în care de va intra un om, la celălalt capăt va trebui să iasă un erou". Am ridicat capul şi am întrerupt lectura. Să iasă un erou pentru ce ? m-am întrebat. In ce scop ? Eroii apar în vederea a ceva sau pentru ceva. în ce scop, deci, aveţi voi nevoie de eroi ? Răspunsul era inclus chiar în text... în scopul impunerii celorlalţi oameni a *mişcării,* care era înainte de toate, spirituală. Spirituală în ce sens ? Primul sens era credinţa în Cristos. Dar credinţa în Cristos nu era ceva nou. Ce era atunci nou ? Nou era o ameninţare la adresa celor de o altă credinţă, în special a evreilor, care îl răstigniseră pe nazarinean. Asta era bâza. Ce mai era ? Mai era, în ceea ce se spunea în acele cărţi, ceva total, care sugera că vroiau să ajungă la putere şi să-i nimicească pe toţi ceilalţi, care erau *duşmani ai mişcării.* De ce erau duşmani ? Nu se spunea, în numele a ce trebuiau nimiciţi cei-

lalţi ? în numele naţiei, din care vroiau să facă ceva „ca soarele sfînt de pe cer". Cum? La asta iar nu exista nicăieri răspuns şi de aici am înţeles că pentru ei nu era necesar să răspundă la o astfel de întrebare. Cum î ! O să vedem noi ! Să luăm întîi puterea şi pe urmă ne punem pe treabă, în ce fel ? Cu braţele suflecate... Cu gîndul la Căpitan. Am reluat lectura şi am citit altă carte şi pînă la urmă am descoperit totuşi o idee care explica în ce fel s-a produs naşterea şefului, a Căpitanului. Nae lonescu, se spunea acolo, fundamentase această ideea printr-o viziune a destinului românesc teologică şi metafizică a istoriei. Nu oamenii, se spunea, fac istoria, ci Dumnezeu. El este singurul „cîrmaciu", „chivernisitor", „guvernator". El este păstor. El singur, pentru că el singur trans-cende lumea. El singur poate fi stăpîn. El, sau supuşii lui direcţi, care se cheamă *Rex* sau *Domînus* (domn). Iar cînd „istoria e bolnavă", cînd reprezentanţii lui Dumnezeu refuză vrednicia misiunii (cum era cazul acum cu actualii politicieni, în frunte cu regele), se poate anume ca Dumnezeu să treacă peste rege sau domn şi să facă istoria prin popor, în acest caz poporul hotărăşte şi lucrează el singur. Poporul în totalitatea lui ? se punea deodată această întrebare care m-a făcut să tresar. Nu. Ci poporul prin „aleşii" lui. Dar nu prin cei pe care „îi alege", ci prin cei care „se aleg"... Se alege deci din naţie un om care hotărăşte pentru popor (formidabil, mi-am spus,

cum lui, căci el *este* poporul... El nu reprezintă viaţa,
„se ci învierea. Menirea lui: destinul şi ideea,
alege ruperea istoriei şi saltul în ab-solut (asta ar fi
" ?) deci destinul şi ideea : dar cum să rupi istoria ?
dar Şi cum să sări în absolut ?). Desigur, el „se alege
nu din popor" şi face una cu ţara, dar nu cu ţara
dinafa văzută, ci cu cea ideală. Imaginea lui simbolică
ră este fulgerul care despică, nu cercul care
acest împlineşte. Sabia, nu coroana. De aceea în
uia, ci cîntecele lor apăreau versurile : Ţara,
dinlău Căpitanul şi Arhanghelul din cer (cel cu sabia
ntrul care despică !). Fără ca să fiu chiar deplin con-.

Jîient, în acei ani, eu aveam altceva în minte... Mie îmi plăcea credinţa simplă a părinţilor mei şi lacrimile, la fel de simple, dar adevărate, ale tatălui (care nu e un om deosebit de ceilalţi), cînd i-am citit prima oară cînd eram mic o poezie din ma-nuaî, intitulată „Cîinele soldatului"... suna aşa, dacă mai mi-a-cluc bine aminte :

Rănit în războaie, soldatul
căzuse Şi-n puţine zile,
chinuit muri, Departe de
muma, care îl crescuse Şi
care-l iubi.

Cîinele însă nu-1 părăseşte, se aşează pe mormîntul lui şî moare şi el odată cu stăpînul. Astea sînt pentru mine valorile absolute : sacrificiul pentru patrie, dar cînd ea e în primejdia şi nu înainte, cu ameninţări, devotamentul de care şi un cîine *e* în stare (darmite un om), libertatea de a ieşi nestingherit pe cîmp să-i culegem roadele, şi încă alte valori spirituale ale civilizaţiei noastre greco-creştine... Ajuns acasă la văru-ăsta al meu, am pus cărţile pe masă fără nici un chef nu numai de >â le reciti, dar nici măcar de a le răsfoi. Văru asta al meu, Nilă, zice, văzînd cărţile : „Ce e, mă, vrei să te faci şi tu legionar ?" Avusese un glas cam absent, înghesuit de griji... Contingentul lui din regimentul Dorobanţi era deja concentrat pe zonă, şi zicea că trebuie să-i vie şi lui, de la o zi la alta, ordinul... Săracul, se uita la mine cu grija asta în ochi, parcă mi-ar fi spus : ce-o să faci şi tu, cu ce-o să plăteşti şi tu chiria ca să mai stai aici... Dar nici o clipă nu mi-a făcut vreodată vreun reproş că de ce stau pe capul lui şi nu muncesc... In schimb mi-au făcut ceilalţi veri şi încă cum ? ! .'... Aceeaşi istorie, că ce fac, că de ce am venit, că să ies la muncă, să vin la el la ateliere, la S.T.B. să vorbească el cu inginerul, să mă ia ucenic... Bine, o să vin, dar nu acuma... De ce nu acuma, cît o sa te mai ţină ăsta... „Hai, bă, a sărit atunci văru-ăsta mai

bun la inimă, daţi-vă *nabil,* adică naibii, ce, îl ţineţi voi, deş
tepţilor ? Asta ajunge.mare, nu ca voi |" Formidabil, avea in
tuiţie, avea încredere în mine. De unde ştiu ei ce gînclim,
aceşti oameni buni ? Bineînţeles, om mare pentru el însemna
în orice caz altceva decît ucenic, adică funcţionar... Posibili
tatea de a intra ucenic, bineînţeles că n-o respingeam din capul
locului, în momentul acela eram însă preocupat de altceva :
Unde vroia să mă ducă profesorul Cotigă ?... Ce urma să se
întîmple în capitală ?... „Mergem la biserica Sfîntu Ilie Gor-
gani", mi-a spus el îndată ce am afuns la ora la care ne înţe
lesesem. Era îmbrăcat cu o flanea pe dedesubt, iar pe deasupra
,f\fij purta cămaşa lor verde. Era cald şi frumos, era octombrie...
&' La biserica Sfîntul Ilie Gorgani n-am înţeles bine ce era, o
i slujbă, nimic deosebit... în faţa bisericii mulţime de legio-
f, nari, tot în cămăşi verzi. Ajunsesem tîrziu, nu mai aveam loc
în biserică sau profesorul n-avea acces, pentru că nici n-a încercat să intre. Un grup de ordine proteja intrarea şi spre sfîrşitul slujbei am fost împinşi departe încît n-am văzut decît capetele celor care ieşeau. Am tresărit: recunoscusem în primii care apăruseră în pragul bisericii, pe generalul An-tonescu şi alături de el pe şeful Legiunii, Horia Sima. S-au urcat în maşini şi au plecat. La întrebarea mea ce-a fost aici, profesorul mi-a răspuns că o slujbă pentru Căpitan. Legionarii s-au pus în mişcare şi am pornit şi noi... Mergeam printre cei care nu erau organizaţi şi pe drum, în timp ce ne îndreptam undeva, trecătorii se opreau şi se uitau. Cîte unul, gură cască zelos, sau simpatizant, sau chiar legionar, dar mai mic, nechemat adică la această manifestaţie pe care încă n-o înţelegeam, lua poziţie de drepţi şi saluta cu salutul lor legionar, cu mîna „de la inimă la cer". Plutoanele cîntau un cîntec din care am reţinut versurile : *„Cei ce-au căzut ucişi de gloanţele duşmane, păşesc în rînd cu cei ce au rămas".* Asta mi s-a părut interesant, nu era rău zis. începeau să mă

impresioneze, cu

ism al tribunelor m-a făcut şi pe mi^ ... să s
răcnesc : Hai, Venus, hai, Ripensia, huooo... ă
Profesorul era A ni citea probabil pe faţă că
aceste cîntece nu mă - -.-.„Tt însă m-a zguduit
de-a bine-
măsură ce asistam la ceea ce se petrecea, în
primul rînd mulţimea adunată e ca o masă
magnetică, mai puternică decît a ta. Am simţit
acest lucru prima oară la un meci de fotbal,
sport care mă distrează şi pe mine ca pe toată
lumea. La meciul acela am stat eu cuminte şi
cam plictisit vreun sfert de oră cu văru meu Nilă,
el m-a luat cu el, dar curînd după aceea acest
entuziasm al tribunelor m-a făcut şi pe mine să
încep TJ~* Wnus, hai, Ripensia, huooo...
răcnesc : JTJUU, ,.— ,
mulţumit, îmi citea probabil pe faţă că acesie (.m-
lăsau indiferent. Ceea ce a urmat însă m-a zguduit
de-a bine-lea. Să vedeţi în ce sens. Pe bulevardul
Brătianu şi apoi la vale pe bulevardul Elisabeta
ne-am unit cu alţi legionari care ocupau toată
lăţimea bulevardului pînă la trotuare. Era o
procesiune, în frunte era un cor, care cînta însă de
astă dată ceva bisericesc, apoi veneau legionari
purtînd unii imense tăvi cu colivă, şi alţii cruci
sinistre pe umeri... în urma lor înainta o troiţă
uriaşă, vie, formată din oameni, care mergeau fără
s-o strice nici măcar cu un pas... Apoi veneau
preoţi în odăjdii, preoţi legionari, şi aproape
amestecaţi cu ei, femei şi bărbaţi în doliu. Nu
înţelegeam. Era o înmormîntare ? Profesorul,
care părea copleşit, mi-a făcut un semn : nu putea
vorbi, era emoţionat... După cîteva ceasuri de
mers am ajuns la *Casa verde* şi acolo am văzut,
cîteva clipe după ce ne oprisem, cum sosesc unul
după altul sicrie negre, lugubre, purtate pe umeri
de legionari şi depuse pe un podium în faţa
clădirii. „Sînt paisprezece", îmi şopteşte
profesorul. „De ce tocmai paisprezece ?" îl
întreb. „E Căpitanul, zice el, Decemvirii şi
iNicadorii." Am înţeles: Căpitanul unul,
Decemvirii zece, fac unsprezece şi Nicadorii trei,
în total paisprezece. Ştiam cine sînt şi ţtiam şi cum
muriseră, după ce ei cei dinţii asasinaseră pe Duca
şi pe Stelescu î Auzisem că pe Stelescu, după ce îl

împuşcaseră pe patul lui din spitalul Brîncovenesc, îl ciopîr-ţiseră în bucăţi şi începuseră într-un fel de dans primitiv, canibalic, al răzbunării, să ţopăie în jurul trupului mutilat; îl urau în mod sălbatic pe acest dizident trădător. Arn înţeles... Era o deshumare şi urma reînhumarea şi sanctificarea lor chiar acolo, la *Casa -verde.* Pesemne că fuseseră găsiţi de legionari abia acum. Auzisem că pe *Căpitan* duşmanii săi îl îngropaseră la opt metri în pămînt în adîncul unei păduri. Cum de dăduseră totuşi de oasele lui ?... Legionarii au început apoi să defileze prin. faţa sicrielor (eu cu profesorul am rămas pe loc să ne uităm). Prapure enorme stăteau ridicate alături de coroane de flori aduse de grupuri de legionari şi erau depuse la capătul sicrielor. La un moment dat am văzut că se apropie un grup de ofiţeri germani, cu zvastici pe braţ si depun şi ei o coroană la sicriul Căpitanului. Generalul era şi el acolo, iar şeful Legiunii s-a urcat pe podium şi a început să facă un fel de apel. Defilarea se terminase. Ionel Moţa ! prezent! zic ceilalţi, deşi respectivul era demult dus de pe această lume, Vasile Marin, prezent, Sterie Ciumetti, prezent. Am auzit odată un astfel de apel în pădure, la noi, într-o seară, adormisem acolo şi legionarii veniseră şi ei tot acolo să-şi ţină şedinţa lor conspirativă... Acum erau chemaţi la apel chiar cei ale căror rămăşiţe zăceau în sicriele negre. Căpitanul, prezent, Caramea, prezent, Belimace, prezent... Ca nume ! Caranica şi Belimace nici nu sînt români, ca şi Cor-neliu Zelea (Zelinsky) Codreanu. Cei mai răi naţionalişti sînt străinii! „Camarazi, zice şeful Legiunii, ne vom îndrepta după ceremonia înhumării spre Piaţa 6 Septembrie, pentru a ne aduce aminte, acolo, împreună, în faţa tuturor legionarilor şi a prietenilor lor, clin capitală şi provincie, de *Căpitanul* nostru şi de ceilalţi martiri care se vor odihni acum în veci la *Casa, verde"...* Sicriele au fost ridicate şi înhumate. Nu mai vedeam nimic. Ne-am urcat într-un camion cu bănci şi ne-am întors Jn oraş. Ne-am dat jos pe Cheiul Gîrlei şi apoi am luat-o pe

Splaiul Unirii spre Piaţa 6 Septembrie... Pe drum înaintau alţi legionari, cîntînd : *De cădem cu toţii izbiţi în frunte, nl-e dragă moartea pentru Căpitan,* ziceau ei. Mai văzusem în jurul *Casei verzi* o inscripţie pe o pancartă, ţinută de unul la capătul sicrie-lor : *Pe locul unde au fost răpuşi legionarii, legionari stau de gardă.* Asta avea un înţeles : legionarii, aşa credeau ei, biruiseră, mulţi căzuseră, dar iată, rămăseseră destui ca să stea acum de gardă pe locurile unde alţii căzuseră. Asta, însă, cu moartea care le era dragă... Ce înţeles mai avea ? Cine să-i mai izbească în frunte ?... Pe Splaiul Unirii ne-a prins din urmă o coloană care avea şefii în faţă şi în faţa celor din faţă un singur şef. Acesta înainta ca şi cînd ar fi vrut să ia cu asalt ceva, deşi mergea normal. Unduirea umerilor sugera însă o agresivitate abia stăpînită. Capul gol, mongoloid, cu păr negru, bogat, tuns însă la tîmple, dar cu o meşă coborîndu-i pe o parte a frunţii... în spatele lui am zărit unul cu o figură mai blajina, de intelectual ardelean, în cioareci albi, cu bundă în spate, cu .micul şiret verde la butoniera cămăşii, în loc de cravată (şnurul acela al lor...). Alături de el, un legionar înalt, cu o claie de păr cît toate zilele pe cap, cînta sau striga ceva şi expresia lui devenea în acele clipe stupidă... Ceilalţi şefi nu aveau în înfăţişarea lor nimic neobişnuit... în Piaţa Mare, sau 6 Septembrie, cum o botezaseră ei, se vărsau toate coloanele... Profesorul m-a dus cît a putut mai aproape de tribună. Mult prea aproape nu se putea. Am dat de un cordon care ne-a oprit. Dar se vedea bine. Am văzut cum au apărut şefii, profesorul îmi spunea cine sînt : ăsta e cutare, comandantul corpului „Răzleţi", ăsta e Radu Mironovici, comandant al „Bunei Vestiri", ăsta e Dumitru Grozea, comandant al muncitorilor legionari... Radu Mironovici purta cizme înalte, — pantaloni bufanţi şi cămaşă verde, cu centură, în spatele tribunei ridicate la marginea pieţei, un panou înalt, verde, era zugrăvit, în această mărime uriaşă, chipul Că-

pitanului care privea parcă dincolo de veşnicie spre acel absolut în care sărise ca să rupă istoria, cum spusese filosoful său... N-a trecut mult şi au apărut Horia Sima şi Generalul, amîndoi, ca şi Radu Mironovici, în cămăşi verzi *şi* cu centuri şi diagonală, fără nimic pe cap... Aşadar Generalul îşi lepădase uniforma sa de general şi îmbrăcase cămaşa verde. Arăta parcă bătrîn şi alb, generalul Antonescu, singur, ai fi zis chiar prizonier al celorlalţi în mijlocul cărora stătea, bărbaţi tineri cu chipuri dure, voinici, cu frizuri bogate şi negre... Mîinile generalului erau aduse în faţă, ca la o slujbă, într-un reflex inconştient de supunere, sau umilinţă, sau poate dintr-o dorinţă de a fi firesc om, de a nu sta drepţi, el, un general, Conducătorul statului, avînd în spate armate, în mijlocul acestor inşi care se supuneau altei discipline, a lor singură, a organizaţiei lor, ale cărui frîne nu el le ţinea... în timp ce Horia Sima începuse să vorbească şi o mare linişte se aşternuse peste marea de oameni... Nu ascultam, mă uitam la general, care nu ţinea capul chiar în jos, dar nici cu totul drept, trufaş şi triumfător, cum îl ţinea cel care vorbea... Ce se •întîmpla cu el ? mă întrebam. Chiar devenise, oficial, şi el legionar ? Aerul vag împovărat şi expresia deloc senină a generalului m-au impresionat, gîndiri şi întrebări chinuitoare păreau că turbură mintea lui de militar care îşi luase cu de la sine putere răspunderea de a fi instaurat dictatura sa militară împreună cu o mişcare cu un trecut pătat de crime. I-am ascultat la radio discursul, cînd a luat puterea : „vă chem la muncă şi la ordine şi vă chem să mă ascultaţi". Te ascultăm, mi-am spus, dar ce-ai să faci ? Ce ne spui ? Şi ne-a spus : o saptămîna mai tîrziu, i-a adus pe legionari la putere. „Dom" profesor, zic eu, la un moment dat, am obosit, aş vrea să plec acasă..." Nu eram obosit, dar mă plictiseau discursurile, care nu spuneau nimic. Aceeaşi frazeologie ca şi în zia-yele şi cărţile lor, că anii trecuţi au fost ani de tiranie, că

armata germană, cea mai puternică din lume, garantează destinul nostru, că există două lumi care stau faţă în faţă, democraţiile cu tot cortegiul internaţionalismului şi revoluţiile naţionale cu idealul unei noi ordini în această Europă bătrînă... Căpitanul a spus la Schitu Rarău : „Dăruind această condică sfîntului schit reînnoim jurămîntul nostru de a lupta uniţi pînă la moarte pentru Cristos, Rege şi Naţiune, împotriva tuturor jidanilor, şi de a rămîne uniţi şi dincolo de mormînt... în momentul în care se va pune chestiunea de a primi fiecare ce-i revine, în concertul european România va primi drepturile sale. Noi trebuie să înţelegem ca dacă acum scăpăm momentul, 1-am scăpat pentru veacuri întregi. Europa ce va veni nu va fi de douăzeci de ani, ci de secole. Să intrăm în luptă şi vom învinge, în faţa generaţiei noastre se prăbuşeşte o lume întreagă şi se înalţă alta. Tiranul înainte de revoluţie era unul, după revoluţie au fost mai mulţi. E clar că doi oameni pe lume nu pot fi egali, cel care munceşte, cu cel care nu munceşte. Libertatea nu s-a realizat, au profitat însă unii : evreii. Politica secolelor 18 şi 19 era o luptă a iudeo-rnasonilor cu poporul. Ei au falsificat istoria..." Hodoronc-tronc ! Aşa vorbeau toţi. Cînd să se închege ceva în mintea lor, apărea deodată ţicneala asta : evreii, jidanii... Şi dacă n-ar fi fost evreii ? Ce s-ar fi ales de „mişcarea" lor ? Mă gîndeam să-i spun chiar atunci profesorului, dar nu era acolo locul unei discuţii. M-am înţeles cu el să-1 vizitez după ce citesc cărţile, mi-am luat la revedere şi am plecat... Am uitat însă de el, multe săptămîni, aveam alte griji, banii pe care mi-i dăduse tata la plecare se împuţinaseră şi dacă aveam ocazia să mănînc pe la silişteni de-ai noştri, nu ezitam, bineînţeles la ei acasă, la familişti... Mă duceam pe la ei şi la plecare eram reţinut la masă, deşi eu protestam... Erau unii care lucrau pe la Malaxa, alţii pe la Griviţa, toţi erau bucuroşi să mai audă ce mai e prin sat... La toţi, e clar, le spuneam că sînt funcţionar la o editură, fiindcă ştiam că ei vor scrie în sat la rudele

ddlor şi vor spune şi ce e cu mine... Dacă le spuneam că încă n-am găsit de lucru, ce ieşea ? îl amaram degeaba pe tata... Aşa i-a venit rîndul din nou lui Megherel, pe la sfîrşitul lui noiembrie, după ce plătise consumaţia aceea de la fraţii Rochus. M-a primit foarte bucuros, numai că după masă muierea lui ne-a pus pe masă vin şi vinul ăsta nu ştiu de ce, parcă nu i-a priit lui Megherel... Din una din altcij deodată îmi dădui seama că Megherel vorbea în dodii... Nu ştiu ce spunea... Sînt oameni care nu pot ţine în ei ceea ce ştiu, pesemne fiindcă au un sentiment obscur de solidaritate cu toţi oamenii în mîna cărora se predau să-i judece pentru ce-au făcut... Povestesc totul primului venit vrînd parcă să afle de la unul care nu e implicat, dacă faptele pe care le va povesti i-au schimbat cumva soarta şi nu mai seamănă cu oamenii obişnuiţi, spre care acum aspiră cu un soi de deznădejde... Hotărît, Megherel nu-mi mai apărea acum ca un biet om simplu care săvîrşise cu simplitate un act simplu, rămînînd mai departe ceea ce fusese înainte... Era foarte neliniştit, aşi putea spune îngrozit, dar nu în aşa fel încît să ia în mod firesc hotărîrea să se desprindă de lucrul care îl neliniştea şi îngrozea, era parcă o spaimă abstractă, care e foarte neliniştitoare cînd apare la oameni ca el, fiindcă îţi dai seama că le lipseşte curajul să ia vreo hoîărîre şi suportă pasiv teroarea obsesiei... Umbre întunecate apăreau şi dispăreau în povestirea lui, cu mare forţa de sugestie, parcă vedeam totul, întregeam cu gîndul ceea ce lipsea, refăceam singur legăturile în chiar clipele cînd povestirea lui incoerentă se poticnea... Că într-o zi („ştii cînd, zice Megherel, în noaptea cînd a fost omorît şi lorga, ştii că lorga a fost omorît", „ştiu", zic) ei, camarazi de la *Casa verde,* 1-au chemat înăuntru şi s-au uitat la el în tăcere : o să plecăm, i-au zis, la noapte, undeva. Pe la miezul nopţii. Să se ducă pe-acasă, să mănînce *•şi* să se întoarcă la ora douăzeci şi trei. Noaptea asta a fost acum cîteva zile,

[5] Şti a adăugat Megherel cu o memorie ciudată, ştia precis ziua, era în noaptea de douăzeci şi şase spre douăzeci şi şapte noiembrie. N-am înţeles la început ce importanţă avea data, de ce o memorase el atît de bine. De anumite fapte cumplite se lipesc lucruri lipsite de importanţă, ziua precisă cînd au avut loc, dacă ploua sau era cer senin, dacă era sau nu lună pe cer, ce oameni ai întîlnit, cum mergea motorul maşinii, dacă făcusei plinul de benzină înainte de a pleca... „Făcusem plinul, nici eu nu ştiu de ce, povestea Megherel, cu toate că mi se spusese că nu vom merge departe, nu ne vom îndepărta mult, ba chiar deloc de Bucureşti... Unde ? N-au vrut să-mi spună. Camarade, o iai pe strada cutare. Mergi, camarade, drept înainte... Era o noapte întunecoasă. Nimeni nu vorbea. Dacă aşi fi fost singur cu ei m-aşi fi oprit şi aşi fi întors, chit că... Dar nu eram singur. Mi-am dat seama că şi înaintea şi în urma mea mai erau maşini, mergeau la distanţă, dar avusesem timp să le văd la plecare demarînd din curtea prefecturii poliţiei, una cîte una. Fiindcă de-acolo am plecat. Cît să fi mers ? Cînd m-arn oprit m-am uitat la ceas, era ora douăsprezece şi jumătate. Maşinile s-au strîns cu întîrziere cam de un minut una faţă de alta, înaintea unei porţi mari din care porneau ziduri cu sentinelă la poartă şi uşile au început să se deschidă fără să fie trîntite şî din ele să se dea jos oameni. Erau în raglane şi s-au apropiat de poartă şi au intrat înăuntru fără ca sentinela să-i oprească... Am auzit cocoşii cîntînd, nu ştiu pe unde, undeva departe... Mă uitam bine să văd unde eram... Numai eu şi cu încă doi rămăsesem la maşini, ceilalţi şoferi făceau parte din grup, se duseseră şi ei înăuntru...

„Măi frate, ce închis oare sau

cazarmă e asta ?" 1-am întrebat pe unul din ei. leşiserăm toţi trei din maşini şi ne aprinseseră ţigări. „Jilava |" zice. „Şi de ce am venit, zic. Luăm ^niscaiva deţinuţi ?" „Nu ştiu, zice. Camarade, îl aud pe urmă kfcă mă mustră, nu cunoşti secretul, de ce pui întrebări ?"

Şi după cîtva timp tot el aşa în şoaptă : „Aici sînt strînşl cei care 1-au omorît pe Căpitan... Cei care au dat ordinul, miniştri mari, dar şi ăia care 1-au executat... Erau la Văcăreşti... Ei, acum sînt aici, sub pază legionară..." Vorbele astea au fost spuse cu linişte. Adică totul e în ordine, paza e mai sigură, soldaţii, cine ştie, cum sînt ei, băieţi de]a ţară, habar n-au pe cine păzesc, pot să le dea şi drumul, adică din neglijenţa să-i facă scăpaţi... Au fost cazuri... Hm ! Va să zică cei care 1-au omorît pe Căpitan au fost prinşi şi sînt chiar aici... Bun ! Şi ce căutam noi acuma acolo la unu după miezul nopţii. ?... N-am apucat să-mi termin gîndul... Din închisoare, tot aşa, ca dintr-o îndepărtare, am auzit împuşcături... Răpăituri neîncetate, pîr-pîr, pîr-pîr, pîr-pîr, apoi s-a lăsat linişte... „S-a terminat cu ei", zice tot ăla care ştia cine e înăuntru. Şi aruncă ţigarea. Atît durase... năvala peste ei, pregătirea, împuşcarea, cît am fumat o ţigare... Pe urmă s-au auzit cînîece... Voci înalte, ca nişte urlete... Mai pe urmă, a continuat Megherel, am aflat că pregătirea fusese făcută dinainte cu gardienii legionari, lacătul celulelor fusese scos din timp, au deschis uşile şi au tras cu pistoalele în ei pînă le-au descărcat complet... Pe urmă cîntecele au încetat şi i-am văzut că ies şi vin spre noi. Am dat drumul la motor. S-au urcat cîte patru în fiecare maşina şi dă-i drumul înapoi spre prefectură, camarade. Toţi tăceau şi la un moment dat unul îmi spune : „Camarade, ştii cum pedepsim noi trădarea !" N-am răspuns nimic fiindcă n-am înţeles că mie îmi spuneau vorbele astea, adică eu să nu trădez, apoi am înţeles şi i-am răspuns : „Ştiu, cum să nu ştiu !..." Un om cînd povesteşte, el retrăieşte totul în faţa noastră, continuă Ştefan. Altfel de ce-ar povesti ? Nu ceea ce îmi destăinuise Megherel mă impresionase, ci un sentiment) care îl trăise el atunci cînd fumase acea ţigare şi îl retrăia acum în faţa mea, fără să-1 numească : jocul expresieî lui în care se întipărea, apărînd şi dispărînd, un gînd fără

scăpare, m-a urmărit pe urmă şi pe mine stîrnindu-mî aceeaşi nelinişte, deşi eu nu eram implicat, dar mă simţeam fără să-mi dau seama cum... Ce retrăia fără putinţă de scăpare Megherel, în timp ce îmi povestea, dincolo de cuvinte ? Nu era chiar aşa, că se făcuse legionar pentru simplul motiv că i se ceruse să fie, că adică fusese chemat, şi el răspunsese la chemare fără să ştie ce face. Dacă i s-ar fi cerut acest lucru înainte ca legionarii să ia puterea, hotărît că n-ar fi răspuns la chemare. Dar acum răspunsese... De ce ? Pentru că era conducător al statului un general care garanta pentru ei, un general care îi chemase să conducă ţara cu el şi în ţară erau legi, era o ordine... Ei, legionarii adică, împreună cu generalul, erau statul... Nu guvernaseră atîţia pînă atunci, ducînd ţara în impas ? Acum a venit generalul... I-a adus şi pe legionari ; înseamnă că ştie el ce face... Şi deodată din chiar prefectura poliţiei, adică a statului, porniseră într-o noapte în cel mai mare secret maşini înţesate cu ucigaşi, se duseseră cu ele undeva şi asasinaseră oameni... Cum aşa ? De ce în secret ? Unde era judecata ? De cine se fereau ? Cum adică, la putere fiind, faci lucruri! care nu trebuiau aflate ? Dar după ce se vor afla ? Ce va fi... Cînd o afla generalul... Şi aici spaima lui Megherel îî aducea umbre rătăcite în priviri, în ce se băgase ? Şi dacă va trebui să răspundă ? Ei, eu, consăteanul lui, ce credeam ? Ce-o să se întîmple ? „Nu ştiu, mă, Megherel, de unde sa ştiu ? Cine poate să ştie", i-am răspuns. Avea încredere' în mine sau îşi pierduse busola. Am plecat şi dc-atunci nu 1-am mai văzut... Era la prînz. Am trecut pe-acasă, am iuat cărţile şi m-am dus să-1 văd pe profesorul Cotigă. „Ei, mă întîmpină el avansînd asupra convertirii mele un entuziasm pe jumătate, acum înţelegi ?" „Nu înţeleg, dom' profesor, îi spun eu cu toată sinceritatea, nu mi-aţi răspuns la întrebările pe care vi le-am pus data trecută. Nu pot trece peste ele. Sînt realităţi brutale. Vedeţi, lingă Dumitru lui

Nae zace acum Nicolae lorga. Şi ştiţi ce-a răspuns al lui Tîlvan cînd 1-a întrebat cineva (Megherel îmi spusese, auzise şl el de la unul din sat) : «Şi cum te simţi acuma dumneata, cînd ştii că aţi omorît un mare om al acestei ţări ?»
Tlîvan a răspuns : «Mă simt extraordinar de satisfăcut». Va să zică nici o scuză, nici un regret... Va să zică nu se aruncă vina pe un grup de fanatici, crima e însuşită..." „Ştefane, mi-a răspuns el, în orice mişcare sau partid, apar, fie că ne place sau nu ne place, tendinţe extremiste... în revoluţia franceză, montagnarzii şi Gironda, în timpurile noastre Hitlcr dă ordin să fie omorîţi Roehm şi toţi partizanii lui cu tendinţe extremiste de stingă *fără proces,* la noi în partidul naţional-ţărănesc a apărut stînga lui lunian care a simpatizat cu comuniştii, în timp ce partidul cu Maniu în frunte au făcut cartel electoral cu noi, ca să-1 înfrîngă pe Tătărăscu în alegeri. La ruşi, partidul social-democrat s-a rupt în două şi au apărut bolşevicii, de stînga, şi men-şevicii, mai de dreapta, care au fost pe urmă striviţi. Dar *nit cu proces,* ci în timpul fierberii revoluţiei... Nu trebuie să te sperii. Politica unui partid, oricît de ideale i-ar fi principii! e, în practică naşte opoziţie, duşmani, pe care ori îi niiriceşti, ori te nimicesc ei pe tine. înţelegi ?" „Ce vină aveau aici lorga şi Dumitru lui Nae ?" 1-am întrebat. „După ştirea mea, zise profesorul, lorga era vinovat direct de moartea Căpitanului. Cine 1-a pus să-1 dea în judecată pe Căpitan ? In orice caz, trebuie că ştii, regele a informat dinainte un număr de personalităţi despre intenţia sa de a-i da ordin lui Armând Călinescu să-1 lichideze pe Căpitan, şi lorga a fost printre ei şi a acceptat. A fost pedepsit. Cît despre Dumitru lui Nae, ăsta totdeauna ne-a înjurat în sat la noi... Era şi el un duşman al Legiunii. Desigur, unul mai mic... dar acolo în sat era mare..." „Deci temerile mele sînt justificate : aveţi de gînd să faceţi noi victime. Dacă un legionar are un duşman personal, cum a avut

Victor Bălosu, jos cu el." Profesorul se uită la mine cu ochi măriţi • „Nici eu nu m-am înşelat cu tine, îl aud că îmi spune, şi tu eşti un om care tăgăduieşte şi nu unul de bună" credinţă, căruia îi place să afle adevărul. Cunosc specia : ai mereu ceva de zis, cu toate că ţi se răspunde cinstit la toate întrebările. Tipul acesta de om din care faci parte o întoarce mereu cu obiecţii peste obiecţii, cu raţionamente, distincţiuni, diversiuni, denaturări, reprobări... ^n fundul inimii tale ne eşti duşman... Ai un spirit negativ, care se pune imediat în mişcare îndată ce ţi se afirmă ceva înalt... Ai citit cărţile, dar n-ai înţeles nimic, în timp ce atîţia tineri de vîrsta ta le înţeleg şi aderă la credinţa pe care o găsesc în ele... Nu vrei să pui umărul, să acţionezi cot la cot... Te consideri inspector din oficiu al istoriei contemporane, nu vrei să te încadrezi, ne pîndeşti... Comunitatea de dragoste şi muncă ţi se pare servitute, eşti un individualist, veleitar al autonomiei totale a scumpei tale persoane... Absorbirea fiinţei tale într-un ideal (care te depăşeşte !) ţi se pare subjugare nedemnă... Din fericire, dragă Ştefane, cazul tău, pe măsură ce va trece timpul, şi nu foarte tîrziu, se va simplifica mult..." Profesorul tăcu. Ultimele lui cuvinte sunaseră ca o promisiune. Am început să rîd : „în ce fel, dom'profesor ? O să mă puneţi în piaţa publică şi o să-mi daţi douăzeci şi cinci la cur ?" „Nu, asta nu, fiindcă te vei grăbi tu să te simplifici : în faţa victoriilor noastre spiritul tău negativ te va face mic şi meschin. Nu vei conta! Fiindcă : cineva care stă pe dinafară nu poate să judece ce e înăuntru." „Cum să nu, i-am răspuns. După acţiunile care sînt rezultatul hotărîrilor dinăuntru". „Linia moralei legionare, zice el, îşi are apărătorii ei: sînt morţii noştri, martirii Legiunii. Iar judecătorii ne sînt comandanţii noştri. Iar ei se ghidează de credinţa noastră comună, puterea noastră de abnegaţie... Incapacitatea ta de aderare, pe lîngă laşitate,

îţi va mai aduce si alte daruri, fiindcă mintea îţi merge, e chiai uimitor că te pasionează istoria nu ca simplu şcolar, ci ca un om matur care se leagă de ceva care aparţine umanităţii cu toată puterea lui de gîndire şi simţire... Dar, păcat de tine, ţi-o spun sincer, eşti lipsit de ideal... Conştiinţa ta va fi curînd populată de viermi şi coropişniţe..." „Sînteţi prea sever cu mine, dom' profesor, i-am răspuns. Nu sînt un tip viermănos. Vreau să vă mai pun o întrebare." „Pune-o, dacă crezi în mod sincer că răspunsul meu îţi va folosi la ceva." „Da, e o întrebare-cheie. Ar fi naiv din partea mea să vă întreb de pildă ce s-ar întîmpla dacă, prin absurd, dar nu chiar atît de absurd, din moment ce lucrul e prevăzut chiar în *Cărticica şefului de cuib,* aţi fi judecat greşit de şefii dumneavoastră, care nu pot fi infailibili, şi condamnat la moarte ? Dacă justiţia nu există şi judecătorii vă sînt doar şefii, şi din moment ce există şi pedeapsa legionara, eroarea e posibilă în stil mare, oricît de comună v-ar fi credinţa. Mi-aţi răspunde probabil că e cu neputinţă ca şefii să greşească. Nu ? Că nu se poate ca prezidentul consiliului de judecată legionar, camaradul Dumitru Grozea şî ceilalţi membri, Corneliu Georgescu, comandantul «Buneî Vestiri», Papanace şi Vasile lovin, să greşească. Aşa scrie aici în ziar, că şedinţele vor fi secrete şi vinovatul n-are dreptul la avocat." „Bineînţeles că aşi răspunde, a exclamat profesorul. E absurd ceea ce spui." „De ce ? Singur aţi afirmat că într-un partid pot apărea tendinţe extremiste. Şi dacă aţi nimeri, fără să ştiţi, într-una asemănătoare celei în care s-au pomenit partizanii lui Roehm, de care pomeneaţi şi pe care alţi şefi o reprimă fără milă ? De unde ştiţi ce fel de legionar sînteţi ? Nu sînteţi unul mic şi aveţi şefi la care ţineţi... Şi dacă şefii ăştia, care n-au obiceiul să dea socoteala celorlalţi legionari, alunecă spre p tendinţă iextremistă ? Vreţi să spuneţi că o să aflaţi dumneavoastră dinainte şi o ^ă vă orientaţi ? încotro ? Dacă ies victorioşi extremiştii J

Teoria dumneavoastră cu extremismul dintr-o mişcare politică e foarte interesantă, dar am impresia, că nu mergeţi cu concluziile pînă la capăt." „Nu e posibil, zice profesorul, Legiunea e unită." „De unde ştiţi ?" „Ştiu ! afirmă profesorul cu tărie, deşi se vedea că nu ştie şi că întrebarea mea îl turburase. Ştiu foarte bine. Pune întrebarea ta cheie, continuă el, şi hai să ne despărţim. Nu ne înţelegem." „Mi-aţi spus că n-am un ideal. Spuneţi-mi, am zis eu, consideraţi idealul dumneavoastră unicul ideal posibil ?" „O să-ţi răspund... Da, îl consider unicul ideal posibil şi nu uita că pe vremuri cînd Isus a coborît în mijlocul poporului său, unii s-au convertit, alţii 1-au tăgăduit. Aceşti tăgăduitori, ai căror urmaşi sînt jidanii de azi poartă asupra lor, în veşnicie, stigmatul ucigaşilor de Dumnezeu. Ei sînt o primejdie continuă pentru neamurile credinţei pe care vor să le dezbine şi să le prăbuşească, răzbunîndu-se astfel pentru hula dobîndită prin tăgadă. Tăgăduitorul şi hulitorul în ascuns al Legiunii este, faţă de legionari, ceea ce este jidanul faţă de creştin..." „Nu mă ameninţaţi, dom' profesor, i-am răspuns, sîntem consăteni şi o lege nescrisă spune că cei dintr-un loc, dacă se întîlnesc în alt loc, trebuie să se ajute între ei, ca să nu piară..." „Nu te ameninţ, ci te avertizez, tocmai ca să nu pieri..." „Vă mulţumesc, dom' profesor", i-am mai zis, şi m-am ridicat şi am plecat... Ce fac eu, mi-am spus pe urmă afară, neliniştit. Sînt singur, fără sprijin, într-o lume ameninţătoare. De ce am venit eu la Bucureşti ? Şi deodată mi-am amintit : am venit la Bucureşti să mă duc la Grigore Patriciu să mă angajez la ziarul lui. De ce nu mă duc ? Şi am luat hotărîrea să mă duc chiar a doua zi. îl cunoşteam de mulţi ani din articole şi, încetul cu încetul gîndul meu se fixase asupra lui ca şi cînd ar fi făcut parte din familia noastră... îmi devenise din ce în ce mai apropiat... Şi tata îi citea articolele şi spunea, dînd din cap : „ăsta e un om..."' Pe urmă mi-am dat seama, nu mă dusesem la el de la în-

ceput de frică să nu sufăr un eşec, pentru că ce-aşi mai H făcut după aceea ? Spaima care mi se strecura în inimă la acest gînd era atît de rece, încît am uitat pînă şi de gîndul că plecasem de acasă cu această idee în cap. Instinctul m-a ferit de primejdie şi o să vedeţi de ce. Dacă m-aşi fi dus atunci, aşa speriat cum eram, în mod sigur aşi fi suferit un eşec. Aşa, după ce am cunoscut puţin oraşul şi m-am simţit în el singur şi ameninţat, arn căpătat o încredere. „Trebuie să mă ajute. El este aici singura, fiinţă, după părinţii mei, care mă poate sprijini să ajung ceva." Eram sigur de mine în neliniştea mea. Secretara lui s-a uitat la mine puţin uimită, dar nu total. Cum credeam eu că o să mă primească ? m-a întrebat, dar tot ea a dat din cap : Poate, să încercăm... „Să ştii că puterea lui e mai mare ca a unui ministru. Uneori îl aud cum strigă la ei : «Domnule ministru, bagă de seama, am de două ori mai multe date decît am nevoie, ca să te dărîm...» Şi aşa şi este, a continuat secretara. Dar cu noi se poartă minunat... Nu e exclus să te primească, dar fii atent, cînd ridică glasul, să nu mai întîrzii nici o clipă în birou..." S-a întors imediat şi mi-a făcut semn cu capul : intră. Am intrat... Marele ziarist lucra. S-a uitat la mine, s-a întrerupt şi mi-a spus : „Stai jos şi spune fără ocolişuri ce doreşti." Fără ocolişuri ! Dacă eram bun la ceva, atunci trebuia să arăt asta pe scurt, aceşti mari oameni n-au timp de digresiuni şi nici chef să fie impresionaţi de nefericirea personală a altora. Nu pot face ceva pentru noi decît dacă sîntem utili la ceva. Gîndul de a mă face ziarist încolţise în mintea mea ceva mai demult, de cînd mi se publicase un articol într-un ziar din Turnu-Măgurele despre tuberculoza care bîntuia în oraşul Alexandria, uncie avusesem o prietenă, o fată care murise de piept, asemeni tatălui ei, de la care şi luase boala. Era ca un focar acest oraş. Eram indignat. De ce nu se făcea nimic ? Articolul mi s-a publicat imediat, aşa cum îl scrisesem eu, cu sentimentul

gio. Cor. Pe 2

ca să •vre un

«ton e, Ja e

de durere care mă stăpînea. Toată lumea, tot oraşul unde eu eram elev, Pălămida, a citit cu emoţie mărturia mea. Am fost, fireşte încurajat de ziar să le mai scriu, ceea ce am şi făcut... încă de pe atunci am înţeles că acest mod de a merge direct la ţintă era înzestrarea mea şi m-am bucurat cînd Grigore Patriciu mi-a spus să fac tocmai aşa. Nu faptul că n-avea timp îl determina, ci era un examen hotă-rîtor. Nu m-am grăbit. M-am gîndit puţin. Pe urmă 1-am privit drept în ochi şi i-am spus : „Domnule Patriciu, sînt un tînăr ziarist care vine la dumneavoastră ca la un tată."

Gui nu-i place să fie considerat un tată al cuiva ? înseamnă că el este în inima lui, ceea ce, în cazul meu, era perfect adevărat... „De ce, îl aud că zice, jî din glasul lui cald, băr-bătesc, .am înţeles că am cîştigat, eşti orfan?" „în această lume, da ! i-am răspuns. Dar nici în satul din care am plecat nu mă mai simt în siguranţă", am* adăugat eu cu un sentiment dramatic. „Ce e în sat ?* mă întreabă tresărind. „Ce e şi aici !" îi răspund. A urmat o tăcere. „Presupun că ştii unde ai venit...", zice. „Cum să nu, vă citeşte toată lumea la noi, de atîţia ani..." „Bine, aşadaj ştii că un ziarist trebuie să scrie. Restul nu contează, daca îţi sînt sau nu ca un tată. Scrie-mi un material despre ce Ş în sat şi adu-1 încoace. Un ziarist trebuie să scrie şi bin$.-|E, repede, îţi dau trei zile, fiindcă eşti începător." „Pot $|: Scriu tot ce ştiu ? Tot ?"• „Mai ales ! a scos el un strigat'care m-a ridicat imediat în picioare. Mai ales ! Dacă aparef sau nu, decid eu, dar dumneata trebuie

să-mi scrii tot ce ştii.^ M-am înclina t şi am ieşit.

Eram fericit, îmi bătea inima aşa de tare încît mă sufocam. Cît durase audienţa ? Un minut... dar sînt minute decisive... M-am dus acasă şi am pus pe hîrtie ce am povestit pînă acum, în altă formă, bineînţeles... Am găsit un titlu pentru neliniştea mea : *Daca ar şti generalul...* L-am scris cu sentimentul că sînt inspirat şi am început să relatez

totul, călăuzit de această idee... Dacă ar şti într-adevar generalul ! Ştia oare ? Făcea ceva, să ne alunge neliniştea de viitorul sumbru care ne ameninţa ? Peste trei zile am venit cu articolul pe care marele ziarist mi 1-a dat înapoi, doar uitîndu-se la titlu, să-1 bată la maşină la secretariatul de redacţie. Pe urmă 1-a citit... Nu 1-a citit, aşi putea spune că 1-a sorbit. Erau vreo zece pagini. Cît să fi trecut ? Tot aşa, un minut, trei minute... „Aşa este, a răcnit el bătînd cu palma peste hîrtii şi holbîndu-se la mine. *Daca ar şti generalul !.* Ştie sau nu ştie ? Asta e întrebarea. Dumneata presupui că nu ştie... Rămîi la această presupunere... Dar articolul nu poate, bineînţeles, să apară, însă te angajez ! Unde ai mai scris ?" „în foaia judeţeană *Drumul nou.*" „Ce judeţ ?" „Teleorman !" Şi-a vîrît din nou capul în articolul meu, pe care îl tot sucea şi-1 întorcea ca pe-o ciudăţenie, în timp ce îmi făcea cu mîna semn să ies... M-am înclinat şi am ieşit...

III

Niki Dumitrescu nu rupse tăcerea care se lăsă după ce Ştefan se opri. Arata mulţumit, pe chip avea un joc de expresie ca şi cînd îi stătea pe limbă să-i spună băiatul imediat ceva. Dar nu-i spuse, îşi aprinse alt trabuc, în acest timp se auzi o uşă închisă undeva în apropiere, apoi liniştea casei reveni, blîndă şi bogată.

— Nu fumezi ? zice Niki.

. — Nu, răspunse băiatul.

— De mîine vii cu mine în tipografie, reluă Niki, şi o să începi să înveţi întîi cum se paginează un ziar, pe urmă cum se citeşte şi se dă materialul Ia cules. Nu e greu, dar la tele-

gramele şi evenimentele externe trebuie să le dai singur titlul, cu alte cuvinte să le rezumi, îmi pare bine, văd că ştii să dai un titlu şi să rezumi. Ai stofă, cum se zice... Şi într-adevăr, ai dreptate, povesteşti bine despre alţii, aşa şi trebuie să fie, ziaristul nu trebuie să exprime în primul rînd decît ceea ce preocupă opinia publică. Aşa este, toţi sîntem neliniştiţi şi toţi ne întrebăm dacă generalul ştie... Dar, are dreptate profesorul acela cu picior equin : fii prudent ! Nu căuta să sfîşii singur perdeaua care ne împiedică să vedem viitorul. N-ai toate datele şi nici nu le poţi avea... Stai pe lîngă mine... Cînd vrei să faci ceva, chiar să scrii, spune-mi mai înainte. Acuma, mai zise ziaristul, apropo de versurile acelea legionare care ţi-au părut interesante. Nu sînt ale lor...

Kameradcn die Rotfront una Reakiion
erschossen Marscbiern in Geist in unseren
Reihen mit.

E un cîntec naţional socialist al trupelor de asalt ale lui Hitler pe care 1-am auzit în '37 la olimpiada care a avut loc în Germania şi însemna cam ce ai auzit : *Camarazii pe care i-a împuşcat Frontul roşu şi reacţiunea mărţaluiesc în spirit in rîndurile noastre...* Comuniştii de la noi n-au omorît nicî un legionar, încît în versurile pe care le-ai auzit „Frontul roşu" a fost eliminat ca şi cuvîntul reacţiunea. îmi pare bine că eşti un băiat atît de matur. Patronul nu s-a înşelat... Bine, acuma hai să mergem să ne culcăm...

A doua zi Ştefan îşi începu ucenicia care se termina pe nesimţite în trei săptămîni. Adică într-o zi, fără să i se spună ceva dinainte fu lăsat pe la orele opt seara singur în redacţie, cu materialele pe birou, articolul patronului, ştirile culturale şi din provincie şi cu telegramele externe pe care din oră în oră intrau nişte fete în biroul lui şi i le puneau pe masă în plicurile lor de la agenţii... Le citea, le dădea titluri şi le trimitea sus... Pe la orele zece urcă la etajul opt, unde era

tipografia şi găsi aproape jumătate din ziar gata făcut. Aşa se întîmpla, paginatorii cam ştiau ei cum e cu pagina economică, cu pagina întîia (în stînga articolul patronului, în dreapta un alt articol mai mic, al unui ziarist cunoscut, în centru cea mai importantă ştire externă, jos începutul unui reportaj sau cea mai importantă ştire politică externă ori de pe frontul războiului), afară de vreo indicaţie specială paginatorul putea face ziarul singur. Ştefan nu interveni decît ca să decidă care din cele două reportaje externe pe care le avea deja culese de o săptămînă să fie preferat. „Luaţi o piatră în gură *T'* îi zise acest paginator jovial. Ştefan mai interveni la pagina externă, pe care o repaginară, din pricina unei ştiri care îi fu adusă sus şi pe care citind-o, o găsi cea mai interesantă, o dădu la cules şi o puse în capul paginii pe patru coloane. De obicei pagina aceasta era trimisă la calandru la sfîrşit, tocmai pentru că în ultimul moment, pînă la miezul nopţii, mai putea sosi o ştire senzaţională care nu putea lipsi din-tr-un ziar de mare tiraj. „Nea Gogule, zise Ştefan la urmă, ai fost atent ? N-am făcut vreo prostie *~i"* „Nici-o grijă, zise Gogu, am douăzeci de ani de cînd trag plumb pe nas prin tipografii. Pe răspunderea mea, puteţi pleca să beţi o bere la Gambrinus şi cînd vă întoarceţi vă dăm ziarul de semnal şi ne uităm toţi. Dacă e ceva, recalandrăm... Dar fiţi liniştit..." Al Iu' Parizianu plecă la Gambrinus, căută o masă apoî ceru un debreţin şi o halbă. Berăria era de obicei aglomerată şi plină de animaţie. Oamenii erau veseli. „De ce nu ? gîndea Ştefan. Aşa am fost noi întotdeauna, încrezători în steaua noastră. E adevărat, dar cu această veselie pe chip mulţi dintre noi putem muri. Rămîn ceilalţi, desigur, cărora istoria le va face dreptate. Dar dacă nu Ie va face ? Această veselie nu ar deveni retrospectiv vinovată *t" l* se aduse halba şi debreţinul. O oră mai tîrziu, Ştefan, cu paginatorul, răsfoiau ziarul. Nu găsiră nimic care să le atragă atenţia că le-ar fi scăpat ceva...

în ziua următoare Ştefan se duse dimineaţa la redacţie. Dar parcă nimeni n-ar fi ştiut că tot ziarul fusese lăsat pe mina acestui băiat de nouăsprezece am, abia ieri angajat. Nu-1 felicitară, dar nici nu-i făcură vreun reproş... Asta se întîm-plase cu cîteva zile înainte ca Parizianu să vină la Bucureşti. Era în preajma Crăciunului. Zăpadă bogată căzuse peste oraş şi se lăsase gerul. Ştefan îşi găsise o garsonieră foarte scumpă, dar pe care nu ezită s-o închirieze, undeva în Cotroceni, pe strada Romniceanu. îi plăcuse tocmai fiindcă era la marginea cartierului şi prin geam se vedea un mic deal... Parizianu nu-i ştia încă adresa lui fi-său dar i-o ştia Nilă, care veni cu el şi cu Paraschiv şi cu Achim şi după ce se minunară de luxoasa încăpere îl luară pe Ştefan cu ei şi se duseră undeva într-o circiumă. Acolo îi povesti Ştefan tatălui, dar şi celor trei, ce ştia el despre felul cum decursese întîlnirea dintre Moromete şi feciorii lui...

Ziua, cotidianul la care intrase Ştefan, era un ziar tînăr, abia îşi serbase zece ani de existenţă.

Grigore Patriciu (era un pseudonim, îl chema Ilie Dobre) construise cu banii săi înalta clădire în care se afla acum, e drept, nu dintr-o dată, ci, cum se spunea în lumea duşmanilor lui, de fiecare dată cînd săvîrşea un gros şantaj. „Etajul şi şantajul^, formulase cineva această manieră de a parveni în lumea presei, şi publicul îl accepta pe marele ziarist, pe care îl citea totdeauna cu interes, cu şantajele lui cu tot, fiindcă era un îndrumător de opinie bun. Numai la început o pornise sub tutela unui om politic, care îl subvenţionase pentru interesele lui... Se povestea că îndrumător spiritual îi fusese un mare poet cu care era prieten şi care avea un verb foarte coroziv, care, tot aşa, fusese într-o zi chemat de un puternic al zilei să-i dea bani să scoată o foaie. I se dăduse o sută *â~* mii de lei. N-apucase el să publice primul număr, şi adversarul acelui om politic îi trimisese poetului un mesaj prin care

îl invita la el să stea împreună de vorbă într-o chestiune importantă. Marele poet se dusese. „Domnule, cică i-ar fi spus acela, dumneata, poet atît de însemnat, să te înhami la carul politic al unor astfel de oameni ?* „Ce oameni ?" a răspuns poetul indignat. „Cum, dar nu-ţi dai seama ? Să faci un ziar cu astfel de indivizi deocheaţi te compromiţi definitiv." „De ce deocheaţi ? ! se mirase poetul candid, sînt băieţi buni, doctori la Paris, adăugase el, ehe !" „Ascultă, n-ar fi mai bine să nu te bagi dumneata în politică, ci să faci aşa o revistă literară, în care să discutaţi, voi ăştia, oamenii de cultură, chestiuni aşa, literare şi culturale ? Politica e murdară !" „Nu, de ce, răspunsese poetul senin, ne interesează şi politica. Ce, numai dumneavoastră sînteţi bărbaţi de stat ? Şi noi sîntem ! Nu ne lasă indiferenţi treburile cetăţii şi ale ţarii..." „Ascultă, exclamase atunci acel puternic al zilei şi îl numise pe poet pe numele lui mic, cîţi bani ţi-a dat omul dumitale să-i scoţi foaia ?" „O sută de mii de lei *!"* exclamase poetul admirativ... Ce, e o glumă ? parcă spusese el încîntat şi mulţumit. „Şi dacă îţi dau eu patru sute de mii de lei şi te subvenţionez să scoţi o revistă literară ? Nu e mai bine ?"... „Adu banii încoa şi dă-i în p... mă-sii de lichele", a răspuns atunci poetul fără ezitare. Aşa se născuse o revistă literară şi murise un ziar politic. Patronul *Zilei* care pe atunci era un om foarte tînăr procedase într-un chip asemănător, dar devenise repede independent şi temut, în timp ce îşi cucerea cu hotărîre publicul său. Scopul nu scuză mijloacele, dacă avem altele la îndemînă. Dar ce putea să facă un mare poet, pe care îl frigeau degetele să scrie ? Ca şi un ziarist care îşi simţea vocaţia, dar banii erau la alţii ? îndată ce clădirea se înălţă la opt etaje, marele ziarist renunţă la sursele de cîştig care i-ar fi şterbit reputaţia şi se dedică în întregime informării opiniei publice. Pătrunsese la sate şi tirajul crescuse considerabil. Avea o cultura politică şi sociologică temeinică şi cu toate acestea stilul jsău rămăsese simplu şi direct şi de aceea dilemele |t întero-;

gările lui erau atît de dramatice şi în forma lor, accesibila, ' nu numai în fondul lor, pe care îl exprimau şi nenumăraţi alţi ziarişti (unii chiar în ziarul lui), dar cu un stil mai pretenţios şi mai sofisticat...

L, tot ceea ce reţinu Ştefan din ceea ce colegii lui de redacţie nu întîrziară să-i povestească despre patron. Ei povestiră mai multe, fie admirativ, deşi relatau lucruri care nu erau deloc de admirat, fie cu aere de trădători care ştiau că trădarea e mică şi nu va ajunge la urechea patronului, chit că acest băiat ar fi putut s-o facă, era ultimul lui protejat. Ei şi ? Şi ei fuseseră, şi patronul îi iubea aşa cum erau, poltroni sau bîrfitori, fiindcă îşi făceau bine meseria, nu trăgeau chiulul şi erau tot timpul pe teren de unde se întorceau cu ştiri şi materiale interesante. Intuind poate acest adevăr dar şi pentru că unica lui grijă era să înveţe mai repede să facă ziarul, Ştefan le uita spusele în aceeaşi clipă. Nu-i credea ?... Adevărul era întrucîtva mai nuanţat... Prin 1929 actualul patron al *Zilei* era redactor la un ziar procarlist (înaintea lui Carol) cu orientare naţionalistă, de dreapta, înfiinţat de un bogătaş şi condus de Nae lonescu, filosoful, cel cu ruperea istoriei şi saltul în absolut. I. G. Duca, liberal, cel care avea să fie asasinat cîţiva ani mai tîrziu de către legionari pe peronul gării Sinaia, îl chemă într-adevăr într-o zi pe Patriciu cum îl chemase şi pe marele poet şi îi dădu acum să înfiinţeze un ziar cu o orientare anticarlistă. Aşa a apărut *Ziua.* în 1930 Carol al II-lea se întoarce pe tron şi întreabă : „Cine e contra mea ?" „Maiestate, i se răspunse, toată lumea e procarlistă, în afară de banditu-ăla de Grigore Patriciu." ,,Să vie la mine", a zis regele. Marele ziarist se prezentă la palat unde nu se ştie ce s-a petrecut dar redactorii *Zilei* au simţit. Patronul devenise favoritul regelui, în mare, ziarul, desigur, apăra interesele partidului liberal, dar ca să mascheze ducea cîte-o campanie .împotriva cîte unuia din membrii lui marcanţi, cum a fost cazul cu ministrul domeniilor, Constantinescu Porcu, care în-

tr-adevăr aşa era el, cam porc... Lumea zicea, uite domnule, ăsta e independent, dacă n-ar fi, nu s-ar lega de un astfel de potentat. Acum patronul redevenise anticarlist, dar abia după abdicarea acestuia din septembrie. Cuvîntul său părea acum şi mai dramatic. Oricum, nici-o şovăire nu-1 clătinase cîncl partidul ale cărui interese le apărase pînă de curînd căzuse odată cu regimul care fusese înlocuit de Carol cu unul al său personal. Căzuse şi acest regim. Marele ziarist se ridicase drept ca un stup şi îl salutase pe general ca şi cînd demult ar fi aşteptat venirea la putere a acestuia. Ce se întîmplase ? Cum de rămăsese în picioare ? Nimeni nu ştia... După ce asculta în tăcere tot felul de supoziţii, Ştefan deodată rînjea : „Pe ce te bazezi ?" exclama el. Redactorii îl înţelegeau dar erau şi derutaţi de veselia lui. Părea chiar cam ţicnit. Intra de pilda prin birouri şi îi spunea cîte unuia cu mîna întinsă drept avertisment : „Eşti prea vesel pentru situaţia în care te afli !" Cuvinte fără noimă pe care le repeta în discuţie drept replică. îi scotea din sărite, dar tăceau, fiindcă Niki îl proteja. Dar şi acestuia îi răspunse de cîteva ori la întrebarea „ce mai faci, Ştefane ?" „Mă simt extraordinar de satisfăcut." „Chiar aşa ? zise Niki uitînd de unde veneau aceste cuvinte. Ia vezi, ia-o mai încet." Cîţiva căutară şi găsiră explicaţia acestei euforii : băiatul ăsta de ţăran îşi idolatriza patronul, venea de-acolo de la ţară cu principii de devotament proaspete şi se simţea sigur pe el, îi lua în balon... Nici ei nu erau mai breji, lucru care, la rîndul său, îl uimea pe Ştefan, aveau un limbaj corupt parcă de ţigănisme, se înjurau fără jenă de mamă cînd se în-furiau şi Ştefan asistase din primele zile la o scenă bizară acolo, într-o redacţie din Bucureşti, şi nu undeva printre flăcăii din Siliştea. Niki îi convocase să macheteze împreună numărul de Crăciun şi de Revelion al ziarului. Cutare va scrie pagina cutare, cutărescu pe cealaltă şi aşa mai departe. Unul din ei tăcea, fuma dintr-un trabuc prost cu care împu-

tea pe toată lumea, şi parcă dormita. Era un ins maî vîrstnîo şi care avea o pleoapă căzută peste ochi, deşi ochiul n-avea nimic. Din pricina asta ţi se părea că picoteşte. Era blînd, afabil, îl luase pe Ştefan, după Niki, sub protecţia lui, ieşiseră seara la un bar (de pe Brezoianu, b *Arizona),* unde Bă-jenaru (aşa îl chema pe acest reda.ctor) chemase şi aşezase pe fiecare picior cîte-o damă şi le cîntase deodată înviorat de un demon al deşuchelii, zbîrnîind din buze ca şi cînd ar fi ţinut între dinţi un zdrîng...

Foaie verde şi-o cucuta, E}, alarefy of, of... ÎTe *cunoşti că eşti... E}, alaref, of, of...*

Niki se ridicase în picioare şi începuse să tragă cu creionul şi să însemne spaţiul rubricilor, cronică literară, cronică, nu ştiu ce, nu ştiu cum... pagină umoristică de Revelion, Bă-jenaru... „Eu pagină umoristică de Revelion î" sărise Băjenaru din amorţeala lui. Şi cuprins de o indignare uriaşă începuse deodată să-i înjure pe toţi de mamele lor, de muieri, de copii... Şi se ridicase şi părăsise şedinţa, în rîsetele generale. Ştiau că totuşi îşi va face pagina, erau toţi ca nişte actori care îşi ascundeau parcă viaţa adevărată prin violenţe de acest fel, care erau, desigur, greu de imaginat că se puteau petrece şi acasă la ei, în familie, faţă de nevastă şi copii.

Ştiau tot ce se putea şti pe atunci pe lume şi Ştefan află şi el de îndată de unde. Nu din telegramele de presă, ale căror titluri mari, pe ultima pagină, rezumau doar reflexul palid al vieţii cotidiene a istoriei care se desfăşura în secret faţă de oameni, deşi mişcările ei exterioare mari păreau spectaculoase. Hitler a avut în ziua cutare, cutare întrevedere cu generalii săi. în ce scop ? Nimeni nu ştia nimic. Anglia urmează să fie atacată prin Gibraltar, rezumase Ştefan o tele-

grama, dar nu se spunea nicăieri de ce tocmai peacolo ş! nu direct din Germania spre Londra, în acelaşi timp, se spunea şi acest lucru (şi Ştefan dădea titluri mari) cîte mii de bombe s-au aruncat în ziua precedentă asupra capitalei britanice. Hitler a avut o întrevedere cu Mussolini. De ce ? Avea asta vreo legătură cu dezastrul pe care tocmai îl suferiseră italienii în Grecia ? Cine putea să ştie ? Şi ce-o să se întîmple î Nu se spunea nimic. Presa înregistra aceste semne ca nişte simboluri şi din cînd în cînd patronul le interpreta rezumînd informaţii care nu apăreau nicăieri. De unde se informa ? „îţi spun eu, zise Niki, dar nu-i spuse, ci într-o seară pe la orele zece, îl duse într-o încăpere mai ferită, pe care scria *Radio ascultare* şi care era plină de inşi de la redacţia politică şi de tehnicieni cu căşti la urechi, care aveau alături maldăre de foi stenografiate ; erau ştirile din restul lumii neînvinse, cenzurate de marile agenţii controlate de învingătorii continentului, germanii, care la ora aceea cuceriseră Austria, Cehoslovacia, Polonia, nordul Europei, îngenunchcaseră l'-ranţa, se pregăteau să strivească Anglia, fuseseră primiţi cu trupele de Ungaria şi România şi toată lumea se întreba : cui îi va veni lîndul ? Şi va îndrăzni cineva să le reziste ? Patronul cumpărase din străinătate şi făcuse să fie instalată în clădirea ziarului său o puternică şi modernă staţie de radio ascultare care recepţiona pe viu discursuri de ale lui Churchill, pe care nici o agenţie europeană nu le transmitea în întregime, sau recepţiona ştiri şi comentarii la evenimente din viaţa Europei subjugate, transmise din Grecia sau Istambul. Cele mai senzaţionale le afla de îndată şeful acestei staţii, un inginer poliglot, îşi lua din cînd în cînd casca de pe cap şi spunea : Molotov e la Berlin. Se prefigurează un conflict între Rusia şi Germania din pricina trupelor germane pe teritoriul Finlandei. Şi a doua sau a treia zi dădea detalii: Hitler flutura pe la nasul lui Stalin împărţirea prăzii sigure care va deveni curînd imperiul britanic. Trimisul lui Stalin însă dorea să rămina,

pentru moment, la problemele Europei, cum ar fi România, Bulgaria, Turcia... De pildă garanţiile date de Germania României reprezintă un act ostil faţă de interesele Rusiei, „în ce sens ?" întrebau redactorii, aşteptînd încordaţi răspunsul în semiîntunericul misterios al camerei plină de aparate. Răspuns care nu venea. „E tot ceea ce am auzit, răspundea inginerul. Mîine poate mai aflăm ceva." „Cine dă ştirea ?" „Nu e o ştire, sînt ipoteze pe care le face B.B.C.-ul." A doua zi le spunea : „Rusia vrea să ajungă la Dardanele..." Citeau apoi textele stenografiate, descifrate şi bătute la maşină. Nu dădeau spre publicare nimic, ştiau că aceste ştiri nu puteau apărea. Singur patronul le putea comenta cu abilitate şi numai astfel îşi făceau drum spre cititor.

IV

Ştefan, cu gîndul la tatăl său, pe care îl lăsase să petreacă acolo cu cei trei în cîrci'umă, nu observă cînd intră în birou că la cealaltă masă stătea Niki şi lucra. Ştefan era de serviciu de noapte şi secretarul general îl ajuta să pagineze numărul de Crăciun care trebuia să apară în ajun. „De ce 1-oi fi lăsat pe tata să doarmă la Nilă ? se întreba al Iu' Parizianu. O să mă duc după el să-1 iau cu mine... A, nu, nu, ştiu de ce... la ce m-am gîndit în clipa aceea : pînă seara vor fi toţi beţi, cu tata în cap... Lasă să stea acolo... Sînt prieteni, pe lîngă că sînt rude... au multe să-şi spună"...

•— Bună, Ştefane, zise Niki. Pe lîngă faptul că intri de-a-fară şi trebuie totdeauna să dai bună ziua, sînt şi mai bătrîn ca tine... Ce e cu tine, ţi s-a întîmplat ceva ? Ai intrat în birou şi te-ai uitat la mine drept în ochi, mai adăugă el, semn că aştepta o explicaţie.

Nu era nicidecum supărat, ci doar curios.

— Mă scuzaţi, zise Ştefan... Odată nu 1-am recunoscut pe tata pe drum, cu toate că am dat nas în nas cu el... A trebuit să aud multe cuvinte pînă să-mi dau seama că mergeam pe şosea, ca m-am întîlnit cu tata şi că mă întreba unde mă duc... „Bă, zice, Ştefane, ce e cu tine ?" Acuma tocmai mă gîndeam la el. L-am lăsat într-o cîrciumă cu verii lui şi nu-mi mai aminteam de ce i-am spus unuia din ei, cel la care şi eu am stat, să-1 ia la el să doarmă peste noapte. Mă simţeam vinovat...

Ştefan se aşeză la biroul său, unde îl aştepta un maldăr de telegrame.

•— Ţi-am dat ieri un reportaj, zise Niki, de ce nu i-ai dat drumul ?

— Mi s-a părut că e nepotrivit pentru ziarul nostru, răs punse Ştefan ezitînd.

Spusese „ziarul nostru" firesc, ca şi cînd ar fi lucrat la el de cel puţin cîţiva ani. Şi-1 însuşise.

— Cum nepotrivit ? Ţi 1-am dat eu ! tresări Niki.

Se lasă o tăcere. Secretarul general, în ciuda faptului că se afla în faţa unei opoziţii, părea mai degrabă curios să afle motivele acestei opuneri decît să-şi impună autoritatea. Ştefan gîndea : „De ce nu i-o fi dat drumul el şi mi 1-a dat mie ? La el a venit materialul, scris pe plic..." Era trimis de agenţia *Transocean* şi Ştefan aflase de la ceilalţi că materialele acestei agenţii trebuiesc aruncate la coş fără măcar să te mai osteneşti să le citeşti conţinutul : puţine ştiri, şi acelea tendenţioase... restul, materiale germane de propagandă.

•— Fii atent, îl preveni Niki, din cînd în cînd trebuie să dai drumul şi la cîte-un material de-ăsta. Patronul s-ar supară dacă ar afla...

„Nu cred", gîndi Ştefan, deşi ştia şi el că marele ziarist se dăduse direct şi cu toată puterea talentului său de partea generalului... Ori, generalul îi adusese la putere pe legionari, care, aceştia îl atacaseră cu violenţă pe patron în presa loi

verde cerîndu-i capul... „E timpul să terminăm cu acest ţigan din Ciorogîrla, care a otrăvit atîţia ani conştiinţele şi a făcut presa de rîs cu şantajele lui" se ceruse. 11 apărase generalul şi *Ziua* apăruse mai departe. Grigore Patriciu ştiuse să fie recunoscător şi generalul avea acum în el un sprijinitor sigur al dictaturii sale. Dar generalul lăsase să intre pe teritoriul ţării „instructori" germani. Nu era deci de crezut că patronul îi simpatiza? „Nu e de crezut", gîndi Ştefan senin, deşi citise nu demult articole de-ale lui în care era învinuită de orbire şi condamnată politica vechilor partide, care nu intuiseră din vreme puterea Germaniei şi nu se orientaseră spre ea. Ştefan înţelesese că reproşul era altul: o politică mai clarvăzătoare ' de apropiere dar nu de supunere faţa de Germania putea să ne ferească de *diktat-ul* de la Viena, de care aliaţii noştri occidentali nu ne feriseră. Şi gîndul că patronul ar fi germanofil nici măcar nu-1 atinsese pe Ştefan.

— Ce cauţi, fă, aici ? îl auzi în clipa aceea pe Niki apos-trofînd cu o violenţă neaşteptată pe cineva care tocmai intrase în birou.

Ridică fruntea din hîrtii şi văzu în mijlocul încăperii o fată. Privirea sa se întîlni cu a ei, care i-o susţinu, clipe mai lungi decît ar fi putut-o face o necunoscută pe care o vezi prima oară. Era foarte frumoasă şi purta o haină de blană de oaie şi o căciulă foarte şic dată uşor pe ceafă. Ştefan rămase cu ochii pe ea într-un dialog mut. „Pe cine cauţi ?" „Pe tine", spunea parcă privirea ei. „Chiar pe mine ?" „Da, chiar pe tine." „De unde mă cunoşti *i*" „Am auzit de tine şi am venit să te văd..."

— Ieşi, fă, afară, tu-ţi dumnezeul mă-tii, rupse Niki ful-gerătoarea vrajă care se abătuse asupra lui Ştefan. Ieşi afară, să nu mă ridic eu să te dau.

 în mod ciudat, frumoasa fată nu protestă auzind cum i se vorbea şi se supuse, se dădea înapoi mergînd cu spatele şi • — ar~\0 ri;n birou.

— E dama redacţiilor, zise Niki. Are şi sifilis şi sculament...
Ţi le dă pe amîndouă deodată...

Ştefan rămase mut. Părea neîncrezător. Apoi deodată se închină :

•— Doamne păzeşte, zise el.

— E stilul ei, zise Niki. îţi ia piuitul în cîteva secunde.
Nu-ţi vine să crezi că o fată aşa de frumoasă e o curvă. Sa
vezi ce-a păţit Cancea cu ea...

De fapt îl chema Cangea. Era un redactor care făcea rubrica palatului de justiţie, un băiat nu cu mult mai mare decît Ştefan şi foarte stricat. Fuma în permanenţă ţigare de la ţi-gare şi pe chipul său nu se stingea această patimă pe măsură ce era satisfăcută, ci dimpotrivă, intoxicaţia îi făcea chipul aproape roşu şi buzele i se învineţeau fripte de jarul care le atingea, fiindcă fuma ţigările pînă la cotor... îi plăcea să bea şi îşi risipea leafa la hipodrom umblînd apoi cu cerşitul prin redacţii fiindcă nu mai avea cu ce să mai mănînce. Scria însă bine, micile lui cronici erau totdeauna interesante. Ştefan se lăsase tapat din primele ore de acest băiat frizat, cu chipul aprins şi în veşnică agitaţie după o sută de lei, care începuse să-i fie refuzată...

— Ai avut timp să-1 cunoşti pe ticălosul ăla de Teodoro-
vici ? zise Niki. Tipul ăla scund, chel şi aproape damblagiu,
care abia îşi tîrîie picioarele prin tipografie...

— Şeful corectorilor, exclamă Ştefan. Nici ăsta n-are bani...
Ah, făcu el, acuma îmi dau seama, el mi-a trimis-o pe fata
asta, fiindcă mi-a şi spus, după ce i-am dat o sută împrumut
(vorba vine, a băgat-o în buzunar cu un aer neglijent, parcă
mî-ar fi spus: o s-o mai vezi tu îndărăt la pastele cailor).
O să-ţi trimit, zice, o fată foarte drăguţă... Va să zică aşa,
drept recunoştinţă că i-am dat bani, vroia să mă îmbolnăvesc...

— Am încercat să-1 dau afară, dar s-a opus patronul, zise
Niki. El e codoşul ordinar al acelei dame. Acuma toată lumea
ştie, dar la început, primul care a păţit-o cu ea a fost Cancea.

L-a îmbolnăvit. Era să se cureţe. Să vezi de ce. S-a dus la un medic să se trateze şi ăla i-a dat să ia sulfamide cîte două din două în două ore şi dracul să-1 ia şi pe doctorul ăsta, ce i-o fi spus sau ce-a înţeles Cancea, că nu trebuie să bea... Şi tot înghiţea pe-aici prin redacţie pastilele, aşa pe uscat, pînă 1-a văzut cineva : „Mă tîmpitule, zice, tu iai alea fără să bei nimic ?" „Aşa mi-a spus doctorul", zice. „Du-te, idioîule, imediat şi bea un kilogram de apă, sau vrei să te ducem la Belu

cu dricul primăriei ?"

Ştefan se posomorise... Lucrară în tăcere timp de vreo oră, apoi deodată începu să-1 înjure de mamă pe şeful corectorilor şi îi spuse lui Niki că acum cînd vor urca sus în tipografie o să se ducă peste el şi o să-i tragă două perechi de palme,

aşa bătrîn cum e !

—• Lasă-1 în pace, îl sfătui Niki. Aşa cum se întîmplă în mod curios, lumea ţine la păcătoşi. N-ai face impresie bună dacă ţi-ai pune mintea cu el.

— Au dreptate ţăranii să se uite cu un ochi foarte neîncrezător spre oraşe, pe care le consideră exact aşa, pline de hoţi, de prostituate şi boli lumeşti, zise Ştefan.,

Niki avea un fel de a fi vesel fără ca vreo trăsătură â chipului său s-o arate, ci doar semne imperceptibile, cîte-o exclamaţie, hm, sau o privire insistentă şi fulgerătoare pe care ţi-o acorda, parcă îndemnîndu-te : mai zi, e hazliu ce-ai spus,

amuzant...

Intră o curieră care aduse noi telegrame. Niki îi dădu material să-1 ducă sus şi Ştefan îi întinse şi el un teanc de nîrtii tăiate cu foarfecă şi lipite cu pelicanolul nelipsit al oricărui secretar de redacţie. Pe uşa pe care ieşi fata intră Băjenaru. îşi încheiase pagina sa umoristică şi acuma rătăcea fără treabă prin birouri pufăind din trabucul său prost. Niki îl întrebă dacă sînt noutăţi la Radio ascultare.

— Nu, ş! nici nu cred că vor fi, acum de Crăciun, răspunsa
Băjenaru. N-o sa înceapă Hitler invazia Angliei chiar acum,
de Anul nou !

Şi se îndreptă spre uşă urîndu-le celor doi îa mulţi ani. Era clar : se ducea acasă să-şi petreacă fericit sărbătorile, lă-sînd grija invaziei pe seama altora. La noi aici era pace ! O obţinusem cu un preţ greu, totuşi eram în picioare, nu ca Polonia sau Cehoslovacia (care încetaseră să mai existe). E drept că îi aveam pe legionari, dar o să vedem şi cu ăştia ce-o fi... Aşa tindeau toţi, aşa gîndea şi Băjenaru. Patronul era puternic, protejat de general, lefurile erau mari.....

— Ţi-ai încasat gratificaţia ? îl mai întrebă Niki.

— Curn să nu, de dimineaţă, zise Băjenaru îneîntat. Nil
ştiu cine răspindise zvonul că anul ăsta patronul o să dea
gratificâţiile noastre de sărbători pentru înzestrarea armatei.
Zvonuri ! mai spuse tot el şi părăsi încăperea.

— Am primit şi eu gratificaţie, zise Ştefan îneîntat. Vă
mulţumesc, mî-a spus casierul că dumneavoastră aţi intervenit
pe lingă patron spunînd că lucrez bine şi el a fost de acord.

Niki se uită la el drept, confirmînd prin tăcere. Apoi zise ;

— Ziaristul nu trebuie să fie chinuit de griji materiale, în
afară de cazul cînd îţi risipeşti toţi banii într-o singură zi, cum
face Cancea.

— în viaţa mea, nici eu nici tata, n-am văzut atîţia banî
deodată, exclamă Ştefan.

— Ce-ar fi să faci cinste, zise Niki cu gravitatea lui se
nină, atît ele odihnitoare. După ce terminăm sus, în aşteptarea
numărului special, mergem undeva într-un loc foarte plăcut,

. într-o bombă, îi spune *Tunelul norvegian.* E aici, pe bulevard...

Ştefan tresări de bucuros ce era că i se cerea, să facă

cinste (si urma ca adevărat să facă, să plătească
adică el, ca

un bărbat de seamă cu alt bărbat şi avea şi cu ce se cunoască !) şi îi zîmbi protectorului sau :

— E o mare plăcere pe care rni-o faceţi, va. ii sărbătoarea

mea de Crăciun...

Cîtcva ore mai iîr/,iu cei doi ziarişti ieşiră în frigul de afară al oraşului şi o Urară spre bulevardul Elisabeta, unde se afla bomba numita 7 *imelnl norvegian.* Oraşul arăta feeric în jocul de lumini al reclamelor şi al cincmatogralelor, numeroase aici şi care ţîşneau albastre sau roşii prin noapica al-bicioasă făcîncl să se vadă ninsoarea sus, în înahul cerului. Tramvaiele urcau spre Universitate şi coborau la vale spre Cotroceni pline de oameni înăuntru şi de /Spadă pe spinările lor de omizi uriaşe, cu capul încărcat de sîrmc dm care ţîşneau clin cînd în cîr.d cîte o ploaie de scîntei orbitoare. Oameni se aflau şi pe jos, ir,tr! nd sau ieşind de prin localuri, înotînd parca în iulgli bogaţi care h se puneau pe căciuli şi paltoane. Bărbaţi. Iar femeile care apăreau la această oră tîr-zie erau duse de braţ spre destinaţii necunoscute, cu chipurile ascunse în gulerul buiailor, cu privirile sticlind în noaptea de decembrie ase:t:c.,\i, parcă, animalelor a căror piele o purtau pe ele, pe corp şi ia ;_,;:.,,

— Că i se spune tunel, înţeleg, xise Ştefan în timp ce se de/braca la garderobă, dacă mă lăsaţi singur nici nu ştiu dacă mai pot ieşi cle-aici, dar de ce norvegian, nu înţeleg.

într-adcvăr coborîseră ca printr-o hrubă în acest local pe nişte scări neslîrşite şi abia luminate pe care dacă se îmîl-ncau două persoane se striveau pînă să poată trece. Jos însă ₖdeodată apărea, la acea adîncime unde n-ai mai fi crezut că

r

e ceva, un bar circular, spaţios şi plin de candelabre orbitoare de lumini, în mijlocul lui orchestra de jaz îţi spărgea urechile, iar pe pista de dans se dansa, în timp ce la mesele care o în conjurau se beau băuturi tari, cocteiluri care se preparau în delung undeva în spate. Deasupra şi jur- împrejurul sălii se vedeau un fel de loji, separeurile, cu perdele de catifea roşie desfăcute, lăsînd să se zărească domni eleganţi, la rnese cu femei în rochii de scară decoltate, sau cu spinările goale. Chel neri în fracuri turnau cu grijă în paharele acestor domni... I umul de ţigări făcea aerul ceţos, în ciuda luminăţiei puter nice. Niki fu recunoscut de îndată c!c un astfel de ins în frac si condus într-una din loji. Aşezîndu-se, ziaristul îi puse mîna pe braţ şi îi spuse :

-

— Uite, îţi recomand pe domnul Paul Ştefan, şi adăugă ca şi cînd ar fi pronunţat o formulă magică : lucrează la noi î

Chelnerul se înclină cu un aer semnificativ cu faţa puţin într-o parte : cînd acest nou domn de la *Ziua* va veni aici singur, parcă spunea el, va fi bine servit... Niki se uita în sus la ornul în frac fără să-i spună nimic, dar cu o privire interogativă fără să cerceteze lista de pe masă, adică ce le d,"J~^-să mănînce şi să bea, ce aveau astăzi deosebit ? : — Domnul sărbătoreşte intrarea sa la *Ziua,* spuse el.

— Am înţeles, zise chelnerul. Avem icre negre. Şampanie. '

— Perfect, confirmă Niki. Pe urmă ce mai ai ? i

a — Peşte proaspăt. Şalău. Pot să vă fac şalău meunierc sau iColbcrt. Pe urmă puţin curcan.

: •— E în regulă, zise Niki, apoi adăugă, cu expresia sa gravă accentuată de o intimitate veche cu acest chelner : domni- .i şoara Luminiţa ?...

— Da ! Să-i spun să vie ?

— Spune-i ! Şi pune şi pentru ea un tacîm.

Aceasta era una din cîntărcţcle barului. Chelnerul se în-1 clină şi ieşi. Ştefan se uita în jos, acaparat de atmosfera ele , petrecere a bombei. Părea să nu fi auzit bine dialogul dintre j

ncă ciintr-o bui-; arătă

Niki şi omul în frac. *Arizona,* unde fusele c! cu Băjenaru, era o circiumă cuminte, cu fete mari, iată de :OCM loc de petrecere fascinant, ascuns la cincisprezece-douu^-ici de metri in inima Bucureştiului. In aparenţă totul pâre;, ccccnt şi civilizat, bomba însă îşi justifica numele : viat,-, cin ea trăia "sub o mare prcswne, simţeai acest lucru din sclipirile ochilor tuturor de pe la -mese, bărbaţi şi femei, din expresie parca de 'triumf de pe chipurile lor care parcă spuneau, petrecem, moartea nu există, sau dacă există, scadenţa ei e îndepărtată, acum sîntem. învingători noi şi nu ne pasă de ea... Jazul dezlănţuit, cu instrumentele lui bizare, înteţea această tensiune de viată cu ţipete înalte, rupte, reluate pfna ta paroxism, vrind parca să alunge din toţi cei care erau acolo orice umbră de gînd negru, orice strop de nelinişte, otice temcTe cu privire la viitor. Acum Trăia presentul. Clipa lui trebuia înlimpinată cu hohote de veselie, iar hohotele de veselie sporite prin zbieretele alămurilor. Şi aceste hohote se auzeau cm .cînd in cînd, îmă repede reprimate. Xu venise încă ora cirsi şuteau gugti fără fiîna. Nu se băuse destui. Trupurile nu se apropiaseră încă atît de tare cu ajutorul dansului, care era abia la început, pentru ca atît glasurile c'îî şi mişcările, şi TÎsetele sa devină uşoare, pentru ca plutirea ghidului într-o l-.r. r.; tară bariere morale să dea iluzia visului... Lumea ideală e lumea visului... Trebuie s-o căutăm... "Nu putem trai fără ea...

— Formidabil, spuse Ştefan revenindu-?i p măceală şi îşi trase scaunul mai aproape şi i o faţă paîîm tevită brusc <fe o mare tristeţe.

— La ce te gîndeşti *î* îl întrebă Niki cu

îmiştea sa pro

tectoare în glas.

— S-ar zice că ne entuziasmam, că •saTfbăîoîi'm îapttiî că la
această oră mii de bombe •cad asupra «hot-â şi îi îngroapă de
vii în adăposturile IOT, De iaţrt, spuneţi-mi, strigă 'Şiefan ca
sa se Iacă auzit printre ţipetela orchestrei, c-cor; e vina AngJiei *'•:*

— F«SIFLC r;}are, răspiwisc Niki.

Şi îi: făcu semn să, amîne discuţia puţin mai; încolo. Or chestra; îi împiedica. Şi. apoi, iatăi icrele negre şl şampania Şi iat-o şi pe cîntăreaţă,.. Niki făcu prezentările şi Ştef.au.- s>. ridică de pe scaun.

— Ce faci tu ? o întrebă ziaristul, cu a afecţiune de- orn
care. ai fi zis că demult nu mai. era el un tînăr şi acum- doa
le proteja pe femei, dar; nu le mai iubea ca. un bărbat. Ai>? C
faci ? Mi-a fost dor de tine, mai adăugă el în timp ce o trage,
uşor spre el; şi, o săruta părinteşte- pe frunte.

Şi o ţinu st-rîns pe. după umeri, ca şi cînd ar fi asigurat-o astfel că necazurile, ei, dacă le-a avut, le va lua el asupra lui pe toate şi acum o invita să fie doar fericită. Chipul' femeii, altfel nu prea expresiv, înflori şi într-adevăr îşi pierdu aerai ei puţin cam îngheţat de cîntăreaţă care trebuia să placă la mulţi şi căpătă unul plin de însufleţire, menit să placă nurnai unuia.

începură să. mănînce. Omul în frac răsucea ceremonios sticla ele şampanie în. frapieră. O ridică apoi şi învelind-o c şervetul o destupă- şi turnă în cupe. Lichidul fierbea ridicîn du-se spre buza cristalului.

— Ştefane, zise Niki, în statul român au fost patru puteri
legiuitorul, adică parlamentul, executivul, adică guvernul, jus
tiţia şi a patra, ghici!

i — Pre.sa, zise Ştefan.

— Ei, nu rnai e, zise Niki coborînd glasul fiindcă tocmai
atunci orchestra se oprise şi membrii ci puneau instrumentele
pe scaune, trebuie să~ţi temperez puţin entuziasmul tău de no
vice. Nu mai sîntem ce-am fost! în septembrie, după ce a iuat
puterea, generalul ne-a chemat la el şi ne-a spus : s-a terminat-
cu dezmăţul presei (aşa a numit el libertatea noastră !). Trebuia
să serviţi interesele poporului român şi nu ale jidanilor i Tre
buie să simţiţi cotul ! Cotul cu cine ? Nu ne-a spus, dar era
clar, cu el, cu armata ! Presa îşi pierde dreptul de a mai fi

al cărui sfîrşit

crcvă
reveayc.

r I Ecau în sa;
:mcnte ira-sc
implini
ta.-
ae
^ ^ a atca dumn.a ciocnita ţ
nătatca i.- . . le umpluse din nou cup^,-
CHelncrul tocmai l ^ ^ ^ . .
"r ^C Niki în timp ce h - ;

boi, aveau să sape autoritatea armatei şi a guvernelor atît de mult, încît Franţa, de pildă, cînd a fost pusă în situaţia sa lupte, s-a prăbuşit în şase săptămîni. Dar, adăugă Niki, fapte care nu ni se vor dezvălui decît tîrziu dacă o să apucăm să le mai citim, s~ar putea să arunce în ţăndări toate ideile noastre de azi, care ne apar atît de clare şi logice.

•—• Miinchenul e un fapt, zise Ştefan.

•— E adevărat. Şi mai sînt şi altele, dar, hm...

— Spuneţi-mi, 1-aţi văzut pe Hitler de-aproape ?

•— Bineînţeles, chiar în iulie, în seara zilei de 19, cînd ne-am dus, patronul şi cu mine, să-i ascultam marele lui discurs din Reichstag... Dar apropo de Munchen. Ştii cum a fost întîmpinat Chamberlain la întoarcere, la Londra *"i '-*

— Nu ! zise Ştefan curios.

' •— Noroc, zise Niki, ca astăzi se vede, cu ajutorul radioului şi al presei, că nu numai un om poate greşi, ci şi un popor întreg, întîi un lucru uluitor s-a petrecut în Camera Comunelor. Chamberlain, acest om era pur şi simplu entuziasmat de ceea ce făcuse şi mulţimea îl aştepta cîntînd şi strigînd : bravo, bărvrîne Nevillc... „Dragii mei prieteni, le-a răspuns el, pentru a doua oară în istoria noastră pacea fără pierderea onoarei a fost adusă din Germania pe Downing Street. Cred că, de astă dată, o să avem pace pentru cît vom trăi." Ziarul Times declară că „niciodată un cuceritor, în urma unei victorii repurtată pe cîmpul de luptă, nu s-a întors încoronat de cei mai nobili lauri". Colosal! După ce au sedus o ţara atît de mică cu alianţele ei, Cehoslovacia adică, tradînd-o, s-a considerat că trădătorul s-a încununat cu lauri. Intrînd în Camera Comunelor, Chamberlain e întîmpinat cu acelaşi entuziasm şi în momentul în care Churchill, luînd cuvîntul, spune adevărul, că în realitate Anglia suferise o înfrîngere absolută şi totală, el trebui să se oprească, înainte de a continua, pînă cînd furtuna de proteste care se ridica în urma declaraţiei sale să se potolească.

•— Şi ?! -zise Ştefan.ᵛOum -şi-au --revenit ? — Şi-au rewcit ! zise Niki cu urner. S-aa nu'ufVat-că Hi-tler -a călcâi pactul, a ocupat şi restul Cehoslovaciei. Ei na ! Pe Iiitkr probabil i-^o li -pufnit wîsul cînd i -s-o fi dat sa -citească iprtitestul.

— Ziceaţi că 1-aţi văzut peKitler-de-ap-îottţpe... -

— Da, eram, cum ţi-sm spus,<cu pa-tr-onul şi sute de ziarişti din lume să ascuhăm acest discurs aruffiţîSt 'din -timp. După căderea Franţei -er-atn -curios, ca toata lumea, să ştiu c-e e în caţ>ul diabolic -al acest-ai -om care iişi ; £as-einasc S-tît ·tie tare ! compatrioţii tocit 11 ·»rmaa cu aESai-FenczieTăzboinkă oriuinde ti ducea. Si •woiam 'Sa--! şi vad la fota... ii ascaltascm -Khe discursuri la st-sdio «indfrcc-t... foTmi-dabil -c-«m swig-a, eu ştiu limba germană, şi trebuie să-ţi spun că textul citit ulterior nu redă -ef.edţe!e orssoric-e eî;*r&&rdinare -pe car-e le 'resiiiiţi •jscultînd-u-l... ÎL o forţă 4ctdsui,ţattă... Âv^am loc-uri bur.e în leicbstag, 'noi, '/-iaTişwi, şi Ikcţalffisme -.m-am uită-t minute in -şir holbat la ci şi -mi-"a trebuit muiM •-vreme pînă să scap de -ochii lui bizari, -aibsşiri d'aî ^şi violeţi, .de o limpezime ţi o putere de îrablin-zk-OT -de -şcrţii,.. 'Ete-as-tă dată a strigat mai puţin,., lira-si^ur--de *ine,-da.p-B. aAt-ea tcuc-csh-;, vorbea adr-esîn-du--se cu abilagr-e genială |& «rai TOttlţi, sp-unind în esenţă că -el nu \se4e sici un .nwti-v --de -a .pr-ahttigi -acest război. Iinţ,le-? ilar -. vă ofer jpaeea -! Germanî4or-. vestei, dacă -vom iîi sili',i ă luptăm rtim depawe mi c -- vina ;noaa?ră, -am sf ătut î-ot -c-e-am -jutttt. ŢăT-iVor «verttua;! i-s-d'mifsiie 4e si&arta tor:: mi doresc aoi Guc-erfei, Nttsaai ;pe 'Chur-chiil -nu '1-a '-evadat 4&stu *u nvai era n'ai-VKl Omîftbeiîain '! >) ^i a inc-srcafc -si -s.«§oîez-e e!%glc:/.llor că -între -ui -.şi ^geiţmani, .a-dică înt'cc ţţmeea -care -S^IT i| tti-ţea -stabili au -există dc-ek sim îibstac-ctl •. -acest >jjvn -si -un -;punm fie ipoliti-eieni. ·Că el fftu <jtiă «dacS. -apaşii işafetioiesii şi-au itătcut * •i4ae iustă de cce-a -ce ^ar însemna icowiti-ivareîi 'luptei, ăli dc-ditră, e ade-vătat, c-ă 'chiar -ducă Mar-oa ·Btitanie va ţr-ebui să ;piftră, vor continua războiul din Canada. Trebuie -pr-esttpus că sin-

guri aceşti gentlemeni se vor duce acolo, poporul, teamă rni-e că va trebui să rămînă în Anglia şi el va vedea războiul cu alţi ochi decît aceşti aşa-zişi şefi din Canada. Crecleţi-mă, domnilor, eu simt un aclînc dezgust pentru acest tip de politicieni fără scrupule care pricinuiesc unor naţiuni întregi ruina» Mi-e aproape dureros să mă gîndcsc că aşi fi fost ales da soartă să dau o lovitură finală structurii pe care aceşti oameni au şi zdruncinat-o... Domnul Churchill o fi fără nici-o îndoială deja în Canada, unde banii şi copai celor care au interes să facă războiul au şi fost expediaţi. Pentru milioane de alte fiinţe, totuşi, un lung calvar o să înceapă. Domnul Churchill ar trebui, poate, să mă creadă, cînd cu prezic că un mare Imperiu va fi distrus, un imperiu pe care cu n-arn avut niciodată intenţia să-1 distrug, nici măcar sa-1 slăbesc... la această oră, cred că e de datoria mea, înaintea conştiinţei mele, să fac apel o dată mai mult la raţiune şi la bun-simţ în Marea Britame şi aiurea. Mă consider în postura de a lansa acest apel fiindcă nu sînt învinsul care cerşeşte favoruri, ci învingătorul care vorbeşte în numele raţiunii... Impresionant, nu ? S~a luat o pauză şi cu rn-arn dus la telefon să dictez ziarului prima informaţie despre acest senzaţional discurs. Pe urmă am început să trag cu urechea : nemţii erau veseli. Propunerile Fiihrerului erau atît de generoase încît era imposibil ca englezii să nu le accepte. Ori tocmai atunci B.B.C.-ui anunţa că nici vorbă, Anglia respinge hotărît aceste propuneri. Bineînţeles nu era un răspuns oficial, clar oricum, era atît de brutal, încît militarii pe care îi vedeam prin imensa sala arătau pur şi simplu increduli, înainte de a deveni consternaţi. Cum ? Ce e cu englezii ăştia ? se întrebau. Ai auzit ?! sînt ţicniţi... Patronul era şi el stupefiat, îi tremura mustaţa... „Ca să vezi, zicea, cum se prăbuşeşte o civilizaţie. Asisiăm la preludiul unui dezastru, în fond, zice, toate imperiile au o viaţă mai mult Sau mai puţin îndelungată, nu văd de ce cel britanic ar trai ia infinit"... Am mai stat la Berlin cîteva zile. Pe 22 iulie»

lordul Halifax răspunse oficial lui Hitler la radio că Anglia nu acceptă propunerile de pace ale Germaniei. Din increduli şi stupefiaţi, nemţii arătau acum pe străzi chipuri mînioase şi îndîrjite. Pe ei discursul lui Hitler îi cîştigase. Pe englezi, nu. *Mcine Herren,* va fi deci război... Ca şi cînd pînă atunci nu fusese... Şi într-adevăr e cazul ca atîta cerbicie să te pună pe gînduri... Şi-aşa şi este, preparativele sînt lungi şi minuţioase, sintcm în decembrie... Eu am crezut ca în august, cel mult în septembrie, invazia va avea loc...

— tu cred că la primăvară, zise Ştefan, tot aşa, prin mai. Pînă atunci îi distruge cu bombardamentele.

în timpul cît vorbise Niki, intrase în separeu încă o femeie, care îi şuşotise ceva la ureche cîntareţei. Cîntăreaţa se •, ridicase şi ieşise. Cealaltă îi luase locul, dar atenţia ei era îndreptata asupra lui Ştefan, nu a lui Niki.

— Ce mai faci tu, Aida ? Ai mîncat şi tu ceva ? o întrebă Niki. Şi fără să-i aştepte răspunsul o îndemna : serveşte-te. Sâ-ţi torn şi un pahar de şampanie.

Era foarte tînără, o brunetă, cu o expresie surîzătoare... Se uita la Ştefan cu această expresie pe chip. Tînărul însă se uita la ea fără s-o vadă, rămînînd binevoitor. Un ins apăru pe podium şi anunţă programul cîntărcţei, care îşi făcu apariţia... Ştefan se aplecă iar peste marginea pluşată a separeului şi începu să asculte...

De la mine Ia
Ploieşti Nn-i
departe cînd
iubeşti,

. începu Luminiţa cu o voce puternică, joasă şi voalată, foarte plăcută care parcă îţi sugera : daca vrei, mă asculţi, dacă nu, eu n-o să te tulbur cu o voce ţipătoare, numai ca să mă fac admirată ; ştiu eu că nu cînt rău... între timp ceaţa de fum de ţigări se îngroşase. Rumoarea crescuse. Veselia se înteţea. Joate mesele fuseseră ocupate.

— Nu te-ai purtat frumos, zise Niki după vreo jumătate de
oră cînd Ştefan, răsucindu-şi la loc umerii, văzu că fata nu
mai era cu ei. Ea pentru tine venise, continuă Niki, ca să pe
treci se. ra cu ea şi pe urmă s-o iei cu tine acasă. Sînt fete
bune şi curate, asta şi cu Luminiţa sînt cele mai drăguţe din
cîte cunosc eu...
— Da, zise Ştefan, îmi pare rău, dar eu mă simt bine, n-am
nevoie de vreo femeie cînd sînt fericit...
•— Acuma eşti ? îl întrebă Niki intrigat.
— Da... Mă simt aşa de bine ! Şi sînt şi conştient de ie-
ricirea mea şi îmi trece prin cap ca asta c şi din pricina ti
nereţii mele. Parcă sînt beat, dar nu de şampania pe care am
băut-o... Cît despre Anglia, să ştiţi că a apărut o enigmă la
orizont. Eu am dat titlul telegramei : *Anglia* ta *Ji băltită in*
Gibraltar. De ce în Gibraltar ? Aţi cilit-o ?
— Da, nu văd nici o enigma, zise Niki. E adevărat că
Gibraltarul c poarta prin care intră şi iese flota engleză d m
Mcditerana, ei si ? O bătălie pentru Gibraltar ar face necesară
intrarea Spaniei în război. Nu ştim nimic de Spania...

Şi cei doi ziarişti continuar.i astfel pasionaţi discuţia lor, emiţînd tot felul de ipoteze asupra viitorului. Cîntareaţa se întoarse după un ceas şi Niki îi spuse ;

— Acum noi trebuie să plecăm, mai avem treabă, dar ne
întoarcem. Şi adăuga : Ştefan o roagă pe Aida să-1 scuze, el
e un timid în fond, nu că nu i-ar fi plăcut de ea. I-a plăcut
foarte mult, aşa să-i spui, şi data viitoare să vină iar la masa
noastră...
— Bine, am să-i spun, zise cîntărcaţa zîmbind.

Ştefan plăti. Se ridicară apoi şi plecară să dea drumul ultimelor pagini ale numărului de Crăciun... După aceea insă, pe la orele unu, Niki reveni singur la *Tunelul norvegian :* se dovedi totuşi că şampania băută îl cam ameţise pe băiat, Niki băgase de seamă şi îl trimisese acasă să

se culce...

„Şi dacă totuşi îi scriu acum Ioanei sa vină la Bucureşti ? Se întrebă al Iu' Pariziana acasă, înainte de a adormi. Oare au valoare cuvintele pe care le spunem cînd sîntem fericiţi ? De ce i-am spus eu că dacă îmi va fi bine am s-o chem ? Am crezut că am s-o fac ? Da, de-acolo am crezut... Pentru că în realitate... cu totul altceva, nu dacă îmi va fi bine, ci dacă îmi va fi aproape rău, în sinea mea gîndind : cum e mai rău ? Ceva din care nu mai poţi ieşi... Cînd exişti cloar ca să nu pieri, adică aşa cum li se întîmpîă aproape tuturor oamenilor. Atunci o faţă ca ea, care îţi inspiră cu fiinţa ei atîta bucurie, mai poate să te împiedice să nu disperi şi să-ţi termini viaţa în beţie, sau să te sinucizi. Ioana, Ioana ! Frumos ar fi din partea mea să-ţi scriu că nu mi-e bine şi nici speranţe nu sînt şi să nu mă mai aştepţi. Şi totuşi nu, am forţat destinul, şi mi-a reuşit, dar mai departe ? Dacă legionarii îl ucid rt patron ? Generalul întîrzie să dea vreun semn că n-ar lua în spinarea lui crimele lor... Ar ii timpul să vorbească, să treacă la fapte. Nu trece, în aceste condiţii, patronul *Zilei,* găsit mort în locuinţa lui, asasinat nu se ştie de cine... o crima în plus de care opinia publică nu s-ar mira... Nu s-ar mira... Ca şi cînd să zicem, dacă s-ar indigna, asta ar putea, în aceste timpuri, să însemne mare lucru, încît s-o lăsăm pe Ioana în pace, ea e singura fiinţă din lume care se gîndeşte la soarta mea şi care nu va suferi dacă nu-i voi da de ştire puia ce flăcăul ei se va întoarce clin armată. Atunci îl va lua pe **el** şi legătura dintre noi se va rupe definitiv... Dar mai e pînă atunci... Poate că generalul... Şi atunci..."

Ştefan adormi cu lumina aprinsă. Dimineaţa, cînd se trezi, o stinse nedumerit şi readonni pînă spre prînz, cînd se sculă şi se duse la redacţie. Nu mai aveau nimic de făcut pînă a doua zi de Crăciun, clar erau toţi acolo şi răsfoiau numărul

special cu naşterea lui Cristos. Şaisprezece pagini. Ninsoarea se oprise şi un soare strălucitor bătea în .fereastra biroului secretariatului de redacţie. Niki nu venise.

•— Haideţi, zise Băjenaru îndreptîndu-se spre uşă. Hai după vin ! Haideţi să batem coca de cozonac şi să pregătim caltaboşii...

Cancea, cu un aer -grăbit, îl urmă. Plecară unul cîte unul. Ştefan rămase singur, se pregătea şi el să plece... Curios, se apucase să citească telegramele sosite între timp, stătea în picioare în spatele biroului şi soarele îi ardea ccai'a. Da, nici-o noutate senzaţională... Deşi dormise aproape zece ore, starea pe care i-o mărturisise lui Niki aseară, cînd acesta îi reproşase că nu fusese atent cu fata aceea, nu-1 părăsea. Ştefan se gîndea puţin excitat că acum se va duce să-şi vadă tatăl şi pe cei trei, pe care cu o mare plăcere o să-i ia la vale, să-i sperie cînd o să deschidă portofelul şi o să-i dea lui taică-său, în faţa lor, înainte de *a.* pleca acasă, cîteva mii de lei din maldărul pe care n-o să aibă-cum-să nu li-1 arate la toţi... Pe urmă o să le propună să meargă iar undeva să mănîncc şi să bea. Figura o merita în special Paraschiv, căruia tot nu-i venea să creadă că Ştefan nu mai trebuie să vină la el la ateliere ca ucenic... Ştefan nu uita cum îl primise Paraschiv la el acasă, într-una din rătăcirile lui nesfîrşite prin marele oraş... Era cam a treia zi pe seară .de cînd terminase şi ultimul franc pe care îl mai avea în buzunar din ce îi dăduse Parizianu la plecare şi ii era foame... Cîteva zile uitase că nu rnînca nimic, dar în cele din urma simţise că nu-1 mai ţin picioarele. Nilă, cu o expresie care parcă primea dinainte semnele nenorocirii pe care o va simţi cînd va fi chemat în concentrare şi va pierde postul său atît-de bun de portar şi o să-i rămînă nevasta pe drumuri, nu-1 întreba nimic, parcă visa la ceva, cu privirea pierdută... Şi atunci Ştefan, iară să se gîndească, se dusese la Paraschiv, aşa cum nimereşte un cîine ilămînd locul unde poate înghiţi

ceva. Şi într-adevăr, îl găsise pe Paraschiv la masă. Locuia undeva la marginea Bucureştiului, în Colentina, Ştefan făcuss drumul pe jos. „Ce e, mă, cu tine ?" 1-a luat Paraschiv în primire. ,,Cc să fie, nimic..." „Cum nimic ? Tu nu vezi că eşti mort ele foame ?" „Chiar mort nu sînt..." „Nu eşti, dar nici mult nu mai ai ! continuase Paraschiv cu dispreţ, şi se adresase muierii, o ţigancă voinică şi urîtă (te întrebai cum din atîtea fete care umpleau cartierele şi chiar S.T.B.-ul unde lucra el, Paraschiv nu găsise şi el o nevastă mai ca lumea) : Dă-i, fă, o strachină de mîncarc" (tot strachină zicea, după aproape patru ani de cînd era bucureştean). Ţiganca, numai lapte şi miere, spusese : „De ce mă, Paraschive, vorbeşti aşa urît cu el ? Ţi-e rudă, mă, Paraschive, neam din neamul vostru, vorbcşte-i mă, frumos, Paraschive, că e şi el ostenit şi flămînd, săracii... Tu pînă ţi-ai făcut un rost, cîte n-ai răbdat ?" Paraschiv gro-hăise cu buzele lui împletite şi protestase : „Unde vezi tu că vorbesc urît, dar de ce a venit la Bucureşti şi n-a stat acasă ? Şi nici la mine la ateliere sa-1 fac lucrător nu vine." „Treaba lui, vine el, Paraschive, şi cum e băiat cu carte ce-o să zici cînd o să-1 facă mai mare ca tine ?" „Da ce, tu crezi că aşa merge ? Si înfuriase Paraschiv. Cîţi cu carte n-am văzut eu, şomeri ba-calonaţi... El nici măcar nu c bacaloriat. Eşti bacaloriat, mă ?" „Nu sînt, răspunsese Ştefan în timp ce mînca din farfuria pe care ţiganca îi pusese din cratiţă cîteva linguri ele cartofi cu o părere de carne, care nu se ştia clacă nu era un zgîrci. ,,Ei, pai vezi ! exclamase Paraschiv, uitîndu-se furios la muierea lui. Nu c bacaloriat ! Ei, vezi ?" „Ai, mă, Paraschive, se rugase ţiganca mieroasă şi ipocrită, totuşi mai bună decît el, hsă-l mă, Paraschive, să mănîncc liniştit, nu-1 face să înghită cu noduri." Paraschiv, cu toate că n-avca deloc chef să tacă, tăcuse. Ştefan terminase într-o clipire, lihnit cum era, nici măcar n-avuscsc timp să vadă ce mănîncă, atît de foame îi era. Ca

maistru sudor autogen, Paraschiv avea leafă bună Ia S.T.B., totuşi mîncase şi el acelaşi fel de mîncare iluzoriu, pe care muierea lui i-1 dăduse lui Ştefan, din pricină că strîngea bani să-şi facă o casă a lui în Colentina... Locul îl şi cumpărase... Totuşi era şi el nemulţumit de cum se simţea, după o zi de muncă... Nu-i păsa de Ştefan, dar se vedea că se simţea abătut. Desfăcuse tabacherea şi începuse, mohorît, să-şi răsucească o ţigare. O aprinsese, dar ţigarea nu c nici ca bună cîncl ai mîncat puţin şi prost. Şi deodată Paraschiv îşi adusese aminte de ceva. Da, era o risipă, dar ce putea face. Nici aşa nu se putea trăi. Se uitase la muiere şi se hotărîse brusc, l ic ce-o f:... „Ia fă, la, o cafea", bolborosise el. Asta era ! Cu asta se mai aranjau lucrurile... Dar una singura, pentru el. Pentru ca şi pentru văru-sau de-al doilea, nu !

Stei an, amimmcki-şi, îşi dădu capul pe spate şi rîsc singur în hohote lungi în biroul secretariatului ele redacţie... „Şi cu toate astea, gîndi ei, Paraschiv avea dreptate şi nu eu. Acuma zarurile sînt aruncate, dar atunci cine putea să ghicească ? Nici eu însumi nu speram că în numai cîteva săptămîni să ajung la acest mare ziar ceea ce alţii nu ajung niciodată../' Nu mai tîrziu decît acum cîteva zile intrase în biroul lui un domn distins si important care s-a recomandat cu iniinit respect : „Cutare, corespondent al *Zilei,* din Iaşi". Ştefan lucra, i-a făcut semn, fără să se ridice, să ia loc, în timp ce nu-i acorda o privire. Abia întru tîrzm, după un sfert de oră, terminînd ceea ce avea de citit, s-a îndreptat în scaun şi i-a strigat în stilul patronului : „Iii, care mai e atmoslcra la Iaşi ? şi nu 1-a lăsat să răspundă : Ştirile dumneavoastră, i-a zis, sînt prea administrative. Şi a bătut cu palma în birou, insistent : Nu c loc pentru corespondenţele dumneavoastră, cu toată bunăvoinţa..."" Acela, parcă răpit de plăcere, i-a răspuns... Ştia deja cum îl chema... Că dacă i-ar da ştiri politice senzaţionale, n-ar apărea... „Asta judecăm noi, i-a răspuns Ştefan, dumneavoastră

scrieţi-le !" El a surîs încercînd nu fără succes sa-1 seducă, s-â apropiat cu pieptul de birou şi a început să-i povestească... O defilare cu turburări... Nişte purtători de zvastici, cînd au ajuns în dreptul tribunelor unde erau mulţi ofiţeri germani pe care acele zvastici mari ridicate în sus trebuiau să-i încînte, au fost împrăştiaţi şi bătuţi măr de legionari, arestaţi şi băgaţi la beci... Ei vedeau în zvastici (nu ştiau, adică, hm ! ce însemnau ele pentru nemţi) semnul cuzieştilor... O ironie subţire licărea în privirile impozantului domn, făcînd această remarcă... Avea haz acest corespondent... Ştefan a devenit şi el mai amabil, i-a promis că o să-i facă pe cît posibil loc mai mult în numerele pentru provincie ale cotidianului şi acela a plecat mulţumit... Putea să-şi petreacă sărbătorile în tihnă...

Ştefan îşi duse mîna la ceafă încîntat şi acum la amintirea întîlnirii cu impozantul corespondent... Se întoarse şi văzu soarele orbitor. Deschise fereastra şi se rezemă de pervaz. Era iarnă, cerul însă şi zăpada albă, feerică, aminteau de primăvară... Telefonul sună, Ştefan se desprinse alene de fereastră şi cu gesturi absente, în timp ce în ochi îi strălucea o lumina statornică şi parcă fanatică de bucurie fără nume, ridică receptorul :

— Alo da! *2inaî*

— Cu domnul Paul Ştefan, vă rog !

— Eu sînt !

— Bună dimineaţa, Ştefane ! se auzi în clipa următoare în pîlnia neagră de ebonită o voce cristalină de femeie.

Glasul era îndepărtat şi în acelaşi timp apropiat, chiar lîngă obrazul lui.

— Bună dimineaţa, răspunse Ştefan fără mirare, dar cu un glas moale, parca în vis.

— Ce mai faci ? zise femeia.

i— Ce să fac }... îmi văd de treabă...

— Foarte bine, aproape că strigă cu un entuziasm bizai
vocea, urmată însă de un chicotit pe o tonalitate mai mică.
Cred şi eu, te duci la *Tunelul norvegian,* acest loc de perdiţie,
şi peticei şi mănînci icre negre şi bei şampanie şi la alţii
nu te gîncleşti. L-ai invitat numai pe frati-meu ! doar eu te-am
primit la noi, să rm crezi că Niki a venit la bucătărie şi şi-a
legat şorţul la spate, sa gătească escalop cu ciuperci.
•i Glasul se opri. Urmă o tăcere. Ştefan zise :
— N-am îndrăznit...
— Asta nu înseamnă că de-aici înainte să îndrăzneşti,
ripostă vocea, în cazul cu *Tunelul* însă poate că ar fi mers.
Ascultă, Ştefane, rekiă glasul, ce faci dumneata de Revelion ?
-— Nimic, răspunse Ştefan.
— Nu eşti invitat nicăieri ?
— Ar fi greu, zise Ştefan. Abia am trei luni de cînd sînt
. bucureştean.
— Bine, atunci te invit eu la noi de Revelion. Să nu te
simţi stingherit că nu mă cunoşti decît pe mine şi pe Niki.
O să fie plăcut şi o să te simţi bine.
•— Vă mulţumesc, domnişoară, e o surpriză frumoasă pe care mi-o faceţi.
•— Atunci te aşteptăm, mai zise vocea şi spuse la revedere şi închise.
„Cum o cheamă pe fata asta ? se întrebă Ştefan rămînînd cu mîna pe aparat într-o nemişcare lungă. Şi cum arată la faţă ? E frumoasă, urîtă ?... A, da... Aspect de elevă... Luchî o cheamă... Hm ! Fraţii îşi povestesc întîmplările... I-a spus Niki că ara petrecut aseară la *Tunelul norvegian...* Asta e bună.» Ar fi vrut s-o invit... Aiurea... M-a luat în balon..."

Ştefan se smulse de lîngă telefon şi îşi îmbrăcă paltonul. Coborî şi o luă pe jos spre Cheia Roseti (cum spuneau cei trei) să-î întâlnească pe taică-său, care vroia să plece şi să fie de Crăciun acasă.

VII

Pe drum îşi numără banii. Ar fi vrut el să-1 dea gata pe Paraschiv, dar dacă cheful de aseară nu-1 simţise, chiria pe care trebuia s-o plătească chiar în aceste zile avei să-i înghită cel puţin o treime din salariu. E drept că în asta intra totuî şi lumina şi căldura şi că timp de o lună de zile (o veşnicie !) nu mai avea nici o grija cu Inimoasa lui garsonieră, dar oricum, dacă îi mai dădea si lui taică-său trei mii de lei, îi ra-mînea prea puţin ca să mai aibă cu ce să-.şi cumpere cărţi, cum dorise îndată ce-şi simţise buzunarul plin de bani. O carte costa cît o masă ! Chiar alături de ziar, în centrul pieţei, descoperise o clădire în iormă de chioşc, numită *Casa ui:ii-carHor*. Alta în Bucureşti asemănătoare nu mat văzuse. So aliaţi înăuntru, iiecarc cu mica lui încăpere înţesată cu cărţi, şase anticari, pe care îi puteai vizita circular şi găsi la ei orice carte ai fi dorit. Aşa cel puţin îi spusese unul din ei, un domn a cărui chelie şi figură căpătaseră parcă culoarea hîrtiei prăfuite, şi care îi cîştigase de îndată lui Ştefan simpatia, prin sugestia pe care i-o făcuse acesta că ci nu era un simplu negustor c!e cărţi, ci un intelectual, fost profesor. ,.ln trei zile vă lac rost de cartea pe care o căutaţi, îi şoptise el tânărului ziarist, ca şi cînci 1-ar li iniţiat asii el într-o taină în care nu erau iniţiaţi obişnuiţii şi vulgarii cititori de rînci. Li l ştia, pasionaţii cuvîntului scris căutau lucruri rare, nu istorii de adormit Miţura... Ştefan îi spusese cine e, uncie lucrează şi că doreşte să-şi facă o bibliotecă. „Iui vă fac biblioteca", îi răspunsese anticarul. „Două mii îi ajung tatei, hotărî Ştefan în timp ce liftul îl ducea sus în mansarda în care Nilă avea odaia Iui de portar cu ghidul că, chiar a doua sau a treia zi de Crăciun, să se ducă la acest anticar şi să-şi umple odaia cu cărţi. Tata nu se aşteaptă nici la o mie, ba chiar nu se aşteaptă la nimic, la atît de scurt timp de cînd am plecat de-acasă, aşa

că mai bine renunţ la proiectul de a-1 da gata pe Paraschiv, arătîndu-le cîţi bani am, le mai plătesc o masă şi o să văd eu cît îi dau tatei. Bunicii mai degrabă ar trebui să-i ciau, să-i cumpăr ceva. Fiindcă fără *mamudelcle* ei ar fi fost imposibil să ajung ceva mai mult decît Oprescu, secretar de pnmăric, sătesc, plus darul beţiei, care ar fi venit şi ci negreşit..."

Cei trei, cu Parizianu, îl aşteptau, cu toate că nu se înţe-leseseră asupra orei. în ajunul Crăciunului Paraschiv nu mai lucra, Achini îl lăsase pe asociatul său să facă vînzare singur în micul lor *consum alimentar* pe care îl închiriaseră în apropierea pieţei Obor, şi venise şi el să-şi iar la revedere de la Parizianu, iar lui Nilă îi venise şi lui schimbul, era liber şi el. Paraschiv arata, nu se ştie de ce, abătut. Venise cu ţiganca de nevasta-sa şi cu încă o prietenă sau rudă a acesteia, tot ţiganca dar mult mai tînără şi mai frumoasă ; abia aveau loc toţi în mica încăpere, în schimb, spre surprinderea lui Ştefan, Nilă arăta ivcsel ca şi cum cineva îi confirmase că lucrul pe care îl dorea el din tot sufletul (să nu primească adică acel ordin de chemare de care se temea) se împlinise ; cineva, acolo la regimentul lui 5 Dorobanţi clin Giurgiu hotărîse : uite, pe Nilă, din Siliştea-Gun-.csti şi care are acum un post bun la bloc Aîgiu, pe Cheia lloscti, mai lâsaţi-1, că i-a născut muierea copil mic şi cine să aibă grijă de ea cîacă nu el ? Achim, la fel ca şi Paraschiv, nu era în apele lui... Nu există secrete militare ! în general totul se află şi aflase şi el că unitatea lui militară nu era nici ea la adăpost de concentrări, cu toate că era greu să înţelegi la ce-ar folosi : căile ferate, acolo îşi făcuse el armata, era un an de cînd o terminase şi fusese lăsat la vatră cu specialitatea conductor de tren. Ei, atît de puţini cîţi erau, îşi spusese un fost camarad pe care îl întîlnise întîmplâîor la piaţă, vor fi concentraţi. Să facă anume ce ? se mirase Achim. La infanterie, da, o iei de la capăt cu mînuiiea armei, la artilerie, la fel, pui mîna pe tun şi-i spui bine tc-am găsit, clar la C.F.R. pe ce pui mîna ? Pe... ? Ceri ostaşului

să-ţi arate biletul de voie sau de lăsare la vatră, te uiţi bine la ştampilă şi i-1 dai îndurat... Ei ?! De ce trebuie să fii concentrat pentru chestia asta ? „De ce, ele ncce, răspunsese acela, pe primăvară aşa, ne cheamă şi pe noi !" Şi, ce era mai rău, concentrările astea deveniseră mobilizări, trecea anul şi nu mai dădea drumul la nimeni acasă clecît. în permisie. Cincisprezece zile şi gata, înapoi, la companie, pe zona.

-— Ei, ce sînteţi aşa plouaţi î zise Ştefan iară să se mai dezbrace. Hai să mergem !

Dar nimeni nu zise nimic şi nu se urni de pe pat. „Iată nişte oameni care nu se grăbesc, îşi spuse Ştefan în sinea lui, rămînînd în picioare lîngă uşă. Chibzuiesc îndelung dacă e mai bine acolo unde le spun eu să meargă decît aici unde sînt

şi stau."

•— Hai, bă, umiţi-vă, că n-am timp de pierdut, le spuse Ştefan cu brutalitate. Mergeri, bine ! Nu mergeţi, eu am plecat cu tata să-i cumpăr ceva bunicii. Hai, tată !

Parizianu avu o privire de supunere. Paraschiv beli ochii : băiatu ăsta se schimbase de te apuca ameţeala. Acasă era cam... Aici să nu-1 cunoşti... Aşa este, sînt oameni care în sat la ei sînt aşa cam cânţi, şi îndată ce pleacă din el ajung departe, te uiţi şi cu toate că vezi bine că tot ăla e, seamănă adică la ochi şi la nas, e alt om...

Parizianu se ridică imediat şi îşi îmbrăcă ciulama. Paraschiv îşi desfăcu buzele lui împletite :

— Bă, staţi mult ?!...

— Atît cît vă hotăriţi voi, zise Ştefan sarcastic.

— Pai nouă ne foame, zise atunci Paraschiv răguşit parca
de furie, totuşi cu un glas în care răzbătea o greu ascunsă umi
linţă.

Dacă nu mai venea Ştefan ? Ar fi trebuit atunci să bage toţi mrna în buzunar şi să se ducă să cumpere de mincare. Totuşi Ştefan îi întrebase dacă merg sau nu... Ce era cu ei ? Le mergea azi mintea mai greu decît auzeau cuvintele ?

— Dacă vă foame, zise Ştefan, mergeţi *cu* cîinii la poame^
Mu vă întrebai adineauri ?
— Unde să mergem ? zise Paraschiv.
— Cum unde ? Tot la cîrciuvnioara aia unde am fost ieri.
Nu e bine acolo ? Vinul nu e bun şi ieftin şi fleicile excelente J
Vă găsim acolo... - . „~---.-*-.-.~^-.^

Parizianu nu ştia cîţi bani are fi-său în buzunar *ţi de* aceea se posomori cînd ajuiigînd în marele magazin al Gale riilor Lafayette de pe Calea Victoriei Ştefan începu să cumpere tot felul de lucruri pentru bunică-sa şi maică-sa. Şoşoni îm blăniţi, pieptare ele oaie, broboade mari şi groase de lînă, stă'mburi... \

— Tu de ce zici că faci figura asta ? îl întrebă Ştefan cu nepăsare, intuind adevărul.

Aceste lucruri care costau atîţia bani erau, după părerea lui Parizianu, complet inutile. Atît mama, cît şi bunica, puteau foarte bine trăi şi fără ele. Mult mai interesant ar fi fost dacă i-ar fi dat lui Parizianu alde fi-său, să le bage în chimir, toate hirtiile acelea foşnitoare pe care le cheltuia cu atîta uşurinţă... Şi nu se însenină decît atunci cînd Ştefan, dîndu-i să ducă acele lucruri vîrîte într-un sac mare de hîrtie, îi spuse, în-tinzîndu-i o mie de lei (în ultimă instanţă, prudent, Ştefan îl arsese cu una) :

•— Şi asta pentru tine. Faci ce vrei cu ea, îţi cumperi ceva, o păstrezi, o bei...

•— Bine, mă Ştefane, şopti Parizianu şi în clipa aceea, în timp ce mulţimea care forfotea intrînd şi ieşind din magazin îl împingea ba într-o parte ba în alta, vocea i se altera brusc. Bine, să trăieşti şi tu... să fii sănătos... Nu ne-am căznit degeaba... ne pare bine la toţi că...

Tăcu cîtva timp, apoi mută sacul de la dreapta la stînga s

•— Numai să...

îşi revenise şi îi scăpase o îndoială, pe care Ştefan o ş! prinse :

— Numai să ce, ce ?

De la emoţie şi după ce se văzuse cu sacul plin şi o mic de lei în buzunsr îi trecea prin csp sa spună un anumit lucru care îi stătea înşurubat în cre.'er cine ştie ce cînd, poate chiar din sat... Dar, prevăzător, se opri la timp :

•— ...Să nu păţeşti ceva...

•— Ce să păţesc ?

— Zic şi eu... Orice-ai spune, tu eşti băiat crud, cu toate
că... Vezi şi tu cum cheltui banii, minţi el deodată înviorat că
îi venise această idee. Sâ-ţi vezi, adică, de treabă şi să nu dai
în darul beţiei...

Ştefan îl bătu protector pe umăr şi îl împinse să travcrsc/e. Se întoarseră la Blocul Algiu să lase sacul în camera lui N i la. Dar Nilă încuia se şi luase cheia cu el. Coborîră şi îl rugară pe portar să aibă grijă de sac pînă se întorc.

Circiuma în care intrară arăta la fel ca şi ieri, ai ii zis că se aflau în ca aceiaşi oameni : muncitori, can.icnagii, ţărani care făceau negoţ la Bucureşti, sau cu treburi, ca Pariziasiu. Cei trei, cu cele două ţigănci, cu toate că îr.trc timp mîncaseră zdravăn şi cran la a patra sticlă de vin, arătau ca ţi mai înainte, foarte posaci, în afară de ISilă, a cărui încîntare de suie chiar sporise puţin. Deşi nu era nevoie, Nila îi îndemnă pe ceilalţi :

— Beţi, bă ! Hai, bă, să bem !... Hai noroc !...

Euforia sa parcă avea acum un înţeles mai obişnuit : pastele mă-sii, parca spunea, să bem şi să ne distrăm, cc-o mai fi pe urmă, mai veclem noi... Ştefan ceru chelnerului două fripturi de porc pentru taică-său şi peni r u ci, şi două ||.|*ici* mari înainte. Ţigăncile se mai dezmorţiseră :

•— Hai, mă, Paraschive, noroc, spuse muierea lui Paraschiv cu glasul ei mieros, punînd mîna pe pahar... Şi nu mai fi supărat pe Ştefan, că nu ţi-a făcut nimic, măi Paraschive...

*• Şi îl luă de gît şi rîse de el şi de posăceala lui. Paraschiv tresări :

— Eu supărat pe Ştefan ? De unde p... ma-tii 0 mai scoseşi
şi pe-asta ?

— El, mă Paraschivc, ar trebui să fie supărat pe tine ţi
nu tu ! Şi uite că el nu e !

— De ce să fie ci supărat pe mine ? blodogări Paraschiv.
Că ce ? Că 1-am îndemnat să vie la noi la ateliere ? Mai bine
făcea !

Ştefan tresări. Aşadar ăsta chiar era supărat pe el că nu-1 ascultase si nu venise să se facă ucenic sub comanda lui.

— De ce, nene ? zise ci. De ce ar fi fost mai bine să vin
la tine la ateliere ?

•— Cum de ce ? Ia gîndcşte-te şi tu, răspunse Paraschiv, şi îi arată mîinilc : poate cineva să-mi ia mie clin mina aparatul ele sudură ? Pe cită vreme tu, ce faci ? Acuma ţi-e bme, ai odaie frumoasă, ai bani, nimic de zis... Dar ceva al tău ai î ? !

Şi fiindcă stătea alături îl apucă pe Ştefan de reverul hainei şi îl zgîîţîi în timp ce îi spunea, cu ochii ieşiţi din orbite de o furie adîncă, stropindu-1 cu salivă :

•— Ai haine scumpe, ţi le-au dat, de unde ai ştofa asta ?

— Ei, de unde o am } zise Ştefan.

Paraschiv însă deodată îşi reveni : întrecuse măsura. Dădu paharul pe gît.

Nilă rîse în felul acela al lui pe care îl avea şi în Sat, cînd te uitai la el şi n-aveai ce să-i mai faci :

— El şi-a cumpărat loc de casă, zise el.

Adică asta vruscse să spună Paraschiv cînd zisese că Ştefan n-are nimic al lui ! O astfel de neghiobie rar a mai auzit, parcă spunea Nilă.

— De unde să le aibă, mă, Paraschive, se miorlăi ţiganca,
şi le-a cumpărat şi el, vezi să nu se supere Ştefan pe tine şl
de ce sa trăiţi supăraţi, mă, Paraschivc, cînd sînteji rude î.

îi da înainte cu veselia lui, ai fi zis că nu auzea tot **ce** se spunea, Cealaltă ţigancă parcă era mută. Achim însă şi Pariziana aveau pe chip şi în priviri acea expresie care dă pe cineva de gol ele partea cui ţine : de-a lui Paraschiv. „Ăştia a.u vorbit ceva între ei şi i-au spus şi lui tata şi i-au băgat îndoiala în suflet, gîndi Ştefan intrigat : cuvintele lui ciudate pe care mi le-a spus la ieşirea din magazin, se leagă cu ale lui Paraschiv. Ce-o fi ?"

Paraschiv însă nu-i dădu mult timp de aşteptat : furia îi juca iarăşi în priviri.

— Tocmai fiindcă sîntem rude îi spun, zise el. C'îţi ani mi-a trebuit mie ca să ajung maistru ? Doi ani ! Ei, lui i-ar fi trebuit mai puţin fiindcă are liceu la bază. Aşa, cît le dau eu legionarilor lui ? Nici şase luni nu le dau ! O să vedeţi ! Şi atunci, strigă el, ce-o sa facă cu hainele astea ? (Şi îl apucă iar pe Ştefan de stofa mînecii şi trase de ea cu dispreţ, avea ceva cu hainele lui, ca un taur care vede veşminte roşii.) O să ie vinzi şi o să mai trăieşti din vînzarea lor o luna, două, şi pe urmă ? O să dormi pe sub poduri, cu milogii, ca n-o să mai stai tu în odaie cu storuri îa geam, cu cearceafuri albe colilie pe divan şi baie cu oglindă alături...

-— De ce, mă, Paraschive, vorbeşti aşa, o să-1 primim la noi şi o să stea la noi pînă şi-o găsi şi el alt rost, zise ţiganca. Ce-ai mă, tu, cu el, Paraschive ? ! !

Parizianu arăta foarte neliniştit, uitase de friptură, pe care între timp chelnerul i-o pusese în faţă pe masa de lemn, ti arăta fiului o privire albă cave parcă îl întreba : Na e aşa, cum zice Paraschiv ? Poţi să zici că nu c aşa ? Ştefan, ca şi taică-său, uitase si el de friptură.

-— Adică părerea ta c că legionarii sînt ai mei, că, adică", eu sînt legionar, şi că legionarii mi-au dat şi bani şi haine ! murmură Stei an.

— Nu, că ţi-am dat cti banii şi hainele, murmură Pa raschiv deodată abătut şi aproape negru la iată.

— Şi chestia asia. i~ai spus-o şi lui ta\a...

P»ascbiv îşi lasă capul în pămînt. Ştefan se posomori şî eî **şi** începu să mănîiice îndîrjit. Bău apoi două pahare de vin unui după altul şi rupse tăcerea care se lăsase asupra raesei:

— Şi mă rog, de unde ai tras tu concluzia că legionarii
sînt plini de bani şi de haice şi care curn se duce la ei îi
primeşte şi le umflă portofelul cu mii de lei, şi îi îmbracă
de sus pînă jos ?

Para schi v tăcea; răspunsese mai înainte la întrebarea asta : cine altcineva putea să-i dea î

— IVÎi-ai tăiat tot cheful, nene ! zise Ştefan cu un glas
îngheţat. Acuma îmi dai voie să ghicesc si eu ceva, ca şi tina,
în ce te priveşte ?

•— Vorbeşte cu el, mă, Paraschive, zise ţiganca văzînd că acela tăcea.

— Uite, zise Ştefan, eu am să scriu pe o hîrtie ce-o să-mi
răspunzi tu cînd o sa te întreb.

Şi într-adevăr scoase din buzunar un carnet şi scrise în el ceva. Apoi zise.

—- E adevărat că orice ţi-aş spune eu, că nu sînt legionar, nu m-ai crede ?

Paîaschiv se foi în scaun şi îşi aprinse o ţigare din care trase cu atîta sete, încît hîrtia se arse pînă Ia jumătate. Nu răspunse. Era deci adevărat. Ştefan le arătă ce scrisese : Nean-său Paraschiv n-o sa răspundă fiindcă nu-i vine a credt că a putut cî, Ştefan, să ajungă ce-a ajuns, în trei saptămîm, ce alţii n-ajung nici în trei ani. Nilă rînjl ca tie~o mare comedie cînd citi aceste cuvinte de pe carnet. Achim nici nu se uită şi nici ţîgăncile. Parizianu nu se lumina deloc la faţă.

— Ziarist, izbucni deodată Paraschîv scălămbăindu-se.
Ce ziarist ? Toţi sînteţi cu ei, cc-mi spui tu mie aicea...

. , Şi Paraschiv îşi însoţi ultimele cuvinte cu izbituri cu dosul palmei în lemnul înnegrit al mesei, sub nasul lui Ştefan. Oricum, atîta duşmănie era de neînţeles... La urma urmei se ştia că legionarii nu numai că nu se fereau, dar erau chiar mîncîri că sînt legionari şi Ştefan, dacă ar fi fost, j-ar fi putut răspunde pe faţă : da, aşa este, ei şi ?

•— Tata, ai mîncat ? zise deodată Ştefan.

Nu mîncasc, dar Ştefan nu-1 cruţă :

-— Să mergem la gară. Mănînci acolo !

Şi chemă chelnerul şi plăti ceea ce comandase pentru el şi taică-său şi ceea ce consumase Nilă.

— Voi plătiţi-vă singuri ce-aţi mîncat şi ce-aţi băut, le spuse celorlalţi. Chiar atît de prost nu sînt să vă bateţi joc de mine şi eu să vă mai şi plătesc masa.

— Vezi, mă, Paraschive, ce-ai făcut ? zise atunci ţiganca speriată. Nu ţi-am spus eu mă, Paraschive, de-acasă, să nu te legi de el ?

O privire buimacă avu şi Paraschiv, cînd văzu că Pari-zianu şi Ştefan ieşeau pe uşă, fără să se uite înapoi. Avea pe chip o expresie parcă paralizată a oamenilor dominaţi de stări patologice de moment, care nu trec pînă nu se consumă. La el se vedea că încă nu se consumase. Şi că dacă Ştefan n-ar fi plecat ar mai fi avut multe să-i spună. Ridică mina asupra muierii :

•— Cînd ţi-oi da una acuma, îţi mut fălcile în partea ailaltă ! Toarnă mă, Nilă, din sticla aia şi nu te mai rînji ^nici tu p-acilca...

Nilă însă rînji şi mai tare. Dar turnă vin.

•— Hî ! făcu el. Acuma trebuie să-ţi plăteşti consumaţia...

El nu trebuia. Pe el nu se supărase Ştefan.

Parizianu luă un tren foarte aglomerat, acum, de sărbători, toate erau la fel.

— ŞI nu te mai lua după Paraschiv ăsta, îi spuse Ştefan pe peronul gării. Ştiu că ţii la el, dar cînd îţi spun eu o vorbă, e cazul s-o crezi aşa cum ţi-o spun, că n-am nici-un interes să te mint.

— Rine, Ştefane, te cred, dacă spui tu, gata, nu mai e nimic de zis, dar nu te supăra nici tu pe el. Dacă asta e în mintea iui, ce să-i faci...

— Ba nicidecum, să nu-1 mai văz în ochi, răspunse Ştefan, scos din sărite. N-ai văzut că avea ceva cu mine ?

— *Lu* ştiu, Ştefane ? Se gîndesic şi el. în vremurile astea trebuie să te uiţi bine pe unde calci !

— Da, şi crezi că tocmai el, care 1-a gonit pe tat-său din casă, o să in ă înveţe el pe mine cum devine cazul ? Fiindcă clc ce a plecat tat-său, unchiul Ilic, imediat ? L-au gonit, asta e...

Parizianu nu mai zise nimic. Ştia că fi-său ţinea la Moromete şi n-ar ti vrut să-i supere acum, la despărţire, spunîndu-i că Moromete a meritat cu vîrf şi îndesat primirea care i-a fost l acută...

Abia după ce trenul plecă Ştefan uită şi ci ele Paraschiv, cu ochii lui ieşiţi din orbite de ura sa turbure... „Hm ! Cred că beţia 1-a împins să-şi dea pe faţă nobilelc-i sentimente. Cu toate că lui tata i-o fi spus cînd nu era beat. Cert este că sutletul lui e ros de o nemulţumire care, se pare, n-arc remediu. Nu cumva acest dezrădăcinat visează noaptea curtea părintească mărginită de salcîmi şi aude, în somn, nechezatul cailor şi miriştea bătuta de soare ? Şi că numai ambiţia şi pornirea împotriva tatălui îl împiedică să se întoarcă acasă ? Şi uite că şi eu, stăpînit de furie, am uitat să-1 întreb pe tata : de ce o fi venit Moromete la cei trei ? ! Fiindcă nu se poate ca ci să nu-i fi spus vărului şi prietenului lor de-o viaţa, ce căutase Moromcte la Bucureşti..."

VIII

în acest timp, în ajunul sărbătorilor, generalul Antonescu, „dinele roşu" cura i se spusese pe vremuri, şi despre can doar puţini se întrebau dacă ştie sau nu ştie ce se petrece ev legionarii pe care îi adusese el la putere să guverneze (populaţia, cu instinctul ei miienar care o face totdeauna sa ghicească sigur adevărul aşa cum ştie să nască şi să moars fără să-şi pună atîtea întrebări, era convinsă că, bineînţeles dictatorul ştia totul) se pregătea ca totdeauna la ora prînzu-lui, în ziua de 24 decembrie 194Q, să părăsească preşedinţia consiliului şi să se duca acasă. Era îmbrăcat în uniforma sade general şi se plimba cu o expresie posomorită de la un capăt la altul al vastului său birou, întîrziase să dea ordir să i se tragă maşina cu paza care îl însoţea în faţa intrării Soţiei, care îl aştepta şi care îi telefonase, îi răspunsese că mai are treabă. Dar nu mai lucra, în cele din urmă, colonelul Elcftercscu, aghiotantul şi şeful său de cabinet, aştepta şi el să-1 vadă ca de obicei ieşind la orele 13. în cele din urmă generalul se opri *şi* puse mîna pe unul din telefoanele de pe biroul său.

— Mamă, zise el după ce formă un număr şi un glas de
femeie în vîrstă îi răspunse de la celălalt capăt al firului.
Eşti singură acasă ?

— Nu sînt, clar de ce ?

— Vreau sa iau masa cu tine, numai noi doi. Ştii,
femeilor, adică nevestelor, le place, cînd un bărbat trăieşte
un moment greu, să-i dea ele sfaturi, poveţe... Nevastă-rr.ea
m-ar stingheri şi m-ar irita... Măria a şi intrat în rolul de
soţie a conducătorului statului, ştii, are idei... îsf-arn nevoie de
icleiîe nimănui, ale rnele mi-ajung...

— Bine, te-aştept, zise batrîna.-

Jsmmătate de oră mai tîrziii conducătorul statului, *le Con-T,* cum i se spunea în revistele mondene din ţari scrise îm limba franceză şi în ziarele străine din Europa, aşa cura i « spunea lui Mussolini *Duce* sau lui Franco *Cciu-dillo^* se «fia în locuinţa mamei sale, fosta sa locuiaţă, şi îşi scotea szsniek cu vădită uşurare.

— Nu ştiu ce sa mai port în local cizmelor, zise el parcă
aedumerit, după cîteva ore simt că îmi strîag picioarele ca
îatr-o menghină, oricît de largi ar fi. Am îmbătrîuit, mamă.

— Ţi se pare, zise ea, aşa e cizma ! Fă şi tu nişte băi,
fatreabă doctorul™

-— Dar nu totdeauna păţesc chestia asta, se linişti generala! tmbrăcînd un halat şi aşczîadsi- se ia masă.

Geaeraiul nu împlinise încă şaizeci de ani, dar în şedin-ţeâe de consiliu era auzit adesea spunînd cu deplină senmă-taîe, ba chiax ca iin soi de minxicie care însoţeşte adesea aiviîitde celor mai în vîrstă : „Ascukaţi-mă pe mine, că sîat srn bătrtn",

într-ndavăr, era. Avea în .urma lui un război mondial, pnoiul, şi douăzeci de ani de carieră în care, de la căpitan la tjeneral, n.u călcase pe roze. în 1917 fusese şef al biroului 3 .operaţii (post ch-eie în Marele stat-major, care se afla pe atunci în Moldova) şi era aiît de neînduplecat cu cadrele militare, făcea să fie schimbaţi, muiaţi, pedepsiţi atîţia maiori, colonei şi chiar generali, tacit, penîru aceste durităţi şi pentru fidteîitatea sa faţă de mareşalul Prezan, asupra căruia avea o mare influenţă, fusese poreclit cîjnele, -şi fiindcă avea părul şi cîiipul roşcat, „cîiaele roşu". Ce devenise după război-, în România Mare ? Se ştia că prin 1924 fusese numit ataşat •.şjîîitar în Anglia. Dar pe urmă ? Ca în orice profesiune Blide celor bimi li se face adesea Icc prin forţa împrejurărilor ;şi jocul valorilor (rau poţi promova şef cfaiax totdeauna un individ recunoscui de toţi ca incapabil), precum şi prin -jocul adversităţilor (aprobăm şi sprijinim un ins înzestrat

ca să terminăm odată cu un altul, care deşi e la fel de dotat, e o canalie) fostul şef al biroului 3 operaţii, şef de promoţie Ia Saint-Cyr, unde foarte rar se întîmpla ca un străin să fie astfel recunoscut de profesorii francezi drept cel mai bun, ajunse, zece sau cincisprezece ani mai tîrziu, general şi şef al Marelui stat-major al armatei. Atunci, sau mai înainte, regele, neliniştit de activitatea *Gărzii de fier* (denumire nouă a Legiunii după dizolvarea ei), a vrut să ştie ce părere are acest militar neînduplecat despre legionari şi i-a pus întrebarea direct în cursul unei lungi audienţe : „Ce crezi despre *Garda de fier f*" „Nu pot da un răspuns catcgoric$_s$ ar fi zis generalul, pentru că şi vechile partide au putregaiul lor". „Ştiu firma, ar fi reluat regele, dar nu ştiu ce este în spatele ei..." „Eu sînt cel mai mare adversar al acelora care turbură viaţa internă a statului, oricine ar fi. Avem nevoie de unire, altfel ne prăbuşim", ar fi răspuns generalul. Iată-1 deci pe acest militar încă necunoscut de corpul electoral, apărător al ordinii existente, deci şi al monarhiei, clar suge-rînd în acelaşi timp unirea forţelor politice dispersate. Intra şi *Garda de fier* printre ele ? Asta vroia probabil să ştie şi regele. Dar generalul se feri să se pronunţe. Legionarii însă n-aveau nici-o inllucnţă printre cadrele superioare ale armatei şi atunci au pus ochii pe el şi au început manevrele menite să-1 atragă de partea lor. N-au făcut-o însă direct. Cu cîţiva ani mai înainte nişte rămăşiţe din fostul partid conservator constituisera un nou partid denumit *Liga Vlad Ţepef,* din care făceau parte, printre alţn, Grigore Filipescu, Alex. Perictzeanu, Emil Ottulescu, Nicolae Mareş, (prieten cu viitorul dictator) şi Zizi Cantacuzino, generalul isteric şi ramolit care mai tîrziu prin ţipetele lui patriotarde reuşise să influenţeze completul de judecată militar care judecase şi nu condamnase la moarte pe asasinii liberalului I. Gli. Duca. *Liga Vlad Ţepeş* a făcut parte din parlamentul lorga, din 1931, pînă în 1932, după care şeful acestui partid fan-

tomă, Grigore Filipcscu, a făcut cartel cu ţărăniştii. Ceilalţi şi-au îndreptat atunci privirea spre *Gardă,* căreia, după părerea lor, tocmai asta îi lipsea, adică un stat-major de oameni cu experienţă politică, aşa cum erau ei, şefii *gărzii* fiind, după părerea lor, prea tineri şi prea violenţi. Dar ei înşişi aveau nevoie de „un om de suprafaţă" şi s-au gîndit că nu putea fi un altul mai potrivit şi mai nepătat decît generalul Antoncscu. Doi ani au pîndit ei un moment prielnic pentru a organiza o întîlnire între acest militar prestigios şi Codreanu, şeful Gărzii de fier. Prima perioadă de înulniri n-a dus la nici un rezultat. Generalul era reticent, întrebat, ce program de guvcrnamînt ar avea Garda dacă ar veni la putere, Codreanu s-a dovedit nepregătit să oicrc un răspuns cît de cît coerent. „Nu doresc acum să iau puterea", a spus el. „Atunci de ce agiţi masele ? s-a mirat generalul. Cine să ia puterea ? Dacă împingi ţara la revoluţie, vei avea roadele culese de Kerenskv, fără ca dumneata să fii un Kcrcnsky." Iată-1 deci pe general cunoscător şi temător de consecinţele care pot surveni dacă ridici masele fără să ai un program politic pe care să li-1 oferi : masele fac atunci revoluţie cu program comunist. „Luaţi atunci dumneavoastră puterea şi noi vă sprijinim'', ar fi răspuns Codreanu. Propunere neclară ! Ce însemna *vă sprijinim • Şi cum să ia ?* „Puterea nu e un obiect, domnule Codreanu, pe care pui mîna şi-1 bagi în buzunar, ea aparţine naţiunii şi trebuie s-o faci în numele ei şi al unui ideal de cinste şi dreptate... Altfel unde ajungi ?" Era mult dispreţ, în glasul generalului la adresa acelui extremist care agita tineretul fără să se gîndcască măcar la consecinţele actelor sale... Pe la sfîrşitul anului 1937 Antoncscu este solicitat să intre în guvernul Goga, survenit în urma căderii liberalilor, provocată de cartelul ţărăniştilor cu legionarii... Autorul acestui dezastru politic a fost luliu Maniu, a cărui patimă pentru

combinaţii şi manevre de culise îl orbise atît de tare îneît din dorinţa de a-1 învinge pe Tătărăscu în alegeri nu-şi mai dăduse seama cu cine se unise. Pentru acere timpuri un cartel nu obliga la mare lucru, era adevărat, puteai denunţa oricînd acîul, fără să ai coşmaruri că din punct de vedere moral ai încurajat un partid extremist periculos pentru naţiune să se afirme pe scena politică. Mai tîrziu însă, această celebră figuri a vieţii politice dintre cele doua războaie din ţara noastră avea să j>lătească printr-im sfîrşît tragic, pe patul unei celule, acest act al său de politician mărginit, care uitase că politica nu înseamnă joc pentru putere, ci sacrificiu în slujba colectivităţii naţionale, care nu-ţi dă votul ca să manevrezi la nesfîrşit, cu oricine şi în orice condiţii, numai ca să-ţi înfrîngi adversarii. Impăturin-du-şi buletinul cu semnul partidului tău pe el, omul arunca în urnă o speranţă care îi smulge în acele clipe din inimă un adînc suspin : va fi mai bine ? Lupta lui pentru existenţă va fi mai uşoară ? Viitorul lui şi al numeroşilor îui copii va fi pus la adăpost ? Va putea închide ochii liniştit că ţara e bine apărată, armata bine echipată şi urmaşii săi vor continua să trăiască liberi în ţara lor ? Eşecul guvernării partidelor şi prăbuşirea prestigiului lor în mase în 1937, s-a datorat desigur tocmai faptului că au uitat curn arată privirea şi chipul unui alegător în faţa centrului de votare. Cît timp poţi minţi pe cineva ? Uneori foarte puţin. Anto-nescu nu avea încredere nici în noul ginsern în fruntea căruia se afla marele poet şi refuză să facă parte din el. Regele 11 convocă Ia palat. „Suveranul României uită tot ce-a fost între el şi generalul Antonescu şi-1 roagă să facă şi el la fel", 1-a întiniplnat Caro! al îl-îea cu aceste cuvinte pe fostul şef al Marelui stat-major al armatei. O tăcere grea se aşternuse între cei doi. Toată lumea militară ştia ca generalul îl insultase pe suveran şi că acesta, ca să se răzbune, îl destituise din fruntea Marelui stat-major. Ce se

' întîmplase ? Unii credeau că generalul ar fi refuzat o invî-: taţi-e la o recepţie la palat trimiţînd regelui, în scris, următorul bilet : „Sire, dacă m-aţi fi invitat să vin singur, aş fi executat un ordin, cu soţia mea însă nu pot veni să facă conversaţie cu o ţiitoare". Regele trăia pe atunci, în văzui lumii, cu Lîena Lupescu, o frumoasă evreică, şi se îngrijea prea puţin de faptul că prestigiul monarhiei, era astfel grav atins. Citind biletul, Carol al II-lea ar fi început literalmente să urle, să vină imediat ministrul apărării naţionale şi să pregătească decretul de destituire, în realitate, marele public nu ştia, pe atunci, în fapt, care a fost cauza destituirii şi a celor doua procese din viaţa sa, unul de bigamie, cîştîgat uşor la casaţie, şi unul mai grav, de depăşire de atribuţii, unde a fost strălucit apărat de o rudă a sa îndepărtată, un profesor universitar de drept, Mihai Antonescu, pe care generalul, recunoscător, avea să-1 facă mai întîi ministru şi apoi vicepreşedinte al consiliului. „Sire, i-ar fi răspuns generalul în acea zi cînti fusese chemat să facă parte din guvernul Goga, am fost tîrît în procese, dat afară din Marele stat-smajor, şi acum sînt chemat aici. Nu mai am nimic da adăugat." „Antonescu, ar fi reluat regele, eşti soldat, îţi ordon să iei conducerea Ministerului Comunicaţiilor." „Maiestate, în faţa ordinului mă supun, dar maiestatea voastră ştie cîte nereguli sînt la acest minister. Nu pot patrona necinstea cuibărită acolo şi deci nu voi putea accepta contractele oneroase şi scandaloase încheiate la Ministerul Comunicaţiilor. De ce mă trimiteţi tocmai pe mine acolo ? Aşi fi silit să plec curînd. Socotesc deci că mult mai bine ar fi să mă numiţi la apărarea naţională, unde sînt atîtea lucruri de făcut pentru armată". Regele a acceptat. Mai tîrziu, îngrijorat de ascensiunea legionarilor în alegerile care se pregăteau, 1-a convocat din nou la palat şi 1-a întrebat : „Cunoşti situaţia politică din tară. în locul meu, ce-ai face ?" „Una din două, maiestate, sau trebuie să respecţi constituţia şi în acest caz

este necesar să te slătuieşti cu cei care au dat Jos guvernul "Jătărăscu, domnii Maniu şi Codreanu, sau să dai o lovitură de stat şi sa-ţi alegi un om cu care să faci ce vrei !"" Regele i-a răspuns că preicră prima soluţie, adică sa respecte constituţia, „în acest caz, a reluat Antoncscu, cred că ar fi bine să faceţi un guvern naţionalist cu baze lărgite, Goga, Yaida, Codreanu". „Te însărcinez, a spus atunci Carol al II-lea, să determini o cerere de audienţă la palat a domnilor Maniu şi Codreanu." Generalul a acceptat şi s-a adresat prietenului său, Nicolae Mareş, să-i înlesnească întîi lui o imîinirc cu Codreanu. Şi întîlnirea a avut loc la Predeal în vila generalului. Auzind despre ce e vorba, şeful *Gărzii* a refuzat sa ceară audienţă regelui. Ce vroia de fapt ? Nu-l interesa guvernul Goga-Cuza ? Era cert, cuziştii erau demult adversarii gărzii. „Rău faci, domnule Codreanu, ar fi zis atunci acel Nicolae Mareş, nu- vezi cum generalul Antoncscu îşi deschide drumul ?" „Domnule Mareş, i-ar fi răs-puns Codreanu, drumul mi-1 deschid eu cu sabia''. Şi ar fi schiţat cu braţul întins cîteva mişcări ca şi cînd ar fi avut în clipa aceea cu adevărat o sabie în mîna... Acest răspuns nu i-ar li displăcut generalului, deşi acel Mareş a pretins ulterior că i-ar fi făcut o impresie penibilă. Un lucru însă e cert : cei doi n-au rupt punţile între ei, dimpotrivă, se pare că s-au simţit bine împreună, au ieşit în pădure cu schiurile şi s-au lăsat chiar filmaţi... Şi astfel regele nu reuşi să facă guvernul de coaliţie al partidelor de dreapta, sugerat de general... S-a prăbuşit şi guvernul naţionalist Goga-Cuza clin pricina presiunii internaţionale exercitate asupra regelui : măsurile rasiste ale acestui guvern indignaseră opinia publică democratică din Europa. Carol al II-lea îl alungă de la putere şi cheamă pe patriarhul bisericii să formeze un nou guvern, în care generalul îşi păstra Ministerul Apărării Naţionale... Ce s-a petrecut însă în acei ani cu jelui *Gărzii?*

rCurn i-o fi venit şi de ce tocmai atunci, cînd era atît de aproape de ţelurile sale, după ce atîţia ani dovedise multă viclenie şi prudenţă, îmbinind asasinatul cu apărarea legală la bara justiţiei, ca în procesul Nicadorilor cînd fusese achitat din lipsă de probe ? Ce se întîmplase, deci, de îi venise idcea meschină şi fatală de a trimite lui lorga o scrisoare ofensatoare ? Marele cărturar, indignat, în loc s-o arunce şi el la coş, îi venise şi lui idcea la fel de nefastă pentru el de a o aduce la cunoştinţa regelui, asupra căruia avea o influenţă neştirbită. „Şi ce să fac cu cu ea, dom' profesor ?" 1-ar fi întrebat suveranul. „Maiestate, cer arestarea şi judecarea autorului''. Regele cerc avizul guvernului şi al mai multor personalităţi politice care nu făceau parte din guvern. Antoncscu se opune : „Maiestate, este un abuz ele putere, legionarii vor reacţiona, maiestatea voastră veţi reacţiona din nou şi vom asista la asasinate şi execuţii". Regele însă nu-1 mai ascultă şi se debarasa de acest militar pe care î! suporta din ce în ce mai greu. îi luă Ministerul Apărării Naţionale. Dar previziunea acestuia se împlini ; generalul însă nu ştia că regele urmărea acum să realizeze cea de-a doua soluţie pe care tot acesta i-o sugerase, adică sa dea o lovitură de stat. Pentru aceasta însă trebuia să nu mai respecte constituţia, să decapiteze *garda,* al cărei şef ret uzase să ceară audienţă la palat, să desfiinţeze complet regimul partidelor. Numai astfel putea apoi să guverneze ca dictator. Ocazia de a termina cu Cocireanu, oferită de lorga, trebuia deci folosita fără ezitare. Şi regele o tolosi... Ce-a făcut generalul în timpul dictaturii carliste care s-a prăbuşit după doi am, la cîteva luni după prăbuşirea Franţei şi izgonirea Angliei de pe continent, resimţită de noi îndeosebi prin dictatul de la Viena, cînd o parte clin Ardeal nc-a fost smulsă ? O mare primejdie plutea pe deasupra întregii noastre ţării. Pentru noi şi în general totdeauna pentru urmaşi rămîne o perpetuă enigmă faptul că

fiecare oră a istoriei cheamă pe scenă omul ei, care adesea e menit unui destin tragic. De ce vine acel om pe scenă, cînd nenumărate indicii îi spun că ar trebui să se l crească ? Fapt e că în iulie 1940 şefii marilor partide, gomţi -demult c!e rege din viaţa politică a ţării, clar nu cuminaţi, au continuat, ei, să stea retraşi, deşi purtau o grea răspundere. Şi pe acest vid de putere a apărut generalul. Spre slîrşitul acelui iunie 19-40 acest militar implacabil ceru o audienţă Ia palat care i se acceptă. Lacheul îl înlimpmâ şi îl roagă să treacă pe la adjutantul de serviciu, ceea ce el, indignat, refuză. Atunci îşi făcu apariţia mareşalul palatului. Urdă-reanu, care, uitîndu-sc la el ca prin sticlă, îi spuse : „Domnule general, vă rog să arătaţi care e obiectul audienţei dumneavoastră la rege". „Şi la ce-ţi serveşte dumitale să afli ?" „Aşa cere protocolul *l*" „Ţara se prăbuşeşte şi dumneavoastră vă ţineţi de protocol", i-a răspuns ger.craiul şi a părăsit imediat palatul. Regele, fireşte, află de incident şi trimise un ofiţer adjutant după general, pe care îl primi îndată şi direct. „Antonescu, îi striga el rămînînd în picioare, spune la toţi cu care ai de-a face că nu cu am consimţit la cedarea teritoriilor, ci Consiliul de coroana." „Maiestate, strigă şi generalul, am îndurat umilinţe peste umilinţe pentru ca armata noastră sa fie bine înarmată şi să poată face faţă cu onoare în vremuri de vitregie. Aceste vremuri au venit şi eu am fost împiedicat de oamenii politici ai maiestăţii tale să-mi fac datoria. Vreţi măcar acum, cînd am ajuns numai la începutul catastrofei care a venit ia scadenţa, să mă ascultaţi ?" „Te ascult, Antonescu ! Vorbeşte |" „Sire, o să spun fără patimă, însă deschis, ceea ce am de spus în acest ultim ceas, începu generalul însă deloc fără patimă, cum promisese, cer voie respectuos maiestăţii tale să arunc o scurtă privire înapoi pentru a urmări vinovaţii de azi de la sursă, vinovaţi ce n-au încetat, în ultimii zece ani, cea mai nedemnă persecuţie împotriva mea. Acest lucru e ne-

ccsar fiindcă cel puţin în această clipă, dacă nu va dispărea ura cu care interesaţii şi vizaţii ţi-au prezentat deformat toate strigatele mele de alarmă din trecut, prezenţa mea la palat va fi şi ultima şi nu eu voi purta răspunderea în faţa istoriei şi a ţării de gravele consecinţe care vor decurge de aici. Pentru că, sire, documentele care se găsesc la Mo rele stat-major al armatei arată că a fost un ora care a strigat cu disperare, la timp, de nenumărate ori şi la toate urechile, ca se va aprinde casa. Cum însă maiestatea ta nu vei avea timp să citeşti aceste documente în aceste clipe grele în. care prăbuşirile se vor succeda într-un ritm vertiginos şi coîţii fiarelor duşmane şi ai lichelelor vor începe să apară chiar în capitala ţării, pe la toate colţurile, şi poate nici nu vor mai fi existînd aceste documente în totalitatea lor, îmi iau eu, cu îngăduinţa maiestăţii tale, libertatea de a cita numai cîteva fulgerătoare dar edificatoare fraze. Sire, vă amintiţi mandatul imperativ pe care mi 1-aţi clat în 1933 să organizez şi s'ă redresez armata ? Cu asigurările şi sprijinul regal am pornit la o muncă titanică. Dar chiar a doua zi forţele oculte, toţi beneficiarii incorecţi ai unor situaţii preponderente, toţi invidioşii, toţi cei care făcuseră dovada incuriei şi nepriceperii şi care se simţeau ameninţaţi de prezenţa şi măsurile luate (fiindcă eram hotarît să-i scot cu biciul de pe unde se aciuiaseră şi sugeau ca nişte căpuşe din trupul ţării) s-au coalizat între ei şi mi-au paralizat toate iniţiativele, *cu* scopul secret de a dovedi maiestăţii tale că generalul Antonescu nu este ceea ce pretinde a fi, ci un însetat de putere care nutreşte doar ambiţia de a lovi în toată viaţa politică românească. După numai cîteva luni de zbateri şi de umilinţe am ajuns la convingerea că voi fi înfrînt, chiar dacă formal aveam să mai rămîn încă un an sau doi în fruntea Marelui stat-major. Planul meu general de reorganizare a armatei a rămas literă moartă. Situaţia

este cunoscută. Am declarat primului-ministru: ţara este astăzi într-o totală imposibilitate de a se apăra dacă va fi atacată. Ce facem dacă acest lucru se va întîmpla ? Adăpos-tindu-se în spavcle alianţelor şi al Micii Antante, alianţe şi înţelegeri care sînt bune, dar care nu-şi dovedesc eficienţa decît în clipa cînd vine furtuna (şi astăzi s-au văzut cît au fost ele de eficiente) primul-ministru se uita la mine ca la orice militar care totdeauna a pus şi va pune înaintea omului politic veşnica placă : armata nu c înarmata ! Armata aşa şi pe dincolo ! Şi bineînţeles, bani, atac asupra bugetului, pe care ei, omul politic, trebuie să-1 ţină în echilibru, sa nu cadă de la putere. 1-a.m spus : se pot găsi în această ţara oameni care să nu iie neliniştiţi şi care sa nu se întrebe in fiecare zi cu inima sirînsa şi fruntea încreţită ce ne facem ciacă ne surprind evenimentele nepregătiţi ? Cohorta lor csie nenumărată şi întreabă ce-au făcut aiîţia ani conducătorii ? Răspund eu : S-au certat. Au discutat. Au l acut rîncl pe rînd proiecte peste proiecte şi cu aceeaşi uşurinţă cu care le-au făcut unii, cu aceeaşi uşurinţă le-au rupt alţii. S-au acuzat şi continuă să se acuze reciproc de necirste, ce hoţie şi de nepricepere. I.a fel sa întîmplat la Roma, cînd ca ardea şi cînd barbarii răsturnau, unul după altui, hotarele imperiului. La fel s-a întîmplat cu Bizanţul, cînd turcii erau deja pe străzile Constantinopolului. La fel au făcut nobilii polonezi şi curtenii, în timp ce alţii le tăiau cu spada vaste teritorii din frumoasa lor ţară. Ce e de făcut ? m-a întrebat primul-ministru. Ce e de făcut ? Nici măcar nu e nevoie de atît de mulţi bani, cum s-a spus. Trebuie însă înlăturaţi fără milă toţi şarlatanii, farseorii, feneanţii, toţi prevaricatorii care ridicîndu-sc la treptele de conducere prin alte mijloace decît acelea pe care le dau trecutul, meritul şi munca lor, n-au făcut decît să anihileze acţiunea celor animaţi, desigur foarte mulţi, de gîndul datoriei. Primul-ministru a spus că va lua măsuri. Dar cît de liber este în acţiunile lui un prim-

ministru într-un regim al partidelor ? Gînclul lui este fixat neîncetat la următoarea mişcare a adversarului, în timp ce interesele vitale ale ţârii trec pe planul doi. Gînclul domnului Tătărăscu era cum să cîştigc clin nou viitoarele alegeri şi coşmarul lui era cu ce lovitură împotriva sa vine domnul Maniu de fiecare dată cîncl se întoarce în capitală de la reşedinţa sa din Bădăcin. Sire, cînd un şei de stat-major spune cele arătate mai sus primului-ministru al ţării şi le lasă şi ca documente scrise, din trei una : ori este un nebun, ori este un calomniator, ori spune un adevăr. Faptul că nu am i ost itrediat internat pentru dementă şi faptul că nu am fost pus imediat sub acuzare de calomnie cît şi faptul că nu am fost ele asemenea imediat destituit din înalta funcţie pe care o deţineam, arată ca spuneam un adevăr. Ministrul apărării naţionale, generalul Anghelescu, a continuat să mă saboteze, în cele din urmă consorţiul Lîică, Glatz, colonelul Tătărăscu, Morir/.of, au reuşit să mă dea afară în ciuda furtunoasei şedinţe a parlamentului, care aproba acţiunile mele. Reflectează cineva, acum, sire, din cei vinovaţi, la urmările acţiunilor lor ? Eu, deşi cu nimic nu sînt vinovat, cîncl văd unde am ajuns simt cum îmi sar tîmplele din loc de ruşine, de durere şi ele umilinţă. De la generalul Măldarescu pînă la generalul Samsonovici, de la generalul Uică pînă la generalul Anghelescu, de la acesta pînă la Argcşanu, toţi .miniştrii de război, de la unul pînă la toţi şi de la toţi pînă la unul sînt vinovaţi. Toţi şefii de stat-major de la război şi pînă astăzi, toţi fără nici-o excepţie, în cap cu mine, trebuiesc daţi în judecată." „La cc-ar folosi, Antonescu ?" strigă regele văzînd că generalul se oprise. Patima din glasul acestuia îl răscolise şi pe el, avea o voce parcă sălbatică, simţindu-sc pesemne ameninţat şi hăituit de violenţa gîndirii generalului, zadarnic acoperita sub formulele protocolare, îl ţinuse şi stătuse şi el tot timpul în picioare, în sala tronului. „E prea tîrziu acum, reluă Carol al Il-lca. Important în ceasul

de faţă e să întărim «Partidul Naţiunii» pe care abia l-am înfiinţat. Partidul meu ! După cum bine ştii, am băgat pe domnul Horia Sima în guvern ca ministru al educaţiei naţionale, şeful de acum al *Gîirzii* şi prietenul dumuaîe. In loc să ne ţinem de procese şi răzbunări, mai bine strîngem rîndurile." „Sire, zise generalul fără şovăire, reiuz sa colaborez cu cei vinovaţi d.c situaţia dezastruoasă a armatei, situaţie care ne pune în pericol fiinţa neamul tu. Ar însemna sa-mi leg numele de crimele lor.'[f] „Aşi putea sâ-ţi ordon, dar n-o fac", strigă regele...

De ce n-o făcuse ? Era îndîrjit şi nu vru să-1 mai lase pe general să continue : îşi întoarse faţa, şi militarul care ju-T-a.se credinţă coroanei îşi pocni scurt tocul cizmelor şi se retrase fără să mai rostească nici-un cuvînt. 1:1 era şi mai mdirj.it decît suveranul său... Astfel se încheie audienţa.

Cîteva zile mai urziţi generalul fu ridicat de la vila sa ='din Predeal şi i se fixă domiciliu forţat. De aceea nu i dăduse orclm regele să intre în guvern, fiindcă îi venise chiar atunci ideea să-1 închidă pe acest militar primejdios care, era limpede de la o poştă, vroia puteri totale şi desigur o schimbare de regim totală.

Trebui totuşi să i-o cedeze nu mai tîrziu decît în septembrie .şi să abdice. După dictatul de la Viena el pierdu încrederea tuturor şi, încolţit, îşi aminti de general. Trimise şi-î .chemă la palat şi fără şovăire dc-astă dată îi '.încredinţa puteri dictatoriale şi misiunea de a forma guvernul. Acesta încercă, dar nimeni nu-1 sprijini, toţi cercau abdicarea lui Carol al H-lea, considerat vinovat, ci şi regimul -său, de acceptarea dictatului de la Vicna. Regele încredinţa coroana fiului său Mihai, şi părăsi pentru a doua oara ţara împreună cu Elena l upcscu, de astă dată pentru totdeauna. O săptămînă mai tîrziu generalul îi aducea pe legionari la putere.

IX

•— Ce fac eu, mamă ? începu generalul cu o voce senină, aşfîz$nc!u-se la masă şi gustînd din ţuica tare de Ardeal din care nşi turnă un .păhărel.

Starea aceasta de seninătate i-o transmitea maică-sa. Acasă la el îl muşca aproape totdeauna, cinci intra pe uşă, sentimentul blestemului : iiul soţiei sale se născuse paralitic. Acum era mare, umbla cu rotile. Nici nu-1 ţinea acasă, vederea lui îl demoraliza, mai ales acum, cînd avea nevoie de toată puterea de credinţa în destinul său ; îi închinase un apartament în altă parte şi plătea un om să aibă grijă de ci. Maică-sa, deşi se apropia de optzeci de ani,-el n-o vec'ca bătrînă, lîngă ca simţea că viaţa lui e curata, sau că se putea oncînd îndrepta atîta timp ck:ea trăia.

— Ge s-a întîmplat, Ioane ? ! zise bătrîna văzîndtt-1 că îi
e greu să-i vorbească. Dacă ai fost cumva silit să te minţi pe
tine însuţi, mai zise ca, să n-o faci cu mine, in pe deplin sin
cer cum ai fost totdeauna.

— Mamă, începu generalul cu o voce dramatică, a trecut
o .lună de zile de la masacrul de la Jilava şi din beciurile
poliţiei şi tot nu pot să mă împac cu ghidul că am căzut în-
*-o cursă pe care rni-am întins-o singur şi din care n-o să
.TI â i scap. Cum să mă împac ? Sub numele meu se comit aşa-,
.inate. La ce foloseşte justiţia unei ţari ? Degeaba îmi spun
| oamenii aceia erau vinovaţi dacă vinovăţia lor n-a fost ^abilita c'e justiţie... Ce să fac, mamă ?

— Spurc-.mi şi mie, Ioane, de ce erau vinovaţi oamenii
aceia ? zise bătrîna uitîndu-se la fiul ci cu severitate.

Ţinea mîmilc împreunate ţărăneşte în poală. Apoi, în timp ce el îr.cepu să vorbească, îşi desprcună nninile şi îi puse sar-nalc în farfurie. Fiul ci era crecincios, ţ:nca obiceiurile, dar ea nu avea în clipa aceea altceva, nu se aşteptase că el o să

vrea s-o vadă. Generalul mîncă multă vreme în tăcere. Capul îi era plin ele nume şi ele crime comise ele unii and erau la putere, apoi drept răspuns, ele alţii cînd veniseră ci în locul acelora şi luaseră puterea. Ce să-i spună bătrfnei ? Să-i treacă pe dinainte filmul diavolesc al patimilor umane ? Tocmai ele aceea, pentru ca în sfîrşit justiţia să-şi spună cuvîntul, la două săptămîni după ce luase puterea, dăduse un decret lege ele înfiinţarea unei comisiuni speciale cic Anchetă Criminală, care să cerceteze şi să pună sub acuzare pe toţi cei care săvîrşiscră crime împotriva legionarilor. Dar cum să-i explice maicasii, fiindcă ea 1-ar fi întrebat : crimele legionarilor aveau să fie şi ele judecate ? Că aceste crime nu mai puteau fi judecate ? ! De ce ? Pentru că sînt la putere ! N'-avca să înţeleagă că ăsta era jocul şi că nimeni, în istoric, venind la putere, nu-şi judecă propriii partizani. Bătrîna n-ar fi înţeles.

Comisia aceea, ştia bine, s-a pus pe lucru şi în cîteva săptămîni a emis treizeci şi trei de mandate de arestare, deci toarte repede, şi nu cum i-a reproşat conducerea Legiunii că lucrările tărăgănau. A fost arestat generalul Gabricl Mari-nescu, fost prefect al poliţiei capitalei, şi pe urma sub dictatura lui Carol al 11-lea ministru de interne, au fost arestaţi generalul Ion Bengliu, fost inspector general al jandarmeriei, generalul George Argeşanu, fost prirn-ministru, Radu Pascu, fost prim-prescdintc al Curţii de Apel, colonelul Zeciu, fost prim-procuror militar, maiori şi colonei din jandarmerie, directori c!e poliţie şi de siguranţă, agenţi de poliţie, ofiţeri şi subofiţeri de jandarmi... în luna noiembrie l 938, din ordinul lai Carol al II-lca, toţi aceştia au organizat uciderea lui Corneliu Codreanu şi a celor trei asasini ai fostului prim-ministru Ion Gh. Duca şi a celor zece asasini ai lui Stcîescu, toţi paisprezece deţinuţi în penitenciarul special din Rîmnicu-Sărat Toţi fuseseră judecaţi şi nici unul nu fusese condamnat la moarte. Transportaţi într-o noapte în două camioane spre Bucureşti,, Corneliu Zelea Codreanu şi ceilalţi treisprezece au

fost ucişi pe drum, prin strangulare, de paisprezece jandarmi, în dreptul pădurii Tîncăbeşti, apoi duşi la închisoarea Jilava şi îngropaţi. Pe urmă au fost împuşcaţi avocatul Făgăcîaru şi doi şoferi, lîngă Cluj. A fost ucis locotenentul Nicolae Dumitrescu la prefectura poliţiei capitalei, prin strangulare, în ianuarie anul următor, şi profesorul Vasile Cristescu. Generalul fusese apoi informat, în acei ani, de sinuciderea legionarei Constanţa Grecii, tot la prefectură, în realitate a fost ucisă, apoi aruncată de la etaj m curte. Alţi legionari în număr de şapte au fost tot atunci împuşcaţi în comuna Huedin, tot lîngă Cluj. Pe urmă, o luna mai drziu au fost ucişi prin strangulare, pe drum, învr-o camionetă, şapte legionari pe cînd erau transportaţi de la prefectura poliţiei capitalei la crematoriul Cenuşa, unde au şi ioît incineraţi. Trei legionari din închisoarea legiunii de jandarmi Soroca au dispărut, spunîndu-se că au evadat, în realitate au fost omorîţi şi băgaţi în pamînt cu lopeţile, prin apropiere. A fost împuşcată Nicoleta Nicolescu, o cunoscută legionară, în drum spre Jilava, într-o noapte. Fuseseră împuşcaţi, în mod public, în seara de 21 septembrie 1939, pe locul unde fusese asasinat primul-minisi.ru Armând Călmcscu cei şase asasini ai lui, la care s-au adăugat trei legionari, omorîţi la prefectura poliţiei în aceeaşi zi. în urma acestui asasinat Carol al II-lea dă un ordin de represalii, prin Urdăreanu, a doua zi, şi sînt prinşi şi executaţi peste o sută patruzeci de legionari din toate judeţele, cîtc trei din fiecare judeţ, şi tot atunci sînt împuşcaţi o sută de legionari din închisori, din întreaga ţară, printre care şefi legionari ca 'Ghcorghe Cumă, Victor Dragomircscu şi Gheorghe Clement. Decapitarea Mişcării ! De ce să-i spună toate astea bătrînei ? Să nu mai poată dormi la noapte ? Au fost implicaţi prefecţi de judeţe, miniştri, comandanţi de jandarmi, inspectori şi comisari de poliţie. Toate acestea au fost descoperite şi stabilite de comisiunea specială formata de el,

de Ant-oncscu. Comisia asta însă, nu se ştie de ce, nu era pe placul legionarilor, care urmăreau să se răzbune sir.guxi şi direct, căleînd peste legi şi peste ordinele lui. Şi au şi facut-o-La început a încerca" să se liniştească; sputiîndu-şi că acei o m-cni au scăpat astfel de tortura judecăţii şi a execuţiei,, d pe măsură ce trecea timpul si detaliile care îi er.iu aduse cunoştinţă se înmulţeau,, şi-a dat seama că mîinile lui nu ra sînt curate, pentru că, şi-a spus, dacă unul singur dintre acest a fost nevinovat, şi numai justiţia şi dreptul lor la apărare 1-fi ajun t să răspundă la această întrebare, şi în loc de aceas el a fost executat, el, generalul Antonescu, e responsabil. L. gîndul că acest singur om a putut să trăiască clipa cînd uşi) celulelor s-au deschis şi a văzut pe asasini cu pistoalele î rnîini, simţea că întregul lui destin a luat-o pe un drum fata la capătul căruia, dacă mai trăia, va trebui să răspundă : d a făcut, pe cine a adus l'a putere ?

•— Copiii mei, mamă, zise generalul, pe care i-am crezul curaţi, a căror cămaşă verde am îmbrăcat-o şi pe care i-an ocrotit şi i-am îndrumat, sînt nişte asasini setoşi de smge j nu nişte spirite capabile să înţeleagă ce e justiţia şi drep tatea, ca să poată guverna. La Jilava se găseau şaizeci t cinci de deţinuţi, care trebuiau judecaţi. Nu toţi erau, poate vinovaţi... Nu toţi, poate, aveau aceeaşi vină. Toţi au f os împuşcaţi mişeleşte, orbeşte, din sete ele răzbunare. Dintrr aceştia numai douăzeci şi opt aveau mandate de arestart în regulă ; restul erau arestaţi fără nici o normă, printr-ur abuz scandalos al poliţiei, care e în mîna legionarilor, *şi* trimişi acolo unde aveau de asemeni în mînă o închisoare a lor. Cîţi nevinovaţi, nu unul, vor fi fost printre cei peste douăzeci deţinuţi fără mandate emise de comisiunea spe cială formata de mine ? După ce au terminat cu cei din Jilava, au masacrat alţi deţinuţi la poliţie. La victime s-au găsit despicături în cap, semn că fuseseră folosite, pe lingă pistoale, şi topoarele. Mi s-a relatat că victimele şi-au pus

pătaiale în cap, să nu vadă... Numai Gabric] Marincscu a stat drepţi şi a primit gloanţele înjurîndu-i. Ăstuia nu-i păsa : ştia de mult, încă de pe vremea cînd executase o.rdinele lui Ca-rol al II-lea, ce soartă îl aşteaptă ; ce fac eu, mamă, acum cînd ·nfcmvaţiilc mele duc spre vîrfurile legiunii, care au luat această hotărîre ? După săvîrsirea faptei s-au adunat toţi la *Casa. verde* şi au sărbătorit răzbunarea, au cîatat cântecele lor, care acum nu mi se mai par sfinte, ci cîntecc lugubre de moarte, în jurul cadavrelor care stau lungite la picioarele lor...

-— lorga a fost omorît în acelaşi -timp, nu e aşa, Ioane ?

-— Da, mamă.

•— 'Cum s-a întîmplat ? întrebă bătrîna, a cărei farfurie era albă.

Ea postea, ca toate băwînele, care încep să se desprindă încetul cu încetul ele această lume şi «ă se gînclească -din ce în ce mai mult la lumea -cealaltă. Nu s-ar fi putut spune că înţelesese ce era cu toţi cei care ucisescră şi fuseseră apoi, la TÎndul lor, ucişi. NIM cunoştea şi ce nu cunoşti nu pricepi. Pe lorga insă îl cunoştea. Era om cam din generaţia ei, cu care se mîndrea, şi fiul ci ştia acest lucru. Cum de nu avusese grija de el ? lia nu-i punea această întrebare, îl întreba însă cum s-au întîmplat lucrurile : poate că n-a avut cum să-i împiedice pe acei oameni să facă ce-au făcut?!... Fiul înţelese şi începu să povestească :

— Pînă la cutremurul din noaptea ele nouă spre zece noiembrie, profesorul, după rapoartele pe care Ic-am primit, locuia la Vălcnii-de-Munte, cu doamna Ecaterina lorga, nevastă-sa, şi cu ciimnată-sa, doamna Lucia Bogdan, care nu-i era numai ,rudă, ci şi colaboratoare la instituţiile culturale unde el era conducător. Cît a stat la Vălenii-de-Munte a fost păzit 'de legionari tocmai ca, la ordinul n:cu, profesorul, pe care îl ştiam moralmente răspunzător de moartea **hu** Corneliu Zel^a Codreanu, să nu păţească ceva. Era răs-

punzator moralmente, dar nu în faţa justiţiei şi nu aveam de gîncl să influenţez comisia ca să-1 pună sub acuzare. Eu nu Ic-am spus nimic legionarilor, clar ar fi trebuit să-1 pun sub paza armatei şi nu a lor. Dar n-am putut bănui ca vor trece peste lege şi peste mine... Cei deferiţi comisiei de anchetă la începui au fost închişi la Văcăreşti, conform legilor în vigoare, prefectul poliţiei însă, colonelul Zăvoianu, a restituit mandatele spre a fi emise pe închisoarea Jilava. Comisia, pe drept cuvînt, a refuzat, dar s-au făcut demersuri la ministrul de interne, Constantin Pctroviccscu, şi apoi şi în alte locuri, fără ştirea mea, cu ncbănuind nimic şi fiind de bună-credinţă şi pe deasupra mei oamenii din jurul meu ncavîncl vreun motiv să-şi închipuie ce se punea la cale, şi s-a obţinut modificarea regulamentului închisorilor militare, care mi s-a dat la semnat...

Dar generalul se opri ; masacrele îl obsedau : mama lui îi pusese o întrebare precisă şi el începuse din nou să se gîndească, de astă dată cu voce tare, la ceea ce mai făcuseră „copiii lui" în acea noapte. Da, conform acelui decret, pe care îl semnase fără să-i descopere dedesubturile, puteau să fie arestate la închisoarea militară şi persoanele trimise în prevenţie de comisiumlc de anchetă. Prin acest mijloc, comisiunea a fost silită să dispună transferarea deţinuţilor la Jilava, unde legionarii domneau pe deasupra legilor, rc-fuzînd de pildă să lase să pătrundă avocaţii celor întemniţaţi, spre a le apăra viaţa, deşi aceştia aveau în scris autorizaţia preşedintelui comisiei. Hm ! Puţin le păsa lor ele preşedintele comisiei. După execuţiile de la Jilava s-au întors la prefectură ca nişte bandiţi de codru, uncie le-au continuat, oameni cu galoane de ofiţeri în poliţie, puşi acolo sa apere populaţia de crime şi nu să le săvîrşească ci. Fiindcă închisoarea Jilava era o închisoare militară, prmi-procurorul militar a fost sesizat telefonic de comandantul închisorii despre măcelul petrecut acolo. Prim-procurorul

a anunţat şi el telefonic, între alţii, pe comisarul de serviciu, un amare Tofan, de la prefectura poliţiei. Ăsta da şi el telefon prefectului Zăvoianu, clar nu 1-a găsit ; era pesemne -la Casa verde, să sărbătorească răzbunarea. L-a găsit în schimb pe maiorul Oraşeanu, care s-a înfuriat şi i-a interzis să raporteze cc'c unîmplate Parchetului civil. Peste puţin timp acelaşi comisar Tofan află şi de omorurile din aresturile poliţiei şi îşi dă raportul celor doi, Zăvoianu şi Oraşeanu, care sosiseră şi ei între timp la prefectură. Ăştia îi interzic sa emită vreo hîrtic oficiala către Parchet. „Da, a zis acest Toi an-, clar am şi anunţat telefonic pe procurorul de serviciu." în clipa aceea procurorul acela şi cu prim-' procurorul tocmai intrau pe uşă. Au cerut să fie conduşi în beciurile poliţiei. Au coborît jos şi acolo au văzut, prin gratii, cadavrele, în acest timp, Oraşeanu îi spunea acelui comisar Tofan : „Ţi-ai mîncat capul ! Nu cunoşti răzbunarea legionară. O vei cunoaşte *l"* După aceea a coborît în arest, uncie a dat ordin soiului arestului să spele sîngelc şi să şteargă toate urmele, air.eninţîndu-i pe toţi, chiar şi *pe* -• soldaţii care fuseseră de garda, să-şi ţină gura. Şi şi-o ţin ! Nit toţi. Ancheta însă c îngreuiată, martorii principali neaga, indiciile smt spulberate. Toate astea s-au petrecut în cursul nopţii de douăzeci şi şase noiembrie.

— ...A doua zs, după prinz, uşa camerei doamnei lorga s-a deschis şi trei persoane au apărut în, prag, zise generalul. Alţi patru se găseau în camera alăturată. Din cauza cutremurului casa profesorului se ciărîmase şi el se mutase în vila sa de la Sinaia unde lucra la o nouă operă, *Istoria universala.* După cele relatate de ai lui, marele savant ştia că viitorul său este destul de sumbru şi că nu crede că legionarii îl vor lasă multă vreme în viaţa. Dacă e aşa, i-ar fi spus ai lui, de ce nu pleca din ţară ? Ar putea să se ducă în Italia şi să locuiască în Casa Românească din Veneţia, pînă la limpezirea situaţiei. El a răspuns atunci că nu c

laş să-şî părăsească ţara. Să fi fost ăs-ta cu adevărat gîncîuî lui ? I-aş fi dat imediat paşaportul, căci nu voiam ca prezenţa lui în ţară sa fie veşnic o ispită pentru cine ştie ce act nechibzuit din partea vreunui fanatic legionar. Din partea celor fanatizaţi te poţi aştepta la orice surpriza. Regreî acum ca nu i-arn dat un ordin de exil. I-aşi fi salvat viaţa. D'ar eu cred mai- degrabă că profesorul se temea ca nu cumva printr-o cerere de plecare, să nu precipite răzbunarea duşmanilor săi, pe care prezenţa mea în fruntea statului îi putea ţnrc în frîu şi, cine ştie, pînă la unaă sa poată astfel scăpa şi să-şi- vadă liniştit ele lucrările lui. Şi evenimentele au- dovedit că avea dreptate. Desigur,, aşi fi putut să-i dau o escowtă care să-1 însoţească pînă la ieşirea din ţară, m-Krrnură. generalul izbit de acest glrrcl care dacă i-ar fi venit la timp-,, crima na s-ar mai fi comis,

— Şi de ce nu- i-ai da-t-o<, Ioane *~i*

Marna şi fiul rimaseră năuciţi, uitîndu-se unul la altul fără să clipească, lată, deodată, pusă în faţă, fără putinţă de a o rnai ocoli, *vina,* fatala vină pentru care oamenii acestei ţări nu-1 vor. iersa niciodată. Şi încă, mama lui nu ştia cît de mare era această vină ! Numai el ştia că totul se petrecuse fiindcă el, generaltil, făcuse, în acele prime luni de guvernare, o iuziune şi spirituală şi afectivă cu legionarii (deşi crimele lor anterioare ar fi trebuit să-1 îndemne la prudenţă) şi le dăduse, în fond, *minä libera.* Cert, marels savant nu era un om pe care să-1 iubeşti ca politician, dai! nu asta era valoarea lui în ochii poporului şi el ar fi trebuit să nu-1. uite, să-1 pună sub pază, da, să-1 scoată din ţară şi- să-i salveze viaţa.

— Mamă, îşi feri el privirea mohorît,
am fost înşelat;
mi-a plăcut elanul lor spiritual, sacrificiul
lor de sine...

Care elan spiritual ? Avea memorie bună fiul ei, uitase ? Asasinatele anterioare dovedeau nu elan spiritual, ci cuki-

varea exaltată a terorismului... Fanatismul răzbunării poate duce şi la: sacrificiul de sise,. clar poate oare, această stare de spirit sălbatica, să poarte numele nobil ele sacrificiu de sine ? Bătrîna însă îţi cruţă, fiul;

— Bine, Ioane, aii fost înşelat, te cred, spune mai depărta
cum s-au petrecut lucrurile cu lorga.

— în ziua irceea, cînct i-a văzut pe acei inşi. barînd uşa
de la intrare, doamna lorga s-a ridicat nelinişti tă de la
biroul ei şi i^a întrebat cine sînt. Unul dintre indivizi i-a
răspuns : „Poliţia legionară, ai Capitalei. Am venit să-1 luăm
pe domnul profesor lorga pentru un interogatoriu." „Pro
fesorul e bolnav, le-a răspuns femeia, nu poate ieşi nică
ieri." „Bolnav ? ! [s]~[a] mirat unul dintre ei. După cîte ştim
noi, e perfect sănătos." în clipa aceea a intrat pe uşă bu
cătăreasa, cu tava cu ceai pentru profesor. Doamna lorga
i-a făcut un semn disperat să plece de-acolo, dar indivizii
s-au luat după ea, care i-a dus în odaia unde lorga lucra,
Curînd au coberit iarăşi în odaia doamnei, cu profesorul
înainte, în vestibul savantul s-a îmbrăcat şi în timp ce vroia
să-şi pună galoşii a avut presentimentul morţii şi a avut
o ezitare: ,,Am voie, i-a întrebat el pe cei şapte, să-mi iau
galoşii ?" Adică voi rămîne în viaţă şi în acest caz galoşii
îmi trebuiesc, sau mă veţi ucide şi în acest caz galoşii
nu-nii mai sînt de folos ? Fireşte, nu-i costa nimic pe aceia
să-i spună că da, da, îţi vor fi strict necesari, dar s-ar fi
putut să-1 tortureze şi să-i răspundă în doi peri, şi atunci
soţia a alungat cu spontaneitate această clipă grea şi a răs
puns ea în locul acelora : „Te rog să-ţi iei galoşii, fiindcă
poţi să răceşti". Profesorul a vrut apoi să meargă la baie,
dar. cei şapta 1-au împiedicat: „N-avem timp", i-au spus ei.
Au coborît şi au ieşit. Unul din ei îşi

uitase pălăria în bi
roul profesorului şi i-a cerut
servitoarei să i-o aducă, în
acest timp, lorga, s-a adresat soţiei sale :
„Te rog să ai grijă,
i-a zis. eli de notele de la *Istoria universală.* Ştii cît am

m

muncit îa ele, vezi sa nu se piardă.“ Ce însemnau aceste cuvinte ? Savantul spera, în acea clipa, ca se va reîntoarce mai devreme sau mai tî'rziu şi va putea din nou sa utilizeze acele note ? O maşină era garată ceva mai jos şi. în drum spre ea grupul s a întilnit cu fiica profesorului, care, speriată, auzind ca tatăl ei e dus la Bucureşti la un interogatoriu, a cerut să fie luată şi ea. I s-a răspuns însă sec : „Nu e loc î'n maşina". Profesorul a fost aşezat în faţă împreună cu unul. din indivizi, restul în spate, în timp ce unul a rămas pe jos şi i-a salutat pe cei care au plecat cu salutul legionar,.. A doua zi corpul savantului a fost găsit împuşcat pe c.impui de lîngă comuna Strejmc. S-au tras in el nouă gloanţe de pistol, înainte de a fi ucis, marele savant fusese torturat şi batjocorit, avea barba smulsă şi pe corp urme de lovituri, răni, tăieturi...

— Ioane, /.ise batrîna palidă, de ce i-ai adus tu pe oa
menii ăştia la putere ?

Acum nu mai vroia să-1 cruţe.

Povestirea o zguduise.

— Mamă, zise generalul imediat, semn că se aştepta ca
ea să-i pună această întrebare, de ce am venit eu însumi
!a purere ? Ca sa salvez ţara ! Şi i-am adus pe legionari cu
mine fiindcă aşa cum îţi spusei am crezut că martirii ior
s în t pentru ei nu un prilej cie răzbunări şi fărădelegi ci
un permanent imbold de sacrificiu pentru binele ţării.

Kxpresia batrînei era de surzenie. Răspunsul n-o mulţumea.

— Da, ai crezut, clar de ce ai crezut! ? zise ca. Asta c
întrebarea şi la ca trebuie să răspunzi.

Fiul ramase tăcut şi copleşit.

— De ce am crezut ? Cum s-ar fi putut altfel ? Nici în
cei care se jertfesc nu mai putem crede î Atunci în cine
să credem ? în jidani şi masoni ? în bolşevici ?

— Ioane, cu mine nu vorbi aşa, că eu nu ştiu cine stnt
nici jidanii, nici bolşevicii şi nici masonii, zise batrîna, chiar

'clacă tu o să încerci sa-mi explici. Orice mi-ai spune,-nu poţi învinui pe oameni de la Dumnezeu, ca evreii, că sînî evrei, ca şi cînd ei s-ar fi hotarît în burţile mamelor lor să fie jidani pe pămînt, ca să poată alţi oameni, care nici ; ci n-au avut nici un rol cînd s-a hotarît, în burţile mamelor lor romînce, să fie români, sa-i împuşte pe urmă cînd s-or face mari pe cei care s-au născut din burţi cie evreice.

Bătrîna era foarte indignată. La continua, liniştită, însă niîă. Nu de la mine ai învăţat toate astea, ci de la legionari.

Şi nu de mic, şi nici cie tînăr, ci de curînd !

— N-am învăţat, mamă, nimic de la ei, dar m-am înîîlnit cu ci în ideca că nimeni n-a cîştigat în ţara românească aur din aer, nimeni n-a făcut averi din nimic, ci din sudoarea tuturor. Şi cei mai bogaţi oameni de la noi, posesori de aur şi de industrii, sînt tocmai evreii.

— Asta e altceva, zise bătrîna, n-ai decît să cercetezi cine a făcut averi şi a îngrămădit aur din sudoarea tuturor şi să le ici averile şi aurul îndărăt, dar nu numai de la evrei, ci şi de la români. Sau crezi că hoţul român e mai breaz clccît hoţul evreu ?

Şi se ridică şi îi aduse fiului caltaboşi şi îi dădu să desfacă o sticlă de vin. Ger.cralul avea umerii încovoiaţi.

— Dar eu am auzit, continuă bătrîna, şi nu de acum, dar n-am vrut să-ţi spun fiindcă mi-am închipuit că ştii, ca legionarii încă din primele zile au început să intre prin case cu pistoalele în mînă şi sa înspăimânte copiii, să bată lumea în piaţa publica, sa aresteze şi să omoare, să-şi însu şeascâ prăvălii şi magazine cu forţa, silindu-i pe evrei cu revolverul în ureche să semneze că le-ar fi vînclut, să ocupe clădiri, să ia oamenilor maşinile de pe stradă. Asta de la început, Ioane. Şi tu ai îmbrăcat cămaşa lor verde î Ce zice lumea asta ?

12*

— Mamă, şapte zile să fi -fost pe săptărnînă în una singura şi tot xi-aşi 'fi putut, chiar de la început, să-mi dau seama de tot... Mizera gîndul 'la un -singur lucru : Cu cine să ne aheai acum ? '] ara e in pericol. Şi am hotărit : ne cşezăm pe Axa Roma-Berhn şi mergem -sută la sută în această direcţie. Ori triumfăm cu Axa, ori aiciem cu Axa. Dacă vom cădea cu Axa, de pe hartă -*nu* vom 'dispărea, o -naţiune constituie o realitate, peste care nu se poate trece, cade doar regimul. Ce putem face după ce politica franco-engleză ne-a adus unde ne-a adus ? Să 'luptăm noi -singuri cu toţi ?

Dar pe bătrînă n-o interesa orientarea externă a regimului, ci cea internă.

— Ce-ai avut nevoie de Jegionan ?

Aceeaşi -întrebare 'necruţătoare. 'Bă'trîna continuă :

— De la început trebuia să vezi »cc iaci cu ei. 'Ori, ori 1

•— Mamă, zise generalul, le-am spus : Curtaţi ce-a fost în trecut şi nu căutaţi să vă sustrageţi de la răspundere în faţa legii, fiindcă eu aflu şi ţin'minte...

Iii na ! Mare 'lucru !e-a spus'! Şi -dacă a aflat şi a ţinut minte, ce-a făcut ?'! Bătrînă era furioasă.

Generalul dădu farfuria la o parte şi îi turnă întîi mamei sale, apoi iui, din sticla cu vin alb. între 'timp bătrînă mîn-case şi ea puţină brinză.

— Sărut mîna, .mamă, şi la mulţi ani ide sfîntul ajun... Nu ţi-am spus, diseară „trebuie să mă duc la preşedinţie să sărbătorim, membrii guvernului, cu Iloria Sima, împreună cu suveranul şi rcgina-mama, pomul de Crăciun... Ţi-n-c'hipui cu ce mtmă mă duc...

Generalul bau şi umeni săi se mai ridicară.

— ...Le-am spus, mamă, de la început : noi sa-i lăsăm pe cei care au comis ilegalităţi să-i condamne istoria. Eu nu i-am l acut lui Carol al II-!ea nimic cînd am avut în mînă puterea, deşi el c cel mai mare vinovat de represiunile care au fost ordonate împotriva voastră şi

de situaţja tarii,

aşa cum. ne-a lăsat-o moştenire. Sire, i-am *spus,* trebuie să pleci, ai pierdut încrederea poporului tău, generaţiile viitoare te vor judeca. Dar nu i-am arestat şi nu i-am trimis eu în faţa unui tribunal. Vă spun asta pentru binele vostru. Eu sîut batrîn ţi curind dispar. Voi rărnîneţi... Şi vă rnaî spun ceva : n-am nici o ambiţie personală. Cînd am ajuns ce-am ajuns, nu sînt nebun să cred că voi ajunge eu regele României sau al Rusiei... Nu m-au ascultat, deşi toate problemele le abordam împreună înv consiliul de miniştri, îi povăţuiarn, le puneam la. dispoziţie întreaga mea experienţă de viaţă.

Da, era adevărat, dar vedea bine cu ochii lui cum îi răspundeau în doi peri, sau făceau pe naivii cînd le aducea fapte ţi nu lua nici o măsură contra lor. I se raporta : comisarii de românizare fac abuzuri (şi încă ştia singur că stihia aceasta care începuse, cu. românizarea, era străină de spiritul poporului, dar îşi dăduse aprobarea). Domnul ministru al economiei naţionale îi răspundea candid : „Am auzit şi cu că s-au făcut abuzuri, însă nu mi s-au dat nume ! Unii comisari, în loc să-i ţină în loc pe jidani, s-au pus de acord cu ei."

Ia uite ! Să te indignezi, nu altceva ! Dacă i-ar spune mamei ar pufni în rîs, cît e ea de bătrînă şi severă. Şi ca să-1 arate că sufletul lui fusese tot timpul chinuit de problemele tragice ale regimului său (asta vroia să arate, că erau tragice, fiindcă el n-a vrut să se întîmple toate acestea) generalul continuă :

— ...Le-am spus : instituţiile noastre fundamentale, biserica, şcoala, magistratura, armata, trebuie să funcţioneze într-o notă de continuitate şi legalitate. Dacă le perturbăm activitatea prin introducerea abuzivă a politicii, le abatem de la menirea lor. Călinescu, Carol al II-lea, Gavrilă Mari-nescu s-au crezut eterni şi de aceea au făcut ce-au făcut. Eu nu pot urma drumul acesta căci nu vreau ca mîine să mă duc în faţa comisiei de anchetă. Vreţi să suspendaţi inamq->

vibilltatca pe timp de un an. Nu pot sa aprob aşa ceva ! Ce-a r ajunge magistratul ? Un biet om hăituit de factorul politic şi nu unul chemat să judece ţi să aplice icgile. Dacă începeţi cu răzbunări şi loviri va veţi ridica opinia publică în cap... l.e-am spus, preţurile cresc, luaţi, măsuri. Resping ideea cartelelor, dar organizaţi aprovizionarea, dormiţi acasă, nu pierdeţi nopţile în şedinţe secrete ele cuiburi. Ce secrete aveţi de ascuns ?... Mi se aduce la cunoştinţă că profesorul lacobovici, un mare chirurg, c destituit din funcţia de medic primar al Aşezămintelor Brîncoveneşti, ca să vină în locul lui un medic legionar. Am ordonat : Ministerul Justiţiei ! liste o crimă să ne batem joc de puţinii oameni de ştiinţă pe care îi avem. li.u nu sînt o lirma închiriata de oameni care comit acte care depăşesc relele fostului regim. Rog pe domnul ministru lasmschi să transmită aceasta rezoluţie a mea domnilor de la spitalul Brîncovenesc, care dacă nu înţeleg aceasta, dovedesc că nu merită locurile pe care Ic-au ocupat şi trebuiesc schimbaţi fără întîrziere.

Le Conducător cita şi el un caz în care intervenise. Dar uita să-i spună mă n; ei sale miile de cazuri în care se să-vîrşiseră abuzuri asemănătoare, şi de care el ştia bine.

-— Degeaba mă învinuieşti, mamă, continuă generalul, că mă port rău cu evreii. Eu n-am urmat nici exemplul domnului Hitlcr, să-i bag în lagăre. Lc-am cerut doar celor care au venit în ţară în ultimii trei ani să plece în răstimp de două luni.

•— Unde să plece, Ioane ? zise batrîna.

•— De unde au venit.

— Şi dacă au venit tocmai din Germania domnului Hitlcr ?

— Ce pot să fac cu ? zise generalul. Să se ducă în Pales tina. Acolo c ţara lor. Şi sînt şi englezi acolo, care pot să-i protejeze, în orice caz, am dat ordine severe să se înceteze cu samavolniciile împotriva lor, şi s-au încetat.

Nu era adevărat, dar trebuia s-o liniştească pe bătrînă !

-— Dar vezi că ei nu pleacă şi mă silesc în telul ăsta să-i bag în lagăre. Şi cîncl pleacă duc cu ei mari sume ele bani, aur, valuta străină, costume de haine, cîte douăzeci deodată ! exclamă generalul indignat.

— Şi ce-ţi trebuie ţie costumele lor ? zise bătrînă cu dispreţ. L.şti şei ui statului, ai timp să le numeri costumele ?
Şi zici că nu-i bagi în lagăre. De ce îi bagi ?

Generalul se mohorî .si mai mult.

— Pentru că s-au apucat de comerţ, de comunism, de tot felul ce agitaţii.

— Da ? zise bătrînă. Şi de cînd comerţul a devenit o '. agitaţie ?

•— Am vrut să spun speculă...

Se bîlbîia în faţa ci. Reluă, înclîrjit :

— Să stea acolo, în lagăre, pînă se vor hotărî să plece din ţara. Eu trebuie să mă ţin c!c cuvînt. Am anunţat un lucru ; pe care nu 1-am făcut, adică nu i-am băgat în lagăr pîna : acuma, şi ci (jidanii) îşi bat joc c!e mine. Trebuie să luăm această măsură şi să-i silim pe jidani să muncească, pentru ca numai aşa îi vom face sa plece. Şi măsura asta o s-o luăm nu numai pentru ci, ci şi pentru greci, armeni, ţigani, care au intrat clandestin în ţară.

Hotărît, acest lucru nu-i plăcea deloc bătrînei mame. Ridică vocea :

— Cine ţi-a dat ţie dreptul să goneşti din ţara oameni care se simt linie la noi ? Niciodată nu s-a întîmplat asta în istoric. Sîntcm un popor ospitalier şi am rămas totuşi ro mâni de a lungul veacurilor. Cine îţi dă dreptul ? repetă bătrînă. Ce lege ? Unde s-a mai pomenit una ca asta ?

•— Mamă, şopti generalul, orice stat are dreptul să controleze imigrările. Nu e o noutate ceea ce facem noi. în Rusia de azi, de pildă, nu intră nimeni. Şi mîinc-poimîine s.: Stateie Unite vor începe să nu mai primească cu braţele

deschise chiar pe toţi aventurierii... După douăzeci şi şapte noiembrie am desfiinţat poliţia legionară şi portul de armă individual, reluă generalul cu aerul că a convins-.o pe mama lui în chestiunea evreiască şi poate acum să continue neturburat, şi am convocat imediat consiliul de miniştri. Ştiam totul, şi n-aveam de ales : ori alung imediat mişcarea legionară de la putere şi o desfiinţez ca partid poiiiic, şi atunci eram obligat să trimit toate vîrfurile legionare în faţa comisiei speciale de anchetă, lucru care m-am hotărît că nu-1 puteam face fără să provoc războiul civil în ţara, cu mari primejdii pentru hotarele noastre, cri mă prefac că nu acord lucrurilor decît o gravitate de circumstanţă, folosind însă prilejul să le iau pentru început la toţi armele, sa-i scot din poliţie şi treptat şi din alte posturi cheie, de pildă sa schimb încetul cu încetul pe toţi prefecţii de judeţe legionari şi primarii de prin comune... în ce priveşte viitorul, vom mai vedea.

Fireşte, alesese ultima soluţie. Şedinţa începuse pe tema ordinii în ţară. Ministrul de interne, Petrovicescu, întrebat fiind, răspunsese desigur că rapoartele primite de la inspectoratul jandarmeriei arătau că liniştea cea mai perfectă domnea în toată ţara. Nu s-a semnalat nicăieri vreun incident. De la Siguranţă a primit aceleaşi informaţii în ceea ce priveşte capitala. Auzindu-1 pe canalia asta vorbind astfel luase hotărîrea ca la prima ocazie sa-1 destituie pe ci, pe directorul general al Siguranţei, Ghika, şi pe ajutorul acestuia, Maimuca. Ăştia trei ştiau totul şi îi aruncaseră totdeauna în obraz minciunile cele mai neruşinate. „Dumneata, i-a spus, ai mai venit în consiliu cu astfel de ra-poartc în timp ce noi ne-am pomenit cu ceea ce ş;im cu toţii că s-a petrecut. Te rog sa iei imediat măsuri şi să schimbi toţi primarii legionari care nu sînt oameni de seamă, gospodari respectaţi în sat. in douăzeci de zile îmi,

raportezi de executare. La sate nu se face p.oKtică, ci se tace gospodărie, se face administraţie. Vreau sa ştiu ee primari erau la 6 septembrie, ce primari s-au schimbat, care este situaţia şi ce primari se schimbă în urma ordinului dat... în ai doilea rîncl, să se înceteze cu răzbunările pe întreg teritoriul ţării ; foştii jandarmi, toţii comisanii şi agenţii care au comis acte de violenţă şi bestialitate, să fie scoşi, dar să se înceteze ea execuţiile. Dacă mai aud de violări de domiciliu sau ridicări de persoane, pentru aceasta veţi trage toate consecinţele, domnule ministru de interne. Un alt punct : la gări,, la autordtăţi, nu mai are ce căuta garda legionară. Avem pentru asta organele de siguranţă al<t statului. Nici kt radio,, met la poştă, nici la telefoane nu naai au ce căuta aceste gărzi. Ele nu pot servi decît pentru serviciile lor legionare. Şi repet : cuie mai poartă în mod individual, şi izolat, pe străzi, armă, va li dezarmat imediat şi diat pe mîna justiţiei. Nici dumneavoastră nu aveţi voie să purtaţi armă, eu atît mai mult n.-au dreptul s-o poarte adolescenţii de şaisprezece ani. Veţi evacua toate casele şi antreprizele ocupate ilegal, sau prin vînzări silite. Am auzit că şi miniştrii s-au instalat confortabil în case care au le aparţin. Cine v-a dat dreptul să dispuneţi astfel de averea altuia ? Această stare de anarhie trebuie să înceteze !" „Aţi spus, domnule general, că sîntem responsabili de departamentele noastre, a luat cuvîntul atunci Rioşanti. Ca să fiu responsabil eu, ca ministru al poliţiei, şi al siguranţei, ar trebui ca atît la poliţie cit şi la siguranţă să am oamenii mei. Ori, eu nu sînt sigur nici de domnul Mironovlci, pre-lectul poliţiei capitalei, nici de domnii Ghika şi Maimuca ci e la siguranţă. Pentru actele lor eu declar în mod oiicial că nu pot răspunde." ,,Da, i-a confirmat, şi eu am auzit că domnul Ghika ar ii scos din vamă o mie două sute de revolvere, pe care le-a împărţit nu ştiu cui. Să anchetezi : pentru ce omul ordinii împarte arme, în ce, scop şi pe banii

cui Ic-a cumpărat?" „Domnul Ghika nici nu mai tratează cu mine, a zis Rioşanu. iar Domnul Mironovici, noul prclect de poliţie, nici pînă acum nu s-a prezentat la mine să depună jiirămîntul." ,,Cheamă-l la minister şi dacă nu vine, vom pune în locul lui alt prefect. La fel şi cu şeful Siguranţei, domnul Ghika. Dacă nu intră în ordinea legală, să-mi propui alt şei de siguranţă. Spuncţi-i domnului Ghika imediat că îl voi destitui în cîtcva ore clacă îşi mai permite să ignore guvernul generalului Antonescu."

Ştia că n-o va face, clar ştia în acelaşi timp că nici Ghika nu-1 va sfida. y\cest avertisment era dat pentru oarr.cni ai aceluiaşi regim, în acelaşi timp însă pentru a se asigura că hotărîrilc acestea se vor executa 1-a chemat după aceea pe ministrul armatei de uscat care nu era legionar, bineînţeles, atîta prudenţă avusese sa ţină acest minister sub iran ă şi i-a clat ordinele necesare.

— Ca sa nu-i alarmez, zrse gereralul adresîndu-se iar mamei sale, în timp ce se ridica de la masă şi se aşeza într-un fotoliu, mai mulţumit acum de sine vâzînd că mai-că-sa nu-1 mai întrerupea, am trecut la chestiuni curente. Soţia mea a primit o scrisoare ce la doctorul Costir.cscu... Doctorul asta, prin munca lui, a realizat la Moroeni nişte sanatorii minunate, aşa cum nu a reuşit statul să facă niciodată. Am fost acolo şi am văzut. Rar găseşti, chiar în străinătate, condiţiuni mai perfecte şi mai proprii ca acestea. După atîtea decepţii pe care le-am avut vizitînd alte spitale, am avut în sfîrşit satisfacţia să găsesc o instituţie admirabil condusă, organizată şi utilată clin toate piiviuţele şi i-am lăudat public printr-un comunicat. Ei bine, tocir.ai chici doctorul Costincscu citea rîndurile melc, au venit şi 1-au dat afară ca pc-un servitor, cînd aceasta era tocmai opera lui de-o viaţă. „Domnule lasinschi, i-am spus eu acestui incapabil, dumneata, ca ministru al sănătăţii, cum ai putut săvîrşi o astfel de samavolnicie ?" „Domnule general, zice,

cei care nc-au cerut acest lucru spun că - acolo sînt multe nereguli." „Le-ai constatat dumneata ?" „Nu !" „Cînd vei avc.i mai multă experienţă şi vei trece prin ce-a trecut generalul Antoncscu, vei vedea că sînt oameni care nu se dau în laturi de la nimic, numai ca să ajungă cît mai sus. Aşa a ajuns generalul Argcşanu prim-ministru, acest om care nu era în stare să citească un ziar... A făcut cineva anchetă ca să se vadă clacă există nereguli, cum ţi s-a spus dumitale *:*" „Acum se face." „Procedura, este inversă : întîi anchetă, şi apoi măsura. Dar eu m-am dus acolo şi te rog şi pe dumneata să pierzi o zi, să te duci, şi ai să te închini şi dumneata ca român în faţa acestei opere. Daca ai fi văzut dumneata această operă înainte, nu te-ai fi luat după toate şoaptele." Ştiam eu că nu se luase după şoapte. Era o hotărîre directa şi cinică a acestui lasinschi. Ce mă interesa pe mine însă era să le adorm bănuielile : vedeţi, parcă le spuneam, discutăm, guvernăm împreuna. Intraţi în legalitate şi totul *c* în ordine. „Aşi fi fericit ca măcar unul la sută din ce este acolo să fie la toate spitalele noastre, i-am mai spus. Numai aşa nereguli să ne dea Dumnezeu în ţara românească. Sub administraţia generalului Antonescu, nu urez să fie alte nereguli decît aceste nereguli de care spui dumneata că ar fi. Dacă prin aceste nereguli semnalate de dumneata, s-a creat aceasta situaţie înfloritoare, eu sînt fericit."

Luaţi din scurt, Ghika şi Maimuca şi Radu Mironovici au intrat în legalitate. Arătau foarte docili în şedinţa de consiliu care a urmat. Ca şi generalul, jucau şi ci comedia înţelegerii. Dar între timp acel Rioşanu îi raportă că ministrul de interne, Petroviccscu, nu executa totuşi ordinele lui, ale Conducătorului, iar Horia Sima, care era vicepreşedinte de consiliu, deci mina lui dreaptă şi care putea să-i vorbească direct, făcuse să se producă între ei un schimb de scrisori : avea nevoie de documente, ca să explice cu ajutorul lor ceea ce avea de gînd să facă, adică să arunce

vina pe el în cazul că va ajunge vreodată să ia puterea deplină. Ce spunea în prima scrisoare, dar şi în a doua ? Că îi aşteaptă un faliment economic, deoarece un regim legionar nu poate să -dăinuiască cu o structura economică liberală. Şi că aici e centrul nevralgic al problemei şi nicăieri în altă parte. Şi 'încă ceva : că e crist că <orice îi semnala în acest domenia el, generalul, privea tta/ul cu neîncredere. Cum să nu primească ? Atlt în Germania cît şi în Italia domnul Hitler şi -ducele Mussolini s-au sprijinit pe economia burgheză, îîl -rra ptftea dă'rîma economia liberală, inclusiv pe cea -evreiască, fiindcă această economie era a burgheziei româneşti. „Vreţi să conduceţi odată cu mine, dar două capete rra pot dace un singur corp, îi răspunsese Ivii Horia Sima, bineînţeles to-t în scris... Lăsaţi-mă să guvernez, altfel nu va fi bine. Vă restitui scrisoarea." A urmat o nouă scrisoare, în caTe se spunea că e necesară o guvernare totalitară, în spirit legionar, că un mare asalt al lumii vechi găseşte în el, ;rî generai, un om încrezător şi că duhul legionar îi depăşeşte pe toţi. Cu alte-cuvinte, să se supună lui. I-a răsptms repetîrrd că un organism politic, social şi economic trebuie să asculte de o singură conducere. Şeful regimului legionar era el, generalul. De aceea îmbrăcase cămaşa -verde...

— Rioşanu însă, mamă, continua să-mi aducă rapoarte din care -reieşea că legionarii se organizează şi se înarmează, în ce scop ? Acum, în ajunul sărbătorilor mi s-a semnalat că există indicii că de Anul nou se pregătesc să comită în toată ţara astfel de omoruri încît cele de pînă acum sîm doar nişte exerciţii palide. Ar fi vorba să fie asasinaţi top foştii oameni politici 'din sate şi oraşe, pentru ca ţara ;să înceapă noul an purificată de „lepra trecutului". Am daî ordin lui Rioşanu să ia măsuri energice şi am alarmat armata să împiedice această noapte a sfîntului Bartholomeu legionar. Abil, Horia Sima a bătut în retragere şi a trimis o telegramă

prefecţilor, că pe baza unei informaţii false s-a transmis un ordin clin partea internelor ca să se vegheze la viaţa foştilor oameni politici care ar fi ameninţată. Nimic, a zis el, nu este adevărat, dar prefecţii sa aibă totuşi grijă ca anumiţi agenţi provocatori să nu profite de sărbători şi să se dedea la turnurări. Deci, mamă, aceşti oameni nici nu se gîndesc sa mă asculte. Ei vor ca eu să devin în nuna lor un om de paie. Şi nici măcar asta pentru multă vreme. Continuă şi vor continua să pună la calc noi răzbunări. Dacă sînt şi eu pe listă ? Dacă numele meu e deja trecut pe una din echipele lor ale morţii şi acea echipă a morţii a şi jurat să mă omoare ? De-asta am venit la tine, să mai vorbesc cu mama ir. c a înainte să cad, astăzi sau mîine, sau peste două săptămîni, sub gloanţele unei astfel de echipe. Le stau în cale, asta e limpede. Au legături directe peste mine, cu ambasada germană, şi în felul ăsta cu factori decisivi din fruntea Reichului german. Dacă mă ucid, ce va deveni, mamă, ţara şi armata ? Pe nemţi eu îi ţin la respect, fără mine ne vor ocupa spre a potoli dezordincle şi dezmăţul legionar care va domni. Poate că vom .avea chiar soarta Poloniei !

— Dacă şiii asta, apără-tc, şi apără şi ţara, zise bătrîna,
ce mai stai ‘‘. Goncjie-i !

— Şi să înceapă noi omoruri ? Fiindcă ei nu se vor lăsa
şi va trebui sa dau ordin să se tragă în ei.

— Nu da ordin să se tragă în ci clccît dacă vor trage ei
cei dinţa în armată. Atunci n-o sa ai încotro şi o să tre
buiască să dai ordin armatei să se apere. Ce poţi face ?
zise bătrîna fără şovăire.

In clipa aceea chipul ei semăna izbitor cu al fiului, în ciuda vîrstei, şi al fiului cu al mamei. Aveau acelaşi gînd şi aceeaşi voinţă. Fiul nu luase puterea fără ştirea mamei şi se spunea, puţini o ştiau, că într-un anumit moment decisiv, generalul şovăia dacă să împartă sau nu puterea şi cu

alţii, ca îl îndemnase să n-o împăna. Era tăcută, dar destul de afurisită. Norci îi era frică de ca şi nu numai ci. Acum nu mai aveau de ales. Nici mama, nici fiul nu se gîndcau ca mai era încă timp să scape de angrenajul fatal în care intraseră, şi odată cu ei ţara, şi pentru care el abia urma să

răspundă.

— Eşti mai tare, continuă ca, ai armata de partea ta si

populaţia atît aşteaptă. Dacă faci acest lucru, lumea va

răsufla.

Generalul turnă din nou vin în pahare. •— Şi dacă trupele germane îi vor apăra ? zise el din nou, încovoiat de povara destinului său. Sînt în ţară unităţi şi instructori care pot interveni. Pot eu să intru în conflict

cu Germania ?

— Nu poţi, zise bătrîna după cîteva clipe. Dar urcă-te fără veste în avion şi du-te şi vorbeşte cu liitler ala. Spu-ne-i că ţara c cu armata şi nu cu legionarii ! -— Mamă, si dacă liitler... •— Prea mulţi dacă, zise bătrîna sigură pe judecata şi

intuiţia ei. Nu te lăsa.

— Bine, mamă, parcă simt că mi-e sufletul mai liniştit. Ai dreptate : nu eu voi li vinovat dacă se va dczlănţui un război civil. Mă duc l Mulţumesc că se adeverşte că noi cei mai tineri avem nevoie să fim încurajaţi de cei bătrîni... Sînt fericit că eşti mama mea... Şi n-ai nici o grijă. Evreii de la noi nu vor avea soarta celor din alte ţări...

„Bineînţeles, gîndi generalul, în lagăr tot îi bag şi la muncă tot îi pun,

dacă nu vor să plece..."

îşi lepăda halatul şi îşi trase cizmele. Se făcuse tîrziu. Trebuia să se mai ducă şi pe acasă şi să-şi îmbrace un costum ele gală, pentru pomul de Crăciun care îl aştepta **la** preşedinţie...

X

Plccînd de la bătrîna mamă, *le Conducalor* ajunse în cîteva minute acasă şi arătă soţiei un chip semn, [ară sa-i spună însă ce discutase el cu maică-sa, ceea ce nu însemna că generalul îşi ascundea totdeauna, faţă de ea, gîndurile.

— Ce mai face mama ? îl întrebă ca cercctîndu-i chipul destins cu acea gelozie pe care nici-o femeie nu şi-o poate reprima cînd ştie că bărbatul ei, înir-un ceas greu, s-a dus la altă femeie, chiar daca aceasta femeie e maică-sa.

De unde ştia soţia dictatorului ca era vorba de un ceas greu ? Tot de la el. O întrebase el însuşi de cîteva ori: Ce facem cu legionarii as. ti a ? Adică şi ea, soţia lui, era chemata să se gîndcască şi să dea un răspuns şi avea chiar motive să creadă că nimănui, p î na atunci, nu-i mai dezvăluise el acest gînd... „Ce se întîmpiă ?" îl întrebase ea, clar el, posomorit, rămăsese tăcut şi destăinuirea scontată nu se produsese.

•— Mama e sănătoasă, zise generalul, unde dă Dumnezeu să fiu şi cu tot atît de tare si cu mintea limpede ca ea.

•— Nu poţi să te plîngi de slăbiciune şi ele lipsă de limpezime în judecată, zise Măria general Antonescu orgolioasă. Ai dat jos un rege pe care mulţi au vrut să-1 dea şi au fost înfrînţi.

Dar dictatorul n-o încuraja să insiste, tăcu şi începu să se îmbrace. Asta era acum în mintea ei, că ci dăduse jos un rege şi că alţii nu reuşiseră s-o facă. Maică-sa nu-i spunea astfel de lucruri care acum nu mai aveau mci-un rost şi care nici măcar nu erau întru totul adevărate. Regele era deja compromis prin prăbuşirea graniţelor, nimeni, nici el,

generalul Antonescu, n-ar rezista în urma unor astfel âe

nenorociri...

O oră mai tîrziu, *le Conducător* se afla în marea sală de recepţii a Preşedinţiei consiliului de miniştri. Membrii guvernului şi Horia Sima, care nu se despărţea nici o clipă ele cămaşa sa verde cu diagonală din piele, de la capâîu' căreia lipsea însă pistolul, sosiseră şi îl aşteptau pe genera* şi pe tînărul rege care în astfel de ocazii venea însoţit de rcgina-mamă. Era o compensaţie pe, care dictatorul i-o acordase pentru anii ei trişti cînd, gonită de la palat de metresa regelui, trebuise să se întoarcă în Grecia, ţara ei de unde CB douăzeci de ani în urmă fusese peţită, după ce mai înt? (cel puţin aşa se spunea) rămăsese însărcinată. Tînărul Caro trecuse pe atunci pe acolo fără intenţia de a se căsător> avusese cu ea o aventură cu totul negîndită şi se pomenise apoi, spre uluirea lui, obligat s-o ceară...N

Tînărul suveran şi regina-mamă sosiră curînd şi cere monia sărbătoririi pomului de Crăciun începu. Generalul cu toate că arăta senin, avu cîteva clipe de neatenţie, p> care şi le scuză singur, înainte de a-şi rosti micul discurs — Deşi e sărbătoare, maiestate, tot nu pot să uit că mult: dintre supuşii maiestăţii tale stau poate zgribuliţi într-o odăiţă fără foc şi nu pot şi ei, în aceste ceasuri, să trăiască clipe de bucurie simplă, din pricina lipsurilor şi a mizeriei... — Să întărim „ajutorul legionar", zise Horia Sima, şi să trimitem echipe prin cartierele şi casele sărace, cu daruri. Dacă domnul general ar propune maiestăţii voastre un decret prin care s-ar putea, în mod oficial, de pildă prin emiterea ele timbre, spori fondurile acestei organizaţii, arr. avea timp ca chiar de Anul nou să sărim în ajutorul a mulţi...

Generalul însă nu răspunse şi făcu pe un ton sobru! urări de sănătate şi fericire familiei regale. I se făcură apoi lui însuşi aceleaşi urări de către miniştri şi aprinseră apoi pomul, care străluci încărcat de luminări şi becuri colorate... „Voi da, la timpul potrivit, ordin generalului Şteflea să-mi urmeze la conducerea statului în cazul că aşi muri şi să continue lupta cu legionarii pînă cînd îi va alunga definitiv de pe scena istoriei, gîndea dictatorul. Hitler trebuie convins... Mă voi duce la el ! Numai în lipsa mea să nu se în— tîmple ceva, deşi nici lui Horia Sima nu-i e uşor să ia ho--tărîrea de a transforma idila noastră într-o despărţire sînge-roasă... Nu e destul de popular ca s-o facă... deşi smintiţii ăştia nu se mai întreabă ei dacă sînt sau nu populari..."' : Generalul avea umor, care însă nu era deloc apreciat. Acum avusese în sinea lui şi rîsese singur fără ca asistenţa să-şi dea seama care fusese pricina acelei exclamaţii nedesluşite şi aproape guturale care îi ieşise lui din gură, ceva care semăna cu un fel de da, da, da, desigur, hm, hm..., Odată i se prezentase cererea familiei unui preot legionar, care murise. Familia vroia, conform dorinţei celui mort, să-1 îngroape pe preot pe un afet de tun. Cum însă acest lucru era un privilegiu doar al militarilor cu grade mari, generalul trebuia să facă o excepţie şi să le dea dezlegarea şi ordinul respectiv. Avusese, ca şi acum, aceeaşi exclamaţie înăbuşită, ridicase ochii spre şeful lui de cabinet ca să-1 ia martor al acestei stupidităţi şi scrisese pe hîrtie rostind şi cu voce tare : „Popă pe tun, nici dracu n-a văzut. Aprob ca să se vadă". Şi semnase. Şeful de cabinet, colonelul Elefterescu, nu rîsese însă deloc de această glumă reuşita â Conducătorului nici acolo, de faţă cu el, şi nici în birou$_4$ după ce ieşise şi rămăsese singur cu hîrtiile..,

XI

Noaptea se lăsase repede peste acest ajun de Crăciun şi oraşul îşi aprinsese luminile la ora cînd în iunie soarele scîn-teiază sus pe cer în plină după-amiază. Străzile erau pline de oameni care forfoteau mergînd sau venind de prin pieţe şi magazine, încărcaţi cu pachete. Aveau expresii care semănau în mod ciudat cu a proaspătului bucureştean, Nilă, care la ora aceea, împreună cu Pafaschiv şi Achim, continua să petreacă în circiuma în care îi lăsase al Iu' Parizianu şi tat-său cu cele două ţigănci: le-a spus lor 'cineva, bucureş-tenilor, că războiul îi va ocoli, că suferinţele sînt pentru alţii şi că viitorul le va da dreptate, aşa cum le-a mai dat de-atîtea ori... Oricum, parcă îşi spuneau ei, să uităm ce-o fi, să nu luăm zadarnic *aconto,* cînd o fi să fie o să vedem atunci ce-o să facem... E plăcut şi îndrăzneţ să gîndeşti, dar dacă gîndirea nu duce la acţiune, ce rost mai are ? Ori, ce acţiune putea fi întreprinsă împotriva acestui vîrtej satanic care începuse din mijlocul Europei şi în faţa căruia marile puteri ori se prăbuşiseră, ori căzuseră la înţelegere cu tartorul în care unii credeau că 1-au descoperit, pe Anticrist, şi care purta denumirea falsă de Adolf Hitler ? La Jilava însă, unde cu o lună în urmă avusese loc masacrul care îl decisese pe general să deschidă lupta împotriva „copiilor lui", domnea o noapte perpetuă, unde becurile din celule nu se stingeau niciodată şi unde cei care scăpaseră de la moarte luaseră demult acel *aconto* de care bucureştenii se fereau : erau deţinuţii comunişti, la care generalul nu se gîn-dise în urările lui de Crăciun, şi care scăpaseră de la moarte nu datorită lui, ci hotărîrii soldaţilor. „Cine sînteţi voi, le strigaseră ei legionarilor, cînd aceştia vruseseră să dea buzna şi dincolo de celula douăzeci unde într-adevăr stăteau de gardă nu legionari, ci soldaţi cu armele încărcate. Ce căutaţi

voi aici, civili, să omorîţi oameni dintr-o închisoare militară ? De paza lor răspundem noi". Un legionar a dat atunci un ordin scurt : „Mai tîrziu", a spus el şi au plecat.

Deci cu acest *rnai tîrziu* în minte intîmpinau aceşti încarceraţi sărbătorile acelui an, un *aconto* teribil, care oricînd putea aduce după el restul promis, şi nu cu pachete în braţe şi cu nepăsarea pe chip... Aceşti oameni însă nu erau vindicativi decît cu autorităţile, dar nu cu oamenii, şi nici măcar cu soldaţii de pază pe care dacă i-ar fi acuzat, ar fi însemnat să se condamne implicit pe ei înşişi pentru că nu stinseră să-i atragă de partea lor, să le insufle acelaşi ideal şi aceeaşi voinţa de a-1 atinge şi să se ridice în masă cerînd autorităţii represive eliberarea lor. întemniţarea era o dovadă că dacă ar fi fost lăsaţi liberi, oamenii i-ar fi urmat... De ce, altfel, ar fi fost închişi, dacă nu erau primejdioşi pentru ordinea stabilită ? Fuseseră condamnaţi de vechiul regim la închisoare, noul regim legionar îi amenînţa cu exterminarea... Ei, şi ? Ce valoare are o viaţă petrecută în lanţuri ? Pentru că, pe această lume, cei puţini care deţin toată puterea deţin şi toată libertatea, în timp ce lor, celor mulţi nu le rămîne decît munca rău plătită şi jignirea şi umilinţa la care eşti supus dacă vrei să-ţi păstrezi demnitatea, să nu-ţi pleci privirea" în faţa slugii obraznice a celui bogat şi atotputernic, să sari în ajutorul celui oropsit şi exploatat şi să ceri o viaţă mai bună şi pentru el... Nu poţi face nirr.ic dacă nu te gîndeşti tu însuţi să sfărîmi această orîncluire şi să instaurezi alta, în care toţi oamenii să fie liberi şi sa se bucure toţi de şansa pe care natura o dă fiecăruia să fie el însuşi şi să guste fericirea la care are dreptul, pe aceasta lume... Nu vor reuşi să atingă acest ideal ? Vor fi ucişi ? Erau d.e mult obişnuiţi cu acest gînd... Mai rele erau gîn-durilc nedorite, nechemate, care cutreierau mintea în somn, care chinuiau sufletul cu doruri sfîsietoare ; prezenţa zidurilor acelui fort întunecat şi umed, şi amenînţarea din afară, acel

aconto pe care îl luaseră, era o dovadă a zădărniciei lor absolute... Cînd vor lua puterea, dacă nu vor muri pînă atunci, vor trebui să desfiinţeze închisorile împotriva oamenilor care luptă pentru un ideal... De ce să închizi un om care nu se gmdeşte decît la alţii ? Şi cînd semenii săi îl ascultă şi îl

susţin ?...

Tînărul revoluţionar, cu ochii deschişi în lumina sinistră a becului care nu se stingea niciodată, gîndea că întîmplă-rile legate de recrutarea lui erau cele mai frumoase amintiri din cruda sa viaţă, cînd, văzute din afară, puteau să-i pară mamei şi tatălui său cele mai triste si umilitoare... Fiindcă, şi-au spus cu ani în urmă autorităţile, ce poate să fie în mintea unui băiat de şaisprezece ani ? Agitator comunist periculos! Haida-de ! La vîrsta lui alţii 1-au sedus şi apoi manevrat, cum putea el să ştie ce era aceea o grevă, cum fusese cea de la Griviţa în 33, ca să se ducă apoi după acei grevişti, la procesul lor, tocmai la Craiova, ca mînzul după iapa, cu petiţii şi semnături în buzunar... ? Ia să-1 trimitem noi mai bine înapoi în satul său natal, la *urma,* să-1 dăm pe mîna părinţilor şi a rudelor, să audă plînsul mamei şi să vadă ruşinea pe chipul tatălui şi să-şi bage minţile în cap î Şi 1-au dat pe mîna jandarmilor să-1 ducă acasă din post în post, pe jos şi cu mîinile la spate, în cătuşe, ca pe un

răufăcător. .

Băiatul era mic de statură, dar avea forţă în el, a por-nit-o la drum astfel, cu soldatul alături, cu arma la spinare şi cu ordinul de aducere în buzunar ; curînd a ostenit jandarmul. „Bă, da tu n-ai picioare ? i-a zis el binevoitor. Ia să stăm jos şi să-mi spui ce prostie ai făcut. Sau eşti un simplu vagabond ? Ştii că am ordin să te bat pe drum, ca să te înveţi minte să mai faci ce-ai făcut ? Dar eu nu te bat că mi-e milă de tine, dar cînd ne-om apropia de postul următor unde trebuie să te predau, o să-ţi dau doar una peste nas să-ţi curgă puţin sînge, să nu fiu eu pedepsit că

n-am executat ordinul, în tot cazul, tu să te plîngi că te-am bătut, ştii să te plîngi ? Ia să te văd..." „Protestez, a zis atunci băiatul cu ochii scăpărînd de furie, împotriva tratamentului barbar la care m-a supus acest jandarm în timpul drumului..." „Mă, al dracu mai eşti, ţi-aşi scoate cătuşele dacă nu mi-ar fi frică să n-o iei la goană... Ar trebui atunci să trag după tine, ferească Dumnezeu... Ei, hai să mergem şi spune ce-ai făcut..." „Nu sînt vagabond, a început el, sînt trimis la urmă, fiindcă *am* fost judecat de Consiliul de război al corpului 2 armată. Am fost acuzat că răspîndesc manifeste revoluţionare şi s-au gîndit că dacă mă trimit la tăticul şi la mămica, o să mă potolesc..."

Era destul de semeţ cînd a rostit aceste cuvinte, în orice caz soldatul s-a posomorit si n-a mai avut nici un chef să mai pălăvrăgească cu el, şi nici lovitura promisă nu i-a mai clat-o !... El însă, băiatul, care la şaisprezece ani apăruse în faţa unei instanţe militare, n-a uitat să protesteze cînd a fost predat şefului noului post de tratamentul la care fusese supus pe drum. „Bine ţi-a făcut, te-n... pe mă-ta, i-a răspuns şeful de post după ce a citit ordinul de trimitere la urmă. Şi a chemat un noxi soldat, să-1 ducă mai departe spre postul următor. Fir-aţi ai dracului cu agitaţiile voastre, de mici vă intră bolşevismul în cap", a mai spus acest şef, care părea destul de avizat în legătură cu agitaţiile şi bolşevismul. Era însă mai mult filosof decît agresiv. Ai fi zis că o să-1 ia la bătaie pe cel adus, cum scria în ordin (tratament aspru !) dar nu i-a făcut nimic. „Sete ţi-e, mă ? Picioarele nu te dor ? s-a răstit şeful. Stai dracului şi te odihneşte în colţu-ăla şi dă-i, mă, o cană cu apă şi o buca' de pîine..."

Soldatul care 1-a luat apoi în primire era un ins vesel, rîdea fără motiv, îşi bătea joc de el şi îi dădea palme, nu prea tare, dar nici încet... „Na, făcea, să te înveţi minte să-ţi mai faci de rîs părinţii şi fraţii... De ce nu te ţii de

meserie, mă ? O, că nu eşti tu frati-meu, că ţi-aşi arăta eu ţie, te-aşi beli de piele, să mă faci tu să ştiu că eşti adus acasă din post în post..." Şi îl pocnea iar după ceafă... ! Asta îşi ascundea plăcerea de a lovi făcînd pe stîlpul familiei care n-ar putea suporta ca frati-său să-i facă lui o ast-fel de figură... Noroc că s-a lăsat noaptea şi întunericul parcă i-a mai închis, acestui ţăran tîmpit, gura... A doua zi, în zori, a pornit-o din nou, cu un altul. Asta era un ins tăcut şi neprietenos, n-a scos o vorbă tot timpul, dar mai bine aşa decît cel dinainte, fiindcă nici nu 1-a- bătut, nici nu i-a făcut morală. Avea grijile lui. N-avea timp şi nici chei să se ocupe de-ale altora. Atîta doar că în clipa cînd 1-a predat postului următor 1-a îmbrîncit violent peste prag şi băiatul cu mîinile la spate cum era şi luat fără veste .a căzut foarte rău cu faţa pe duşumea şi cu toate că a înţeles de ce fusese îmbrîncit, îl apucase o ură clocotitoare care ţinuse cel puţin cîteva clipe. Pe urmă se ridicase şi-şi înălţase semeţ fruntea.

,,Ce-ai cu el, mă ?" spusese şeful blînd, în timp ce citea ordinul. Apoi, la urmă, apropiin-du-se de băiat: Ce-ai cu el ? |" repetase la fel de blajin şi în clipa următoare îi cîrpise două palme atît de grele încît băiatul se împleticise de cîteva ori şi în cele din urmă căzuse izbindu-se cu spatele de unul din pereţii biroului. După care, plictisit parcă, acest jandarm cu părul alb, îl dăduse pe mîna altui jandarm, fără să-1 întrebe daca îi e foame sau sete.

Mersese... Era mai puţin rău decît crezuse că poate fi rău. Aşa ni se pare cînd întîlnim râul, că nu e atît de rău pe cît de rău îl credeam... Şi deodată îl întîlnise... Era foarte rău, mult mai rău decît îşi închipuise, pentru că nu se mai oprea şi băiatul vedea moartea cu ochii. Tot om era şi acest jandarm, dar ăsta avea chipul posac, pleoapele parcă prăbuşite în jos de dezgust şi gura subţire de ucigaş care lovea fără

încetare, fără înţeles şi fără sfîrşit. O singură exclamaţie ieşea din gîtul său răguşit ce băutură : „De ce, mă •?" Şi ridica laba şi dădea cu toată puterea în chipul copilului din faţa sa, pe care îl aştepta cu răbdare să se ridice de jos după fiecare lovitură. Era şef de post, dar nu semăna cu ceilalţi, se vedea că ura omul, să nu-1 vadă, ca şi cînd ar fi fost bolnav de vederea lui, ca şi cînd această fiinţă numită om 1-ar fi torturat pe el mai înainte, 1-ar fi răstignit, i-ar fi bătut cuie în epoleţii lui de jandarm, i-ar fi deschis gura cu baioneta şi i s-ar fi urinat în ea... „De ce, mă *;*" făcea, cu o răguşeală iritată şi cinică, fără să se mai obosească să spună de ce, ce. „Ah, Doamne, Dumnezeule, gîndise băiatul, dacă nu mă ţin tare ăsta o să mă trimită la *urmă* mort, într-o căruţă." Şi se ţircuse tare. îşi spusese că loviturile cele mai rele n-au venit încă şi că în timp ce le suporta pe cele prezente trebuie să se pregătească să le primească pe cele viitoare, care vor veni mult mai tîrziu şi vor fi mult mai cumplite decît cele pe care le primea în clipele acelea. Şi pe urmă n-are rost să te arăţi, cu nemernicul ăsta, băţos. Şi nu se mai sculase şi rămăsese jos ca mort, cu braţele deschise, a nepăsare... Nu aşa arată cineva care nu mai trăieşte ? „Aruncă o căldare cu apă pe el", mormăise jandarmul neîncrezător, dar nemişcarea corpului de pe jos îl trezise din furia sa rece şi ucigătoare şi încetă să mai dea în el. Dăduse ordin să-1 vîre Ia arest (era seara) şi să-i dea un colţ de pîine şi o cană de apă. îi era, pesemne, frică sa nu moară arestatul, n-avea, desigur, chef, să se ocupe pe urmă de formalităţi pentru un mort şi proces-verbal şi anchetă...

,,Ei, cum e, mă ?" îl întrebase după ce venise de la cîr-cmmă şi îl trezise cu un picior. Băiatul nu răspunsese, car privirea sa liniştită, neagră, lucea neclintit, fără să clipească, dar vie sub lumina lanternei... „Tu, mă, să te ridici contra

.statului ? continuase jandarmul nepotolit, dar fără pofta de a mai lovi. A statului, mă ? grohăise răguşit. Tu ştii ce-i ăla stat ? Statul e ţara !... Contra ţării te ridici tu ? Am văzut eu cum ai venit pînă aici... S-au uitat la tine că eşti mic... Eşti mic, dar ai fi în stare să ne beleşti pe noi toţi, dacă bolşevicii tăi ar veni la putere. Eu vin de departe, mă, şi n-am nici o speranţă cu voi. Şei mai blăstămat cuvînt, mă nepoate, e cuvîntul comunism... Să-ţi iasă din cap, altfel o să mori şi e păcat de tinereţile tale.....Am avut un frate, continuase jandarmul împuţind tot arestul cu mirosul de băutură, îl chema Plitoc Artimon... Se însurase şi el cu o frumoasă muiere din Şmerinca şi într-o zi, cînd făcea o căpiţă de fîn în grădină, aude o fată că îl strigă la poartă: «Bădiţă Artimoane !» «Ei, ce e ?» «Bădiţă Artimoane, zice, du-te pînă la *Sil Soviet,* că vor să te întrebe ceva.» «Ml duc, zice, dar să mă îmbrac, că sînt desculţ şi în izmene.» «Nu-u-u, zice, du-te aşa, nu e nevoie să te îmbraci, ca nu te duci la nuntă.» Şi s-a dus. A înfipt furca în stog şi a plecat la *Sil Soviet.* Dus a fost! Auzi, nepoate ! ? strigase jandarmul cu ochii cît cepele. Dus a fost. Nu s-a mai întors. Ce făcuse bietul Plitcc ? Nimic ! Nimic !" Dar convins singur că nu fusese şi nu putea fi auzit după ce îl bătuse atît de rău pe acest băiat şi crezînd că printr-o zgîlţîitură îi putea deschide urechile, îi apucase fălcile ca la cai, îi rînjise dinţii şi îi uriaşe : „Şei mai blăstămat cuvînt, Ionică, mă, băiete, e cuvîntul comunism... O să fie vai şi-amar de pielea ta dacă nu bagi bine în cap ce-ţi spun..." Băiatul însă nu auzise nimic, deşi înţelesese totul, că la mijloc era ceva cu un anume Plitoc Artimon... Ăsta nu era român, cu numele lui da lipovean, iar fratele lui, aici de faţă, un beţiv şi un calau... Bine că trîntise uşa şi plecase. Putea să doarmă...

A doua zi, în zori, i se adusese un ceai dulce şi o jumătate de franzelă. Ce se întîmplase ? Avea remuşcări fratele dispărutului Plitoc Artimon ? O, ce dulce era ceaiul şi ce dum-

nezeiască era franzela albă şi pufoasă mirosind a grîu... îl uitase pe acest jandarm cu fratele său chemat la *Sil Soviet şl* care nu s-a mai întors... Plecase mai departe...

Şi cu astfel de alternări şi surprize (căci în satul următor plutonierul care îl primi, deşi citise ordinul în care i se spunea să-1 bată, îl mîngîie pe cap şi îl întrebă simplu: „de ce ai plecat de-acasă dacă n-ai nici un rost ?"), mersese neîncetat timp de şapte zile, de dimineaţă pînă seara... Ţăranii se uitau la el, cînd trecea prin sate, unii cu asprime (cum să ai milă de-un hoţ ? !), alţii cu bunăvoinţă, băiatul nu semăna a răufăcător, o fi fugit şi el de-acasă, de bine n-a fugit... C'îte-o muiere îi dădea apă şi cîte o felie de pîine, pe care băiatul o mînca ţinîndu-şi cătuşele în faţă. Şi s-a pomenit în micul lui sat natal. Ei şi ? Ce ştie un sat ? Bine că pe drum n-a mai întîlnit un jandarm, cu o istorie îndepărtată, care făcuse din el neom. Cel din satul lui şi-a tras cureaua armei mai spre spate, şi 1-a luat şi 1-a dus el singur la părinţi. „Domnule Dascăîu, zice, uite ce-a ieşit din băiatul dumitale. Nu un meseriaş cinstit, ci un delicvent al consiliilor militare... Are noroc că e minor, altfel n-ar mai fi văzut lumina soarelui. Vezi ce faci cu el, că eu am ordin să mi se prezinte în fiecare zi la post să-mi iscălească o foaie de prezenţă." Nu se adunase lume, cum se temuse băiatul pe drum, deşi jandarmul întîrzia la poartă tocmai de aceea, ca să vină oamenii şi băieţii şi fetele de seama lui şi să-1 vadă. Nu venise însă nimeni, Ţăranii se fac că nu văd cînd unul din ei păţeşte ceva, nu aleargă, ca la mahala, să caşte gura, şi băiatul spusese : „Ai ordin să mă aduci acasă, nu să mă ţii aici cu cătuşele la mîini". Şeful de post înghiţise. Tatăl nu se întindea la vorbă, aştepta şi el ca jandarmul să se ducă dracului... „Ce e cu tine, mă, băiete ?" 1-a întrebat apoi după ce au rămas singuri în .timp ce mama izbucnise în plîns.

ti însă era bucuros, îşi freca mîimle, care fuseseră atîta timp legate şi se uita liniştit şi surîzător la părinţi şi la fraţi. Mama c făcută să nu înţeleagă şi să plîngă, gîndise el. Ba nu, e făcută să înţeleagă, dar să plîngă că înţelege prea mult. Tatăl să fie aspru, fără să înţeleagă nimic, sau să {ie blînd, fără să înţeleagă însă totul, ci numai puţin. Fiindcă nu avea el dreptate ? Dar neînţelegerea tatălui şi plînsui mamei nu ţinură mult. Ştiau ci că hoţ nu era, le spusese lucruri bune despre el chiar Anişoara, sora lui mai mare, care era muncitoare în Bucureşti... Dar nu ştiau ei şi singuri că lucruri obişnuite nu se petrecuseră cu el nici cît siătuse acasă şi fusese mic ?... Nu-i era frică de întuneric, scotea caii, punea o pătură pe unul şi încalecă şi pleca pe lot. „Mă, îl întreba tatăl, la miez de noapte, singur pe cîmp ?" „Ce-are a face dacă e miez de noapte şi e cîmp ?" Sau alteori, chiar cînd cei mari ezitau să meargă în pădure : „Mergeţi cu mine !" zicea şi le insufla astfel curajul care nu le lipsea nici lor, dar care şovăiau, fiind seara, în faţa pădurii tainice. Sau se ridica de la masă cînd mîncarea n-ajungea : „Nu mi-e foame !" zicea şi chipul lui era senin ca şi c'înd ar fi avut hrana sa secretă care îi dădea nepăsarea faţă de ceea ce are în el omul animalic şi forţa care rezulta din această renunţare.

I.a şcoală mergea desculţ încă de pe la sfîrşitul lui februarie şi învăţa de pe cărţile altora fiindcă tatăl n-avea cu ce să i le cumpere pe-ale lui ; ieşea cel dintîi în clasă, avea o memorie deosebită, îi ajungea să citească o singură dată lecţia şi să reţină şi să nu uite nimic... Nu se ştia de unde şi cum citise atîtea lucruri... Fără ca părinţii sa-şi dea scama de ei înşişi şi de fiul lor şi fără ca fiul să ştie de unde se adăpase tînăra lui îndrăzneală, în anii în care se spun cuvintele grele şi copiii slabi nu le înţeleg, dar cei tari le primesc şi se întăresc cu ele ca şi cînd ar bea o licoare vrăjită, Ionică se împlinea în firea lui pînă într-acolo incit trebuia

adesea pedepsit pentru încăpăţînarea în care persista după ce îşi forma o credinţă a lui, un sentiment al lui,.o pornire a lui care îi făcea pasul ferm şi dîrz, care îi ridica fruntea în mijlocul altora şi nu-i păsa clacă acest lucru se termina pentru el printr-o pedeapsă. Nu putea fi altfel, chiar daca tatăl şi învăţătorul, care îl învăţaseră aceste lucruri, copleşiţi de greutatea vieţii, îşi plecau adesea fruntea, şi mama plîngea... Ştiau, după ce plecase de-acasă, din scrisorile lui, că învăţase o meserie, că micii patroni la care lucrase ţineau la el şi că nu era un băiat fără căpătîi. Dar o apucase» pe acest drum al lui şi uite-1 că încăpuse pe mîna jandar-[1] milor !

„Mîine plec de-acasă, tată, răspunsese el după ce şeful de post se îndepărtase, vinde ceva şi ajută-mă ! Sîntem mulţi cei ce suferim... O să învingem..." Tatăl îşi plecase privirea. Nu întrebase mai multe, într-o zi, cînd Anişoara o să vină iar pe-acasă, o s-o roage să fie cu ochii pe el şi să-1 împiedice să facă un lucru pe care ar putea să nu-1 facă, să-1 înveţe (căci ţinea la ea) să fie mai cu băgare de seamă, să nu ia el în piept singur această lume şi sa-şi piardă viaţa. „A doua oară, Ionică, îţi dai seama ? N-or să te mai aducă acasă, or să te bage la zdup, aşa mic cum eşti" îi spusese. „Ştiu, tată, o să mă feresc, n-ai nici-o grijă. Nu sînt singur..." Tatăl oftase... Avea atîţia copii !... Zece... Unul era mai dîrz decît toţi ceilalţi. Asta era Ionică... Trebuia ajutat! Şi îl ajutase. Vînduse cele două oi pe care le avea şi îl lăsase să plece acolo unde îl chema soarta...

Unde ? într-un fort, într-o noapte fără sfîrşit... Reuşise, timp se şase ani de activitate, ani care făcuseră din el un bărbat şi un revoluţionar, să se ferească de oamenii siguranţei şi ai jandarmeriei. Dar în acest an puseseră mîna pe el... Şi se închciaseră astfel aceşti frumoşi ani ai primei tinereţi, în acest ajun de Crăciun, care îl despărţea desigur de moarte... Fiindcă era limpede, după sărbători, acel *mai*

tbzîi-i, care le fusese promis de către legionari tuturor celor care erau întemniţaţi dincolo de a douăzecea celulă a fortului Jilava avea să le fie dat, şi cu asta o groapă din noroi negru, clisos, din curtea fortului, avea să le astupe gura şi ochii, şi odată cu asta toată îndrăzneala şi toate idealurile...

XII

în cîteva zile Ştefan îşi umplu suprafaţa lăzii studiouluî cu cărţi. Anticarul său cu chelia de culoarea hîrtiei învechite se făcea că nu-1 vede cînd mai erau şi alţi inşi înăuntru şi răsfoiau volumele din rafturi, îndată după aceea se apropia însă de el şi îi băga în buzunarul paltonului o carte învelită în jurnal şi legată cu sfoară ca un pachet oarecare. Purtarea lui îl înveselea pe Ştefan. De ce se temea de ceilalţi şi de el nu ? îl cunoştea tot atît de puţin ca şi pe ei. „Dacă vreţi doar s-o citiţi, îi spunea, veniţi şi mi-o daţi tot mie, cititul vă costă o nimica toată !"

Cartea însă era scumpă. Erau, spunea anticarul, dintre ultimele cărţi franţuzeşti scrise înainte, care mai pătrundeau în ţară. însă erau destule, şi după cîteva zile Ştefan se opri. Lectura îl subjugă, dar încă mai demult, din liceu, observase, la un moment dat, un lucru care îl mirase, îşi făcea pentru perioade de luni întregi liste încărcate de autori şi cărţi şi îşi spunea : „după ce o să le termin şi tot ceea ce scrie acolo în ele o să iasă de pe hîrtie şi o să intre în capul meu, e sigur că mintea mea va fi alta, voi fi mult mai deştept şi mai inteligent..." Şi se ducea în biblioteca liceului şi a oraşului şi se punea pe citit. După ce termina, rămînea ţintuit locului de nedumerire ; mintea îi era aceeaşi, absolut neschimbată şi din reacţia celor din jurul său îşi dădea seama

că nu se înşela deloc, nimeni nu observa la ci vreo transformare care să-i mire. Probabil că e prea puţin, gîndea el şi îşi făcea o nouă listă şi mai încărcată, în cîţiva ani făcuse nenumărate astfel de liste, dar lăsase la o parte obiceiul . de a se mai controla dacă de la un an la altul, după atîtea lecturi, devenea sau nu mai inteligent. Citea acum doar din pură plăcere şi curiozitate, pe care ni le excită totdeauna gîndirea sau fantezia altora.

Cărţile oraculare îl încîntau, filosofiile îl ameţeau, marea literatură îl zguduia, dar, aşa cum îi spusese lui Niki, toate acestea nu reuşeau să-i dea lui o conştiinţă de sine care să-i alunge, de pildă, senzaţia aceea care îl făcea adesea să-şi spună : „Ce sînt eu ? Ce gîndesc eu ? Am impresia că sînt nimic". Cînd se întreba însă dacă această inconsistenţă a fiinţei sale îl făcea să sufere, Ştefan îşi dădea seama cu aceeaşi nedumerire că dimpotrivă, se simţea uşor şi liber, în ciuda încărcăturii pe care o acumulase atîţia ani în biblioteci. Continua totuşi să-i invidieze pe cei care aveau o gîndire a lor grea de importanţă. O dată, într-o bodegă, auzise pe unul din aceştia spunînd : „Moartea e o chestie periculoasă pentru orice cetăţean !" îl drăcuise şi îl admirase în sinea lui... într-adevăr... pe ma-sa, îl înjurase el printre dinţi, se putea spune mai mult despre moarte, şi cu o gîndire a ta mai originală decît exprimase individul acela prin această propoziţie a sa, stînd băţos în mijlocul altora cu paharul de vin în faţă şi cu o expresie de siguranţă de ne-zdruncinat pe chipul său solemn ?

Totuşi Ştefan fu luat fără veste în ajunul Anului nou de o carte care îl nelinişti. Citea la ea cînd se făcuse tîrziu şi era gata să uite că trebuie să se radă şi să se îmbrace : era invitat la Niki să petreacă acolo seara de Revelion. Posomorit, întoarse cartea cu coperţile în sus şi sări din pat. Se îmbrăcă, repede, aş,a cum fac tinerii, cu mişcări rapide

şî sigure, al căror secret mai tîrziu îl pierd şi se învîrtesc de colo pînă colo prin casă încît totdeauna ajung cu întîmere nu numai la teatru sau la concerte, ci si cînd au o întîlnire

cu o femeie.

Jumătate de oră mai tîrziu, Ştefan sună la uşa ziaristului. Aproape imediat se auziră paşi apropiindu-se şi deodată Ştefan se pomeni ochi în ochi cu o fată cu chipul uşor prelung cu părul bine întins pe cap, într-o cărare, şi odihnm-'eu-i-se în valuri pe gît şi pe umeri. Expresia ei îi luase pesemne tînărului piuitul, fiindcă ea izbucni, brusc în rîs cînd îl văzu cum arată ca şi cum ar fi ştiut sau chiar calculat că el va rămîne astfel uluit cînd o să-i deschidă uşa.

— V-aţi schimbat pieptănătura, mormăi Ştefan în antreu,

dezbracîndu-şi paltonul.

Nu, era aceeaşi, dar bucuria iradia intens din întreaga ei fiinţă. Atîta tot. Data trecută, cînd luase masa cu ei, nu era astfel pentru că bucuria nu era în ea, să dea chipului

ei atîta lumină.

— Am întîrziat, mai spuse el. Vă rog să mă scuzaţi.

Fata nu-i răspunse. Pieptănîndu-se în oglindă Ştefan văzu o inscripţie scrisă cu tuş pe o foaie de hîrtie şcolărească : *Păstraţi toate speranţele, voi ce intraţi!* Ce era cu versul acesta întors pe dos de pe poarta *Infernului* lui Dante ? Din casă nu se auzea nimic şi cînd Ştefan intră în hol nu văzu ceea ce se aştepta, oameni adunaţi : nu era

nimeni.

— N-ai întîrziat deloc, din contră, ai venit prea devreme, zise fata. La Bucureşti Revelionul începe ceva mai tîrziu. E abia zece. Dar n-are nici o importanţă, ia loc, Niki tocmai se îmbracă...

„Iar eu n-am adus nimic, flori sau ceva, gîndi Ştefan. Ce să fac, am uitat, îşi mai spuse el în timp ce privirea i se rotea peste pereţii spaţiosului hol, uitînd de fată. Ce-o fi cu prostiile astea ?" continuă el în gînd, cu dispreţ, observînd

noi inscripţii agăţate fie de tablouri, fie de aplicele cu lu-mînări dintre ele. Se ridică şi începu să treacă de la una la alta şi sa le citească. N-aveau nici un sens, cel puţin cea din antreu avea unul. „Eşti palidă, Luiza" scria pe uşa din colţ care ducea probabil la baie. „Ei şi, ce vrea să spună ?" se strîmbă Ştefan. Mai încolo o bucăţică de sfoară era cică intestin de brontozaur pitic, descoperit în Valea Vinului. Ştefan ar fi dorit să zîmbească, dar avea sentimentul că a nimerit într-o casă unde urmau să-şi petreacă Revelionul nişte puşti. Nu se potrivea deloc cu starea de nelinişte pe care i-o stîrnise cartea la care tocmai citea, sentiment care de cînd intrase sub protecţia ziarului la care lucra, scăzuse din intensitate. „O să stau pînă se face miezul nopţii şi după ce începe noul an, cînd veselia o să fie în toi, o s-o şterg englezeşte", se hotărî el cu gîndul să reia şi să termine lectura întreruptă. Lîngă un tablou zări o bucăţică de os subţirel atîrnînd de o sfoară invizibilă. „Fragment de papagal trac, descoperit în comuna Fleaşca de jos", citi el ; apoi : „Toată atenţia lui Golopenţia". îşi ridică privirea şi renunţă, se întoarse în fotoliu şi se aşeză cu o stare de spirit de nerăbdare că pierde timpul într-un loc unde nu se simţea bine, în timp ce acasă... „Toată atenţia lui Golopenţia! repetă. Cine pastele mă-sii o mai fi şi Golopenţia ăsta, căruia trebuia să i se acorde atîta atenţie ?"

Fata, care îl lăsase singur în acest timp, reintră şi se scuză, prezentîndu-1 părinţilor :

— Nici eu nu sînt gata, zise ea, dar tata, care e un om foarte interesant, o să te distreze mai mult decît ce-ai citit pe pereţi. Mamă, adăugă ea întorcîndu-se spre o femeie cu o înfăţişare energică, el este un coleg al lui Niki de la ziar, domnul Paul Ştefan. I se spune, în satul de unde tocmai a picat, adăugă ea fără urmă de ironie, al Iu' Parizianu...

Ai fi zis chiar că glasul ei era încărcat de nostalgie... Fusese, probabil, felul ei de a-1 lua peste picior, sygerînd

parcă unor ascultători absenţi că musafirului acesta posomorit îi zboară acum, probabil, gîndul spre satul lui natal, de care îl legau atîtea amintiri...

„De unde ştie fata asta cum mi se spune în sat ? se întrebă Ştefan mirat, ridicîndu-se în picioare, dînd mîna cu părinţii fetei. De la Niki, desigur... Interesant pe dracu," continuă el aşezîndu-se şi aruncîndu-le bătrînilor, care tăceau, priviri pe deasupra.

Şi totuşi fata îşi cunoştea tatăl. Cel puţin pentru ea şi pentru maică-sa el era un om neobişnuit. Mama îl iubea şi îl iubise totdeauna mai mult pe el decît pe copii, şi această dragoste pe care anii n-o stinseseră începuse încă de pe vremea cînd se măritase cu el, tînăr sublocotenent care îşi ţinea sabia lîngă piciorul bine strîns pe pantalonul elegant, mulat perfect pe pulpă, în cizmele înalte lustruite ca o oglindă, pînă azi, cînd era colonel pensionar, apropiindu-se de şaptezeci, cu copii mari, Niki trecut de treizeci şi cinci de ani şi Luchi făcută mult mai tîrziu, dar mare şi ea... îl îngrijea neobosită şi avea noroc că ea însăşi era o femeie care nu luase în viaţa ei o aspirină şi îşi crescuse copiii energic, fără să-i divinizeze, deşi ar fi avut de ce, fiindcă toate neamurile mureau după ei, erau frumoşi şi inteligenţi fără să fie precoci, rămînînd tot timpul copii la vîrsta lor şi plini de marele lor farmec, la care nu rezistă nimeni... afară de mama lor. Cel puţin nu arăta. Nu arăta nici pentru soţul ei, dar apăreau bineînţeles semne izbitoare. De pildă, stăteau amîndoi închişi în odaia lor zile întregi. Mama cobora în bucătărie şi lua cu ea mmcarea gătită (aveau o bucătăreasă) şi o ducea sus. Ce făceau ei acolo ? Fata trăsese cu urechea curioasă. Nimic nu făceau. Vorbeau. Nu mai terminau de vorbit... Ce îşi spuneau, de era atît de pasionant să-şi audă glasurile atîta vreme ? Greu de înţeles... Istorii de demult... Uneori, enervată, fata o

scotea din odaia ei şi o trimitea la piaţă. Se ducea, dar nit trecea mult şi suna telefonul. „Tu eşti, mamă ? răspundea fiica. Ei, ce este }" „Dă-mi-1 pe tata î" cerea femeia cu energie şi fata îl chema şi nu se ştie ce-i spunea la telefon. El îi răspundea sibilinic, dar aşezîndu-se însufleţit în fotoliu s-o asculte. Odată, tot aşa, plecase de-acasă într-una din acele vizite în care femeile se întîlnesc singure, fără bărbaţi.

Doamna colonel Dumitrescu intrase în casă şi se dusese direct la telefon. „Ce faci, Petrică ?", îşi întrebase ea soţul pe care abia îl' părăsise. Şi se aşternuse cu el pe vorbit, fără să-i pese de privirile rele şi ascuţite ale celorlalte, care în ceea ce le privea, demult le pierise cheful să mai ţină la soţii lor egoişti, plicticoşi, maniaci şi plini de ticurile cele mai enervante, urme din bărbaţii care fuseseră odinioară, fără de care, era adevărat, nici ele nu mai puteau trăi, dar la a căror moarte se gîndeau adesea cu seninătate şi chiar cu uşurare...

*: Colonelul Dumitrescu spărgea nuci cu un instrument special de spart nuci, oferea soţiei, tînărului din faţa sa şi mînca în tăcere, dar cu aerul că face conversaţie şi numai mestecatul îl împiedica să i se audă cuvintele. Turnă apoi vin roşu în pahare, zicînd că e un lucru perfect, o combinaţie minunată, nucile; cu puţină pîme şi sare şi să bei după ele un vin roşu mai sec.

•—• De-acolo ele la ţară ne vin toate, continuă el vrînd pesemne să-1 flateze pe musafir, ceea ce şi reuşi.

Ştefan tresări şi îl întrebă pe acest domn în vîrstă dacă nu cumva s-a născut sau are rude la ţară.

^

•— Nu, zise colonelul, m-am născut în Bucureşti, dar avem rude la ţară şi eu-şi nevastă-mea.

— Mă scuzaţi că vă întreb, reluă Ştefan, ce sînteţi, vreau să spun, ce faceţi... cu ce vă ocupaţi ?

; —• Eu am fost militar de carieră, răspunse tatăl lui Niki cu neascunsă mîndrie-

Şi spuse gradul cu care ieşise la pensie.

— Formidabil, zise Ştefan, ce părere aveţi despre actualul război ? Pe celălalt 1-aţi făcut ?

— Da, am fost şi în retragere, în Moldova... Actualul război, zise colonelul, nu mai e un război cum ştie toată lumea, cu atacuri de infanterie şi cu asalturi cu baioneta la armă, cum se arăta prin cărţile de citire... O mitralieră, sau un cuib de mitraliere bine plasate într-o anume cotă, poate să toace o masă compactă în atac de zeci de mii de oameni... Dar ce zic eu o mitralieră ! Arma asta apăruse şi în primul război. Elementul care a dus la prăbuşirea Franţei au fost formaţiile masive şi independente de tancuri, care au spart frontul într-un anume punct, au pătruns adînc în spatele trupelor inamicului şi le-a distrus tot ce ţine de-un război, statele majore, căile de comunicaţii şi de aprovizionare, transmisiunile şi au băgat panica în ele, prin acţiuni de învăluire şi încercuire... Vă pasionează războiul ? zise colonelul oferind nuci. Ce spun eu e simplu, dar e tragic, în felul acesta s-a prăbuşit o armată în care toată lumea îşi punea speranţele.

— Dom' colonel, zise Ştefan cu un efort de a înţelege bine acel lucru simplu pe care îl auzise, francezii nu aveau tancuri ?

— Ba da, numeric nu erau inferiori nemţilor, dar tancurile lor erau împrăştiate pe la unităţi...

— Adică cum ?

— Asta era concepţia lor, fiecare unitate de infanterie să aibă artileria şi tancurile ei. Cum să vă explic ? Imaginaţi-vă o armată care n-ar acţiona ca unitate omogena, ci s-ar împrăştia în fiecare sat. Nimic mai simplu pentru

inamic decît să atace fiecare sat în parte, să-1 lichideze cu
mase compacte de armată şi să cîştige în felul ăsta victoria.
Aşa au făcut nemţii, atacînd cu mase compacte de tancuri pe

cele ale francezilor, împrăştiate pe la unităţi. După asta victoria le-a căzut în gură ca o pară mălăiaţă...

— Eu credeam, zise Ştefan, că au cîştigat datorită fap
tului că au ocolit linia Maginot, prin nord, strivind Olanda
şi Belgia şi căzîndu-le în felul ăsta francezilor în spate...

— Da, aşa au făcut, admise colonelul, dar capacitatea de
manevră a tancurilor e destul de rapidă. Dacă francezii ar
fi avut şi ei ca rezervă strategică unităţi mari de tancuri,
uşor le-ar fi putut îndrepta spre inamic şi le-ar fi putut
face faţă. Am fi asistat la o bătălie gigantică de maşini şi
nemţii n-ar mai fi cîştigat, francezii împreună cu englezii ar
fi reuşit să stopeze ofensiva germană şi pe urmă să cîştige...

Aşa, a avut loc dezastrul de la Dunquerque...

— Dom' colonel, cum sînt posibile astfel de erori?!
zise Ştefan.

Colonelul îşi desfăcu braţele neputincios, adică nici el nu înţelegea şi n-avea un răspuns la o. astfel de întrebare.

— Şi acum ? ! reluă Ştefan. Ce-or să facă nemţii ?

Colonelul repetă gestul : N-avea nici-o idee.

— Nu pot să-mi dau seama, zise el. Probabil că la primă
vară or să invadeze şi or să le vină de hac şi la englezii
ăştia !

-— De ce vorbiţi aşa ? Nu-i simpatizaţi ? zise Ştefan.

— Nu ! Din pricina lor ţara noastră e acum ciopîrţită,
zise colonelul. : .

; — Fiindcă n-am luptat, zise Ştefan, nu puteau să lupte alţii pentru noi. Şi nici nu eram aşa singuri, aveam *Mica Anlăntâ,* care în realitate nici nu era aşa mică : România, Cehoslovacia, Iugoslavia... Aveam şi un imn comun. De ce n-a funcţionat *Mica Antantă ţ* Vă închipuiţi că n-ar fi fost o glumă ! Trei ţări mobilizate toate deodată şi intrînd hotărîte în război... Dar *Mica Antanta* n-a funcţionat. De ce ?

— Cum ? ! se miră bătrînul militar. Cum să funcţioneze ?

211'

14*7

— Foarte simplu, zise Ştefan, cînd Cehoslovacia a fost ameninţată de Hitler şi pe urmă ocupată, România şi Iugoslavia ar fi trebuit să mobilizeze şi să declare război Germaniei. De ce n-au făcut acest lucru ?

— Din pricina Franţei şi Angliei, care au ajuns cu nemţii la o înţelegere, la Miinchen, şi Cehoslovacia s-a supus. Nu puteam să declarăm noi război nemţilor fără ca Cehoslovacia să ne-o ceară şi fără ca aliaţii noştri, Franţa şi Anglia, să nu fie de acord. Or ei se hotărîseră să aban doneze pe cehi. Ce mai puteam face noi ?

— Formidabil, exclamă Ştefan. Şi ce va fi în viitor ?

Vom avea o pace germană, o *pax germanica f*

* Colonelul dădu iar din umeri: Nu ştia nimic. Cine putea să ştie ? „A avut dreptate fi-sa, gîndi Ştefan, colonelul e într-adevăr un om interesant, spune numai ce ştie, nu se aventurează în discuţie, cum fac de obicei oamenii bătrîni şi devin astfel obositori." Vru să-1 mai întrebe ceva, dar soneria zbîrnîi şi fata ieşi în hol şi o luă spre uşă să deschidă.

XIII

Curînd, casa se umplu de musafiri.

— Mamă, Luchi, ce facem noi aici ? Unde e vestita ţuică pe care o păstrăm din august, ca să ne delectăm cu ea acuma ? Copii, la masă !

• Şi Niki se duse şi dădu la o parte perdeaua trasă care acoperea sufrageria. Aprinse lumina. Şi atunci se văzu acolo masa întinsă, cu faţa de o albeaţă strălucitoare încărcată cu farfurii, pahare şi tacîmuri.

\ O femeie de vreo şaizeci de ani care nu semăna a bucu-r*reşteancă, probabil p rudă de-a familiei colonelului de la

ţară, fiindcă nu avea expresie de slujnică, intră cu un ibric mare în mînă şi începu să toarne cu pricepere în nişte ceşti mici de pămînt din lichidul gălbui. Apoi împreună cu alta (care era desigur bucătăreasa familiei, fiindcă arăta mai sprintenă şi rr ai veselă, vrînd parcă tot timpul să spună : eu vă pregătesc sărbătoarea, de pe urma mea mîn-câţi toţi, dacă n-aşi fi eu ce v-aţi face ?) aduseră cîrnaţi de porc şi începură să servească. Ţuica era fiartă şi musafirii, după ce o duceau la gură şi sorbeau, tuşeau. Mirosul aţîţător de cîrnaţi ţărăneşti ardeiaţi umplu casa.

Ştefan avusese dreptate, musafirii lui Niki şi ai sorei lui, deşi nu erau chiar nişte puşti, erau toţi foarte tineri în jurul a douăzeci şi cinci de ani şi după cum întţciese el unii erau studenţi, colegi dc-ai fetei de la medicină (aşa află că „eleva" era în realitate studentă în anul trei, să fi avut prin urmare douăzeci şi doi sau douăzeci şi patru de ani şi nu şaisprezece cum i se păruse lui) iar alţii prieteni vechi, cel puţin doi dintre ei se purtau cu ea extrem de familiari, ceea ce lui Ştefan îi stîrni un uşor dispreţ, fără să ştie însă de ce. Unul mai ales se insinua ca şi cînd ar fi fost de mult iubitul ei. Să fi fost ! Ei şi ? De ce trebuie să laşi să se vadă asta ? îi punea mîna pe braţ, îi şoptea la ureche... Cerea de unul singur te miri ce şi fără rost, un pahar de sifon, ca şi cînd ar fi fost un tipicar dintre cei care sînt foarte grijulii cu micile lor afecţiuni, o carte pe care i-o adusese el şi în care se uita apoi minute întregi, după care o închidea cu un aer semnificativ şi i-o dădea înapoi, dar fără să spună ce-1 determinase să caute tocmai atunci ceva în cartea aceea, dimpotrivă, intervenea în conversaţie cu o vorbă de spirit exact în sensul în care se cliscuta, sugerînd însă că mintea sa are un mers paralel, dar care rămîne un secret faţă de ceea ce el exprimă direct... Şi era ziarist, dar nu la *2iua,* prieten cu Niki. Adrian şi mai cum ? Aşa i se spunea, Adrian, şi şoptindu-i discret, un

vecin îi spuse : Popescu ! Aha, deci Adrian Popescu, mare brînză, gîndi Ştefan cu ostilitate simţind instinctiv ca acest personaj care îi era antipatic era, fără efort vizibil, centrul atenţiei tuturor, tară să înţeleagă de ce. Era mic de statură şi cu o expresie de mare sinceritate pe figura lui albă pe care briciul încă n-o înăsprise, cu ochi frumoşi albaştri care însă, cînd vorbea, se răsuceau într-o parte ca şi cînd ar fi vrut să se ferească cît mai mult. de vreo complicitate cu ceea ce gura povestea... Gura vorbeşte ! Treaba ei ! Ochii au altă treabă ! Şi din cînd în cînd doar, cînd începea să rîdă de vreo comedie pe care propriile cuvinte o puneau sub văzul tuturor, participau şi ochii, care rămîneau deodată bulbucaţi, parcă ar fi văzut apă şi s-ar fi speriat să nu

se înece...

Celălalt era un taciturn, cu sprîncene negre şi groase. El nu era familiar cu fata, îi arunca însă din cînd în cînd priviri; timide dar parcă mai sigure decît ale celui dintîi, în timp ce .expresia feţei arăta o îndîrjire înţepenită, pe care n-o schimba nici-o glumă din cîte se spuneau. Avea însă o voce blîndă şi cînd deschidea rareori gura se vedea că e inteligent şi are simţul umorului, dar că era ceva impropriu firii lui să rîdă cu gura pînă la urechi, sau chiar să z;m-bească : lucrurile comice, vorbele de spirit, toate te pot delecta fără să-ţi arăţi neapărat dinţii sau să-ţi întinzi gura într-un rînjet... Cînd Ştefan dăduse mîna cu el, nu-şi spusese numele... Ceilalţi arătau în acele minute aşa cum arată totdeauna oamenii cînd sînt invitaţi şi cînd, în mod curios, îi apucă o foame care e mai mare decît ar fi fost la ei acasă şi singuri : expresii în aşteptare, concentrate

asupra farfuriei.

Cîrnaţii şi ţuica se topiră. Se aduseră iarăşi cîrnaţi şi un nou ibric cu ţuică fiartă. Din cînd în cînd telefonul suna în birou şi L.uchi o lua într-acolo şi întîrzia cîtva timp. Alteori revenea imediat şi **,îl** chema fie pe fratele ei,

fie pe unul din părinţi. Erau felicitările care se teşeau peşte tot întinsul oraşului, prin reţeaua telefoanelor ; toţi oamenii hotărîseră în acel ceas'cînd de Anul nou nu-i mai despărţeau decît cîteva minute să vorbească numai de bine, să nu spună nimic neplăcut, să ascundă tragediile pentru mai tîrziu, să-şi dorească toţi fericire...

Cînd la radio se auzi bătînd ceasul şi tînărul rege îşi începu mesajul se destupară sticle de şampanie şi se stinse lumina electrică, rămînînd aprinse doar sfeşnicele de argint din mijlocul mesei ale căror luminări galbene de ceară îi duse pe toţi cu mintea cu un secol în urmă şi avură sentimentul că cei 'de atunci, care îşi luminau astfel casele, n-au murit, ei sînt aceştia, cei de azi, care stau în picioare în acele clipe şi vor trăi la fel şi în secolele următoare cînd lumina aceasta naturală le va reaminti în fiecare an de viaţa lor din secolele trecute. Gongul bătu. Şi atunci năvăli în casă, de afară, zgomotul petardelor, cu plesnituri care; izbeau parcă în ferestre cu pietre. Toată lumea ridică cupele şi toţi începură să se ducă de la unul la altul, să ciocnească şi să-şi facă urări. Ştefan se uita acum cu alţi ochi la sora lui Niki şi i se părea că într-adevăr arăta trecută de douăzeci de ani, părul ei atît de frumos şi chipul ei uşor prelung ca al copilelor de paisprezece ani nu mai puteau înşela pe nimeni. De ce credea el că fusese o înşelătorie la mijloc, nu se întreba, dar acum era convins că ea, cu bună ştiinţă, îl înşelase acolo la uşă, cînd îi deschisese şi izbucnise în rîs. Rîsul acela !... Hm !...

Se reaşezară la masă şi începură să-şi taie fiecare bucăţi mari din cei doi purcei de lapte rumeni pe care cele cloua femei tocmai îi aduseseră pe tăvi. Ştefan mînca, dar o urmărea fără să se uite pe Luchi şi nu era atent la conversaţia care începuse să devină însufleţită. Nu înţelegea de ee chipul ei exprima o fericire atît de vie, fiindcă la mijloc nu puteau fi cei doi care clădeau semne că o cunosc şi sînt

familiari cu ea. De cîteva ori observase că se uita la eî fără să-i vadă şi îi asculta fără să dea semne că e cel puţin atentă la ceea ce i se spune... La ce era ea atunci atentă ? La ce se gîndca ? Chipul ei se lumina din interior atît de intens! Ce era în sufletul ci ? Deodată Ştefan ridică paharul şi fu pe punctul de a-i face o urare de unul singur, din simpatie, să-şi exprime acest brusc sentiment care îi năpădise inima, în aceeaşi secundă privirea ei îl surprinse şi îl fulgeră : să nu îndrăzneşti, parcă îi spuse şi după ce văzu că braţul lui coboară cu paharul, îşi luă privirea de la el şi acea lumină peste care trecuse parcă un nor, reveni pe chipul ci şi în aceeaşi clipă izbucni în rîs :

— Domnul Paul Ştefan c şi acum indignat de felul cum
a fost primit şi parcă înghite cu noduri. A vrut să mă apos
trofeze. Noroc că am băgat de seamă la timp şi i-am trans
mis prin telepatie că e periculos să mă insulte.

Ştefan răspunse că e adevărat şi îşi exprimă gîncluî său, că ar fi nimerit la un Revelion al copiilor.

— Ei na ! ca tare mai eşti tu în vîrstă, răspunse Luchi.
Mie trebuie să-mi spui tanti !

— Apropo de telepatie, Niki, zise Adrian, anul ăsta văd
că nu baţi mai invitat pe Dan Lazarovici.

— Ba l-am invitat, zise Niki, o să vină mai tîrziu.

•— Şi la drept vorbind, Luchi, ce ne-ai pregătit pentru anul asta cu Mihai ? întrebă cineva. Să ştii că dacă ne mai faceţi, figura de anul trecut cu reclamele, eu plec, pe cuvîntul
meu !

Luchi. izbucni în hohote cu o satisfacţie molipsitoare. Se vedea că şi acum savura figura pe care le-o făcuse anul
trecut.

— Dar ce-a fost cu reclamele astea ? întrebă cineva care
nu ştia.

— Luchi s-a aşezat la un moment dat la pian şi Mihai a
venit lîngă ea şi au început să cînte amîndoi reclame, el din

gură, ea ac.ompaniindu-1 cu clapele. Toate reclamele care există, despre bere, şampanie, vinuri, săpun, parfumuri, sutienuri, mănuşi, medicamente antiveneriene, ciorapi Adesgo, stofe Serg, bocanci Dermata, pîine Gagel, biscuiţi Herdan, cafea Paşalică, o adevărată enciclopedie, dacă ar fi fost reprezentanţii acestor firme de faţă şi le-ar fi putut însuşi pe gratis fiindcă Mihai improviza versurile prins da o inspiraţie frenetică... A fost amuzant vreo oră, dar pe urmă Mihai nu se mai oprea. Ştiţi, pe el cînd îl apucă... Astă vară, la Eforie, s-a aşezat în patru labe cu faţa spre mare şi a început să latre la valurile înspumate, care spălau plaja... Un minut a fost amuzant, dar n-a ţinut un minut...

Şi Adrian îşi întoarse ochii într-o parte, care rămaseră astfel albi şi bulbucaţi, în timp ce mesteca tacticos. Mihai îl ascultase posomorit. El era taciturnul, despre el se vorbea, al doilea prieten al fetei. Numele său de familie pe care evita să-1 decline, era Spurcaciu. Arăta complet străin de personajul care era astfel divulgat celorlalţi şi nu reacţiona, continuînd să mănînce multă vreme în tăcere. Nu-i păsa că se putea crede că uriaşe la valuri ? Nu părea abstras, ascultase totul cu atenţie.

— Mă îndoiesc, zise el în sfîrşit, că ai putut fi de faţă cînd am urlat eu la mare. După informaţiile mele, în acele clipe tu îi dădeai tîrcoale domnişoarei Filderman, a cărei cunoştinţă i-ai făcut-o cînd ea se afla pe closetul turcesc fără uşă al tătarului unde îşi închiriase o odaie. Gustul tău pentru astfel de situaţii paradoxale nu e încă binecunoscut...

Obrajii lui Adrian se înroşiră brusc, urechile i se făcură liliachii. Numai ochii îi rămaseră albi şi liniştiţi, privind într-o parte. Era deci adevărat ?

— Nicicum să nu te temi de cîinele ce latră, ci de cel ce tace, zise el şi se porni singur pe un rîs care nu curgea, ci era, din secundă în secundă, sugrumaV

Era orgoliul lui : citea cărţi mari şi avea memorie bună ; acum, pesemne, citise, înainte de a veni, proverbe, fiindcă nu era cunoscut ca admirator al înţelepciunii populare orale şi spontane, îşi pocnea în cap adversarii cu idei neaşteptate, din Saint-Simon, dacă citea din el (şi într-o vreme citise aproape un an), din Cardinalul de Retz, din Rivarol, Montaigne... Rîdea cu satisfacţie, văzîndu-i, dacă nu uluiţi, cel puţin surprinşi şi înghesuiţi fără replică. Numai Mihai era rezistent şi îşi rumega replicile neiertătoare fără grabă. Efectele lor se bazau tot pe o memorie bună, dar de alt gen, fapte din viaţă, alese bine şi spuse cu necruţarc. Ca tot deauna la această vîrstă tinerii nu se ţm minte unii pe alţii fiindcă abia de cunosc ceva din ei înşişi. Ziaristul vroia să scoată la iveală din taciturnul lor prieten lucruri compro miţătoare ca să-1 scadă, bineînţeles, în ochii fetei, dar uite că tăcutul Mihai nu era tăcut şi la minte, în mod curios, scena cu domnişoara Filderman se petrecuse aievea, o văzu seră amîndoi din stradă în fundul curţii acelui tătar, în poziţia numită, şi spre seară Adrian Popescu se plimba cu ea pe faleză. Amicul său deci îl văzuse cu ea. Cînd ştii că ai la activ astfel de întîmplări, de ce ataci ? ;

Dîndu-şi seama că nu avusese nici-un efect compararea lui Mihai cu un cîine tăcut, Adrian relua :

•— Măgarul cînd te loveşte, să fugi şi să-i mulţumeşti, că mai cîştigat eşti !

Asta era mai bună, dar doctorul Spurcaciu nu-1 lăsă să jubileze :

— Da, zise el, pot să te şi bat !

Luchi izbucni în rîs. îi plăceau amîndoi aceşti prieteni ai ei. Spurcaciu îi fusese coleg, ci terminase medicina chiar în anul care trecuse de cîteva minute şi lucra la un spital din capitală. Urmase chirurgia. Se spunea că el şi Luchi se logodiseră, dar logodna dura prea

mult, fără să-i ducă la

căsătorie, dar nici la ruptură. Se întîmplase ceva între ei? Nimeni nu reuşise să afle. în ceea ce îl privea pe Adrian Popescu, el era prieten cu Niki şi nu li se părea anormal că era intim şi cu sora lui.

Soneria zbîrnîi. Niki se duse şi deschise şi cînd aceşti întîrziaţi intrară şi luară loc la masă toţi ceilalţi îi întîm-pinară cu auri şi euri, ştim noi şi ahauri ironice şi aluzii puerile, cum spunem toţi cînd sîntem în vervă, ajutaţi de-un pahar de vin, cînd unii dintre cunoscuţii noştri se află înrr-o situaţie r;celuc:dată»..

XIV

Era un triunghi ! Doi bărbaţi şi o femeie, femeia voinică, tînără, de o frumuseţe care avea s-o facă celebră mai tîrziu pe Ingrid Bergman, plină de farmec, cu chipul rotund, gura cărnoasă şi fină, ochii imenşi, de vacă, dar sclipind de o inteligenţă din adîncuri... Unul din ei intrase ţinînd-o c!e braţ, să n-o piardă, şi cînd, cu un surîs răutăcios, Luchi îi despărţi şi o aşează pe ea lîngă Ştefan şi pe el aiurea, el avu, o clipă, o expresie descumpănită... Era de mulţi ani amantul ei şi nimeni nu înţelegea de ce un tip aşa ca el, surd de-o ureche şi nu prea talentat, scria mici povestiri realisto-simbolice asupra cărora nimeni nu se pronunţa cînd le citea în cenaclul său (ţinea un cenaclu) fiindcă era gazdă, dar pe care revistele ' literare i le publicau nu se ştie de ce, fără cocleală, nimeni deci nu reuşea să priceapă drept cine se credea el că nu se căsătorea cu această adorabilă creatură care scria versuri (mai bune decît proza lui) şi care îl iubea statornic şi cu fidelitate de atîta vreme... Cora Petraşincu, căci aşa o chema, era un mister pentru toţi şi dacă se duceau la prietenul ei

la cenaclu, se duceau numai ca s-o vadă pe ea... Individul, care era bucureştean de-a doua generaţie, avea, sau cum spuneau ceilalţi, era un bou cu nume de cal, îl chema Scbastian Murgu, totuşi nu era lipsit de o anume forţă din moment ce această femeie se învîrtea şi ea în jurul lui ca şi cînd ar fi fost beată şi rezista la toate încercările prin care trecea, liberă fiind şi atît de cunoscută, şi la care era supusă de toţi bărbaţii din generaţia ei, pictori care îi schiţau necontenit portretul, poeţi care îi dedicau versuri sau chiar volume, tineri prozatori cu gîtul gros şi cu succes de public doritori să se însoare şi să aibă copii cu un asemenea exemplar rarisim... Ce-o ţinea legată de surdu-acela ? îl înjurau cu exasperări înalte, prin cafenelele literare, ridicînd în sus un braţ şi izbucnind în hohote stupefiate : ce pastele mamei lui îi făcea ? îi dădea bani ? De unde ? Că la cenaclu nici măcar un ceai nenorocit nu servea, şi nici cînd luai masa cu el nu plătea, se făcea că n-aude nici cu urechea ailaltă... Era clar că n-avea, abia îi ajungea pentru el... Atunci ? ! îi doreau, şi nu îri secret, să-1 vadă cu coame, căci să fie părăsit nu mai aveau nici o speranţă, dar coarne da, şi încă cum, numai să apară unul... şi s-o trezească pe Cora din somnul ei... Căci cu frumoşii ei ochi mari deschişi fata asta parcă era lovită cu leuca, adormită şi parcă împrumutase ceva din surzenia parţială a nesăratului ei amant... Şi iată că într-o zi, să fi fost un an, un an şi ceva de-atunci, în cenaclul lui Sebi, căci aşa îi ziceau, apăru un ins care era chiar omul dorit de toţi... Bărbat cu o puternică personalitate, tînăr inginer care cîştiga bine, îmbrăcat cu grija, cu nişte ochi care apăsau lucrurile şi oamenii să se dea ceva mai îndărăt dinaintea lui, Dan Lazarovici, căci aşa afîară că îl chema, puse stăpînire de îndată pe cenaclu, pe care îl deturna rapid de la naivele lui îndeletnici literare şi îl abătu spre ocultism, ştiinţele esoterice... Le luă minţile luni în şir, cu enigme care stăteau deschise, vizibile, pipăibile, în

flata oamenilor şi pe care aiimerai aia le putea dezlega... îi luă încet cu mister/iiil piraraiidei celei -mari -şi a marelui sfinx, acătînd că astfel «de cuburi de paisprezece tone, pase unul peste altul şi şlefuite la «lilaraetru, nu puteau fi opera uaor fiinţe de pe această planetă... 'Că civilizaţia prebîblîeă a fost •o realitate halucinantă,... că uriaşele edificii din Tiahuanaco fi Sacsayhuaman... Ca Lerourienii şi Atlantizii care au trăit în Pacific pe un vast continent şi care s-a scufundat în ape înaintea timpurilor istorice, ne-au lăsat, din acest leagăn al umanităţii, semne şi enigme fantastice care sînt dovedite pe bază de documente arhealogice irefutabile... Ce ştim noi .cu ştiinţa noastră greoaie şi brutală ? Barbault Armând a redescoperit în zilele noastre *L'Orpotai>le,* al lui Paracclse, aiurai de băut, priairal grad .al elixirului de viaţă lungă... Are cartea , acasă, unde acest alic-himist al secolului XX povesteşte el însuşi istoria acestei descoperiri.,. ,,Aqua chio-renţia, îndrăzni unul întru tîrziu să-1 ironizeze. Mă Lazaro-vici, exclamă el, de unde draciu ai născocit tu toate chestiile astea ? Pe cuvîntul meu că mi-ai făcut capul cărindar." Rîseră. Ăsta era Ion .Varlam, debutant ardelean, cu capul pătrat, apreciat pentaiu spontaneitatea reacţiilor lui, a căror tîmpenie care se ironiza pe ea însăşi, era cea mai gustată... .Ţineau la el şi fiindcă era băiat bun, cînd avea un bara, nu-1 punea la ciorap... îl înjurară însă să tacă din gură. „A reflectat vreodată cineva de ce primele cuvinte din biblie încep prin a afirma existenţa cuvîntului ? reluase Lazarovia, care nici nu auzise întreruperea. La început a fost cuvîntul şi cuvîntul era Dumnezeu..." S-au gîndit ? îi interogase el. Forţa cu care Dumnezeu crease lumea era cuvîntul. Nu era .extraordinar ? Putea cineva să afirme că e vorba de o simplă metaforă ? De ce pur şi simplu nu s-a spus : La început a fost Dumnezeu şi voinţa lui., care a creat lumea. De unde au luat înţelepţii care ne-au lăsat Biblia ideea despre cuvînt, dacă IM din lumea fantastică a civilizaţiei prebiblicej care a pierit.

dar în care cuvîntul, prin puterea lui magică, putea smulge
munţii din loc ? E oare de crezut că geniul lui Cristos a
putut inventa el singur atît de minunate imagini, pe care
le-a folosit în scopul noii sale doctrine, în timp ce ele ex
primau realităţi uluitoare ale unei alte lumi ale cărei urme
de neşters subzistă în Biblie, la Platon, în memorabilele lui
exemplificări despre uriaşi ,şi în atîtea monumente miraculoase,
anterioare potopului, şi care zăpăcesc pe savanţi ? „Credeţi
că vă pot explica de ce, de pildă, eu pun acuma mîna pe
Ion Varlam şi iată, pleoapele lui încep să se bată, se închid ?
continuase Lazarovici ţinîndu-i mîna aceluia. Ţi-e somn,
Ioane, dormi, gata, ai adormit, ia spune, nu-i aşa că te afli
la polul nord ? Ţi-e frig ? Cum dracu de-ai plecat acolo
fără palton şi căciulă de blană ? Cred şi eu că sufli în pumni,
văd că dîrdîi, dar n-am ce-ţi face..." .;

Şi dacă n-ar fi fost învineţeala pe care Ion Varlam începuse s-o capete pe obraz şi felul frenetic cu care îşi izbea şi îmbrăţişa coastele bîţîind de frig, ar fi crezut că Lazarovici se înţelesese cu el dinainte să se lase hipnotizat... Cora Petraşincu era fascinată... ,,Eu nu cred, spunea ea mereu, nu cred deloc, cred că v-aţi înţeles, e imposibil, încearcă şi cu mine...", i se auzea tot timpul, în întîlnirile următoare, glasul iritat, cînd Lazarovici îi transporta astfel şi pe alţii în cele mai îndepărtate părţi ale globului, de la ecuator şi America de Sud, pînă în Asia centrală şi Capul bunei speranţe. Lazarovici însă refuză să-i facă pe plac şi nimeni nu înţelegea de ce. „Ştiu eu de ce", răspundea el, sporind astfel şi mai mult misterul comportării lui. I-o luase, sau nu, lui Sebi, pe Cora ? Nimeni nu ştia precis, dar îi vedeau împreună, ieşeau la cafenea, la teatru... Fără nici o îndoială Cora îl înşela, în sfîrşit, pe surdul ei amant... Apariţia, în viaţa cuplului, a acestui personaj neobişnuit se datora, aşa cum aflară, lui Sebi însuşi... Ceea ce pe cei care doriseră coarne groase

pentru el i< nedumerea acum,

cînd se întrebau de ce făcuse el acest lucru... Cică ar fi fost colegi în studenţie... Ridicau iarăşi în sus un braţ, stupefiaţi, înjurînd furioşi de astă dată că în mintea unui semen de-al lor, un bărbat, poate locui atîta imbecilitate obtuză... Fiindcă există şi imbecilitate mai sprintenă şi mai prudentă...

La cenaclu se ducea Adrian Popescu, prietenul lui Niki, care era, la ziarul unde fusese angajat, redactor al paginii culturale. Era un descoperitor de talente, frecventa deci toate cenaclurile. O adusese cu el şi pe Luchi, pe care, deşi medicinistă, o interesa literatura fără nici o aspiraţie secretă de a o face, pur şi simplu găsea că lumea literară şi artistica e mai interesantă decît restul. Luchi, la rîndul ei, îl adusese în casa lui Sebi pe colegul ei, Mihai Spurcaciu, care tăcea stoic de la începutul pînă la sfîrşitul şedinţei. Numai apariţia lui Lazarovici îl făcu să tresară. „Că are puterea de a hipnotiza, asta o are şi un prăpădit de la Moşi, dacă intri într-o baracă şi dai doi lei, îi spusese el fetei, dar că are o inteligenţă în ebuliţie, foarte interesantă, asta e cert şi e cu totul altceva."

XV

• Surd, sau făcînd perfect pe surdul, Sebi nu reacţiona la exclamaţiile cu care fu întîmpinat. Lazarovici însă plimbă asupra tuturor, aşezîndu-se, privirea sa care te dădea puţin înapoi şi pălăvrăgeala căpătă în mod abil, alt sens : Sigur, pe noi ne-aţi dispreţuit, n-aţi vrut să fiţi aci cînd bate gongul, să ciocniţi cu noi şi să ne urăm reciproc realizarea tuturor dorinţelor... Sebi explică : părinţii lui făcuseră şi ei Revelion acasă, cu invitaţi şi îl rugaseră să stea cu ei măcar un ceas... Şi Lazarovici ? Această întrebare nu se puse, dar

se citea pe cMpuri. Curîud însă se ştetse: acela se uita îit ei neclintit, cu o gravitate care nu era o morgă, ei expresia nealterată a. fiinţei sale şi parcă le spăla creierul cu acen privire a lui care dezgolea totul fără impudoare, dar cu ce for-ţă irezistibilă. Expresia sa era, în acest timp, elocventă : nu înţeleg aluziile şt exclamaţiile. Vreţi să-mi explicaţi ? Nu-i. explica nimeni, rnîncau cu mare poftă şi multă- vreme o tăcere care nu stingherea, pe nimeni se aşternu asupra tutuior. Numai cele două fermei intrau şi ieşeau, schimbind' farfurii şi aducînd feluri gătite.

• Pe Ştefan frumuseţea vecinei M îl lăsă rece, clar si pe ea prezenţa lingă urnănal ei a acestui tînăr cu chipul emaciat parcă o irita: nu.~i aoranca râei o- privire şi inîmea. alături, din pricina asta, cu scîrbă, paieă, fără pofta pe eaie ar fi avmc-o dacă ar fi fost pusă lingă amantul ei. Simţind ea apropierea îiui ms-i făcea fetei nki-o plăcere, Ştefan gîndi.: „E o idioată, ţine b imdwidiîl eu care a intrat la braţetă. Femeile sau bărbaţii care se iubesc prea mult unii pe alţii sînt indecenţi şi idioţi. Ce poţi găsi la celălalt, încît restul muritorilor să-ţi facă silă ? Şi Ştefan se hotărî să-i adreseze acestei femele ceva jignitor, păstrînd însă, dacă va putea, buna cuviinţă. Nu avu însă timp. Cora Petraşmcu se ridică de la masă şi rugă pe cineva, fără să roşească, să schimba tecul cu ea, justifkrndM^se ea se- simţea penibil să stea în capul mesei ca o^babă (căci acolo fusese aşezată)^

— Mai am încă nrub, zise ea cu un gl'as volubil, pînă să ajung să fiu aşezată cu respect, în capul mesei.

— Nu prea rnuh ! zise Ştefan tare, simţind în acelaşi timp uri junghi în inimă de emoţia necuviiaţeî rostite fără voie. , ..., -.^

Spre uimirea lui, ixbucnkă rîsete generale, . &— Ţi-a zis-o, Cora, rosti Lucra, care rîdea *cel* maî tare.

în acest timp de mult radioul aşezat în hol începuse sa transmită muzică de dans şi deodată Luchi trase cu urechea surprinsă. Se ridică de la masă şi spuse :

— Bem cafelele în hol ? Cine mă ajută să dăm covorul
la o pane ?

" — Tanti, eu te ajut, zise Ştefan ridicîndu-se.

• Izbucniră din nou în rîsete ; hotărît, baiatu-ăsta avea Viaz... şi în timp ce răsuceau împreună covorul, el îi şopti cu timiditate :

— Nu ştiu să dansez decît tango, dar tare aşi dori să
dansez cu dumneavoastră...

— Dacă o să mă inviţi la timp şi n-o să ţi-o ia altul
înainte, zise Luchi, fără însă să te faci ridicol stînd la
pîndă, de ce nu ?

Credea că nu va avea loc de atîţia dansatori, cînd văziJ că ziaristul, Adrian Popescu, nu dansa deloc, Cora Pe-traşincu nu dansa nici ea fiindcă nu dansau nici cei *doi* bărbaţi cu care venise (asta era ceva nemaivăzut!), .dansau în schimb Niki, sora lui, domnul colonel şi alţi invitaţi pe care Ştefan nu-i cunoştea şi care îşi arătau abia astfel personalitatea lor care pînă atunci rămăsese ştearsă : femeile se făceau frumoase şi pline de viaţă, partenerii lor căpătau contururi viguroase şi pline de farmec. Dansînd, legături invizibile care ţineau nu numai gîndul, dar şi trupul, înlănţuite, cedau, în nici-un fel, decît aparţinîndu-ţi legal, sau printr-o le-< gătură, nu puteai strînge în braţe şi privi atît de aproape pe fata aceea frumoasă sau pe doamna aceea cu ochit încărcaţi de misterul feminităţii ei grele. Iată, acum se putea... Apucînd-o fără nici o jenă de mijloc te lipeai deodată de ea şi prins brusc de o beţie începeai să pluteşti astfel cu trupul ei în braţe sub protecţia muzicii care se revărsa în aer ca o apă a paradisului.., -

...— Ah, domnişoară, îi şopti Ştefan la ureche fetei, care ii acordă imediat chiar primul tango, nici nu ştii cît de fericit sînt că te-ai gîndit la mine şi că m-ai invitat aici...

— Sigur, zise Luchi, s-a văzut după felul cum ai intrat...

— Eram sub impresia unei lecturi neobişnuite, ceva teribil, şi inscripţiile de pe pereţi mi s-au părut copilăreşti.

— Şi pe urmă n-a fost ideea mea să te invit, ci a lui Niki, zise fata, dar glasul ei nu era rece şi Ştefan răspunse :

— Bineînţeles, nici nu m-am gîndit, dar invitaţia propriu-zisă mi-aţi făcut-o totuşi dumneavoastră. Ce glas aveaţi ! Dacă aţi şti cum am tresărit auzindumă chemat : Bună dimineaţa, Ştefane ! Glasul venea parcă dintr-un tărîm minunat ! îmi daţi voie să păstrez în suflet timbrul acelei voci ?

— Ce şmecher eşti ! Cc-ai fi vrut, să zic a.şa (şi fata încercă să-şi îngroaşe glasul ca al unui bărbat, spoiindu-i în clipa aceea pentru Ştefan şi mai mult farmecul) : bună dimineaţa Ştefane !

El izbucni în rîs.

.— Şi pe urmă mă simt uluită de cît poţi fi de mincinos:

— De ce ?

în acest timp el îi simţea trupul ei subţirel numai cu puţin mai mic decît al lui dansînd neîncetat şi ritmic lipit de al său.

— Stai mai întîi să-ţi spun ceva, zise ea. Eşti un băiat .voinic ?

— Nu înţeleg.

— Poţi să te baţi cu cineva ?

•— Nu prea grozav, dar fac faţă. •— Faci faţă ?

— Da, chiar exagerat, dacă mă gîndesc bine. Adică semăn cu un englez, trebuie să mi se dea două palme ca să reacţionez şi atunci furia mă face mai puternic dccît celălalt.

/ • — Fiindcă, zise ea în şoaptă, am impresia că ai un corp prea uşor... Nu mi-ar fi plăcut dacă mi-ai fi spus că nu eşti şi voinic.

• — Dacă vrei, zise el, mă duc şi-i dau două palme ăluia
care a venit ultimul şi nu-şi lasă prietena să danseze.

• — Cine, Sebi ?

• — Sebi îl cheamă ?... ''•
..-'>-...

Şi Ştefan se opri la timp ca să nu-1 înjure de mamă. Ea înţelese ceva din tonul lui şi veselia îi spori pe chip.

— înainte să te întreb de ce m-ai făcut mincinos, vreau
să-ţi întorc complimentul pe care n-o să-1 uit niciodată!"
(Nu e ele mirare că sînt prea uşor, asta coincide si cu sufletul
meu a cărui lipsă de greutate, deşi mă face să mă simt fericit,
cîteodată mă pune pe gînduri şi mă face invidios...) ;

— Invidios pe cine ? *

' — Eu ştiu ? Pe cei care sînt cineva... îmi permiteţi deci să vă întorc complimentul ? Simt că dansez cu o minunată trestie care se încovoaie mlădioasă la suflarea vîntului..! Pe ea o cuprinse o poftă de rîs atît de mare încît se opri din dans, ţinîndu-1 însă de mînă mai departe, şi îşi dâclu capul pe spate hohotind îndelung.

— Am impresia, zise ea apoi, că e o farsă pretenţia ta
că te-ai fi născut la ţară... ˣ ~

— Dar unde ? ..-— —.....——

• — Eu ştiu ? Prin vreaun cartier de şmecheri de pc-aici...

• — Aveţi dreptate, prin vinele mele curge sînge parizian...

• — Ah, da, zise ea, al Iu' Parizianu. Tata e din Paris ?

— A fost făcut acolo...

Muzica încetă deodată, se opriră şi el îi sărută mîna. Se înclină înaintea ei şi vru să se retragă auzind cum radioul relua transmisiunea cu muzică de valsuri. Ea îi spuse :

— Te învăţ eu în cinci minute.

— Imposibil, zise ci, în vals trebuie să conducă bărbatul
şi cum ai să mă înveţi ? ^,.>--"

»— Te învăţ.

...— Nu aud muzica, zise ek N-aud ritmelu,

— Ascultă-1, îţi cînt eu, răspunse ea.

Şi îi traduse prin graiul ei, care era surprinzător de timbrat, ritmul valsului.

— Formidabil, zise el, începînd deodată să danseze.

Dar nu mai putură vorbi, în curînd el obosi. Neştiinţa îl făcuse să se mişte cu încordare, broboane de sudoare îi apărură pe frunte. El îi şopti:

— Ne oprim, dar te rog, nu dansa cu altcineva... Pot să

te rog ?!

•— Bine, zise ea, hai să ne aşezăm...

— Şi acum, zise el apoi, pot să te întreb de ce mi-ai spus că sînt mincinos? Nu sînt, sînt curios să ştiu cum cineva ne poate judeca greşit.

Ea surîse enigmatic şi privirea îi alunecă spre cei doi prieteni ai ei care împreună cm Dan Lazarovici şi Cora Petraşincu făcuseră un grup.. Prins în conversaţie părea Adrian. Arăta concentrat ca şi dbid ceva grav s-a-r fi petrecut între el şi Lazarovici. Aşas arăta el totdeauna, văzut de la distanţă, cînd discuta cu eimeva. Doctorul Spurcaciu, cu sprâncenele lui groase şi negre, părea absent şi ai fi zis că avea gura pecetluită de o taină cate îl obseda mereu. Stătea însă liniştit cu taina lui, care era în realitate el însuşi... Cum ar fi putut deci s-o descifreze ? Ce-ar mai fi rămas din el dacă această taină ar fi f os-t scoasă la lumina zilei ?

•— Uite că începe un tango, zise Luchi.

Şi Ştefan se ridică şi începură din nou să danseze.

— Pot să-ţi garantez, zise Luchi, că nu te--am judecat

greşit. Eşti fericit ? îl întrebă ea deodată.

— Da!

— Ai obiceiul să spui vorbe în vînt ?

— Na»

•— Ai stări de spirit trecătoare şi contradictorii ?

*— Nu.

— Tc-ai exprimat aşa : N-am nevoie de-o femeie cînd mă simt fericit.

— Cînd ?

— Ei, cînd !

Deodată el îşi aminti şi rămase mut de uimire. Asta se petrecuse la *Tunelul norvegian,* cînd Luminiţa, prietena lui Niki, îi adusese la masa pe fata aceea, pe care el o respinsese.

— Vezi cît eşti de mincinos, zise Luchi sarcastic, obscrvînd că el îşi amintise propriile cuvinte. Presupun că a doua zi după ce ai fost la *Tunelul norvegian* nu ţi-a dispărut fericirea peste noapte. Şi atunci cum poţi să-mi spui mie că vrei să-mi păstrezi în suflet timbrul vocii mele pe care ai auzit-o a doua zi dimineaţa la redacţie cînd ţi-am tele fonat... Fericit cum erai, cred că m-ai uitat imediat...

— V-am uitat, şopti el, dar vocea mi s-a întipărit în suflet...

Arăta foarte turburat. Nici fata nu mai rîdea, dar ex-r presia chipului ci, luminat de marea ei bucurie interioară, nu se schimbase. Cu aceste dezvăluiri însă tăcerea se aşternu între ei.

— Nu mai spui nimic ? zise ea întru tîrziu. Sau acum eşti nefericit ?

Dar Ştefan nu era atent. Ca şi cum ar fi înaintat prea mult pe un teren primejdios, tăcea. „Niki i-o fi spus sau ea l-o fi tras de limbă ?" se întreba el, şi în clipa aceea luă hotărîrca sa trăiască astfel nu numai faţă de alţii, ci mai ales faţa de el însuşi şi sa reziste tuturor ispitelor care 1-ar face să semene cu toţi oamenii. Cit timp gîndul lui fusese la Ioana, îşi mai spuse ci, cum ar fi putut să-şi petreacă acea noapte (miroasă cu o străina ? Ioana nu 1-a dus în gradina ci fără sa ştie că băiatul cu. c.ire ca vroia sa se mărite s-ar putea să afle. Dar ea îl iubea pe el ţi n-a putud

sa-1 lase să plece fără să fie, măcar un ceas, fericită cu el, cu toate că exista primejdia să-1 piardă şi pe celălalt, dacă nu l-o fi şi pierdut...

•— Bine, cavalere, văd că ţi-am trezit amintiri melancolice cu indiscreţia mea, te rog sincer să mă scuzi...

El tresări :

•— Nu, exclamă turburat. Şi se bîlbîi :

nu, cum, de ce...

— Şi sa te previn de ceva, zise ea, acum o să mîncăm plăcinte, în care eu cu Cora am băgat răvaşe insultătoare. Sa nu te superi daca îţi pică vreunul foarte dezagreabil.

„Ce drăguţă c ! ghidi Ştefan în timp ce muzica, oprin-du-se, se desprinseră. Şi se aşează într-un fotoliu, singur şi îngîndurat, în timp ce Luchi dispărea la bucătărie.

XVI

Răvaşele nu erau însă atîţ de insultătoare încît să nu stîrnească răcnete şi rîsete din toate părţile. Luchi umbla ea însăşi cu tava cu plăcinte şi se oprea în dreptul fiecăruia să-şi aleagă. Era ruptă plăcinta, scos biletul şi după ce era mîncată, fiecare era obligat să citească el însuşi ceea ce i se spunea. „Prezenţa ta, ne este foarte grea", se nimeri să-i cadă domnului colonel acest text. Bătrînui se roşi şi Luchi se repezi la el şi îl sărută :

— Papa, nu te supăra, pregăteşte te să mi şi tu de alţii, nimeni nu va ii scutit.

Taciturnul Spurcaciu ci'.i : „Pentru doi lei eşti în stare, să-ţi calci părinţii în picioare". Se strîmbă plictisit în timp ca toată lumea rîdea. Nu era adevărat, bineînţeles, tînarul chirurg ţinea la părinţi şi nu era un zgîrcit. „Sub aerul tău trist, se ascunde-un carierist" du Şieian răvaşul său

şi se strădui şi el să rîdă cu ceilalţi de aceasta tîinpenie, cară într-adevăr îl găsise, dacă nu chiar trist, cel puţin îngîn-durat. „Ai părul foarte mare, mai ales pe picioare", citi Adrian Popescu acest text care era desigur destinat unei femei. Scăpase ieftin.

— Nu se poate, protestă Luchi, trebuie să mai mănînci
o plăcintă.

Şi îi aduse tava. Ziaristul se execută şi citi : „Cum să nu te simţi stingher, dacă nu ai caracter ?" Nu rîse nimeni, şi Adrian roşi brusc şi se posomori. Avea acrul că Luchi i-a pregătit anume răvaşul, deşi el nu se simţea deloc stingher, iar în ce priveşte caracterul, nimeni nu-i reproşase vreodată că n-ar avea. „Dacă ai mînca mai puţin urît, nu te-am antipatiza atît", citi unul din invitaţi care tocmai mînca şi încetă brusc să mai mănînce stîrnind o explozie de rîs .generală.

în acest timp Niki trăsese covorul la loc, parchetul gol dădea o impresie prea mare de nemobilat.

— Ce jucăm acum ? întrebă Luchi. loachime sau între
bări şi răspunsuri ?

— întîi loachime, strigă Adrian. .. .

— Ba nu, ca să ne dezmorţim, întrebări şi răspunsuri,
zise doctorul Spurcaciu, spre uimirea lui Ştefan, care de
odată avea chef să se distreze.

-— Cine pune întrebările ? zise Luchi.

•— Eu, zise Sebi, plecîndu-si abia perceptibil capul înspre urechea cu care nu auzea.

— Ba nu, strigă amanta lui, eu pun întrebările.

Bine, toată lumea acceptă.

•— Staţi, ştie toată lumea jocul ? zise Luchi. Ştefane,
ai să înţelegi repede, întrebările sînt spontane şi răspunsu
rile trebuie să fie la fel. Nimeni n-are voie să se gîndească.
Dă-i drumul, Cora. .,

— Ce este singurătatea poetului ? întrebă ea cu o voce
a cărei sinceritate neafectată deodată îi plăcu lui Ştefan.

— Un număr de circ neanunţat în program, striga în
clipa următoare doctorul Spurcaciu.

. Ia uite ? îşi bătea joc de poeţi... Un număr de circ... Hm !

— Ce este o lacrimă ? reluă imediat fata.

•' — Un cîntar în aşteptarea greutăţilor, răspunse Adrian după o ezitare generală.

Adică ? Lacrimile n-au semnificaţie dacă nu sînt cîn-tărite ? Sau ele sînt doar fondul durerii şi abia înţelesul lor le dă greutate ?

— Ce este beţia ? reluă fata.

Tăcere. Tocmai la un lucru atît de obişnuit se poticniseră.

— O filă albă între altele colorate, răspunse Sebi întru
tîrziu. -r

• •— Prea simbolic ! strigă cineva, slab...

__.. — Ba nu, e foarte bun... Beţia e o uitare, ca o filă albă,
excelent... ; •— Ce este uitarea ? zise atunci poeta auzind cuvîntul
, uitare.

— Un măr copt în care s-a înfipt o suliţă, zise Lazarovici,
şi urmară exclamaţii : formidabil, să-ţi vină atît de re
pede un răspuns atît de sugestiv...

• — Ce este întoarcerea ? reluă poeta cu sinceritatea ei
pătimaşă. ;•; — Aproape nimic, zise Niki, dar ar putea să fie un fulg
de zăpada.

Bravo ! Frumos! întoarcerea e o iarnă care vine ! Bravo,
jNiki.

— Ce este ultima seară înainte de plecare ?

Ştefan tresări. Ar fi vrut să răspundă el la aceasta întrebare, dar nu-i venea, în minte nimic, înţelesese : trebuia totdeauna o metaforă cît mai criptică, dar în acelaşi timp cît mai adevărată şi expresivă.

— Ce este un an nou ? reluă poeta nemaiayteptînd răspunsul.

.— O poveste de dragoste care se sfîrşeşte. Slab, deşi anul comparat cu o femeie iubită nu era prea" rău...

— Ce este o tristeţe ?

— Un drum care se împotmoleşte înainte de a ajunge la liman, răspunse doctorul Spurcaciu stîrnind strigăte da admiraţie.

Cum îi venise ? Doctore, dumneata eşti suspect, după ce căsăpeşti oamenii acolo la spital, ori citeşti poezie erme-. tică, ori o faci...

— Ce este un revelion ? "--.

Ştefan, care tocmai lăsase jos paharul pe care îl golise tot, se pomeni răspunzînd :

— Un pahar de vin în care s-a turnat otravă.

Hm ! De ce otravă ? Aşa ! Oricum, era foarte spontan..?

— Ce este femeia iubită ? întrebă deodată cu ait glas Cora Petraşincu.

Acum era acum ! Ei, ce era femeia iubită ? Clipele sa scurgeau şi întrebarea risca să rămînă fără răspuns.

— E ultima întrebare, anunţă poeta. Vă puteţi gîndi *şl* la mai multe răspunsuri...

Desigur, nu puteai răspunde spunînd ceva total adevărat, n-ar fi avut nici un haz, trebuia totdeauna însoţit răspunsul de o ţicneală de limbaj care nu spunea nimic. O batistă care mai flutură încă, spuse cineva. Trezirea melancolică după o noapte fără constelaţii, zise un altul. Un vînt care începe să bată, se auzi un glas. Şi aşa mai departe. Toţi se declarară mulţumiţi, acest joc înceta şi începu imediat celălalt. Luciii împărţea deja fiecăruia cîte o foaie de hîrtie şi creion. Noul joc consta, îi explica ea lui Ştefan, în a lăsa imaginaţia liberă pe un subiect dat. Subiectul însă îi

era străin, spuse el cînd auzi despre ce era vorba, două nume de femei, care fură numite *cele două orfeline.*

— Nu-i nimic, zise Luchi, scrii ce vrei, va fi cu atît mai amuzant.

Odată scris trebuia să dai hîrtia mai departe şi să continui ce-a scris celalalt... La această oră domnul colonel si mama copiilor precum şi invitaţii lor mai în vîrstă se rctrăseseră. Se puseră toţi pe scris, conştiincioşi ca nişte şcolari. Ştefan ar fi vrut să -nu ia parte, nu înţelegea ce trebuie să facă, dar nici a doua oară nu voia să ceară să î se explice. Cine erau cele două orfeline ? Era stupid, ei le cunoşteau, dar el habar n-avea... Nu scrise nimic, şi se pon:eni curînd cu o hîrtie care îi fu trecută. Citi : „Populaţia bucureştcană se obişnuise demult cu apariţia pe bulevard a clouă femei maiestuoase şi păguboase, pe care le chema pe una domnişoara Carapancea şi pe cealaltă Cămărăşescu. Nu va uita nimeni vreodată farmecul straniu şi stuficol al acestor orfeline. Viaţa nu avusese grijă de ele... La vîrstă fragedă de..." Şi urma o istorie în acelaşi stil urmuzian care se oprea brusc şi Ştefan trebuia să-1 continue. Nu-i venea însă nimic în minte şi dădu foaia mai departe fără să fi scris nimic... La următoarea însă îşi aminti de un cînţec pe care îl cîntase anul trecut la revelionul pe care îl făcuse cu alţi tineri din sat, elevi ca şi el, invitaţi tot de către unul din cei care era prieten cu ceilalţi... „Domnişoara Carapancea, văzînd ce se întîmplă şi nernaiputînd să rabde, scrise el, se apucă cu mîinile de cap şi începu să zbiere, cîntînd :

Vai, vai, vai, ce
durere Uite vaporul
cum piere Şi
marinarii ce moare,
Şi cere ajutoare !"

Era vorba de vasul litanie ! Iată cum trecerea timpului făcea dintr-o tragedie, o comedie în gura celor tineri. După

ce totul se termină, Sebi adună hîrtiile şi începu să le citească... Portretul celor două orfeline era grotesc, se spunea despre ele că îşi ungeau părul insistent cu o pomăda făcută din seu de oaie şi sfeclă şi că aveau interese comune pe care le purtau într-o sacoşă murdară numită *profesorul Golopenţia.* (Trebuie să aflu şi cu ce e cu Golopenţia ăsta |" gîndi Ştefan.) Aveau mersul cuneiform. Erau strîns unite în atară de morr.entele cînd se certau pentru o bucată de iască pe care o prăjeau împreună într-o tigaie în mansarda lor de pe strada *Puţul cu apă rece...* Urma o scenă în care apăreau personagii şi aluzii pe care Ştefan nu le înţelegea, dar care le stîrneau lor hohote de rîs.

XVII

Profită de un moment în care nimeni nu-1 luă în seamă, ieşi în antreu, îşi îmbrăcă paltonul, îşi îndesă căciula pe cap şi se porr.eni afară. Nu voia să plece, ci să râmîna singur... Nu ieşise încă din lunga curte, că auzi paşi iuţi în urma lui.

— Ştefane, zise Luchi, fiindcă ca c/a. Avea o patimă în
glas, dar şi un soi de avertisment : Nu se pleacă aşa, ii şopti.
Niciodată nu vei mai fi invitat nicăieri dacă pleci astfel.

•— Mă întorc, zise el, n-am vrut sa plec.

Cum ai crezut ?!

— întoarce-te chiar acum şi pe urmă, după ce pleacă
toată lumea, te invit eu la o plimbare prin cartierul nostru. t

El tresări :

— Mă inviţi tu ?

-— Da, cu te invit...

— Bine, zece ir.iirute mă pliir.b şi mă întorc.

Lectura acelei cărţi îl preocupa din nou şi veselia celor pe care îi lăsase în casă punea parcă un zici între ci şi ei.

„Ce ciudat, gîndi ieşind în stradă şi trăgînd cu nesaţ în piept aerul rece al nopţii, legionarii nu există, nimeni n-a fost omorît, 'războiul se rezumă la nişte bombardamente pe undeva departe şi totul e cum nu se poate mai bine într-o lume în care puteam să ne distrăm senini legînd cuvinte încrucişate..." Pe urmă însă avu îndoieli: „Şi dacă ei au dreptate ? Adevărurile acestei lumi nu le posedă unul singur, acest duşman al lui Hitler a fost înainte şeful guvernului din Dantzig şi intim al acestuia... Cine ştie ce s-o fi petrecut între ei şi acum strigă în faţa omenirii : Fiara ţîşneşte din adîncuri. Trebuie să ne coalizăm într-un singur efort şi să închidem prăpastia. Dar, domnule Rauschning, cartea dumitale a apărut abia acum, nu crezi că e prea tîrziu ? Abisul e căscat şi fiara e pe pămînt şi se pregăteşte, după ce a sugrumat pe atîţia, să sară iar în gîtul altora... De ce n-ai fugit de îndată ce ai văzut-o şi să ne fi alarmat mai devreme ?... în orice caz, îşi mai spuse Ştefan deodată, pierdut în faţa propriilor sale revelaţii, o să i-o dau şi lui Niki s-o citească şi să văd el ce crede ?...

Şi se întoarse. Cînd intră în hol rămase ţintuit locului, într-un fotoliu stătea Cora Pctraşincu, şi pe un scaun, în faţa ei, Lazarovici, care vorbea cu ea. Ceilalţi ascultau în tăcere, împrăştiaţi pe scaune, întorşi cu faţa spre cei doi. Ochii lui Dan Lazarovici stăteau ficşi, fără să clipească, îndreptaţi asupra fetei. Lui Ştefan i se păru că erau parcă gata să-i sară din orbite. Se aşeză încet, curios, cît mai aproape... Ce se întîmplase ? Ştefan, care nu ştia nimic, îl întrebă în şoaptă pe Adrian Popescu : ce era, de ce leşinase fata ? I se făcuse rău ?

•— Cora, zise Lazarovici, dacă nu faci un efort să mă auzi, te trezesc... Fă un efort... Sîntem împreună, stăm de vorbă şi avem puterea să vedem şi să auzim lucruri pe care în stare de trezie nu le auzim şi nu le vedem niciodată... Tu ai vrut, de atîta vreme mi-ai tot spus că nu crezi şi că

să încerc şi cu tine. Poftim ! Ţi-am făcut pe plac ! Dă un semn că mă auzi !

Fata, cu ochii închişi, gemu. Era ca un semnal de suferinţă.

-— Să ştii că nu mi-e nimic mai uşor decît să pun mîna pe braţul tău şi să te trezesc. Dar ar fi mai interesant să călătorim puţin împreună, am vedea şi am auzi lucruri fascinante, pe care muritorii de rînd nu le pot auzi şi vedea. Vrei ? Da ? Dă un semn !

Fata gemu din nou. Nimic nu arăta că totul nu era decît o comedie. Ştefan înţelese : acest domn era un hipnotizator. O vie curiozitate puse stăpînire pe el. Nu văzuse niciodată un astfel de fenomen.

— Cora, reluă acela, acuma trebuie să vorbeşti. N-o să
ne înţelegem împreună dacă vorbesc numai eu singur.
Broboane mari de sudoare apăruseră pe tîmplele hipnotizatorului. Ochiul crescut nu clipea. ~— Da, te aud, şopti deodată fata.

— Da, dar de ce aşa ele greu !? Se poate ? Unde ai fost ?

-— Aici am fost...

— Nu, n-ai fost aici, ai fost departe, în India, cu o mie
de ani înainte de Cristos. Să ne întoarcem acolo...
-— Da, zise fata, ce frumos e, văd elefanţi mulţi... Este o armată, exclamă ea nedumerită...
•— Ei, spune-mi ce vezi...
— Este un război...
— Da, bine, război e şi la noi... Unde îţi merge gîndul ?
Să nu-mi vorbeşti de războiul de la noi... E un război
acolo ?
— Da, nişte oameni forfotesc în jurul unui fel de cal
troian. Dar nu e un cal... E un proiectil... Soarele străluceşte
pe cer... Armatele coboară un deal, precedate de elefanţi
care duc în spinare războinici cu turbane în jurul capului...
în pădurea vecină mişună alţii... Proiectilul...

Fata gemu din nou, Lazarovici îi luă mîna :

— Nu te nelinişti, spune ce vezi...

— S-a lăsat întunericul ! strigă fata. Proiectilul e în cer, a fost lansat, urcă în flăcări... Bate vîntul... Suflă, îndoaie copacii... Nori s-au înroşit, plouă cu sînge... Soarele se învîrtcşte pe cer... Apa fierbe, p-eştii clin ea sînt fierţi...

— Perfect, zise hipnotizatorul, putem să-i mîncăm gata fierţi, rasol...

— Elefanţii cad din cer, continuă însă fata, alţii aleargă de colo-colo, chihăind ce groază în pădurea prinsă de flăcări... Cai si căruţe zac în toate părţile, calcinaţi... Mii de căruţe zboară prin aer şi cad pe jos din toate părţile... E întuneric mare şi bat vînturi îngheţate... La orizont se face lumină...

Corpul fetei suferea în fiinţa lui, mişcările îi erau însă stăpînitc, nu părăsea fotoliul, nu da din picioare sau din braţe. Stătea liniştită, din gît doar îi ieşeau implorări inconştiente adresate omului care o ghida în acele adîncuri insondabile şi o făcea să vadă acel spectacol terifiant.

— Cora, zise Dan Lazarovici, ce înseamnă asta ? Spune exact ce s-a întîmplat, unde eşti, şi ce vezi.

— Sînt în India, cu o mie de ani înainte de Cristos.

—Mii i trăieşte cineva din ce vezi *l*

•— *Da, zise fata, zeii s-au adunat deasupra armatelor şi sînt apucaţi de groază văzînd cum se prăbuşesc puterile universului...*

— Ei, pe clracu, zise hipnotizatorul, noi trăim, dacă se prăbuşeau acum trei mii de ani, nu mai vedeam noi acum lumina soarelui... Ia mai bine să te fac eu pe tine să vii mai aproape ce noi... Am să te trezesc şi... (se uită la ceas) ai să uiţi totul şi exact peste zece minute să-i cîrpeşti lui Sebi două palme atît de ţepene încît să-i muţi fălcile şi să-i sară o măsea din gură pe care s-o scuipe în faţa noastră...

Şi apropiindu-şi mîna de frumosul ei chip adormit, descrise în aer un cerc şi-şi pocni brusc degetele de podul

palmei. Ea clipi cu o mică nedumerire (se vedea că nu-şi aminteşte nimic din clipa cînd fusese adormită) şi, veselă, se uita la cei din jur şi începu, firesc, să trăiască clipa reală.

-— De ce nu-mi daţi şi mie un pahar cu vin ? protestă ea şi în animaţia generală care urmă nimeni nu-i acordă o atenţie deosebită, ca şi cînd nimic nu s-ar fi întîmplat.

Nimeni nu-i puse vin în pahar dintr-o scăpare care se întîmplă adesea în mod ciudat... Fiecare vrea să spună ceva copleşitor şi minţile se rătăcesc. Foarte interesant... In subconştientul nostru păstrăm viziuni apocaliptice ale unor războaie de mult apuse... Le-am primit supravieţuind, prin milenii... Şi războiul de acum va lăsa astfel de urme înspăi-mîntătoare... De pildă ce trăiesc în aceste clipe englezii... Da, teribil... Franţa şi Anglia plătesc pentru lipsa lor de vitalitate. Franţa a si plătit. Anglia a rămas singură. Dar cui îi vine să creadă că civilizaţiile occidentale vor picn ? Dar ce se va întîmplă ? Cine poate să ştie ? O să vedem ! Hitler e m în a destinului, dar în ce scop, nimeni nu poate să descifreze... America !... America ? S-a şi anunţat ca nemţii au construit un avion care poate zbura peste Atlantic şi arunca asupra New-York-ului bombe care să-i iaca să sară în aer zgîrie-norii... Ăştia nici n-au armată, cu democraţia lor stupidă... Or să dea de dracu dacă se amestecă...

•— Bine, Sebi, dar de ce nu-mi pui şi mie vin în pahar !? zise Cora Petraşincu în mijlocul, animaţiei, generale şi Sebi n-o auzi, dar ea se ridică şi o luă spre el ferindu-se de fcto-lii şi picioare, ca o pisica uriaşa atrasa de pradă, şi îi cîrpi amantului ei două palir.e îndesate care aproape că îl aruncară pe acesta jos de pe scaunul pe care şedea.

Şi atunci toţi îşi amintiră că Dan Lazarovici îi dăduse acest ordin pe care însă nimeni nu crezuse că ea, treză fimd, şi în toate minţile, î! va executa. Se'oi, uluit, se redresa în scaun şi spuse :

•— Ce este ? Ce e cu tine ? Eşti nebună ?

Dar vorbind îşi duse mîna la gură şi stupefiat şî-o privî plină de sînge. Nu scuipă însă nici o măsea, cum spusese hipnotizatorul. Indicaţia asta fusese pesemne un abuz... Mai bizar era că fata arăta perfect liniştită, nu dădea nici o explicaţie şi nu cerea nici un fel de scuze.

•— Cum adică, exclamă ea fără indignare, eu spun că n-am vin în pahar şi el se face că n-atide !

El nu auzise se pare nici ordinul pe care ea îl primise, altfel s-ar fi grăbit să-i toarne vin în pahar... Deşi, orice-ar fi făcut, le şopti Lazarovici celor din jur, Sebi tot n-ar fi scăpat fără s-o încaseze...

Şi cu acest final şi mai grotesc decît jocurile lor groteşti a căror mărturie stătea risipită prin casă, hîrtii aruncate pe jos şi prin fotolii, toată lumea se ridică şi începură toţi să-şi ia la revedere. Revelionul fusese foarte reuşit, îţi mulţumim, Luciii, dă-i lui Sebi o compresă, i s-au umflat obrajii... Pe curînd, Niki, încă o data succes în noul an, poate ne chemi la nuntă... Pa, Adrian, pa, doctore, vorbim la telefon... Sebi, nu fi supărat, ai înţeles ce s-a întîmplat, a făcut-o sub stare de... Nu-i spune nimic Corei, ea tot nu crede, nu ştie absolut nimic din ce i s-a întîmplat şi dacă insişti, ar putea să se simtă jignită...

XVIII

Odată cu toată lumea plecă şi Ştefan, deşi nu uitase că fusese invitat la plimbare. Nu căută să aibă cu Luciii nici un semn de înţelegere şi nici nu crezu în sinea lui că această fată îşi va ţine promisiunea şi va ieşi să se plimbe cu el. De ce ar face acest lucru ? Puţin îi lipsi să nu-şi continua

drumul pînă ce ieşi în stradă şi o luă împreună cu ceilalţi spre piaţa filantropiei, unde, spuse cineva, puteau găsi taxiuri. - Se întoarse.

Dar apoi, văzînd o siluetă .în .mantou cu guler de blană ridicat şi cu capul gol înaintînd fără grabă dar cu o sprinteneală de vieţuitoare tînără în mersul ei nestingherit de zăpada rău curăţată a curţii, inima începu să-i bată cu violenţă. Iată, îşi spuse, nici acel Adrian, nici acel doctor Spurcaciu nu erau prietenii ei. Luchi era o fată care nu iubea pe nimeni şi acum îi ieşea lui înainte, să se plimbe cu el.

— Ai venit ? îi şopti cu glasul sugrumat.

Multe minute după aceea, vorbind, glasul i se îneca şi " suflarea i se tăia ca şi cînd ar fi urcat un deal. Această emoţie, ca un şoc neprevăzut şi inexplicabil, n-o avusese pînă atunci niciodată. Fiinţa de lîngă el, prin voinţa ei de a fi hotărît să iasă din casă şi să meargă aproape de braţul lui, i se părea coborînd dintr-o poveste, cu chipul ei care nu înceta să fie ca un .bulgăre cie lumină chiar şi afara, în întunericul încă gros al nopţii, şi cu bucuria ei care îi înflorea într-un surîs perpetuu ; nu se stingea nici cînd trebuia să vorbească.

i Mergeau încet spre Şosea, unul lîngă altul, fără să se ţină , 'de braţ, dar foarte aproape. El se uita drept înainte şi o asculta cu atenţie, fără să înţeleagă nimic din spusele ei, nici din propriile cuvinte. Dacă era adevărat că domnişoara numită Cora Petraşincu... domnul numit Lazarovici... Acel . Sebi... Nu, nici o vorbă, sînt foarte buni prieteni, lumea e rea... Cora e o fată minunată... Am rîs de m-am prăpădit cînd am văzut că nu ţi-a plăcut deloc, şi. nici tu ei... A fost un episod imprevizibil... două fiinţe care nu s-au mai văzut pînă atunci şi care n-au nimic să-şi reproşeze, să simtă Q. astfel de duşmănie făţişă unul faţă de celălalt...

•— Foarte ciudat, Ştefane, de cînd te cunosc faci numai lucruri care mie îmi plac foarte tare, deşi nu mă cunoşti, ca să am bănuiala că eşti un cuceritor care lucrează abil... deşi cuceritor eşti... destul de şmecher, dar îţi spun, cu efect numai asupra mea...

— Ce lucruri care îţi plac am făcut eu ? zise Ştefan liniştit.

— Tot ce-ai făcut! răspunse ea.

— De unde ştii ? mai zise el, în timp ce îşi dădea seama de unde şi în timp ce ea răspundea :

— E atît de uşor să afli ce face un om...

Ieşiseră la Şosea şi Ştefan văzu troienele albe de zăpadă şi arborii negri despuiaţi de frunze. Toată fiinţa lui o pîndea pe a ei, totul în jur era inexistent...

Se opri şi îi luă capul în mîini şi îşi lipi obrazul de el... Clipe nesfîrşite rămaseră astfel şi el o luă apoi în braţe şi începu s-o sărute cu patimă pe ochi şi pe gură...

•— Te iubesc, Luchi, îi şopti el prins de o beţie care îi trecu şi prin faţa ochilor ca o fantasmă.

Se clătină.

— Şi cu te iubesc, Ştefane, îi răspunse ea îndată, însă cu un glas mai liniştit. Mi-a plăcut cît de frumos ai vorbic de fetele de la ţară ! Am ascultat toată povestirea ta, în seara aceea, cînd Niki te-a invitat la noi, cu toate că tu nu m-ai băgat în seamă deloc. M-am retras în camera mea şi am lăsat uşa deschisă. Am auzit totul...

Şi spunînd aceste cuvinte şi fără ca el sa-şi dea scama, ea făcu un pas ferm înapoi, îl apucă de braţ, se lipi de el şi făcură cale întoarsă.

— Dar nu cred, Ştefane, că tot ceea ce am auzit şi tot ce-ţi spun eu că mi-a plăcut, ar fi fost de ajuns ca să-ţi deschid uşa aşa cum ţi-am deschis-o...

Şi din nou glasul ei sună ca un avertisment ; dacă el va crede acest lucru, nu va fi bine.

1

— Totul se va sf îrşi înainte de a începe, daca te ieî
după cuvintele mele, rosti ea cu patimă.

•— Da, conveni el înfiorat ca de-o taină. Şi parcă îi făcu un jurămînt : n-o să mă iau după mărturisirile tale, Luchi, pe care s-ar putea să le regreţi, sau poate chiar le regreţi în clipa de faţă. Numai ceea ce simt eu e ceva adevărat şi numai după asta o să mă iau.

•— N-o să te gîndeşti la mine ? ! exclamă ea.

— Nu, zise el parcă cu o decizie dureroasă.

Şi se uita drept, de astă dată sigur pe el, copleşit dar liniştit... Nu era ăsta singurul lucru care îl putea ghida, simţirea şi cutremurarea inimii lui cînd îi vedea chipul ? Ea putea

să spună orice, el va rămîne statornic şi o va păstra în inima nu cu secretele sfîşiate, ci întregi. Se opriră,, dar numai o secundă. Luchi deschise poarta şi o luă înainte, fără să-1 invite, dar fără să-şi ia la revedere. Siluetа ei care se înde

părta astfel prin curtea lungă, fără să se uite înapoi, îi aminti lui Ştefan de Ioana, care tot aşa, îl dusese undeva, luînd-o singură şi tăcută înainte...

Şi în clipa aceea înţelese că i se întîmplă în viaţă ceva decisiv şi la fel de buimăcitor ca şi minutele care îi hotărîseră destinul în biroul marelui ziarist. De ce se întîmplă aşa ? Nici nu vroia să afle, era un fapt, mersul ei liniştit, ncşovăielnic, dar fără grabă, arăta intenţia ei de a fi cu el fericită ca şi Ioana, acum, în aceste clipe, înainte de a se trezi mîine ca dintr-un vis, cu regretul acela adînc că n-a putut trăi pînă la capăt, cum se întîmplă totdeauna în vis, ceea ce ar fi fost un miracol dacă s-ar fi putut împlini... Se va împlini... Se luă după ea fără să se grăbească s-o ajungă şi aştepta.să vadă dacă va deschide şi va închide uşa în urma ei. Bineînţeles că n-o închise decît după ce el intră. Nu era uşa care da în hol, ci direct, printr-o scară laterală, în camera ei.

Ştefan n-o lăsă să-şi vină în fire, ca şi cînd ar fi ştiut mai dinainte, ghidat de instinct, că totul s-ar spulbera dacă ea ar fi lăsată să reia cunoştinţa cu viaţa ei anterioară, patul în care dormise pînă atunci singură şi se simţise, cine ştie, bine, şi s-ar putea, la apropierea unui intrus, să-1 alunge pe el afară, cărţile ei din bibliotecă şi din raftul mic al studioului, dulapul ei unde îşi ţinea rochiile, lampa ei de pat pe care o stingea cu un gînd plăcut înainte de a închide ochii furată de somn... O îmbrăţişa şi îi şopti cu respiraţia fierbinte că trebuiau să se iubească fără să mai scoată nici un cuvînt şi fără să mai piardă nici o clipă... Ea îşi dădu capul înapoi şi îl privi de departe, uluită dar şi fascinată, în timp ce în priviri îi licărea o curiozitate intensă... -Nu protestă nici măcar de formă, cînd el, uitînd că nu e Ioana în grădină, îi ridică, după ce o culcă pe pat, rochia care, îî dezveli picioarele şi dădu de obstacole pe care Ioana nu le avea, şi în faţa cărora el rămase cîteva clipe dezarmat: îmbrăcămintea intimă, în care Luchi semăna iar cu fetiţa inocentă de paisprezece sau şaisprezece ani. Se ridicară în capul oaselor şi ea chicoti înveselită şi îi şopti la ureche c.i trebuie să se dezbrace amîndoi. Ceea ce şi făcură, sub lumina galbenă, potolită, a veiozei. Ea se uită apoi la el gol şi curiozitatea din privirea ei crescu ; îi şopti iarăşi, dat nu la ureche :

— Arăţi bestial!

Şi luminosul ei chip în loc să arate spaimă, rămase liniştit, privindu-1. Surîsul îi spori, frumoşii ei dinţi albi sticleau în clar-obscurul încăperii. Corpul ei avea linii armonioase, dar abia uitîndu-se la ea Ştefan avu vag sentimentul că gîndul lui la Ioana trebuia să înceteze : fetei ăşteia îi era frică. Ce era cu ea ? Tremura, deşi chipul ei rămînea mereu parcă în extaz. O luă în braţe şi începu s-o mîngîie, cu toate că el însuşi simţea în adîncul fiinţei sale un tremur adînc...

— Nu mă lua în scamă, îi şopti fata fără ca surîsul *ci* minunat s-o părăsească. Tremur ca o proastă, mi-c frică... •,-' Şi tremurul ei spori şi mai tare, cînd văzu pe chipul lui Ceva străin şi imperios. Ca să se apere parcă, îl luă în braţe, îl luă de gît şi în clipa următoare dinţii i se înfipscră '•, în umărul lui înăbuşindu-şi un ţipăt ascuţit. Nedumerit, Ştefan ramase o clipă nemişcat în fiinţa ei care nu vroise ; să-1 primească de bunăvoie, apoi înţelese : Luchi nu semăna cu Ioana pentru simplul motiv ca pe la Ioana înaintea lui trecuse un altul, în timp ce el era pentru Luchi primul ei i bărbat... „Doamne Dumnezeule, gîndi, fata asta a aşteptat ; atîţia ani ca să vin tocmai eu ? într-adevăr, ce i s-o fi în- ; tîmplat încît s-a hotărît, în prima seară cînd ne-am declarat că ne iubim, să nu mai fie fecioară ? Cum se poate ? Nimeni nu i-a declarat iubire pînă acum, ei, care e atît de frumoasă şi sufletul ei e atît de curat... ?"

Luchi îl strîngea mereu în braţe în timp ce el i se uita în ochii ei divini în care curiozitatea licărea mereu, mai potolită, dar nu stinsă : Da, înţelegea cum e, parcă spunea privirea ei, îşi dădea seama că încă nu putea fi pentru ea mai mult din pricina durerii... Dar printre durere, da, iată, corpul i se răsucea cutremurat şi nu mai prejos de bestialitatea lui... O ştiinţă rapidă îi cutreiera mintea şi parcă îmbatrînea subit... Aşa i se părea, nu ştia că ea ramînea pentru el tot ca înainte. O tristeţe grea o împiedica să vadă pe chipul lui transformarea care pr'evestea sfîrşitul < aproape strigînd el se ridică jumătate peste corpul ei şi îi îmbrăţişa şoldurile, nemaiştiind ce să facă. îşi trăi complicitatea cu corpul ei într-o singurătate care nu-1 părăsi nici după ce, mai tîrziu, îi regăsi privirea şi surîsul şi îi văzu iarăşi lumina apărînd pe frumoasele ei trăsături. Da, dar lacrimi fierbinţi îi spălau ei chipul şi surîsul ei era parcă înstrăinat. Tăceau. Cuvintele nu mai aveau valoare, misterul pe care ele îl acoperiseră mai înainte nu mai exista, zburase

parcă din preajma lor asemeni unei păsări al cărei ascunziş ar fi fost brusc descoperit.

-— Acuma trebuie să pleci, zise ea stăpînindu-se deodată şi ştergîndu-şi lacrimile. Se luminează de ziuă şi n-ar fi bine să iii văzut străbătînd curtea la o oră aşa de tîrzie. Revenise cu picioarele pe păir.înt. Ştefan încercă timid cîtcva mîngîieri zadarnice. Pămîntul parcă îi fugea de sub picioare. Ea ştia cine e el, arăţi neschimbată, dar lumina, chipului ei era acum glacială. „Nu trebuie să insist", gîndi Ştefan şi se îmbrăcă şi plecă, în uşă ea avu un gest de tandreţe, îl apucă de gît, îl sărută şi îi spuse :

— Inscripţia de pe poarta *Infernului* lui Dante, cu care te-am întîmpinat, a fost scrisa special pentru tine.

El dădu din uir.eri, nu înţelese, dar nu mai spuse nimic. Se întoarse acasă şi se culcă. Avea sentimentul că i s-a. întimplat ceva copleşitor, dar straniu şi nefiresc. Cîteva amănunte bizare dădeau parcă tîrcoa'.e bucuriei care îi făcea inima să bata mereu cu pulsaţii înalte, care nu coborau. Dar nu reuşi sa descitreze aceste amănunte : de ce se plimbaseră atît de puţin ? Parcă se plimbaseră prea puţin, ea întrerupsese plimbarea. Şi de ce vocea ei fusese prea li-niştită, cînd îi răspunsese că şi ca îl iubeşte? Şi ce era cu inscripţia aceea din *Infernul* lui Dante ? Valul fericirii, însă, îl urcă iarăşi sus pe creste'e lui şi uită de aceste semne. Nu trebuia oare să se întîmple chiar aşa ? Cui să i se întîmple, şi cine să trăiască un astfel de ceas dacă nu un băiat şi o fată ? îl trăieşti acel ceas, chiar dacă nu te-aştepţi. şi tocmai de aceea e cu atît mai minunat...

PARTEA A TREIA

în anul următor 1941, pe ziua de 18 ianuarie, generalul 'Antonescu se urcă pe neaşteptate în avion şi plecă, după o scurtă preparativă diplomatică de urgenţă, la Berlin, să-1 vadă pe Hitler. îndată după plecarea şi apoi după întoarcerea sa începu în ţară o activitate legionară foarte febrilă şi spectaculoasă, în universităţi, în marile centre din provincie, capii legionari se deplasau peste tot şi ţineau discursuri bombastice şi incoerente, din care nu lipsea însă o idee foarte clară, subliniată de mai multe ori : credinţa şi ataşamentul legiunii faţă de marele Reicîi, de *Fiibrer-u]* Adolf Hitler, de care legiunea îşi lega soarta.

Ce-i spusese generalul lui Hitler şi cum î.i primise acesta spusele ? Mulţi ani mai tîrziu, cei care îl însoţiseră pe Antonescu în această călătorie şi cînd nimic nu-i mai lega de secretul ei, povestiră, fie că luaseră parte la eveniment, fie că generalul însuşi îl relatase, că dictatorul german îl primise pe Antonescu răcnind, cum făcea aproape totdeauna cu aliaţii pe care nu-i iubea şi pe care voia în felul acesta să-i intimideze şi să-i domine înainte ca ei să deschidă gura. Căci el ştia că nimeni nu venea la el să ofere, ci să ceară ceva, fie o slăbire a puterii sale asupra lor, fie alungarea unui duşman care cîştigase mai mult teren pe lîngă el, *Fiihrer-u*| atotputernic. Numai că generalul nu era doctorul Hacba, nenorocitul preşedinte al republkii ce-

hoslovace care, cu un an în urmă, în 15 martie 1939, de la Hitler nu se întorsese decît după ce semnase actul de deces al ţării sale. Istoricul povesteşte că ceruse să-1 vadă pe Hitler ca să discute cu el chestiunea represiunii trădătorului cu rang de monsenior, Tiso. Bătrînul Hacha vroia să aibă din partea *Fiihrer-ului* acordul generos să ducă această represiune pînă la capăt, în loc de aceasta, dictatorul îi vorbi aspru, copleşindu-1 cu reproşuri şi ameninţări că armata sa era pregătită să se arunce asupra micii sale ţări şi iw/t-*li'ajje* gata sa facă din Praga un rug de .flăcări... Hacha, care era un om în amurgul vieţii şi nu ir.ai avea mult de sperat de la ea, sau ar fi trebuit să nu mai aibă, fiindcă, fusese pînă atunci, în ţara lui, înainte de a ajunge pre-şedinte, membru respectat al curţii supreme, părăsi orice, atitudine demnă şi se umili atît de tare încît tuturor celor de faţă nu le venea să-şi creadă urechilor : fondatorii republicii Cehoslovace, Beneş şi Masaryk, spuse el, împreună cu guvernarea lor i-au inspirat întotdeauna o astfel de aversiune, că îndată după schimbarea de regim, (adică după Munchen !) el s-a întrebat dacă foloseşte la ceva ca Cehoslovacia să fie un stat independent... Ce sperase înjosin-du-se astfel ? Guvernul lui, continuase el coborîncl ultimele trepte ale nemerniciei, încearcă, prin toate mijloacele, să-i reducă la tăcere pe partizanii lui Beneş şi Masaryk... Perfect ! exclamase Hitler întrerupîndu-1 brutal şi îl dăduse pe mîna lui Goring şi Ribbentrop, care îl închiscseră într-o odaie şi acolo îl somaseră să semneze o declaraţie care fusese pregătită dinainte şi în care se spunea în esenţă şi în mod cinic chiar ceea ce tocmai declarase el însuşi, Hacha, mai înainte, că adică nu folosea ia nimic ca ţara sa să mai existe. Tot ce mai rămînea din ea era „o autonomie etnica conform caracterului ei propriu", adică doar faptul că mai erau numiţi cehi şi nu ţigani, sau alta denumire. Hacha în-ţelesese în sfîrşit în ce bîrlog nimerise şi refuzase să sem-

neze. îl înghesuiseră, se luaseră după el în jurul mesei, cu stiloul în mînă. Bătrînul fugea, uitîndu-se cu groază înapoi la documentele de pe masă şi la cei doi care nu-1 slăbeau ; asemeni unor bandiţi care ştiau că prada nu le poate scăpa, ei îi spuneau că nu *Fuhrer-u*| îl chemase acol.o, nici ei doi, şi că venise singur, la cererea lui. Opinia internaţională nu s ar fi alarmat prin urmare dacă ar fi auzit a doua zi că preşedintele Hacha a suferit un atac de cord şi a murit. Hacha chiar avu acest atac, dar doctorul fusese şi el prevăzut, îl reanimă cu o puternică injecţie şi se trezi între chipurile celor doi piraţi ai graniţelor, care îi vîrau iar stiloul sub nas să semneze. Semnase ! După spusele uneia dintre secretarele sale, povesteşte istoricul, *Filhrer-ul,* după ce semnă şi el documentul, se precipită în biroul său, luă în braţe toate femeile c^re erau de faţă şi strigă : „Copii, e cea mai frumoasă-zi din viaţa mea! Numele meu va rămîne în istorie, voi fi considerat drept cel mai mare german care a trăit vreodată."

A doua zi trupele Reich-ului, fără să tragă un glonţ, ştergeau ţara doctorului Hacha de pe hartă.

Generalul Antonescu nu fu însă dat pe mîna celor doi. El ridică din primele clipe glasul şi începu şi el sa strige la individul care se agita ca o paiaţa de la un capăt la altul îl imensei săli a Cancelariei Reich-ului.

Cei de faţă se uitau cu înfăţişări scofîlcite de atîta scepticism la acest general roşcat, care, se vedea după înfăţişarea lui, nu era mai puţin smintit decît celălalt, cu deosebirea că cel din urmă ar fi putut da imediat un ordin şi i-ar fi putut rezerva aceeaşi soartă ca nefericitului Hacha. Aşa şi credeau că o să se întîmple. Era însă acest militar care îşi lua chip de efigie un ins după care sa fi fugit în jurul mesei, şi care, în cele din urmă, el şi ţara lui sa sucombe disparînd de pe suprafaţa Europei ?

-Deodată Hitler înceta sa ma-i strige şi se opri. Se opri în secunda următoare şi Antonescu.

— Ce este, domnule general, zise Hitler, cu o voce joasă şi spartă, amenințătoare dar liniştită. Ce se întîmplă iu. -România ?

Toată furia sa, adevărată dar şi simulata, se stinsese ca şi cînd n-ar fi fost, şi acum generalul avea în faţa sa un «m căzut într-o tăcere bănuitoare şi încărcată de primejdii, mult mai greu de înfruntat decît răcnetele dinainte.

— Domnule Hitler, începu generalul cu vocea sa sigură, plină de încredere în sine," persoana mea nu contează, ci numai destinul naţioanilor noastre, care cere ca legionarii să părăsească, treptat, în România, puterea pe care nu sînt pregătiţi s-o exercite şi această putere să rărnîna, în aceste vremuri în care pacea nu e încă încheiată şi armele n-au tă cut, armatei române, care se bucură de încrederea naţiunii, indiferent dacă -eu sînt sau nu în fruntea ei... Avem nevoie de linişte şi securitate în această parte a Europei, şi Româ nia, ca şi Marele Reich, reluă generalul, după ce interpretul se opri, terminînd de tradus, şi nu e nevoie decît să ne uităm pe hartă ca să înţelegem de ce. Vrea domnul Hitler să ignore pericolele care ar surveni în urma unor grave tulburări pe care guvernarea legionară n-ar întîrzia să le provoace ne contenit în ţară ? Crimele lor sînt o dovadă, şi aceste crime...

Hitler, în picioare, în spatele biroului, asculta căzut în-tr-un mutism total, cu meşa de păr deplasată de la locul unde era văzută în toate ziarele şi jurnalele cinematografice, cu chipul posomorit, fără raza de lumină, care dealtfel nu apărea niciodată pe chipul lui nici cînd privirile îi luceau de o încredere fanatică în sine şi nici cînd, prin forţa personalităţii lui demoniace, făcea mulţimile să strige cuprinse de isterie. Interpretul continua să traducă impecabil cu-vintele dure ale acestui general cu voinţa extremă, gata să moară, dar nu să renunţe la convingerile sale, cais erau expresa

ale unor realităţi neîndoielnice de-acolo din ţara sa. Hotărît, gîndea marele tartor furios şi stăpînit, ăsta nu era doctorul Hacha să alerge Go'ring şi Ribbentrop după el în. jurul mesei. E drept că nici graniţele României nu erau aci, în inima rveich-ului, cum au fost cele ale acelor parveniţi de cehi, dar o lovitură în stomac tot au primit prin *Dicklat-ul* sau din august de la Vicna. Ungurii au dorit asta. Pur şi simplu le-a făcut pe plac, deşi lui, această sfîrtecare între vecini nici măcar nu i-a făcut cine ştie ce plăcere. Plăcere mare ar fi simţit dacă trupele, sale ar fi efectuat ele această sfîrtecare, în folosul Reich-ului. Poate că ar fi trebuit ocupată această ţară (cu petrolul şi grînele ei). Desigur, mai tîrziu, de ce nu ?) Dacă se va ivi cea mai mică necesitate şt vor fi înlăturate pericolele unei intervenţii ruse... Vom vedea... Acest general gata la orice, de pildă, era el credincios marelui Reich şi lui, *Filbrer-ului* personal, după *Dick-tat-ul* de la Viena ? Nu ascundea el ranchiuna şi trădarea ? îl privi pe sub sprîncene, cu, un rictus pe care mustaţa îl ascundea, dar care îi întuneca cumplit chipul şi îl izbi sinceritatea, pe care înfăţişarea acestuia o exprima. Mare actor ? Nu, mare actor era el, Hitler, numai el ştia să monteze şi să joace în aşa fel o comedie, încît omenirea să-1 creadă că a fost şi este animat de cele mai bune intenţii, chiar şi atunci cînd în văzul tuturor a călcat în picioare toate tratatele. Rîsese pînă la lacrimi într-o zi cînd i se pregătise drept cadou lui Ribbentrop de ziua lui sau. ceva în. genul ăsta,, o cutie cu toate tratatele, pe care le semnaseră şi se constatase că aproape nouăzeci la sută dintre ele fuseseră călcate...

Da, nu se putea înşela, gîndea Hitler, acest general îi era sincer credincios, nu jaca nici o comedie şi se bucura de încrederea poporului său. îşi aminti că rapoartele agenţilor săi secreţi din România vorbeau bine despre el. Nici acei. mistici naţionalişti româai, numiţi legionari-, (căruia Iţii Hit-

Ier nu-i plăceau deloc, erau. prea mistici şi prea naţionalişti), nu se plîngeau de şeful statului care îi adusese **la** putere. El îi adusese ! Dacă acum dorea îndepărtarea lor, înseamnă că avea de ce. Făcu un gest şi, intimidat, interpretul opri relatarea pătimaşă şi rece a crimelor legionarilor, în care generalul se angajase şi care pe Hitlcr nu-l interesau...

— Nu pot accepta, domnule general, zise el cu aceeaşi voce coborîtă şi parcă spartă, decît în caz extrem, ca legionarii să fie goniţi de la putere... încercaţi, dacă e posibil, să colaboraţi. Ei aduc în conştiinţa românească încrederea şi credinţa fără rezerve în mişcarea naţional-socialistă, pe care nici armata dumneavoastră şi nici poporul care o urmează nu le pot aduce în măsură suficientă, ca să cimenteze prietenia şi alianţa dintre popoarele noastre. Evitaţi turburările. Sînteţi conştient de pericolele care ar surveni !

Şi Hitler ridică fruntea, dominator. N-avea decî: să studieze mai tîrziu, acest general, spusele sale, după minuta care îi va fi înmînată, dacă e atît de greu de cap şi n-a înţeles care era fondul răspunsului său. Fiindcă într-adevăr, generalul, cu toată siguranţa sa de sine, rămăsese îndîrjit în faţa dictatorului : nu înţelesese clar. Ceru interpretului să i se repete, dar Hitler se apropiase, îi întinsese mîna, i-o strînscse şi ieşise grăbit din imensa încăpere însoţit de intimii săi, conducători ai partidului şi şefi ai Wehrmacht-ului.

întrevederea, cu toate urmările care aveau să decurgă din ea, şi pentru general şi pentru noi şi mai ales pentru Hitler însuşi, patru ani mai tîrziu, se încheiase.

Nici un protocol special de despărţire nu urmă, afara de faptul că musafirul fu reţinut de Hitler la dejun. Generalul primi textul dactilografiat al schimbului de cuvinte care avusese loc (în afară de răcnetele de la început ale *Fiihrer*-ului) şi care, recitit atent, dădea, nu însă fără un avertisment, mînă liberă generalului. Da, în caz extrem îi putea goni.

Dar nu trebuia să uite că oricîiid Hitler îi putea aduce înapoi şi da jos pe el, pe general, fiindcă legionarii aduceau credinţa fără rezerve etc. Cum.putea, deci, să-i gonească pe legionari ? se întrebă generalul în avionul care îl aducea, a doua *7.1,* înapoi. Numai *în caz extrem şi fără turburări.* Cum s-ar putea întîmpla acest lucru ? Se vor opune...

II

Le Conducător luă imediat cunoştinţă de activitatea febrilă a legionarilor, de întrunirile lor al căror sens nu-i scăpa, de descinderile lor în lojile masonice de unde pretindeau că vor da la iveală lucruri senzaţionale : erau un avertisment pentru el, pentru general, care, se sugera, era sfătuit şi influenţat de miniştri membri ai masoneriei... S-a dus la Hitler, ei şi ? Ce-a putut obţine ? Dacă ei vor divulga ceea ce ştiu, nimeni nu-1 va mai putea salva..-. Cu vîrfurile germane aveau şi ei legături...

. Dar chiar în noaptea care urmă se petrecu pe străzile capitalei unul din acele fapte care sînt parcă un semnal bizar, dat din adîncurile secrete ale întîmplării. protagoniştilor aflaţi în conflict : un grec ucise cu un foc de revolver un maior german care se plimba liniştit crezîndu-sc în această ţară în deplină "siguranţă. Ce era cu acest grec ? Parcă se poate şti ce e cu un grec ? Aceşti urmaşi ai lui Ahile şi Agamemnon ţin me.eu să ne arate că nu sînt nişte simpli urmaşi a căror gîndire îndrăzneaţă a slăbit, prin secole, cu ceva. Sînt aceiaşi ! Cînd i se aduse la cunoştinţă actul acestui grec ciudat, generalul scoase un adînc suspin : Iată mîna soartei ! Cine era vinovat de acest asasinat, de i ap tul că el putuse fi savîrşit în plina stradă ? Ministru! de interne,

generalul Pctrovicesru, bineînţeles. Şi mai cine ? Şeful siguranţei, Ghîka, directorul general al poliţiilor, Maimuca, prefectul poliţiei capitalei, Mironovici. Şi îi destitui imediat, pe toţi, şi astfel toată agitaţia legionarilor, în faţa acestui act grav, păli : lovitura fusese bine dată. Cine pierde internele, poliţia şi siguranţa şi nu are nici armata de partea sa, poate să spună adio puterii. Fireşte, poate nu era o ruptură, se va vedea dacă generalul, în faţa reacţiei lor energice, a legionarilor, avea să revină asupra hotărîni sale, sau, în orice caz, să numească în locul celor destituiţi tot legionari.

Şi scoaseră în stradă manifestanţi care în după-amiaza zilei de 20 ianuarie strigară lozinci în faţa Universităţii, a Palatului Regal si a Ambasadei germane, cerînd ca demişii să fie repuşi în funcţiile lor şi : *jos masonii* (unii nu ştiau ce sînt ăştia si strigau *nasonii), jos jidovitul Rioşanu şi vrem guvern legionar.* Această lozincă indica ceva nou, guvern legionar total, în orice caz fără indivizi ca acel Rioşanu care de-acolo de la interne unde se cocoţase pusese la adăpost mulţi duşmani ai legiunii, ferindu-i astfel de răzbunarea legionară ; în plus, acest jidovit îşi permitea el însuşi să sa declare pe faţă duşman al Mişcării...

Pe la orele nouă seara, cîteva mii de manifestanţi venind dinspre Bulevardul Lascăr Catargiu şi conduşi de şefi care se expuneau cu îndrăzneală, intrară în Piaţa Victoriei şi strigară aceleaşi lozinci în faţa Preşedinţiei consiliului de miniştri. Se cerea de asemenea îndepărtarea unor membri din guvern, precum şi a unor înalţi funcţionari ai statului care erau acuzaţi că fac parte din masonerie sau sînt protectori ai acesteia şi ai evreilor. Liniştit şi tăcut generalul privea totul prin fereastră, îi văzu în cele din urmă pe toţi ridicînd manile şi ovaţionînd. Colonelul Elefterescu pătrunse în cabinet şi raportă că în Timişoara, Caracal, Tîrnava-Mare şi Tîrnava-Mică, Craiova şi Iaşi sînt atacate chcstu-

rile de poliţie, prefecturile şi telefoanele şi ocupate -prit forţă.

— Şi ăştia ce strigă acum ? întreba generalul mulţumii
parca de ştirile rele care i se raportaseră.

— în .momentul de faţă vă aclamă pe dumneavoastră şi
pe Horia Sima.

— Hm, hm, făcu generalul nemulţumit. Şi cine e în
fruntea lor ?

— Viorel Trifa şi Dumitru Grozea.

•— Dumitru Grozea, hm, comuniştii ăla ? Asasinul da la Jilava ?

Generalul nu era deloc satisfăcut, .ca şi cînd acel Grozea era chiar comunist şi, auzi, să te aclame .un comunist şi un asasin, în curî-nd manifestanţii se retraseră paşnic. Generalul rămase la Preşedinţia Consiliului pînă noaptea tîrzm, ţinînd sub stare ele alarmă toate marile unităţi militare, de uscat, aer şi marină, dîndu-le însă ordine să se abţină de la orice iniţiativă, chiar dacă, aşa cum se întîmplase în provincie, chesturile, prefecturile şi telefoanele erau atacate şi ocupate. Nici o clipă însă nu se ghidi să satisfacă cererile manifestanţilor, adică ale vîrfurilor legionare, să revină asupra demiterilor pe care le operase şi să mai dea şi afară pe oamenii săi de încredere, acuzaţi de a fi masoni sau jidoviţi şi să pună în locul lor partizani de-ai lui Horia Sima. Dimpotrivă, chemă la el pe noii titulari, îi instrui, le dădu ordine ca a doua zi dimineaţa să se prezinte la datorie şi să-şi ia posturile în primire. Erau toţi militari, generali cu tîmple cărunte, cărora le cunoştea aptitudinile şi credinţa, nu se înverziseră ca stupidul general Petrovicescu. Un tîmpit mai mare ca ăsta nu-i fusese dat să vadă în viaţa iui plină de peripeţii, afară, poate, de generalul Angelescu... Dar parcă şi ăla avea măcar darul de a-şi ascunde incapacitatea... Ăsta nici măcar la atîta nu se pricepea...

[1] A doua zi, 21 ianuarie, generalul Mitrea porni înfr-o maşină militară spre prefectura poliţiei, să-şi ia postul în primire. Prefectul însă, Radu Mironovici, refuză să-1 predea. Din biroul său, generalul Mitrea raportă lui Antonescu că prefectul se împotriveşte şi nu vrea să părăsească prefectura, *Le Conducător* îl chemă pe prefect la aparat şi îi soma să se supună ordinului sau, acesta promise că spre prînz va preda postul... Simultan însă centre vitale ale capitalei erau ocupate, clădirea Radio-ului, depozitele de benzină, comisariatele de poliţie, sediile obişnuite şi sediul central din strada Romei, cu tot cartierul, care cuprindea străzile Londra, \X[7]ashington, Argentina, pînă la Calea Dorobanţi ; din comunele suburbane veneau de asemeni ştiri proaste. Generalul Antonescu însă nu reacţiona, deşi de la o oră la alta i se raportă că din capitală mai ramîneau sub controlul guvernului doar acele clădiri şi instituţii unde existau gărzi militare bine înarmate cum erau ministerele, poşta, gările, telefoanele şi, lireşte, cazărmile... Dimpotrivă, generalul continua să ducă tratative cu prefectul poliţiei, care promitea mereu că va preda prefectura, însă fără să se grăbească să pună în practică această promisiune... încercă să ducă tratative şi cu ceilalţi şeii legionari, la urma urmei cu vicepreşedintele consiliului ele miniştri, Horia Sima. Ce însemna asta ? Se ridicau împotriva lui ? ! Ce se întîmpla ? Astfel vorbea el în marca sală de recepţie de la Preşedinţie, înconjurat de militari şi civili, paşnic, demonstrativ, liniştit, deşi pe chipurile celorlalţi nu întîlnea, răsfrînta, această linişte a sa al cărei substrat nu-1 înţelegea nimeni. Militarii îl priveau preocupaţi, cu întrebarea în priviri : De ce nu le dădea ordin să scoată armata ? Nu, nu, trebuia vorbit cu ei, să părăsească clădirile ocupate, să se retragă, să intre în ordine. Dar toţi şefii lor, în frunte cu Horia Sima, îşi pă-răsiseră posturile pe care le ocupaseră pînă atunci prin instituţii şi ministere şi dispăruseră fără urma... Nu erau de

găsit nicăieri... Nu mai era nici o îndoială, rebeliunea era totală şi n-avea de gînd să dea, în mod paşnic, înapoi prin discuţii şi tratative...

III

în dimineaţa aceleiaşi zile, cînd bucureştenii, fără să ştie ce se întîmpla, începuseră sa audă de peste tot pîrîituri de arme automate şi focuri ce puşti sau de pistoale, fără să vadă pe străzi clar cine erau cei care trăgeau şi în .cine, Grigore Patriciu convocase pe toţi redactorii în biroul său şi, informat fiind, îi informă la rîndul său că în ţară şi în special în capitala, legiunea trecuse la luptă pe faţă împotriva generalului Antoncscu.

— Domnilor, le spuse el, cine a fost pînă acum în secret legionar, trebuie sa se decidă şi să iasă la lumină. A sosit momentul critic pentru toţi : cri murim noi, ori mor legionarii, în orice caz., un lucru e clar, dacă ei învinq, nu ne vor cruţa, încît armele pe care le-am găsit în pod şi prin \\".C.-uri, pitite şi bine împachetate, cu muniţia aferentă, vă stau la dispoziţie, înarmaţi-vă şi trageţi ori în mine, ori în legionari.

O tăcere grea se lăsă în spaţiosul birou, întreruptă doar din cînd în cînd, ca o părere, ca un lucru neverosimil, de împuşcăturile care se auzeau clin oraş. Neîncrederea se aş-ternea pe chipurile redactorilor. Ei, chiar aşa, vor trebui să pună mina pe arme şi să tragă fie într-o parte, fie în alta ? Adică cum, lucrurile astea nu se puteau aranja în-tr-un fel fără ei, sau, şi mai bine, fără arme ? Şi într-adevăr, cmc mama dracului adusese aceste arme în clădirea ziarului ? Erau chiar arme adevărate, frumoase, cu ţeava proas-

pată, prin care nu se trăsese încă, învelite în hîrtie ceruîtă. Le descoperise chiar ieri o femeie de serviciu, făcind curăţenie, după care, furios, patronul ordonase să se caute peste tot, şi căutările nu fuseseră zadarnice. Erau legionarii din interior care ajutaseră în timpul nopţii aceste depozitări ? Fără îndoială. Din administraţie. Fiindcă din redacţie cine putea fi ? Ei, ia să vedem ! Dar nimeni nu se dădu pe faţă. Increduli, continuau să nu ia cunoştinţă de faptul că viaţa lor atingea un punct arzător din faţa căruia nu mai puteau da nici înainte, nici înapoi. O pîrîitură de mitralieră foarte apropiată, ai fi zis că venea chiar de sus, din tipografia ziarului, zgîlţîi biroul patronului.

— Se trage de la noi ? strigă el.

Cancea, fuga şi vezi !

Cancea strivi în scrumieră cu o mişcare febrilă ţigarea care îi frigea buzele, sări şi dispăru pe uşă.

•— Domnilor, continuă patronul, armele sînt alături. Cine vrea şi cine se pricepe să tragă cu ele. se înarmează. Cine nu, n-are rost să rişte. O armă în buzunar naşte întrebarea legitimă : împotriva cui vroiai să tragi cu ea ?

Mitraliera care trăsese prin apropiere făcuse deodată să fie abandonată credinţa naivă că evenimentele care au avut pînă acuma loc în lume şi care izbucneau deodată şi aici puteau fi aranjate de alţii şi ei, redactorii acestui ziar, feriţi de vreo opţiune dramatică.

•— Ştim împotriva cui să tragem ! strigă deodată Niki şi toată lumea tresări. Ne înarmăm, patroane ! Bineînţeles, cine vrea, poate să plece acasă !

— Trebuie să ştiţi că în aceste ore nu ne putem bizui,
sau să ne aşteptăm să nu ne putem bizui pe sprijinul gene
ralului, deşi, chiar acum o să iau legătura cu şeful său de
cabinet, zise patronul. Cînd orele sînt decisive, şi cînd, pro
babil, partida se decide în altă parte, viaţa altora, aflată în
primejdie, poate fi ignorată. Noi putem fi ăia, şi în caz de

victorie, toată lumea să ne sanctifice pentru convingerile noastre. Prefer să trăiesc !

Foarte bine, se putea citi pe chipurile tuturor. Am înţeles, patroane î Gata ! Toţi am fost militari, e război civil, ştim ce avem de făcut. Incertitudinea se spulberase şi se vedea cum gîndirea lor, neliniştită pînă atunci, după decizie redevenise liberă şi erau mai veseli decît ieri sau alaltăieri. O să tragem, parcă spuneau ei. Cu legionarii ăştia nu e de trăit, f... muma'n... Ce adică, numai ei ştiau să umble cu pistoale ? Ştim şi noi ! Şi le încărcau şi umblau cu ele cu gesturi delicate şi sigure ; aşa cum se cuvenea cu aceste jucării grele care puteau scuipa moarte din mica lor burtă. Şi le puneau piedica şi se uitau încîntaţi la ţevile lor brunate... Ştefan şi-i vîrî pe-al său în buzunarul de la spate şi ca şi cînd ar fi ştiut mai bine decît alţii că fără muniţie chestia aia nu făcea doi bani îşi luă mai multe încărcătoare decît alţii.

Cancea se întoarse şi spuse că s-a tras din apropiere, dinspre prefectura poliţiei, dacă nu chiar dinăuntru... în orice caz, ceva se petrece acolo, trecătorii spun că au văzut un tanc intrînd în curtea prefecturii şi că după aceea au început împuşcăturile... Aşadar, tancuri ? ! Asta era un semn că armata intrase în acţiune ? Patronul, înconjurat de redactorii săi, vorbea cu Preşedinţia Consiliului de Miniştri.

— Domnilor, spuse el apoi, aruncînd receptorul în furcă, generalul ne transmite să ne facem datoria ca ziarişti si să spunem opiniei publice adevărul, în cazul în care am fi atacaţi, să cerem sprijinul armatei, care va sosi imediat la faţa locului. Notaţi-vă următorul număr de Telefon, memoraţi-1... Şi le spuse un număr. Da, continuă el apoi, turburările au cuprins întreaga capitală, situaţia e foarte critică. Cine vrea să plece şi să scrie ce se întîmplă ? Paul Ştefan !

— Da, patroane.

— Lasă-ţi arma în sertarul biroului şi înarmează-te cu stiloul şi bloc-notcs-ul şi aruncă-te în viitoarea evenimentelor. Cu pistolul în buzunar poţi fi prins şi împuşcat pe loc fie de legionari, fie de militari, în timp ce fără el poţi să te strecori. A venit timpul să ne arăţi ce poţi.

-— Am înţeles, patroane.

•— Niki, ramîi în redacţie şi-mi aduci, din oră în oră, ştiri de pe teren. Cine mai vrea să plece ?

Plecară toţi marii reporteri ai ziarului, după ce, dezamăgiţi, trebuiră şi ci să-şi scoată pistoalele şi muniţia din buzunar şi să le pună pe loc de unde le luaseră. Tocmai după ce starea lor de spirit se schimbase făcîncl acel saft misterios care transformă un om paşnic, grijuliu cu viaţa sa şi chiar laş, într-un luptător decis, care a înţeles că altă soluţie dccît să lupte nu mai există, chiar dacă va trebui să moară...

„Străzile sînt pustii, gîndi Ştefan afară, cum să dau eu de viitoarea evenimentelor ?" Dar văzu că în restaurante existau totuşi oameni care stăteau la masă şi mîncau. E drept *CĂ nu arătau prea veseli, dar nici cine ştie ce speriaţi nu păreau. Ştefan împinse uşa Capsei şi vru să intre înăuntru, dar apariţia unui tanc care venea din josul Caii Victoriei îl făcu să iasă afară, în timp ce chipuri cu priviri sticlind de ironie din dosul geamului parcă îl îndemnau: du-te, dacă eşti dc-al lor ! Sau eşti doar un gură-casca ? Să nu te trezeşti cu un glonţ în cap..."*

Ştefan se luă după tanc care în apropierea Palatului telefoanelor încetini şi apoi opri. Abia după aceea apărură înaintînd în ordine şi cîntînd ceva în care se distingeau cuvintele *urlă duşmanii,* două formaţiuni de legionari, în ciuda ordinei, şi poate din pricina cîntecului şi mai ales a caracterului foarte amestecat al acestor două grupuri (pălării şi căciuli, şepci de elevi, oameni maturi dar şi adolescenţi), adunătura aceasta părea o haită întărîtată şi mai ales foarte sigură că prada pe care o urmăreau le va cădea fără doar

şi poate în braţe. Se auziră ordine, legionarii se opriră şî începură toţi sa tragă în ferestrele uriaşe de la parter şi în marea uşă a intrării Palatului telefoanelor. Groasele geamuri se umplură cu o spuză de găuri fără să se spargă şi să cadă jos... Vrură apoi să dea năvală în înalta clădire dar riposta neaşteptată dinăuntru îi culcă pe toţi la pămînt : două mitraliere începură să tragă în ei amînclouă deodată şi focul venea parcă de sus de la un etaj, oblic... Tancul nu mai era un adăpost sigur. Cînd se lăsă liniştea, se auziră nişte strigăte de groază uluită, şi alergînd spre unghiul de sub clădire, care îi ferea de tirul'mitralierelor, toţi începură s-o ia la goană, la vale, în direcţia Cişmigiuiui. Tancul se căznea să-si îndrepte turela cu ţeava tunului sus, de unde se trăsese, clar legionarii dinăuntru se pare că habar n-aveau cum se face acest lucru. Ţîşni înainte şi vira la dreapta... Atunci ieşiră afară din clădire soldaţi, şi Ştefan, care fusese cît pc-aci să fie curăţat de un snop de gloanţe în pasajul Mlagros unde se refugiase, auzi comanda unui ofiţer : \ — După ei, trebuiesc prinşi toţi şi cine nu se predă, trageţi. Ştefan ţîşni de la locul său, ocolind morţii şi răniţii.

— Domnule sublocotenent, zise, sînt de la *Ziua,* îmi clăti
voie să vă însoţesc ?

—• Legitimaţia, ceru ofiţerul, în timp ce îi pipăia rapid buzunarele, să vadă dacă n-are armă. Ştefan îşi scoase legitimaţia.

— Pe riscul dumneavoastră şi, în orice caz, rămîncţi la
distanţă, zise ofiţerul grăbit şi o luă la fugă cu soldaţii după
el, urmărindu-i pe legionarii în dezordine.

Prinseră mulţi dintre ei înainte ca aceştia să iasă pe Bulevardul Elisabeta şi să-şi piardă urma. Rebelii se clădeau de gol : fugeau. Se trăgea în ei, şi atunci, înspăimîntaţi, se opreau şi ridicau mîinile.

Pistolul pe care îl găseau asupra lor îc era luat şi erau strînşi unul cîtc unul chiar la poarta Cişmigiuiui. Pistolul

aceia era dovada că sînt rebeli. Mulţi scăpaseră. Ştefan se uita la ei şi ar fi vrut s ă-i ia la întrebări, vroia să ştie ce gîndeau, chiar crezuseră că Palatul telefoanelor o să se predea de îndată ce aveau să tragă ei în geamuri ? Dar ofiţerul îi luă şi îi duse şi Ştefan rămase singur.

Din cînd în cînd, cîte-o mitralieră toca. Apoi liniştea încordată revenea asupra oraşului. Tramvaiele totuşi mai circulau. „Hm ! Ridicul atac !" gîndi Ştefan nedumerit.

Urcă pe strada Sfîntul Ionică din nou spre pasajul Vila-gros, pe care îl străbătu şi ieşi departe traversînd străzi şi bulevarde aproape goale 'de trecători. Abia după un timp îşi dădu seama că mergea spre o direcţie de unde se auzeau împuşcături. Se oprea şi trăgea cu urechea. Nimeri pe Dorobanţi, unde la numai cîteva minute după ce se adăposti văzu aceeaşi scenă ca la Telefoane. O alta instituţie era ata-cată şi atacul respins. Morţi şi răniţi acopereau Calea Dorobanţi. Strigătele celor vii, care cărau pe cei răniţi, avea pesemne o strînsă legătură cu tirul unei mitraliere aşezată undeva în clădirea imediată şi în spatele căreia se aflau soldaţi care ştiau sa tragă şi ofiţeri să comande.

Ştefan văzu, fără sa-i vină să creadă parcă, un soldat izolat apărînd de după un colţ şi luînd-o liniştit de-a lungul Căii Dorobanţilor ca şi cînd nimic nu s-ar fi întîmplat pe-acolo. „Pesemne e un sol", gîndi Ştefan, deşi acest soi nu purta nimic alb... Cîtva timp merse liniştit, atîta vreme cît intra în unghiul de apărare al clădirii asaltate. Dar pe urmă el ieşi din acel unghi. Cine era ? Un curier ? Atît de imprudent ? Sau era un ostaş în permisie, un ţăran care venea cine ştie de unde şi se ducea cine ştie încotro ? Puţin îi păsa, îşi vedea de drum, spre destinaţia pe care o ştia singur, unde trebuia negreşit să fie, pesemne, chiar astăzi, prezent... Oricum, zdravăn nu era ! Credea că împuşcăturile gi morţii aceia de pe stradă nu-1 priveau ? Civilii năvăliră

deodată asupra lui cu răcnete şi în cîteva secunde îl trîn-tiră jos în zăpadă, îl traseră de picioare, îl loviră... Cineva se apropie cu un bidon şi începu să toarne apă pe el.

— Bă, ce e cu voi, sînteţi nebuni ? strigă soldatul. Bă, astîmpăraţi-vă, ce-aveţi cu mine ?

Un chibrit fu aprins şi aruncat pe el. Şi soldatul luă deodată foc şi începu să ardă ca o pălălaie. Nu apă, ci benzină se turnase peste el. începu să urle, şi să se rostogolească pe jos, dar lichidul era îmbibat în mantaua şi în ve-stonul lui, pînă la piele. Dădea din mîini, inocent, contra flăcărilor, crezînd că astfel le va stinge, necrezînd parcă în ele, ca şi cînd nu le-ar fi simţit, deşi îl ardeau, în acest timp alte strigăte le acopereau pe ale lui, în timp ce din clădirea asaltată mitraliera trăgea în rafale scurte. Unghiul ferit sub care se petrecuse scena unde soldatul murea ars de viu fu reperat şi curînd cei care mai rămăseseră prin apropiere şi vrură să fugă căzură seceraţi. Era curios cum, în isteria lor, aceşti rebeli încă nu înţelegeau că împotriva lor se putea trage. Din clădirea asediată trei militari ieşiră şi ridicară pe camaradul lor carbonizat.

„Ce să fac eu acum ? *l*" se întrebă Ştefan simţind deodată o paralizie a voinţei, continuînd să se uite de-a lungul străzii pe care zăceau, ici, colo, oameni morţi şi nemaiştiind dacă să mai stea acolo sau să se îndepărteze. Apoi voinţa îi reveni şi îşi spuse că trebuia să afle cum se numea instituţia atacată, ce era acolo. Fiindcă trebuia negreşit să scrie ce-a văzut, era, poate, singurul gazetar care nimerise şi văzuse ceea ce se întîmplase aici... Ieşi din gangul în care se pitise şi o luă înapoi, spre Piaţa Romană, uitînd că nu aflase încă numele instituţiei asediate. Intră într-o bodegă, se aşează la masă, îşi scoase carnetul şi începu să scrie. Dar se opri, cei din bodegă se uitau la el prea insistent şi cu priviri în care era greu să ghiceşti ce gîndeau. Rupse hîrtia ji o aruncă, apoi ceru chelnerului o gustare. „Am să scriu

la redacţie, dacă legionarii mi-ar găsi în buzunar textul cu istorisirea scenei de pe Dorobanţi, m-ar împuşca pe loc", gîndi el prudent.

Se întoarse la redacţie.

— Scrie, îi spuse Niki după ce îl ascultă.

• Alţi reporteri care se întoarseră* spre orele patru după •'amiază arătau posomoriţi. Nu înţelegeau : după informaţiile lor legionarii cîştigau teren si armata nu reacţiona decît cînd era atacată. Ce făcea generalul ? Ştiri alarmante veneau din provincie : doi comandanţi de mari unităţi terestre trecuseră de partea rebelilor şi porniseră spre capitală, unul din Braşov, altul de undeva din Moldova. Se cunoştea şi numele lor : generalii Dragalina şi Coroamă.

,— Din ce sursă e ştirea asta ? întrebă Niki.

•— Ai dreptate, zise reporterul, nu e o ştire, ci un zvon de pe stradă. Dar ştii, uneori zvonurile... Şi ăsta e foarte insistent...

— O să verificăm, zise Niki şi puse mîna pe telefon.

Avea cunoştinţele lui la Marele stat-major. Dc-acolo i se răspunse că generalii în cauză sînt la posturile lor şi nici o mişcare de trupe fără ordin nu c în această clipă semnalată. Dar că, îi spuse ofiţerul de stat-major lui Niki, îi mulţumeşte că le-a telefonat şi acest zvon va fi raportat Conducătorului statului.

•— De ce nu reacţionează armata ? mai zise Niki.

— Executăm ordinele domnului general, răspunse sec ofiţerul.

Bineînţeles ! Chiar dacă ar fi ştiut mai multe, cum să-i fi spus ? Pentru un ziarist însă şi întrebările naive pot avea succes. Poţi să ştii ?

— Ştefane, patronul a plecat acasă şi mi-a spus să trimit imediat la el reporterul care a aflat lucrurile cele mai in teresante. Ai terminat de scris ?

— Da, răspunse Ştefan.

— Du-te ! Lasă-mi manuscrisul să-1 dau la bătut la ma
şină şi fii atent pe stradă, n-are nici un rost să te expui
inutil. Dacă meri, n-o să mai fie nimic de făcut, nu uita
chestia asta, fiindcă am impresia, după ochii tăi, că n u-ţi
dai seama că *după aceea* totul s-a terminat...
— îmi dau seama, murmură Ştefan.

Dar tot după privirea lui se vedea că nu-şi dădea. Ei cum ! Chiar a.şa ? ! Nu mai e nimic ?... parcă întreba el. *„După aceea* totul se ia de la cap, asta se ştie, de ce vrei sa mă • sperii ?"

IV

Ştefan nu ştia exact pe unde s-o ia ca să ajungă pe strada general Berthelot, unde stătea patronul, dar ştia direcţia, mai fusese la el o data, era o catedrală prin apropiere. Străzile pe care le străbătu, Brczoianu şi Cîmpineanu, erau liniştite, se vedeau chiar trecători paşnici mergînd în toate direcţiile spre ţintele spre care îi chemau interesele !or. Prin apropiere era Palatul Regal clar nimic deosebit nu se auzea dintr-acolo. „Regele, pesemne, nu intră în discuţie'', gîndi Ştefan.

în apropierea casei patronului se dădu la o parte şi intră aproape în zid, gata să fie strivit de o coloană de maşini care parcă erau concluse de şoferi beţi : erau două autocamioane şi două turisme înţesate cu oameni. Camioanele barară strada în ambele sensuri, iar maşinile începură să manevreze să întoarcă spre direcţia clin care veniseră. „Ce *c* cu ăştia, se întrebă Ştefan, de ce. fac asta ? Sînt legionari, dar ce instituţie vor să atace ?... Instituţie ? !" se miră el. între cele două camioane se afla doar casa patronului ^i

nici un fel de instituţie. Nu cumva ? !... Văzu apoi că oamenii din maşini se dădeau jos şi se îndreptau într-adevăî spre casa marelui ziarist, în faţa porţii staţiona maşina lui, cu şoferul înăuntru, care deodată ţîşni din ea şi o luă la fugă ca scăpat din puşcă. Cineva trase în el şi îl culcă la pămînt, s-ar fi zis că a fost lovit în plin, dar în clipele următoare îşi reluă goana cu şi mai mare putere şi se salvă pe după un colţ de stradă. „Ce să fac eu acuma ? ! se întreba Ştefan, cu aceeaşi senzaţie de paralizie a voinţei pe care o mai simţise astăzi o dată. îl vor omorî pe patron, Doamne, Dumnezeule..." Dar ca şi atunci această senzaţie îl părăsi aproape imediat, se dezlipi de lîngă zid, traversă în goană strada şi intră alături într-un mic restaurant aşezat pe colţ. Se căută în buzunare şi ceru cîrciumarului o fisă. Se îndreptă spre telefon. Ce noroc, la telefon nu era nimeni. Formă numărul patronului.

— Alo, da, se auzi vocea zbierată a marelui ziarist.

— Patroane, zise Ştefan în şoaptă, dar distinct, aici Paul Ştefan. Sînteţi atacat de legionari ! V-au înconjurat casa.

O secundă de tăcere urmă după acest mesaj dramatic, apoi Ştefan auzi : < — Sînt mulţi ?

— Da, patroane, cincizeci, şaizeci,..

— Telefonează armatei, strigă Grigore Patriciu fără ca vocea lui să fi trădat cea mai mică teamă.

Şi închise imediat şi formă el însuşi numărul Preşedinţie! Consiliului şi telefona şi el. După care se repezi în dormitor, îşi îmbrăcă la iuţeală haina, îşi trase pantofii şi coborî în vestibul cu două pistoale în mînă. Era singur în casă, afară de socrii, care locuiau mai jos împreună cu doi servitori. Pe soţie şi fiică le trimisese încă în cursul dimineţii la un prieten mai sigur. Socrii 'locuiau într-un fel de parter maî scund, cu ferestrele cu apărătoare de metal. Acolo intraseră legionarii forjînd uşa, inspăimîntîndu-i pe aceşti bătrîni să

spună unde se află: Patriciu., pe unde pătrund circuitele telefonice în clădire şi dacă există vreo scară care să lege direct, prin interior, parterul şi etajul. Bătrînii, trcmurînd de spaimă, spuseră, e drept fără să se grăbească, pe unde intră firul telefonului în casă şi un legionar se duse şi îl tăie cu patentul. Scară spre interior ? se mirară bătrînii. Nu exista. Intrările erau separate. Spre parterul adevărat, cel mare, şi spre etaj se intra prin uşa din faţă. Ei, da, dădură legionarii din cap, văzuseră şi ei uşa aceea, dar cu ce s-o spargi ? Ieşiră şi unul din ei aduse dintr-un camion şi vîrî o rangă groasă,- cu: vîrful ascuţit, lingă, broască, în timp ce alţii, doi izbeau cu umărul. Lucrau fără grabă, ca şi cînd ar fi fost inşi paşnici, meseriaşi tocmiţi să facă o treabă, în cazul de faţă să deschidă o uşă ale cărei chei fuseseră pierdute. Cu mijloace cam rudimentare, era adevărat, dar asta era situaţia... în sfîrşit masiva uşă de stejar pîrîi, se rupse din broască dar rămase, spre enervarea celor de afară, într-un lanţ gros, pe dinăuntru, începură să izbească în el cu ranga. Zadarnic. Veni unul mai ingenios care înţelese că balamalele vor ceda mai. uşor decît acel lanţ şi într-aclcvăr în cîteva minute aruncară uşa peste cap. Culcat pe burtă şi pitit în unghiul zidului, unde se termina spirala scării interioare, cu pistolul în mină, marele ziarist aştepta. Ştia că n-o sa poată opri el singur cincizeci de legionari să intre în casa, clar dacă îi oprea măcar un sfert de oră, poate că armata sosea. Ori, acest sfert de oră chiar trecuse şi viaţa lui era agăţată de o clipă... lată-i în prag... Cînd umbrele lor negre deveniră ameninţătoare, fără să fi intrat cu totul în casă, ziaristul îndreptă pistoalele într-acolo şi ochi. Deodată însă trei din aceste umbre ţîşniră din vestibul şi se pitiră sub scară. Ce bine că mi trăsese, 1-ar fi descoperit unde era şi 1-ar fi lichidat, năvălind toţi pe scări. Ori, acum îi pîndea el să iasă de sub scară. Numai că alţi cinci dădură năvală în. hol şi atunci ziaristul, fără să se mai gîndească, trase în

ei cu amîndouă pistoalele, focuri neîntrerupte, realizînd, fără să-şi dea seama, impresia că sînt mai mulţi în casă care se apără şi sînt bine plasaţi. Doi legionari fură loviţi şi zăceau morţi pe uriaşul covor din hol, ceilalţi trei se ascunseră şi ei sub scară, de unde începură şi oi să tragă în direcţia de unde se trăsese în ei. Gloanţele găuriră zidul din spatele ziaristului, care nu se ghemui, ci trase iar, ţi-nîndu-şi atacatorii sub scară, în timp ce afară...

Afară se întîmpla ceva. Un ofiţer sosise cu patru-cinci soldaţi care fuseseră imediat dezarmaţi şi închişi împreună jos unde se aflau socrii ziaristului, dar în acelaşi timp un pluton de infanterie comandat de un căpitan îşi făcuse apariţia într-un fel mai prudent, adăpostindu-se chiar pe după autocamioanele care barau strada. Căpitanul vru să iasă şi unul din atentatori întinse pistolul sa-1 împuşte, dar căzu sub gloanţele unui sergent, care şi el fu omorît de un legionar în aceleaşi secunde. Se auzi un glas : ,,nc-a surprins armata, executarea în cinci minute"'.

Un grup de legionari dădu buzna prin uşa spartă. Dar Grigore Patriciu îi întîmpină cu gloanţe şi alţi cîţiva dintre ei căzură ; ceilalţi se retraseră. Un foc foarte intens venea din interior, de sus, de la el, care îşi apăra casa şi viaţa, şi cei de sub scară nu ieşeau, în timp ce alţi soldaţi soseau şi în stradă se încingea o lupta... Dar deja se vedeau legionarii sărind gardurile curţilor vecine şi pierind astfel şi soldaţi dezarmînd pe cei care rămăseseră derutaţi în curte, ne-ştiincl dacă învinseseră sau erau învinşi...

Fură prinşi treisprezece, printre care, aşa cum declară fiecare la scurtul interogatoriu pe care ofiţerul li-1 luă, şeful acestei bande, un „doctor" conferenţiar la Academia de înalte studii comerciale care se însărcinase personal cu executarea acestei acţiuni, un contabil, un student, un avocat, funcţionar la Ministerul Educaţiei Naţionale (domnul avocat

se plictisise de procese şi vruse să tragă şi el cu pistolul într-un om), un funcţionar la Banca Naţională, şi ăsta se plictisise de cifre şi ieşise în stradă, un profesor care îşi părăsise catedra pentru a lua parte la atentate, un frizer, un tîmplar, un inginer... Soldaţii îi luară şi ofiţerii rămaseră în holul în care uşa de la intrare şi a vestibulului erau sparte. Ziaristul coborî şi întoarse cu piciorul indivizii pe care îi omorîse... îi întoarse o dată, de două ori, izbind iii ei cu violenţă, în chipurile lor moarte, înjurînd crîncen... Cei prinşi fură scoşi afară de soldaţi cu baionetele la armă si, marele ziarist le spuse, sfredelindu-i cu privirea :

— Canaliilor ! Am trecut de partea domnului general, care v-a adus la putere... Ar fi trebuit să ne veneraţi ! în loc de asta... Ticăloşilor ! în faţa plutonului de execuţie, acolo să sfîrşească blestemata voastră guvernare... Afara cu ci, mai strigă ci, ca şi cînd ar fi învins definitiv, în timp ce legionarii, prinşi rînjeau.

— Să nu vă închipuiţi că aţi scăpat de răzbunarea le gionară, zise „doctorul", care nu credea nici el, în ceea ce îl privea, că viaţa lui era în primejdie.

Continua s-o amenințe pe-a altora.

Un sergent, care pesemne simţise el ceva gloanţe pe Ia urechi, foarte apropiate de capul său (puţin lipsise să au fie găurit) şi în orice caz văzuse că un camarad, tot sergent, zăcea pe trotuar fără viaţă, îi dădu „doctorului'' un pat de armă în piept care aproape că îl dărîmă.

— Mişcă, bă, îi zise şi îl izbi din nou, de astă dată în obraz, cu pumnul său negru cu care acasă izbea vita în spinare, la care însă „doctorul" rezistă, deşi în clipa urmă toare sîngele îl podidi pe nas şi pe gură.

De unde apăruse Ştefan ? Din micul restaurant de unde urmărise totul, comportarea bîlbîită a primilor soldaţi, care costase viaţa unuia dintre ei, apoi intervenţia de astă dată eficientă a unui pluton.

— Măi băiete, vino cu mine să bem un coniac, îi spusa marele ziarist în timp ce trupa ieşea. Vino încoace ! Nu cred că legionarii au pregătit contra tnea două echipe ale morţii... Acum putem asista liniştiţi la 'nimicirea acestor pitecantropi. Dacă nu cumva generalul a pierdut, undeva mai sus, partida şi atunci sîntem pierduţi toţi, ca naţiune... Crezi că ar fi posibil ? Crezi că ar mai fi putut, în acest caz, să mă salveze armata ? Ce rost ar mai fi avut ? Să apere un ziarist... O nouă maşină apăruse între timp, o dubă neagră, cară oprise însă dincolo de autocamionul care fusese pus de-a curmezişul străzii şi din ea se dădură jos indivizi care de departe semănau cu nişte medici, în realitate fiind simpli încărcători de cadavre. Oameni de la morgă... în cîteva minute strada fu curăţată de aceste fiinţe umane care nu mai păstrau .din viaţă decît formele, hainele care îi îmbrăcau şî pe cei vii şi asemănarea cu ei, chipuri cu sprâncene şi păî pe cap, vinete însă ca pămîntul din care se născuseră...

Sus, la etaj, marele ziarist avea în biroul său un mic bar, din care scoase pahare şi coniac. Mîinile nu-i tremurau cînd turnă din sticlă, doar mustaţa îi tresărea şi nu se potoli nici după ce înghiţi deodată tot -paharul, ca pe poşircă. Era totuşi coniac fin, franţuzesc. Laba sa enormă nu părăsea umărul băiatului, pe care îl strîngea fără să ştie. Se dezlipiră de lîngă bar şi se aşezară în fotolii. Dar marele ziarist, deşi aparent ai fi zis că e stăpîn pe sine, nu era. Fusese. Acum totul părea în dezordine în fiinţa lui... Tuşea sec, gîfua, un picior îi sărise în sus izbind mica măsuţă pe care pusese paharul... Numai .mîinile îi stăteau liniştite pe braţele fotoliului, mîinile cu care trăsese...

— Cine e ? urlă el .deodată, sărind în picioare agitat şi căutînd pistoalele. Afară ! răcni el văzînd cine^era, cei doi b.ătrîni, socrii săi de la (micul parter, care apăruseră în uşă ca două fantome, cu groaza şi vinovăţia pe chipuri, groază şi

vinovăţie pe care ziaristul le descifra cu intuiţia fără greş a celor stăpîniţi de o mare surescitare. Afară, f... muma în c..., să nu vă prind pe-aici, că n-am acuma chef de voi... în loc să... vă împuşc... Căraţi-vă...

Avea chef să împuşte, îi plăcuse ce făcuse şi acum vroia, pesemne, să continue... Ştefan îşi dădu capul pe spate şi izbucni în hohote, în timp ce Grigore Patriciu îşi turna din nou în pahar. Rîse şi el şi în clipa aceea, cu dinţii rînjiţi, avu o expresie sălbatică.

— Mă băiete, zise în timp ce încerca telefonul mort, aî
.văzut prin oraş nemţi ?

•— Nemţi ? tresări Ştefan. Nici picior.

— Pe unde-ai fost ?

— Am văzut cum au atacat Palatul telefoanelor. Pe urmă
am văzut cum au prins pe o stradă, pe Dorobanţi, un soldat
şi i-au dat foc cu benzină.

Dar omul care trecuse pe lîngă moarte nu era atent la moartea altora. Tăcu cîtva timp, apoi îşi reluă întrebarea sa care îl obseda : văzuse sau nu, Ştefan, nemţi prin oraş ? Aşadar nemţii nu interveneau ? Apoi : clădirea ziarului în mîinile cui se afla ? Apăruseră, cumva, din interior, legionari ? Nu ?

— Bine, mergem atunci la ziar, spuse el, şi coborîră, în
timp ce îşi îmbrăca din mers paltonul cu guler lat de blană
de oaie şi îşi luă căciula. Uite-1 şi pe-ăsta cum a fugit şi
m-a lăsat singur, f... în c... pe mă-sa de şofer, care mănîncă
de la mine pîine de ani de zile, zise el în stradă. Ştii sa
conduci ?

— Nu, patroane, răspunse Ştefan.

*— Mergem pe jos...

— Nu mergem pe jos, mi-e frică mie acuma... pentru
dumneavoastră. Mă duc eu fuga şi mă întorc cu maşina de
serviciu a ziarului.

• ,, '— Bine, du-te !

'T în acest timp generalul continua să asiste, fără să ia nici o măsură represiva, la consolidarea cuceririi capitalei de către rebeli. Se apăra însă, trimise trupe să ferească Palatul Regal, gările, Marele stat-major al armatei, comandamentul militar al capitalei. Dar două apeluri ale sale către ţară nu fură difuzate : radioul era în mîna legionarilor, iar garda militară care îl păzea primise ordin să interzică doar intrarea şi ieşirea din clădire, dar nu şi să-i scoată pe rebeli din faţa microfoanelor.

încă înainte de căderea scrii dirigintele oficiului poştal al Preşedinţiei, un om cu vederea bună, observa un du-te vino necontenit de civili şi gardieni în cazarma gardienilor publici, care se ai la chiar în apropierea Preşedinţiei. Urcă sus şi raportă colonelului Iilcftcrescu care raportă imediat generalului. Generalul ceru un binoclu şi verifică personal faptul. Ce făceau ăia acolo, atît de aproape de *el* ?

Ordonă ca un oliţer de jandarmi cu un pluton din garda Preşedinţiei să se ducă acolo, să vadă ce este, şi să ceară civililor să părăsească hrcdiat clădirea cazărmii. Fără incidente. Să nu se tragă. Trupa se deplasă imediat într-acolo şi rămase aiară, intrară în curte doar oliţerii, să transmită ordinul generalului. Ce bîlbîială ! Fură imediat făcuţi prizonieri şi închişi într-unul din birourile cazărmii, unde se mai găseau şi alţii, un colonel, comandantul gardienilor publici şi ofiţeri instructori ai gardienilor, dezarmaţi şi închişi.

Trupa se retrase şi raportă cele întîmplate. Calm, generalul ordonă să fie trimise la faţa locului trei tanchete, cu aceeaşi misiune. Incidentul anterior se repetă : ofiţerul care comanda blindatele se dădu jos să-şi îndeplinească misiunea, şi drept orice răspuns legionarii îl făcură şi pe el prizonier, înconjurară carul şi începură să tragă cu pistoalele în vi-

zoarcle lui şi în uşa din spate, care rămăsese deschisă. Echipajul fu forţat să iasă afară şi tanchiştii fură făcuţi prizonieri. Comportarea bizară a generalului şi caracterul paşnic al ordinelor lui fură înţelese cum se cuvine de şefii rebeli care ordonaseră ocuparea acestui punct apropiat de Preşedinţie : generalul se temea. Hm ! Avea şi de ce ! Şi de entuziasm, ieşiră afară şi începură să tragă în geamurile din spatele Preşedinţiei Consiliului, stîrnind panică mare printre funcţionare şi telefoniste... Cele două tancuri primiseră ordin de la ofiţerul prizonier să tragă, dar acestea, potrivit pe-semne unui consemn anterior, traseră întîi cu proiectilele de tun de manevră.

—• Daca nu încetaţi, le spuse ofiţerul legionarilor, salva următoare va fi cu proiectile adevărate.

Curtea se goli şi focurile încetară. Tanchetele ieşiră şi ele din curte, dar luară poziţie în faţa intrării. Generalul ordonă cabinetului său militar să i se trimită trupe (dar nu multe !) şi să se instaleze tunuri în jurul localului Preşedinţiei. Să fie blocate cu trupe bine înarmate toate bulevardele şi şoselele care dădeau în Piaţa Victoriei, Lascăr Catar-giu, Calea Victoriei, Şoseaua Bonaparte, Şoseaua Kiseleff... în acelaşi timp dădu ordin ca o companie de care de luptă din regimentul l, care ele luptă din Tîrgovişte să intre în acelaşi dispozitiv de apărare.

Urlete de indignare apărură repede în presa legionară', în ediţii speciale pe care scria cu titluri dc-o şchioapă : S-a tras cu tunul în legionari î Nu-ţi venea să crezi. Parcă ar fi zis : s-a tras cu tunul în sfinţi. Bucureştenii trebuie să fi fost foarte impresionaţi citind informaţia. I-auzi ! Cum o fi îndrăznit generalul să comită o asemenea faptă ? în realitate nici măcar nu se trăsese, dar era clar, nu fuseseră aduse tunurile şi tancurile acolo numai de paradă : la ordin, aveau să tragă. Deci era ca şi cîncl s-ar fi tras...

Un maior care sosi cu trupele la Preşedinţie primi şi el acelaşi ordin biînd, să se ducă la cazarma gardienilor publici şi să-i determine pe legionari să înceteze focurile şi sa plece de acolo. *Le Conducător* era acum supărat, s-ar *((*| putut spune chiar jignit. Să se tragă chiar asupra lui ? ! Dar în mod curios părea mulţumit de întîmplare. Dacă n-ar fi fost afrontul personal pe. care îl primise ai fi zis că le mulţumea ălora de-acolo că veniseră şi se instalaseră atît de aproape ele. el. Cum informaţiile care îi soseau arătau că şi sediul legionar din strada Romei şi împrejurimi, era înţesat de legionari înarmaţi şi cum strada Romei era aci, la doi paşi, putea să spună că stătea bine înconjurat d& ei... Situaţia se clarifica : cine mai putea da acum înapoi şi scurta idilă să fie reluată ?

Maiorul- trimis să transmită ordinul Conducătorului fu primit cu gloanţe răzleţe, care nu-1 nimeriră, el înainta prin curte fără teamă şi focurile încetară. Ieşi un individ scund şi vînjos, pesemne şeful rebelilor, care îl întrebă pe maior ce doreşte.

•— Domnul general ordonă să vă predaţi, zise ofiţerul. Aţi tras asupra lui, sînteţi pasibili de pedeapsă, în caz contrar,

tanc
urile
vă
vor
nimic
i
pînă
la
unul.

Ind
ividul
stătu
cîteva

clipe pe gînduri... Ce se întîmpk ? îndrăznea generalul să tragă în legionari ? ! se citea întrebarea pe chipul lui. în loc să-1 ia prizonier şi pe acest ofiţer, se pomeni răspunzînd că ei nu pot evacua cazarma pînă nu vor primi un ordin de la camaradul Stanicei, care se afla la sediul din strada Romei... Şi că va trimite acum un curier să raporteze despre ameninţarea care se crease... Maiorul ieşi afară şi începu să aştepte. Curînd sosi răspunsul lui Stanicei, că localul cazărmii nu putea fi evacuat decît cu ordinul scris al lui Horia Sima. Şi urma să vină, sau nu, acel ordin ? Nu se ştia. Ofiţerul Aplecă...

;g fsn

— Lasă-i în pace, zise generalul clupă ce i se raportă.
Să li se transmită că le dau răgaz pînă mîine la ora două sprezece. Au timp pînă atunci să doarmă, să se trezească dimineaţa cu mintea mai limpede şi să se gîndească daca. vor să trăiască sau, să moară.

...Marele ziarist, singur în casa sa cu uşile sparte şi ca telefonul tăiat, aştepta din ce în ce mai nerăbdător întoarcerea lui Ştefan, care însă întîrzia, trecuse mai bine de-o oră şi el tot nu venea. Ce s-o fi petrecînd acolo ? Se duse în cele din urmă la bodega de-alături şi dădu telefon. Q voce străină îi răspunse din propriul său birou. ,

— Cine e acolo ? întrebă patronul.

, I se răspunse : Dumitrescu.

i .— Cine, tu eşti, Niki ?

| •— Nu e Niki, spuse vocea, ci Ionel.

— Ionel Dumitrescu de la personal ? Ce cauţi dumneata în biroul meu ? strigă patronul indignat.

— Nu mai e biroul dumitale, dar n-ar fi rău să vii pînă aici şi să-ţi iai la revedere, răspunse funcţionarul batjocoritor.

•—• Canaliilor, aţi pus pînă pe ziar, strigă patronul agă-ţînd receptorul şi înţelegînd fulgerător de ce nu mai venea Ştefan.

Legionarii intraseră în redacţia ziarului şî puseseră mîna pe armele pe care cu o zi înainte le ascunseseră ; ocupaseră clădirea, pesemne nu le mai dăduseră voie nici redactorilor să iasă.

Unde să se ducă acum ? Tot acasă era mai bine, cel puţin pînă vine, totuşi, unul din reporteri să-i spună ce s-a întîmplat... Oricum, chiar dacă ar vrea să se ascundă acolo unde o trimisese pe soţie şi fată, cum să ajungă pe jos ? Se făcuse de mult întuneric cînd sosiră, veseli nevoie mare, ca şi cînd ar fi venit de la o petrecere, Ştefan şi

•— Ce e cu voi ? zise patronul nedumerit.

•*f*— Nu mai avem ziar, răspunse Niki.

— Şi d-aia eşti dumneata aşa de încîntat ?
— Nu, răspunse Niki.
Şi povesti că venind pe jos pe Brezoianu, văzuseră o scenă.
•— Ce scenă ?
'•— Au început devastările, zise Niki. O grămadă de ţigani şi de ţigănci, cu gîşte îndopate pe umeri, ne-au ieşit înainte hăulind : hai la ribiliune ! Hai la ribiliunc ! Şi au intrat în alt magazin... prin fereastră, adăugă Niki rîzînd. Ne-am uitat şi noi...
Patronul rînji :
— Crezi că e de rîs ? Legionarii sînt pe străzi ?
— Sînt, cu puştile la umăr, dar nu ne-au făcut nimic...
Cel puţin pentru moment... Aveţi timp să vă ascundeţi...
^Trebuie să plecaţi de-aici, nu sîntcţi în siguranţă...
[1]- •— Şi la ziar ce s-a întîmplav cu voi acolo ? zise patronul. Cum aţi scăpat ?
•— Paginam, eram sus în tipografie, zise Niki, cînd vad că intră doi ţipi şi se apropie de mine. „Căraţi-vă, zice, dai această clipă taraba voastră e răsturnată." Şi arăta cu mîna spre masa de paginaţie. Am plecat toţi, ce era să mai facem, clădirea era ocupată. Ne-au lăsat să plecăm.
— Deci n-au distrus maşinile în tipografic ? zise patronul.
— Nu ! Din biroul meu am mai dat cîteva telefoane să
văd ce se petrece la celelalte ziare neînverzite : acelaşi lu
cru, n-am mai găsit pe nimeni din cunoştinţele mele. Nu
e bine ! exclamă Niki. Radioul şi toată presa în mîinile lor...
Generalul e mut în faţa ţarii, nu i se aude glasul... Nu ştim
ce e cu el...
•— Nu înţeleg, zise Patriciu. Trimit un pluton să mă apere pe mine şi nu trimit nimic să elibereze Radioul, sau măcar sediul ziarului, să putem să-i tipărim ordinele către ţară...
Şoferul care fugise se întorsese şi stătea în prag cu acrul cel mai firesc din lume. Patronul îl măsura cu o privire

ucigaşă, dar r.u-i zise nimic, avea nevoie de el, să plece dc-aici şi să se ascundă la prietenii unde îşi trimisese soţia şi fata. îi spuse să aştepte afară în maşină, în cîteva minute vor pleca.

— Ar fi o explicaţie, zise Niki, după ce şoferul dispăru
şi privirea sa inteligentă sticli.
Dumneavoastră nu m-aţi în
trebat, aproape involuntar, dacă maşinile au fost distruse în
tipografie ? Poate că la fel şi generalul, ca şi dumneavoastră,
se gîndeştc la viitor, zise Niki.
Dacă legionarii din Radio
distrug instalaţiile ?

— în cazul în care s-ar încerca scoaterea lor dc-acolo ? !

. — Bineînţeles !

— Da, clar un ziar tot îi trebuie în aceste momente cri
tice. Noi, se îndoi Patriciu, cu o privire stranie, ai fi zis
rătăcită, ele albă ce era. Ceva grav se petrece în aceste
ore... Şi - noi stăm şi aşteptăm... Şi nu ştim nimic... Şi nu
putem face nimic... Ca vitele la tăiere...

}

Cei doi îl priveau însă liniştiţi, parcă înţelegînd : marele
ziarist lua cunoştinţă abia acum de pericolul prin care tre
cuse. Exaltarea clipelor trăite apărîndu-şi viaţa, ca şi su
rescitarea care pusese după aceea stăpînire pe el îl pără
siseră ca un val care se retrăgea şi acum gîndirea şi sim
ţirea lui erau speriate de suflul rece al neantului, care fu
sese cît pe-aci să-1 îngheţe.

;

— Nu, nu, repeta el, nu e bine ce face acest general care
ne ţine, fără să ne spună nimic, pe marginea prăpastici...
Dacă după toate semnele e cu adevărat pierdut, ce-a făcut
el cu ţara ?... Nu ştia că poartă răspunderea ? Mîine în zori
s-ar putea să ne pomenim ştcrşi de pe hartă, ca o naţiune
incapabilă sa-şi păstreze liniştea în interior... Astfel de tur-

burări trebuiesc reprimate energic din primele ore şi rupt
fără şovăire pactul politic încheiat cu
nişte bandiţi pe care
in mod imbecil i-ai adus la putere... Ce
aşteaptă ? !

Şi privirea sa, vizibil înspăimintată, rătăci pe chipurile ''calme ale celor doi tineri. Dar mi găsi la ei confirmarea pe care o aştepta şi atunci se linişti şi el. Pe oameni îi mai ghidează şi instinctul. Iată, aceşti doi băieţi au aerul că ei ştiu că nu va fi nimic din ceea ce se temea el. Or fi avînd dreptate. Poate că la această oră rebelii erau de mult puşi cu botul pe labe...

VI

*•' Dar rebelii nu erau deloc puşi cu botul pe labe şi faptul că din instituţiile rămase încă neocupate erau, cînd vroiau să le ocupe, primiţi cu gloanţe, nu le spunea nimic. Presa lor de seară parcă urla : blestemata hidră masonică îşi arată colţii prin rînjetul sinistru al jidovitului Rioşanu...

Achim Moromete se opri din citit chiar la această frază. Era acasă la el, pe Calea Văcăreşti şi se pregătea să mă-nînce. Deşi auzise cu urechile lui că în oraş se trage, nu-şi părăsise Consumul lui alimentar din Obor decît seara tîrziu, dar cumpărase un ziar să-1 citească acasă şi să-şi dea seama ce se întîmplă.

Achim Moromete nu era însurat, dar trăia de cîtva timp cu o fată căreia îi spunea totuşi nevastă, ca un ţăran care face formele la oficiul stării civile abia după cîţiva ani după ce s-a convins că n-a făcut o neghiobie, adică a luat una cu care nu se potriveşte, sau nu se ţine de casă, sau dracu mai ştie ce poate să mai iasă din ea... încît doi, trei ani stai aşa, poţi să faci şi copii, care pe urmă, la nunta ta, pot fi destul de mari ca să-şi aducă aminte că au văzut-o pe mă-sa mireasă... Fata cu care trăia Achim nu era ţărancă de origine ca să înţeleagă toate acestea, dar pe vremea aceea în

Bucureşti era cunoscut în toate straturile sociale cuvîntul concubinaj, care exprima o realitate consfinţită ca un fel de a doua stare civilă, atît era de răspândită... Fata acceptase deci cu uşurinţă să devină femeia acestui tînăr negustor din Obor care îi plăcuse prin voinţa pe care o aduce cu el de la ţară de a-şi face un rost, deşi era atît de tînăr... Era, adică, un om serios, pe care te puteai bizui şi nu unul care după vrei luni te lasă şi te schimbă cu alta. Şi .au se înşelase. Angela, aşa o chema pe fată, era frumoasă şi foarte săracă, nu avea nimic în afara salariului ei de ţesătoare, care nu era nici el prea ridicat, fiindcă abia învăiţase această meserie, era mică, şi ele curînd părăsise casa tatălui ei cu patru copii, muncitor calificat Ia *Lemetru.* Se cunoscuseră chiar la Obor, cînd fata intrase în micul Consum alimentar al lui Achim...

Ştefan o văzuse de cîteva ori şi îi plăcuse de ea şi aproape că îi părea rău că Achim n-o lua hotărât de nevastă... „Ai putea s-o pierzi", îi spusese el de faţă cu ea şi atunci Achim o luase pe fată de gît, şi trăsese de ea si-lind-o să se învârtească jur împrejurul lui ca un titirez, în timp ce îi răspundea lui Ştefan : „Pe cine, pe Angela asta a mea s-o pierd ? Păi nu găsesc alta ?'[c]

Fata râdea.

Aveau două camere într-o casă cu un singur etaj. Proprietarul ocupa şi *el* două camere jos, într-o curte destul de mare în spate să ţină orătănii, în timp ce zidul opus creştea chiar din trotuar, fără grilaj. Achim şi concubina lui treceau prin curte şi urcau Ia ei pe o scară complet separată. Ea spală bine această scară ca şi odăile pe care le închiriaseră, şi le aerisea tot timpul, chiar şi iarna, spre deosebire de proprietar, care era un bătrîn cam sordid, părăsit de copii, îl vizitau aşa, din an în paşti... Soţia lui, bătrîna, avea un aer de cotoroanţă, sub care se ascundea insă o fiinţă care păstra din tinereţe amintirea unei femei

(ea era aceea) nu numai fără prejudecăţi, dar care se căsătorise ce vreo trei ori şi nu ajunsese să se uite urît tocmai ea la o fată care trăia în concubinaj. „Treaba ta, îi spusese, riscul e să rămîi borţoasă şi să te lase cu copilul în braţe." ,,Nu mă lasă el, răspunsese fata cu o veselie al cărei secret îl -ţtia numai ea. Şi mai adăugase : şi cu acte, dacă e să te lase, tot te iasă, chiar dacă ai un copil în burtă." „Asta aşa e, răspunsese proprietăreasa, totuşi într-o zi, poţi să-i spui, clacă te ţin curelele : Mă iubeşti ? Da ! ? Atunci ne căsătorim. Nu vrei ? Adio ! înseamnă că nu mă iubeşti *l*" Fata rîscse cu nepăsarea oamenilor naturali care nu iscălesc o hîrtie privind soarta lor decît siliţi de împrejurări cu totul străine ele adevărata lor viaţă, mai ales cînd nu există avere la mijloc (atunci devin cumpliţi), hîrtie care nu valorează pentru ei mare lucru.

Trăiau mereu bine şi asta nu pentru că fata se străduia, se potriveau. Cînd Angela văzu că Achim nu citise decît un rînd din ziar şi se oprise, o pufni rîsul ; îl cunoştea : dacă citea mai mult îl durea capul...

— Cine p... mă-sii e Roşianu ăsta ? ! ! făcu el zgîlţîind ziarul ca şi cînd ar fi vrut să scuture din el în felul ăsta înţelesul care îi scăpa. „Blestemata hidră masonică îşi arată iar colţii", repetă Achim. Bă, f... muma în c..., nici cu ăştia nu mi-e frică, ha, ha, ha..."

Şi zvîrh ziarul şi se uită la concubina lui triumfător. Ei doi, el adică în primul rînd, fiindcă ea era un copil, era mai presus de toate acestea. Cum ? Simplu : fiind mai prejos... jos ele tot, nu sus, unde sînt vîrtejurile... Că pot să treacă şi pcjte tine ? Ei, na ! Sigur că pot să treacă ! Dar întîi să te nimerească, adică să fii acolo pe unde trece el bcsmetic... fiindcă lumea e mare şi e loc să treacă şi prin altă parte, al doilea, cînd vine, te psţi agăţa de ceva, sau te poţi piti... N-o să stai ca prostu în picioare, te trînteşti

r

la pămînt, că n-ai galoane... îţi vîri faţa în pămînt... S-ar putea să rămîi acolo ? ! P... mă-sii ! Ce, eşti primul ?

Şi Achim izbucni în rîs fără să-i spună fetei de ce, dar ea rîse cu el ca şi cînd l-ar fi înţeles... O trase aproape de pat, în timp ce tigaia sfîrîia pe plită, şi o ocroti sub braţul său, legănînd-o ca pe o fetiţă ce era, avînd încă pe chip şi o expresie elocventă ca şi cînd ar fi arătat cuiva o dovadă. Nu era ? ! Nu era ea frumoasă ? Şi nu era a lui ? Mai vrea cineva ceva ? în filatura ei ea munceşte, el face negustorie... Mare, mică, asta e ! Nu stă ! Nu fură ! Nu-şi bea banii, cum au spus unii în sat mai anii trecuţi, tîmpitu-ăla de Scămosu, care 1-a văzut într-o zi de gît cu servitoarea aia a popii, se îmbătase şi el odată, şi ce ? Singurul lucru de care îi pare şi lui rău acum e că nu i-a spus măcar el, Achim, care era mai mic, lui taică-sau, o vorbă bună şi să nu-1 fi lăsat să plece aşa întristat şi dînd din mîini şi spunînd că şi-a luat mîna de pe ei. Cuvinte, care dacă stai să te gîndeşti la ele, înţelegi ce spune Ştefan, că nu-i era lui bine în sufletul lui cînd le spunea. Dar ce se mai putea face ? Adică ce-ar fi vrut ? Să şi-o ţină mîna aia mai departe pe ei ? Nu se mai putea, demult ar fi trebuit şi el să-şi dea scama că trei copii pe şase pogoane şi. o casă cu nouă inşi în ea nu era o soluţie, trebuiau să plece... Că el n-a înţeles şi n-a vrut, cine e de vină că au trebuit să fugă cu caii şi cu oile şi alde Paraschiv să mai bage şi mîna în chichiţa lăzii ? Rău ! Dar ce era de făcut ? Cu ce să fi început, singuri cum erau, fără un ban în buzunar ?

— Să ştii, zise fata, că poţi să-i scrii şi să le spui şi lui nea Paraschiv şi Nilă să scrie şi ei cîte-o scrisoare tatălui vostru în care să spuneţi una, alta, vorbe bune... E păcat că 1-aţi lăsat să plece aşa, n-aveţi doi taţi...

ţ: Achim îşi păstră mai departe pe chip expresia aceea preocupată pe care o avusese prima oară cînd îi povestise

Angelei toată istoria, expresie care revenind o făcuse pa; fată să-i ghicească gîndurile şi nu-i răspunse multă vreme.

— Dacă ar fi după mine, continuă ea, ne-am urca în tren
într-o sîmbătă şi ne-am duce noi doi acolo în sat, pe la el,
să-i arătăm că ţinem la el, nu mi-ar fi ruşine. Să-ţi spun
drept, nu e bine să te mai iei după nea Paraschiv, ce rost
are, treaba lui dacă nu poate să uite bătaia pe care i-a
tras-o taica-său înainte de a fugi... Şi pe nea Nilă 1-a bătuî
şi uite că el a uitat de mult...

Achim rupse tăcerea.

— Şi Paraschiv a uitat, zise el pe gînduri, dar nu trebuia
atunci să bem... El cîiid bea începe să fiarbă, indiferent cu
cine e la masă. Cu scrisoarea e aşa : noi i-am scris în toamnă,
cuvinte bune, cum spui tu... nu mai ţii minte ? Paraschiv şi
Nilă au băgat în plic şi fotografii cu muierile lor de gît..,

— Da, sigur şi pe mine nu m-ai lăsat, zise fata.

— Nevastă, zise Achim grav, se apropie ceasul. Ţi-am
mai spus : în primăvară facem formele şi atunci ieşim în
lume... adăugă el ca şi cînd Bucureştiul ar fi fost al hiî
şi după căsătorie urma s-o arate pe Angela bucureştenilor.

I-am spus lui taică-tău : în martie căsătoria, la moşi nunta...

Ne trebuie bani...

-— Ştiu eu, zise fata, dar vreau să spun...

— Na raă iau după Paraschiv, continuă Achim ştergîn-
du-se la nas cu primul deget al mîinii, un gest refles
care îi rămăsese dyi sat, de cînd era mic : nu-1 rnînca nasul,
ai fi zis că gestul îl ajuta să-şi adune gîndurile. Dar în mo
mentul ăla, continuă el, nici eu nu mai ştiam ce să zic. Cum
adică, după atîţia ani şi după ce de bine, de rău ne-am făcut
fiecare un rost aici la Bucureşti să ne întoarcem iar în
sat şi să mîncăm nouă inşi dintr-o strachină ? Fiindcă aşa
am trăit noi pînă ne-am făcut mari, dar şi

după ce ne-am
făcut mari, aia e, nu e o simplă vorbă pe
care ţi-o spun,
aşa e... Ce rost ar fi avut, unde să fi
stat dacă ne-am fi

fnsurat şi cu ce să-şi fi făcut fiecare casa lui ? Un om trebuie să aibă o casă, exclamă Aehim. Bine face Paraschiv ca adună bani, şi noi trebuie să adunăm. Nu ? In casa ta faci copii, îi creşti, îi înveţi... Şi ce ne dădea tata ? Odaia în care ţineam griul... Aia era, alta n-avea... De ce n-a muncit el înainte, cînd eram mici, ar fi avut un rost, poate că tot muncind aşa an cu an am fi ajuns şi noi ca alţii să ne cumpărăm locuri de case şi un pogon, două să ne ajungă. Dar el n-a muncit... Ne-a crescut, nu zic nu, dar nu ca alţii, care cu mai puţin de cincisprezece pogoane, cît am avut noi împreună cu ale mamei noastre de-a doua, au făcut copiilor un rost şi n-au stat la poartă pe podişcă să se uite cum trece lumea pe drum... Fiindcă a-şa făcea, te întrebai cum nu i se ura de atîta uitat. Ce să vezi la un om ? ! se miră Achim. Om ca toţi oamenii : cu nas, ochi, gît, urechi... Ce poate să fie altceva ? Nu, pentru el era cine ştie ce, să-1 fi văzut cum se uita, ai fi zis că ăla pe care îl lua el în primire cu ochii de departe, e un ghimpaşă şi nu un simplu ţăran desculţ şi cu izmenile rupte... Intra cu el în vorbă, ce să spun, nu se mai văzuseră de dimineaţă, şi ce faci Stane, ce faci Gheorghe, c-o fi, c-o păţi, dandana mare... Scoteau tutun şi te uitai la ei din curte cum vorbesc ca şi cînd mare brînză ar fi avut să spună unul altuia, mai ales dacă mai venea încă unul tot aşa, să stea la taifas, că încolo nu mai aveau nimic de făcut, le terminaseră pe toate... A fost bine... Pentru el. Pentru noi cum avea să fie bine ?

— Da, Achime, zise fata, aşa este, dar sînteţi copiii lui.

—• Asta am înţeles eu, are dreptate Ştefan. Dar nu se poate ce vrea el.

•— Sigur că nu se poate, dar nea Paraschiv ar face bine să nu mai bea, fiindcă din pricina lui v-aţi purtat toţi urît cu tatăl vostru, v-aţi luat după Paraschiv. Nici mie nu-mi place cum arată cînd bea. Ţii minte în ziua aia cînd am fost pe la el şi m-a înjurat şi mi-a zis fă ?

-'

— A glumit şi ci, zise Achim rîzînd, dar fata ieşi de sub braţul lui şi îi răspunse fără ranchiună, dar şi fără cruţare :

•— Mie nu-mi plac glume de-astea, fă n-are decît să-i spună ţigăncii lui şi s-o înjure cît vrea. Mie să-mi spună domnişoară, că asta sînt pentru el şi cînd o să-ţi fiu nevastă, sînt cumnată. Cumnată să-mi zică, nu fă. Şi nici să mă înjure. Ţi-o spun ca să ştii, să nu te mire sau să ţi se pară nu ştiu cum cînd o să i-o spun şi lui în faţă !

— Fă, ia vezi că acu nu te mai iau !

— Ei, nu mai pot eu că nu mai mă ici tu ! zise ea totuşi:
potolită.
Fiindcă glumind, el o aproba în acest fel, altfel s-ar fi supărat. Foarte bine ! Soţia fratelui trebuie respectată. •— Gata masa, nevasta ? schimbă el discuţia.

— Gata !

— Păi atunci ce facem noi aici ?

Fata scoase dintr-un dulap mic şi aduse pe masa pe care aşternuse o faţă de pînză cu broderii în formă de struguri, o farfurie cu varză acră care înota în zeama ei, o franzelă şi tacîmun. Luă apoi de pe plită tigaia cu carne ele porc tăiata în bucăţele mici, adică în jumari, cum îi spusese el că îi place şi care demult umpluse odaia cu mirosul ci aţîţător, puse farfuriile şi începură să mănînce. Achim înfuleca direct din tigaie. Din cînd în cînd băga lingura în strachina cu varză, căuta zeama acră şi sărată şi sorbea, îi cam plăcea mîncarea lui Achim ! Nu se îngrăşase, dar ceva tot apăruse, la nici douăzeci şi cinci de ani, claviculele lui abia se mai vedeau şi gîtul i se îngroşase sub bărbie cu o beregată mare care ieşea înainte. Avea însă un obraz rotund cu trăsături ele flăcău care îl făcea să arate mult mai tînăr dccît era, dacă la această vîrstă cît avea el, cinci, şase ani în plus sau în minus puteau fi observaţi. Iar sub coşul pieptului nu avea nici un fel de

rotunjimi, cum ai fi putut crede uitîndu-te la gîtul Iui, av:a burta suptă.

Deodată, de undeva, un zgomot de geamuri sparte trozni în fereastră cu violenţă. Tresăriră. Apoi săriră în picioare şi deschiseră geamul. Fusese un zgomot de distrugere, care se repetă. Se uitară de-a lungul străzii pustii şi prost luminate. Un camion oprise în dreptul unei case şi se vedeau oameni forfotind. Ce era ? Ce se petrecea ? Se vedea clar : ei loviseră în geamurile acelei case şi acum spărgeau uşa cu răngile.

•— Achime, mi-e frică, zice fata. Cine-or fi ? De ce sparg ?

Achim nu-i răspunse. Cu o privire limpede şi lacomă se uita să vadă ce-o să se întîmple, ca şi cînd întreaga lui fiinţă ar fi avut nevoie să vadă ce există, tot aşa cum avea nevoie de hrană. , — Intră în casă, zise el.

[1] Dar fata nu intră. Curînd uşa fu spartă şi nu trecu mult şi atacatorii, după ce dăduseră buzna înăuntru se întoarseră trăgînd după ei de guler inşi pe care îi sileau cu lovituri de armă să urce sus pe platforma descoperită a camionului. Unul era în pijama, nu fusese lăsat să se îmbrace, ceilalţi, printre care şi un batrîn, apucaseră să ia ceva pe ei. Bătrînul se mişca greu, nu se putea urca sus. Fu îmbrhicit cu înjurături, „mînă, jidane", apucat de cap şi de picioare şi aruncat sus ca un sac. Motorul mergea, dar nu plecă. Alţi indivizi, între timp, dăduseră foc casei. Se întoarseră cu bidoanele goale şi urcară. Camionul demară.

Scena durase puţin şi fusese aproape mută, cei luaţi, în mod straniu, nu scoseseră ţipete, nu se apăraseră, nu se zbătuseră. Numai flăcările care urcau încet spre geamurile de la etaj erau o dovadă pentru cei care, ca şi Achim şi fata lui, se uitau printre crăpăturile uşilor şi ferestrelor, că tot ceea ce se petrecuse, se petrecea aievea şi nu era o halucinaţie. Nu sari nimeni să stingă flăcările care ardeau parcă într-un oraş mort.

— Achiroe, ce se întîmplă, unde îi duc pe oamenii ăia?
spuse fata închizînd fereastra.

Nu-i mai era frică nici ei, dar în privire îi apăruse o îndoială :

•— Şi dacă nimereau la noi ?

•— Nu, zise Achim, proprietarul nostru nu e jidan.

— $i ce-o să Ic £,acă ?

— Ce crezi ?

— îi împuşcă ? !

— Aia e, ai ghicit, zise Achim.

— Dar de ce ?

.— De ce crezi ?

Şi Achim îşi arătă capul, îl ciocăni.

— Sînt nebuni ? zise fata.

— Mai rău, îi spuse Achim, , dacă s-au ridicat ei chiai
.contra şefului statului ? Ala o să pună armata pe ei şi o
,să-i omoare pe urmă şi pe ei pe toţi. Cred că mîine dimineaţă
n-o să mai auzim de ei... Un prieten de-al meu din Obor,
continuă Achim dînd farfuria la o parte nu, că să mă fac ş-i
eu legionar. „Mă băiete, zic (şi aici glasul lui Achim căpătă
o tonalitate ca atunci cînd vorbim de o mare şi groaznică
primejdie), mă băiete, nu te băga în chestia asta şi leapădă
dracului cît mai e timp cămaşa aia verde şi centura de pe
tine, fiindcă (şi aici glasul îi deveni bătrîn) nu te văd bine,
în nici trei luni se termină cu ei, fiindcă nu trăieşte nimeni
cu pistolul în spate..." Acuma, uite... Numai că...

Şi Achim nu mai zise nimic. Ar fi vrut poate să spună că pîna să se termine cu ei mai aveau timp să facă ce-au văzuî adineauri ? Rămăsese nemişcat cu privirea sa limpede neclintită, ai fi zis că un gînd neaşteptat îi tăiase glasul şi uitase să mai vorbească. Fata încerca să-i ghicească acest gînd, dai de astă dată expresia lui nu-i mai amintea de nimic cunoscut | eî, nu i-o rnai văzuse niciodată. Achim însă nu era stăpînit i de un gînd, ci de o stare, al cărei înţeles nu se traducea nici

în mintea lui prin cuvinte, n-ar fi ştiut, dacă ar fi fost întrebat, sa spună ce simţea : „Te gîndeşti că tu te-ai născut să trăieşti şi să vezi tot ce se întîmplă fără să păţeşti nimic ?<c Ar fi rămas uluit: „Nu ! Cum ! ? De ce ? !" Dar acesta era sentimentul adînc care dădea înţeles vieţii lui.

— Vezi, mîine nu deschide, stai acasă, zise fata foarte
decisă. Să nu te îndlneşti pe stradă cu vreunul din ăştia şi
cine ştie de ce, să te omoare.

Achim ridică spre fată o privire care nu vedea, se uita totuşi la ea lung... Apoi privirea i se bulbucă treptat, arătînd ca şi cînd ochii i-ar fi ieşit din orbite de furie.

— Să mă omoare ? ! făcu el. Pe mine, mă ? ! Eu, mă ! ! ?

Cum, pe el, Achim Moromete, marele Achim din Siliştea-
Gumeşti ?

— Da, pe tine, zise fata.

El se frîsise atunci pe spate de indignare, îşi reveni, îşi Iovi genunchii cu palmele şi zise : (semăna, în acest gest, fără ca el să ştie, cu tatăl său părăsit, al cărui fel de a fi îl privise de mic copil fără înţelegere *;* acum acest fel de a fi vorbea prin el).

— Cum., fa, exclamă el, tu nu ştii că eu sînt scutit în
păr ?

Ea rîse, deodată, înţelegîndu-1 : sigur că da, uitase, el era scutit... Nu ştia cum în păr, ăsta era unul din multele lui cuvinte de la ţară pe care nu le pricepea, dar scutit, era .clar...

— Achime, nu glumi, îi zise.

Achim întinse atunci mîinile spre ea. Nu era la cj lil\ gest care să însemne ceva mai mult decît ocrotire, dai ceva se întîmplă îndată ce o lua în braţe. Ea veni şi el o culcă pe pat. N-o mîngîie. Se uita la ea, la chipul ei, de-aproşpe, lovit parcă de o mare nehotărîre. Asta i se întîmplă te tdeauna. îşi pierdea graiul şi rămînea multe minute ca si cînd ar fi fost lovit în cap pe la spate, îi venea s-o mănînce şi nu

ştia ce să facă... Şi pe urmă deodată îşi aducea aminte şi se repezea asupra ci ca un îup. Aşa făcu şi acum... O iubi cu aceeaşi violenţă care parcă nu era a lui, păşiră pe chip o expresie de uluire... Da, iată, parcă r.pur.ea, fără asta, ptiu, r. u s-a Da, de la ca vine totul, el la început nici de la braţul cu care se încleşta ce grumazul lui, de la sărutările ei ca locul... zvîrcolirile ci care îl ameţeau...

...Afară, în noapte, ele pe Calea Văcăreşti si Dudcşti alte casc erau golite de evrei, jefuite r.colo unde erau prăvălii, incendiate şi victimele urcate în camioane şi duse spre o destinaţie de unde n-aveau să se mai întoarcă. Cine ghida-aceste ridicări ? De unde ştiau legionarii cu atîta siguranţă în dreptul cărei case să se oprească ? Desigur nu erau luaţi toţi evreii din acest cartier, cineva deci avea o listă de adrese ? Ce ieşea la iveala ? Ura împotriva evreilor care făcea parte din mentalitatea acestei mişcări extremiste şi care pînă atunci, pînă a nu fi venit la putere, mocnise în sufletul legionarilor timp c'e aproape două decenii, ţinută oarecum în frîu de general după luarea puterii, se dezlănţuia acum în această noapte, libera de orice oprelişti.

...La cîteva sute de metri, în linie dreapta cic casa în care A chim îşi îmbrăţişa femeia, un copil, bolnav de scarlatină, în casa bunicului, stătea îmbrăcat cu paltonul pe el... Apoi era dezbrăcat şi vîrît sub plapumă... Apoi iar îmbrăcat... Maica-sa umbla şchiopătînd prin casă, aruncîvid priviri neliniştite pe geam, prin care jocul reflexelor arătau că de jur împrejur casele ardeau în flăcări. De ce şchiopăta mama r se întreba copilul curios, şi ar fi înirebat-o şi cu glas tare dacă febra nu i-ar fi clat iluzia că a şi înuebat-o, că o si văzuse, şi că el ştia de ce, numai ea se zăpăcise şi nu părea să-şi dea seama de unde îi venea şchiopătând. Cînd se auzise cum afară geamurile erau sparte cu violenţă, ea îşi scosese un inel' din deget (îi cunoştea acest inel, cînd îi săruta mîna

îi vedea briliantul) şi îl vîrîse într-un pantof. Pe urmă se încălţase cu acest pantof... Pe urmă se repezise să-1 îmbrace pe el iar, să fuga cu el. Dar uncie ? Tatăl încerca s-o liniştească. „Stai liniştită, îi spunea. Nu e nimic de făcut. Poate nu vin aici..." Dar curînd uşa fu spartă clintr-o singură lovitură şi în casă năvăliră legionari cu pistoalele în mîini. ,,ll luaţi numai pe el", ordonă unul din ei. în clipa aceea, copilul îl văzu pe taică-său cum îşi duce mîna în buzunar şi apoi imediat la spate (amîndouă mîinile) şi se înghesuie între sil'oncr şi perete. Se auzi un zgomot : cădea ceva, dar legionarii nu auziră nimic şi îl îmbrînciră pe om afară...

Totuşi, după două orc el se întoarse şi povesti cum scăpase ca prin minune, în stradă, în timp ce se pregăteau să-1 urce împreună cu alţii în camion, apăruse, mergînd puţin cam împleticit, popularul actor C.G. care, vesel nevoie mare, ca şi cînd ceea ce se petrecea era ceva sărbătoresc, se amestecase printre legionari şi îi felicita : „Bravo, băieţi, daţi-i înainte... A, Moscovici, strigase el cînd îl văzuse, tu vino cu mine sa bem-un şpriţ", şi îl luase de gît şi se îndepărtase astfel cu el cîntînd „sfîntă tinereţe legionară". Se cunoşteau de douăzeci de ani... între lumea teatrelor şi lumea presei nu era un zid, dimpotrivă... Ştia el ce îl aşteaptă pe ziaristul Moscovici, om c!e stînga trecut, desigur, pe lista celor care urmau să fie exterminaţi ? Pîndise clipa şi se prefăcuse beat ? Iată că îi reuşise. Legionarii îl recunoscuseră şi ştiau cumva că era un legionar important ? Dar era ? N-a reuşit să - afle, nici n-a încercat, s-a lăsat dus de el într-o cîrciumă, unde într-adevăr ele astă clată marele actor s-a îmbătat tun...

Şi spunînd acestea tatăl rămase apoi tăcut... Se gîndea la ceva... Da, îşi aminti. Se duse în colţul dintre şifonier şi perete unde se chircise mai înainte şi dădu şifonierul la o parte. Scoase de-acolo un obiect masiv, o tabachere de aur... „Tată, zise băiatul, am văzut cînd ai aruncat-o... Şi mama, se laudă el, spunînd ceea ce văzuse că făcuse şi mama... Şi

cu toate că era atît de *mic,* înţelese de ce : daca scâpau, să nu piară apoi de foame... Auzise ce spusese bunicul : „Au venit vremuri grele pentru neamul lui Israel..."

...Camioanele soseau pe un loc viran din faţa Abatorului, erau descărcate şi începeau de îndată uciderile. Apoi camionul pleca si sosea altul. Ai fi zis că -această activitate tăcută nu avea în ea nimic sinistru : oamenii coborau liniştiţi, rudele îşi dădeau mîna să nu cadă, săreau, şi mişcările lor erau fireşti, aşa cum sar în general oamenii care au făcut o călătorie de ocazie, au ajuns la locul unde aveau ei treabă şi se dau jos... Mai rămînea, înainte de a se duce fiecare în ale lui, să-i mulţumească şoferului pentru că a fost amabil şi apoi să se îndepărteze... Deodată însă farurile se aprindeau şi îi orbeau. Duceau mîinilc la ochi... Era ultimul lor gest do oameni vii. O mitralieră izbucnea de undeva clin întuneric şi îi secera în cîteva secunde. Indivizi cu pistoale în mîini se apropiau după aceea de ei şi trăgeau în cei care mai trăiau încă... Nu scăpa nimeni... Sadicii, cei care nu erau doar asasini, lepădăturile speţei umane care înotau în masa legionarilor ca peştele în apă, nu se mulţumeau numai cu atît, umileau apoi aceşti morţi, îi tîrau în abator şi cu rînjete infame îi agăţau în cîrlige...

Bucureştcnii nu ştiau nimic. Stăteau închişi în apartamentele lor şi credeau şi ei, stingînd luminile veiozelor şi adormind, aşa cum credeau şi Achim Moromete şi Ştefan şi Niki că a doua zi cînd se vor trezi dimineaţa generalul îi va anunţa prin ziare şi la posturile de radio că acest coşmar, care începuse în septembrie anul trecut, a luat sfîrşit şi că legionarii, cu cînteccle lor tenebroase, care proslăveau moartea, de care nu se putea spune că nu avuseseră parte şi pe care o şi dăduseră altora şi abia aveau de gînd s-o dea din plin de-aici înainte, fuseseră măturaţi şi împinşi înapoi şi zăvoriţi în întunericul din care ieşiseră. Există însă coşma-

ruri care nu trec odată cu somnul. Deschizi ochii, clipeşti nedumerit şi viziunea care te-a înspăimîntat nu se îndepărtează...

VII

Niculae Masă, strungar la Atelierele Griviţa, se trezise şi el ca toată lumea dimineaţa, dar nu clipise din ochi nedumerit. Ţăran de origine el îi spusese demult muierii, nu de ieri de azi, ce trebuie să facă dacă i se va întîmpla să piară : „îţi vezi, creştino, de treabă. Dacă mai eşti tînără îţi găseşti un om ca şi tine, cu copil şi văduv şi îţi duci viaţa mai departe. Tot ce te rog e să-mi păstrezi în casă, într-un colţ, fotografia noastră de la cununie, să nu mă uite băiatul".

Niculae Masă era moldovean. Numele lui era o poreclă dată de oameni bunicului, om cu stare, căruia îi plăcea să stea mult la masă şi să invite şi pe alţii. „Hai la masă, zicea, şi mulţi veneau şi se aşezau la masa lui, care nu 52 ştie cum făcea acest om, că îi dădea un aer de petrecere chiar cînd era zi de lucru. Fiul, tatăl strungarului, fu înscris în registrele primăriei, cum era obiceiul pe atunci, cu numele de Masă Ion. Băieţii acestuia printre care şi Niculae, la fel.

Ideea de a părăsi satul îi încolţi lui Niculae de timpuriu. Erau fraţi mulţi, pămîntul nu mai ajungea. Prudenţa însă îl îndemnase să păstreze un călcîi în sat cită vreme arabele picioare nu-i stăteau încă pe un teren sigur în oraşul Paşcani unde era ucenic. Copilărise în sat pînă la doisprezece ani împreună cu fraţii săi, asupra cărora avusese totdeauna pe vremea aceea o autoritate nu cu mult mai mică dccît a tatălui. Desprinderea de ţărănime nu se făcu însă dintr-o dată, intră întîi la Depoul C.F.R. Paşcani, unde tirnp de

patru ani învăţă strungăria, venind acasă o dată pe an, în timpul X'erii, cîteva săptămîni. La douăzeci şi patru de ani nu ştia încă dacă pavajul oraşului era foarte sigur pentru el, cînd înţelese că înapoi în sat drumurile îi si erau tăiate : fraţii se însurară şi. împărţiră între ci partea lui de pămînt. Ei ziceau, la modul, cel mai ocolit care se putea închipui, că tot n-avea el cum să mai lucreze pămîntul şi ar fi iost „păcat de dumnezeu" să-1 vîndă şi să ia bani pe el : banii se duc şi pămîntul nu se mai întoarce. Nu se discuta : era dreptul său şi dacă ridica un deget şi zicea nu, pămîntul îi revenea. Dar ar fi oare un frate mai în cinste ţinut, sau un unchi, mai iubit de rude decît el dacă ar zice da şi 1-ar lăsa în grija lor să-1 muncească ?

A zis da, şi a rămas fără pămînt. N-a Iost însă chiar ruptura totală, căci oricînd întorcîndu-se în sat ar fi putut să se adăpostească liniştit în familie cel puţin o lună de zile pe an dacă viaţa 1-ar fi silit şi n-ar fi mai avut ce mînca şi unde se duce. Abia după c'iţiva ani se rupse el cu totul de ai săi, silit fiind, căci locul naşterii îi. era acum indicat în toate fişele de poliţie ce i se făcură după greva din '33, cînd iu atras de activitatea politică ilegală.

liotărîrea de a duce o activitate politică ilegală o luă într-o seara, într-o cîrciumă din mahalaua Giuîeşti (părăsise între timp, de patru ori, depoul din Paşcani şi venise la Griviţa, la *Ateliere,* împreună cu un prieten al său, lăcătuş ca şi el). Era o cîrciumă ordinară cu scară, cu talaş presărat pe jos, cu potcoavă la intrare şi cu clopoţel deasupra pragului, unde intrase furios să facă să înceteze glasul supărător al instinctului care îi şoptea : „Drumul pe care vrei s-o apuci duce la moarte sau la închisoare[1]''. Prima înghiţitură de alcool îi făcu greaţă, şi rămase tăcut ore în şir în faţa păhăruţului, de care nu se mai atinse. Nu există oare decît alternativa : moartea, sau pierderea libertăţii ? Numai atît

-era ? Cine putea sa cunoască dinainte surprizele ce ni le rezervă schimbai ea neîncetata a lumii ?

îi veneau în amintire evenimentele din ultimii patru ani, de cînd părăsise depoul din Paşcani, precum şi schimbarea ce se petrecuse cu sine în acest timp. Greva fusese reprimată brutal, conducătorii comunişti şi greviştii fruntaşi arestaţi, şi fusese arestat şi prietenul său, sub bănuiala că ar fi fost un agent de legătură trimis de comuniştii din Paşcani ta *Ateliere,* îl bătuseră şi îl chinuiseră cîtcva zile, să spună numele celor care îl trimiseseră. „Bine, clar tu nu ştii nimic", zise Niculac Masa indignat. ,,Da, dar ei n-au de uncie să ştia ca eu nu ştiu nimic. Te vor aresta şi pe tine, mai bina fugi".

Niculac Masă nu fugi, fu arestat şi suferi aceleaşi bătăi şi i se dădu ele asemenea drumul, sub avertismentul „să se astîmpere". Observă un lucru curios care se petrecu cu sine ia aceste zile. Teama şi aşteptarea arestării şi a bătăilor fuseseră mai chinuitoare cecît arestarea şi bătăile înseşi şi, o dată ieşit de acolo, frica ele poliţie încetă să-1 mai turbure,

Absenţa fricii îi eliberă brusc gîndirea şi îl făcu să ia cunoştinţă de evenimentele în care fusese implicat ca participant anonim : manifestarea conducerii comuniste a grevei, organizarea ci, legăturile cu centrele din provincie, amploarea politică şi răsunetul peste hotare al acestor acţiuni. Toţi aceşti conducători erau acum judecaţi şi închişi. Niculas Masă se pomeni gîndindu-se la ci seri dc-a rîndul, înainte ele a adormi, cu capul pe pernă şi cu privirea deschisa în întunericul micii odăiţe închiriate în care locuia.

Deveni tăcut şi meditativ şi ochiul său se făcK atent şi se deschise larg, scrutînd oamenii. O întrebare se citea îfi privirea sa : „Vreau să ştiu despre ce c vorba ! Cei arestaţi sînt muncitori simpli ca şi mine, care nu ştiu nici ei nimic •Şi s-au pomenit singuri în fruntea noastră fi^ă să fie lumîfiâţi

de nici o idee, sau ei ştiu ceva care eu nu ştiu, şi ar trebui să. ştiu *r*

Privirea sa întîlni o alta ca şi a lui, care însă deţinea un soi de răspuns : o broşură subţire, strecurată cu grijă în buzunar la garderobă. Se duse în odaia lui, încuie uşa şi începu să citească, în broşură se spunea că lumea nu e data o dată pentru totdeauna aşa cum e, că în prezent cei ce stăpînesc mariie bunuri şi marile mijloace de producere a lor au trebuit, la vremea lor, să lupte pentru a dobîndi puterea. Că această putere nu este nici ea dreaptă şi că trebuie răsturnată prin toate mijloacele. Lectura aceasta îl turbură. Ceru imediat alta. înţelegea numai jumătate din ceea ce citea şi căuta în broşura următoare ceea ce îi scăpa în celelalte.

Astfel petrecu un an. Cel care îi dădea broşurile dispăru sntr-o zi, nu mai veni la *Ateliere,* şi nimeni, nu ştiu dacă a fost arestat, sau dacă s-a ascuns. Apăru unul nou, mult mai notărît şi îi ceru să îndeplinească o sarcină. Acceptă, turburat însă de instinct : ştia ce-1 aşteaptă. Nu se temea decît de moarte, care îl privea parcă din faţă, de la zece metri distanţă, cu douăsprezece ţevi ridicate în aer : la o comandă ce ar fi fost executată cu precizia unui mecanism (ştia acest lucru din armată), foc !, n-ar mai fi fost nimic, n-ar mai fi aflat nimic despre nimeni, n-ar mai fi putut avea această bucurie fremătătoare ce îl stăpînca, de a se retrage în odaia lui şi a citi despre menirea şi rolul istoric al clasei muncitoare din care făcea parte.

Deveni prudent, sentimentul primejdiei îi crescu, dar nu renunţă să îndeplinească sarcinile de încercare ce i se trasau şi mai ales nu renunţă la lectura cărţilor interzise, în curînd se trezi că posedă cunoştinţe sistematice de istorie, filozofie şi economic politică.

Prin 1935 se hotărî : ,,Cc mă aşteaptă pe mine dacă ocolesc activitatea comunistă ? se întrebă. Pot eu, în odaia

rnea mucedă ele trei pe doi, să întemeiez o familie ? Şi clacă m-aş însura, cc-aşi mai putea să fac tot restul vieţii ? Să smulg din salariul meu zece Ici pe săptămînă şi să-i beau împreună cu alţii în această circiumă murdară ? Şi pe urmă să îmbătrînesc şi să mă uit la copiii mei cum trăiesc roşi de dorinţi care nu pot fi împlinite şi îmbătrîniţi ei înşişi de timpuriu poate chiar înainte să mor eu ? La ce i-aşi putea îndemna la altceva dccît să creadă în noroc şi cum i-aşi putea eu împiedica să nu-şi scoată şapca în faţa slugii patronului şi să dorească şi ei să ajungă asemenea slugi sau să apuce pe drumul afacerilor murdare, în poliţie sau în jandarmerie ? 'Să-1 văd pe copilul meu cu ochii sticlind ele servilism, îndoindu-şi spinarea ! Mai bine nu-1 fac |"

...Totuşi făcu unul, se-căsători cu o rihtuitoare din secţia 32, care avea şi o căsuţă cu două odăi rămase de la o mătuşă, pe -strada c.f.r. l, cartierul c.f .r. se pomeniră chiar, că ei doi pot strînge şi ceva bani, dacă vor să pună pe jos podea de scînduri şi dacă vor să mai construiască o odaie lingă cele două, unde să stea copilul lor cînd s-o face mare.

Cum aflară însă fraţii săi că are ceva bani ? Şi cum le veni lor ideea să-i facă o vizită şi să-i dea sfaturi ? O adîncă mîhmre îl cuprinse după această vizită, îl chemau înapoi, îl îndemnau să cumpere pămînt. Cum să iei puterea cînd milioane de oameni visau la micul lor pogon de pămînt ? Se îmbată după plecarea lor şi îi spuse soţiei : „Vezi, pentru ei lumea toată e o lume de ţărani, oraşele nişte aşezări izolate şi în afară de ţărani nimic nu mai există. Şi asta merge pînă acolo încît... Eram odată detaşat pe un şantier şi mîncam la un birt de la marginea oraşului. Aveam nouăsprezece ani. Mîncam pe credit eu şi un băiat de la mine din sat. Birtaşul ştia că e angajat sezonier, n-avea nici o grijă de plată, la leafă avea să plătească. La leafă însă s-a întîmplat să fim anunţaţi că conducerea şantierului mă re-

trimite pe mine la depou, şi pe ci liber. Aveam banii în mînă, trebuia să ne urcam în camion şi să plecam. Nc-am .urcat în camion. Şi birtaşul ? „Dă-1 în ma-sa, nu-i plătesc !'' zice consăteanul meu. Şi nu i-a plătit. Explică-mi, dragă nevastă, această decădere ! Beat nu era i Ceva cu birtaşul să fi avut, nici vorbă, era un om cumsecade, care ne făcuse credit fără nici o codeală ; plăcere de bani la un băiat de nouăsprezece ani ? Da, dar nu atît de exagerată încît sa-1 ducă la astfel de faptă. O curvă pentru care să li făcut o asemenea potlogărie nu exista şi nu putea ii vorba nici ele plăcerea puşlamalci că i-a făcut birtaşului „figura". Abia acasă mi-am revenit : ,,Ce mama dracului a făcut ala ?" m-a m întrebat şi m-am întors îndărăt şi i-am plătit cu binaşului datoria. Putea să reclame la depou, eu trebuia atunci să spun din ce sat era băiatul şi ar fi venit jandarmul după el şi ar fi fost vai ele viaţa lui. Abia tîrziu, după ani ele zile, am reuşit cu să descitrez sensul : el era ţăran şi birtaşul şi şantierul unde muncise, nu ; orice faptă săvîrşită în lumea asta de neţăram nu conta, dă-i în ma-sa, hoţia sau pungăşia sau alte păcate erau valabile numai daca erau săvîr-şite acolo în sat. Din moment ce fapta era săvîrşită în afara satului, era ca şi cînd ar fi savîrşit-o în pustiu, ca şi cînd ar fi înşelat un pom sau o groapă sau o buturugă. Aşa gîndise ci ! Dovada : la noi în sat era un băiat cinstit, nu săvîrşise niciodată şi nici n-avea să săvîrşească nici mai tîrziu astfel de ticăloşii... Fraţii mei, după ce au pus mîna pe pamîntul meu — adică după ce m-au dus cu vorba să li-1 dau lor — au zis (am aflat mai tîrziu şi n-am mîncat trei zile, de trist ce eram) : „Mare prost bădia, în loc sa-şi ii păstrat pamîntul pe numele lui şi nouă să ne fi lăsat cloar dreptul să-1 muncim şi cu banii lui de lucrător să mai li cumpărat altul, a ajuns la puşcărie *1*" De ce am ajuns la puşcărie, de ce am renunţat la pămînt, dacă mai sînt sau nu pe l un: e alte drumuri mai bune dccît cele ţărăneşti, întrebări zadarnice care nu treceau

prin capetele lor orice îc-ai face. Singurele mele îndoieli de la ei vin, de la ţărani şi nu din altă parte. Soluţia lor c pămîntul. Istoria lor e pamînrul, istoria pămîntului... în ziua aia, cînd am aflat ce părere au ci despre mine, îţi spun că m-am înfuriat aşa de rău că am vrut să le iau pămîntul pe care l.i-1 dăruisem — nu era mult, două pogoane —, dar aşa m-am înfuriat, că în noaptea aia nici n-am putut dormi. Eram în sat. A doua zi era să mă mut de-acasă, noroc că a sărit mama şi mi-a spus că trebuie să am grijă să nu afle lumea. Cît despre pămînt, de ce aveau ei curaj să zică ce-ai auzit ? Fiindcă nu mai aveam dreptul sa-1 pretind, trecuseră prea mulţi ani ele cînd se afla în folosinţa lor şi legea li-1 atribuia. Vezi, pentru noi revoluţia înseamnă şi salt istoric. Noi am învăţat la şcoala, şi tu şi eu, — primul lucru pe care 1-am învăţat -— ca i-am bătut pe turci. La şcoala de ucenici aveam un profesor care chiar dacă nu ştiai lecţia, chiar dacă bălmăjeai indiferent ce, dar clacă la sfîrşit ridicai glasul şi răcneai :... „şi i-am bătut pe turci[1]', „Bravo, zicea, treci la loc, ţi-am dat nota zece, cu totdeauna am spus că eşti im băiat eminent !" Chiar şi Eminescu arăta cum un domnilor moşneag sta de vorbă cu Baiazicl-f ui gerul şi îi spune că noi ne apăram „sărăcia şi nevoile şi neamul." Ei, asta e, neamul mai înţeleg, într-adcvâr 1-am apărat o mie de ani dar de ce sărăcia ? De ce nevoile ? De ce, în această ţară dintre cele mai bogate din lume, „sărăcia şi nevoile ?" Eram noi acum patru-cinci sute de ani cel mai sărac popor din Europa ? Să presupunem că eram, aşa cum am învăţat, că năvălirile tătarilor şi ale altor barbari au sărăcit şi istovit în lupte sîngeroase şi fără glorie — noi am învăţat că cu glorie •—• un popor de păstori şi plugari, aşezat la o răspîntie de drumuri. Dar pe urmă ? Pe urmă ce-a mai fost, după ce n-au mai fost nici tătari şi nici turci ? S-a întîmplat aşa cum se întîmplă cu fata care nu-şi dă seama că a ajuns mare şi ca trebuie să iasă în lume şi să se mărite : e frumoasă şi

bogată dar nu se uită nimeni la ea. Cel mult vine un cavaler teuton, care te ia şi te duce cu carul lui de luptă, într-un război în care te mai bagă şi la apă. Iată aspectul dramatic al chestiunii... Se poate face saltul istoric fără ţărani ? Este extraordinar să vezi cum se lasă ci de greu cînd aud de revoluţie. E vina noastră ? A ţăranilor ? Cine poate să ştie ? Noi sîntem mn partid de acţiune. Un comunist care vegetează e orice vrei tu, dar nu comunist. Trebuie să ştii însă şi în ce sens să acţionezi, fiindcă un om de afaceri e şi el un om ele acţiune. Nu ? Ce părere ai ?

Niculae Masă făcuse o pauză şi-şi aprinsese de la ţigarea care era pe sfîrşire una nouă. Fuma şi soţia lui şi fumul se ridica vizibil spre tavam, împrăştiindu-se în cercuri ce se dilatau sau se transformau în spirale de-a lungul grmziloif regre.

„Oamenii s-au frămmtat totdeauna, dragă nevastă, să dea acţiunii sensul care s-o împlinească aşa cum se umple vasul cînd curge apa în el. în ce sens să acţionezi ? Iată întrebarea. Un aristocrat, un feudal, acţionează şi el. îşi măreşte castelul, îşi renovează mobilierul, lărgeşte terenurile de vînătoare, supune latifundiile \-ecme, sau le uneşte cu ale sale prin căsătorie ; în cel rnai bun caz dă serbări, are maniere stilate şî gust ales, simţuri rafinate şi, ai să rîzi, fiind viteaz, îşi varsă cel puţin o dată în viaţă sîngeîe pentru o prostie. Dacă mergem mai departe cu idcca, observăm cum în cel mai fericit caz un capitalist va eşua dacă se va lansa într-o acţiune în care concurenţii săi. ar putea să întrevadă posibilitatea de a-I ruina. Aşa că pentnt ce: ar încerca el să fertilizeze o regiune în care bîntuie seceta şi în care fîntînile, rare şi la adîncimi de ameţeşti eînd te uiţi fa ele — cura ar fi Bărăganul nostru —> silesc animalele şi oamenii să îndure setea, în tirnp- ce Dunărea curge, cu ape adunate din jumăt-ate Europa, la cincizeci sau o sută de kilometri apropiere ? Ce 1-a-r putea atrage într-un pustiu ? Mirajul unor comori ascunse ? Mirosul petrolului ?

Aur, minereuri, zăcăminte rare, dacă sînt. Dacă nu, toţi cei ce sînt acolo n-au decît să fugă sau să crape. Un comunist va cere totdeauna să i se spună care sînt condiţiile concrete. El are în vedere ideea că transformările pe care le urmăreşte trebuie să fie opera conştientă a oamenilor, sau să devină .conştienţi de ea pe parcurs.

B>e ce îi vorbise ei atît de mult ? Fiindcă era credinţa ku intimă. Şi fiindcă din pricina poliţiei şi a siguranţei reuniunile de partid la care lua .parte erau scurte şi discuţiile, practic, extrem :de reduse. Legile conspirativităţii nu permiteau discuţii jiesfîrşite, ca la social democraţi. Asta, fără ironie dar şi fără nostalgie. Din :acest punct de -vedere, la ei era mult mai bine...

Spre norocul lui soţia sa 'avea -o idee despre soartă. Intrase în joc şi se împăcase de la început cu gînd-ul că are un bărbat care nu seamănă cu ceilalţi. Cît o fi ! Era un bărbat întreg, printre atîţia beţivi şi fără căpătîi, menta să trăieşti pentru el, chiar claca zi şi noapte te puteai aştepta să bată poliţia în geam şi să intre să-1 ridice.

„N-u te mai necăji din pricina lor, îi spusese ea. îX^{T}u poţi tu să duci pe umeri ce nu ţi se cuvine, eşti un 'om ! Urmea-ză-ţi drumul tău, lasă-i pe alţii să-1 urmeze pc-al lor şi fii liniştit. Dacă vă întîlniţi, bine, dacă nu, fiecare o să pătimească după cum îi e scris...

Să rămîi tăcut după asemenea cuvinte ! Să trăieşti fericit clipa prezentă, cît eşti liber ! Să-ţi iai femeia în braţe şi să-i siringi chipul ei tînăr la piept. Clipa c lungă ! Orela .nesfîrşite !

„Nu Te duce! spusese ea totuşi 117 ziua cînd el o anunţase că arc o sarcina, pe care comitetul central al partidului •i-.o încredinţase pentru a contribui la organizarea unei manifestaţii în capitală, care să facă prezentă în conştiinţa oamenilor, că la *7* noiembrie *1917* a avut loc pe lume revoluţia

proletară. Nu te cluce, acum ci, legionarii, sînt tari, au puterea, repetase ca. Un bărbat poate face şi o prostie. Să-i înfrunţi acum înseamnă să pieri". „Nu, răspunsese el, am garda mea, n-or să mă prindă".

Avusese într-adevăr garda lui. Nu-1 prinseseră. Dealtfel totul fusese pregătit cu grijă. La Obor veneau oameni'de toate condiţiile, mici negustori, oameni săraci din păturile de jos ale populaţiei, unde putea fi mai bine ? Acolo se hotărîsc deci sa aibă loc manii cstaţia şi anume în ziua de duminică, 3 noiembrie, duminica oamenii ies în mare număr în piaţă. Ceea ce ştie totdeauna să facă partidul cînd face, este să organizeze totul pînă în cele mai mici amănunte. Spontaneitatea poate costa vieţi de oameni.

întîi s-a adoptat ideea pregătirii unui material propagandistic care urma să fie răspîndit în cantitate mare, al doilea hotărît cui trebuia să fie adresat : către toţi muncitorii şi ţăranii care duceau greul acestei vieţi, către toate femeile trudite cărora le mureau copiii în braţe, tineretului care n-avea în faţă dccît perspectiva războiului sau a mizeriei cumplite. Şi cine erau vinovaţii de toate acestea : legionarii, regimul abia venit la putere, cu Antonescu şi Sima în cap.

în noaptea de 2 spre 3 noiembrie au fost astfel arborate pe firele electrice de pe străzile Foişor (colţ cu Viilor), Vcspari, şi în faţa fabricii „Hermcs" trei steaguri roşii, mari, lungi de cîţiva metri, cu secera şi ciocanul pe ele, pe care era scris : „Jos trădătorii Antonescu şi Horia Sima". Şi : „Trăiască România liberă".

în Obor a avut loc manifestaţia. Neaşteptată, incredibilă, ea a putut ţine destul timp, pînă ce grupuri compacte de legionari au venit şi au împrăştiat-o. Niculac Masă, înconjurat într-adevăr ele o gardă de cîicva zeci de griviţeni a vorbit oamenilor care se adunaseră în număr mare. „în ţară, le spunea el, au venit nemţii, care, ca nişte lupi flamînzi, golesc în cîteva minute rafturile băcăniilor. Ei trimit mii di

coletc cu alimente pe zi în Germania. Daca venirea lor ar avea ca scop pacea şi prietenia între popoare, noi am putea să le dam acestor nemţi, în schimbul maşinilor lor la care se pricep, alimentele şi petrolul nostru. Dar scopul lor e războiul şi intenţia lor ascunsă e să ne lege la carul lor. Şi sute de mii din ai noştri vor muri pentru interesele lor, fără ca România să fie mai libera şi mai fericită''.

în acest timp au fost desfăşurate clouă mari pancarte pe care se putea citi : ,,Afară cu nemţii din ţară", „încetaţi jaful germano-gardist", „Vrem guvern popular", „Opriţi furtul de alimente, jos impozitele".

Ce 1-a interesat pe om totdeauna ? Să fie liber şi să aibă cu ce să-şi hrănească copiii ; dacă trebuie să-ţi duci copiii la groapă nu devine totul zadarnic ? Ori viaţa începuse să devină din ce în ce mai grea.

Niculae Masă nu şi-a terminat cuvîntul. Vedea bine cu ochii lui că dacă nu se retrage va fi prins de legionari şi ele poliţie, care îşi făceau drum lovind în dreapta şi stînga, spre locul uncie el, urcat pe cîieva scînduri improvizate, vorbea mulţimii.

Cînd s-a întors acasă era vesel. Şi veselia lui a sporit cînd a văzut că trec săptamînile şi nu se întîmplă nimic. Ştia el. Prima arestare îl eliberase de frică. A doua arestare îl făcuse să fie mai prudent, în spatele biroului celui care îl ancheta era un ins care credea atît de mult în veşnicia orîn-duirii existente, încît se cutremurase : măi omule, dacă nu te potoleşti vei muri, îi spusese, îţi dau drumul, te las să te gîndeşti un an. Eu voi fi aici. Dacă într-un an nu-ţi vezi de treabă o să te trimit în faţa consiliilor militare care nu iartă şi adio lumina soarelui". Nimic nu-1 neliniştise mai mult decît acest avertisment, fiindcă era uman, omul nu-1 bătuse, nu-1 umilise şi îi dăduse drumul imediat.

Cttcva luni trăise ca şi cînd ar fi fost bolnav. Pînă ce uită acest avertisment. Viaţa lui nu mai avea înţeles dacă

nu-şi. urma drumul ei. Răspunse la chemare şi avu. un ghinion cum nu se poate mai porcesc. Trebuia să ducă un geamantan cu manifeste la Ploieşti, printre petrolişti şi la gară scoase o bancnotă verde cu Peleşul pe ca şi i-o întinse casierului. Idiotu'ăsta în loc s-o arunce în sertar începu să se chiorască la ea, apoi ieşi şi lipsi cîteva minute. Cînd reapăru îi făcu; un semn să se uite în spate. Se uită. Doi indivizi civili îl apucară fiecare de cîte un braţ şi unul din ei îi spuse : „Vino încoace,, nenică, să stăm niţel de vorbă", îl duseseră în biroul jandarmeriei gării şi îi ceruseră : „Desfă geamantanul i" „Dar eu i-am dat ăluia, cinci sute de lei să-mi dea un bilet,, unde sînt banii mei ?" strigase el indignat. „Cîte de-alea de cinci sutare ai în geamantan ?" rînjise unul din cei doi şi el înţelesese, Hîrtia lui de cinci sute de lei era falsă şi casierul anunţase poliţia. Iar ăştia doi credeau că arc geamantanul plin. „Desfă, nenică !" „Nu desfac !" ,,Ei, lasă că desfacem noi *I"* Şi dăduseră peste manifeste. Fluieraseră, dar nu a pagubă. Nu era falsificator, dar ceva grav tot era, hai cu el la siguranţa. La siguranţă dăduse iar peste omul lui. „Ti-am spus, i-a zis acela, să te astimperi, văd că nu m-ai înţeles bine. Acuma te bag la apă şi nu poţi: să mai- scapi decît cu o- singură condiţie : să-mi spui cine ţi-a dat manifestele. Legătura dumitale superioară. Dar şi inferioară". Niei el nu- crezuse că acest Niculae Masă se va astrmpăra, nu părea, prea mirat, nu se înfuriase că avertismentul lui fusese nesocotit. Intra în regula jocului, să dai astfel de avertismente, să le primeşti, să le nesocoteşti. Probabil că nici el nu. putea altfel, era dintre cei care na; puteau, în timp: ee se întlmplase să cunoască şi comunişti care mi; rezistaseră şi spuseseră:, tot. De retnas dintr-o aso-menea istorie nu te poţi retrage, dacă. Masă, ăst-a ar fi încercat, el, omul siguranţei tot 1-ar fi chemat rnai tîrziu să afle de la el tot ce ştia,.

îl bătuseră sa spună. Pe atunci însă presa mai însemna ceva, şi un ziarist scrisese despre el, divuîgînd torturile la care fusese supus. Nu ştia cum dăduse de el, dar îl cunoscuse la vorbitor. Scăpase cu o condamnare de doi ani.

A patra arestare venise curînd după ce ieşise clin puşcărie. Nu făcuse nimic, dar tot aşa, să. dea adrese. 11 ţinuseră o zi şi o noapte şi îi dăduseră drumul. A cincea arestare îi prinsese pe drum, între *Ateliere* şi casă, a şasea îl luase de ia cîrciumă, dintre prieteni, a şaptea la miezul noprii, din somn. Toate cu acelaşi scop : să spună, cu cine s-a întîlnit, cu cine a luat legătura după ce a ieşit din închisoare ?

„Eu legătură ?" protesta el de fiecare dată, ştiind că n-au ce-i face din moment ce nu 1-au prins luînd asemenea legături, deşi le luase şi între timp participase chiar la şedinţe conspirative...

Poate că 1-ar fi prins în cele din urmă şi condamnat din nou, dar fu concentrat pe zonă, în regiunea Clujului. După şase luni unitatea sa primi ordin de dislocare. Era o unitate ele artilerie. Şi deodată se răspîndi vestea ca un trăsnet: Hitler şi Mussolini ne dictaseră la Viena smulgerea unei părţi din Ardeal. Iar ordinul de dislocare nu era un ordin de luptă, ci de retragere. Cum, vom părăsi pămîntul strămoşesc fără să ne batem ? Era adevărat, în spatele Ungariei lui Korthy stătea Hitler, cu toată forţa armatei lui de temut. Ei şi ? Tunurile se retrăgeau pe drumurile mari în timp ce. tunarii, disperaţi, aveau lacrimi în ochi iar populaţia le ie,şea înainte, ridicînd braţele.: „Fraţilor, unde fugiţi ?"

Secretele cabinetului unde ni se dictase această smulgere ajunsese pînă jos : „Cedaţi, ar fi spus omul lui Hîîler, Ribben-trop, dacă vreţi să rămîneţi cu ce mai aveţi". Iar la Bucureşti Carol al II-lea, rămas singur şi cu toate alianţele sfărîmate se speriase şi acceptase dictatul. Ei, cu toate astea, îşi amintea Niculae Masă, cu cîtă sete ar fi luptat trupele ! Şi cine poate să spună cu uşurinţă că cel ce preferă lupta are o

soartă mai rea decît cel care acceptă înfrîngerea fără să tragă un glonţ ? „Ne întoarcem, fraţilor, strigau ofiţerii, acuma e greu de noi, dar sa nu ne pierdem speranţa în dreptatea noastră". Unii localnici plecau şi ci odată cu trupele, chiar atunci, pe loc, băieţi tineri, nelegaţi încă de o familie proprie şi de o casă şi călcau alături de soldaţi zeci de chilometri, împărţind hrana cu ei...

Asta se întîmplase de curînd, în august. Niculae Masă fu desconcentrat ţi se întoarse la strungul său. Dar îşi căută şi legătura de partid şi i se trasă sarcina să plece în Ardeal. Trebuia organizată lupta împotriva dictatului de la Viena. Dar nici soarta lui nu era mai bună decît a refugiaţilor ardeleni. Fu arestat înainte de a pleca dar făcu dovada că în timpul cît lipsise fusese militar. I se dădu drumul. Nu mai plecă în Ardeal.

După organizarea manifestaţiei din Obor, prudent, Niculae Masa se ascunse timp de cîteva săptămîni in mai multe locuinţe succesive ale prietenilor săi, informî-ndu-se îa acelaşi timp dacă poliţia sau siguranţa 1-au căutat acasă sau Ia *Ateliere.* Nu-1 cântaseră şi atunci se întoarse acasă spunînd la *Ateliere* ca fusese pe la ţară în Moldova, unde avea o ruda grav bolnavă. Nu-i zise nimeni nimic, îşi reluă legătura întreruptă şi în săptărnînile următoare organiza o adunare la Malaxa, unde luară parte aproape o mie de oameni. Mai prudent, dispăru îndată ce muncitorii se adunară, după ce însă stabilise cu rigurozitate programul adunării, împreună cu cei cu care o organizase. Se creiase o situaţie insuportabilă, salariile nu mai ajungeau, în uzină se instalase poliţia legionară, teroarea începuse să-şi facă simţită ghiara pînă jos, nu numai faţă de duşmanii legiunii. Furioşi, muncitorii strigau, adăpostiţi în propria lor masă : Jos teroarea ! Jos poliţia legionară ! încurajat de acest succes Niculae Masă pătrunse apoi în mijlocul muncitorilor de la „Wolf", apoi de la „Leonida", apoi de la „Pirotchnia armatei"..

,'"'•: Generalul se înfurie şi pe raportul prezentat de direcţia generală a poliţiei puse următoarea rezoluţie : „Orice manifestaţie de dezordine .va fi reprimată cu armele. Se vor stabili instigatorii si agitatorii. Aceştia să fie condamnaţi la muncă silnică pe viaţa. Dacă nu este lege să se facă imediat".

Generalul ştia bine care sînt cauzele „manifestaţiilor de dezordine" : abuzurile şi jafurile legionarilor ; totuşi ci nu pusese niciodată o rezoluţie atît ele drastică pe vreun raport în care dcsmaţul legionarilor era scos la lumină fără putinţă de îndoială. Idila era încă marc ! Ei, cum să ceri condamnarea unui legionar, şi dacă nu este lege sa se facă imediat ?

Şi deodată Niculac Masă îşi dădu seama că libertatea sa ele pînă atunci fusese supravegheată, r.cţiunilc sale urmărite îndeaproape şi că nu fusese arestat fiindcă se ştia că e un comunist din cei importanţi şi poliţia legionară vroia, prin el, să prindă şi pe alţii... Cel puţin aşa îi spuseră legionarii înşişi, în aceiaşi noapte în care Achim văzuse casc arzînd şi oameni urcaţi în camioane şi duşi spre destinul lor tragic ; tot aşa îl luară şi pe el. Trei inşi năvăliră în casa sa, trei legionari îmbrăcaţi în cămăşi verzi cu diagonale, care li se vedeau pe sub paltoane şi cu căciuli turtite într-o parte, în mîini aveau pistoale cu butoi şi lanterne.

— Domnule Niculae Masă, eşti arestat, zise unul din ei. îmbracă-te şi urmează-nc.

Cine spune ca simţim cînd ne paşte adevărata primejdie ? Uneori o simţim prea tîrziu. „Ia uite, gîndise Niculae Masă, în timp ce se îmbrăca, acuma s-a sfîrşit cu mine, ăştia or să mă omoare. Nu puteam să fug de acasă să mă ascund ? Şi într-o pivniţă aş fi putut trăi zece ani, dar eram viu şi cu speranţa în suflet, în timp ce acum eu nu voi mai fi, cu mine s-au încheiat toate socotelile. Eu zăpada n-am s-o mai calc ! Eu soarele printre nori n-o să-1 mai văd ! Eu ochiul curat al copilului meu n-o să-1 mai sărut. Doamne

Dumnezeule, ce prostie am făcut ! Arestările mele de pînă acum an fost doar o hăituiala, acum căsuţa şi nevasta mea vor râmnic pustii !" Fusese în floarea dinţii a vîrstci cînd se împăcase cu moartea, credinţa îi dăduse o mîndrie sâiba-tică : nu e liber cu adevărat, gîndise el atunci, cel ce se bîţîie prea mult pe această lume să nu-s. i piardă viaţa ! Nu oricum merită să trăieşti. Da, dar iată, acum îi părea iau ! Descoperise bucuria de a fi tată, de a avea prieteni, de a lupta şi a învinge.

— Trageţi-mi, bestiilor, un glonţ în cap, strigase el deodată, avînd presentimentul că înainte de a-1 ucide aceşti oameni vor încerca să-i smulgă întîi secretele şi îl vor tortura.

Se repezise asupra unuia şi vîiîndu-i gheara în gît începuse să-1 dea cu capul de pereţi şi sa-1 sugrume. L-ar fi omorît dacă n-ar fi fost lovit în cap cu pistolul de unul din cei doi.

— Chemaţi ajutoare ! ordonase cel sugrumat. Retragerea şi trageţi în plin dacă iese din casă. Plasaţi-vă la ferestre.
Eu stau la intrare.

Cine poate avea de două ori la rînd impulsul de a se nimici pe sine ? Dacă s-ar fi tras în el în clipa aceea ar fi murit liniştit. Acuma însă, treaz fiincl din beţia sinuciderii, cu primul impuls consumat, găsea în sine puterea de a suporta calvarul. „Ce mai contează tortura cînd ştii că oricum vei muri ?" gîndise. Şi în liniştea care urmase găsise în sine mîndria sălbatică de altădată.

— Nu te speria, îi spuse soţiei. Alţii au murit mai tineri.
Patruzeci de ani de viaţă nu e o glumă. Străduieşte-te să afli unde m-au omorît şi să mă îngropi între oameni.

Ce noroc ! Muierea îşi trăia şi ca din plin gîndul ei despre soartă. Dar şi cu o lumină de speranţă.

— Cine ştie î Poate scapi ! Dar dacă nu scapi fii liniştit.
Eu numai cu tine în gîncl o să trăiesc de-aici înainte. Iar copilul tău n-o să te uite nici ci.

Ar fi fost bine acuma să intre şi să-1 ia. Dar, sinistră, tăcerea înconjura casa. Niculae Masă îşi îmbrăţişa soţia, începu sa-i sărute chipul ei pe care ajunsese să-1 îndrăgească şi să-1 facă să iubească această lume, apoi deodată se ridică şi îşi îmbracă paltonul, îşi trase căciula pe cap. Puse niîna pe clanţă şi ieşi

•— Stai ca trag, se auzi un strigăt.

— Am stat !

Trei inşi năvăliră asupra lui şi îi puseră cătuşe la mîini. Curmei o maşină şi o motocicletă cu ataş se opriră în faţa casei. Şapte, opt inşi se dădură jos din ele şi Nieulae Masă fu împins în maşină. Şoferul întoarse. Motocicleta vira, întoarse şi ea şi o luă înainte, întunericul gros domnea asupra cartierului.

La prefectura poliţiei Niculae Masă fu supus unui interogatoriu neglijent şi bestial, în care intenţia de a chinui înainte de a ucide era mai vizibilă decît aceea de a smulge de la prizonier dezvăluiri. Poate că îşi dădeau seama că tortura e zadarnică ?

— De ce nu vorbeşti, domnule Masă ? Acuma, pentru voî, comuniştii, totul c pierdut. Nimic nu vă mai poate salva şi o să încetaţi pentru totdeauna să turburaţi popoarele cu doc trina voastră de atei.

Torturatorii aveau un şef, care doar se uita. Avea însă şi el pistol la diagonală. El vorbise.

— Pentru mine tot e o curiozitate, continuă el. Cum poate cineva să fie comunist ? Spune dumneata ! Să tragi cu gloanţe în chipul lui Cristos! Explică-mi !

— N-am tras niciodată cu gloanţe în chipul lui Cristos, răspunse torturatul, în schimb voi aţi tras şi trageţi în chipul omului.

— A ! Şi. voi n-aţi tras ! se miră şeful torturatorilor
vesel. Domnul Troţ.ky care se plimba într-un tren special
de-a lungul şi tie-a latul Rusiei si îi împuşca pe Ioc pe toţi
„contrarevoluţionarii". Astea sînt cunoscute, domnule Masa !
— Voi sîntcţi năpîrci verzi, şi veţi fi curăţaţi mult mai
devreme dent vă închipuiţi, zise Niculae Masă liniştit.
Oricum, o să învăţaţi voi direct pe pielea voastră cum poate
cineva fi comunist. Va veni timpul şi n-o ia vă fac eu
acuma, înainte de moarte, declaraţii de principii. Noi am
învins într-o puternică ţară, vom învinge si aici şi pe întreg
pămîntal.
— Aici e toată chestia, răspunse celălalt. Că lumea n-o
să înghită niciodată pilula pe care jidanul vostru cîe Karl
Marx vrea să i-o ofere. Rusia va fi atacată ele Adolf Hitler,
.Şi se va termina cu loţi comuniştii şi toată jidănimea de~a-
colo. Domnule Masă, nu-ţi face iluzii ! Uite, dă o de-^
claraţie că renunţi la doctrina ta, spune-ne legăturile pe
care le ai şi îţi declar că vei fi. liber.

Şi îi întinse în faţă o hîrtie şi. îi oferi un stilou. Insă rînjea. Nici măcar n-avea abilitatea perfidă de a fi înşelător, ele a specula momentele grele cînd un om ar putea arunca fie şi pentru o clipa, o privire de speranţă într-un întuneric care îi stătea în faţa. Fără sa ştie el îi uşura celuilalt suiie-tul de chinul, îndoielii, care poate trece prin inima condamnatului, îndoială nu. în credinţa sa, care era viaţa lui, ci în însăşi viaţa care îl lovea astfel. Indignare. Desnădejde. Sfîşietoare păreri de rău că totul se termina pentru e!. Rămase dîrz. încăpuse pe nvîna unor asasini, nimic omenesc nu se putea stabili între el şi ei, nici-o punte, ştia, simţea că nu vor avea respect nici pentru moartea lui, darmite pentru credinţa lui.

îi apucară zorile. Niculae Masa tăcea. I se întîmpla, în 'timp ce era lovit, să nu mai ştie de el şi atunci avea înaiiH/. conştiinţa lucidă, cînd gîndea : „Ia uite, moartea e un

îcşin, o tur'burarc a vederii. Nemernici sînt şi vor rămîne toţi cei care vor tortura un om pentru credinţa lui..."

înainte de moarte însă avu parte de un drum şi de clipe în care asasinii săi încercară în ultimele momente sâ-i smulgă mărturisiri. Maşina în care îl împinseră nu era o dubă şi putu vedea prin geamurile ci că îl duceau în afara oraşului. Ura clar. Era ultimul sau drum. Bine că nu-1 mai torturau. La un moment dat maşina încetini.

— Ce este ? zise unul din poliţişti.

— Pană de motor, răspunse şoferul şi se dădu jos.

Numai că pana clc motor se potrivise să fie într-un loc pustiu, plin de zăpadă. Iar şoferul sta liniştit, nu se grăbea să-şî repare maşina în pană.

— Dă-te jos, zise acelaşi poliţist şi Niculac .Masă coborî.

Se simţi apucat de braţe. Mei se cu ci cincisprezecc-douăzeci de metri, pe poiana albită şi imaculată, apoi se opriră. Atunci văzu că făcuseră semicerc în faţa lui, vreo cinci inşi cu pistoalele scoase.

—Te mai întreb o clată, zice acelaşi care comandase tot timpul torturile, care sînt şefii tăi ?

Nici un răspuns. Atunci individul îl apucă de braţul drept, ridică pistolul, i-1 lipi de tîmplă şi trase. Niculae Masă se prăbuşi la pamînt. Unul din indivizi se apropie şi trase şi el cîtcva focuri de pistol în corpul lungit în zăpadă.

Se întoarseră apoi în maşină şi şoferul vira şi o luă înapoi spre oraş. Pana lui de mctor fusese simulată, te întrebai de ce avuseseră nevoie de ca. în drum spre prefectură se opriră la un restaurant, unde niîncară şi băură zdravăn.

Zadarnic îl căută apoi soţia pe Niculae Masă la prefec-,tură şi la toate secţii ic de poliţie. Curînd zăpada îl acoperi şi abia la cîtcva săptămini de la asasinat ceferişti de-ai săi clin capitală, curioşi de forma pe care o avea zăpada într-o poiana la marginea comunei Pantelimon îl descoperiră fi

găsiră în buzunarul lui ultimul bon de salariu. Astfel aflară cine era şi femeia lui putu să-i împlinească ultima dorinţă : să fie îngropat printre oameni...

yni

Ştefan întîrzie să se ducă acasă, deşi ar fi trebuit să-şî dea seama că oamenii, puţini cîţi mai avuseseră curajul cu cîtcva ceasuri înainte să mai circule pe străzi sau să mai întîrzie prin restaurante, dispăruseră şi oraşul era cu totul în mina grupurilor înarmate de legionari, care patrulau aproape peste tot. lira oră tîrzie... După ce se despărţise de patron şi de Niki care plecaseră cu maşina, urcă din nou, ca la prînz, spre Calea Victoriei şi o străbătu de jos, din Splaiul Unirii, pînă aproape de Preşedinţia Consiliului de Miniştri, unde fu oprit de un ofiţer, legitimat şi sfătuit să se ducă acasă... Se întoarse şi în apropierea restaurantului „Capsa" fu oprit ele un grup de legionari.

— Unde fugi, jidane ? zise şeful grupului scotînd pistolul
şi punîndu-i-1 lui Ştefan sub nas, care îi simţi în aceeaşi
clipă ţeava rece strivindu-i narile.

•— Nu fug... răspunse Ştefan, fără să-şi dea seama că nu nega că era jidan.

— Nici n-ai avea unde, reluă individul, a cărui căciulă
îi ascundea aproape figura. Ai fugit din cartier şi crezi că
'ai să scapi pe Calea .Victoriei ? Nu scapă nimeni, în
noaptea asta curăţăm ţara de voi definitiv... Ai nasul co
roiat ! strigă. Puneţi rnîna pe el.

Ştefan nu avea nasul coroiat, avea totuşi un nas care nu era cîrn şi care putea să-i pară acestui troglodit că era coroiat. Se băgă un altul care îl salva, fiindcă în acele cîipe

fusese prins din nou de o senzaţie de paralizie a voinţei, care însă nu mai trecea, îşi dădea seama că moartea stătea în faţa lui sub înfăţişarea unei căciuli trasă pe ochi şi că nimeni nu-1 putea apăra de pistolul care îl putea găuri într-o secundă.

•— Actele, zise acela.

Ştefan auzi, dar nu înţelese, nu făcu nici o mişcare şi nici nu spuse nimic.

— N-are acte, zise şeful, e clar, duceţi-1 pe strada asta
mai jos şi curăţaţi-1.

— N-ai acte, jidane ? zise cel de-al doilea, însă cu o voce
care în sfîrşit îl trezi pe Ştefan.

Era vocea unui om care nu se grăbea sa-1 omoare pînă nu-i vedea actele. Ştefan tresări, îşi veni în fire.

•— Nu sînt jidan, zise.

•— Actele, ceru cel de-al doilea.

Şi Ştefan duse mîna la buxunaa:,, şi scoase buletinul de identitate de la poliţie, se feri să-1 araste pe cel de la ziar. Cei doi se traseră sub lumina unui s-tîlp, se uitară în el fără grabă, apoi i-l înapoiară şi se răstiră la el să se ducă acasă, daca nu vrea ca niă-sa, din Siliştea-Gumeşti, de unde scria în buletinul de identitate că s-a născut, să nu primească ştirea că fi-său a murit fiindcă era prost şi M ştia ce se petrece în capitală...

„I-ată-mă şi înjosit în proprii mei ochi, silit să spun ce au vreau, ca să n-o păţesc", gîndi Ştefan mclepărtîneki-se. Ocoli marile bulevarde şi ajunse acasă fără să mai fie oprit, în timp ce intra, auzi telefonai! sunînd. Alergă lăsîncl uşile deschise şi ridică receptorul. Dar nu răspunse nimeni. N-avea telefonul demult. (Niki îl ajutase, cu relaţiile lui peste tot, să i se instaleze şi iată că era chemat de necunoscuţi care nu vroiau să răspiiradă.) Cine putea fi ? ...Aşadar, în noaptea aista, cine e evreu... Şi rămase în-măr-murit. Ridică receptorul şi formă numărul lui Niki. Vroia

să-i povestească ce păţise si ce presupunea că se întîmplă acum în oraş. în clipa aceea îşi aminti ca se înţelesese cu I.uchi cu o zi înainte să-i dea un telefon la prînz, să stabilească o oră cînd sa se vadă seara. Uitase. Formă numărul.

— Alo, da, îi răspunse chiar fata.

— Luchi, n-am putut să-ţi telefonez... începu ci.

'— Asculta, domnule Paul Ştefan, îl întrerupse ca în clipa următoare soptindu-i în ureche cu o violenţă reţinută şi rece, tu la acest telefon să nu mai mă cauţi şi dc-aici înainte să uiţi că m-ai cunoscut. Nu vreau să te mai văd niciodată.

Şi închise. Ştefan rămase cu receptorul în mînă, năucit. Apoi începu să se plimbe prin odaie, dus pe gînduri. Iată, aşadar, fata asta, pe care începuse s-o iubească, rupea cu el... De ce oare ? într-adevăr, o uitase, clar... Hm... Ţara arde în foc şi unei fete n u-i pasă dccît că are ca de primit un telefon... F'oartc bine, dacă aşa e ea, bine că nu s-au aventurat amîndoi mai departe, treaba ei, bine că a pus punct şi şi-a dat cu această ocazie şi arama pe faţă... Cum e posibil să nu înţelegi că... Dar ea nici n-a ascultat vreo explicaţie... Dar dacă c vorba cie altceva şi ăsta c cioar un pretext ?

Şi deodată îi veni în minte micul lor trecut şi mintea i se turbură. Se aşeza pe pat şi vru sa întindă mîna spre receptor, să-i telefoneze şi să-i explice... Dar nu era clar ? Nu-i spusese ca că nu vrea să-1 mai vadă niciodată ? îşi retrase mîna şi rămase vreme îndelungată nemişcat, stăpînit de o nedumerire amestecată cu un adînc regret : ce păcat, începuse să ţină la ca, şi iată că o pierdea din pricină că... într-adcvăr, o fi aşteptat şi într-adcvăr ar fi putut să-i telefoneze... Dar gîndul lui nu mai era, în orele acelea, la ca şi, vezi, orice ar fi, o femeie nu acceptă asta chiar dacă ai nimeri în infern... „Hm... Nu-mi trebuie o asemenea fată, gîndi Ştefan liniştit. Foarte bine, să fie la ea acasă..."

Dar apoi gîndul. îi reveni la întrebarea dacii nu cumva ^motivul ruperii era altul şi micul lor trecut în loc să se îndepărteze de inima, lui, continua s-o ţină trează, cu o bătaie mai puternică. Ce s-o fi întîmplat de fapt ? Nu cumva s-a decis totuşi să se mărite cu doctorul Spurcaciu ? Bine, dar atunci cc-o mai interesa ca el nu-i telefonase ? Frumos nu putea să-i spună : „Ştefane, vezi, trebuie să mă mărit, şi nu cu tine, aşa că păstrează-mi o amintire frumoasă !" Aiurea ! A vorbi frumos nu era genul ei. Ajunsese s-o cunoască oarecum în acest punct... Ce să înţelegi ? Fiindcă îşi dădea scama, istoria cu doctorul Spurcaciu era lichidată, o lichidase într-o zi cu mare pericol pentru el ca s-o piardă... Da, dar clacă acest pericol în realitate nu trecuse încă pentru el ?

Se întinse pe pat îmbrăcat, cu paltonul pe el, închise ochii şi adormi brusc, asemeni unui om beat care cînd vine acasă uită să se mai dezbrace şi îl prinde somnul unde ' nimereşte... Se trezi după o jumătate de ora şi sări în picioare. O dulce senzaţie de singurătate îl invada, surise, senin, şi începu să se dezbrace. Da, probabil că acest pericol nu trecuse pentru el.

Şi începu să-şi amintească... A doua zi de Anul nou, cînd se trezise din somn spre seara i se păruse că tot ceea ce se petrecuse în noaptea de Revelion era un vis care acum avea să se spulbere, şi bineînţeles nu el va fi acela care se va trezi din el şi nu va mai vroi să-şi amintească, ci fata furioasă, care fusese fată mare şi nu mai era din pricina lui... Nici nu îndrăznise să-i telefoneze. Dar ca îl căutase la ziar după Anul nou şi îl invitase la masă. Lumina de pe chipul ei nu se micşorase, cleşi era mai rece ca în seara Revelionului. Totuşi vedea bine cum ochii ei frumoşi în-tîrziau asupra lui cu o secundă mai mult ca înainte şi cu o sţiclire în ei care trădau gîndul ncexprimat: ,„tu eşti Ştefan, un băiat care ai intrat în viaţa mea ; eşti încă un necunoscut

şi nu ştiu ce-o să iasă de aici, dar e un fapt pe care nici unul nu-1 poate nega !... Ai putea să-1 negi ?" parcă spunea apoi acea privire. Ştefan avea fruntea încreţită. Nu numai că nu putea să nege, clar dorea ca acest mesaj secret din privirile ei să prindă cît mai mult clin fiinţa ei şi să nu se mai stingă.

ţ Nu se stingea, începu să-i povestească... Era la o cotitură a vieţii ei şi nu ştia ce să facă. Ei doi, se înţelegea de la sine, nu se puteau căsători, ea era mai mare ca el şi mai tîrziu cînd ea va îmbătrîni, el va fi încă un bărbat în puterea vîrstei şi o va părăsi, sau şi mai rău, n-o va părăsi, clar o va înşela făcînd din viaţa ei un iad al cărei sfîrşit era fără speranţă, fiindcă ştie ea, femeile se leagă mai tare clecît bărbaţii şi nu-1 va putea părăsi ea la timp... Dar ce să facă ? Pe cine să ia ? Pe doctorul Spurcaciu sau pe Adrian Popescu ? Ştefan, căzîncl în această dilemă căzuse şi într-o cursă, căci în clipa aceea înţelesese că fata asta nu ţinuse deloc la el şi că noaptea lor de Revelion nu mai avea, daca avusese, nici o importanţă pentru ea, deşi nu cu unul dintre cei doi, cu care vroia să se mărite, o petrecuse. Era liniştit. Da, a ţinut *atunci* la el şi pe urmă iată încotro merg gîn-durile ei şi îl lua pe el drept confident şi sfătuitor. Sinceritatea şi simplitatea cu care ea îl scosese din postura de iubit şi îl împinsese în aceea de simplu prieten îl fascinase pe loc, sau mai bine zis îl anesteziase prin şocul violent *şi* neaşteptat, fiindcă nu simţise nici o durere, nimic nu se clintise în el, era ca şi cînd n-ar fi cunoscut-o deloc, sau ca şi cînd ea nu i-ar fi făcut declaraţia aceea care răsturna raporturile dintre ei doi, sau ca şi cînd el ar fi ştiut totul dinainte şi acum nu arăta nici o surpriză.

Se aflau ca şi în noaptea Revelionului în odaia ei şi era o oră tîrzie din noapte. Dorinţa de a se destăinui o apucase pe Luchi brusc şi cu mare însufleţire după ce ss iubiseră, ca şi cînd dragostea ar fi eliberat-o de orice calcul.

determinînd-o astfel să dea pe faţă, cum ai trage o perdea, tot secretul existenţei ei de fată aflată, cum spunea ea, ,,la o răspîntie". N-ar fi putut să spună că nu era în pragul măritişului cînd totul .devenise deodată complicat şi chinuitor din pricina unei întîiBplări, începuse Luchi. „Stai sa vezi. Eu cu doctorul Spurcaciu ne cunoaştem de doi ani, din facultate bineînţeles şi nu e aşa că e suficient să te uiţi numai o dată la el şi să zici : iată un bărbat care îţi inspiră cea mai mare încredere şi în preajma căruia simţi cea mai mare siguranţă ? Tăcerile lui, care nu par, la prima vedere, deloc elocvente, cît de elocvente ţi se par apoi după ce deschide gura şi vorbeşte. Cît calm îţi inspiră, cît de ncroadc devin sporovăielile altora în preajma lui... O forţă latentă, care nu se grăbeşte să se consume trăind ore mărunte, chiar dacă, la această vîrstă, el încă n-a întreprins nimic mare. Dar va întreprinde. Un bărbat de viitor, o promisiune certa. Nici o panică pe chipul lui. Nici un semn că ar exista ceva pe lume care să-1 dea peste cap. Ştii, la vîrstă noastră, asta se întîmplă des, nu avem încă echilibrul celor maturi, nu e aşa ? Se văd mai lesne la noi legăturile slabe ale fiinţei noastre interioare, isteriile, fanfaronada, marile defecte, pe care vîrstă matură doar le va masca, sau cel mult le va atenua, dar nu le va şterge... Nu o dată mi-a fost dat să văd perfidia cea mai mare la o colegă cu ochii curaţi ca peruzeaua, stricăciunea pînă în măduva oaselor la alta cu chipul serafic, destrăbălarea, dezmăţul... Şi nici o tresărire de nelinişte că ăsta e un drum pe care nu trebuie să apuci. Ei şi ? Ăsta e drumul meu ! Vczi-ţi de-al tău ! Şi îţi întoarce un spate superb de pisică sălbatică şi somnolentă. Are forţa ei ! Mihai o avea pe cea pură, cum sa nu-ţi placă un astfel de bărbat ? După cum ai avut norocul să afli, nc-am ţinut departe unul de altul, ca doi ţărani în a căror civilizaţie veche s-a mai păstrat obiceiul primitiv ca mireasa să fie găsită la nuntă fecioară.

Chiar aşa şi vroiam să facem, să sărbătorim într-un singur eveniment, trei, căsătoria, nunta, şi noaptea nunţii, chiar în toamna trecută... Cîncl deodată un bărbat mai puternic şi mai misterios apare în viaţa noastră şi să vezi ce se întîmplă. Să-ţi povestesc întîi cronologic lucrurile, aşa cum au fost trăite de mine, ca să vezi loviturile de teatru şi pe urmă să-ţi spun şi ce s-a petrecut în al ara mea, pînă ce am aflat, prea tirziu, totul, deşi mă întreb : aşi ii putut evita ceva dacă aşi fi fost ele la început în cunoştinţă de cauză ? Poate ca da. Dar poate că a fost mai bine aşa. într-o zi Mihai nu vine la o întîlmre. Ne înţelesesem însă mai demult că dacă unul clin noi întîrzie o jumătate de oră la o întîlmre, nici o alarmă, s-a întîinplat ceva şi *rauîe/.-'uot/s-ul* se amină automat pentru a doua zi, în acelaşi loc şi la aceeaşi ora. Practic însă niciodată nu ni se întîmplase sa ratăm o în-tîlmre. M-am întors totuşi liniştită acasă şi a cioua zi am revenit la *rendez-vous* puţin cam supărată : Mihai avea numărul meu de telefon, ar fi putut t ie să mă prevină, fie să-mi telefoneze după, ca să-mi spună ce s-a întîmplat *şl* eventual să ne vedem totuşi în acea zi, şi anume scara. Aştept cu ce aştept, mă uit la ceas, nimic, nici acum Mihai nu venea. Eram nedumerită. O fi plecat fără veste clin Bucureşti, din cine ştie ce pricini şi n-o mai fi avut timp să mă anunţe ? Probabil ! M-am dus la cinema. Scara cînd mă întorc acasă găsesc o scrisoare. Luchi, ştiu totul, îmi scria el în esenţă, .r.u vreau să te mai 'văd şi n-arc rost să mă faci să sufăr .şi mai mult prin explicaţiile pe care ai vrea să mi le dai. La ce bun ? Şi-asa totul între noi s-a terminat, încît cruţă-mă de postura penibilă în care m-ai pune, silinclu-mS să-ţi spun toate astea şi în faţă ! Să uităm că nc-am cunoscut... Am ridicat din umeri, clar am uitat sa-i mai cobor, atît de trăsnită am rămas... Ce era cu el ? Ce sa cred ? Ei, ce puteam crede ? Nebun nu

era ! Cum, Mihai să nu ştie ce face şi ce spune ?! Era clar ca ceva se întîmplase şi că în urma acelei întîmplări cu eram brutal eliminată. Am citit de mai multe ori scrisoarea si n-arn înţeles nimic. Pe urmă, treptat, un firicel de mînie s-a născut în mine, pe urmă firicelul s-a făcut fluviu. Tremuram de furie, îmi venea să rod firul telefonului pe care 'el nu-1 folosise fiindcă începeam să înţeleg : domnul doctor Spurcaciu renunţa !a mine, îşi găsise, desigur, alta, pe-acoio prin spitalul în care abia intrase, şi ce mai atîtea explicaţii şi scene sfîşietoare, cîteva rînduri şi totul s-a terminat... Probabil de aceea se ferise să mă caute la telefon... Bineee ! •Am rupt scrisoarea în bucăţele şi am aruncat-o la coş,.. •N-am dormit trei nopţi... N-am povestit nimănui nimic şi am luptat din răsputeri cu gîndul care rnă îndemna să mă duc la el la spital şi să-1 mai vad o dată pe trădător... •Să-i spun : aşa deci, Mihai ?! Şi să-1 aud cu urechile mele ce *zice. E* teribila această dorinţa care ne împinge să ne umilim şi mai mult, după ce am fost odată umiliţi... E ca. un drog, te îndeamnă sa-1 mai iai clupa ce ţi-a fost servit... îl iubeam, asta e ! Şi îmi spuneam că nu mai vreau nimic de la ci, n-o să ajung, bineînţeles, să mă agăţ de el, ferească Dumnezeu, dar păstram neatinsă în amintirile mele fiinţa lui de care mă legasem, încetul cu încetul şi o scrisoare (care mi se părea, clupa ce o rupscsem, ca nici nu-mi fusese în realitate trimisă) îmi ordona totuşi să mă despart de el. Am pornit spre spital şi abia pe drum mi-am venit în fire şi m-ani întors îndărăt. Li fir-ar să fie ! Cîncl ţi se spune foarte limpede un lucru, învaţă să răspunzi tot aşa de limpede, chiar dacă pe urmă dorinţa de a încurca lucrurile, tără.gănînd şi provocînd scene grele, ca să-ţi macini cu celalalt suferinţa, te va chinui zi şi noapte... Mi-a fost mai uşor după ce mi-am înfrînt în felul asta impulsul de a-1 căuta şi vedea, fiindcă îmi dădeam scama că nu dorinţa naivă şi curată de a-1 vedea, fiindcă îl iubeam, nm îndemna, ci furia mea... Da, vroiam să-i spun, bine, vrei

să te desparţi, dar te-ai comportat ca un laş, nu eşti bărbatul care am crezut, ar fi trebuit să mi-o spui în faţă şi să suporţi surpriza şi suferinţa mea pînă la capăt, piuă la vindecare, căci dragostea pe care ţi-o port tu mi-ai inspirat-o, nu m-am îndrăgostit singură şi tu ai stat ţeapăn şi nu m-ai încurajat cu nimic. Ce să fac eu acuma cu fiinţa ta de care mă legasem, trebuie, dacă eşti cu adevărat bărbat, să mă convingi că eu sînt de vină şi că m-am înşelat! Ei, na ! Auzi acolo ! Să-i spun lui toate astea fiindcă nu mă puteam obişnui cu gîndul unui eşec!... O să mă obişnuiesc, n-o să am încotro şi primul lucru care trebuie făcut este să-1 rad pe Mihai din viaţa mea ca pc-un înşelător şi să trag, bineînţeles, concluzia care se impunea, că nu era omul care părea să fie. Dovada, mi-o oferise cbiar el: scrisoarea ! Un străin ! Aşa se scrie unei fete cu care ai fost în pragul căsătoriei ? Păcat c-o rupsesem. Trebuia păstrată şi recitită ori de cîte ori o amintire tandră m-ai fi chinuit... Zilele au început să treacă şi noroc că hotărîrca mea de a mă căsători cu doctorul Spurcaciu nu fusese anunţată solemn în familia noastră, încît faptul că zilele treceau şi cu nu mai spuneam nimic despre asta, arătînd în acelaşi timp senină (raă străduiam !) sugera ideea că deocamdată măritişul meu se amînă pînă după luarea licenţei. Le mormă-isem ceva în acest sens. Pînă atunci mai vedem... Foarte bine s-a purtat cu mine în acele zile Adrian Popescu. Mi-a făcut o vizită, mi-a adus flori... Un băiat delicat şi plin de sensibilitate. N-are nici un rost să suferi, parcă îmi spunea el, fără să lase să înţeleagă că ştie ceva ; dealtfel nici n-ar fi avut de la cine. Nu era de crezut că i-ar fi spus chiar Mihai. Mi-a povestit cu o mină de un vesel scepticism blazat cum îl părăsiseră pe el pînă atunci trei femei, la un mod destul de ofensator pentru orgoliul său de bărbat. Cu ultima, de pildă, îmi pov®£ea el, se întîmplase aşa : îi făcuse la o oră tîrzie o vizita ,ps neanunţate, avea cheia de la garsoniera ei, a des-

chis şi a intrat. Primindu-1, femeia s-a arătat indignată : „Currt îţi permiţi, i-a zis, să vii la ora asta ? Dacă mă găseai cu cineva ?" Colosal! M-a pufnit rîsuî... Şi ? 1-am întrebai „Ne-am despărţit, mi-a răspuns el, şi a adăugat: Ei şi ? i" Şi era foarte convingător. Nu merită, parcă îmi sugera el, să suferi absolut deloc din pricină că nu te-ai înţeles cu cineva. Fiindcă cie ce se despart doi inşi ? Fiindcă nu se potrivesc, nu se înţeleg. în ultimă instanţă. Sigur că, după cum pretinde Freud uneori, în ciuda potrivelii şi a înţelegerii un mîl turbure de complexe ne poate chinui şi în cele din urmă despărţi de cineva căruia n-avem nici un reproş să-i facem, şi să ne atragă o fiinţă căreia îi oferim „mintenaş" gîtul la picioare să ne pună jugul şi pentru plăcerea asta să părăsim o fiinţă admirabilă cu care cerebral ne potrivim de minune, asta e pe deplin adevărat. Dar vezi, asta e... Cerebral... Mai trebuie şi ceva care să nu fie cerebral deloc... Adevărul acesta m-a izbit, te pomeneşti, mi-am zis, că Mihai e un complexat şi de aceea nu a fost el, sub pretextul că viaţa noastră completă va începe după căsătorie, un bărbat îndrăzneţ. // *n'a pas eprouve le moindre deşir*[1], cum ar spune o franţuzoaică, cu obiceiul lor de a pune punctul pe i. Şi m-am şi speriat, te pomeneşti, mi-am zis, că eu sînt de vină... „N-ai văzut, mi-a spus Adrian mai departe, bărbaţi superbi şi înalţi ca brazii aplecîndu-şi supuşi grumazul ca să asculte ordinul unei biete muieruşti prăpădite ? Aşa o vedem noi, dar ea nu e deloc prăpădită../' Sugestia lui era că Mihai era un astfel de ins, că îşi găsise o astfel de prăpădită şi că să-1 uit cît mai repede, într-un fel foarte confuz am început să-rni dau seama că Adrian era la curent cu despărţirea mea, dar mă întrebam de la cine ştie, fiindcă eu nu povestisem nimic nimănui, nici măcar lui Niki, care i-ar u putut spune... îmi telefona, mă scotea din casă, mă aştepta la ieşire la facultate, mă distra, dar nu cu anecdote sau cu

N-a simţit nici cea mai mică dorinţă.

acel fel superficial, uşor şi plăcut, pe care îl au unii bărbaţi ţi care, cînd nu sînt nişte nătărăi, sînt foarte seducători... Adrian pur şi simplu şi fără nici un efort avea un umor irezistibil, care înviora totul în jurul lui şi, desigur, în primul rînd pe mine... începuse să-mi placă felul cum amesteca el cuvintele, ardelenisme, ca acel „mintenaş", cu oltenisme, cu expresii din cronici, avut-o el nu ştiu ce, Varlaam şi losa-fam,.. Dar umorul lui ţîşnea şi din reacţiile lui neaşteptate, cin scările lui... Odată, la Capsa, o cerşetoare ne-a pus pe masă un pachet de şerveţele ele masă, adică vezi, ea nu e cerşetoare, vinele ceva şi Adrian i-a dat cinci lei... Dar automat, ce i-o fi venit, a pus mina şi pe pachet şi 1-a reţinut... Cerşetoarea, ce era să mai facă, s-a îndepărtat şi Adrian deodată a roşit pînă după urechi şi a dat drumul pachetului. „Acuma, îl aud că zice, o să avem şerveţele să ne ştergem cu eii ptnă la sînge." M-a pufnit un rîs pe care nu mai puteam sa .mi-1 opresc. Rîdea şi el, dar cam sincopat, lucru care mă fâ-csa pe mine să rîd şi mai tare. Curînd începui să mă cf ndesc cu un sentiment bizar de sărbătoare la întîlnirile cu ei, ba nu, sărbătoare e prea mult zis, cu acel sentiment într-adevar de sărbătoare, ăsta e totuşi cuvîntul, pe care îl avem cînd păstram în buzunar un bilet la un spectacol de-o-îebit, şi ne gîndim cu plăcere la ora şi ziua ctncl ne vom îmbracă cu grijă şi ne vom duce în seara respectivă să-1 vjciem. Fiindcă niciodată spectacolul promis nu era sub asrjKari. Dimpotrivă. Pentru mine era fascinant să văd cum s::.uuceau imprevizibil toate feţele spiritului său, schimbîn-c:>>; însă gama, trăind şi nu consumînd ceva depozitat antc-'ror. Asta e ceva rar la un intelectual, a cărui gînchrc cel mai aae'.ea se exprimă cu atîtea rezerve şi frîne încît preferi un ' ora simplu, ale cărui judecăţi şi prejudecăţi îl dezvăluie spon-.'. îan şi nu controlat, cum se întîmplă cu unii intelectuali care . sînt atîc de fini încît îţi vine cheful să auzi pe undeva o în-

iuratură grosolană de mamă... Adrian aşa rni se dezvăluia,, ca un om simplu, deschis si spontan, şi avea un infinit farmec să-1 auzi vorbind despre o carte, despre un scriitor sau despre orice eveniment care se asocia în conversaţia noastră. Ce era însă uimitor şi ce mă făcea să mă gîndesc că ele pncîe-:.,Ţ lui nu voi putea să mă lipsesc niciodată, orice rai s-ar ir-tîmpla în viată, era faptul că el, cu o grijă şi o atenţie de om superior, se ferea să mă subjuge, vrînd parcă să-mi spună că îi plăcea de ini n c numai clacă mă ştia absolut liberă, încântător, nu ? Admirabil. De ce nu durează aceste lucruri mult ? Dragostea strică totul, dragostea e ceva impur, ceva turbare... Nu există ceva care să scoată mai mult la iveală din ce aia omul urît ca dragostea... într-o zi mă pomenesc cu Adrian la picioarele mele... Eram aici, în această odaie... Că el in ă iubeşte de cînd in-a văzut, de cînd ne-am cunoscut, că vrea să mă ceară de nevastă... Şi mă. uitam cu dezgust la figura lui sluţită de pasiune, la ochii lui puţin exorbitaţi şi ascultam fără s-o cred declaraţia care era pentru mine o surpriza totală şi incredibilă şi care mă şi neliniştea, fiindcă vedeam. că am căzut într-o istorie din care nu-mi va fi uşor să scar, ăsta nu era ca Mihai, ghiceam din insistenţa cuvintelor J.-.î că era un viclean şi că din prima cursă în care căzusem, a prieteniei, nu-mi va fi uşor să scap, daca nu chiar imne-îibil şi că nu era ultima, îmi va pregăti altele pînă îşi va atinse scopul... Fiindcă deja, uitîndu-mă la el cum sta în genunchi înaintea mea, rn-am pomenit gîndind : de fapt mă iubite ;i e un bărbat atît de atractiv, ce rău oi fi găsind eu în făptui ca omul spune ce are pe inima ? „Adrian, i-am răspuns, daca nu redevenim prieteni, nu e nici o speranţă pentru *r. r. z.*" Deci, claca reuşea, dacă mai putea să fie iarăşi ca înainte ce această declaraţie a lui de dragoste, hm ! toate punţile :--:u> erau tăiate, în fond era un fel de a-1 îndemna să mă cucereasc ă, fiindcă eram departe de aşa ceva. Şi de ce nu ? D r-c ă

mă cucerea şi rămînea şi ceea ce fusese el ca prieten, ce-ş! poate, la urma urmei, dori mai mult o fată de la un bărbat. dacă nu se crede o prinţesă ? „Bine, a zis el foarte palid (nu ştiu de ce se aşternuse pe faţa lui alba o paloare de ceară), bine, Luchi *l*" Şi şi-a luat la revedere şi a plecat. De ce a plecat ? N-arn înţeles ! Aşi fi vrut să rămînă. Expresia lui era, pîecînd, neplăcută, foarte crispată, foarte murdărită parcă, şi rămînînd singură neliniştea mea a crescut şi mai tare. Doamne Sfinte, ce-o fi cu el ? I-am spus doar, nici vorbă, că dacă redevenim prieteni apare şi speranţa unei astfel de apropieri... Nu 1-am respins... Ba 1-am respins. Asta era ! Şi m-am înfuriat. Ce-a crezut ? Că o să mă aplec asupra lui, să cad în genunchi în aceeaşi clipă cu el şi să-i spun că şi eu îl iubesc ? Cum, dar nu-1 iubesc deloc, e nebun ? M-ara simţit mizerabil, fiindcă îmi dădeam seama că Adrian avea să-mi retragă prietenia lui, care începuse să fie pentru mine un punct luminos de referinţă pe această lume în care e atît de greu să găseşti ceva care nu cedează la prima ciocnire, la prima neînţelegere. Era clar, în loc să mă cucerească, să mă farmece mai departe, bărbatul ăsta, stăpînit de~o vanitate smintită, îmi va retrage totul, fiindcă ceream ele la el mai muit... Ori, pe această lume, cmc! primeşti ceva, repede trebuie să şi dai ceva în schimb, fiindcă altfel nu ţi se mai da nimic. Bănuielile astea ale mele s-au dovedit îndreptăţite. Adrian nu mi-a mai dat în săptă-mîna următoare nici un semn de viaţă. Ca şi Mihai, am luptat din greu cu tentaţia de a-1 căuta eu, de a-i da un telefon= dar am rezistat... Am rezistat, dar iată cum în cîteva luni am pierdut doi bărbaţi, şi nu doi bărbaţi dintre cei obişnuiţi... Ce-am făcut ? încotro să-mi mai îndrept privirile ? Perspectiva că s-ar putea să fi apucat, cu aceste două eşecuri, pe drumul deocamdată încă nesimţit, dar sigur, al fetelor bătrîne, m-a făcut să mă întorc cu gîndul la Mihai. La urrna urmei o fi chiar adevărat că şi-o fi găsit o „prăpădită", cum spusese

Adrian, şi care i-a plăcut mai mult ca mine ? m-am întrebat, Ia să verificăm. Gîndurile şi presupunerile noastre sînt una şi realitatea poate să fie alta. Iată o gîndire liniştită, nu orgolioasă, ca înainte. Ce strică un pas pe care îl faci ? E un risc calculat, să ţi se confirme că presupunerile tale au fost adevărate. Bine, să se confirme, n-o să-mi cadă coroana... Şi m-am dus la el la spital. Mihai a fost atît de surprins de demersul meu, încît minute în şir n-a putut vorbi ca lumea, se bî'lbîia, era foarte stingherit... „Mihai, am curmat eu toate acestea pe care nu le înţelegeam în comportarea lui, ce-a fost cu scrisoarea ta ? Am dreptul să te întreb : te-ai îndrăgostit de alta, da, sau nu ? Dacă da, plec imediat, dacă nu, trebuie, îmi datorezi o explicaţie. „Nu, a zis el hotărît, nu m-am îndrăgostit de alta." „Atunci ce te-a apucat ? Ce ţi s-a în-tîmplat ?" El s-a posomorit. „Mie ? ! zice. Mie nu mi s-a întâmplat nimic. Ţie ţi s-a întîmplat. Trăiai de mult cu Adrian, în timp ce te pregăteai de nunta cu mine. Nu găseşti că perfidia ta a atins orice margini posibile ?" Noroc că eram foarte liniştită şi am putut sesiza cuvintele *de mult...* Trăiam *de mult* cu Adrian... Nu puteam să continui explicaţiile acolo în picioare, pe culoarele spitalului. I-am spus că ani bănuiala că e victima unei uneltiri şi că e absolut necesar să-mi povestească ce s-a petrecut, cine e acel lago care 1-a adus în stare să rupă o legătură care era pe punctul de a deveni fericită. El a răspuns fără ezitare : acel aşa-zis lago e chiar Adrian. „Cum chiar Adrian ?" am strigat eu. „Da, a strigat el, chiar Adrian, m i-a făcut o vizită şi mi-a spus totul..." „Şi tu 1-ai crezut, fără sa vorbeşti cu mine ?" „Ce să mai vorbesc, v-am văzut împreună pe urmă tot timpul, crezi că după ce ţi-am scris scrisoarea aceea n-nm venit la tine şi nu te-am căutat ? Şi ce-am văzut ? V-am văzut pe amîndoi veseli şi fericiţi. Sau vrei să negi ? Asta ar fi culmea ! a strigat el iar. Şi la facultate am dat peste el, fiindcă voiam să am totuşi cu tine o explicaţie, deşi

nu mai avea nici un rost..,[K] Auzind toate acestea mi-a fugit sîngele din obraji... „Mihai, i-am spus, această explicaţie pe care o doreai, o doream şi eu... Trebuie s-o avem acum, am să-ţi povestesc totul, şi am să te rog să-mi povesteşti şi tu. Ni s-a întîmplat o nenorocire. Să ne întîlnim undeva unde vrei tu şi să vedem ce mai putem salva." „Da, a zis el, bine", clar tot posomorît... L-arn invitat la mine şi ne-arn revăzut aici în odaie pe la orele opt seara. Nc-am despărţit la patru dimineaţa, fără să reuşesc să~l conving că între mine şi Adrian n-a fost niciodată nimic. Era imposibil să-1 fac să înţeleagă că Adrian şi cu mine am început să lie vedem abia după ce el, Mihai, mi-a trimis scrisoarea sa neghioabă. Ce dracu a putut să-i spună Adrian de 1-a putut face să creadă că eu aşi fi fost o trădătoare ? Şi încă cum ? ! Din ce îmi povestea, îma-gînea rnea în sufletul lui se modifica astfel : adevărata mea legătura fusese Adrian, de care însă vroiam să mă debarasez, şi să mă mărit cu el, cu Mihai. Foarte greu am reuşit să smulg de la el amănunte care confirmau această impresie. Că declaraţiile lui Adrian fuseseră *sincere* şi *patetice. Că nit se putea să nu-l crezi.* Cum să-ţi spun *'i* M-am speriat şi cu, fiindcă într-adevăr îmi dădeam seama că Adrian putuse fi sincer şi patetic, fiindcă mă iubea, numai că, vezi, cum să separi acest cuvînt de minciuna că ar fi trăit *demult* cu mine ? „Mihai, zic, şi tu ai stat şi ascultat toate astea fără să-1 dai imediat afară ? Cum ai putut să-1 asculţi ore întregi (fiindcă ore întregi a durat kifarna -lui dezvăluire) fără să zici nimic, fără să reacţionezi ? Şi mereu îl somam : povesteşte, ce ţi-a putut spune el atîtea ore ?" Dar el se uita la mine cu tăcerea aşternută pe chipul lui ca o lespede şi vedeam cum c chinuit de îndoială fără putinţă de scăpare, zdruncinat, cu echilibrul sau interior dărîmat... Un bărbat care părea atît de sigur de ei şi inspira atîta siguranţă... Sînt momente în care cuvintele nu mai înseamnă pentru cineva nimic faţă de imensa inerţie a unui sentiment care a pas sîăpînire pe noi. Aşa arata Mihai,

fi vorbeam, îi povesteam ce s-a întîmplat, îi explicam cum a fost dus, nimic... „V-am văzut împreună, răspundea el după ce mâ asculta vreme îndelungată, cînd ai fi crezut că înţelegerea îşi face încetul cu încetul loc în mintea Iui. Nu o dată, zicea, nu de două ori, aţi fost tot timpul împreună. V-am văzut şi cum aţi intrat în casă, aici, în această odaie. L-ai aHus aici !'" ,.Din vina ta, îi răspundeam. Tu eşti de vină. M-ai părăsit. Eram liberă ? Cum ai putut să-1 crezi ? Te-a dus de nas ! De fapt ce dovezi ai avut ca să crezi ceea ce ţi-a spus ?"... „Te iubea ! zice. M-am convins *l*" „Bun, zic, şi ce e cu asta ?'c „V-am văzut împreună, zice, şi nu o dată sau de două ori." ,,Bine, zic exasperată, bine, Mihai ! Nu eşti omul care credeam... Să ne despărţim *l*" A plecat ros de îndoială dacă era adevărat sau nu ceea ce îi spusese Adrian, iar eu nu 1-am ajutat să-i spulber această îndoială deşi mi-ar fi fost atît de uşor s-o fac... Eram fata mare ! 11 iubeam... Puteam deci să-i dovedesc, hotărîn-du-mă să transform întîliiirea. aceea într-o noapte a nunţii, că n-am trăit niciodată cu Adrian... Eram însă îndîrjită. Fiindcă bineînţeles am avut şi eu o revelaţie : dacă zicea că mă iubeşte, cum a putut să se îndoiască de mine ? Eram eu fata care prin purtările ei să-i justific o asemenea cădere, îa prima cursă pe care un altul, mai abil, i-a întins-o ? Aproape că îmi părea bine că Adrian pusese astfel la încercare legătura noastră... Acum au timp amîndoi să se gîndească Ia ticăloşia lor şi să ia o hotărîre... Am început să ne vedem din ncu, bineînţeles eu considerîndu-i pe amîndoi drept străini, pînă ce voi lua eu însămi o hotărîre. Fiindcă ceea ce a reuşit Adrian să. facă a fost tocmai acest lucru, să-1 îndepărteze adică de mine pe Mihai suficient ca să se apropie el la distanţă egală. Eu însă, fără să arăt, tot mai mult ţin la Mihai şi recunosc că şocul pe care 1-a trăit el, văzîndu-mă împreună cu Adrian,, trebuie să fi fost mare... E uşor să judeci pe cineva fără să te pui în situaţia Iui, să pretinzi încredere absolută,

în timp ce ta te plimbi cu altul pe străzi şi-arăţi fericită.,,. \Tu ce zici ?"

Ştefan scuturase din cap, ameţit de această destăinuire. Minute lungi de tăcere se aşternuse între ei. Ce să-i răs pundă ? Ce mai căuta el acolo, în odaia acestei fete, care se arăta sfîşiată de nehotărîre între cloi bărbaţi la care ţinea şi nu ştia pe care să-1 aleagă ? Se pomenise răspunzînd cu un glas răguşit şi senin : „Da, cred că ai dreptate, doctoru ăsta Spurcaciu e un băiat foarte de treabă *l...*" „Da ! ? şuierase Luchi în clipa aceea ridicîndu-se pe jumătate şi plasîn- du-se deodată de~a curmezişul patului, aşa ? Bine ! Mîine mă duc la doctorul Spurcaciu şi îi spun că mă mărit cu el *l*'" Ştefan sărise în capul oaselor, ca şi cînd deodată ar fi fost biciuit. „Nu, strigase, nu asta am vrut să spun... Luchi, nici nu m-am gîndit !" „Ba nu, i-a răspuns ea, ai spus-o prea clar, gata, zarurile au fost aruncate, mîine mă duc şi-i spun doctorului Spurcaciu că 1-am iertat şi că mă mărit cu el."'

Şi a început să se învîrtească şi să se răsucească în pat prinsă de o hotărîre încăpăţînată şi irevocabilă, repetînd cu tot mai multă violenţă aceeaşi frază, în timp ce Ştefan striga şi el nu, nu, nu m-am gîndit la asta, nu, ba, ba da, ba da, şi mîine mă duc şi mă mărit cu doctorul Spurcaciu...

<

Rămăsese aşa, că zarurile fuseseră aruncate. Ştefan plecase cu această convingere, că o pierduse. Şi în sinea lui recunoscuse că ea avusese dreptate, într-adevăr se gîndise că dintre cei doi doctorul era cel mai bun, dar se uitase pe sine, care stătea cu ea în pat şi uitase ca ea îi părăsise pe cei doi în noaptea de Revelion, pentru el, pentru Ştefan... Şi el îi dădea sfaturi... „Hotărît că sînt un nătărău, gîndise el în aerul rece ele afară, care îl trezise din narcoza în care destăinuirea fetei îl aruncase, mi-a întins o cursă şi eu am căzut în ea fără măcar să clipesc din ochi... Nu sînt mai breaz ca doctorul Spurcaciu..."

-- Şi simţise brusc o deznădejde care făcea parcă să i se scurgă toate puterile şi toată voinţa : nu se mai putea urni de la poarta ei. Pe urmă îşi revenise şi o uitase, cînd a treia *zi* se pomenise cu glasul ei în receptor, la redacţie, acelaşi glas de atunci, din dimineaţa aceea însorită şi geroasă, cînd ea îl invitase să-şi petreacă Revelionul la ei. „Bună dimineaţa, Ştefane ! Ce faci ? Tu nu mă inviţi şi pe mine după masă la un cinema ?" „Cum să nu !" răspunsese Ştefan fără să se mai gîndească măcar o clipă s-o întrebe ce-a făcut cu doctorul Spurcaciu. Dacă i-a telefonat, era clar că nu făcuse nimic...
; Da, dar iată că făcuse, din moment ce acum îi spusese să n-o mai caute şi că nu mai vrea să-1 vadă niciodată. „Nu e posibil, gîndi Ştefan, să nu înţeleagă de ce am uitat să-i telefonez, în realitate nici nu m-a ascultat, e clar că motivul e altul... Bun ! Şi de ce glasul ei era răzbunător ? Ce vină am eu că vrea ea să se mărite cu doctorul Spurcaciu ? N-are decît să se mărite...*
!>" Şi cu acest gînd readormî fără să ştie şi uită iar să maî stingă lumina,.

IX

Se trezi într-o clipă si se ridică mirat în capul oaselor : geamul era alb, era dimineaţă. Unde se afla ? A, da, era în Bucureşti, şi era ziarist, la *Ziua...* Rămase nemişcat minute lungi cu privirea pierdută spre fereastră, spunîndu-şi că pîna diseară, cînd trebuia să se ducă să facă ziarul, avea înainte o zi întreagă, cu care putea să facă ce vrea. Ce sentiment sublim, să fii atît de liber... Se dădu jos din pat şi deodată rămase încremenit. Care ziar ? Ziarul dispăruse,

II

iar el nu mai era nimic, nu mai era ziarist... Ia uite, ce repede ajunseseră să se îndeplinească profeţiile lui Parasehiv... Dacă generalul cade, ce va face ? Dacă legionarii învinq o să se ducă să se angajeze la un jurnal de-al lor ? ! „Nu, hoiărît, mai bine intru ucenic la Parasehiv, la S.T.B., îmi voi cîştiga existenţa ca sudor autogen, şi în scurtă vreme voi ajunge şi eu maistru, n-o fi el mai deştept ca mine... Şi Luchi ? O! Adio, Luchi ! Chiar adio, nu mai e nici-o speranţă... Şi dacă totuşi ! ?... Puse mina pe telefon.

— ... Alo, Niki, noroc, aici e Ştefan, spuse el recunoscînd glasul secretarului general al redacţiei (el îl îndemnase pe Ştefan să-i spună pe nume, nu suporta să i te adresezi nici cu domnule Dumitrescu, nici cu domnule Niki şi nici cu. domnule Niki Dumitrescu întreg), spune-mi şi mie, Niki, ce se mai întîmpla, care e situaţia ?

•— Stai liniştit acasă, zise Niki, nu ieşi afară. ! ~— Va să zică nu e bine l

— Nu, dar...

— Adică ?

— A sta e răspu nsul : nu, dar... în orice caz, gener alul e -la postu l lui. E tot ce se ştie sigur. Ţi- nchip ui că n-ar mai putea fi la postu l lui dacă n-ar mai avea situaţ ia în mină. E o concl uzie logică , dar nimen i nu ştie dacă concl uzia asta poate fi trasă şi din realit ate.

— De ce ?

— Fiindcă şi legionarii sîiit î a posturile lor, zise Niki.

Prefectura de pildă, declară ci la radio (care continuă să fie în inimile lor) s-a transformat într-un *Alcazar romanesc.*

Dealtfel, cică, tot Bucureştiul e plin de *alcazantrl...*

— Astea ce draeu mai sînt ? ! zise Ştefan.

Ziaristul chicoti :

._ Incultule ! N-ai văzut filmul *Asediul Alcazarului,* rnonrare gigantică, realizare de un dinamism uluitor a .studiourilor spaniole ?

— Nu?

._ Şaptezeci şi cinci de zile de eroică rezistenţă sub ruinele Alcazarului a cadeţilor legendarului Moscardo ? O pagină de zguduitor sacrificiu din istoria afirmării Spaniei naţionaliste ?

.— Nu, zise Ştefan.

— A rulat la Aro. Nu i-aro văzut nici eu, zise Niki, dar asta pentru că mie nu-mi plac filmele de genul ăsta,.,

— De ce ?! se miră Ştefan.

• — Fiindcă ştiu că totul e montat, Mi se pare tîmpit. Doar cînd apare pe ecran cîte-o fată frumoasă, Lilia Silvi, \ ivianne Romance... sau un actor ca Harî Baur... Ai văzut *Tragedii imperială ?*

— Nu.

—. Du-te să-1 vezi... Atunci, hm, cu astfel de actori şi actriţe frumoase, da, mă duc şi eu, dar la indioţenii din astea, pe care şi partea ailaltă le-ar face tot la fel, adică în favoarea lor, nu mă duc, pentru că ştiu că adevărul e în altă parte şi nu-1 poate spune decît cineva neutru, care să fi avut însă posibilitatea să cunoască ambele tabere... în cazul Spaniei, domnul Franco cu cadeţîi lui au fost ajutaţi copios de Germania şi Italia, în timp ce republicanii, hm... pe Stalin îl interesa mai mult cum să-i elimine pe aceia dintre republicani care erau troţkişti, adevăraţi sau doar bănuiţi sau, nici măcar atît... Perspectiva unei republici roşii spaniole, în care ar fi învins trotkiştii vezi bine, cum putea să-i placă lui Stalin ?

— Nu există în Bucureşti şi un cinema care se nurneşta chiar Alcazar ? zise Ştefan.

[1]— Ba da-, zise Niki. Păi noi ştim să botezăm, sînîem Ia curent, avem toate denumirile... Avem simţul actualităţii... Ha, ha...

— Niki, după cîte înţeleg eu, dacă legionarii au anunţat că Bucureştiul e plin de *alcazaruri,* înseamnă că ei sînt atacaţi, şi se apără... înseamnă că generalul a scos armata...

•— N-a scos-o, asta e. în orice caz se pare că ei se tem ca va fi scoasă, fiindcă presa lor scrie în felul următor cu litere de-o şchioapă : *Prigoana a reînceput]* ăsta e titlul. Şi acum să auzi restul, care e foarte semnificativ : „în România legionară de 48 de ore a izbucnit un conflict între Mişcarea legionară, condusă de domnul comandant Horia Sima şi între iudeo-masoneria din slujba spionajului englez,.. A doua zi după descinderile poliţiei legionare la lojile masonice şi la locuinţele principalilor conducători ai masoneriei, care au dovedit legăturiie lor ctt Intelligence Service... A doua zi după marile manifestaţii legionare din toată ţara, care au dovedit că... Deci a doua zi nu ştiu ce, uneltele iudeo-masonice au făcut şi au dres... au reuşit chiar să intre în guvern, au' indus în eroare pe generalul Antonescu, Conducătorul statului../' Ai înţeles ? Generalul e scuzat... A fost indus în eroare... Şi textul, nesemnat, se încheie cam aşa, că duhul căpitanului pluteşte peste tot şi nu poate fi împrăştiat de nimeni (adică nici de general) şi că vor învinge sau vor muri... Prefer a doua alternativă, zise Niki.

— Şi eu... răspunse Ştefan. Niki, spune-mi te rog, pot vorbi puţin cu Luchi ? Dacă n-o deranjez...

Fratele fetei o strigă sa vină la telefon. ..Dacă la cei do! curtezani, gîndea Niki, Luchi si-a mai adăugat încă unul, şi anume pe Ştefan, treaba ei..."

— Cine mă caută ? auzi Ştefan vocea ei şi apoi, după ce Niki răspunse cine, Ştefan îi auzi iar, ca dintr-o depărtare, vocea ei subţire şi melodioasă : Sînt cu mama Ia bucătărie^ am puţină treabă, spune-i...

Apoi deodată vocea veni aproape şi posesoarea ei spuse în receptor, parcă cu îngrijorare : .— Ştefane, ce faci ?

— Te iubesc, spuse Ştefan.

,— Da ? Cît ? ! întrebă ca coborînd deodată vocea,

— Mult!

— Cît de mult ? !

Răzbătea d în vocea ei o uitare de sine totală, îl iertase, gata, nu mai avea nimic contra lui ?

.—• Luciii, zise el, aşi vrea să te văd şi să-ţi spun cît de mult...

— Vino ! răspunse ca, Vino la masă. Da ?... Te aşteptăm !..,
La revedere.

Ştefan însă veni cu mult înainte. Ocoli marile bulevarde şi centrul oraşului, ieşi prin Gara de Nord, pe Griviţei şi străbătu tot bulevardul Banu Manta fără sa fie oprit de nimeni, deşi întîlni şi pe acolo grupuri de legionari înarmaţi şi maşini... Se pitea într-un gang pîna ce grupul trecea, apoi o lua din loc cu paşi repezi.

Luciii însă nu-1 iertase deloc, îi privi cu un ochi fix şl rece şi numai chipul ei plin de o mare lumină îl făcu pe Ştefan să creadă că oricum nu era vorba ele o ruptură, ci de 0 neînţelegere pe care el o va risipi chiar în clipa aceea...

— Să-ţi spun cc-a fost ieri, zise el înainte de a intra în hol

— Nu mă interesează, îl întrerupse fata liniştita şî adăugă : Ti-am spus, între noi totul s-a terminat,, n-are rosti să mai discutăm.

1 — Bine, Luchi, şopti Ştefan şi după o clipă de descum pănire se apropie de cuier şi îşi luă paltonul, îşi puse căciula în cap. Mă inviţi la masă şi pe urmă mă dai pe uşă afară, mai zise el indignat.

•— Dar nu te dă nimeni pe uşă afară şi îmi menţin invitaţia, zise fata. Am vrut să fiu bine înţeleasă, la masă, nu în

inima mea te-am invitat... Cum vrei... Vezi că te-aşteaptă iNiki, mai adăugă ea cu o voce absolut neutră.

— Bine, Luchi, zise si Ştefan ferm. N-am înţeles eu bine, scuză-mă.

Şi îşi puse paltonul şi căciula la îoc în cuier. Niki, înfundat în fotoliu, cu un trabuc în gură din care pufăia, asculta radio.

— Am vorbit cu patronul la telefon, zise el. E informat, îa ora asta armata a atacat cazarma gardienilor publici, care, conform ultimatumului dat de general ieri, trebuia să se predea azi la ora douăsprezece. Nu s-a predat, nici măcar n-au vrut să evacueze de bunăvoie clădirea şi să se împrăştie fără să li se facă nimic.,. Acum s-a intrat cu tancurile peste ei,..

' — Şi în rest ? zise Ştefan.

— în rest, hm ! Ai zice că legionarii au mai multă cre dinţă că vor învinge decît forţă. Cine ameninţă, în situaţia asta, cuni fac ei tot timpul la radio, dă de gîndit că îi lip sesc mijloacele de a-şi pune în practică ameninţarea. Ei, mai adăugă Niki, cum te simţi ca şomer ?

— Tocmai mă gîndeam de dimineaţă la tata ; formida bil ce gîndire au ţăranii, cum pipăie ei parcă evenimentele cu mîna şi nu dau doi bani pe ele... Nici n-au trecut bine citeva săptămîni de cînd el şi cu verii lui m-au încolţit în- îr-o circiumă spunîndu-mi că legionarii *mei* aşa şi pe din colo şi că o să ajung să dorin pe sub poduri, ca cerşetorii, ca am şi ajuns... Nici măcar n-am fost prudent cu banii, m-am apucat să-i cumpăr bunicii tot felul de lucruri de care se putea lipsi, i-am dat şi lui rata ceva, le-am plătit mese la toţi... După cîte pot eu să înţeleg, proprietăreasa mea o să mă dea afară din frumoasa mea garsonieră chiar a doua zi cînd îşi va da seama că n-am cu ce sa-i plătesc chiria...

— Nu chiar a doua zi, zise Niki.

— Nu chiar a doua zi ?

.— Nu ! A treia zi ! Ha, ha, *ha..,,*

Niki stinse radioul, care de la ameninţări începuse să zbiere cîntece care erau şi acelea tot ameninţări şi se scula din fotoliu : în sufragerie Luchi punea masa. Tot atunci intră în hol colonelul, domnul Dumitrescu, care spuse că de la fereastra lui a văzut fum *şi* flăcări în direcţia primăriei,

— Hai în pod să ne uităm, zise Niki.

într-adevăr de-acolo văzură şi ei fum şi nu flăcări, şi nu dinspre primărie, ci dinspre Şoseaua Bonaparte. Din cinci în cînd izbucneau nu prea departe pîrîituri de arma automate, care apoi tăceau...

După masă se lăsă repede întunericul şi Ştefan fu sfătuit să nu se aventureze spre casa, să doarmă la ei, de astă dată probabil că nu mai e de glumit. Această aşteptare stranie în care generalul ţine toată ţara se va sfîrşi în cele din urmă şi e extrem de periculos sa rnai ieşi pe stradă, Luchi le aduse cafele şi se aşezară cîteşitrei în hol să le bea pe îndelete. Nikî deschise radioul. Cîntece. îl închise. Nici ăştia nu ofereau cheia enigmei ; cine era mai puternic ? Cine ţinea în mîna toate atuurilc ? Telefonul suna şi Niki se duse în birou ş:. raspunse.

— Luchi, zise Ştefan, după ce Niki se depărta, te rog sa
mă ierţi că n-am putut ieri sa-ţî telefonez, acuma îmi dau
scama că aşi fi putut foarte bine să bag o fisă înir-un aparat,
chiar pe stradă şi pur şi simplu sa-ţi telefonez. Nu eram ua
general pe cîmpul de luptă, ca să nu pot să fac acest lucru,
eram doar un jurnalist pe teren şi aveam timp destul, ara
avut şi ulterior, la redacţie... Dar, nu că am uitat... Cum să-ţi
spun... Am uitat şi de mine,.. Ştii ; Mie mi se întîmpla să
uit de mine ceasuri întregi. Ca şi cînd nici n-aşi fi eu, ci ua
altul. Pe urmă mă trezesc ca dintr-o buimăceala şi îmi dau
seama că viaţa mea s-a întrerupt, timpul meu a fost mort...
Cum ar trăi un făt în burta mamei. Nu face nimic, nu ştia

nimic, e hrănit de sîngeîe mamei şi el doarme... Aşa sînt şi eu : dorm ! Deşi mă mişc, umblu pe stradă, străbat bulevarde aglomerate, am o ţintă spre care mă îndrept... Cîrid mă trezesc, mă pomenesc cu o surpriză : în timpul acela cînd am uitat de mine, am uitat şi de oamenii care se gîndesc la mine şi mă aşteaptă undeva...

— Spuseşi că străbaţi bulevardele şi ai o ţintă, zise Lucril.

Deci nu eşti atît de adormit încît să nu ştii ce faci. Ţinta aia,
de ce n-ar ii faptul că trebuie să dai un telefon ?

Ştefan îşi dădu capul pe spate şi izbucni în rîs. Aşa era *l* îl prinsese ! Şi rîse din nou, în timp ce fata se uita la el gîn-ditoare, cîntărindu-1 fără triumf. O expresie de înstrăinare i se aşternuse pe chip : hotărît, băiatu-asta nu-i plăcea. Iată-!, n d ea : pentru el era mai important faptul de a-şi trăi descoperirile şi surprizele lui decît de a se apropia de ea. Neserios. Un adolescent pe care nu te poţi bizui. Dar adolescentul deodată încetă sa mai rida, se ridică de la locul lui şi se lăsă ?Jături lîngă genunchii ei. Chipul pe care îl ridică spre ea era al unui bărbat grav şi patetic, cu trăsăturile transfigurate.

— Luchi, îi şopti el, eu sînt fericit cînd te văd, ce vrei
tu de la mine ? Sînt sincer cu tine, îţi dezvălui sufletul aşa
cum e. Nu te uita la mine prea de-aproape, fiindcă atunci am
pierdut, şi nu numai eu, oricine. Ştii, oamenii au acest obicei
funest, se holbează de-aproape unii ia alţii şi se scîrbesc unii
de alţii cumplit... Dacă poţi să mă iubeşti, bine, dacă nu, eu
tot fericit sînt ca te-am cunoscut,, dar nu pune lupa pe mine,
că nu arăt frumos.,.

— Ba da, zise ea deodată îmblînzită, arăţi bine şi de-
aproape şi de departe, dar nu mă face să stau lîngă telefon şi
sa aştept, dacă aşa ne-am înţeles, ţine-te de cuvînt, chiar dacă
treci prin foc. Cînd am vorbit cu Niki şi. mi-a spus unde
eşîi, m-am întrebat: înainte de a pleca, unde ii era gîndul ?
Te înţeleg, tu încă nu te-ai despărţit de ţăranca aceea care

ţi-a lăsat în suflet cine ştie ce amintiri, de satul şi părinţii :tâi, dar aici ne-am cunoscut noi doi... Atunci el strigă :

— Nu e adevărat! La nimeni nu m-am gîndit în acele
clipe de care vorbeşti tu, în afară de tine.

Ea tăcu, parcă nici nu auzise această declaraţie, care ar fi trebuit să fie pentru ea ceva revelator : o iubea ! Efectul ei fu însă catastrofal :

— Cine îşi trădează aşa de repede părinţii şi satul natal
şî fata iubita, trădează mai departe, şopti ea şi se ridică şi
părăsi holul, fără să-i mai arunce măcar o privire.

Ştefan rămase buimăcit lîngă fotoliul ei. Se ridică şi se aşează. „Cu fata asta nu mă înţeleg deloc, gîndi el sumbru şi orice-ar fi, în casa ei eu nu mai dorm. Auzi, mi-am trădat părinţii şi satul natal ! Fata iubită treacă-meargă, dar părinţii, satul natal... Eu sînt părinţii şi eu sînt satul natal... Dacă e vorba să nu înţelegi pe cineva, orice-ar face şi-ar zice, tot strîmb iese. Uite ce e, Luchi, te bag în p... mă-tii, şi eu de fine de-aici înainte nu vreau să mai aud..."

Şi se ridică repede, ieşi în antreu, se îmbrăcă şi fără să-şi mai ia la revedere de la Niki (care continua să vorbească la telefon) plecă, îşi puse capul în piept şi nici măcar nu se mai ieri, mergea repede *şi* înainte ca un orb pnn întuneric, fără sa se uite nicăieri. Se pomeni acasă fără să fi păţit nimic. Se duse la baie, dădu drumul la apă şi se dezbrăcă. Şi în timp ce intra în apa fierbinte : ,.Cu fata asta trebuie să rup, gîndea. în loc să-mi spună daca mă iubeşte sau nu, îi arde că Ioana mi-ar fi lăsat cine ştie ce amintiri. Ei şi dacă mi-a lăsat, ce ? Mă privesc pe mine aceste amintiri ! Nu trebuie să facă ea aluzii şi să se mai şi solidarizeze cu Ioana, fiindcă aşi fi tră-dat-o ! în loc să-mi spună că... doctorul Spurcaciu... gîndul ia el... Sau Ia celălalt... Ce mă vîr eu în toată istoria asta ?... Ce perfidă ! Vino, zice, să-mi spui cît de mult mă iubeşti, pen-I?u ca în prag să se uite la mine cu dispreţ..."

Vroîa generalul ca reprimarea foştilor lui prieteni să nu ‘se facă înainte ca toată lumea să-şi dea seama de importanţa istorică a unui asemenea gest, vroia cumva ca aşteptarea lui sa fie elocventă ? Adică, priviţi la ce fărădelegi se dedau legionarii ! Sau îşi calcula doar, cu grijă, mişcările ? Sînt gesturi care pierd pe toţi partenerii în conflict. Se gîndea el că putea să se prăbuşească odată cu legionarii, al căror eşec în guvernare era şi al său, ca unul care nu pregătise bine venirea lor la putere şi ulterior nu-i mai putuse controla ? Alungarea lor acum va crea un vid politic. Ce fel de regim avea el să instaureze, lipsit de unica organizaţie politică pe care o admisese ? Intransigenţa legionarilor, care nu se bizuia în acele zile pe o forţă de luptă reală, dovedea că generalul se temea să lichideze regimul legionar : era propriul lui regim ! Aşa se face că în cursul nopţii de 21—22 ianuarie un cunoscut profesor universitar, ideolog legionar şi director al principalului ziar al Gărzii de fier, în fruntea unei delegaţii, cerea genera- • lului să retragă armata de peste tot şi să formeze un guvern legionar pur, cu Horia Sima prim-ministru. Asta însemna capitularea celui care îi adusese la putere. Se întîmpla asta destul de frecvent în istorie ca omul pe care 1-ai ridicat să vrea pe urmă şi să reuşească să se debaraseze în mod cinic de tine. Nu se putea spune că legionarii nu apăsau energic pe balanţa de forţe pe care vroiau în acele clipe s-o încline în favoarea lor. întrebarea era : va ceda generalul ?

Delegaţia care venise cu aceste cereri ameninţătoare era investită cu depline puteri ele a duce tratative de către şefii legiunii ascunşi nu se ştia unde şi conducătorul ei, acel profesor universitar (care era şi rector al Universităţii) era deosebit de insolent. Alţi legionari însă, mai bătrîni, aşa-zişii

„seniori" simţind că dacă nu se evită o ciocnire cu armata se **va** închide definitiv capitolul istoriei şi guvernării Gărzii de fier, puseră mîna pe telefoane şi, alarmaţi, se adunară la sediul lor unde după ce căzură de acord că legiunea a încăput pe mîna unor inşi care o vor duce la prăbuşire dacă nu se va interveni pe lîngă generalul Antonescu să nu se rupă toate punţile, formară şi ei o delegaţie, care plecă de îndată la conducătorul statului înarmată cu un apel.

La Preşedinţie colonelul Elefterescu îi primi imediat şi îi întrebă ce anume doresc să-i comunice generalului.

— Mai e în cabinetul lui o delegaţie, zise el.

' — Vrem să-i înmînăm un apel urgent şi să discutăm cu el posibilitatea de a se evita o ciocnire sîageroasă între armată şi legiune, răspunse şeful delegaţiei (care era un general în retragere).

Colonelul intră în cabinetul Conducătorului şi se întoarse imediat.

— Poftiţi, zise el.

Generalul îi cunoştea pe noii-veniţi şi se arătă bucuros de prezenţa lor. îi invită să spună, fără jenă şi cu cea mai mare sinceritate, ce doresc.

— Domnule general, zjse şeful „seniorilor", neamul româ
nesc şi pămîntul strămoşesc este la cea mai grea raspîntie la
care a fost vreodată.

— Ştiu, domnilor, zise generalul îndurerat, dar priviţi
acţiunile mele. Nu fac clecît să mă apăr.

— Domnule general, continuă individul, de astă dată sco-
ţînd din buzunar o hîrtie şi citind de pe ea, ne pasc din umbră
străinii şi cei înstrăinaţi care încă de la 6 septembrie 1940
ţintesc distrugerea neamului şi a noului stat naţional legionar,
închegat şi construit prin atîtea jertfe. Fiţi alături de noi...
Noi, cei bătrîni...

Şi urmară astfel alte fraze sforăitoare de acelaşi gen.

— Da, domnilor, zise generalul blînd, luînd hîrtia şi pu-
nînd-o pe birou, dar cum ? Stau aici, fără somn şi veghez şi
aştept ca domnul Horia Sima să vină la mine şi să-mi explice :
pentru ce toate astea ? Dar el nu vine. El îmi trimite, prin
aceşti domni, cuvinte imperative, dictîndu-mi condiţiile lor.
Pot eu să le accept ? Ce-o să facă atunci ţara ? Ce obraz o să
mai aibă conducătorul statului silit să-1 repună în funcţie pe
generalul Petrovicescu la interne şi să revină asupra înlo
cuirii prefectului de poliţie ? Fiindcă asta mi se cere, asta se
înţelege prin guvern legionar pur şi să-1 dau afară pe generalul
Dobre, cel mai bun tehnician al armatei, şi pe alţii...
— Domnule general, zise atunci profesorul universitar,
pentru moment, ca să se poată începe tratativele, conducerea
legiunii vă propune retragerea 'trupelor de pe străzi, după
care se vor retrage şi legionarii... şi ca o dovadă ca sîntem de
bună-credinţă, vă oferim ostateci.
— Domnule profesor, ce să fac eu cu ostatecii dumnea
voastră ? Credeţi că generalul Antonescu o să împuşte
ostateci ?

Şi cu o blîndă indignare *le Conducător* începu să dea din cap cu reproş luînd pe toată lumea martoră că era astfel tratat ca un individ sîngeros, capabil de asemenea acte.

— Nu cu ostateci se rezolvă problemele într-un stat, dom
nule profesor, ci cu încredere şi lealitate. Dumneavoastră
veniţi aici la mine şi nu ezitaţi să cereţi schimbarea domnului
Mareş de la Domenii, deşi domnul Mareş e chiar aici ele faţa
şi vă aude şi e prietenul generalului Antonescu. Unde e lea
litatea ?
— Principiile, domnule general, trebuie să primeze faţă
de prietenii şi uzanţe.
— Da, domnule profesor, aşa este, dar şi prietenia are
principiile ei, mai ales cînd oamenii au aceeaşi

credinţă. Şi
mai e încă ceva, care ar trebui să ştiţi şi să nu călcaţi în
picioare : domnul Mareş e cunoscut pentru sentimentele luî

legionare şi naţionaliste. Numai Horia Sima ,şi dumneavoastră nu le cunoaşteţi. Cum vreţi să guvernaţi cu asemenea mentalitate ? Nici pentru oameni care vă simpatizează şi sînt alături de dumneavoastră nu aveţi cea mai mică consideraţie ? Atunci pentru cine aveţi ? în schimb, continuă generalul din ce în ce mai blînd şi mai afectat, îmi cereţi să repun în funcţie nulităţi ca fostul ministru de interne, Petrovi-cescu, care nu execută ordinele conducătorului statului, sau pe Al. Ghika, să organizeze noi crime şi acte de teroare asupra cetăţenilor. Iată, domnule profesor, cum sînt tratat şi răsplătit pentru tot ce am făcut pentru legiune ! Spune-i domnului Horia Sima că primesc să stau de vorbă să dăm o soluţionare conflictului, să formez chiar un guvern, dar din oameni de răspundere şi maturi cum sînt aceşti domni care au venit acum aici, animaţi de grijă pentru soarta regimului şi pe care dumneavoastră pur şi simplu i-aţi scos practic din activitatea politică, ignorîndu-i... Şi nu cu copii...

îndărătnic, universitarul tăcea posomorit. Nu mai era nimic de spus, poziţiile erau clare. Se înclină şi ieşi împreună cu cel cu care venise.

— Să vă arăt ceva, domnilor, zise după aceea generalul adresîndu-se „seniorilor" şi se îndreptă spre uşă.

îi duse spre marginea de răsărit *a.* clădirii Consiliului şi le arătă cu mîna cazarma gardienilor publici, în spatele Preşedinţiei. Se vedeau cu ochiul liber mitraliere îndreptate chiar în coasta palatului.

— Vedeţi, domnilor ?! exclamă generalul jignit. Uitaţi-vă şi dumneavoastră.

Apoi se reîntoarse în cabinet şi generalul începu să discute cu ei ce era de făcut, în ceea ce îl privea, vroia şi dorea să nu existe în privinţa aceasta nici o îndoială, să evite ciocnirea şi vărsarea de sînge între fraţi. Dar să plece aceia de-acolo (care îi stăteau în coastă) şi să se retragă legionarii din instituţiile statului pe care le ocupaseră. După aceea se va retrage

şi armata. Seniorii replicară că neîncrederea s-a insinuat şi ca nimeni nu mai poate fi absolut sigur de intenţiile celuilalt. Legionarii rebeli vor răspunde că nu pot părăsi poziţiile fără riscul de a fi ulterior nimiciţi.

— Aşa este, zise generalul, şi eu gîndesc la fel cînd mi se cere să retrag eu primul armata. Să ne retragem simultan şi armata şi legionarii, dar ăştia cle-aci din cazarma gardie nilor publici să se retragă primii. Pe urmă să vină Horia Sima să stăm de vorbă. '

— Domnule general, zise şeful „seniorilor", vom transmite lui Horia Sima aceste concesii pe care noi Ic considerăm ca maximum posibile. Şi că doriţi un guvern legionar cu persoane de răspundere.

— Vă aştept cu răspunsul, domnilor, zise generalul condu-cîndu-i spre uşă.

„Seniorii" trecură fără dificultăţi prin cordoanele militare care înconjurau Piaţa Victoriei şi îndată se zăriră cordoanele legionare. Aceştia, fără alte somaţii, scoaseră revolverele şi începură să tragă în ei cu un soi de entuziasm, manifestat şi prin răcnete, care fu cît p-aci să-i coste viaţa pe aceşti bătrîni sub ochii cărora crescuseră „băieţii", îndrumaţi chiar de ei, de aceşti seniori care îi încurajaseră să facă tocmai acest lucru, adică în loc de orice argument să scoată afară pistolul. Şeful făcu deasupra capului un semn disperat cu o batistă albă în mînă şi împuşcăturile încetară.

— Cine sînteţi ? îi întrebă neprietenos, după ce se apro-piară, un individ cu un pistol-mitralieră la umăr şi cu căciula neagră, cu vîrful turtit.

I se explică : erau o delegaţie a „familiei legionare general Gh. Cantacuzino-Grănicerul", cu misiunea de a transmite „Forului superior legionar" propuneri de conciliere din partea conducătorului statului. Fura lăsaţi să treacă, după ce fură percheziţionaţi dacă nu aveau arme asupra lor. Sediul legionar din strada Roma, aproape de Preşedinţie, era înţesat de legionari înarmaţi şi postaţi la toate ferestrele, cu mitraliere şi grenade. La intrare fură din nou identificaţi şi percheziţionaţi.

— Cu cine vreţi să vorbiţi ?

— Familia legionară „General Gh. Cantacuzino" face parte din corpul Răzleţi, zise şeful delegaţiei. Vrem să vorbim cu domnul lasinschi, comandantul nostru.

— Camaradul lasinschi nu e aici, i se răspunse aproape cu spatele.

— Atunci vrem să-1 vedem pe camaradul Horia Sima.

— Nici vorba !

— Avem un mesaj de transmis din partea generalului Antonescu.

—

— Oţi fi avîn'd !

— Unde c camaradul Horia Sima ?

— Nu ştim !

— Şi mă rog, cine e aici comandant ?

— Colonelul Zăvoianu ! Cu el puteţi vorbi. Transmiteţi-i lui aşa-zisul vostru mesaj.

Intrară şi rătăciră mult pe lungile culoare care îţi dădeau senzaţia ca te învîrtesti într-un cerc şi legionarul care îi conducea le deschise în cele din urmă o uşă şi pătrunseră într-un birou înţesat de legionari, toţi înarmaţi, ca şi cei de pe stradă. La o masă lîngă un telefon stătea un om a cărui expresie trăda o intensă nervozitate : el era colonelul Zăvoianu, dar nu purta uniformă. Nu se ridică de pe scaun cînd „seniorii" se apropiară de el şi spuseră cine sînt.

— Da, şi ce doriţi, zise el.

Şi după ce auzi ce vroiau, nici mai mult nici mai puţin decît să vorbească cu şeful legiunii, se uită la ei parca scos din ţîţîni şi le spuse că asta nu se poate. Dar că puteau să-3 spună lui ce-aveau de spus şi le promitea că va transmite mai departe.

— Ce vă amestecaţi dumneavoastră ? strigă el. Legiunea â
fost pusă într-o situaţie în care numai lupta va decide, nu mal
putem să suportăm la nesfîrşit umilinţe şi vexaţiuni şi jigniri...
Am fost numit prefect al Poliţiei Capitalei şi fără nici UD
motiv am fost dat afară ca un simplu golan, pe mine, colonel
de carieră...

Şi colonelul de carieră continuă, furibund, să înjure ş! să amenințe în timp ce „seniorii" se uitau la ceasuri. Era tîrziu, aproape de miezul nopţii, şi ăstuia îi ardea că fusese el jignit şi nu putea înghiţi ofensa făcută. Şeful „seniorilor" îl întrerupse :

— N-am venit aici să auzim pumnclu-se pe tapet mărunte
chestiuni personale, ci am venit fiindcă avem de îndeplinit
un mandat : vrem să împiedicăm o vărsare ele sînge inutilă
şi să înlesnim tratative ele împăcare între general şi legiune.

Ultragiatul colonel îşi reveni din furia lui şi ordonă unui legionar să facă o listă cu numele tuturor membrilor delegaţiei.

— O să cer prin telefon instrucţiuni forului superior le
gionar dacă puteţi sau nu să fiţi primiţi în această noapte de
camaradul Horia Sima,

— Noi insistăm să fim primiţi de îndată, zise şeful senio
rilor cu o morgă subită.

Era clar că abia în clipa aceea îşi dăclea el seama de importanţa demersului lor faţă de comportarea iresponsabilă a acestui colonel : pesemne toţi cei ca el şi poate chiar şi şefii din forul superior erau cuprinşi de aceeaşi stare de spirit isterică şi numai reci nu erau capetele lor la ora aceea din noapte. Colonelul puse mîna pe telefon şi fără să formeze vreun număr, spuse că o delegaţie a familiei seniorilor legionari

Horeşte să vorbească cu şeful Legiunii, închise şi ieşi din birou, trecînd în altă cameră cu lista delegaţilor în rnmă, tntîrzie minute lungi, în sfîrşit se întoarse.

, .— Domnilor, zise, am primit mandat să tratez cu dumnea
voastră şi să-mi spuneţi mie despre ce e vorba, ce anume
propune exact domnul general Antonescu. Trebuie să vă spun
că nu puteţi vorbi direct cu camaradul Horia Sima sau cama
radul lasinschi. Inutil să insistaţi.

'

^Seniorii", posomoriţi, nu păreau că vor să se resemneze.

.— Pe ce se bizuie forul superior în acest conflict deschis cu armata ? zise şeful regăsindu-şi ceva din duritatea fostului soldat. E capabilă, la această oră, legiunea, să preia conducerea statului avînd armata împotrivă, chiar dacă am presupune că generalul Anîonescu ar putea ceda, aşa cum doreşte forul superior ? E cu putinţă să doriţi să luaţi puterea cu ajutorul nemţilor ? Ar izbucni un război civil şi am fi ocupaţi şi des-fiinţaţi ca stat în douăzeci şi patru de ore. V-aţi pierdut minţile ? Numai cu generalul Antonescu putem guverna, cel puţin o anumită perioadă.

— Asta v-a spus domnul general să ne comunicaţi ? rosti colonelul redevenind parcă fumuriu la faţă de ura care clocea în el. Nu mă interesează părerile dumitale personale, ci ce v-a spus generalul să ne transmiteţi. Aveţi cuvîntul. •-. Şeful seniorilor avu o ezitare : Să mai spună sau nu ? Era clar, colonelul ăsta, pe mîna căruia fuseseră daţi, ascundea ceva, ştia în orice caz lucruri care îi permiteau, cu aprobarea desigur a marilor lui şefi, să-i trateze cu dispreţ şi în orica caz să nu dea doi bani pe misiunea lor. Totuşi vorbi, povesti pe scurt cum, îngrijoraţi, s-au adunat toţi membrii „familiei* la sediul lor din strada Doamnei (localul fostei bănci Marmo-rosch Blank) la care au luat în orice caz parte toţi şefii de secţie, Mărăşti, Pvăzoare, Porumbacu, Mărăşeşti, le spuse pe toate, ca să arate că în spatele lor se afla toată organizaţia, cară

nu putea fi ignorată, deşi fusese. Toţi s-au arătat surprinşi de gravele evenimente care se produseseră şi au hotărît în unanimitate această misiune de mediere şi împăcare. S-au prezentat la general, care i-a primit cu o extremă bunăvoinţa şi iată rezultatele la care s-a ajuns : pînă la o întîlnire între Horia Sima şi Conducătorul statului, armata se va retrage odată cu grupurile de legionari, începînd însă cei dintîi legionarii din cazarma gardienilor publici. Se va forma un guvern legionar, însă cu elemente înţelepte şi pregătite, care sa garanteze ordinea în stat.

Nici că se puteau spune alte cuvinte colonelului care să-I holbeze mai bine de furie. Parcă luase foc şi se agita pe scaun cînd într-o parte cînd în alta. Totuşi nu zicea nimic, asculta. Şeful seniorilor fu întrerupt de curieri care intrară în odaie şi raportară colonelului că grupări de legionari vin cîntînd spre Preşedinţia consiliului prin toate bulevardele. Şeful seniorilor, fost general, înţelese cel dintîi ce putea să însemne, la această oră tîrzie, apropierea acestor grupări de clădirea unde se afla conducătorul statului : Era clar, vor ataca ! Sosise pesemne ora înfruntării decisive, hotărîtă de conducerea legiunii. Dacă generalul nu va da ordin să se tragă (şi acest ordin putea să nu fie dat, s-a mai întîmplat acest lucru în istorie cînd factori misterioşi au apăsat greu în balanţa luptei), atunci forul superior a calculat bine şi victoria îi va reveni, dar dacă ordinul va fi dat ? Se va pierde totul, fiindcă sîngeîe vărsat va face ruptura iremediabilă şi împăcarea imposibilă, în timp ce acum generalul era încă dispus să facă toate concesiile posibile.

•— Domnule colonel, zise fostul general, opriţi înaintarea acestor coloane. Palatul Preşedinţiei şi intrările în Piaţa Victoriei sînt păzite de tunuri şi care de luptă. Cunoaştem amîndoi psihologia ostaşului; atacat, el nu va ezita să se apere : va trage în plin ! îmi permiteţi să vorbesc cu generalul comandant al trupelor capitalei, să-1 rog să nu se tragă în cazul în care

coloanele nu atacă ? Dar trimiteţi imediat curieri să le oprească...

Colonelul ridică receptorul şi vorbi din nou cu cineva, fără să formeze vreun număr. Apoi închise. Da, era clc acord : legionarii să fie opriţi, atîîa timp cit pot avea loc tratative. Şi trimise curieri şi îl duse pe şeful seniorilor în altă cameră să trateze la telefon cu comandantul trupelor capitalei, să prevină vreo ciocnire :

— Domnule general, zise comandantul trupelor capitalei, iau act de rugămintea dumneavoastră, însă legionarii tre buie să se oprească la o sută de paşi distanţă de trupe şi să nu atace. Altfel nu pot primi.

— O clipă, rosti şeful seniorilor. Domnule colonel, se adresă el fostului prefect al poliţiei capitalei, coloanele să se oprească la o sută de paşi în faţa trupelor, fără a ataca.

— De acord, zise colonelul Zăvoianu.

Şi trimise noi curieri. Se reîntoarseră apoi în biroul acestuia şi acolo ranchiunosul colonel transmise prin acelaşi telefon în ce consta mandatul delegaţiei. Dispăru din nou în altă cameră şi se lăsă aşteptat aproape un ceas. Cînci reapăru, veni şi cu răspunsul :

— Domnilor, zise el, generalul Antonescu trebuie să ne dea, prin fapte, şi nu vorbe, un semn de bunăvoinţă. Acesta ar fi următorul, care e şi răspunsul nostru la mandatul dumneavoastră : întîi să se retragă armata şi apoi se retrage legiunea. După aceea şeful legiunii va veni spre a trata cu domnul general.

— Este ultimul dumneavoastră cuvînt ? zise şeful senio rilor. Nu puteţi cel puţin să evacuaţi cazarma gardienilor publici ? Asta ar fi din partea dumneavoastră o dovadă că doriţi tratative şi nu vărsare de sînge. Prezenţa dumnea voastră chiar în coasta Preşedinţiei lezează mult orgoliul generalului. Faceţi asta şi drumul spre împăcare se va degaja.

Colonelul răspunse că trebuie să ia din nou contact cu forul superior legionar şi după altă aşteptare veni răspunsul: ceea ce se spusese reprezenta ultimul cuvînt, iar grupul ce ocupa cazarma se va retrage odată cu armata din faţa Preşedinţiei.

Delegaţia se întoarse la Preşedinţie şi locotenent-coîone-!ul Elefterescu îi introduse din nou la general. Acolo înţeleseră seniorii că demersul lor fusese aproape zadarnic, dacă • n-ar fi intervenit să împiedice o ciocnire între coloanele de legionari şi trupe : în cabinetul conducătorului statului se afla o delegaţie trimisă de conducerea legionară nu să -trateze, ci pur şi simplu să impună generalului un nou guvern, al cărui prim-ministru trebuia să fie Horia Sima. Ceilalţi, numai legionari, printre care şi cel demis de la interne. De aceea fuseseră ţinuţi la sediu atîta vreme „seniorii" ca să se dea timp conducerii legionare să prezinte generalului un ultimatum. Mişcarea coloanelor spre Preşedinţie, exact la acea oră, era menită nu numai să impresioneze, ci pur şi simplu să smulgă din mîinile generalului toată puterea.

— Iată, domnilor; la ce duce răbdarea şi toleranţa mea ! Şi totuşi nu voi da ordin sa fie împuşcaţi cei pe care î-am num.it copiii mei dragi, şi în a căror abnegaţie am crezut, ca să aflu cu durere, în aceste ceasuri cît sînt de mici şi răzbunători.

Generalul părea sincer mîhnit şi înveninat.

Tratativele încetară spre dimineaţă, în timp ce afară tunurile stăteau gata cu ţevile îndreptate implacabil asupra grupărilor de legionari care aşteptau şi ele la o sută de paşi distanţă un ordin. Delegaţia seniorilor se retrase.

A doua zi apărură aşa-zisele *alcazaru-ri,* şi legionarii, care stjpîneau strada, clevenră din ce în ce mai ameninţători. Scoaterea celor din cazarma gardienilor publici se petrecu fără ca vreunul din legionari să iie ucis, in timp

ce un oiiţer fu rănit şi doi soldaţi omorîţi. Asta pentru că ordinul generalului era mereu acelaşi, să se procedeze cu tact şi să fie puşi imediat în libertate cei „induşi în eroare". Puşi în libertate, aceşti induşi în eroare îngroşau rîndurile celor de la sediul din strada Roma, de la Prefectura Poli ţiei Capitalei, de la Siguranţa generală sau de la sediul legionar din Aleea Vulpache. Debarasat de această prezenţă supărătoare, generalul ceru ştiri din capitală şi din ţară. Vocea sa era calmă şi avea aerul să-1 întrebe pe şeful său de cabinet : tot nu se potolesc ? Ce vor, să pun armata pe ei ? O pot face în orice clipă,

<

— Domnule general, zise locotenent-colonelul Elcfterescu, în provincie situaţia e neschimbată, adică nicăieri legionarii nu sînt urmaţi în afara unor mici excepţii pe care o să vi le raportez detailat, dar în capitală coloanele de legionari se îngroaşă în jurul Preşedinţiei. Stau la distanţă, e adevărat, dar sînt mai numeroşi şi sînt total isterizaţi. Rog să aveţi în vedere că dacă tunurile şi tancurile şi mitralierele doboară trei sferturi din ei, sfertul care ar rămîne ar pune în mare pericol garda Preşedinţiei.

Minute lungi se scurseră înainte ca generalul să dea' semne că a auzit şi a înţeles ce i s-a raportat.

— Dă-mi-1 pe generalul Ruşeţeanu, zise el ridicîndu-sa în picioare şi ieşind în faţa biroului spre fereastră.

Şi acolo stătu cîteva clipe, aşteptînd legătura. Se uita la cerul plumburiu şi ar fi vrut să nu fie el în acel loc, să apese asupra lui atîta răspundere. Nu se îndoia de sine dar simţea de pe acum vidul politic care se crease în jurul său prin rebeliunea împotriva sa a foştilor prieteni. Ar fi vrut să nu fie singur în aceste clipe grele, cînd, printr-un singur cuvînt al său, legionarii urmau să

dispară de pe scena politică a ţării, îşi jucaseră cartea... în faţa unui război care nu era cîtuşi de puţin terminat... Anglia era mereu în picioare şi cît fusese ataşat militar la Londra avusese timp

să-şi dea seama că acest marc popor, ca oricare alt marc popor, nu va putea fi şters de pe hariă şi că în ultima vreme o mare enigmă apăruse în relaţiile Angliei cu domnul Hitler, care pronunţase un foarte ciudat discurs în Reichstag după căderea Franţei. Succesele se înlănţuiesc. Nu urma; invazia Angliei ? De ce n-a avut loc ? Acestor fanatici ai răzbunărilor a căror cămaşă verde a îmbrăcat-o, puţin le păsa lor de aceste enigme de care c legată si soarta ţării. Nenorociţi, dezmăţaţi, orbi care cred că văd, care renunţă să vadă singuri, ferm convinşi că lumea merge într-o anumită direcţie, cînd se ştie că niciodată în istorie direcţia nu e foarte sigură. De ce s-a întors Atila din drum cînd Roma îi stătea în faţă prada sigura ? Uite că s-a întors! Mergem alături de Germania, Italia şi Japonia dar în ceea ce îl priveşte pe domnul Hitîcr... Hm î Ţările nu sînt aie unui singur om... „România nu e a mea şi nici a dumitale, domnule Horia Sima ! Poate cineva să scoată România din istorie ? Cum ? ! Pe mine, generalul Antonescu, chiar azi, clar nu o ţară..."

Telefonul zbîrnîi.

Generalul se răsuci şi duse receptorul la ureche.

•— La ordinele dumneavoastră, domnule general-şef, auzi în receptor. La aparat Ruşeţeanu.

•— Tratativele au eşuat, zise conducătorul statului cu o voce groasă, confesivă, fără puncte de interogaţie sau îndoieli. Cunoaşteţi instituţiile de stat ocupate ele rebeli !

•— Da, domnule general-şef.

— Trupele s-au odihnit după marşul lor din Piteşti ?

•— Da, domnule general-şef.

•— Oamenii au mîncat bine ?

— Da, domnule general-şef.

— Represiunea, ordonă *le Conducător* fără nuanţe *şi* rezerve după ce atîta vreme fusese atît de grijuliu cum să se facă şi cum să se dreagă cu rebelii. Represiunea energică,

domnule genera], şi vă ordon să puneţi mîna pe toţi legionarii, de la Horia Sima pînă la ultimul golan, îi veţi aresta şi închide irrediat în. închisorile militare. Ocupaţi clădirea Radio-ului şi de îndată puneţi sa se cînte „Deşteaptă-te române" să afle toata lumea ca a scăpat de teroare. •— Am înţeles, domnule general-şef !

XII

După plecarea lui Ştefan, Luchi reveni în hol şi nici măcar nu se uită să vadă daca el nu era cumva în birou cu fratele ei, ridică receptorul *şi* formă un număr.

— Alo, Mihai, zise ca, ce faci tu ?

— Luchi, tu eşti } murmură la celălalt capăt al firului
vocea sugrumată a doctorului Spurcaciu.

—• Mihai, zise ea, vino pe la mine, că am ceva să-ţi spun.

El răspunse printr-o scurtă tăcere.

•— Mă gîndesc pe unde să viu, se scuză el. Şi cu ce ! Oraşul e plin de legionari şi militari, care te opresc...

— Alţii au ştiut pe unde s-o ia şi nu i-a oprit nimeni,
răspunse ea fără sarcasm,
îndemnîndu-1 doar prin acest
exemplu să-şi ia inima în dinţi si să
răspundă la chemare.

—- îţi spun, Luchi, e imposibil. Ca să ocolesc Piaţa Victoriei şi să cad pe Banu Manta ar trebui să ajung cle-aici din Ferentari tocmai prin Piaţa Domenii şi să cobor pe urmă prin Filantropiei. Cu ce ? Tocmai de-aici ? Ca tramvaiele nu merg...

— E cu mult mai aproape prin
Cotroceni, pe la Gara de
Nord şi prin Calea Griviţci ? se informă ea
ca o voce şoptită,
blîndă şi melancolică.

— Ce dracu să caut pe-acolo ? ! se miră el. • — Bine. Mihai, altfel ce mai faci ? Nu-i nimic, zise fata, 'dar fă-ţi totuşi timp zilele astea şi treci pe la mine. i Şi închise. Melancolia din glas îi trecu şi în nemişcarea genelor, care uitaseră parcă să se mai închidă, şi pe chip lu-rnina i se stinse.

— Ce e cu Ştefan, zise Niki, ieşind din birou, a plecat ?

-— Da. Eu 1-am gonit, zise Luchi, 1-am jignit neintenţionat şi c în d m-am uitat pe geam din camera mea 1-am .văzut ieşind furios cu picptu' nainîe.

Deodată Luchi izbucni în hohote.

— Ai făcut o prostie, zise Niki, dacă păţeşte ceva ?

— Nu păţeşte, zise ea sigură pe credinţa ei.

• Şi avu în glas parcă o dorinţă ca el să păţească ceva. Şi s-ar fi putut chiar spune ca regreta că această dorinţă a ei nu se va împlini.

— Nu trebuia să-1 chemi, dacă aveai de gfnd să te .răz
buni pe el de ceva, mai zise Niki. E un băiat plin de cali
tăţi mari, ţin la el, mi-ar părea rău dacă i s-ar întîmpîa
ceva.

— Care sînt calităţile acelea mar; ? zise Luchi.

— Va ajunge un foarte mare ziarist. Are toate darurile...
Voinţă, talent şi rnai ales instincte bune, care îl călăuzesc
mai bine decît raţiunea, care la virsta lui nu e decît o
biată ispită.
i — A, da, zise ea... Instincte bune... Tocmai instinctele 'astea o să-1 ajute să ajungă acasă fără să se atingă nimeni 'de el. Tocmai asta voiam să-ţi spun, dar nu-mi venea în minte cuvîntul *instincte,* mai spuse ea, de astă dată apăsînd gu ironie pe ultimul cuvînt.

Şi puse din nou mîna pe telefon.

— Alo, Adrian? zise ea apoi... Ia spune, tu cum îîai cu
instinctele ?

. — Stau destul de bine, răspunse ziaristul prompt, de la celălalt capăt al firului, şi începu să rîdă cu rîsul său .sincopat. De ce mă întrebi ?

— Poţi să vii pe la mine ?

•r; ' — Cum să nu !

j ;• .— Stai departe. Cu ce vii ?

•v — Cum cu ce ? *Per pedes aposiolorum...*

,;> — Şi de legionari nu ţi-e frică ?

— De cine ? ! De pretutindcnari ? ! Cum să nu, şi nu ştiu dacă o să ajung la tine, dar o să încerc...

— Şi cu ce o să-mi dovedeşti, dacă n-o să ajungi, că în realitate n-ai stat acasă ! ?

-— Prin faptul că ai asista ulterior la înmormîntarea mea. Luchi nu rîse, dar ascultă liniştită, îndepărtînd puţin receptorul de ureche, rîsul sacadat al celuilalt.

— Şi de ce le zici pretutincienari ? mai întreba ea. Asta ce mai e ?

— Ei îşi spun... Am citit în presa lor. Sufletul nostru, zice, pretutindenar...

— Explică-mi!

— Ce să-ţi explic ? Sufletul lor e pretutindeni, asta vrea să spună.

,,. •— ...ridicol, aproape că strigă ea.

*— Nu e ridicol cînd sînt morţi, spuse el.

't — Vezi, dacă vii încoace, să nu ilustrezi cu -propria *ta.* persoană propria-ţi gîndire.

— Ei şi ? zise el rîzînd iarăşi. Vorba lui Hamlet : Dacă e acum, nu mai c altă dată...

— Nu eşti tu la capătul unor atît de negre decepţii ca, nefericitul prinţ, ca să gîndeşti aşa, zise Luchi.

— Am sentimentul că acum aşi muri mai uşor, decîti mai tîrziu, fără să fiu decepţionat de ceva. Nu avem drep~j tul să ne alegem moartea cea mai uşoară ?

— B-a da, Adrian ! Vino, te aştept.

Două ore mai tîrziu el suna la uşa ei. îi deschise Niki. Arăta îmbujorat *şi* foarte încîntat de ceva care îi răscolise întreaga fiinţă.

— Luchi, zise el în hol, cu o expresie fericită, îmi faci o cafea ? Cu năut cît mai puţin ? ! Pretutindenarii vor deveni curînd niciundenari, le spuse el rămînînd în picioare şi izbucnind într-un rîs care nu se mai termina ; şi în timp ce se aşeza în fotoliu se zbuciuma mai departe în el de încîntare. Dinamica alianţelor şi a ruperii lor, continuă el, e o chestiune pe care pretutindenarii răsfăţaţi n-o cunosc, ei cred că fără a avea mijloace de- a cuceri puterea, cineva care o are se va speria de ei şi le-o va ceda. De ce să se sperie ? Mai ales cînd ştie ce soartă îl aşteaptă din partea lor dacă !e cedează ? Aşa au fost gîtuiţi Corneliu Zelinschi şi cei lalţi, crezînd că nimeni nu va avea curajul să se atingă de craniile lor de lemn. S-au atins ! Şi acuma se atinge generalul ! Am văzut cum trupele atacă sediul lor din strada Roma şi cum se trage cu tunul de-a lungul bule vardelor care duc spre Piaţa Victoriei… Luchi, zise el ehiar implorÎTid, adresîndu-se fetei cu alt glas, fără năut nu s-ar putea ?

— Nu, zise fata fără regret, a amestecat-o mama şi e bun amestecată ! Nimeni nu bea cafea fără năut...

— Eu beau ! zise tînărul ziarist cu aceeaşi poftă cu care ar fi vorbit un cunoscător de vinuri, despre vinuri. Ia vezi, poate găseşti într-o cutie...

Parcă era cerşetor ! Ar fi putut, Ia urma urmei, să bea acasă cîtă cafea ar fi vrut, cu sau fără alte ingrediente. Dar Adrian Popescu, deşi abia împlinise douăzeci şi cinci de ani, avea ticuri de zgîrcenie sordidă, ca şi cînd ar fi avut - şaptezeci, pe care nu i le cunoşteau decît prietenii apropiaţi, pentru ceilalţi, ca şi pentru Luchi, această trăsătură

de caracter pretimpurie părînd incredibilă. Luchi a rîs cînd Mihai i-a povestit odată tot soiul de istorii despre el, aşa cum rîdcm cînd cineva spune despre un prieten comun, din gelozie, lucruri neverosimile, spre a-1 discredita. Cum să crezi că un băiat atît de spiritual putea să vină la o în-tîlnire, la restaurant, fără bani în buzunar, chiar în ziua cînd îşi încasa leafa ? Tocmai de aceea, se putea sugera ideea că şi-a uitat portofelul acasă. Plăteau ceilalţi. Unii spuneau chiar că, cu chenzina în buzunar, se împrumuta chiar acolo, la casierie, de la alţii, cu mici sume pe care nu le mai restituia, spunînd : „cu banii ăştia e o chestie *l" şi* povestea ceva, foarte spiritual şi filosofic, din care rezulta caracterul precar al celor care acordă banilor o importanţă exagerată... Dar doctorul Spurcaciu nu putea fi tras pe sfoară de multe ori şi într-o zi zise ; „Uitaţi-vă că vine Adrian..."

Erau la bar la Athenee PaJace, seara, îi servea un negru insolent şi dispreţuitor care, românizîndu-se, îşi alesese numele de Petrică şi doctorul Spurcaciu avea deja în faţa lui un şniţel vienez auriu compus din trei bucăţi suficient de mari ca să ajungă la trei inşi. Niki, care era de faţă, mîncase acasă, venise să bea un filtru, Sebi, alt zgîrcit, dar de alt gen, mai decent, adică era zgîrcit cu alţii, nu cu sine, ceruse pentru el şi pentru Cora Petraşincu cîte o benedictină. „Să vedeţi ce-i fac eu acum lui Adrian", spusese doctorul Spurcaciu cu un aer preocupat. Ei, ce putea. să-i facă ? se mirase Niki. „O să vedeţi'', promisese medicul. Adrian venise, se aşezase pe scaun si cu aer de client care e aşteptat şi ale cărui gusturi sînt cunoscute îi spusese barmanului negru care într-adevăr îl cunoştea şi stătea drept şi ne-mişcat lîngă umărul lui : „Domnu Petrică, un tacîm... Şi apoi, cu farfuria în faţă şi furculiţa în aer, spre tava argintie, Mihai, îmi dai voie să iau si eu o bucată ? *l...*" Doctorul 1-a lăsat cîteva clipe cu furculiţa întinsă, apoi deodată,

ca un dulău care îşi apără porţia, a tras tava mai spre el continuînd să mănînce cu poftă, şi i-a răspuns: „Nu pot, că mi-e foame şi mie '."

• Era pe deasupra mofturos şi pretenţios cînd venea în vizite, cu toate că nimeni nu era obligat să ţină seama dt aceste rîzgîieli şi izmeneli, că să fie cafeaua fără năut. cîncl cafea ncamestecată nu se găsea decît la preţuri, desigur, duble. Luchi avea din amîndouă, dar îi servi una cu năut, spunîndu-i că e naturală...

— Niciodată n-am putut să fac mai mult de o sută de metri pe jos fără să încep să visez, începu el sorbind din ceaşcă pe deplin mulţumit de gustul şi caimacul cafelei şî lăsînd ţigarea să-i ardă înainte pe scrumieră ca un adevă-

• rât turc. care fumează dintr-o drăcovenie lungă de un metru. Ce să fac eu, m-am întrebat, pe o distanţă atît de lungă, dacă la mijlocul drumului, n-o să mai pot visa ? Fiindcă aproape ca în somn, fără să-mi dau seama, cînd

; visurile mele se rup, automat mă îndrept spre un tramvai, spre un taxi sau spre un autobuz. La rigoare iau şi o trăsură. Mişcarea mecanică ţine loc mişcării imaginaţiei mele care se retrage în mod misterios...

Luchi se cuibări în fotoliu fascinată. Niki îşi aprinse şî el un trabuc. Totdeauna, cu astfel de lovituri de gong, îşi făcea apariţia Adrian în intimitate,dacă nu avea în faţă un adversar. Necunoscuţii şi cei pe care îi simţea că nu tir la el îl inhibau atît de mult încît devenea o victimă uşoară pentru oricine. „Pentru că e un păcătos şi un seducător, protestase doctorul Spurcaciu cînd i se explicase că Adriai; avea un farmec neîntîlnit al spiritului cînd nu sînt străini de faţă. îi e frică să nu-i fie scoasă la iveală gîndirea paralela care la el se formează spontan şi poate fi surprinsă cu uşurinţă de oricine nu se lasă sau nu e deloc vrăjit de inteligenţa lui, atîta cît e ! în timp ce se confesează şi ai zice

. ca e sincer, îşi prepară o rezervă mintală pe baza căreia aî

putea a doua zi să se confeseze altuia exact în sens contrariu, şi tot sincer", mai spusese doctorul impasibil, ca în faţa unui fenomen ştiinţific nu prea interesant, pe care doar naivii nu-1 sesizează, deşi unul dm naivii aceştia fusese şi el, cînd crezuse, iuîndu-se numai după spusele lui, că între **el** şi Luchi e o dragoste veche.

— Ce-o să fac, mi-am spus, dacă în mod curios, părăsit de visurile mele, n-o sa mai pot merge ? continuă Adrian. Dacă această gîndire mi-ar. fi apărut cînd Luchi mi-a cerut să viu s-o văd, i-asi fi răspuns că distanţa mi-e necunoscuta, fiindcă mi-era, deşi mi s-a întîmplat să străbat prin cartierul meu una dublă, dar. cum am spus, asigurată de tramvaiul din apropiere, care oricmd mă putea duce mai departe spre direcţia întreruptă de imaginaţia mea: la o întîlnire cu un prieten pe care îl luam, neanunţat, prin surprindere... Mă fascina şi pe mine să-î văd deschizînd uşa şi ridicînd braţele în sus : ce e asta, trăim într-o lume civilizată, avem telefoane, nu totdeauna poţi sa primeşti la tine, neavertizat, chiar pe cel mai bun prieten. Parcă pe mine mă interesa ce putea sau nu omul pe care îl sileam să-mi deschidă ? Prezenţa mea era mai importantă decît ceea ce făcea el atunci, sau dorea sa facă în minutele următoare. Şi asta nu pentru că eu mă credeam superior lui, ci pentru că eu veneam la el împins de un sentiment real şi intens, în timp ce al lui era în mod sigur convenţional sau aranjat dinainte. Nu neg aranjamentele, dar nici nu accept ca ele să alunge ceea ce e spontan... Luchi a vrut să mă vadă, aveam de lucru în clipa aceea, mă simţeam bine acasă, dar am tresărit... Fiindcă eu nu iau numai pe alţii prin surprindere, dar mă las eu însumi luat cînd cineva are o trăire mai puternică decît a mea. M-am îmbrăcat şi am plecat... D sută de metri am fost mulţumit că, deşi afară e frig, eu sînt maimuţa care a inventat tunsul oilor şi războiul de

ţesut, precum argăsirea pielei de vită si în

felul acesta încotoşmănaţi în paltoane şi încălţaţi cu bocanci, cu căciulă pe cap, schimbăm ce e râu în bine, fiindcă iarna, un anotimp neliniştitor prin ameninţarea cu îngheţul, a făcut din noi oameni puternici şi învingători, construind sobe şi calorifere. Noi avem sobe cu lemne. Nu mă ocup eu, se ocupă mama... Odată mi-a spus : „Adriane, pune şi tu mîna pe topor şi taie nişte lemne, mă ajuţi şi, eşti bărbat, te mai înzdrăveneşti şi tu". Aici avea dreptate. Mama e o femeie zdravănă, doctorul Popescu, soţul şi tatăl meu legitim „cît a trăit, n-a dus grijă de niciunde", cum s-ar exprima un mare nuvelist român din secolul trecut dar moartea lui pretimpurie a zdruncinat-o foarte tare pe mama fiindcă acel bărbat care nu ducea grijă de niciunde trebuia să fie prezent pentru ca mama să se simtă zdravănă. Existenţa mea, care i-am luat, ca bărbat în casă, locul, trebuia dovedită, cu alte cuvinte să devin cineva, dacă nu medic ca tata, atunci altceva, care să mă pună în situaţia ca o clată la cincisprezece zile să viu acasă, sa scot toată chenzina din buzunar, să i-o dau şi să nu-i mai cer pe urma nici un leu îndărăt pînă la cea următoare. Foarte greu i Ai nişte prieteni CB care te întîlneşti la un bar. Cu ce plăteşti ? Dar m-am ţinut de principiul moştenit de la tata si care ilustrează şi forţa masculului care se duce în pădure şi aduce animalul vînat pe gît, dar şi unele rămăşiţe de pe vremea matriarhatului, cînd mama era stăpînă în casă. Pentru mine, ori mă pui să ridic un munte cu braţele, ori să-i cer mamei un ban după ce i-am dat toată chenzina e tot una, la fel de greu, dacă nu imposibil. Şi cum spuneam în paranteză, mă îndeamnă marna să fiu bărbat şi în chestiunea tăierii lemnelor... O abatere, o fi fost obosită, sau şi-o fi spus că nu strica să ştiu să tai şi lemne, la un caz că aşi rămîne fără ea. Şi m-am dus în pimniţă, aşa spunea ea, pimniţă în loc de pivniţă, am pus mîna pre secure şi am început să sparg lemne (nu să tai, cum mi-a

spus mama, asta e o operaţiune prealabilă care se petrece în pădure), întîi m-au trecut sudori reci de la primele mişcări. Nu ştiu de ce, n-aveam nevoie de ele. Pe urmă am început să gîfîi. Nici gîfîitul ăsta nu 1-am priceput, era Ia fel de străin de mine ca şi transpiraţia de gheaţă. Pe urmă mi s-a făcut cald. Mi-am scos haina şi dă-i înainte. Cît să fi durat ? Vreun ceas. Deodată securea din mîinile mele a nimerit complet aiurea şi în mod inexplicabil a trecut cu muchia ci ascuţită la un centimetru de fluierele picioarelor mele. Am aruncat-o şi atunci mi-am dat seama că îmi tremură într-un mod foarte independent şi mîinile. Am urcat sus şi i-am spus mamei că are lemne jos sparte... Şi m-am întins în pat fiindcă îmi venea să mor. La fel simte că moare un negru african dacă îi explici ce înseamnă cifrele şi îl întrebi cît face doi şi cu doi : îl trec sudorile şi începe să tremure. Iată deci cum unii din noi, prin intelect, adică prin dezvoltarea lui unilaterală, ajung fraţi de cruce cu antropofagii... Declanşarea gîndirii mele imaginative foarte intense în prima sută de metri de mers şi asta e ceva exagerat, ca şi oprirea, care mă lasă parcă străin în faţa unei lumi ostile şi indiferente, în timp ce eu simt nevoia de dragoste şi apropiere umană... Ca de obicei, după o sută de metri de mers, deodată gîndul meu prinse aripi şi îşi luă zborul... Acrul era rece, eu mă simţeam bine, sentimentul care mă lega de voi pasionant... Visurile mele încep totdeauna de la ideea, sau mai bine zis izvorăsc din sentimentul de beţie că n-am decît douăzeci şi cinci de ani şi că totul este pentru mine posibil şi nimic tabu... Fireşte, nu chiar totul... Nu pot, asemeni lui Tarzan, să umblu prin copaci şi să zbor din creangă în creangă, spre admiraţia unei englezoaice de care ar urma să mă îndrăgostesc... Lemnele tăiate mamei îndepărtau de mine acest gen de vise, odată am dorit foarte tare să sugrum un individ care vindea covrigi calzi înşiraţi pe un băţ şi care a început să urle la mine să-i plătesc co-

^-ÎRgS

1P2*51*I
3P**tSZ-
-aSA.

vrigul din care tocmai muşcam cu poftă, deşi tocmai i-1 plătisem. Nu m-a apărat nimeni, eram mic, şaişpe ani, şi a trebuit să mă supun, fiindcă zdrahonul, rînjind, mă ţinea cu o mînă de guler şi mă strîngea să mă sufoce. Nici un imbecil civilizat care văzuse scena n-a sărit să mă apere. Pe-ăsta 1-aşi fi omorît cu mîinile mele şi niciodată de-atunci n-am 'putut privi scena cu superioritate şi dispreţ. Dar nu din pricină că individul era vinovat, ci pentru că prin el, deşi gestul lui fusese meschin, avusesem revelaţia brutei laşe, care atacă pe unul mai slab, fiindcă eram şi sînt şi acum convins că el ştia (rînjetul lui sardonic era o dovadă) că îi plătisem o data. Ei bine, să mai plătesc o dată ! Se potrivea ca la acea oră să port şi doliu după tată, eram adică un orfan... Recunosc că clacă aşi fi avut portofelul plin de bani poate că... dar nu, aici nu era vorba de bani... E umilitor să te supui în faţa celui mai tare. Toată fiinţa ta se revoltă. Dorinţa de a-1 ucide e singura care te răcoreşte. E şi asta o revelaţie, că poţi ucide, practic, pentru nimic. Da, dar nimicul ăla... înlăuntru, în forul nostru interior, acolo e dezastrul...

— Ai spus că e umilitor să te supui în faţa celui maî tare, îl întrerupse Luchi. Tu, ele pildă, în faţa a ce te-ai supune ? Adrian tăcu.

— în timpuri normale mă supun în faţa legilor, pînă nu mă cleci d să le schimb, zise el apoi.

Se lăsă o tăcere. Să schimbi legile, iată o gîndire uluitoare. Cum ai putea face asta, cînd tu eşti prins în mecanismul celor existente şi nu eşti nici şef al unui partid şî nici membru al unuia care ar proclama schimbarea legilor ? Adrian nu mai spunea nimic şi astfel misterul vieţii lui creştea. Nu se dezvăluia. Nu spunea tot ce gîndea şi făcea.

— Legile scrise sau nescrise ? Că slin şi legi nescrise,

tresări în cele din urmă Luchi.

Avea şi ea gîndul ei.

— A amîndorura, răspunse Adrian fără şovăire şî fiindcă Luchi avea aerul că nu se gîndeşte la ceva, continuă: Din fericire pentru mine astfel de înjosiri nu s-au repetat *şi* dacă s-ar mai repeta aşi reacţiona la ele normal, fiindcă între timp am căpătat faţă de brutele laşe distanţa şi dispreţul necesar. Odată eram cu o fată la braţ, era seara tîrziu, veneam de la restaurant şi traversam Calea Victoriei la Athenee Palace, cînd dintr-o ceată de găligani eleganţi care ieşiseră probabil la vînatoare, şi care staţionau pe trotuar, siguri pe ei (erau vreo cinci), aud unul rînjind : „ei, cum a fost, mă, bine ?" Vroia să spună că el ştie unde ara fost cu fata şi ce i-am făcut şi hă, hă, hă... Am intrat între eî şi 1-am pălmuit imediat pe cel care hâhăise. Pe urmă am început să-i înjur şi pe ceilalţi de mamă, dacă, le-am spus, nici în centrul Bucurcştiului un om nu se poate plimba liniştit la braţ cu nevasta. „Fir-aţi ai dracului de golani cu ştaif, le-am spus. Impotenţilor ! Nu sîntcţi capabili să cuceriţi o femeie de unul singur şi vă adunaţi în grupuri şi vă legaţi de femeile altora. Vă dau pe mîna poliţiei." Era colosal sa mă fi văzut curn mă răţoiam la ei şi îi înjuram. M-arn îndepărtat fără să fiu jenat de nici unul, vreau adică să spun că scena cu covrigarul era depăşită. Fata rîdea. „Eşti nebun ! mi-a spus, puteau să te bată." „Depinde, i-am răspuns. Există secrete pe care dacă Ie pui în practică fără şovăire poţi sconta în mod sigur pe o anumită reacţie, sau lipsă da reacţie, care te face să domini fără riscuri tot felul de situaţii grele în care eşti *pus.*" Fii stăpîn pe tine însuţi şi vei stăpîni lumea, a spus Dostoievski, avînd perfectă dreptate, nu atîî că vei stăpîni neapărat întreaga lume, ci oricum, lumea ta proprie, în care trăieşti şi din care va trebui să-ţi smulgi fericirea, prietenul devotat şi femeia iubită. De unde ne vine sentimentul de fericire, dacă nu din convingerea că stăpî-

r.im lumea, fără să fim neapărat nişte dictatori care au pus chiar mîna pe puterea fizică ? Dacă ţi-ai cucerit maximum ele posibilităţi de a face ce vrei, cu alte cuvinte, de a ny avea dorinţi pe care să nu le poţi împlini, {ara să fii însă asemeni notarului din satul cutare, care la un pahar de ţuică spune unui amic care îl ascultă incredul, că nu vrea să fie ministru, fiindcă e greu să fii ministru, ai tot felul de obligaţii, atunci poţi să-ţi spui că eşti mai liber decît un tiran care are în mînă toată puterea fizică, dar doarme cu coşmaruri să nu fie asasinat. Cu cît urci mai sus, cu atît aerul se rarefiază, viaţa devine abstractă. Aici, deliciile notarului, care se pileşte paşnic, bucurîndu-)se inconştient de contopirea sa cu apusul soarelui, sînt pierdute pentra totdeauna. Totul e să visezi lucruri care par imposibile, dai care se pot împlini. După moartea tatei visam, cînd mă plimbam singur pe străzi, cum să încep să cîştig bani, ceea ce la vîrsta aceea mi se părea imposibil, şi să mă duc pe urmă acasă cu un aer firesc, să-i scot din buzunar şi să-i dau mamei. Adică ea să nu ştie, bineînţeles, că am început să cîştig bani, ci să mă creadă mai departe student şi să-şi numere în cojntinoiare cincizeci <l/e banii ei rezultaţi din drămuirea pensiei. Acest vis s-a împlinit în ziua cînd ani încasat prima sumă pentru un articol polemic, publicat în „Universul literar", care plăcuse mult directorului revistei. I-am arătat întîi mamei revista, pe urmă i-am dat banii, să nu creadă că i-am cîştigat cine ştie în ce mod. Reacţia ei a fost cea din visul meu şi m-a făcut fericit, deşi visam de mult scena, şi ar fi trebuit să se fi tocit : bucurie pe chipul ei încă tînăr, nedumerire, convingere că are un băiat care se va descurca în viaţă, deşi nu poate tăia lemne... A spus chiar şi cuvintele pe care eu mi le spusesem din partea ei atîţia ani : „Şi nu-ţi păstrezi şi tu o sută de lei pentru tine. să te duci cu o colegă la cofetărie ?'[c] Şi răspunsul meu : „Nu, mamă, eu n-am. nevoie de bani |[K] Cum m-a îngrijit pe

urmă î Cum gătea i Cum îmi spăla şi calcă ! Astea erau în plus, surprize, nu le visasem,.. Am dat acest exemplu nu ca să arăt că Freud are dreptate cu complexul său ocdipian, dimpotrivă, obsesia mea e tatăl şi nu mama, şi tatăl în sensul bun, nu că aşi fi vrut să-1 dobor, cum am auzit că circulă ideea asta prin societăţile occidentale, cu taţi opresivi care trebuiesc ucişi ca să te eliberezi de complexul patern, din contra, vroiam să semăn cu el, să produc aceeaşi impresie asupra altora cum producea el asupra mea, aceeaşi admiraţie cînd, formulînd cu dispreţ idei despre puternicii zilei, ie prorocea finalul destinului lor, care n-a întîrziat să se adeverească, sugerîndu-mi mic, prin ani, în ce constă adevărata putere şi libertate a omului... Rămîne un secret al meu la ce am visat azi, plecînd de-acasă... în orice caz e un vis care se repetă cu noi variante, un vis recent şi inepuizabil... Nu credeam însă că mă va părăsi cîncl am plecat de-acasă. Credeam că mă voi poticni cu el în pragul tai Luchi cîncl voi suna să-mi deschidă şi va trebui sa-1 întrerup eu. Din Vatra Luminoasă şi pînă în Piaţa Brătianu nici nu mi-am dat seama cum am mers... Aici însă m-am trezit deodată că sînt departe de casă, că mi-e frig şi că dacă aşi vrea să mă întorc aşi putea să îngheţ pe drum şi să mor fiindcă nimeni nu mă putea lua şi duce în spinare... Ţinta spre care mă îndreptam era departe, cum să ajung ia ea ? Omul golit de visele sale e o biată creatură la în-demîna fiarelor care au acelaşi chip cu al său, mi-am spus cînd un grup de legionari mi-a tăiat drumul în faţa blocului A.ro. Actele, zice. Şi spionul cui sînt ? Al jidanilor sau al englezilor r „Sînt ziarist român, le-am răspuns, şi locuitor al oraşului meu. Dumneata, cu căciula îndoită, ce cauţi aici, nu eşti din Bucureşti, cum îţi permiţi să-mi spui mie, acasă la mine, ca sînt spion ':" Mi-au înapoiat actele fără să-mi răspundă, mi-au dat drumul. Frigul mi-a trecut şi pînă în apropierea Pieţei Victoriei am mers cu o plăcere nouă, aceea

de a merge fără să f e gfndeşti la, nimic şi fără sa te urci în ceva ca să te duca acolo nade doreşti. Ceva nou pentru mine, fascinant. Aici m-ara amestecat fără ezitare printre grupurile de legionari care pîndeau Piaţa Victoriei şi clădirea Consiliului de Miniştri. Pretutindenarii erau veseli şi siguri de reuşita. Nu m-a întrebat nimeni nimic şi am stat printre ei cam o jumătate de oră. La distanţă se vedeau tunurile militarilor păzind intrarea în piaţa şi cuiburi de mitraliere pe acoperişuri. „Şi dacă trag ?" h spun eu unui pretutindenar care n-avea căciulă îndoită, un fel de şef. „He, he ! face ăsta. Legionarii nu se tem de moarte l"' „Da, bine, zic, dar eliminarea adversarului prin moarte, chiar daca lui nu-i e frică de ea, ramîne un tapt la care trebuia să te gîndeşti." ..Avem, zice, şefii noştri, care se gîndesc şi care la ora actuală i-au şi înlăturat pe general. Avem oamenii noştri în armată !" „Şi tunurile astea care se vad ?"• zic. ,,Ya veni ordinul să fie retrase, n-ai nici o grijă, zice ăsta. Eşti legionar *Y'* „Nu, sînt ziarist în misiune, să iau parte la evenimente.'" ..De partea cui ?" zice. „A ziarului, zic. «Universul» e un ziar care vă simpatizează. Stelian Popescu, patronul, era prieten cu Cornelia Codreanu/' Tăcea, habar n-avea el de Codreanu îa ora aceea, avea alţi şefi noi si în viaţă, al căror ordin îl executa. Şi atunci am simţit pentru prima oară că plăcerea acţiunii în viaţa reală dă o beţie la fel de mare ca şi visul : pur şi simplu am părăsit coloanele de legionari şi am îuaî-o hotarît spre tunuri. Aşteptam să se tragă asupra mea din ambele părţi, ceea ce s-a şi întîmplat, dar numai dinspre cei pe care îi lăsam în urmă. Nici n-am grăbit pasul, nici n-am fugit, şi nici nu m-a nimerit vreun glonţ, deşi le auzeam destul de aproape pe lîngă urechi, şuierînd... Un ofiţer a sărit de îa un tun : „Cine sînteţi ? strigă la mine. Aveţi vreo misiune ?" „Da, l-am răspuns, sa vad ce se întîmplă şi să povestesc publi-i : sînt ziarist". „Actele, zice. Apoi, după ce se convinse

că era adevărat ce-i spusesem : sînteţi ziarist, dar nicăieri nu scrie că nu sînteţi legionar !" „N-am pistol !" zic. Mă pipăie de sus pînă jos. „E periculos, zice, pentru dumneavoastră, să vă faceţi acum meseria. Avem ordin, chiar acum 1-am primit, să începem represiunea." „Să trageţi în ei ?" zic. „Dacă nu se împrăştie, da ! zice. Veniţi cu rnine." Mă duce la baterie şi îl aud, spre uluirea mea, că începe să le explice tunarilor ceva. Ei dădeau din cap. Şi apoi : „Asupra coloanelor de manifestanţi, ochiţi, foc". Una, două, trei secunde şi deodată, implacabile, tunurile scuipară literalmente flăcări. Urlete bestiale se auziră din cealaltă tabără, cînd tăcerea se aşternu în urma salvei... „Ochiţi, foc!" strigă iar ofiţerul. Bulevardul Lascăr Catargiu, pe unde venisem eu, se goli de legionari fără ca aceştia să părăsească însă poziţiile, se dădură doar la o parte, intrară prin curţi, se îngrămădiră pe sub zidurile caselor. Atunci începură să toace, din toate părţile, mitralierele. Curios însă, nu vedeam nici un mort nicăieri, în schimb, un artilerist căzu ucis lîngă tunul său, atins de un glonţ care venise, bineînţeles dinspre legionari, . tras pesemne dintr-o puşcă cu bătaie lungă, nu dintr-un pistol. „Foc în plin, ghiulele adevărate", strigă atunci ofiţerul scos din sărite, de unde înţelesei că pînă atunci se .-. trăsese cu muniţie de manevră. Mitralierele primiră şi ele ordinul să bage benzi adevărate şi să tragă în plin. începură să cadă ici colo, seceraţi, legionarii şi în cîteva minute ei goliră toate bulevardele şi şoselele care dădeau în Piaţa Victoriei. „Iată, domnule ziarist, îmi spuse ofiţerul, cum aceşti laşi, deşi noi n-am vrut să tragem în ei să-i omorîm, ei au tras în noi. Aveţi ce scrie." „Da, zic, am văzut cu ochii mei." I-am întins mîna, el s-a recomandat, sublocotenentul cutare şi am plecat... Nu mai m-a oprit nimeni, dar am văzut trupe, plutoane înarmate pornind spre strada Romei. Am vrut să mă apropii şi atunci mi s-a interzis să

trec. Vedeam însă de la distanţă cum erau atacate primele case clin -preajma sediului legionar, de unde pretutindenani trăgeau asupra militarilor. Soldaţii aruncau atunci cu grenade şi o tăcere elocventă, însoţită de fum şi flăcări, se aştcrnca peste casa de unde armata era întîmpinată cu gloanţe. M-am apropiat de un ofiţer cu care am repetat acelaşi dialog ca şi cu artileristul. Era pe punctul să-mi spună că nu mă va împiedica să-1 urmez, cînd sosi un curier : „Domnule căpitan, spuse el, ordin din partea domnului gencral-şef : întrerupeţi atacul spre a evita să fie omorîţi soldaţii în condiţiile asaltului pe întuneric. Mîine dimineaţă reluaţi atacul şi lichidaţi sediul legionar." Şi îi înmînă ordinul scris, pe care ofiţerul îl citi cu o lanternă. Trimise un curier să anunţe încetarea atacului. Iar eu am plecat şi am ajuns aici în zece minute. Totul e acuma decis, mai spuse tînărul ziarist sorbind cafeaua răcită, mîinc dimineaţă, Niki, cred că poţi să te duci şi să-ţi iai în primire secretariatul *Zilei.* Poate nu chiar dimineaţa, dar după masa în mod sigur. Prctutindenarii au pierdut partida.

Niki îşi frecă palmele cu un gest nestăpînit de satisfacţie. Adrian ridică spre fată ceaşca goală de cafea şi spuse cu un glas excedat :

— Ştiu, zise el, că te agasez, dar...

— Nu, de ce, răspunse fata. Niki, să-ţi fac şi ţie una ?

— Fă-mi şi mie, zise Niki. Cred ca în noaptea asta n-o să pot dormi de nerăbdare. Adrian, tu nu te mai poţi în toarce acasă, dormi cu mine, mai stăiri de vorbă. Formi dabil ! exclamă Niki, va sa zică generalul s-a decis în sfîrşit să alunge de la putere organizaţia politică cea mai agre sivă din istoria României modeme şi pe care în mod sigur contau germanii şi la rîndul lor legionarii se bizuiau pe ei.

Ce s-o fi întîmplat ?

Adrian dădu din umeri.

— Cred că n-o să murim, zise el, pînă nu aflăm, fie chiar şi în felul în care ne-au ameninţat legionarii : avem nevoie, au zis ei, de zece mii de capete. Cînd am auzit prima oară chestia asta, hm, mi-am frecat ceafa, am simţit că, pardon, capul meu nu mai stă aşa de bine la locul lui.

— Da, zise Niki, zece mii de bilete cîştigătoare nu e o glumă. Şi eu mi-am simţit niţel capul dezgărdinat, cînd am aflat prima oară de intenţia asta a lor...

— întrebarea e acum pînă unde va merge generalul cu represiunea, îi va urmări doar pe actualii şefi care s-au ridicat contra lui şi va păstra *Legiunea,* pe care o va modela clupă gustul lui şi o va domina, sau va lichida definitiv *Garda de fier* şi va guverna ca dictator militar ?

— La întrebarea asta, zise Niki, o să aflam răspunsul cel mai tîrziu poimîine. Fiindcă, probabil, la ora asta decizia e luată, am impresia că generalul a şo.văit tocmai pentru că nu-şi dădea bine seama pînă unde să meargă, odată hotă-rîndu-se să rupă cu ei : de tot, cu toţi, nu numai cu actuala conducere ? Dacă n-am fi înclinaţi să luăm dorinţele noastre drept realităţi, aşi zice că experienţa conducerii legionare 1-a pătat pe general şi ca să se spele în faţa opiniei publice, va lichida definitiv *Garda de fier.* Dar putem şti ce surprize ne aşteaptă ?

XIII

Luchi intră nu numai cu un ibric marş plin cu cafea fierbinte, ei aduse pe o tavă şi sandviciuri cu jambon şi o sticlă cu vin, pe care Niki o şi desfăcu şi turnă în pahare, începură să mănîiice înfometaţi şi băură din vinul ţărănesc, rairas de la Revelion, golind sticla imediat, Ludai mai aduse

23»-

una care fu de asemenea repede băuta şi gazda, tînăra fata, fie că se gîndea la ceva şi nu observase să mai aducă alta, fie că nu mai vroia să aducă, puse mina pe ibric, turnă în eeşti şi rămase la locul ei în fotoliu.

— Cu cele scrise există teama de judecător şi de închi
soare, clar ce faci cu legile nescrise ? ! se miră ea. Ce pedeapsă
se dă celui care încalcă o lege nescrisă ? De pilda cel mal
nesuferit individ e mincinosul. El ştie bine că minte şi totuşi te
minte în faţă cu o neruşinare de îţi vine sa-I iei la palme,,. Ei,
bine, îţi vine să-1 iei, dar nu-1 iei, asta e !

— Minciuna poate fi şi ea un delict, cînd mincinosul se
află sus pe scara ierarhiei sociale. Chiar un delict penal, zise
Adrian. Dar tu vorbeşti de minciună ca delict moral, în lupîa
noastră pentru atingerea unui scop.

Luchi nu confirmă şi chiar se feri. Ai fi zis că terenul era mai alunecos pentru ea decît pentru el, ca şi cînd ea şi-ar fi montat intriga aceea care o împiedicase să se mărite şi nu Adrian.

— Eu ştiu, zise ea cu patimă neaşteptată, că adevărul
nu e scos totdeauna la iveală de un gest virtuos...

Şi se poticni. Scutură din cap ca şi cînd ar fi vrut sa alunge o ameţeală... Continuă : •

— De-aia te-am chemat, să discut
chestia asta cu tine,..
Cum e cu putinţă ?! Şi ce să faci cu un asemenea adevăr,
scos la iveală într-un asemenea mod ?

•—• Te supui, zise Adrian, adevărul e adevăr, nu poţi trece peste el. Sînt momente cînd nu poate fi scos la iveală decis cu mijloace inadecvate din punct de vedere moral, dar eficiente. Poate singurele în clipa aceea...

Aveau asupra ei, aceste descoperiri, o putere de şoc aîît de mare încît fiecare cuvînt pe care îl pronunţa era parcă expresia unei uluiri care nu se limpezea ? Intuind poate că Ia mijloc trebuie să fie ceva care se petrecuse între ei doi. şi

care nu era numit, ÎSliki, discret, stătea întins în fotoliu şî din cînd în cînd se apleca, lua chibritul şi îşi aprindea în tăcere trabucul deja aprins.

— Şi de tmde sîntem noi sigurî, reluă fata, că am scos
la Iveală un adevăr şi din contră, ca n-am exploatat creduli
tatea altora şi chiar prostia ? Sînî la fel de uluită ca şi la
zece ani cfnd în clasă un băiat ne-a spus cum doi călători
s-au oprit într-o piaţă să cumpere o găină, care costa douăzeci
de]eî şî cum au scos banii şi au pîatit-o şi atunci negustorul
le-a zis : „mă, oameni buni, voi nu v-aţi tocmit, găina costă
de fapt cincisprezece Iei, na-vă cinci lei înapoi". Călătorii au
'luat banii şi unul, atunci, zise : ,,mă Ilie, bem şi cîte-o bere ?[fc] „Beai/"" Au băut şi au plătit trei lei, au băgat fiecare cîte un leu în buzunar şi au plecat. Pe drum, „Ba Gheorghe, zise Hlie, găina asta ne-a costat pe fiecare cîte nouă lei (din moment ce avem fiecare ci'te-un leu în buzunar), de două ori noua fac optsprezece, trei lei berea, douăzeci şi unu. Noi am scos douăzeci, de unde dracu a ieşit leul ăsta ? !..." De unde ştiu eu ca adevărul tău nu seamănă cu leul ăsta în plus, care are doar aparenţele de adevăr, cînd în fond e rezultatul unui calcul fals ? M-ai uluit, ăsta e adevărul, şi sînt încă uluită, dar dacă ţii la mine eşti obligat să-mi spui adevărul adevărat şi nu pe cel stors prin exploatarea naivităţii şi neghiobiei...

— N-am vrut sa *storc* nici un adevăr în afară de cel care
a ieşit ia iveală : ăla e. altul n-am ! zise Adrian parcă cu
ffîfhnire.

—. Care ?

— I-ai spus singură pe nume ; e naivitatea şi neghiobia.
Naivitatea nu e ceva râu, dar dublată de neghiobie, se poten
ţează reciproc şi fac sa apară adîncimea sentimentului. \Te
rog sa mă ;erţj, nu e obligatoriu ca un om naiv şi neghiob din
ilire să nu aibă sentimente adînci. Dacă neghiobia domină sen-
(iimemeje, ei, asta *z* grsv. Această revelaţie pune în umbră,

dacă nu scoate chiar din discuţie procedeul folosit, care -2 doar expresia cazului de forţă majoră luat în totalitatea lui.

— Nu văd, zise Luchi, cazul de forţă majoră. Admit, deşi n-ar trebui să, admit, mă revolt cînd mă gîndesc că trebuie sa admitem ca în caz ele forţă majoră să folosim un anumit procedeu. Dar **ce** se întîmplă cînd forţa majoră nu apare cu claritate ? Sau nu apare deloc ?

— Uite, Luchi, zise Adrian, forţa majoră apare în cazul în care nu mai există nici un alt mijloc de a determina un anumit lucru să se producă. Adică ştim cu certitudine că de pe acoperişul acela o să cadă curînd o cărămidă într-un loc de trecere, o vedem cum se desprinde, nu ne repezim în clipa aceea şi pur şi simplu îmbrîncim pe cei care n-o văd şi-i dăm astfel la o parte ? îmbrînceala asta e neplăcută, clar era mai plăcut să-ţi cada cărămida în cap ?

Aici ar fi trebuit ca ea să dea cărţile pe faţă şi să-i spună că această comparaţie era nepotrivită cu ceea ce făcuse el. Dar iarăşi era adevărat că el i-ar li putut răspunde că nu întorci o fată din drumul măritişului cu declaraţii de dragoste, oricît ar fi eîe de patetice. Fiindcă unica armă nobilă de care putea dispune Adrian în acele zile tocmai asta era (în orice caz îi reproşa în gînd ele ce n-o folosise) : declaraţia sinceră ele dragoste.

Poziţie şubredă : i-o făcuse ulterior, după ce o fermecase săptămîni în şir cu prietenia lui şi ea îl respinsese. De ce îl respinsese ? Prietenia precede dragostea, apoi o îmbogăţeşte. Nu trebuia să-1 respingă, oricum, poz'ţia ei putea părea nu numai şubredă ci şi vinovată, prin faptul că nu-şi stăpînise repulsia cînd el îi declarase că o iubeşte.

— Nu, Adrian, eu continui să ramîn uluită... La ce bun ea un om se dovedeşte capabil de cel mai frumos gest, dar şi de cel mai urît ?

Aici el ar fi trebuit să-1 imite pe Ştefan şi să se ridice gi să plece. Pentru că, ele ce îl chemase ? Ca să-i spună ea

singură că, *la ce bun ?* Dar Adrian rra schiţa nici un gest. El era înarmat cu puterea gîndirii, care o fascina pe fată.

— Nimic mare nu se face fără riscuri, răspunse el. Alţii
ucid ca să fie fericiţi. Eu, ce-am făcut ?

într-adevăr, ce făcuse ? Ea avu o expresie ca şi cînd s-ar fi rătăcit între mai multe uşi deschise care o. loveau. Parcă nu mai putea vorbi.

•— Şi pe urmă nu e mai bine să simplificăm ? zise el în şoaptă, în timp ce ea, ascultîndu-1 mai înainte, nu observase că Niki nu mai era în fotoliul lui, se dusese pe undeva prin bucătărie. Te iubeam şi vedeam cum te îndrepţi cu paşi siguri spre altar să-ţi pună părintele pirostriile. Cum să te împiedic ?

Ea sări în sus şi văzînd că Niki nu mai era acolo, îi răspunse cu o voce pătimaşă :

•— Mă iubeai, mă iubeai, dar iubirea au trebuie pătată ! Şi atunci ? îl întrebă ea cu frumoşii ei ochi strălucind de viaţă, cum să trăim săvîrşind tot felul de ticăloşii, spune-rni, Adrian...

— Cine zice că trebuie să le săvîrşeşti *:]* se miră el.

— Tu ai spus !

— Nu, şi viaţa pe care putem să ne-o construim se poate
baza pe sinceritate. Ce-am făcut eu reprobabil ? I-am spus
pretendentului tău că te iubesc. Asta era adevărat. Mîrşav **ai**
fi fost dacă spuneam o minciună.

— Dacă aşi şti că niciodată nu vei mai amesteca adevărul
cu minciuna...

Şi era întîia oară cînd nu numai cuvintele propiiu-zise, dar şi glasul ei avea pentru el o promisiune în care putea crede şi spera, ca s-o poată cuceri. Ea se ridică în picioare ca o prinţesă, în timp ce el sări şi îi luă rnîna să i-o sărute.

— Acuma eu trebuie să mă duc ! La revedere!
Noapte buna.

Şi urcă în camera ei. Se dezbrăcă, se culcă şi stinse lumina cu regretul că Mihai fusese atît de laş şi nu venise. Dar părea îi părea bine că el avusese curajul acestei laşităţi, ar fi putuî s-o păţească şi i-ar fi părut atît de rău că niciodată nu şi-ai fi iertat că din pricina ei el ar fi murit... Adrian, ca şi Ştefan, era mai bine înarmat, în timp ce Mihai e atît ele prost, săracul, că a putut să se supere pe ea şi să-i trimită scrisoarea aceea, fără să se întrebe dacă n-ar fi fost mai bine, înainte ele a se fi aşezat să i-o scris, să-i dea un telefon şi să verifice : Luchi, e adevărat că...

Luchi adormi şi visă că era vară. Oraşul strălucea sub razele soarelui, în timp ce tramvaiele, parcă adormite, abia plecau de prin staţii ; iar ziua n-avea sfîrşit. Pe urmă se făcea că era la ştrand şi se repezea în apă cu capul înainte... Se făcea apoi că în altă zi, clar într-una mult mai frumoasă, de început de vară, cînd primăvara n-a plecat de tot şi cînd seninul cerului şi puritatea aerului te fac fericit şi ştii că eşti, dar nu ştii de ce, cînd crezi că viaţa e o lumină din care nu pierim niciodată, plecase singură la plimbare, cu inima parcă afinată de sentimente amestecate, de milă, de înţelegere şi îngăduinţă, dar şi de un dispreţ plin de simpatie faţă de babe, ele bătrînii cu fălci tremurînde pe care îi întîlnea în cale şi care populau şi ei, în mod straniu, parcurile, în timp ce, gîn-dea Luchi, moartea îi căuta pe-acasă... Moartea nu există, gîndea Luchi, existăm noi, care sîntem şi într-o zi nu mai sîntem... Ei şi ?!

Luchi se trezi cu acest gînd în minte şi rămase liniştită în întunericul odăii. Deodată începu să plîngă. „Şi dacă toate comorile fiinţei noastre le vom da tot aşa, primului venit, despre care nu ştim decît lucruri spuse de el, cînd în realitate nici nu-1 cunoaştem şi asta numai pentru că marele explorator lipseşte, sau nu există ?... Ce ticăloşi ăştia doi, ce m-au silit să fac... E adevărat că mi-au plăcut sentimentele pa care el le-a exprimat în seara aceea cînd 1-am lăsat singus

cu Nikî, despre tărăncile Iui, niciodată n-am auzit un băiat vorbind atît de frumos despre fete... Şi faptul că la *Tunelul norvegian* s-a purtat ca un bărbat curat, fiindcă o iubea pe fata aceea a lui din sat... O iubea... Cîţi nu iubesc şi în acelaşi timp, îa o petrecere, comit, fără să ezite, tot felul de trădări şi murdarii... Dar m-am grăbit, cu toate că nu am devenit femeie printr-un simplu accident amoros cum ar fi putut să se îmîmple şi se întîmplă foarte des cu noi, ci cu un băiat a cărui expresie în clipele acelea era terifiantă... Era fericit ca un îndrăgostit, nu triumfător ca un animal... Ce mai încoace şi-ncolo, m-a sedus fără să ştie, în timp ce eu descopăr acum că de fapt mi-e străin... El e îndrăgostit singur, nu de mine, Luchi, pe care nu mă cunoaşte, ci probabil de ochii rnei. Ei şi ? Nu pot să-ţi placă mult timp nişte ochi... Iar aştelalţi doi nici măcar atît, în orice caz, unul m-a cucerit intelectual, dar ca bărbat îmi inspiră o stranie repulsie, iar celalalt m-a cucerit inspirîndu-mi o mare siguranţă că sînt ocrotită, ca să descopăr pe urmă că şi-a pierdut încrederea în mine la prima uneltire. Numai siguranţă nu mai pot simţi eu iîngă el... Doar dacă devin eu bărbat în locul lui şi preiau *tu* toate iniţiativele, cum a făcut mama, subjugîndu-1 astfel pe ofiţerul ei pentru totdeauna î Dar cum pot să fac aşa ceva ? Ce ştiu eu despre viaţă şi despre bărbaţi ? Nimic ! Dar e un gînd *l* Aşi putea afla dacă m-aşi strădui. N-a fost rău că m-am lăsat sedusă de Ştefan. E primul pas... Eu am vrut... O să-mi iau examenele şi o să ajung medic... Şi atunci vad eu... Nu e nici o nenorocire că la douăzeci şi trei de ani nu sînt încă pe drumul măritişului. Şi dacă %ra fi ceva mai tîrziu ? Nu va fs acelaşi lucru ?""

Şi Luchi mai rămase încă minute în şir cu ochii deschişi în întuneric. Nu mai gîndi nimic, ca şi cînd amînarea măritişului ei i-ar fi dezvăluit deodată o lume nouă şi necunoscută, plină de farmec prin libertatea pe care şi-o recăpăta, dar şi de primejdii, cărora trebuia, de-aici înainte, să le faci faţă sin-

gura... Ce-o să fie cu ea dacă în cele din urmă tot nu apare bărbatul care să-i placă ? Fiindcă trebuie să-1 găsească, amî-narea nu înseamnă nepăsare. E un răgaz de cunoaştere şi nu unul de renunţare. Fiindcă dacă îl găsea, şi mîine se mărita cu cel care i-ar fi confirmat ceea ce ştia de mică, dar care nu-i confirmase nimeni pînă atunci : că viaţa e lumina soarelui, frumuseţea pămîntului. Dar oamenii nu erau...

xiy

Se făcuse ora cinci dimineaţa şi cei doi continuau sa stea în hol şi să asculte la radio mersul evenimentelor, chiar dacă difuzate numai din punctul de vedere al legionarilor. S-a aflat mai tîrziu că echipa care era de serviciu în acele zile în faţa microfonului era convinsă că transmite ordinele şi comunicatele generalului în timp ce afară, la ieşire, firul principal era tăiat şi branşat la un altul, de unde transmiteau legionarii şi care era singurul care se auzea. Ce se spunea ? Că la 20 noiembrie diabolicul Alexandru Rioşanu a dat ordin scris ca un anume Davidescu, individ care 1-a strangulat cu mîna lui pe comandantul legionar Victor Dragomircscu, să fie pus în libertate ! Şi-a permis ! La 27 noiembrie, acelaşi mason satanic Rioşanu dă ordin să fie înlocuită garda de legionari de la Jilava, prin jandarmi, I-auzi ! Mai erau înăuntru duşmani ai legiunii, comuniştii de pildă, care trebuiau masacraţi şi în orice caz era acolo un loc foarte potrivit unde puteau fi ucişi cu bîtele şi alţi duşmani ai legiunii (cu bîtele răzbunarea nu e atlt de abstractă cum e cu pistolul) şi acest jidănit de Rioşanu avusese îndrăzneala să se atingă de camarazii care păzeau închisoarea şi pur şi simplu să-i gonească de-acolo... La 31 decembrie *se dă* ordin telegrafic (nu mai spuneau cine) să

fie luaţi sub protecţie de către jandarmi şi poliţie foştii politicieni ai trecutelor regimuri... Prin descinderile în lojile masonice s-au descoperit nu numai nişte inocente şorţuri de zidari, compuse şi echere, ci pur şi simplu documente care arătau că mulţi demnitari în funcţiune se adunau m loji şi puneau la cale ruperea noastră de Axă ! Asta era o crimă de o îndrăzneală nemaivăzută. Şi mai ce ? Că ofiţerilor şi aviatorilor care erau bănuiţi că simpatizează Cu legionarii *U se lua* comanda ! Iarăşi nu se spunea cine comitea asemenea fărădelegi. Că prefecţii legionari, printr-o perfidă diversiune, fuseseră convocaţi la Bucureşti şi opriţi, ca să nu se poată întoarce în capitalele lor şi lua acolo parte la evenimente. Dar „...vom reteza capetele hidrei dcmohberale şi vom pedepsi pe toţi trădătorii şi pe toate uneltele conspiraţiei masonice... Sîn-tcm informaţi ca Ia cazarma gardienilor publici, unde se găsesc cîteva sute ele legionari, a fost adusă armata, care a tras în plin cu tunurile şi mitralierele, întreaga populaţie a capitalei nu trebuie să se lase intimidată de ultimele zvîrcoliri ale francmasoneriei şi a slugilor jidovimii..."

— Nu, deloc, zise Adrian, cum să ne lăsăm noi in timidaţi ? !

—• Formidabil, exclamă Niki din cind în cînd, ai zice că vîcroria le stă la îndemîna...

•— Si daca le stă ! ? spuse la un moment dat Adrian.

— Ai dreptate ! exclamă şi Niki înfiorat. Tot ce ştim e că generalul, după cum recunosc şi ei, a primit lupta, n-a ce dat, dar dacă e învins ?

•— Să ascultăm, zise Adrian. Nu mă cuîc pînă nu văd ce iese.

O voce anunţă că la microfon va vorbi acum cutare personalitate culturală legionară...

— Români, începu el cu o voce dramatică j se sinucide naţia !...

m

&

*

-4fc

~^S" j?
G3$,

nr

Adrian începu să rîdă zgîlţîindu-se şi nu mai termina, încît Niki îi spuse să se oprească fiindcă vroia să audă... Adrian însă nu mai vroia, ai fi zis că totul pentru el se limpezise : Dacă acest legionar important vorbea de sinucidere, era clar ca legionarii erau aceia care se aflau în această postură. Că divizia III, din corpul I de armată din Piteşti a primit ordin să tragă în legionari, spunea personalitatea cu un glas tragic, ca şi cînd nu atît faptul în sine, că generalul nu ceda, ar fi fost un sacrilegiu, ci ordinul său, de a se trage în legionari... Ca. şi cînd ar fi trebuit să iasă generalul în stradă şi să zică : hai, măi, băieţi, fiţi cuminţi, nu sînteţi voi copiii mei, duceţi-vă acasă, că o să vă satisfac toate cererile...

•— Soldaţi, striga acela încheind, daţi mîna şi împreună, cu puteri uriaşe, să pornim lupta cea mare, de însănătoşirea neamului românesc, căzut în robia tîlharilor şi a curvelor...

Adrian izbucni din nou în rîs şi de astă dată şi Niki se destinse şi rîse şi ci. Cînd, o voce mistică şopti în aparat:

— Să trăieşti, căpitane ! Gata de moarte, îţi vom executa ordinul.

Apoi alt glas anunţă că generalii Dragalina şi Coroamă se apropie cu unităţile lor de capitală. Şi izbucni după aceasta veste un cîntec pe care Ştefan îl auzise şi pe străzi înainte de atacul Palatului Telefoanelor : „Urlă duşmanii !..."

Niki se uită la ceas. Era aproape şase.

•—• Ce-o fi ? zise ci. Ce s-o fi petrecînd ?

Neliniştea îl stăpînea iarăşi.

Deodată fiorosul cîntec se opri şi se aşternu

tăc
ere
a.
•
— A
fost
ocup
ata
clădir

ea Radio-ului, zise după cîtva timp 'Adrian.

•—• Nu, zise Niki, microfoanele sînt deschise, s-ar fi auziî împuşcături. Cînd 1-au asasinat pe Armând Călinescu şi au pătruns în sala microfonului principal ca să-şi anunţe isprava s-au auzit împuşcături. Apropo, ştii cine i-a dezarmat pe urmă chiar în clipele cînd coborau pe scări ? Directorul, cu mîinilfl

goale, simulînd că are în spate garda militară. A strigat: Atenţiune gardă, ochiţi ! Apoi asasinilor : sus mîinile ! Jos pistoalele ! Şi indivizii au aruncat pistoalele şi s-au predat. Ştii ce-au păţit pe urmă...

— Da, ştiu, au fost duşi la locul asasinatului, executaţi şî lăsaţi acolo să-i vadă populaţia.

Niki se uită la ceas :

— Mă duc, zise, să vedem dacă nu găsesc vreun ziar la chioşc.

Şi se întoarse repede şi radios cu un ziar legionar flutu-rînd în mînă.

— Fii atent aici, strigă el. Şi începu să citească :

Pentru împiedicarea vărsării de sînge pe care noi nu am vtr!'--o şi care n-a servit decît duşmanilor comuni ai României şi Axei, cunoscînd că politica Germaniei şi Italiei cer condi-ţhmi speciale, pe care Mişcarea legionară le recunoaşte şi avînd în vedere că între conducerea statului şi Mişcarea legionară an început tratative pentru limpezirea situaţiei, ca sa uşurăm mersul acestor tratative

} ORDON

Ca să se înceteze imediat orice lupta, legionarii vor părăsi de îndată instituţiile publice ocupate şi vor reintra în viaţa normală.

Cer ca acest ordin să se execute fără şovăire şî cu cea mal mare stricteţe. Vreau ca în cel mai scurt timp ţara să-şi recapete aspectul normal.

Horia

Sima Bucureşti, la 23 ianuarie 1941, orele cinci dimineaţa.

în acelaşi timp la radio izbucni deodată cu o forţă impresionantă vechiul cîntec :

Dcsteaptd-te române
Din sonmul cel de moar Le...

•— Niki, zise Adrian întru tîrziu, Horia Sima a dat acest ordin în libertate sau capturat ?

— Nu mi se pare clar, a pomenit de tratative care se duc cu conducerea statului. Era însă o minciună, tratativele eşuaseră încă din noaptea trecută şi în cursul zilei se află, din manifestul dramatic către ţară al generalului care în sfîrşit apăru în presă, că el nu mai lăsa „copiilor" lui nimic, le lua totul şi tot ce mai zicea că va păstra era „spiritul legionar". Exact ca la morţi ! Se plîngea de nerecunoştinţa, zicînd că în paginile istoriei ; şi ale omeniei nu credea să se poată înscrie o faptă de o ingratitudine mai mare... A fost silit să scoată armata... Şi el care a făcut lovitura de stat de la 6 septembrie fără 6 picătură de sînge, care a suferit ca nimeni altul chiar si pentru netrebnicii de la Jilava (adică pentru cei care fuseseră masacraţi la 26 noiembrie !) a fost silit să lase trupele să tragă în fraţii noştri... „Români, zicea el, voi pregăti noua aşezare po- , litică a statului..." Era deci clar că se debarasa chiar şi de le- | gionarii care nu se ridicaseră contra lui, aşa-zişii „seniori"... '„Azi, continua el, se toarce sub ochii noştri soarta de veacuri a lumii. Şi la împlinirea ei fiecare trebuie să vă simţiţi chemarea... Fiindcă eu n-am fost pînă ieri şi nu vreau să fiu ; nici mîine nici instrument de tiranie, nici punte de anarhie..." Avusese însă grijă, înainte să facă această declaraţie de efect, să spună că regimul sau se sprijină pe suflul nou care. s-a aşezat în lume, într-o comunitate cu Germania şi Italia,:| Acolo ce regimuri erau ? De tiranie sau de anarhie ? în acele j ore însă bucureştenii, chiar dacă îşi puneau ei această între-1 bare, nu i-o puneau generalului : astea sînt vorbe, gîndeau ei, istoria cu suflul şi cu comunitatea. Practic, acest om îi reprimase hotărît tocmai pe aceia care n-aveau nici o ezitare

şi nici un scrupul să instaureze în ţară, cu orice mijloace, cum o dovediseră, acel suflu şi acea comuniune...

Vîrfurile legionarilor care declanşaseră rebeliunea nu aşteptară să pună generalul mîna pe ei : cu ajutorul nemţilor, care îi adăpostiră în acele ore, fugiră din ţară.

Şi astfel nici acel *aconto* teribil promis comuniştilor de la Jilava, nu avu urmări... Legionarii nu puseseră mîna pe puterea deplină ca s-o facă. Şi nici în timpul rebeliunii nu avuseseră nici timpul nici puterea să se răfuiască, în felul lor sîngeros cu cei întemniţaţi dincolo de celula 20 : demult închisoarea era bine păzită de armată...

Citind manifestul generalului (pe care i-1 aduse propric-tărcasa, o femeie încă tînară şi de o serviabilitate rece, care îţi amintea parcă tot timpul că nu va ezita să te dea afară clacă nu-i vei plăti la timp chiria), Ştefan sări în sus, se îm-brăcă în cîteva minute şi o luă spre staţia de tramvai ele pe Carol Davila. Da, iată, tramvaiele şi începuseră să meargă. Călatcrii, nu prea mulţi, aveau chipurile vesele, alţii se urcau facînd glume, vorbind tare taxatoarei, „avansînd înainte", cum îi îndemna ea, desfăcînd apoi ediţii speciale ele ziare şi .par-curgînd cu grabă şi nervozitate manifestul generalului şi ştirile.

La redacţie Ştefan găsi toată lumea adunată în sala mare. Toţi erau bucuroşi. Nimeni nu comenta nimic. Marile bucurii nu au glas. Toţi îl aşteptau pe patron.

P

Iată e una se dovedea ca *na* exista secrete militare : 'individul aceia case îi spusese lui Aehim într-o zi în obor că pe primăvară aşa. ei, Aehim, va fi concentrat, în ciuda faptului că unitatea sa de *cefere,* în îoc de armă avea pentru fiecare soldat sau gradat înşiruit cîte un perforator de bilete, avusese dreptate. Nu chiar în primăvară, dar cu cheva săptămîni înainte de zilele babelor, Achim Moromete primi ordin de chemare.

Stătea cu htrtia în mină şi arăta încîntat, în timp ce An-geîa se făcuse palidă, îşi şterse nasul cu un deget, gestul lui de la ţară care dădea parcă gîndirii un impuls :

— Bă, f... în c.,, pe mă-sa! exclamă el, de uncie o fi ştiut ?

Că nu, era nici general, nici matur, era un simplu civil, ca
mine, dar uite.că se cam ştie, cine zice ca nu se afla...

— Achime, şopti fata cu alt glas decît al lui, slăbit de o
panică bruscă, daca nu te mai întorci *r*

Parcă dăduse deodată frigul peste ea, se apropie şi tremu-rind, se lipi de coasta lui. El n-o luă în seamă.

— De ce, zise, e concentrare, nu e război. Unde vezi tu ?

Ea nu răspunse unde vedea, dar din clipa aceea înfăţişarea ei se schimbă, chipul îşi pierdu veselia *şl* nepăsarea, ia» ochiul îi rămase deschis asupra bărbatului, cu o expresie întrebătoare pe care nu şi-o mai putea ascunde. „Nu mi-a spus nimeni nimic, parcă zicea ea, dar nu ştiu clacă ai să te mai

întorci. Şi nimeni pe lume nu mai mă poate linişti pînă nu aflu : on ca e pace şi nimeni nu mai moare în război, ori că, ai murit şi nu mai am de aici înainte ce sa mai aştept de la tine."

Trebuia să plece în patruzeci şi opt de ore. La început 'Achim se uită şi el cîtcva ceasuri în şir la ea, mirat de schimbare, apoi se supără şi îi repetă că n-avea de ce să se sperie, război nu e, unitatea lui e în afară de orice pericol chiar dacă ar fi, linia întîia nu se formează pe caile ferate de transport... Ea se linişti doar în aparenţă, fiindcă rămase pe chipul ei ce era mai rău, privirea cu care se uita la el, semnul acela de întrebare, frica aceea pe care n-o mai putea alunga nici o judecată, nici chiar faptul că după cîteva luni el s~ar fi întors. Cine putea să ştie ce semn misterios ascundea o astfel de hîrtie, care te smulgea din casa ta şi îţi poruncea să te duci nu se ştie unde ?

Spre seară neliniştea ei crescu. Totul parcă se stricase şi A chim se posomori. „Da, da, ghidi, are şi ca dreptate. Plec, o las singura. Dacă se întîmpla ceva (poţi să ştii ? !), ea cine a fost ? A fost nevasta mea, atîta vreme, dar cine s-o creadă *T'*

A doua zi dimineaţă se duse cu ea la primărie să se însoare cu ea, clar era prea tîrziu, li se cereau tot felul de acte şi li se dădea un termen de cel puţin două săptămîni. Dar pînă să afle toate acestea ar fi trebuit ca neliniştea ei sa dispară ; iată, nu mai rămînea singură, era nevasta lui şi în acte şi dincolo de moarte. Dar nimic nu se schimbă pe chipul ei şi nu avu nici un regret cînd află că nu se putea căsători cu el atît de repede. N-o interesa cîtuşi de puţin evenimentul. Chiar se supără.

— Nu-mi arde mie acuma de măritiş, spuse.

Numai la gară, cînd trenul se apropie, parcă îşi mai veni în fire. îl prinse de gît şi cu faţa aproape de a lui îi şopti :

— Nu fi supărat pe mine. îmi trece mie. Sa-mi seni.

.' ••— îţi scriu eu, zise Achim, dar vezi ce faci. Să nu te prind că… Ia vezi!

• — Nu-mi duce tu grija rnea, răspunse fata şi deodată sa supără : Fii liniştit, îi zise, pe şeaua ta n-o să încalece nimeni* Şi adăugă : tu să nu încaleci pe-ale altora.

— Gura, fă, că te-aude lumea ! Nu ţi-e ruşine ? Şi sări pe scara vagonului. Cînd trenul se puse în mişcare, ea se mişcă odată cu el şi îl petrecu fluturînd o batistă, pînă ce trenul pieri golind peronul în care intrase pufăind apocaliptic.

n

Achim ştia că din moment ce eşti dat la trenuri, trenuri vezi. Nu lua seama la ele. Le întîlnea în gări, se încrucişa cu ele pe cîmpii şi prin munţi pe unde linia era dublă, raiela tengi, nesfîrşite, de marfă, dar a dracului marfă, băîţată» îndreptată în sus cu ţevi care nu puteau fi acoperite : tunuri antiaeriene. Dar şi tunuri cu ţeava scurtă şi groasă. Şi parcă tancurile nu erau şi ele o marfă ? Unde mama dracului erau duse ? îl vezi că merge încolo, spre Bucureşti, dar parcă poţi să spui că aia e destinaţia ?

în apropierea gărilor Achim deschidea uşa şi cobora pe ultima scară uitîndu-se cu o curiozitate lacomă la mulţimea care începea să se mişte în valuri, gata să ia trenurile cu asalt din mers. Unii, cei fără bagaje, aşa şi făceau, cu riscul să-şi rupă picioarele, sau să fie chiar tăiaţi de tren. Lui nu i sa mtîmplase să vadă, dar alţi şefi de tren povesteau că văzuseră. Parcă oamenii sînt în toată firea lor ? Unde s-or fi clucînd ? Ei, chiar aşa, să stai şi să. te întrebi ce îl face .pe un om 54

plece de-acasă şi să ia cu asalt trenurile ? Nu numai oameni, bărbaţi zdraveni, dar şi muieri singure, fete, chiar şi bătrîni. Şi uneori şi mame cu copii în braţe. Cînd nu erau trenuri ce făcuseră ? Trăiseră şi atunci, dar mai puţin înnebuniţi de cum arătau acum, mai liniştiţi, fără feţele astea care în îmbulzeală deveneau sălbatice... Da, aşa este. Avea dreptate Angela, ceva nu era în regulă, anul trecut peroanele erau liniştite, lume puţină... Ce se întîmplă ? Se mută lumea dintr-un loc într-altul î Fuge de undeva ?

într-o zi, în timp ce se plimba agale printre linii în aş-•teptarea orei sale, Achim Moromete se opri lîngă o femeie care plîngea de furie că fusese îmbrîncită de toţi şi pierduse trenul, şi intră cu ea în vorbă.

— Uqde te duci ?

— Pînă la fi-mea, la Ploieşti, are nuntă mîine, şi uite că

'tnă dădură la o parte şi n-o să fiu şi eu azi la ea să-i dau o

mînă de ajutor...

Dar deja o speranţă licărea în ochii ei uitîndu-se la acest om în uniformă... Poate ştia el ceva... Un alt tren decît cel de **la** miezul nopţii, care nu se anunţă oamenilor... Deşi avea fată care făcea nuntă, era încă tînără şi mai ales nu era grasă, cum li se întîmplă unor mame după ce nasc şi pe care nu numai traiul bun le îngraşă, ci şi necazurile. „Asta precis că e văduvă, altfel ar fi cu bărbatul după ea", îşi spuse Achim şi un gînd îi veni şi îi luci în ochi şi femeia îl citi în aceeaşi clipă şi luci şi în privirile ei acceptîndu-1.

— Şi bărbatul cînd ţi-a murit ? zise Achim în şoaptă, să

ÎBU turbure parcă simplitatea înţelegerii lor.

— Sînt opt ani de cînd s-a prăpădit, zise ea.

— Ce-a avut î f — Băutura...

-,— Aşa de tînăr ?

„X — Nu era aşa tînăr, zise femeia. A căzut într-un şanţ şi a 'dat viscolul peste el ! Eşti om, nu eşti de fier. L-am găsit ţea-

pan... S-a trezit el, dar mult n-a mai dus-o, că a răcit **la** plamîni... _. , ,...

.— Se purta urît cu tine ?

— Nu, nici măcar nu bea din podul de porumb, nu era un beţiv, era un chefliu, bea şi el cu alţii mai bogaţi... Dar fie că bea rău, fie că nu ţinea, că se cherchelea de i se făceau picioarele mai blegi ca la un olog. „Mă, îi ziceam, nu mai bea." „Nu mai beau !" zicea şi el şi se ţinea o vreme, dar era trist, săracu, mi se făcea milă de el, tot eu îl îndemnam : „Du-te, îi spuneam, dar bea şi tu cu măsură..." „Păi cu măsură beau", zicea, adică cu sticla aia de măsurat. Ce puteam să-i fac ? ! Se făcea alt om, îmi plăcea parcă şi mie mai mult de el cînd se întîmpla să nu se întoarcă acasă pe-o singură cărare, era vesel, glumea, cînta, şi cînta frumos, te şi mirai cum stătea veselia şi cînte-cui în el în celelalte zile, şi numai vinul le scotea... Era mai mare ca mine cu douăzeci de ani, adăugă femeia, cu o expresie bruscă de fericire care o întineri şi alungă cu totul de pe chipul ei grija şi necazul pentru nunta fetei ei la care avea să întîrzie.

•— Hai cu mine, zise Achim mereu în şoaptă şi se urni din loc fără să se uite să vadă dacă va fi urmat.

Mergea însă încet, parcă ar fi fost dus pe gînduri. Muierea îşi luă bocceaua şi îi urmă. Din pricina acestei boccele pierduse trenul, îi căzuse din mînă, adică fusese smulsă şi fusese silită să se tragă îndărăt. Achim ar fi putut să facă doi paşi, să **i-o** ridice şi să i-o dea, dar se uitase nemişcat, la zbuciumul de pe scări şi nici măcar nu-i trecuse prin cap să sară şi s-o ajute. La început avusese reflexele obişnuite ale omului care nu poate rămîne indiferent cînd alţii suferă, dar pe urmă se gîn-dise că în felul ăsta o să ajungă departe, un fel de hamal al altora, în timp ce el avea alt grad, era şef de tren şi descoperise plăcerea de a te uita la chinurile altora şi a rămîne impasibil... Fiindcă, uite... Gările sînt aglomerate şi lor le arde sa se duca la nuntă... Au dreptate, o nuntă face fi-ta, dar dacă

asta e situaţia la gară, descurcă-te. Va să zică asta era, gîndi el mai departe, în timp ce muierea mergea chiar lîngă coasta lui cu acel mers nesimţit al ţărancelor de ai fi zis că tălpile lor nu ating pămîntul, nunţi, botezuri, naşteri, morţi, poate vînzări, cumpărări, plecări de tot, sau întoarceri de ani; astea sînt prin urmare pricinile care îi trimit spre trenuri... „Dar de ce aşa mulţi ? ! se întrebă el ramînînd ca într-o visare asupra acestui gînd nedezlegat... Şi apoi: „Pînă la Ploieşti nu mă prinde nimeni şi dacă mă prinde nu sînt funcţionar la c.f.r. să mă amendeze. Am şi eu interesele mele, nu numai cefereul, dacă nu se întîmplă nimic o să-1 servesc şi eu cu inima mai uşoară."

Meţgeau de-a lungul unui tren gol, trenul lui, care urma să fie tras în staţie şi să plece peste aproximativ un ceas. Se opri într-un loc, puse piciorul pe-o scară şi urcă. Muierea urcă după el. Trecură prin cîteva coridoare şi într-un loc Achim scoase o cheie din buzunar şi deschise : era în apropierea coletăriei cuşeta lui proprie de şef de tren.

— Uite, îi spuse el muierii arătîndu-i banca pluşată, stai feîci, am să te încui şi dacă avem norocul să nu vie vreun control pînă la Ploieşti, ajungi, *bine a,* la destinaţie şi pe deasupra fără să te mai înghesui cu alţii pe coridoare. Culcă-te şi dormi liniştită...

Era un tren militar care în cîteva ore se umplu pînă pe 'acoperiş de soldaţi şi ofiţeri. Se făcuse noapte şi cele două locomotive gîfîiau prin văile şi prăpăstiile munţilor, fluierau însă victorioase, ai fi zis că chiuiau, în timp ce fumul le ieşea pe coş în ritmul urcuşului. Achim se uită la ceas. în curînd va veni Sinaia, şi dacă nici de-acolo nu se va urca vreo echipă de controlori, călătoarea Iui clandestină nu va mai fi în pericol să fie dată jos, fiindcă pînă la Ploieşti trenul nu mai oprea. Aplecat în afară şi ţinîndu-se cu o mînă de bara neagră, Achim scruta liniştit lungul peron cînd trenul opri. Nimeni, soldaţi.

; Cînd intră în cuşetă, neliniştită, muierea îl întrebă din priviri : ceva răa ?

— Ai scăpat, zise el, pînă la Ploieşti nu mai oprim...
Stau şi eu niţel şi mă duc sa-i controlez pe-ăştia care s-au urcat
la Sinaia. Cînd omul vrea, mai zise el, cîte nu se fac... Te duci
acuma la nuntă... De ce n-am petrece şi noi ?

.— Păi să petrecem, şopti ea... Şi după o tăcere, privindu-1 arept în faţă : de ce să nu petrecem ?... O să mă duc şi eu cu inima uşoară la nuntă, că am întîlnit un băiat bun... Ai nevastă, copii ?

— Am nevastă, zise Achim.

•— Mai bine că n-ai copii, pe vremurile astea.

— ...Să ştii că de băut n-am deeît două sticle cu bere,
reluă Achim.

:

— Ne-ajung, răspunse muierea ca şi cînd ar fi fost maî
mult decît încîntată.

Achim însă nu se grăbi să scoată acele sticle, cî se apropie de ea atît de ni uit încît, deşi îl aştepta, ea se dădu instinctiv înapoi. El însă o prinse şi o culcă încet de-a lungul băncii. Muierea ridică bărbia în sus... Apoi el o dezveli... Şi se repezi asupra ei atît de flămînd încît, simţind că bărbatul acesta nu va fi multe minute al ei, se agăţă şi ea de el şi îi ieşi repede în întîrnpinare. în timp ce el era tăcut, ea avea respiraţia şuierată de bucuria pe care i-o pricinuia ei, femeie trecută de mult de treizeci şi cinci de ani. această întîlnire nesperată şi de teama că totul se va sfîrşi atît de curînd... Ceea ce se şi întîmplă... Bărbat în putere, dar prea grăbit... Al ei, tatăl fetei (care avea acum nunta), era aşa de blînd cînd se apropia de ea încît totul se dezlega şi se descătuşa în sufletul ei făcînd-o să se simtă atît de uşoară, că îi venea să creadă că ar putea zbura : grijile, teama de ziua de mîine, frica de boli, suferinţa sărăciei, gîndul morţii, totul se topea, se îndepărta de patul lor... Simţea că ar fi putut muri fără nici o părere de rău...

— Şi în bocceaua asta ce ai ? zise Â chim vesel, dcstupînd
la uşă sticlele cu bere. Ia, îi întinse, stai să-ţi dau şi un pahar...

— Păi ce să am, răspunse muierea, hainele mele bune !

•— A, da, sigur... Şi ce e bărbatul fetei la Ploieşti ?

— Lucrează la sonde...

— Bun băiat!

Şi Achim duse sticla la gură şi o goli pe toată pe nerăsuflate. Apoi se ridică şi îşi lua chipiul.

— Eu trebuie să mă duc, zise... Cînd ajungi la Ploieşti,
te dai jos şi gata...

Parcă ar fi spus : iată ce simplu e cînd totul începe bine ! Femeia dădu din cap că a înţeles şi că la fel gîndeşte şi ea şi îl urmări ieşind cu o privire mare care nu clipea.

Multe săptămîni după aceea trebuiră să treacă pentru ca Achim să descopere într-o zi ce era cu mulţimile acestea care aşteptau trenurile în gări şi se repezeau asupra lor ca nişte haite. De mult timp se întreba de ce unele trenuri de persoane aveau perdele la ferestre şi aceste perdele erau trase. Cine era înăuntru ? Pînă ce într-o gară văzu un ofiţer neamţ dînd perdeaua la o parte, trăgînd geamul şi scoţînd capul afară. De atunci începu să fie atent la numărul acestor trenuri. Tăcut, le căuta cu privirea sa, care părea, din pricina lăcomiei, uluită, deşi era senină ca o oglindă şi cînd le descoperea trase pe vreo linie de aşteptare, se oprea alături şi cu faţa spre ele se desfăcea la pantaloni şi urina abundent. Nici el nu înţelegea de ce îl apuca tocmai atunci şi cînd observă coincidenţa, se stăpîni. „Care era direcţia acestor trenuri mute înţesate cu nemţi muţi ? Unde se deplasau ? Şi în ce scop ?" se întreba şi rămînea nemişcat minute întregi cu aceste întrebări deasupra capului. Dar curiozitatea lui era să descopere şi nu să afle. încît nu întreba pe nimeni, pe vreun şef sau camarad ceferist în concentrare ca şi el. întrebările fără răspuns nu-1 stinghereau... Le vine lor rîndul, răspunsul, chiar dacă

ar trebui să treacă mulţi ani. Şi într-o dimineaţă se trezi din somn în legănatul vagonului şi gîndi : „uite de ce a apărut atîta lume pe peroane, lume îmbulzită... Nu fuge nimeni de nicăieri, e aceeaşi lume, dar nu mai au aceleaşi trenuri... li s-a împuţinat numărul, ca să-i ducă pe-ăştia... Domnule, ce de trupe, ce de mulţime de soldaţi, de săptamîni de zile tot trec... Unde mama dracului se duc ?"

III

La ora aceea nimeni nu ştia, în România, să răspundă la această întrebare şi nici cei care erau deplasaţi astfel, nici măcar ofiţerii superiori. Nu e absurdă afirmaţia acelora dintre ei care mai tîrziu, fiind puşi sub acuzare, au răspuns că „n-am ştiut nimic", deşi era evident absurd să crezi că alţii, care afirmau aceiaşi lucru şi care se aflau chiar acolo alături de omul care punea în mişcare aceste mase uriaşe de oameni înarmaţi, nu ştiau nimic. Pe vremuri patriarhale, descrise de Tolstoi, întrebarea cine îi împingea pe oameni de la apus spre răsărit îşi păstra toată forţa ei de sugestie mai ales în faţa unui astfel de artist care nu putea să admită în intimitatea marelui său spirit ideea că un singur om, Napoleon, putea fi cauza unui eveniment atît de copleşitor şi cu consecinţe atît de mari pentru o mulţime de ţări, cum a fost invazia pe care împăratul francez a condus-o împotriva Rusiei, în zilele noastre însă, în faţa documentelor uluitoare care au fost capturate şi puse sub ochii istoricului, îndoiala nu mai e posibilă şi misterul sfîşiat : da, un singur om a gîndit totul dinainte, a păstrat mai mult sau mai puţin secretă gîndirea lui şi cei care au aflat-o din timp n-au crezut în ea, şi şi-a pus-o în aplicare cu o con-

secvenţă care a provocat nenorocirea unei întregi civilizaţii şi atît de mult a marcat istoria popoarelor europene încît unele din ele ţin şi astăzi, drept sărbătoare a lor naţională, ziua cînd au pus mîna pe arme (sau au întors armele printr-o mişcare insurecţională) şi s-au eliberat de tirania acestui om, a regimului său şi a acelor mişcări interne care se aliaseră cu el. O astfel de amintire, o astfel de amprentă de care nu ne putem dezice arată că istoria nu e o zeiţă fără pată în faţa căreia să ne închinăm cu smerenie, din moment ce şi-a ales ca erou un singur om şi i-a dat o astfel de putere încît să mişte mari popoare unele împotriva altora şi să-1 favorizeze în aşa măsură încît, aşa cum ne dezvăluie documentele, să-1 ferească de toate atentatele (care au fost puse la cale împotriva lui aproape tot timpul), să-1 ajute să-i prindă şi să-i ucidă pe atentatori, să zdrobească mişcări de revoltă şi să tortureze partizani care se ridicau împotriva lui în ţările căzute sub robie. Numele acestui om, pe care noi, europenii, ca să putem trăi cu totul liberi ar trebui să-1 uităm, este Adolf Hitier.

în istorie un gest poate fi făcut şi de către un om care nu s-a născut să-1 facă ? Noi vedem că e gestul lui care nu e expresia nici unei cauze *şi* urmările pe care le provoacă nu sînt cîtuşi de puţin expresia, fie şi îndepărtată, a unui ţel ascuns al istoriei. Căci ultimul război a fost o cădere a umanităţii, ţelul nu se vede nici azi, cînd el demult s-a consumat. Şi asta pentru că firea, caracterul unei personalităţi nu se poate modela pe evenimentul istoric într-atît încît să semene cu o etichetă pe o sticlă, care arată doar denumirea conţinutului sticlei, dar care n-are nici o legătură cu ceea ce e înăuntru. Indignat de excesul istoricilor care prea explicau totul numai prin gesturile şi cuvintele lui Napoleon, Tolstoi era îndreptăţit să afirme că viaţa de roi a omenirii se conduce după legi cărora li se supun populaţii şi şefi în mod egal. Noi însă am descoperit în secolul nos-

ţru ceva nou şi nu prin primul, ci prin al doilea război mondial, că roiul poate fi dus într-o văgăună şi asta nu prin voinţa lui colectivă, ci a unuia singur sau a cîtorva. Istoricul de mai tîrziu, care se afla în Germania în ajunul atacului asupra Poloniei şi care studiase de mulţi ani firea şi obiceiurile poporului german, avea să scrie că populaţia Berlinului era departe de a fi entuziasmată de comunicatul pe care avea să-1 citească a doua zi în zori şi din care afla că fără să fi fost întrebată era tîrîtă fără putinţă de întoarcere pe drumul războiului... Cine era acest om care hotăra astfel soarta unui popor ?

Ornitologii români au descoperit în Delta Dunării o pasăre cu penaj roşu şi cu comportament bizar : vulpea îi mînca în fiecare an ouăle şi îi punea, în lipsa ei, pietre în cuib, pe care ea, apoi, le clocea toată vara fără să simtă că. sînt pietre. Ca să salveze specia, ornitologii au gonit vulpea. Atunci pasărea, spre uluirea acestor specialişti care o supravegheau de departe cu binoclurile, a început să ţipe cuprinsă de o stranie isterie şi şi-a spart ouăle cu ciocul, bătînd din aripi şi dansând dementţial. Ce era cu ea ? Ce instinct obscur o împingea astfel spre dispariţie ? De ce vroia ea să nu-şi mai supravieţuiască ? Cine putea să ştie ? Natura vroia s-o elimine şi nimeni nu putea interveni ca această poruncă a ei să nu se înfăptuiască...

în viaţa poporului german, Hitler, încă de la început, semăna cu această pasăre, dar numai prin sfîrşitul ei şi nu prin poziţia în mijlocul speciilor. Căci Hitler era ca o pasăre ucigasă, foarte dotată şi vicleană, avînd geniul marilor cuceritori şi reprezentînd o mare primejdie pentru" toţi semenii săi... Trebuia să piară ; cu toate acestea poporul german a dorit, şi majoritatea militarilor lui cu mintea rece au încercat de nenumărate ori să-i forţeze voinţa şi să-1 ferească şi pe el şi pe ei de prăpastia spre care se îndrepta.

Putem noi să spunem astăzi că înclinaţiile războinice ale poporului german si~au găsit un exponent în acest personaj satanic ? De ce trebuia să se sinucidă cu poporul german, care dealtfel i-a supravieţuit, şi nu s-a sinucis singur, ca atîţia alţii ? Mai degrabă putem spune că acest om şi-a găsit în sînul poporului german elemente pe care le-a selecţionat şi cu ajutorul cărora a pus stăpînire pe alţii şi nu i-a lăsat din mîini pînă nu i-a dus la înfrîngerea totală, după ce i-a biciuit mai întîi să obţină strălucitoare victorii şi să comită nesfîrşite crime. Franţa prăbuşită a făcut sa apară în fruntea ei doi oameni, un trădător, mareşalul Petain şi un salvator, care a făcut pe atunci un gest doar simbolic, căci armată nu mai avea : a vorbit de la Radio, de pe teritoriul britanic şi a spus francezilor că Franţa continuă lupta. Acesta era generalul de Gaulle. Cehoslovacia, puternic înarmată şi dispunînd de fortificaţii greu de trecut la graniţa ei cu Germania, se prăbuşeşte în faţa lui Hitler, cuprinsă de o panică iraţională, fără să tragă un glonţ. Din sînul ei nu s-a găsit un om care să-şi dea seama că lupta avea mai mult sens decît capitularea. Asta înseamnă că poporul ceh şi slovac n-ar fi luptat pînă la sacrificiu, dacă ar fi fost mobilizat şi ar fi primit ordinul s-o facă ? Dealtfel atunci nu numai în Cehoslovacia nu s-a găsit un astfel de om, ci nicăieri în Europa, în acele zile, aşa cum s~a dovedit mai tîrziu, agresorul era vulnerabil la graniţa sa din vest. Totuşi nimeni nu 1-a deranjat acolo : nu s-a găsit nici un om în sferele de conducere franceze care să dea ordin armatelor să-1 atace cu energie pe Hitler şi să pătrundă fără şovăire pe teritoriul său. Putem de aici să tragem concluzia că armata franceză nu şi-ar fi făcut datoria şi nu s-ar fi luptat eroic dacă acest om ar fi existat, ca să explicăm de ce n-a existat el realmente ? în Anglia acest om exista, a venit la putere, gonindu-1 pe acel Chamberlain neputincios, înainte ca ţara sa să rămînă fără soldaţi, îl chema

r

Winston Churchill. El i-a declarat imediat lui Hitler război nemilos, pe viaţă şi pe moarte şi a fost în deplin consens cu poporul său, care gustase totuşi mai înainte, sub un alt om, lipsit de clarviziune şi hotărîre, din ruşinea umilinţei de a se fi bucurat o clipă că războiul a putut fi îndepărtat din lume prin nedemne şi zadarnice concesii...

Sîntem astăzi în posesia unor date care ne arată că asemenea acelei păsări stranii Hitler şi-a schimbat singur soarta spre sinucidere, ca şi cînd faptul că totul era prea logic şi totul mergea prea exact spre victoria dorită de el 1-ar fi neliniştit. Şi totuşi, după căderea Franţei, nu venise ţi căderea Angliei... Dar acest semn în loc să-1 împingă spre o concluzie firească şi anume mobilizarea tuturor forţelor în vederea invaziei, gîndurile sale războinice se întoarseră în altă parte. Ce se întîmplase ?

Nu cu mulţi ani înainte un om stătea singur într-un birou în faţa unei planşe şi proiecta ceva. Nu-i era uşor să facă ceea ce dorea, sau mai bine zis ceea ce i se comandase, fiindcă asupra lui apăsa o mare răspundere : obiectul de proiectat era un mic avion cu un singur loc, cu o mitralieră care trebuia să tragă prin raza elicei, şi să fie mai rapid şi cu bătaie mai lungă decît a adversarului. De unde ştim cît de rapidă şi cît de lungă e bătaia adversarului ? Alte servicii au avut misiunea să afle şi au aflat. Iată : Această jucărie trebuie să intre fără întîrziere în dotarea aviaţiei ţării (R.A.F.), trebuiesc apoi recrutaţi vreo două mii de băieţi cu vederea şi reflexele bune, vîrîţi în ele şi antrenaţi. Dar de ce ? Războiul abia s-a terminat, marii lui mutilaţi se văd

încă pe străzi, toată lumea vorbeşte de pace. A apărut chiai în lume o mişcare numită *pacifistă,* condusă de intelectuali şi scriitori mari, care au scris şi descris războiul cu toate ororile lui. Nu trebuie să se mai repete. Nu trebuie să mai aibă loc. Şi această mişcare e atît de simpatizată încît în ţara de dincolo de canal, în Franţa a apărut în starea ds spirit a oamenilor, şi fireşte şi a soldaţilor, un fel de frenezie a păcii, în orice caz o mare relaxare, o mare euforie. *Yes şir!* O să încercăm să-i trezim pe aceşti oameni la realitate, dacă bineînţeles o să reuşim. Fiindcă îi avem întîi pe-ai noştri, care gîndesc la fel cu vecinii. Dar cel mai bine nc-am face datoria dacă am construi cît mai repede o mie din aceste jucării. De ce ? Vă voi explica, *şir!* Să nu uităm că Marea Britanic care a fost atîtea sute de ani stăpînă peste mări, acum nu mai este. Cum, dar nu e posibil. Flota noastră maritimă este încă cea mai puternică ! *Yes,* flota în sine continuă să fie cea mai puternică, dar ea nu mai poate apăra Marea Britanic dacă deasupra ei apare un roi de avioane încărcate cu bombe şi începe să i le arunce în cap : o scufundă ! Şi cupă aceea nimic nu mai poate opri flota inamică, intactă, să se apropie de coastele noastre şi să ne invadeze. Da, aşa este şi atunci ce este de făcut ? Păi iată, tocmai această mică jucărie cu un băieţaş în ea se poate urca sus, poate veni cu botul din toate direcţiile posibile şi doborî bombardierele, înainte însă să ajungă la ele, va trebui să dea o luptă cu jucăriile adversarului cu care îşi va trimite el bombardierele, să le păzească. *Yes şir,* am putea spune că de rezultatul ciocnirii acesteia, la care nimeni nu se gîndeşte în prezent (în afară de omologul dumitale neamţ, care demult a făcut să iasă din biroul lui aceleaşi planuri pe care vi le cerem noi acum) depinde soarta unui imperiu şi a actualei aşezări din lume. Asupra noastră apasă o mare răspundere, nu numai aceea de a ne apăra pe noi, dar şi pe

alţii... Apucaţi-vă deci de lucru, şi cuvîntul urgenţă să vă obsedeze seara înainte de a adormi. *Yes şir !*

Şi din această obsesie, în timp ce omul politic căsca gura neputincios la tartorul de pe continent, a apărut micul avion de vînătoare de a cărui însemnătate numai puţini îşi dădeau seama. Tot atunci oameni cu salarii mici, ingineri modeşti, dar inspiraţi în orele lor de lucru, au descoperit că bombardierele inamicului pot fi văzute pe un ecran care s-ar forma pe principiul radiolocaţiei, adică al înapoierii undelor radio îndată ce ar întîlni un obstacol şi anume cu mult înainte ca bombardierele să se apropie de coastă, aproape chiar de Ia decolare şi întîmpinate pregătiţi, în timp ce populaţia nu mai putea fi nici ea luată prin surprindere. Bizar ! Se vedeau ţărmurile Franţei pe acest ecran, aşa cum sînt ele desenate în cărţile de geografie. Şi puncte mici, care se deplasau perceptibil, vasele mai mari care alunecau în realitate pe suprafaţa oceanului. *Yes şir,* construiţi din astea multe de jur împrejurul Marii Britanii ! Şi mijloacele necesare de a dirija pilotul de jos, de lîngă această minune a tehnicii şi de a-1 preveni cînd este atacat şi dimpotrivă, de a-i arăta ţinta cînd trebuie Ia rîndul lui să atace. Şi toate aceste descoperiri să rămînă strict secrete.

La 30 iunie 1940 generalul Jodl scria că victoria decisivă asupra Angliei nu mai era decît chestie de timp. Hitler trimise la vatră 40 de divizii de infanterie şi motorizate. După căderea Franţei marele tartor nu mai proiecta pentru moment nici o cucerire care să-i ţină toată armata mobilizată. Dar Anglia ? A, Anglia ! gîndeau generalii. Anglia va fi cucerită cu aviaţia şi marina. La 17 iulie, cu două zile înainte de discursul de pace al lui Hitler, pe care îl auzise iNiki în Reichstag, înaltul comandament german trimise 13 divizii de elită pe coasta Mării Mînecii, care trebuiau primele să invadeze insula. Forţe blindate în valoare de 6 divizii, întărite de 3 divizii motorizate şi 2 aeropurtate, ar fi urmat

primului val. Planul era minuţios întocmit şi operaţiunea aceasta purta denumirea de *O tărie ;* scopul ei era un *To-desstos,* adică o lovitură de graţie, dată unui inamic deja paralizat de aviaţie şi aflat în pragul unei prăbuşiri economice. Dar atunci ce rost mai avea, două zile mai tîrziu, discursul de pace al lui Hitler ? Nu era el hotărît să pună în mişcare operaţiunea *Otarie* ? Nu, dacă Anglia capitula, ar fi vrut ca această operaţiune să nu aibă loc, au declarat generalii lui după război. Anglia însă nu se lăsa ameţita de discursul înşelătorului şi atunci Hitler ordonă acţiunea prealabilă operaţiunii *Otarie,* adică distrugerea aviaţiei de apărare a insulei. Operaţiunea căpătă denumirea de *Adler-angriffe,* „Atacul Vulturului" şi începu la 15 august. De realizarea ei depindea succesul celeilalte. Miza era decisivă şi şeful aviaţiei germane, Goering, nu se îndoia că va pune el singur Anglia în genunchi şi că o invazie va deveni inutilă. Şi avea şi de ce să fie atît de îngîmfat. Trei mari flote aeriene îi stăteau la dispoziţie, cu comandanţi buni şi piloţi neîntrecuţi. Flota a Il-a sub comanda feldmareşalului Kesselring putea ataca din Olanda şi nordul Franţei, a IlI-a comandată de alt feldmareşal, Sperie, tot din nordul Franţei, şi a V-a, sub comanda generalului Stumpff, se afla în Danemarca şi Norvegia, împreună, aceste flote numărau aproape 1000 de avioane de vînătoare şi tot atîtea bombardiere, dintre care pe deasupra cîteva sute care bombardau urlînd în picaj şi îngrozind populaţiile chiar în adăposturile unde se ascundeau. Contra acestei forţe aeriene pe atunci înfricoşătoare ca număr, aviaţia engleză (RAF-ul) reuşise să fabrice pentru apărarea insulei aproape 800 de avioane de vînătoare. Nu era puţin, dar în comparaţie cu inamicul, era totuşi insuficient, în luptă egală, gîndea probabil Goering, crezînd desigur în acelaşi timp că această ipoteză e exagerată, insularii rămîn fără apărare, în timp ce lui îi mai

rămîn cîteva sute. Şi atunci nimic nu va mai putea opri bombardierele germane să distrugă marina engleză şi să deschidă drumul capitulării sau invaziei.

O fiinţă umană suporta presiunea întregului univers. Ar trebui s-o apuce spaima şi să se sinucidă. O superbă nepăsare se citeşte însă în ochii oamenilor în faţa dezastrelor şi dacă se întîmplă ca unul din ei să-şi piardă această nepăsare, tatăl bate totuşi cu energie singur cuiele în sicriul fiicei lui care s-a sinucis. Omul e făcut să domine universul şi îl şi domină, chiar dacă fizic este pentru moment complicat pentru el să părăsească planeta pe care s-a născut. Dealtfel nici nu e prea clar de ce ar trebui să facă acest lucru, cînd cerul negru de catran de dincolo de atmosfera noastră nu promite nimic bun.

Şi cu toate astea oamenii nu sînt sănătoşi la cap, sau în orice caz, aşa cum îi domină în anumite epoci istorice microbii şi virusurile, tot aşa îi apucă pe unii din ei din cînd în cînd pe o anumită suprafaţă a globului ranchiuna nedomolită împotriva altor popoare, dorinţa de răzbunare pentru umiliri vechi, obsesia că locul lor în lume nu e cel care li s-ar cuveni, sentimente şi obsesii care la un moment dat devin paroxistice şi pe care unul din ei, cel mai puţin sănătos la cap, dar dotat cu însuşiri, cum ar fi darul de a vorbi în faţa mulţimilor şi a le vrăji prin verbul lui, unite cu dorinţa de putere şi dominaţie, le amplifică monstruos şi îi face pe toţi complici ai tuturor evenimentelor care survin, chiar dacă nu toţi sînt de acord să participe şi nici nu participă la ele. într-o lume paşnică sminteala unei naţiuni pro-

voacă o furtună în întreaga lume. Ideile, armele automate şi motoarele au fost instrumente pe care Hitler a pus mîna şi şi-a înarmat compatrioţii săi să cucerească dominaţia asupra lumii. Cu ideile a subminat state întregi, asupra cărora trupele au năvălit apoi fără să tragă un glonţ, cu armele automate şi motoarele au învins pe cei care n-au fost fascinaţi de idei. Frumoase motoare ! Admirabile avioane ! La 15 august 1940 Goering, comandantul Luftwaffei era atît de convins că nimeni nu mai are altele la fel încît şi pe el şi pe Hitler îi apucase un fel de milă de Anglia, un soi da sinceră părere de rău că sînt siliţi să continue războiul cînd el s-ar putea termina aşa de uşor printr-o simplă capitulare. Iată Franţa ! A semnat documentul şi gata, a încheiat so-coteala.

O bănuială însă exista şi bătălia cu Anglia începu printr-o cursă. Goering dădu ordin să fie atacată marina engleză din Marea Mmecii şi porturile din sud. Nu aşa trebuia să înceapă invazia, dar aceste atacuri îi vor sili pe englezi să-şi aducă pe cer aviaţia de vînătoare, să-şi apere marina şi atunci va începe în realitate lupta decisivă. Dar englezii se eschivară şi nu uimiseră în ajutorul marinei decît o parte din avioane, drept care patru contratorpiloare şi optsprezece nave comerciale fură trimise la fund. în schimb Luft-waffe pierdu, spre enervarea lui Goering şi a lui Hitler, aproape 300 de avioane şi peste 100 atinse. Iar inamicul, după mărturiile piloţilor care se întoarseră, numai o sută şi ceva. Asta se datora desigur acelei invenţii care făcea să se vadă cerul luptei pe un ecran şi piloţii să fie dirijaţi de jos. Dar cum să accepţi că un asemenea fleac avea o importanţă prea mare, din moment ce calitatea şi numărul sînt de partea ta ? Se dădu ordin să fie bombardate aceste staţiuni, fără să se insiste însă în mod deosebit. Toate astea se petrecu-, seră înainte de 15 august.

Marea bătălie aeriană începu de fapt în această zî. Pe ecranele radar de pe coasta engleză începură să apară şi să înainteze inexorabil spre cerul insular atîtea avioane încît ai fi zis că acele puncte mici şi negre erau în realitate o invazie de muşte sau de lăcuste pe care în mod bizar radarul le înregistra. Fără să-şi piardă cumpătul, comandanţii RAF-ului le luară însă drept ceea ce erau, şi nu muşte sau păsări migratoare, şi le numărară : bombardiere, aproximativ 800, avioane de vînătoare peste 1000. Acest fantastic atac venea din direcţii diferite, dar şi acele ecrane erau dispuse în diferite locuri ale coastelor şi şefii RAF-ului utilizară din plin acest avantaj pe care inamicul îl subaprcchise, faptul de a putea elabora de jos şi din timp, cu ajutorul radarului, tactica de apărare. Dinspre Scandinavia, de pildă, se apropia o flotă de circa 100 de bombardiere, escortată de un număr de trei ori mai mic de avioane de însoţire. Era evident că inamicul socotea nordul insulei fără apărare şi de aceea numărul avioanelor de însoţire era aşa de mic. Şi ar fi fost, dacă această flotă n-ar fi fost „văzută" din timp. Se trimise împotriva ei şi pe neaşteptate şapte escadrile din acele mici avioane iuţi cu cîte un băiat în ele şi pe care constructorii le botezaseră Hurricane şi Spitfire şi această a V-a flotă aeriană a lui Goering fu nimicită. Istoricul spune că din această lovitură flota a V-a scandinavă nu şi-a maî revenit niciodată.

în sud însă aviaţia germană atacă cu grosul ei încercînd să pătrundă spre Londra şi chiar reuşi să atingă 4 uzine da aviaţie şi cîteva terenuri. Pierdură însă aproape o sută da aparate, în timp ce adversarul, jumătate mai puţin. Pentru început, nu era prea bine. Adolf Galand, un vestit pilot da vînătoare german, a declarat mai tîrziu : faptul că în timpul luptelor piloţii englezi erau conduşi de la sol graţie unui nou procedeu şi care îi făceau să audă ordinele, dirijînd în mod aoil şi exact Spitfirerurile şi Hurricanele asupra formaţiilor.

germane, pentru ei, piloţii germani, a fost o surpriză din cele mai amare. Piloţii germani nu întîrziară să raporteze şefilor lor că în aceste condiţii lupta era inegală şi că în curînd Luftwaffe se va afla în situaţia de a nu mai dispune de nici un avion în timp ce RAF-ul va deveni stăpîn absolut în aer şi oraşele Reich-ului german ameninţate cu distrugerea. Goering, care la 15 august declarase că e îndoielnic că există un interes să se continue atacurile împotriva staţiilor radar, pentru că dintre toate cele atacate pînă atunci nici una n-a fost împiedicată să funcţioneze, înţelese că comisese o gravă eroare, fiindcă pierderile nu încetau. Trebuia distrus acest sistem de apărare, peste tot unde era instalat, în sud ca şi în nord şi mai ales dibuit şi nimicit centrul acestui sistem nervos, *Ground control-ul* cum îl numeau agenţii în mesajele lor. Să te afli sus pe cer şi să auzi neîncetat în urechi sporovăială inamicului care îşi dirija piloţii contra ta din unghiuri pe care tu nu le vedeai din carlingă, nu era numai o surpriză dintre cele mai amare, ci ameninţarea inevitabilă cu doborîrea, distrugerea avionului pe care îl pilotezi şi prăbuşirea în mare, sau în cel mai fericit caz, în mîinile duşmanului. Ca vechi aviator încercat, Goering înţelese că dacă el însuşi şi-ar fi condus flota aeriană în luptă şi ar fi simţit aceeaşi nesiguranţă ca şi piloţii săi care ascultau cum inamicul îi pîndeşte de undeva cu mijloace tehnice superioare şi le prepara, prin ordine misterioase, prăbuşirea, ar fi încetat imediat lupta şi ar fi luat măsuri urgente de contracarare, în primul rînd, lovite aceste centre de control de la sol. Nu era tolerabil ca ele să mai existe, în alt doilea, Luftwaffe nu mai putea întîrzia să fie dotată cu această noutate în materie de război aerian, şi după cît se părea, nu numai aerian. Asta însă era treaba birourilor de cercetări ştiinţifice. Dar nu era acuma timp de aşteptat, birourile acestea cer totdeauna timp,

Şi Goering lovi. Pe 24 august, după ce cu o sătpărnînă mai înainte îşi retrăsese Stukas-urile sale prea lente şi pe care piloţii de vînătoare englezi le doborau ca pe nişte raţe greoaie, cum povesteşte istoricul (dar care totuşi înspăimîn-taseră pe polonezi şi francezi, pe care îi biruiseră), bombardară, în jurul Londrei, *Ground control-u*| şi alte staţii din sud. Lovitură paralizantă, decisivă, întrucît Luftwaffe era superior numeric. Din această zi şi pînă la 6 septembrie, stînd în castelul său de la Karinhall (nume dat în amintirea primei lui soţii pe care o chema Karin, de origine scandinavă), Goering conduse zilnic lupta pentru distrugerea RAF-ului englez, trimiţînd contra lui în fiecare zi cîte o mie de avioane de bombardament şi de luptă. Cît de viteaz poţi să fii cînd în fiecare zi trebuie să te ridici pe cer de nenumărate ori şi să înfrunţi un inamic ale cărui atacuri în valuri succesive nu mai încetau şi împotriva căruia staţiunile de jos nu te mai puteau ghida ca înainte, primind lovituri grele ? RAF-ul era în primejdie, în două săptămîni pierdu peste patru sute de avioane de vînătoare şi peste două sute din acei minunaţi băieţi care le conduceau, dintre care o sută morţi şi restul schilodiţi pentru totdeauna. Şi nimeni nu ştia atunci în Anglia că inamicul pierduse mai puţin cu două sute şi că rezervele sale erau mai mari.

De la Homer ştim încă de mult că mînia şi vanitatea luptătorilor fac parte din destinul marilor înfruntări. Deter-miniştii pot fi ispitiţi să înglobeze aceste sentimente în fatalitatea istorica, în cursul ei care se decide prin multiple mijloace, cărora nu trebuie să le acordăm o valoare în sine : dacă nu se manifestau mînia şi vanitatea cutărui luptător, atunci altceva s-ar fi întîmplat şi istoria şi-ar fi atins ţelul cu alte mijloace. Să fie adevărat ?! De ce n-am crede că istoria este manifestarea paroxistică a sentimentelor oamenilor şi mai puţin a condiţiilor lor de existenţă socială ? Fiindcă cu greu ne putem închipui cum ar fi scăpat Anglia de un dezastru

dacă furia şi vanitatea lui Goering şi Hitler n-ar ii silit aviaţia germană să înceteze lupta de zi cu aviaţia de vînătoare engleză şi, schimbîndu-şi obiectivul, să înceapă atacuri ucigaşe de noapte împotriva Londrei şi a altor oraşe engleze, distrugînd case şi omorînd mii de oameni lipsiţi de orice apărare. Ce se întîmplase ?

în noaptea de 23 august, dintr-o greşeală, cîţiva piloţi germani, care primiseră ordinul să bombardeze uzine de aviaţie engleze şi rezervoare de petrol din preajma Londrei, aruncară bombele asupra centrului capitalei britanice. Fură ucişi civili, adică oameni care, după concepţia clasică a războiului, nu luau parte la lupte şi deci erau nevinovaţi, ca şi cînd cei care luau parte ar fi fost vinovaţi. Englezii se înfuriară. Aceste sentimente de care militarii nu ţin seama cînd îşi privesc hărţile lor şi decid atacuri şi ucideri de pe pămînt şi din cer, declanşară reacţii decisive, tot de furie, care determinară schimbări tactice şi strategice, în ciuda situaţiei lor dezastruoase, în noaptea următoare RAF-ul, cu 80 de avioane şi sub protecţia norilor, drept represalii, bombardară Berlinul. Capitala Reich-ului era apărată de baterii antiaeriene, adică de un număr atît de mare de tunuri încît în clipa cînd primele bombe căzură asupra oraşului se dezîănţui în apărare o canonadă înspăimîntătoare. în noapte se vedeau flăcările nu atît ale bombelor, cît ale gurilor de tun şi ale exploziilor în stratul de nori. Pămîntul se cutremura. Geamurile caselor plesneau, o atmosferă de sinistru pentru prima oară trăită de berlinezi plutea deasupra marelui oraş. în loc să le dea un sentiment de siguranţă această dezlănţuire de foc îi îngrozi mai degrabă pe berlinezi decît pe piloţii de sus, protejaţi de stratul de nori, şi le strecură îndoiala în suflet: ce însemna asta ? Anglia nu era învinsă ? Acest groaznic atac era deci posibil, deşi Hitler şi Goering **îi** asiguraseră că victoria şi pacea sînt o chestiune de zile ?

Dimineaţa găsiră manifeste aruncate de sus în care li se Spunea că „războiul început de Hitîer va continua şi va dura atit cît va dura şi Hitîer". Şi ca o dovada, RAF-ul englez reveni cu forţe sporite în nopţile următoare, de 28 şi 29 august şi aşa cum îşi notă istoricul în jurnalul său, şi care se afla la faţa locului, „pentru prima dată omorî germani în capitala Reieh-ului", Şi atunci şefii germani comisera eroarea şi îşi ieşiră din pepeni, întîi presa începu să urle : *piraţi ai aerului englezi ataca în mod laş Berlinul.* Ca şi c în d cei germani erau nişte blînzi heruvimi şi nu bombe, ci flori, ar fi aruncat în capul englezilor. Oricum, trăsnetul proiectilelor, dădea parcă de înţeles presa lui Goebels, se auzea numai aici, în timp ce dincolo, deasupra insulei, britanicii na auzeau nimic ca să-i sperie... O să-i învăţăm noi minte !

Şi Hitîer simţi că trebuia să-şi liniştească concetăţenii şî să Ie recîstige adeziunea totală. La 4 septembrie el le ţinu un discurs plin de umor şi de sarcasm la adresa lui Chur-cKÎÎ (pe care îl numi Krampfhenne, adică bătrînă găină nervoasă) şi la adresa poporului său, pe care îl ironiza de-clarînd că acolo la ei în ţară englezii sînt curioşi şi nu încetează să se întrebe: „De ce na vine el ? (adică el, Hitîer). Calm, calm, le spuse Hitîer în hohotele ascultătorilor, vine, vine... Actualmente, continuă el, domnul Churchill îşi face demonstraţia noii lui şmecherii, raidul de noapte. Domnul ClfUTehill execută aceste raiduri nu pentru că aceste raiduri ar fi" formidabil de eficace, ci pentru că aviaţia sa nu poate să zboare ziua pe deasupra Germaniei... în timp ce avioanele germane zboară pe deasupra solului englez în fiecare zi... în toate dăţile cînd un pilot englez vede o lumină el aruncă o bombă asupra cartierelor rezidenţiale, asupra fermelor şi satelor... Timp de trei luni n-am ripostat pentru că am crezut că această nebunie o să înceteze (nebunia era deci a englezilor că îşi apărau viaţa şi cuminţenia era de partea lui Hitîer, care avea deja în sertar planurile de in-

vazie şi exterminare a insularilor!). Domnul Churchill a luat asta drept un semn de slăbiciune. Acum noi răspundem noapte de noapte. Atunci cînd aviaţia engleză va arunca 2 sau 3 sau 4 mii kilograme de bombe, noi o să aruncăm asupra lor într-o noapte 150, 200, 300 sau 400 000 de kilograme..."

Strigăte isterice îl întrerupseră. „Vom rade oraşele lor, urlă Hitler. O să punem capăt performanţelor acestor piraţi ai aerului, cu ajutorul lui Dumnezeu." Aşadar Hitler simţise nevoia să-i sară Dumnezeu în ajutor, îl credea deci de partea lui. Aşa se face că acţiunile noastre pot fi inspirate de diavol şi credinţa noastră să fie în Dumnezeu. Nu o dată Hitler avea să ne ofere probe ale acestei dualităţi a conştiinţei lui malefice. „Va veni ora, şi-a încheiat el discursul, cînd unul din noi se va prăbuşi şi aceasta nu va fi Germania naţional socialistă." Atît mai lipsea, să le sugereze, în această privinţă, vreo îndoială, în acel moment, notează iarăşi istoricul „fetele în delir îşi păstrară suficient controlul pentru a-şi întretăia strigătele lor sălbatice de bucurie cu un cor de : Niciodată ! Niciodată".

Astfel luă naştere în spiritul luî Hitler şi al lui Goering fatala hotărîre de a renunţa la lupta directă împotriva RAF-ului şi a arunca Luftwaffe să efectueze grele bombardamente de noapte asupra Londrei, spre a o rade. Nerăbdători de victorie, uitaseră că RAF-ul nu era încă nimicit şi nu bănuiau că în acele zile putea fi : îi enervaseră cîteva nopţi de bombardament asupra Berlinului, în realitate neînsemnate faţă de miza care era în joc. De-o vanitate smintita, nu putuseră suporta gîndul că ar fi vulnerabili şi că înfrîngerea Angliei nu era iminentă. Nu era iminentă ! ? O să le arătăm noi că e, nu-i vom invada, nu va fi nevoie, o să-i distrugem la sol, transformînd totul în ruine.

Şi se ţinură de cuvînt, transformară Londra şi alte oraşe în ruine, numai că în acest timp vînătoarea RAF-ului cîştigă

puţin timp, îşi trase sufletul, admirabilele uzine de avioane, superioare inamicului, acoperiră rapid grelele pierderi suferite, în timp ce noi băieţi bine antrenaţi şi odihniţi le luară în primire. Toată Anglia suporta cu stoicism loviturile, în timp ce bravii şefi ai RAF-ului îşi pansau dureroasele răni şi se pregăteau de luptă. Era adevărat că acest lucru se făcea cu preţul a numeroase centrale electrice distruse, uzine de gaz fără de care, în iarna care venea, nu se putea trăi, nimicite, depozite de alimente incendiate, kilometri de docuri în flăcări. Mii de oameni asfixiaţi în adăposturile lor. La 15 septembrie Hitler şi Goering se hotărîră să dea, de astă dată ziua, asaltul decisiv, menit să pună în sfîrşit capăt rezistenţei engleze. Era o zi de duminică. Un prim val de 200 de bombardiere, însoţite de 600 de avioane de vînătoare, porniră spre prînz, asupra Londrei. Numai că era prea tîr-ziu. Nu numai că RAF-ul refăcut cu Hurricanele şi Spit-firerurile lui era la postul lui şi le pîndeau, dar şi mica şi ne-spectaculoasa invenţie, care făcea să apară pe un ecran aparatele inamicului, era şi ea refăcută şi „văzuse" cele două sute de bombardiere şi 600 de avioane de însoţire chiar în clipa cîhd se ridicaseră de pe aerodromurile lor. Piloţii se urcară în micile lor aparate, traseră geamul etanş pe deasupra capului şi îşi puseră telefoanele la urechi. „Decolaţi !" sună ordinul. Şi Hurricanele şi Spitfirerurile se înfipseră în aer *şi* dirijate de jos se năpustiră asupra valului atacator. Interceptaţi rapid în unghiurile lor cele mai nefavorabile, piloţii germani erau seceraţi de focul hotărît al inamicului lor, se prăbuşeau sau făceau cale întoarsă. Bombardierele îşi aruncară încărcătura în mare şi cele care scăpară făcură şi ele cale întoarsă. Dar un nou val şi mai numeros apăru. Fu la fel întîmpinat. De ambele părţi se exagerară apoi victoriile şi pierderile, fapt e însă că omenirea nu ştiu în acea zi că în sferele înalte ale conducerii hitleriste se prăbuşea

o speranţă şi un plan totuşi minuţios întocmit, că Anglia va fi îngenuncheata prin bombardamente, sau va fi invadată după ce îi va fi nimicită, pe cer, aviaţia. Două zile după această luptă, Hitier renunţă pentru moment la planul „Otarie", adică la invazie. Nu renunţă însă la bombardamentele de noapte care aduseră englezilor în tot timpul acelei toamne şi a iernii care urmă suferinţe inumane. Dar *si* se ţinură bine şi continuară să-şi întărească aviaţia, principalul lor scut, aflat în mîna a cîtorva mii de băieţi.

Din acele zile datează acele cuvinte ale lui Churchill, care dăduseră de gîndit şi strecuraseră o îndoială în preocupările lui Antonescu prin enigma pe care o conţineau : tocmai la aceşti băieţi care salvaseră Anglia se refereau ; „niciodată, spusese primul ministru britanic, în domeniul conflictelor umane atît de mulţi oameni n-au datorat atît de mult la atît de puţini dintre ei". Nimeni nu ştia nimic. Toată lumea credea că în primăvară invazia va avea loc.

în Europa însă se petrecu ceva surprinzător, un lucra grav pe care Hitier îl decise tot în urma unui fapt asemănător cu bombardarea Berlinului de către RAF, gest fără importanţă militară, dar cu consecinţele enorme pe care le-am văzut. Din istorie sîntem cel mai adesea fascinaţi tocmai de astfel de gesturi. Istoria marilor mase umane, văzută de sus şi supusă unor legi misterioase, care atrag în vîrtejul lor pe şefi, simple paiaţe care au iluzia că decid csva, nu face obiectul acelor pagini de istorie care vor mai fi descrise în cartea de faţă. Paiaţa aceea interesează cel mai mult, fiindcă ea ne-a acaparat sau paralizat voinţa ji acţionează în numele nostru şi cu toate că dorinţa generală a fost să scăpăm cît mai repede de ea, cum a fost cazul cu Hitier, faptele au arătat că acest lucru n-a fost posibil decît cu preţul *a.* nesfîrşite suferinţe şi dezastre umane. N-o să spună nimeni că aceste suferinţe şi dezastre umane au

modificat cu o iota mersul într-adevăr implacabil al istoriei. Dacă acest mers are un sens, şi aparţine istoriei, în schimb suferinţa e a noastră şi ne aparţine numai nouă ; istoria n-are ce face cu ea. Cine ne-o provoacă ?

yi

,-..- Dacă necesitatea istorica ar fi cerut ca Anglia să piară, ar fi pierit, şi cauzele acestei pieiri ar fi fost profunde şi misterioase şi n-ar fi putut fi salvată de o mînă de băieţi cum s-a întîmplat de astă dată, chiar dacă Hitler şi Goering ar fi comis nişte erori tactice şi strategice şi mai grosolane... Dar exterminarea populaţiei, care ar fi urmat, ar fi intrat şi ea în sînul necesităţii istorice ? Suferinţele ? Tragediile fără nume ? Umilirea omului, ca specie ? Cine, în istorie, are nevoie să ne umilească ? Şi totuşi un cortegiu nesfîrsit de fărădelegi le era rezervai insularilor dacă planul „Ourie" ar fi reuşit.

în ziua de *9* septembrie 1940 şeful armatei germane, mareşalul Brauchitsch lăsă istoriei un document precis şi rece, semnat de mîna lui şi care poate fi contemplat în linişte de posteritate. E greu să crezi că e vorba de oameni, şi nu de animale, de cîini, în orice caz de vite care trebuiau, toate cele care erau în stare de sănătate şi ca vîrstă între anii cutare şi cutare, scoase din ţară şi băgate în ţarcuri. Nici o iluzie nu ţi-e permisă citind : „populaţia engleză de sex masculin şi validă, între şaptesprezece şi patruzeci şi cinci de ani, va fi expediată pe continent şi internată". Această hîrtie însă nu ramase literă moartă, cum ar crede generaţiile mai tinere care

abia se năşteau pe acele timpuri, şi care în zilele noastre au aflat că în Polonia, de pildă, nu se luaseră astfel de măsuri barbare, în orice caz nu atît de barbare, deşi polonezii se bucurau de mai puţină stimă din partea cuceritorilor, decît englezii. Tocmai de aceea. Sensul acestei măsuri era de a extirpa dintre insulari pe toţi luptătorii de care le-ar fi fost frică şi după ce ultimul dintre ei ar fi depus armele. Fură trimise ordine intendentului general al O.K.W., armatelor a IX şi a XVI-a, care se şi aflau în dispozitiv de invazie în

nordul Franţei.

în timpurile moderne învingătorul nu vine numai cu" armatele sale şi îţi ocupă teritoriul. El nu se mulţumeşte, cum spune poetul, să-ţi ia pîinea din vatră, fructele de pe crăci şi de pe araci, stupii de albine din grădină şi să-şi pună nara la izvoarele pămîntului tău şi să le soarbă din adîncuri bogăţiile... El aduce cu sine, în spatele frontului, arhive în care fiecare om al ţării tale a devenit o simplă fişă în dreptul căreia e scris ce trebuie să i se întîmple ; liste minuţios întocmite de persoane care trebuiesc imediat arestate şi executate ; liste de persoane care trebuiesc executate ceva mai tîrziu ; liste de persoane care trebuiesc spînzurate abia după aceea ; teroarea trebuie să vină în valuri, în urma fiecărui val o pauză şi impresia liniştitoare că totul s-a terminat. Şi tot astfel pînă ce vor deveni simple abstracţiuni ale neantului oamenii tăi politici de frunte, oamenii care sînt mîndria naţiunii tale, oamenii de cultură vestiţi, scriitori şi artişti. Totul e calculat dinainte, în cancelarii şi birouri cu ferestre mari, în timp ce lumina zilei bate în geamuri,, lumina fizică, simbol al frumuseţii vieţii pe pămînt. lari într-un furgon special sînt aduse, pentru restul populaţie^ căzută în robie şi a cărei elită nu va mai exista, cartelele, < ele imprimate din timp, pe baza cărora totul se va raţiona **şi**

ţi se va permite să primeşti doar atît cît sa nu mori, deţî această grijă e ultima pe care cuceritorul ar putea-o avea faţă de tine, chiar dacă s-ar auzi voci care ar spune că aceşti sclavi, ca să poată munci pentru el, au nevoie de hrană. N-are nici o importanţă, sclavii ăştia se înmulţesc şi-aşa prea mult, e plin pâmîntul de ei, o să avem suficienţi sclavi, ăştia sînî dintre cei periculoşi, lăsaţi-i să moară de foame.

Instrucţiunile lui Brauchitsch purtau titlul : *Ordine privind organizarea şi funcţionarea guvernctmîntului militar în Anglia.* Se constitui un *Stat major militar economic pentru Anglia.* Jefuirea insulei, care ar fi urmat, nu se putea face desigur fără un stat major economic, trebuia ordine, cuceritorul nu era Attila, Genghiz-Han sau Tamerlan, care, după victorie, îşi lăsau hoardele să prade şi să ucidă în voie. Intîi marile prăzi, marile valori, tablourile, trebuiau duse lui Gocring, care era mare amator, în al doilea, uciderile, dacă nu se făceau după listă, puteau să scape, deghizîndu-se în grosul populaţiei, luptători îndrăzneţi, generali şi piloţi care puteau organiza răscoale sîngeroase. Vechii cuceritori, pentru a fi siguri, nimiceau totul, dintr-o dată, în cîteva zile şi nopţi de groază, ei însă, Hitler şi Goering, erau siliţi, pentru a nu speria restul lumii încă necucerite, să facă asta în etape. Temuta R.S.H.A. şi SS, sub ordinele lui Himmler şi Heydrich, trebuiau să elaboreze ele valurile de teroare, iar doctorul Franz Six să le pună în practică. Vedeţi, era „doctor", un intelectual, nu o brută oarecare, fost decan al Facultăţii economice a Universităţii din Berlin intrat în S.D. unde se specializase în chestiuni „ştiinţifice". Care ? Ce fel de chestiuni ? Englezii ar fi putut-o afla înaintea ruşilor, dacă soarta şi prevederea şefilor lor nu i-ar fi ferit: deportări, masacre. Atît de inexplicabilă era credinţa tuturor în Germania că Anglia e o pradă uşoară, încît la 17 septembrie 1940, deci după ce Hitler se convinsese că insula e

bine păzită ele aviatorii ei şi cucerirea ei deocamdată imposibilă, Heydrich îl numi oficial pe profesorul Franz S-ix în noul său post în Anglia şi după ce îi spuse care era sarcina sa, adăugă : „Desemnez Londra drept sediu al cartia-rului dumitale general... şi te autoriz să stabileşti mici *Einsatzgruppen* în alte părţi ale Marii Britanii, pe măsura ce necesitatea se va face simţită în acest sens". Ce erau aceste „mici" grupe ? Din ce erau compuse şi ce trebuiau să facă ? Din ucigaşi în uniformă. Sarcina lor, să răspîndească teroarea. De fapt acest ordin Heydrich îl şi împlinise în ce priveşte organizarea, încă din august avea deja pregătite astfel de grupe care trebuiau să opereze începînd din cartierele generale din Londra, Bristol, Birmingham, Liverpool, Manchester, Edimburg şi Glasgow.

P'are curioasă azi opinia unui autor englez, care a scris o carte despre operaţiunea *Qtarie* şi care spunea că englezii se hotărîseră, în caz de invazie şi dacă toate metodele de apărare convenţională ar fi eşuat, să fie atacate capetele de pod cu iperită pulverizată cu ajutorul avioanelor zbu-rînd la altitudine joasă. Era, zice el naiv, o hotărîre penibilă, luată nu fără o adîncă dezbatere de conştiinţă şi care, pe atunci şi chiar ulterior, a fost ţinută secretă. Mai aproape de realităţi a rămas totuşi Churchill, care a ghicit natura barbară a expansiunii hitleriste. Nici el na ştia ce-avea sa se întîmple, dar, zice el, era sigur de un lucru : „Masacrul ar fi fost, de o parte şi de alta, mspăimîntător şi gigantic. N-ar fi fost nici milă, nici cruţare. Ei ar fi folosit teroare"a şi noi eram pregătiţi *la.* orice."

Dar un lucru pe care cineva este împins să-1 comită, îl comite, dacă e blestemat. Oprit, împiedicat, lovit peste bot, cîtă vreme nu e distrus, el nu renunţă. Ori, la acea ora, Anglia doar scăpase, dar nu învinsese. Vocaţia de asasini a cuceritorilor trebuia să se împlinească în altă parte.

VJI

/ Ora care venea trebuia să cadă ca un trăsnet. Asupra fcui ? Planul era de asemeni dinainte întocmit, se numea *Barbarossa* şi avea sarcina să extermine Rusia Sovietică printr-un război fulger asemănător celor care puseseră la p.ămînt Polonia şi Franţa. Data atacului, luna mai. Trepi-dînd de nerăbdare să-1 pună în practică, Hitler zise : „Cind Barbarossa se va pune în mişcare lumea îşi va ţine răsuflarea", înainte de asta însă se întîmplă ceva : un alt plan, numit *Mărita,* trebuia pus în prealabil şi rapid în mişcare ca să fie cucerită Grecia, unde italienii se făcuseră de rîs, şi .în plus prezenţa englezilor acolo, care îşi puteau crea o baza de bombardament, putea stingheri *Barbarossa.* O armată uriaşă de aproape 700 000 de oameni fu adusă şi masată la noi în România, acele trenuri cu trupe pe care avea să le vadă în februarie Achim Moromete trecînd necontenit spre sud... Treceau în Bulgaria, care, asemeni nouă, acceptase la 8 februarie 1941 ca această masă formidabilă de oameni înarmaţi pînă în .dinţi să treacă peste teritoriul ei şi printr-un nou Dunque-rqu.e, de astă dată neşovăitar, englezii să fie nimiciţi şi aruncaţi în mare.

în ziua de 27 martie 1941 Hitler se sculă ca de obicei la sfîrşitul dimineţii. Dormea singur în apartamentul său din Cancelaria Reich-ului, cînd nu venea de la Obersalzberg E va Braun, fireşte, chemată de el. De cînd se sinucisese cu mulţi ani în urmă nepoata sa Geli Raubal, de care Hitler se în-drăgostise (şi o scrisoare a sa pătimaşă pe care ulterior el o recuperase dovedea că marele tartor o chinuia pe această fată cu insistenţele lui de a fi biciuit, lucru pe care ea se pare că nu-1 putea face, pentru masochist fiind necesară o femeie care să aibă şi .ea acest gust straniu),, Hiîler au mai

putea suporta gînclul de a-şi lega viaţa de o femeie. Pe liva Braun o lăsa acolo la Obersalzherg luni întregi...

Hitler se aşează la masa şi îşi luă micul dejun. Puţinele ore libere pe care şi le permitea în timpul ziîei, cînd nu se întîlnea cu şefi ai partidului la dejun, sau la ei, mai rar, la reuniuni prilejuite de diverse aniversări, căsătorie, naşteri, lui Hitler îi plăcea să stea de vorbă cu aghiotanţii săi, cu medicul, cu fotograful şi foarte adesea cu secretarele lui şi cu bucătăreasa. Mînca puţin, dar adesea i se întîmpla, şi i se întîmpla şi astăzi, să ceară frişca, multă frişca, un castron întreg, pe care îl mînca tot, cu mici bucăţi de ciocolată, îi plăceau dulceaţa şi frişca aşa cum altora le place alcoolul. Fiinţă inofensivă, în intimitatea arderilor ei biologice. Nebunia era la cap... Nu alcool, nu vinuri bune, cum a băut un urmaş al lui Genghis-Han, pînă a murit, fără a mai putea cuceri Europa pînă la Atlantic. Nici măcar tutun... şi mai ales, nu femei. Pînă la Geli Raubal, a avut însă şi el destule admiratoare. „Am cunoscut şi eu mai demult, spunea el adesea cu melancolie, femei minunate |" Una îl iubea foarte tare, îl primea la ea în salon şi îi spunea „micul meu lup". Dar după sinuciderea lui Geli, Hitler a fost atît de zdruncinat încît se pare că nu şi-a mai revenit niciodată. Psihiatrii contemporani au emis ipoteza că dorinţa masochistului de a fi biciuit de iubita sa şi apoi acţiunea ca atare poate produce în conştiinţa femeii un astfel de şoc încît amintirea scenei devine pentru ea insuportabilă şi gîn-dul sinuciderii, ca o eliberare de un sentiment acut de vinovăţie, e violent şi irezistibil. Să fi fost motivul pentru care se omorîse această Geli Raubal, care avea aspiraţii modeste, să ajungă cîntăreaţă de operă ?...

Apoi Hitler trecu în birou. Martin Bormann îl aştepta şi îi aduse o veste stupefiantă : în cursul nopţii trecute, la Belgrad avusese loc o mişcare populară, la care luase parte şi armata şi chiar şi aviaţia. Jugoslavii îl dăduseră jos pe

prinţul regent Paul şi, înspăimîntat, moştenitorul tronului, Petre II, fugise şi el pentru ca a doua zi să se vadă proclamat rege. Sensul acestei mişcări era antigerman. Mulţimea scuipase pe maşina ministrului german...

— Mulţimea ? Ne-a scuipat ? ! tresări Hitler, ca un ani
mal de pradă abia zgîndărit. Cum aşa ? !

.— Da, *mein Ftihrer,* zise Martin Bormann liniştit. .— Sîrbii sînt împotriva noastră ? ! ^

— Da, *mein Fiibrer !*

— împotriva mea ? ! se auzi glasul lui Hitler asemeni
unui bolborosit înăbuşit şi îndepărtat de tunet.

Şi ridică fruntea, şi privirea lui de un albastru straniu, amestecat cu violet şi care fascina pe toţi cei care i-o în-tîlneau, înţepeni şi se făcu metalică.

— Sîrbii ? ! continuă el. Au călcat în picioare angajamen
tele semnate de mine şi de Paul, din care Jugoslavia se ale
gea cu Salonicul ? !

— Da, *mein Fiihrer !* Acesta e sensul loviturii de stat şi
al entuziasmului popular la care s-a asociat şi armata, cu
toate că chiar în cursul dimineţii generalul Simovici, noul
prim-ministru, ne-a propus să semnăm imediat un act de
neagresiune : bucuria că au putut să dea jos pe prinţul Paul
şi guvernul lui Dragisha Cvetovic, care au semnat alaltăieri
la Viena pactul de colaborare cu Reich-ul.

— Cheamă-i imediat pe Goering, Goebels, Rîb'oentrop şi
?efii de stat-major la cancelarie, zise Hitler sumbru, şi se
ridică şi începu să se plimbe făcînd înconjurul încăperii.

Se plimba calm. Numai fruntea ridicată spre plafon şi privirea imobilă arătau că un lucru ameninţător începea să pună stăpînire pe el.

— Domnilor, începu el cu o voce spartă, cînd cancelaria
se umplu de şefi ai partidului şi ai armatei, iugoslavii îşi bat
joc de noi, iugoslavii pur şi simplu, populaţia Belgradului...
Dar nu numai populaţia smintită, ci şi armata şi aviaţia ei...

S au revoltat, au dat jos. regentul şi guvernul care ne erau d-e aM'tăâeri aliaţi şi ne propun, -în-locul tratatelor în urma cărora J> .goslavia s-ar fi ales cu Salonicul, un pact de n&. agresiune Un general, deci un reprezentant al armatei, ne-a trimis acest mesaj.

Hitlet se opri şi izbucni într-un rîs sardonic. Fălcile î ss descleştari şi i se făcură, mari ; semăna în acele clipe cu o vrăjitoare cu mustăţi şi al cărei chicotit diavolesc ar fi fost dus într-o reverberaţie pînă în adîncurile întunecate ale pădurii

— Mie, zise el sarcastic, să mi se propună un pact de neagresiune ! De către cine ? De către Jugoslavia ? Ha, ha, ha... Lucrul ăsta am putut să-1 facem cu. Rusia, pînă ter minăm preparativele pentru *Barbaros-sa,* dar Jugoslavia o voi nimiei imediat, mult mai repede deeît mi-ar trebui să semnez cu ea un pact, oricare ar fi el, fiindcă nu4 vei ierta pe sîrbi pentru batjocura pe care au îndrăznit să mi-o arunce în obraji... Domnilor, reluă el, am fost batjocoriţi... Pentru întîia oară în istoria celui de-al treilea Reich o naţiune a îndrăznii să ne întefrunte cu neruşinare după ce guvernul ei legal ales a semnat eu noi un pact de colaborare, călcînd în picioare acest pact, cu toate că trupele noastre au înconjurat deja această ţară.

Deodată Hitler începu să urle şi să gesticuleze fără frînă :

— Anglia a sedus şi a luat minţile acestui popor prin prezenţa ei în Medkerana şi în Grecia. Această lovitură de stat pune în pericol operaţiunea *Mărita* şi^ mai mult, *Bar-frarossa.* Sîira hotărît să distrug Jugoslavia pe plan mili tar şi naţional fără să aştept de la noul ei guvern eventuale proteste de Ibialitate. Nu vor avea loc în acest sens nici convorbiri diplomatice, nici prezentarea unui ultimatum. Jit-gostevia va fi strivită cu o asprime nemiloasă... O să învăţ eu minte pe oricine să mai asculte

cîntecul de sirenă **al**

domnului Churchill, va fi o lecţie cu atît mai crudă, cu cîti e mai necesară...

t> Urletele deveniseră ţipete, gesturile si mersul se acceleraseră şi Hit-ler dansa demenţial asemeni acelei păsări sinuci-aşe cu penaj roşu din Delta Dunării. Militarii ar fi vrut să-i atragă atenţia că această operaţiune împotriva Jugosla-viei era neprevăzută şi ar putea întîrzia totul, *Mărita* şi *Barbarossa,* şi că un aranjament de neutralitate şi neagresiune era, pe plan militar, mult mai prudent. Mai tîrziu, după ce *Barbarossa* avea să se termine cu bine, era destul timp şi pentru pedepsirea Jugoslaviei. Dar Hitler nu dădea nici un semn că mai era în stare să asculte pe cineva. Vociferările lui se făceau din ce în ce mai înalte şi din ca în ce mai mult glasul îi pierea. Furtuna îndepărtată pe cară o presimţise Bormann la început era acum dezlănţuită. Deodată Hitler se aruncă la pămînt şi în prada unei furii fără margini apucă în dinţi colţul grosului covor care se întindea în mijlocul Cancelariei şi începu să-1 roadă şi să tragă de el în toate părţile. Asistenţa încremenise şi pe chipurile tuturor se aşternu o mare nelinişte. Nu era prima oară cînd luau parte la o astfel de scenă, dar asta era dintre cele mai rele de cînd îl cunoşteau pe Fiihrer-ul lor. Dar ce însemnau ele ? Un om, în delir, sparge şi distruge tot ca întîlneşte în cale. Dar ce poate un om întîîni în cale ? Propria-i casă şi cel mult cartierul în care poate alerga bezmetic cu un cuţit în mînă. Este repede prins şi vîrît de braţe omeneşti, ca şi ale lui, într-o dubă care a fost între timp chemată. Dar dacă înlocuim cartierul cu un continent şi individul comandă armate puternice ? Cuvintele şi hotărî-rile lui devin acte istorice. Prin delirul său istoria se exprimă, ea însăşi în delir... Aşa gîndeau înfioraţi, toţi cei de faţă simţind cum voinţa lor se înmoaie şi rjnclirea lor cedează încă o dată în faţa deciziilor accsvr.i orn bizar, fără identitate, aproape abstract prin lips.-, iui totală da

raţiune şi de omenie... Toţi erau cu el prin aderenţă la ideile lui de expansiune pe suprafaţa pămîntului şi prin teamă de gesturile lui ucigaşe care îi puteau costa viaţa... Da, erau cu el, dar încotro îi ducea, spre ce abisuri ? l

Hitler se ridică şi începu, deodată tăcut, să treacă de la unul la altul şi să se uite în adîncul ochilor fiecăruia. Rîdea cineva ? ! Nxi rîdea nimeni, chiar dacă s-ar fi trezit brusc în intimitatea locuinţei proprii şi şi-ar fi amintit •. această teribilă scenă nu putea stîrni rîsul.

— Goering, ordonă Hitler răguşit, dar acum calm, vei distruge imediat Belgradul printr-un atac de bombardiere grele, prin asalturi succesive, operînd de pe bazele aeriene din Ungaria. Generalii Keitel şi Jodl, chiar din acest moment veţi pregăti un plan de atac al trupelor terestre, iar domnul Ribbentrop va informa Ungaria, Bulgaria, România şi Italia de viitoarea înpărţire între ele a teritoriului jugoslav. Nu va mai rămîne din această ţară decît Croaţia, care va deveni .' un stat aliat al Reich-ului. Italia va dori probabil coasta adriatică, Ungaria Banatul, Bulgaria, Macedonia. Nu ştiu ce va dori România. (România n-a dorit nimic !) Iată, reluă Hitler rînjind, cel puţin un război care o să bucure pe mulţi... în ceea ce priveşte *Barbarossa,* se adresă el militarilor, lui Brauchitsch şi lui Halder, care îl ascultau împietriţi, operaţiunea va întîrzia patru săptamîni...

Sigur, amînarca cu o lună a unui plan minuţios întocmit implica mari primejdii. Ei şi ? Ce gust ar mai avea victoriile dacă toate ar fi cîştigate conform planului şi operînd cu prudenţă maximă ? Doar dacă mobilul lor ar fi o cauză dreaptă. Cînd cucereşti însă, un fapt imprevizibil e un prilej să-ţi dea, înfruntîndu-1 împotriva tuturor calculelor, măsura puterii. Delirul furibund, cu toate că sinucigaş, al lui Hitler, auzind că o ţară balcanică îndrăznise să-1 înfrunte, trebuie să fi fost expresia cea mai intensă de fericire pe care o

încercase el vreodată. Fiindcă ceea ce urmă, nu cunoscu limite de barbarie şi răzbunare.

într-adevăr, bombardierele lui Goering se abătură asupra Belgradului lipsit de apărare şi aruncară asupra lui timp de trei zile şi trei nopţi la rînd bombe incendiare şi explozive de mare calibru. Oraşul- fu distrus şi ars din temelii şi muriră sub dărîmăturile lui calcinate aproape douăzeci de mii de oameni. Printre ei, desigur, se aflau poate rătăciţi, şi cei care îndrăzniseră să scuipe pe maşina ministrului german. Hitler se bucura. Armata jugoslavă fu strivită în zece zile şi 28 de divizii se predară la Sarajevo încercuite de masa uriaşă a blindatelor inamicului, în planul de atac pe care îl întocmiseră Keitel şi Jodl, operaţiunea fu numită de către Hitler *Operaţiunea pedeapsă,* de unde reiese că furia care alimentase scena care avusese loc în Cancelaria Reich-ului la 27 martie nu se putea potoli în spiritul marelui tartor decît executîndu-se întocmai şi cu cea mai mare rigoare ordinele pe care le dăduse el atunci. Şi într-adevăr, ele fură executate şi în spiritul şi în litera lor şi Jugoslavia încetă să mai existe. (Veni apoi rîndul Greciei şi a doua oară englezii fură aruncaţi în mare, dar ca şi la Dunquerque, ei reuşiră să-şi retragă aproape toţi oamenii cu ajutorul vaselor.)

yni

Ştefan avea în faţa lui articolul patronului despre căderea Jugoslaviei, pe care nedumerit îl citea a doua oară. Era seară, era singur în redacţie şi dacă n-ar fi fost aşa de tîrziu şi patronul s-ar fi aflat la ziar s-ar fi dus la el să-i pună cîteva întrebări. După rebelixmca din ianuarie îşi cîşti-gase acest drept ; recunoscător că ii salvase viaţa, marele

feîarist îi promisese că îl va trimite în primăvară la Parrs şi în plus îl făcuse confidentul său prealabil în unele probleme despre care avea intenţia să scrie. „Ştefane, îi spusese ieri, ce zici de căderea Jugoslaviei ?" „O nenorocire, răspunsese Ştefan. Ni s-ar fi putut întîmpla şi nouă." „Nu-i aşa ? ! exclamase marele ziarist. Şi ai văzut cum şi în acest caz Anglia e vinovată ?" „Da, răspunse Ştefan, e clar că sîrbu au crezut că englezii vor înainta din Grecia şi îi vor ajuta." „Doamne Dumnezeule, exclamase patronul, cum se pot înşela unii aşa de tare i"

Dar ghidul lui Ştefan în acele clipe era la Luchi şi nu auzise bine ce zisese patronul. Şi iată, avea acum în faţă articolul. Se intitula „Enigma jugoslavă" şi marele ziarist punea, pentru publicul românesc, întrebări stăruitoare, pentru ce Jugoslavia s-a azvîrlit în această tragică aventură ? Ce speranţe, fiindcă temeri nu existau, şi-au făcut ? Ce obiective de mărire au sedus-o ca să părăsească cea mai sigură situaţie, cea mai avantajoasă, ca să se azvîrle în necunoscutul unui război ?... Dacă Beck şi Smigly Ridz au distrus Polonia, se poate spune că generalul Simovici a sfărîmat pentru vecii vecilor statul sîrbilor, al croaţilor şi al slovenilor. Stai în faţa dezastrului şi te întrebi : cum a fost posibilă o asemenea eclipsă în conştiinţa unor oameni care erau datori să fie treji şi lucizi ?

— Alo, patroane, e prea tîrziu să mă reped pînă la dum-
peavoastră ? Aici Paul Ştefan.

— Dar ce s-a întîmplat ? întrebă marele ziarist cu glasul
«au zbierat.

— în legătură cu articolul despre Jugoslavia.

— Ce, a fost cenzurat ? răcni patronul, încît Ştefan tre-
fcui să îndepărteze receptorul de ureche.

— Nu, eu aveam ceva să vă întreb.

— Spune la telefon, zise patronul agasat şi grăbit. Dă-i
(drumul, sînt obosit, vreau să mă culc.

—• V-aşi sugera să-1 amînaţi şi mîine vă spun... •— Dar ce csre ? auzi Ştefan întrebarea acum neliniştită a marelui ziarist. Ţi-au spus ceva de la cenzură ? Vorbeşte !

— Nu, patroane, eu aşi vrea sa vă spun ceva... Mi se pare că împotrivirea, chiar dezastruoasă, a sîrbilor, e sublimă ; prietenia cu forţa cu cineva care vrea să-şi aducă trupele în ţara ta, prin faptul că tu îţi dai acordul, asta nu înseamnă că eşti cu adevărat prieten cu el. Ori, dumneavoastră sugeraţi opiniei publice că noi am făcut bine ce-am făcut. Ori, opinia noastră publică ştie că nemţii ne-au smuls jumătate din Ardeal şi 1-au dat ungurilor şi că prezenţa lor la noi nu e dorită. Aşteptăm vînturi istorice mai favorabile, dar să nu ne lăudăm cu prudenţa şi realismul nostru şi să facem o enigmă din revolta altora, care are în ea ceva măreţ, tragic...

O lungă tăcere se aşternu între cei doi. Marele ziarist nu spunea nimic, deşi Ştefan se oprise de mult.

•— Se înţelege din articolul meu ceea ce îmi reproşezi tu ? zise el în cele din urmă.

•— Da, patroane.

— Vino cu articolul la mine. îţi trimit maşina.

Ştefan mai întîrzie puţin, trimise sus la tipografie ultimele telegrame de presă, apoi coborî şi în cîteva minute maşina sosi şi îl duse pe strada general Berthelot, unde locuia patronul, îl găsi sus în birou, unde marele ziarist avea şi un mic bar, acolo unde după atacul legionarilor asupra casei sale, Ştefan băuse cu el un pahar de coniac. De cîte ori îşi amintea de scena aceea pe Ştefan îl apuca rîsul : cum îşi întîmpinase patronul socrii care îl trădaseră arătîndu-le agresorilor locul unde se făcea intrarea firului telefonic în casă... cu groaznice înjurături şi încă alte cuvinte colorate şi torenţiale, în timp ce cei doi stăteau **ca** nişte mameîuci în uşă şi ascultau...

— Ştefane, zise patronul după ce îşi reciti atent articolul, eu îl acuz pe generalul Sirr.ovici că s-a jucat cu soarta

ţării lui. Nimeni n-are dreptul să facă asta. Vînturile istorici, cum ai spus tu, vin şi trec şi tocmai de aceea o naţiune trebuie să-şi păstreze fiinţa intactă ; dacă vrea ca în momentul istoric favorabil, care va veni, să poată fi prezentă. Noi nu ne resemnăm cu pierderea a ceea ce ni s-a luat din Ardeal şi la momentul oportun le vom cere nemţilor să revină asupra dictatului.

— Asta e o speranţă, zise Ştefan, ori în istorie trebuie forţa. Ori forţa noastră e controlată acum de ei. Cum am putea să-i determinăm vreodată, atît timp cît vor sta pe teritoriul nostru, să revină asupra dictatului ?

— Nu vor sta un secol pe teritoriul nostru, zise marele ziarist domol. Scopul lor e să distrugă imperiul britanic, de aceea au avut nevoie să vie la noi, să-i poată ataca în Mediterana şi pe urmă în Orientul mijlociu. Restul nu contează.

Şi vor distruge acest imperiu cu tot regretul nostru. Nu vezi ? Generalul, în fond, e un admirator al Angliei, şi totuşi, soarta 1-a ales să treacă tocmai de partea puterilor Axei, duşmanele Angliei. Nu facem ce ne-ar plăcea, ci ceea ce e necesar, în ce mă priveşte consider Anglia vinovată că la puterea ei de seducţie asupra altor popoare, putere cu care se poate mîndri, nu a adăugat şi o putere militară care sa fie capabilă nu numai să se apere pe sine, dar şi pe alţii.

Acum tăvălugul german se va rostogoli asupra Greciei. Să-i vedem pe englezi ce vor face ? O să fie iarăşi aruncaţi în mare.

•— V ă îndepărtaţi de la subiect, zise Ştefan cu îndrăzneala cuceritoare a vîrstei sale.

Era plin de farmec. Zîmbea. Marele ziarist îşi muşcă vîrful mustăţii, dus pe gînduri.

— Deci, tu crezi că noi, românii, la ora actuală, îi admirăm pe sîrbi ? Şi că articolul meu ar contrazice acest sentiment ?

•— Da, patroane !

. — Şi ce să admiri ? Că ai rămas fără ţară ? Nu înţeleg, cu toate ca sînt mai bătrîn decît tine.,.

— Nu trebuiesc compătimiţi că n-au acceptat o alianţă care li se oferea cu sila, zise Ştefan. Şi nu trebuie să ne lău dăm că noi am făcut-o, chiar dacă datorită acestui lucru continuăm să existăm. Gîndiţi-vă, ei nu pierdeau nimic, cum am pierdut noi, şi totuşi n-au acceptat. Eu îi admir şi nu cred că sînt o excepţie. Poziţia dumneavoastră coincide cu a celor care nu mai au nimic de opus în faţa forţei brutale şi e nedumerit că alţii, se opun. Nedumerirea aceasta nu e de dumneavoastră. Sînteţi mai presus de ea. Dumneavoastră trebuie să rămîneţi o conştiinţă tragică a realităţilor noastre.

— Nimeni n-are dreptul, zise marele ziarist ridicîndu-se de la birou, să se joace cu destinul unei naţiuni numai pentru că această naţiune are un moment de rătăcire şi se revoltă împotriva cursului implacabil al istoriei. De ce îi spun rătăcire ? Pentru că inerţia ideilor îi poate face pe unii să creadă cu atîta tărie în ceva, încît să-i antreneze şi pe alţii. Dar ăştia toţi constituie expresia voinţei tuturor numai pentru cîteva clipe. Ori, pe un conducător trebuie să-1 in tereseze voinţa tuturor pe întinderi mari de timp istoric.

•— Dar s-a întîmplat ca Simovici să nu mai poată face nimic, patroane, învinuirea dumneavoastră e nedreaptă. El nu putea să le spună nemţilor poftiţi, sînt lucruri care nu se pot face, cu toate că alţii din afară cred acest lucru. Eu cred că nu trebuie să publicaţi articolul şi vă rog să fiţi convins că n-aşi dori să avem soarta sîrbilor.

— Bine, zise marele ziarist, nu-1 public. Ai dreptate, Jugoslavia a pierit, dar nu trebuie s-o învinuim că... Cu toate că... în sfîrşit, o să mai discutăm...

: Şi se despărţiră.

A doua zi însă Niki, cu articolul patronului în faţă, îi făcu lui Ştefan reproşuri. Ce însemna asta ? Nu credea că abuzează de favorurile pe

care patronul i le acordase ? De ce

îl Turbura ? Era prost ? Vroîa ca marele ziarist să nu-1 maî trimită la Paris ? Sau, şi mai rău, să-1 dea afară ? Nimeni, niciodată, n-a îndrăznit să-i pună în discuţie un articol. Ştie el ce spune.

Şi, hotărît, Niki începu să scrie pe colţul paginii, dactilografiate semnele necesare culegerii, corpul de literă şi distanţa în ghiferţi şi îl şi trimise în tipografie.

— Mie mi-a spus să nu-1 tipărim, zise Ştefan. Aşa mi-a spus ! Dacă s-a răzgîndit...

— Patronul cînd scrie un articol e atît de încăpăţînat încît chiar dacă greşeşte, el tot îl publică.

Ştefan dădu din umeri, parcă ar fi zis : de ce mai întrebi pe cineva dacă nu ţii seama de părerea lui ? O adîncă nedumerire i se aşternu apoi pe chip şi care era cu mult mai mult decît o dezamăgire din amor propriu contrariat. Arăta în clipele acelea asemeni unui copil al cărui tată a săvîrşit un lucru de neînţeles. A venit acasă beat şi a bătut-o pe mama, el care nu săvîrşise niciodată asemenea lucruri.

— Nu-mi dau seama de ce, dar nu din încăpăţînare îl publică, zise Ştefan întru tîrziu. Şi se uită la Niki cu o privire ca şi cînd 1-ar fi văzut pentru întîia oară şi adăugă : aici nu e vorba de cutare articol despre cutare problemă, ci de prăbuşirea unei ţări, care nu trebuie arătată cu degetul şi zis : uite ce păţesc cei care nu se aranjează cu cel maî tare ! Nu ştiu, aşi vrea să cred că e vorba de încăpăţînare, dar 1-am văzut aseară nu prea sigur de el... Nu arăta deloc supărat că un băiat de douăzeci de ani îşi permite să-i dea lui sfaturi, şi încă în ce chestiune. Vorbea blînd, foarte potolit şi îngîndurat. Nu sînt atît de prost să cred că mi-a dat drep tate fiindcă el n-ar fi văzut şi singur mai înainte fondul pro blemei. Ba 1-a văzut, dar a sperat poate că va trece neobser vat şi că articolul lui va influenţa opinia în sensul dorit de el. Dar de ce să dorească el aşa ceva ? ! Asta nu înţeleg...

•— Poate că n-a dorit, zise Niki dînd

drumul la material.

— Nu e el omul care să facă un lucru pe care nu-1 do
reşte.
— Aşa este, zise Niki. Dar n-are rost să-ţi spargi capul
cu enigme care mai devreme sau mai tîrziu se vor lumina de
la sine. Oricum, nu le poţi forţa prematur. Nu trebuie să
uiţi că actualele frontiere ale României sînt garantate de
Germania. Garanţiile astea, hm, probabil că patronul le
consideră esenţiale pentru soarta noastră, într-un moment
cînd se prăbuşesc atîtea state în jurul nostru. O fi speriat...

— Speriat ? ! tresări Ştefan.

<— Da, speriat.

. — De ce ?!

— Fiindcă în istorie s-au văzut multe. Ori, noi tocmai
trăim aceste „multe", sîntem în plină fierbere a istoriei şi
ţie, băiat tînăr, fierberea asta poate să-ţi pară că nu te
atinge, (deşi în timpul legionarilor arătai destul de neliniştit),
dar pe alţii îi poate pur şi simplu îngrozi ; e ca un coşmar
din care încerci să te trezeşti, cum spunea un scriitor irlandez
imposibil... Istoria e pasionantă după ce faptele care o com
pun au trecut... Dar acuma cînd faptele astea sînt *prezent*
şi cînd ele mătură popoare întregi, poţi să slăbeşti în tăria
ta de vieţuitoare pînă mai ieri liberă, la perspectiva deloc
absurdă că cel mai mic gest greşit calculat te poate duce
la sclavie. Şi atunci îţi înnobilezi calculul realist prin cuvinte
ca *aliat,* ba chiar ajungi, şi aici e cazul în discuţie, să te
prefaci că nu înţelegi rezistenţa altora, deşi această rezistenţă
e o reacţie nobilă a unui om care nu acceptă compromisu
rile cu cuceritorul.

— Mă faci să simt un fior de gheaţă prin şira spinării,
zise Ştefan.

— Te fac. Asta am şi vrut.

Ştefan se ridică. Venise întîmplător la

redacţie, la prinz avea întîlnire cu Luchi. Se uită la ceas : era chiar timpul să plece.

IX

După ce fusese dat afară din casă de Luchi în felul acela atît de jignitor, Ştefan nu se mai gîndise la ea. Era nedumerit cum o fiinţă cu un astfel de chip cum era al ei putea să aibă astfel de cap, adică să ţîşnească din el lucruri atît de urîte şi absurde : întîi îl invitase la masă şi el se dusese strabătînd un Bucureşti stăpînit de oameni înarmaţi care îl puteau curăţa luîndu-1, de pildă, cum se şi întîmplase, drept evreu ; apoi cum îl întîmpinase chiar din prag : între noi totul s-a terminat, n-are rost să mai discutăm. Va să zică îl chemase acasă ca să-1 umilească. Pe urmă îl făcuse trădător al propriului sat de unde plecase, al părinţilor şi al fetei iubite. Şi că cine trădează o dată, trădează apoi mereu. Şi părăsise holul ca o zeiţă a răzbunării care a pedepsit pe muritorul nedemn cu care petrecuse clipe de iubire trans-formîndu-1 în cîine. Plecînd cu capul în piept şi clocotind de furie, Ştefan se simţise multe clipe chiar un cîine în care cineva a dat cu piciorul fără ca măcar cîinele să fi fost vinovat de ceva. Apoi începuse s-o înjure şi se răcorise astfel, spunîndu-şi că bineînţeles clipele frumoase pe care le trăise cu ea vor fi rase din amintirea lui, nu fiindcă n-ar fi fost adevărate, ci pentru că jignirea pe care ea i-o adusese era atît de mare încît le punea în umbră.

Ştefan o uită pe Luchi, prins mai ales de bucuria pe care i-o făcuse patronul anunţîndu-1 că în primăvară îl va trimite la Paris şi mai mult clecît atît, de faptul că aproape zilnic patronul îl chema la el în somptuosul birou şi îl ţinea acolo ore întregi, ca pe copilul lui, dîndu-i uneori să citească chiar pe loc articolul pe care tocmai îl scrisese şi discutîndu-1 împreună. Cînd, într-o dimineaţă, se trezi gîndind, înainte de a deschide .ochii : „Luchi nu mai poate să-1 convingă pe doctorul Spurcaciu că între ea şi Adrian n-a fost nimic fiindcă

nu mai e fată mare şi doctorul, culcîndu-se prima oară cu ea, ca soţ, îşi va vedea astfel confirmata toate bănuielile Ori, Luchi ştie asta, prin urmare nu se va mai mărita cu el decît dacă îi va mărturisi că eu sînt cel pe care ea 1-a iubit... Dar el o va crede ? Nu, fiindcă abia dacă o cred eu, care am fost totuşi eroul adevărat al nopţii ei de Revelion. Luchi ştie şi acest lucru, înseamnă că se va mărita cu Adrian Popescu ! Izmenitu ăla ! Sînt curios să ştiu dacă e adevărat."

Şi se trezi de tot şi deschise ochii. „Bun, şi ce mă interesează pe mine toată istoria asta ? Mă interesează, fiindcă pe ăsta nu-1 iubeşte deloc, cu toate că moare după el ca prietenă. Da, o face să simtă că viaţa e o sărbătoare, dar cînd el i-a căzut în genunchi şi i-a spus că o iubeşte chipul lui i s-a părut murdar, urîţit. Asta se numeşte, pentru ceea ce avem noi mai intim şi mai adînc, repulsie. Atunci de unde p... mă-sii venea sentimentul de sărbătoare cînd se plimba cu el ? Ca şi cînd, exclamă Ştefan dînd din umeri, aşi putea afla şi de ce în noaptea de Revelion a scris pentru mine parafraze după cuvintele *Infernului* lui Dante. înseamnă că fata asta e chinuită ! Ea mi-a dat tot, şi mie îmi arde de jigniri." Puse mîna pe telefon şi o chemă.

— Luchi, ce faci tu de nu mai dai un semn de viaţă ?

îi spuse auzindu-i glasul în receptor.

— Ştefane, strigă ea, ce e cu tine?

— Eu sînt cel cu inima neapărată, poate trezi oricui do

rinţa de a lovi în ea, ca în fasole, răspunse el în timp ce

simţea ta acea inimă bătea să-i spargă pieptul.

— Da, crezi ? ! zise ea fără să se mire prea tare. Să-ţi

spun un secret...

Dar nu i-1 spuse la telefon, ci la Şosea, unde se întîîniră şi porniră la plimbare.

Era în februarie şi oraşul era plin de o zăpadă care se topea, în aer bătea un vînt cu adieri de primăvară. Cerul era

însă înnorat. Luchi purta pe cap o căciulă de vulpe, pe care, 7.ise ea, o făcuse chiar ea, cu mîinile ei. îl întrebă din poartă pe Ştefan, ţinînd-o în mînă, dacă îi plăcea.

— S-o văd, zise Ştefan, care se hotărîse să fie indiferent
cu ea pînă n-avea să-i explice motivul pentru care se purtase
cu el atît de grosolan, dacă exista un astfel de motiv...

•— Nu-mi dau seama, zise, pune-o pe cap. Aşa, pare o pcarca !

-— Ce e o pearcă ? zise ea.

— Aşa, ceva purtat şi cam rupt... Se spune despre o
pălărie...

— Nu-i adevărat, strigă ea indignată şi cu multe precauţii
o puse pe cap şi şi-o legă sub bărbie cu un şiret.

Se uită la el şi Ştefan, în timp ce gîndea înfiorat: „e o zînă a zăpezilor", mormăi :

•— Hm, merge !

Porniră spre Şosea cu paşi iuţi, ca şi cînd ar fi avut o \inta, aşa cum merg totdeauna tinerii care în realitate nu au descoperit încă gustul plimbării, dar au picioare care se pun iute în mişcare, ţinta existînd în ei înşişi, pe ea o urmăresc şi drumul pe care merg nu e decît un decor care nu se răsfrînge în viaţa lor afectivă, cum se întîmplă cu cei mai în vîrstă.

-— Ei, zise Ştefan, înainte să-mi explici de ce te-ai purtat cu mine aşa cum te-ai purtat ultima oară cînd ne-am văzut la tine, în timpul rebeliunii, spune-mi la ce secret te refereai adineauri cînd ţi-am dat telefon...

— Ai spus, zise ea, că tu eşti cel cu inima neapărata,
care poate trezi oricui dorinţa s-o lovească. Era o sugestie că
şi eu am făcut-o şi că nu sînt în stare să mă deosebesc de
alţii, dau şi eu în tine ca orice neghiob. Hm ! Ştii un lucru !
Toţi credem că avem inima neapărată şi învinuim pe alţii că
dau în noi. Deosebirea, cred eu, între un om şi altul constă
în mie, fiindcă fiecare e lovit... Renunţă la teoria ta, fiindcă

nu eşti ce-ai zis... Mai interesantă mi s-a părut declaraţia ta de data trecută, că ţi se întîmplă să uiţi de tine ceasuri întregi ca şi cînd n-ai mai fi tu, ci un altul. Şi că pe urmă te trezeşti ca dintr-o buimăceală şi îţi dai seama că viaţa ta s-a întrerupt, timpul tău a fost mort. Asta îmi place, e o stare de perplexitate care poate duce la una de extaz, e o mare bucurie de a trăi, şi mie mi se întîmplă, dar vezi, nu uit totuşi că trebuie să dau un telefon... Mă trezesc la timp...

— Formidabil cum îţi stă ţie în cap ca o obsesie faptul
că n-am putut într-o zi să-ţi dau telefon la ora convenită,
zise Ştefan.

— Pentru că ora aceea era neobişnuită pentru mine, zise
Luchi. N-o să afli niciodată de ce ai pierdut acest drept.;

— Bun, zise Ştefan, şi de-aia m-ai chemat la tine acasă,
ca să mă poţi umili ? De ce ?

— învaţă să nu te laşi umilit, zise ea pe gînduri.

Nu vroia să spună. Merseră multă vreme în tăcere tot aşa, fără să-şi dea seama că merg iute. în acelaşi timp simţeau că adevărata lor ţintă spre care încercau să se îndrepte, adică fiinţa celuilalt, se îndepărta...

— Bine, Luchi, văd că nu eşti sinceră cu mine şi nu eşti
dispusă să-ţi ceri iertare şi să-mi promiţi că n-ai să mai
faci, zise Ştefan întru tîrziu.

Ea nu răspunse. Trecuseră de Piaţa aviatorilor şî traversară continuîndu-şf drumul lor cu ţintă exterioară inexistentă.

— Totuşi, de ce ai făcut-o ? insistă el mai mult curios
decît ulcerat, acum cînd îşi dădea seama că ea nu va fi
sinceră cu el şi nu-şi va cere iertare.

O accepta cu acest şobolan mort în suflet. Spera că nu se vor înmulţi. Curios însă rămăsese. Ea surîse i

— De ce am făcut-o ? !

— Da, de ce ?!

•; — Aşa, ca să simţi că ai iubită ?

El rămase mut, trăsnit în cap. Cuvintele ei, dacă erau adevărate, dezvăluiau o obsesie : persoana lui. Dar erau adevărate ? Puteau fi ? Dar asta mai însemna şi că, dat fiind această credinţă a ei că numai în felul acesta, sau în orice caz nu numai în felul acela obişnuit, cu sărutări şi declaraţii patetice de iubire, putea fi întreţinută o dragoste şi făcut să simtă un bărbat că are o iubită, că îi va mai face astfel de surprize şi în viitor. Cum să-şi ceară, deci, iertare, cînd ea se purtase astfel ca să-1 stimuleze s-o iubească şi mai mult ? Ştefan îşi dădu capul pe spate şi rîse nestăpînit şi îndelung. Era sucită fata asta ? N-o crezu nici de astă dată...

X

Ea însă parcă era conştientă că distanţa care nu se micşora deloc între ei, deşi se vedeau acum aproape zilnic, .era din vina ei, fiindcă începu să-i arate constant, clipă de clipă, un chip de pe care nu se ştergea o expresie intensă de bucurie şi o privire care se lăsa prinsă într-a lui într-un abandon blînd şi fără cuvinte. Căuta parcă protecţie, ca în urma unei mari decizii, cînd opţiunea fiind făcută, încep să ne neliniştească riscurile de a ne fi epuizat astfel toate rezervele de a manevra.

Fiindcă fără să le-o spună, în luna cît trecuse cînd Ştefan n-o mai căutase, Luchi renunţase în sinea ei la cei doi, care, simţea ea, nu se grăbeau deloc, s-o recucerească. NIT le spusese deci nimic, sperînd totuşi ca într-un viitor nu prea îndepărtat miracolul să se producă (şi de ce nu s-ar produce în bine, cînd se produsese în rău, în sufletul celor doi ?) şi unul din ei să facă un gest orbitor, o declaraţie copleşitoare ţi care să-i dezvăluie ei un suflet în care să se poată apoi

plimba ca printr-o grădină a raiului. Astfel credea, deşi dAdrian continua să nu-i mai spună nimic nou care s-o facă să uite că o murdărise cu intriga lui. Pe măsură ce zilele treceau, gîndul că Adrian, cu tot farmecul inteligenţei lui neobişnuite, are un suflet de intrigant, creştea în inima ei şi începea chiar să-i macine convingerea că acest farmec era real. îi trecea prin cap gîndul că numai ei i se părea astfel, în timp ce alţii îl luau pe Adrian peste picior. Mihai de pildă ! Şi atunci începea să se gîndească şi la Mihai şi doctorul Spurcaciu îşi pierdea şi el din puternicul contur pe care îl avusese totdeauna în sufletul ei : un om slab şi pe deasupra neinspirat, cu toate aparenţele soliditătii spiritului său reflexiv. Reflexiv şi solid la ce ? Să te întoarcă pe dos o intrigă, chiar dacă ingenios ticluită şi pe urmă să persişti în îndoială, ce siguranţă mai putea oferi un asemenea bărbat cu care te-ai căsători ? Cine spune că istoria nu s-ar repeta ? Fiindcă nerozii îi atrag pe intriganţi cu magnetul.

Sufletul omului însă e un laborator de făcut minuni ! Nu trebuie, deci, să-i spui cuiva că te-a decepţionat mortal, ci să ai răbdare şi să aştepţi. Nu e uşor, dar cine spune că lupta pentru fericire e o joacă ? Bărbatul trebuie cunoscut fără să te miri de ceea ce descoperi şi cînd dai de unul care e cel mai puţin rău decît ceilalţi, îl iai, nu mai stai pe gînduri... Iată, gîndise ea despărţindu-se de Ştefan după ce el o căutase, dintre cei trei, Adrian, Mihai şi Ştefan, băiatu ăsta de la ţară pare mai bun decît cei doi... Oare ! Să vedem ! în orice caz caracterul lui nu e format încă, poate fi influenţat... Nu se mai aştepta ca el s-o caute, dar uite că a căutat-o, înseamnă că ţine la ea şi a fost în stare să treacă peste pur tarea ei într-adevăr trufaşă. [1]

j

Mergea aproape de el în îndelungi plimbări, ţinîndu-1 de braţ şi tăcînd cu afecţiune şi încredere. Nu era el primul ei bărbat ? Ei şi ce dacă o plăcea numai pentru ochii ei, fără

s-o cunoască î El se lăsa conclus pe lîngă toate vitrinele, prin tot oraşul. Tăcînd ea, instinctiv tăcea şi el. Şi de la o zi la alta ţinta spre care mergeau se apropia şi se uitau amîndoi la ea, fascinaţi, şi braţul lui îl strîngea pe-al ei şi ea îi răspundea strîngîndu-1 pe-al lui. într-o zi ea veni la întîl-nire cu frumosul ei chip acoperit de o mare nelinişte, parcă de o spaimă, se uită la el şi spuse că a luat o notă foarte proastă la un examen foarte greu. Şi nu-1 mai slăbea din ochi, ca pe fratele ei, ca pe soţul ei... Se aflau lîngă cinematograful Scala şi oamenii se apropiau şi treceau pe lîngă ei ocolind acest cuplu încremenit în mîhnirea neagră a fetei şi îngrijorarea şi dragostea cu care o privea băiatul. Deodată el îi luă capul în palme şi îi sărută de trei ori buzele ei întredeschise şi palide şi îi spuse :

— Te iubesc, nu fi disperată, am să te ajut cu manualul în mînă să înveţi şi să-ţi treci examenul.

Ceea ce şi făcu. în fiecare zi stătea cu ea cîteva ore în odaia ei şi o asculta, învăţa bine, prezenţa lui o stimula şi încrederea îi reveni cu totul. Ieşeau apoi împreună ca înainte şi nu se ştie ce vînt începu să bată asupra ei că într-o zi începu să-i cînte, ţinîndu-1 de braţ şi ferirdu-şi puţin faţa să n-o vadă trecătorii. Dar nu prea mult. Era un val nestăvilit al inimii ei sau era puterea în sine a cîntecului care îl tulbura pe Ştefan ? Cum să ştie ? Şi se întorcea acasă cu vraja în suflet, cu lamentaţiile iubirii şi ale speranţei din cîntecele ei populîndu-i odaia şi împiedicîndu-1 să adoarmă. O punea a doua zi să mai cînte cutare cîntec. Şi ea începea ele îndată, cu acelaşi glas, acelaşi timbru melancolic şi încărcat de aceeaşi nostalgie sfîşietoare. Căci din astea îi plăceau iui Ştefan, din cele văitate, deşi ea îi cînta şi altele... Urmele iubirii defuncte, trandafirii veştejiţi în glastră, vremea care a trecut, şi cum 1-a uitat de mult... Frunze însîngerate spulberă vîntul în pădure, se plimbă amanţii înstrăinaţi în care s-a cuibărit despărţirea, de moarte e atins sufletul lor...

Macii de pe coline ard ca dragostea ei, geaba bate ploaia grea, macii nu mi-i poţi stingea... Le alegea dintre cele al căror sentiment era purificat prin poezie şi printr-un patetism detaşat. Astea erau cele mai rele, fiindcă se insinuau cu suferinţa iniţială a celui care le făcuse... îndrăgostitul, care stă de vorbă cu păsările, cu iarba cîmpului, cu dealurile rele care în drum spre fata iubită fac să cadă potcoavele calului... Altul vroia pur şi simplu să-i fată dar fetei un peisaj nepieritor care îi umpluse lui inima...

Şi sa vezi cum saltă
Pestele in balta
Dimineaţa
Cîtid se lasă ceaţa...

Luchi călca rar prin lapoviţă şi parcă nu vedea pe unde mergea. Dar nici Ştefan. Intrau apoi în restaurantul „Modern"" de pe Sărindar, unde cînta orchestra lui Grigoraş Dinicu şi cereau ţuici şi borşuri de miel cu cap pe care le sorbeau rebegiţi şi flămînzi, cu ardei iute... Ţinta pe care o urmăreau era aproape şi totuşi distanţa care îi separa persista, ca un zid invizibil. Nici unul nici celălalt nu mai doreau să facă dragoste. Nu prea convins, el încercase o dată, dar ea îl oprise spunîndu-i nu, nu ! Adică nu deloc, fără să-i spună de ce şi nici ce viitor putea să aibă iubirea lor acum castă.

XI

-' Se potrivea atît de bine acest sentiment cu primăvara care sosea şi cu soarele care începea să inunde oraşul ! Luchi devenise sfioasă şi sărutările lor erau diafane. Se

îmbrăca cu rochii pînă la gît şi cînd se aşezau pe o bancă în vreun parc îşi trăgea cu grijă stofa peste genunchi. Cîn-tecul ei încetă, dar Ştefan simţea în schimb că sentimentele ei aveau un contur mai mare şi mai intim, dacă nu chiar aproape frăţesc. Ii spunea : „ce te pasionează pe tine atît de mult ziarul ?" Şi îl privea insistent: „eşti sigur, parcă adăuga, că amorul tău se bucură de reciprocitate ? Nici ea nu ştia să exprime exact acest gînd, dar era nedumerită : mai putea iubi pe cineva în afară de ea ? Nu el, ci aşa în general, dacă un sentiment poate fi împărţit, dacă unul din ele nu e trădat... Sau : „Ştefane, tu cît ai de gînd să porţi costumul ăsta ? Pune-ţi bani deoparte şi fă-ţi un costum pe care să-1 ai pentru situaţii deosebite." Şi intră cu el într-un magazin, îi tpuse ce stofă i-ar plăcea ei, Ştefan o cumpără şi îl duse apoi la croitorul familiei lor, care îi făcea colonelului şi lui Niki de atîţia ani costumele. „Domnule Georges, zise ea adresîndu-se croitorului, fă cunoştinţă cu logodnicul meu, domnul Paul Ştefan, jurnalist... Ai grijă, serveşte-1 ca pe Niki..." „Da, domnişoară, nu-mi va fi greu, domnul e înalt şi proporţionat, costumul o sa-i cadă perfect..." Afară, Ştefan se uită lung la ea : „Ai spus logodnic ca să nu creadă croitorul că..." „Bineînţeles", răspunsese ea nelăsîndu-1 să termine fraza. „Eu m-am bucurat ca şi cînd aşi fi" rcluase Ştefan. ,,Da bineînţeles, repetase ea cu o sinceritate pătimaşă, eşti nu logodnicul, ci soţul meu încă din noaptea de Revelion... Sau ai uitat ?"

Aşa era ! Totuşi... însă Ştefan nu insistă să adîncească aceste clipe. Fiindcă nu se dă drumul la astfel de cuvinte fără să mărturiseşti şi de ce nu spui nimic de punerea lor în practică. Cu doctorul Spurcaciu fusese pe punctul de a o face. Luciii îl privea cu nişte ochi fără umbre, dar care îl vedeau pe el, îl luau în focarul lor total şi lipsa umbrelor li dezvăluia parcă tot sufletul, care nu era decît dragoste,

dar nu o dragoste ca o boală, din care urma, ceva maî tîrziu, să se scoale, sau ca o greşeală pe care cu amar avea s-o descopere, tot aşa mai tîrziu... „Tu eşti eu însumi! îi şoptise ea deodată, şi ce-o să pătimesc eu, o să pătimeşti şi tu. Primeşti ?" „Primesc", răspunsese el fără să se gîndească, turburat de un fior care îl ameţise brusc ca şi cînd s-ar fi uitat într-o fîntînă adîncă.

După această declaraţie se văzură tot regulat dar mai rar, de două ori pe săptămînă şi nu acasă la ea, ci numai în oraş, şi toate acestea din iniţiativa ei, ca şi cînd şi-ar fi dat seama că i-a sucit capul şi ar fi vrut să-i lase timp să refiecteze. El nu reflectă însă : era foarte liniştit şi decis. Gîndul la ea îi umplea inima de o bucurie covîrşitoare.

XII

De la redacţie, Ştefan urcă pe Belvedere şi ieşi în Calea Victoriei unde avea întîlnire cu Luchi chiar la colţ. Ea nu sosise încă şi Ştefan traversă şi cumpără de la un chioşc o revistă literară care îi plăcea. O deschise, se întoarse la locul *rendez-voiis-ulm* şi începu s-o răsfoiască. Se gîndea dacă va veni vreodată ziua cînd va scrie şi el la această faimoasă revistă, ştiind că el nu era decît ziarist, dar că se trezea nu o dată, citind nuvelele şi povestirile care se publicau aici, cu gîndul pironit asupra unei intenţii nebuloase : dacă n-ar putea şi el să scrie ceva din închipuire... Dar cum să scrii din închipuire ? !...

— La ce te gîndeşti ? auzi el alături un glas plin de ironie şi ridică privirea şi o văzu pe Luchi scruţîndu-1 batjocoritor şi parcă agresiv...

Ştefan nu zise nimic, dar porni alături de ea tot dus pe gînduri. Pe urmă se mai înveseli.

— Gazda mea din Pălămida, zise el, avea un bărbat de o
gelozie feroce. La masă, (luam masa cu ei şi cu băiatul lor,
un puşti cam obraznic cu mine, dar simpatic, de la el am în
văţat multe despre oraş) femeia, altfel frumoasă, avea cîte-
odată cîte o expresie mai visătoare, se gîndea şi ea cine
ştie la ce, şi într-o zi bărbată-său, cu cuţitul în mînă,
deodată se face spre ea scos din sărite şi zice : „la ce te gîn-
deşti ?" „Au !" a făcut ea văzînd cuţitul în mîna ăluia, care,
şi el, dîndu-şi seama de gestul impulsiv şi involuntar, şi-a
lăsat braţul în jos... Aşa şi tu !

Ea, auzindu-1, avu o clipă de stăpînire, apoi cînd înţelese izbucni într-un rîs înalt şi nestăpînit, căruia îi dădu drumul fără să-i pese că se uita lumea la ei (mai ales că ea îi şoptea nu o dată sever, cînd el se lipea de ea prea strîns : „se uită lumea la noi |" ; acum se lipi ea de el şi îl apucă de gît şi îl sărută pe tîmplă lipindu-şi şi obrazul de-al lui).

— Vezi, eu am crezut că numai Adrian mă poate face să
mă simt atît de bine cu un prieten, zise ea luînd înapoi cu
o mînă ceea ce îi dăduse cu cealaltă.

îi spunea adesea astfel de răutăţi chiar în toiul unei veselii care o făcea răpitoare. Ştefan îi zise :

— N-o să mă atragi pe mine în dialoguri în care să căl
căm amîndoi pe muchie de cuţit, îl bag în mă-sa pe acest
Adrian şi pun pariu că e un cretin, în ciuda faptului că ţie
îţi place aşa de mult.

— E prietenul meu, zise ea cu gravitate şi îşi luă şi aerul
adecvat, de prietenă care n-are încotro, dar trebuie sa
declare acest lucru ca să nu existe echivocuri.

Urmărea însă tocmai astfel să creeze unul ? Fu rîndul lui Ştefan să rîdă cu gura pînă la urechi. Ea însă se simţi cu adevărat jignită şi înteţi paşii, părăsindu-1. Ştefan se luă după ea şi îşi ceru scuze :

— Luchi, pentru o prostie ? Ce e asta ? E prietenul tău,
eî şi, de ce vrei să mi-1 bagi mie pe gît ? Nu-ţi dai seama ?
Crezi că mă flatează că mă compari cu el ?
— Eşti îngîmfat, zise ea, şi mă întreb de ce ? Situaţia ta
atîrnă de-un fir de păr, nu văd de ce ai fi atît de sigur da
tine şi te-ai crede superior lui Adrian Popescu, ziarist cunos
cut, nu ca tine, căruia nu i-a văzut nimeni semnătura.

Asta era adevărat şi Ştefan, atins, tăcu. Insistase pe lîngă patron de cîteva ori să-i dea voie să scrie ceva. Reportajul său despre rebeliune fusese oprit chiar de marele ziarist, fără să-i explice mai mult decît: „e bun, dar e inoportun", „în ce sens, patroane ! ?", „în toate sensurile." Totuşi, într-o zi îi dăduse voie : „Du-te şi tu prin oraş şi caută ceva vesel pentru cititorii noştri. Ai un condei cu predispoziţii spre lucruri sumbre, prea grave pentru vîrsta ta. la-o mai încet." ,.Bine"> gîndise Ştefan şi începuse să colinde oraşul în căutarea a ceva vesel şi într-o zi îi prezentă lui Niki un mic reportaj. Niki îl citi şi se strîmbă, deşi în priviri îi sticlea o lumină jucăuşă. „Amuzant", zise el şi îi dădu literă să-1 trimită la lipar, dar îl trimise şi patronului în şpalt. Ce scria în el ? Că pe cîmpul din dosul Gării de Est două şatre de ţigani s-au bătut ieri ca chiorii pentru o femeie şi zece mii de lei. Banciu lancu Ciuraru, bulibaşa uneia din şatre, povestea Ştefan pe larg, pusese de mai multă vreme ochii pe Viana, nevasta lui Ion Ştefan, zis Carolea, bulibaşa celeilalte şatre. Lui Carolea ăsta îi plăceau banii mai mult decît femeile şi a căzut la o învoială cu Banciu. în schimbul Vianei el primea pe Lisaveta, nevasta acestuia, plus zece mii de lei. Şi tîrgul s-a făcut. Lisaveta însă, descoperi curînd Carolea, era cam bătrînă şi pe lîngă asta îl trăsni gînduî că el o cumpărase pe Viana lui cu treizeci şi cinci de mii. Atunci cum s-o primească el pe Lisaveta numai pentru zece mii ? Şi atunci într-o noapte tăbărî cu ai lui asupra şatrei lui Banciu, îl pradă şi începură să se taie cu cuţitele... Patronul era nervos, citind toate acestea.

Ştefan aştepta în fotoliu... „Ce e cu Niki, zise el, cum poate să te lase să publici un reportaj despre asemenea gunoaie ?" „Mi-aţi cerut ceva vesel *l*" zise Ştefan cu o vagă ironie, pe care cei tineri nu şi-o pot reprima, cînd îi prind pe cei mari la înghesuială. „O să te duci la Paris şi o să scrii la întoarcere un reportaj despre ce-ai văzut, indiferent dacă va fi ceva vesel sau ceva sumbru." Şi cu un gest îl dăduse afară din birou.

— Ei, continuă Luchi fără cruţare, nu răspunzi ?

Ştefan nu răspundea. Intrară la „Modern", restaurantul îor preferat, şi începură să mănînce în tăcere. Dar ei, îi declară ea, nu-i convenea să fie văzută la masă cu un băiat care nu ştie să-şi ascundă jignirea şi îl ruga să povestească ceva, ce mai era nou despre război, fiindcă ea nu citea niciodată ziarele, avea grijă Niki să-i spună cînd era ceva important.

— Hai, scuză-mă, lasă prostiile, spuse ea cu un glas aşa
cum i-1 ştia el, cînd şi chipul îi înota în lumină şi uită ceea
ce îi auzise înainte urechile. Am să-ţi dau o veste formida
bilă, continuă ea. Să te pregăteşti... Costumul tău e gata ?

— Da, trebuie să mă duc să-1 scot, n-am bani, răspunse el.
Că nu mi-ai spus că mă costă tot atît de mult cît şi stofa,
aştept chenzina de întîi mai.

— E perfect, zise ea. Evenimentul de care o să-ţi vorbesc
are loc pe la mijlocul lunii mai, aşa că ai timp...

El nu se arătă curios să afle, nu mai era supărat, ci contrariat. Ar fi vrut să-i povestească despre nedumerirea lui în legătură cu poziţia patronului faţă de căderea Iugoslaviei, dar se vedea că gindurile ei erau acum în altă parte şi nu i-ar fi ascultat cu interes... Nu gîndurile, ci stările ei erau cele care o dominau : acum de pildă gîndul la acel eveniment declanşase în sufletul ei o astfel de încîntare încît Ştefan uită şi de contrarierea sa şi o îndemnă :

— Ei, spune, despre ce e vorba ?

— Prinţesa Ileana Ghica se mărită cu prinţul NicoLe
Sturdza şi fac nunta pe la jumătatea lui mai cu o mulţime

imensa de invitaţi, zise Luchi. Eu am fost colegă de liceu cu o prietenă a miresei şi m-a invitat şi pe mine. Eu am refuzat : „Dragă, nu pot veni fără logodnicul meu, îmi pare rău". „Da vino cu el, e foarte simplu." „Neinvitat ?" „Ba invitat, cum îl cheamă ? Va primi o invitaţie."

Şi Luchi scoase din poşetă un carton alb cu stemă aurie pe el şi i-1 dădu lui Ştefan să-1 citească. El se uită ţintă la ea şi îi spuse în timp ce gîndea cu o vagă tristeţe că fata asta e păcat de ea că nu înţelege că mult mai important era pentru amîndoi să fi fost aproape unul de altul pentru ca sufletele lor să se poată uni şi să fie fericiţi, decît să se bucure că a fost invitată la nunta prinţesei cutare cu prinţul cutare :

— Ţările se prăbuşesc şi altora le arde de nuntă ! zise el.

Dar curios lucru, ea rămase aceeaşi, ca şi cînd nici nu 1-ar fi auzit şi cu un gest tandru îi întinse mîna să i-o sărute.

— Am dat la croitoreasă o rochie care o să iasă ceva cu totul deosebit, zise ea. Am găsit un material de o albeaţă imaculată... Ai să vezi ! Am găsit şi un model, ceva *exquis...* Hai acuma să mergem la un cinema, vreau să văd „Un cîntec pentru tine" cu Tino Rossi. îţi place Tino Rossi ? L-ai văzut în „Neapole sub sărutul focului" ? Cîntă atît de frumos încît vocea lui pare neverosimilă...

— Păi şi e ! zise Ştefan uitînd de sine, parcă ar fi scopit..."

XIII

După căderea legionarilor, Paraschiv Moromete se îmbată trei zile la rînd. întîi pentru că un astfel de eveniment el îl prezisese, ceea ce însemna că era un mare om, al doilea pentru că se împlinise şi prezicerea Tui în ceea ce îl privea pe

Ştefan : cădea şi el, cu banii lui, cu cearceafurile lui albe, cu camera lui cu parchet pe jos şi baie alături.

•— Ei, ce-o să facă acum ? Unde o să doarmă ? Ce-o să manînce ? ! se stropşi el la ţiganca de nevastă-sa cu care bea împreună în circiumă şi ea se uita Ia ci cu o admiraţie în sfîrşit fără rezerve.

Paraschiv trase clin ţigare cu dinţii rînjiţi încît i se văzură pînă în fund măselele ca nişte iniei pietre de moară, o apucă pe muiere de gît şi o zgîlţîi :

— Eu la mine nu-1 primesc, i-am spus, pa sub podurile
Chiogîrlii o să doarmă cu vagabonzii ! I-am spus sau nu i-am
spus ?

— I-ai spus, mă Paraschive, da nu trebuie să te bucuri de
răul altuia, că te vede Dumnezeu. E şi el băiat mic, tu eşti
mare, n-a ştiut nici el ce face, a crezut că legionarii ăştia or
să lamina şi a luat şi el o slujbă la ei, cum au făcut mulţi.
Crezi că a fost singur ?

— Da nu i-am spus ? în loc să-şi bage minţile în cap şi
să vină la mine la atelier, că mai avea timp, m-a luat pe mine
peste picior, că aşa şi pe dincolo, că ştie el dinainte ce-o să
spun eu, parcă ar fi fost el marele şmecher.
Poftim şmecher !
Acuma facă ce-o şti, că eu n-am ce să-i mai fac.

— Poate că n-o să aibă nevoie de tine, mă Paraschive,
tu nu te gîndeşti ? E băiat cu carte, găseşte el undeva unde
să intre.

Ţiganca nu credea însă nici ea în ce spunea, îşi privea bărbatul supusă, cu un surîs de viclenie moale şi gata oricînd de a fi transformată în rugăminte, amestec pe care îl moştenea de la rasa ei obscură care a trebuit, ca să nu piară, să treacă repede de la mînuirea cuţitului, Ia cuvîntul mieros şi plîn-gareţ.

— Tu eşti supărat pe el că te-a lăsat să plăteşti în ziua
aîa dinainte de Crăciun, cînd veni tat-său pe la el, dar ce-ai
fi vrut să facă, nu te-ai legat tu de el ? De ce te-ai legat,
mă, Paraschive ? !

Paraschiv se uită la ea stupefiat. Ce era asta ? Tot nu în-Jelegea că îi vrusese binele ?

•— Cum de ce m-am legat ? bolborosi el furios. De-aia şi-a cheltuit bîtă-sa toate mamudelele, să-1 ţină la şcoală patru ani, ca el să-şi pună ca un derbedeu cămaşa verde şi pistolul la şold şi să-şi bată joc de noi cu banii şi hainele lui ?

— De ce, mă Paraschive ? De unde ştii tu ? se miră ţiganca
cu glasul ei dulceag, dar acum sincer ; ar fi vrut cu ade
vărat să ştie de unde i se năzărise bărbatului ei toată chestia
asta ? Eu nu 1-am văzut cu nici o cămaşă şi nici un pistol. De
ce vobeşti aşa ?

•— Le avea acasă, mîrîi Paraschiv.

— Le-ai văzut tu ?

— Nu le-am văzut, dar de unde atîţia bani ? se stropşi
Paraschiv scos din sărite. Tu nu te gîndeşti ? Cine să-i dea lui
atîţia bani, un mucos ? Aşa de mic ? Ăsta în sat uita de unde
vine şi rîdea ca un prost... Bătea marginile satului cu un cio
mag în mînă şi se dau cîinii la el cum se dau după un neghiob...
Cîinii simt ei cînd trece un nătărău pe lîngă garduri...

•— De ce vorbeşti aşa urît ele el, mă Paraschive ? se supără în sfîrşit ţiganca. Sînteţi rude şi am băgat de seamă că ţii la taică-său, cînd te-am cunoscut eu numai de el vorbeai, Pari-zianu în sus, Parizianu în jos... Nu e frumos, mă Paraschive... Din contra, eu zic să mergem chiar mîine pe la el şi dacă e aşa cum zici tu, să-1 luăm la noi şi să-1 ajutăm... N-avem de unde, dar din ce putem... Aşa fac oamenii... Dacă n-am face aşa, ar fi vai de capul nostru, am muri toţi, mă Paraschive, şi ne-am mînca

unii pe alţii ca cîinii...

Paraschiv parcă ar fi primit un pumn în piept. Multe clipe se holbă la muierea lui. Pe urmă lăsă si ochii şi capul în jos, umilit de propria-i ură pe care nici el nu şi-o înţelegea. Bău un pahar cu vin, dar parcă nici vinul nu mai avea gust. Scoase portofelul si plăti.

•—• Nu trebuie să te superi, mă Paraschive, îi spuse ţiganca acasă. M-ai înjura tot tu dacă nu te-aşi ţine de rău.

Paraschiv însă nu-i răspunse .şi se culcă si adormi de îndată cu -dinţii rînjiţi, ca şi cînd ar fi murit. Muierea îl zgîlţîi :

-— Nu dormi aşa, mă Paraschive, că mi-e frică, se vaită ea. , El se trezi, mormăi în neştire şi readormi cu o înfăţişare mai omenească. Femeia suflă în lampă.

A doua zi după masă se aflau amîndoi în faţa clădirii cu două etaje de pe strada Romniceanu, unde ştiau că stă Ştefan. Sunară. Nu răspunse nimeni.

— Vezi ? şopti Paraschiv. Nu mai stă aici.

— Mai sună, mă, Paraschive.

Paraschiv sună din nou. Şi deodată Ştefan deschise geamul şi apăru cu bustul în afară.

— Cine e ? strigă el.

nie muşcătoare care îi ulcerase în sat inima e *şi* îmi bat joc...

Deşi îi auzise glasul, Paraschiv nu-i răspunse. Vedea că e Ştefan, cu un halat frumos pe el, vesel, în orice caz departe de a fi în situaţia de a dormi pe sub podurile de pe Chiogîrlii, ba chiar avusese în glas ceva batjocoritor, fiindcă fără îndoială văzuse şi el cine e la uşă... Era lucrul care îl rănea pe Paraschiv cel mai cumplit, să fie luat la vale, să i se scuipe în cap, după ce o copilărie întreagă taică-său îl luase în derîdere şi îi otrăvise astfel acele zile ale vieţii care altora le rămîn în amintire ca luminoase. In glasul lui Ştefan simţise aceeaşi ironie mmrărmi-.o „-,-« *: - i-

Adică văd cine

— Care eşti bă, repetă Ştefan într-adevăr batjocoritor, fiindcă văzuse de la bun început cine era, Paraschiv nu se înşelase. Tu eşti, nene ? Ei, ce cauţi aici ? zise el sarcastic. Ei, ai venit să vezi dacă mai dorm aici, sau am şi ajuns pe Chiogîrlii ? ! Ia cară-te ! Să-i spui tu Iu' tata că sînt legionar, ca ăla să creadă cine ştie ce şi să-i strici sărbătorile de Crăciun, făcîndu-1 să înghită cu noduri săracele lui sarmale ? Cum ai putut să-mi faci mie una ca asta ? Dacă mi-o spuneai numai mie puţin îmi păsa, dar să-i spui lui tata ? De ce ? Ce ţi-am făcut eu ţie ? Ce-ai avut cu mine ?... Nici tu nu ştii, dar asta nu înseamnă că te iert, hai, pleacă şi vezi-ţi de treabă şi nu mai duce de aici înainte grija altora, vezi-ţi de ale tale şi o să fii mai fericit... Păcătosule! Eşti mai mare ca mine şi mi-eşti rudă, dar ai pierdut dreptul să te mai respect şi să te mai consider ruda mea. Eşti un străin ! Vezi-ţi de drum şi să nu mai aud de tine *l*

Şi închise geamul şi o tăcere se lăsă în acel loc care avea de o parte vile elegante şi de alta un deal cu creasta tocmai sus, de unde se vedea panorama oraşului.

Paralizaţi, cei doi, ca două mogîldeţe, continuau să stea jmaî departe în faţa uşii ca şi cînd ar fi refuzat să creadă că ceea ce le auziseră urechile era adevărat şi aşteptau ca Ştefan sa reapară la geam şi cu un glas bun să le spună : „am glumit, staţi că vin acuma să vă deschid şi o să mergem pe urmă, ca la început, la restaurant şi să mîncăm şi să bem". Dar fe reastra, ca şi uşa dinaintea lor continuau să rămînă închise. Nici ei nu-şi dădură seama de clipa cînd se deciseră să se urnească din loc si să plece.

%

— Vezi, mă Paraschive ! ? îndrăzni ţiganca întru tîrziu.

Paraschiv însă nu părea sau nu vroia să arate că fusese

cine ştie ce lovit. Călca rar, cu călcătura lui de odinioară, de la ţară, cînd mergea pe cîmp şi care nu i se modificase, şi un rînjet îi apăruse în colţul gurii. Chipul lui era totuşi mai

senin, puţin resemnat, dar nu lipsit de o ironie cam ţeapănă în priviri, ironie suverană la adresa tuturor şi *o* mulţumire de sine pe care nu i-o putea turbura nimeni. Nu era el bucureş-tean ? Nu era el maistru sudor autogen ? Putea cineva să-i ia carnetul din buzunar ? Nu strîngea el bani să-şi facă o casă, să le arate e! ălora din Siliştea că... Nu băuse nimic. Numai băutura îl făcea să simtă o pornire neînfrînată de răzbunare faţă de toţi care... Acum nu mai avea nimic cu Ştefan, îşi dăduse seama că greşise, băiatul nu fusese legionar, dar totuşi, ce meserie avea el la bază ? Ce meserie de care să n u-ţi fie frică de nimeni ? încît, după un timp, spuse totuşi, deşi de astă dată fără ranchiună :

. •— Da, bine,o să mai vedem noi !

Şi cîteva luni mai tîrziu, triumfător, îi arătă muierii o hîrtie pe care tocmai o primise dimineaţa de la direcţie. Adică, iată ce înseamnă să fii ceea ce era el, chit că nu avea atîţia bani ca alţii şi stătea deocamdată într-o mică odăiţă, cu pă-mînt pe jos. Ce era ? ! Un ordin de concentrare militar, clar nu de dus acolo la unitate şi să-ţi pierzi slujba ca Nilă, ci ordin de concentrare pe loc, acolo unde îţi faci meseria... Şi leafa îţi merge mai departe ! ţiganca îl privi din nou cu o admiraţie fără reţinere...

xiy

într-adevăr Nilă primise ordin de concentrare şi îşi pierduse slujba lui de portar, la Bloc Algiu, de pe strada Cheia Roseti, în ciuda credinţei lui că acolo, în regimentul lui 5 Dorobanţi din Giurgiu, cineva ştia că are nevastă şi copil mic

şi îl ocolea cînd ii venea rîndul să i se treacă numele pe hîrtla aceea cu o bară roşie de-a curmezişul. Totuşi, îl scutiseră destule luni, era ceva, nu-1 luaseră ca pe alţii din toamnă, pe el îl luase în primăvara[1], în mai...

Era aşa de frumos afară cînd primi ordinul ! Nilă surîse ş? chipul i se lumină, ca şi cînd ar fi primit o ştire care îl atingea tocmai în adîncul secret al inimii. „le-te ai nabii !"• murmura el si se dădu jos de pe scaunul lui de portar şi ieşi de după bara aceea de lemn în spatele căreia stătea şi unde primea toate scrisorile si ziarele, pe care apoi le vîra pe sub uşile domnilor locatari sau le repartiza prin cutiile fiecăruia, care aveau. Mergea cu capul în jos, cu aerul său împovărat, dar cu o mare lumină pe chip şi mereu surîzînd. întră în bufetul Scala, de vizavi, unde îl cunoştea pe barman de multa vreme şi ceru un şpriţ.

— Ce e, Nilă, zise acela, ai primit scrisoare de la nevastă ?

— Da, bl, făcu Nilă ca de-o mare minune.

Şi rămase pe gînduri în faţa tejghelei, dar nu gîndurf triste, însă insondabile.

•— Nu bei, ce faci ? zise barmanul.

Nilă nu tresări, dar se uită la pahar parcă ar fi spus : da, eu 1-am cerut, acuma trebuie să-1 beau, cu toate că nu văd de ce atît eu, cît şi alţi oameni, fac totdeauna figura asta în anumite momente ale vieţii lor. îl bău şi se şterse la gură cu un gest ţărănesc.

— Mai dă-mi, mă, unul, zise el mereu îngîndurat.

— Da ce e hîrtia aia din mînă ? Că văd că nu e scrisoare,

eîse barmanul. Nu cumva ai primit ordin de concentrare ?

— Ba am primit, zise Nilă somnolent. Şi adăugă cu surîsul

accentuat: îl aşteptam din toamnă. A venit abia acum.

. Ca şi cînd 1-ar fi ros un regret. Şi umerii i se frînseră, brusc copleşit. Şi în clipa aceea fruntea lui groasă se încreţi

cu aceeaşi nedumerire ca odinioară pe izlaz cînd Toderici îi alerga spre gară, care, zicea el, era atacată de inamic şi trebuia apărată. Care inamic ? De ce să atace el gara ? Iată, de-atunci făcuse armata adevărată, se eliberase, muncise cu spinarea la Bloc Algiu, blocul se terminase, Algiu îl oprise portar, se însurase, avea şi-un copil şi iată că acel inamic nu-1 slăbea şi iată cum din pricina lui trebuia să-şi strice tot rostul şi să se ducă... Acum, pesemne, era de-adevăratelea, nu va trece mult şi îl va avea pe acel inamic în faţă şi va trebui să tragă cu puşca în el...

Nilă se dădu jos de pe scaunul din faţa tejghelii, îşi împinse mai spre ceafă şapca lui pe care scria *portar,* se frînse înainte vîrîndu-şi mîinile în buzunarele pantalonilor şi vru să-i facă barmanului, cu care era prieten, o destăinuire. Dar avu un gest : nu folosea la nimic. Gata ! Cînd trebuie să pleci, fii bun plecat şi nu-ţi mai răci gura de pomană cu vorbe, că de schimbat tot nu mai poţi să schimbi nimic cu ele.

Plăti.

— Nilă, zise barmanul, dacă ai ceva, să-ţi păstrez ceva, ai toată încrederea. Cînd te întorci, găseşti totul la mine.

•— Nu, zise Nilă, că o să vorbesc cu domnul Algiu, să-i dea muierii mele tot ce e în odaie. Le duce acolo la ea la ţară. O să-i scriu să vină în lipsa mea. Dacă vrei s-o ajuţi, mă Jenică !

-— Cum să nu, zise Jenică inimos. Se poate ?

•— O să-i fie greu sa ia cu ea patul de fier, şi masa aia, ' mai bine le-aşi vinde, dar n-am cui, reluă Nilă. l -— Găsim noi ! zise Jenică. Pînă vine muierea ta încoa, eu am îşi găsit. Scrie-i să vină la mine şi o duc şi la gară ! Şi nu mai sta aşa pe gînduri, că nu e nimic. Război nu e, o să te întorci, vino la mine că îţi găsesc eu de lucru... Am relaţii ! [N] Nilă se dezdoi, făcu un gest care însemna că acum trebuie

să plece şi asemeni unui ţăran care nu spune niciodată la revedere vecinului său fiindcă îl vede prin curte de dimineaţa pînă seara, Nilă îi întoarse prietenului său spatele şi ieşi din bufet.

j

Arăta totuşi mai vioi. Traversă, reintră în bloc *şi* luă ascensorul. Se opri la un etaj şi se îndreptă spre un anumit apartament, unde în timp ce sună, îşi scoase capela din cap. îi deschise chiar el, domnul Aîgiu, proprietarul, care îl privi o clipă întrebător, dar în clipa următoare înţelese că portarul său avea ceva să-i spună şi îl pofti înăuntru în biroul său.

— Ce s-a întîmplatj

Niiă ?

Nilă îi spuse.

— Nilă, zise domnul Algiu luînd deodată pe ioc o hotărîre neaşteptata, în mod normal pierzi postul, dar eu ţin aşa de mult la tine că după ce termini cu concentrările, te primesc îndărăt, îl dau afară pe cel care o să-1 angajez în locul tău şi te primesc iar pe tine. Sîntem oameni! j J

Da, numai că domnul Algiu spusese „concentrările", şi nu „concentrarea", a'dkă n-avea cum să-1 reprimească odată, el să fie concentrat din nou, pe urmă iar desconcentraî şi aşa mai departe. După ce se vor termina toate acestea, adică după război, cu alte cuvinte, Nilă putea să conteze că domnul Algiu îl va reangaja. Era bine şi asta ! vW

— Şi acuma tu vrei salariul ? Bine, poftim ! Cu lucrurile ce faci ?... Vine muierea... Foarte bine, uite ceva pentru muiere şi copil... Să ieşim noi cu bine din războiul ăsta, că n-o să ne pară rău că am şi suferit...

Şi domnul Algiu, înalt, subţire, drept, tncă tînăr, îl conduse pe portar ţinîndu-1 de

braţ, îi spuse la revedere şi concentrare uşoara, apoi închise uşa în urma lui cu un gest hotărît

şi cu o secundă poate mai curînd decît ar fi trebuit pentru ca omul cu aer împovărat care ieşise afară din casa lui să nu-1 uite imediat...

XV.

'•' Nilă plecă tocmai cînd Achim venea într-o permisie de două săptămîni, nu-1 găsi pe strada Cheia Roseti. îi ştia însă adresa veche a regimentului şi Achim îi trimise o scrisoare în care îi spunea : „Bă, Nilă, Angela mi-a scris din primele săptămîni după ce am luat trenul în primire. E însărcinată şi acum în permisia asta mă însor cu ea şi îmi pare rău că nu eşti şi tu de faţă să beai un pahar la nunta mea[K]... Fiindcă avea de gînd să facă tot acum şi nunta, deşi nuntă cu mireasa cu burta mare nu prea se obişnuieşte... Dar lui nu-i pasă ! Pe vremurile astea nu ştii niciodată dacă dintr-o concentrare te mai întorci şi de ce să rişte el să-i rămînă nevasta cu un copil de poale şi fără pensie la care ar avea dreptul ca văduvă de război... Şi în afară de asta, chiar aşa, n-a fost muierea lui ? De ce s-o ţină nemăritată, ce, parcă o să găsească una mai bună ca ea ? Unde să găsească ? !

Achim nu-i scria lui Nilă chiar toate acestea, dar le gîndea şl i le spunea Angelei şi cu glas tare, ca s-o flateze. Fata îl asculta cu privirea mereu mărită. Neliniştea de acum trei luni nu se micşorase în sufletul ei decît atît ca să poată trăi, şi în adîncul privirii ei tinere nu exista pentru ea speranţă ; război, asta înseamnă, oricît ai vrea să nu recunoşti, moarte, în ciuda faptului că acum sîntem în viaţă, că bărbatul ţi-e vesel şi îi scrie fratelui că tu eşti însărcinată : toţi pot muri şi

eu ei tu cu copil cu tot, chiar nenăscut... Uitîndu-se la ea Achim se întreba, dar n-o întreba, ele unde ştia ea că in lume s-a întins aripa morţii ? Asta putea s-o ştie el, care atîtca luni îi văzuse acestei morţi armele trecînd neîncetat spre sud, apoi în ultimele săptămîni întorcîndu-se îndărăt şi urcînd spre nord, tren după tren, tun după tun, tanc după tanc, zi şi noapte, încît înainte ele a adormi, prin nu ştiu ce taină, visul arăta ceea ce nu vedea ochiul, o nemaivăzută armată aler-gînd cu viteza roţilor de tren spre o direcţie misterioasă, spre un punct de oprire de unde avea să se repeadă ca o haită uriaşă de lupi asupra altor ţari şi să treacă peste ele omorînd şi dînd foc... Achim ştia şi el de la taică-său de ce era în stare neamţul. Povestind, flăcările războiului trecut, pe care Moromete le văzuse aievea, reînviau în ochii lui cu toata groaza clipei, şi cînd el spunea de pildă cu o admiraţie în-spăîmîntată : domnule, neamţul trăgea cu o ghiulea după un om ! (asta vrînd. să spună că spre deosebire de noi el avea aiîtea ghiulele încît putea să-şi permită acest lux), Achim vedea şi ei cu ochii închipuirii un biet om fugind apucat de groază peste cîmp şi o ghiulea neagră zburînd după el să-1 omoare... Dar de unde ştia Angela ? Hotărît, tot de la taică-său, adică nu, că taică-său era prea tînăr pe atunci, pesemne de la buni-cu-său...

— Spune-i acolo că nici eu n-am de unde găsi unul mai
bun ca tine, zise Angela rîzînd într-adevăr flatată de cuvintele
lui şi îl cuprinse o clipă cu privirea ei în care dorinţa de viaţă
şi ştiinţa despre moarte îi dădeau o lucire stranie şi intensă.
Şi că ne pare râu că s-a întîmplat aşa, să nu fie şi el de faţă
la nunta noastră.

— I-auzi, zise Achim, aplecîndu-se asupra hîrtici cu trudă
şi parcă scrijeiind-o...Angela ţine la tine, bă Nilă, aşa e ea,
adăugă el oprindu-se din scris şi cu o înfăţişare elocventă, adică

sînt unii altfel, ea e aşa cum o vezi, bună de nevastă, ţine la bărbat şi la rudele lui... Da nu-i nimic, n-o să stai în concentrare o viaţă, vii tu acasă, bă Nilă, şi atunci...

Şi Achim chicoti şi făcu cu mîna semn la gură, de dare a paharului pe gît... Pe care, zece zile mai tirziu, îl dădu cu adevărat şi nu o dată, la căsătoria şi nunta sa. Se înţelesese cu socrii ca sărbătoarea să aibă ioc la ei şi anume în curte, era mai frumos şi puteau întinde o masa mare.

Gt de rnare ? O făcu din scînduri negeluite de brad, chiar lemeîristul Gică Urîtu, tatăl Angelei, ajutat de taică-său, bă-trîmd Moroianu, (bunicul copiilor după tată, cei dinspre partea marrreî nu se mai aflau în viaţă) şi de un vecin, cel dinspre strada lAiărici, cu care familia Moroianu se afla în bune relaţii, fiindcă aşa îl chema după tată pe lemetrist, porecla de Urîtu fiind căpătata încă din copilăfie într-adevăr din cauza urîţeniei lui, care nu dispăruse cu anii, ci dimpotrivă parcă se accentuase. Copiii îi dăduseră această poreclă, dar nu din repulsie, ci din cea mai mare simpatie, fiindcă Gică, neştiind ctt e de urît, era şi el vesel ca orice copil şi pe chipul său, această veselie, amestecată cu urîţenia, îl făcea „ciudat", stîrnînd hohotele de rîs ale tuturor şi incitîndu-i pe maturi să pună tnîna pe capul lui şi să pipăie acea faţă inocentă şi în-ti-un mod atit de neaşteptat atrăgătoare. Aşa a rămas şi maî tîrziu, şi cînd taică-său, Moroianu, 1-a dat la uzinele *Leme-tr»* (taică-său era zugrav, dar îi venise ideea, nu se ştie de ce,, să-! facă pe băiat strungar), Gică a cucerit de îndată simpatia maistrului şi spre deosebire de ceilalţi ucenici cărora li se aplicau foarte des corecţii corporale, el se bucura numai de privifî blînde. Toată lumea care trecea pe lîngă el simţea totdeauna dorinţa irezistibilă să-i pună mîna pe cap. îată cum şi urîţe-: nia e o armă care te poate ajuta în dura luptă pentru exis-< tentă, daca sufletul rămîne neatins de ceea ce într-adevăr e.

ur-ît pe această lume. Desigur, băiatul avea mintea vioaie, altfel totul s-ar fi răsturnat în viaţa lui, şi ajunse cu bine muncitor calificat. Mai ciudat era că nu semăna cu nimeni, nici din partea mamei, nici a tatălui şi nici a bunicilor, spre deosebire de cei doi fraţi ai săi mai mari, care prea semănau, te şi supăra să vezi aidoma copia înaintaşului pe chipul fiului şi nepotului. Viaţa nu mai avea parcă nici un haz. Angela semăna cu maică-sa, o frumuseţe la vremea ei, simţise şi ea, ca fată, cînd îl cunoscuse pe Gică, dorinţa să-i pună mîna pe cap, şi cînd trică o ceruse de nevastă pe fată o apucase un rîs de o mare nepăsare, adică, parcă spunea, de ce nu ?! Acum îmbătrînise după patru naşteri şi în plină tinereţe se pomenise cu un astm pulmonar care o chinuia totdeauna cînd era umezeală, dar şi cînd nu era, iarna în special, dar şi verile în anumite zile. Ca zestre, primise o căsuţă cu două odăi şi cu o curte mică într-o fundătură pe lîngă podul Cărămidari, care da chiar în Lemetru. Cu anii şi după moartea socrilor Gică reuşise din leafa lui să dărîme complet această cocioabă şl să ridice în locui ei o adevărată casă cu ciment la intrare şi cu trepte, mai înaltă, cu trei odăi în loc de două, cu bucătărie de vară în curte şi antenă de radio pe acoperiş.Nu merse însă pînă acolo încît să-şi ia şi un cîine pe care să-1 pună pe sîrmă şi să-1 apere de hoţi ; aceşti cîini nesuferiţi care latră în Bucureşti ca la ţară... De care dracului hoţi să te apere un aseme-» nea dulău sălbăticit în lanţ ? Ce să-i fure ? Boii de la bicicletă ? Pielea găinii ? într-adevăr, poate groşteiul pe care îl creşteau din primăvară lîngă bucătăria de vară şi cele cîteva păsări, găini şi curci !... Dar nu i le fura nimeni niciodată, ca şi cînd hoţii ştiau şi ei că nu se face să-i prazi casa unui astfel de om pe care toată lumea îl vorbeşte de bine.

La biserica din Cărămidari Achim şi Angela, cu toate aceste rude şi neamuri, la care se adăugară Paraschiv cu |t-

sfat •unii altfel» ea e aşa cum o vezi, bună de nevastă, ţine la bărbat şi la rudele lui... Da nu-i nimic, n-o să stai în concentrare o viaţă, vii tu acasă, bă Nilă, şi atunci...

Şi Achim chicoti şi făcu cu mîna semn la gură, de dare a paharului pe gît... Pe care, zece zile mai tîrziu, îl dădu cu adevărat şi nu o dată, la căsătoria şi nunta sa. Se înţelesese cu socrii ca sărbătoarea să aibă loc la ei şi anume în curte, era mai frumos şi puteau întinde o masS mare.

Cît de rnare ? O făcu din scînduri negeluite de brad, chiar lemeîristul Gică Urîtu, tatăl Angelei, ajutat de taică-său, bă-trînul Moroianu, (bunicul copiilor după tată, cei dinspre partea maurei nu se mai aflau în viaţă) şi de un vecin, cel dinspre strada Lînăriei, cu care familia Moroianu se afla în bune relaţii, fiindcă aşa îl chema după tată pe lemetrist, porecla de Urîtu fiind căpătată încă din copilărie într-adevăr din cauza urîţeniei lui, care nu dispăruse cu anii, ci dimpotrivă parcă se accentuase. Copiii îi dăduseră această poreclă, dar nu clin repulsie, ci din cea rnai mare simpatie, fiindcă Gică, neştiind *cil* e de urît, era şi el vesel ca orice copil şi pe chipul său, această veselie,, amestecată cu urîţenia, îl făcea „ciudat", stîrnind hohotele de rîs ale tuturor şi incitîndu-i pe maturi să pună mîna pe capul lui şi să pipăie acea faţă inocentă şi în-tr-un moid atic de neaşteptat atrăgătoare. Aşa a rămas şi mai tîrziu, şi cînd taică-său, Moroianu, 1-a dat la uzinele Leme-*tru* (îakă-său era zugrav, dar îi venise ideea, nu se ştie de ce,. să-1 facă pe băiat strungar), Gică a cucerit, de îndată simpatia maistrului şi spre deosebire de ceilalţi ucenici cărora li se aplicau foarte des corecţii corporale, el se bucura numai de priviri blînde. Toată lumea care trecea pe lingă el simţea totdeauna dorinţa irezistibilă să-i pună mîna pe cap. îată cum şi urîţe-» nia e o armă care te poate ajuta în dura luptă pentru exis-< tentă, dacă sufletul rămîne neatins de ceea ce într-adevăr e.

urît pe această lume. Desigur, băiatul avea mintea vioaie altfel totul s-ar fi răsturnat în viaţa lui, şi ajunse cu bine muncitor calificat. Mai ciudat era că nu semăna cu nimeni, nici din partea mamei, nici a tatălui şi nici a bunicilor, spre deosebire de cei doi fraţi ai săi mai mari, care prea semănau, te şi supăra să vezi aidoma copia înaintaşului pe chipul fiului şi nepotului. Viaţa nu mai avea parcă nici un haz. Angela semăna cu maică-sa, o frumuseţe la vremea ei, simţise şi ea, ca fată, cînd îl cunoscuse pe Gică, dorinţa să-i pună mîna pe cap, şi cînd "Gică o ceruse de nevastă pe fată o apucase un rîs de o mare nepăsare, adică, parcă spunea, de ce nu ?! Acum îmbâtrînise după patru naşteri şi în plină tinereţe se pomenise cu un astm pulmonar care o chinuia totdeauna cînd era umezeală, dar şi cînd nu era, iarna în special, dar *şi* verile în anumite zile. Ca zestre, primise o căsuţă cu două odăi şi cu o curte mică într-o fundătură pe lîngă podul Cărămidari, care da chiar în Lemetru. Cu anii şi după moartea socrilor Gică reuşise din leafa lui să dărîme complet această cocioabă şi să ridice în locul ei o adevărata casă cu ciment la intrare şi cu trepte, mai înaltă, cu trei odăi în loc de două, cu bucătărie de vară în curte şi antenă de radio pe acoperiş.Nu merse însă pînă acolo încît să-şi ia şi un dine pe care să-1 pună pe sîrmă şi să-1 apere de hoţi ; aceşti cîiai nesuferiţi care latră în Bucureşti ca la ţară... De care dracului hoţi să te apere un asemej nea dulău sălbăticit în lanţ ? Ce să-i fure ? Boii de *la.* bicicletă î Pielea găinii ? într-adevăr, poate groşteiul pe care îl creşteau din primăvară lîngă bucătăria de vară şi cele cîteva păsări, găini şi curci !... Dar nu i le fura nimeni niciodată, ca şi cînd hoţii ştiau şi ei că nu se face să-i prazi casa unui astfel de om pe care toată lumea îl vorbeşte de bine.

La biserica din Cărămidari Achim şi Angela, cu toata aceste rude şi neamuri, la care se adăugară Paraschiv cu jU

ganca lui şi Ştefan, care fu invitat şi el, statură la coadă, că sa se cunune : părintele programase pentru duminica aceea trei nunţi şi prima întîrziase şi le încurcase şi pe celelalte. Dar nimeni nu era supărat.

Biserica şi curtea erau pline de lume, fete şi băieţi care asistau la spectacolul cununiei altora cu privirile sticlind de curiozitate : aşa. se petreceau lucrurile ? Astfel deci erau înlăturate obstacolele din calea dorinţelor, toate, în faţa tatei şi a mamei, a rudelor şi vecinilor, a tuturor babelor şi cotoroanţelor din cartier care îţi pîndeau paşii de după garduri şî mai ales a lui Dumnezeu ?... Deci Dumnezeu a lăsat asta, dar nu oricînd, ci numai după ce ţi se vor pune pirostriile pe cap, ţi se va da să guşti din vin, ţi se va vîrî verigheta în deget, verigheta ta pentru ea şi a ei pentru tine, cu numele scris înăuntru şi după ce vei da ocol de trei ori mesei în timp ce preotul va cînta *Isaia dănţuleşte...* Nimeni nu ştia că burta acestei mirese frumoase şi surîzătoare de fericire şi nevinovăţie era de mult umflată, n-avusese răbdare să aştepte toate acestea la timpul lor : rochia înfoiată ascundea totul...

' Paraschiv, la masă, arăta, nu se ştie de ce, bosumflat. Asta avea totdeauna ceva cu cineva, dar acum se vedea că ştie şi el ca nu poate să dea pe faţă motivul, era nuntă şi tăcea resemnat. Se gîndea oare că el nu făcuse nuntă cu ţiganca lui, ca să nu cheltuiască banii de loc de casă ? Sau poate se gîndea , că uite ce fată frumoasă a luat Achim, şi el, Paraschiv, pe cine ? Semăna, muierea lui, în urîţenie, cu socru-rnare, cu Gica, tatăl miresei... dar şi la fire, nu numai la chip, ca şi acela ea nu credea despre ea că e urîtă şi pesemne în felul ăsta îl cucerise pe Paraschiv, cu această fire a ei domoala şi cu vorba ei. numai miere, prin care doar foarte rar răzbătea şi viclenia rasei ei... încolo toată lumea ardea de nerăbdare să petreacă. Se aduseră ţuici cu măsline, brînză proaspătă cu firişoare de

ceapă, şi coşuri mari cu franzele albe şi moi... Măslinele, făcuse-rost de ele Achim, nu prea se mai găseau coloniale şi delicatese la îndemîna fiecăruia, războiul începuse să taie şi să nimicească drumurile prin care ele veneau, să le acapareze de îa sursă... încă se mai găseau.., depozite vechi... cunoştinţe... între negustori. Ţuica era bună şi privirile începură să le licărească în cap... Le era şi foame, dar şi sărbătoarea le umplea inimile şi nu uitau să ureze mirelui şi miresei numai fericire în această viaţa... şi să-şi facă o casă a lor aşa cum şi-au făcut şi părinţii... şi copii la fel, mari şi sănătoşi... şi să dea Dumnezeu pace în Iun:e şi să-i ferească de război... Paraschiv se înmuiase şi eî şi se uita zîmbind Ia Gică Urîtu care sta în picioare ca la ţară, în spatele fiecăruia, cînd le umplea ceştile cu ţuică. Ţiganca prinse momentul şi îi şopti ceva la ureche. Paraschiv îşi întinse şi mai mult buzele lui împletite : era de acord...

•— Mă, Ştefane, zise ea, nu e aşa că nu mai eşti supărat pe Paraschiv ? El din grija ta a spus vorbele alea, Ştefane, să nu faci vreo prostie, nu de altceva. -*-

— Nene, strigă atunci Ştefan cu ceaşca în sus şi izbucnind în hohote (care nu supărară pe nimeni fiindcă toţi abia aşteptau să găsească un motiv să rîdă şi ei), n-am ajuns pe Chio-girhi şi restul nu mai are nici o importanţa ! Hai noroc !

Achim trona în capul mesei cu gîtul lui vînjos înainte, Angcla cu cununa ele mireasă pe frunte îşi ajuta mama şi tatăl să servească. Cînd în curte intră un individ balaoacheş cu o armonică în mină. Se apropie de masă ducînd un deget îa inmte şi scoase ele îndată ţipete înalte de pe clapele albe şi negre, începu să cînte cu un antren formidabil şi abia atunci pe chipurile tuturor apăru o expresie parcă uluită : pai da, aşa este, e nuntă şi cine-a mai pomenit nuntă fără lăutari ? I se dădu individului un pahar. Acesta refuză. Fără să spună

ceva, dar se înţelegea : de băut beau nuntaşii, lăutarul, cît cînîa, trebuie să fie treaz. Şi îşi încetini mişcarea degetelor pe clape şi începu să-i zică din gură. Povestea... Nu avea glas, dai avea muzică în el, povestea lui se cînta cu tonurile ei tragice sau groteşti, sentimentale nevoie mare, lăudînd femeia, care, decepţionată, se duce la mînăstire...

'A fi vrea să merg la mînăstire
Aşi vrea să mă călugăresc l
Spime-nri măicuţa mea cea
buna Spune-mi de vreai să mă
primeşti l

/ 'Aşa începu el şi ar fi fost cum nu se poate mai nepotrivit pentru alţii, din alta lume, dar nu pentru ei, avizi de ficţiuni grosolane şi totale, puternic îngroşate. Mireasa avu un surîs, ca n-avea de ce să se ducă la mînăstire, avea un mire acolo lîngă ea, care o şi fecundase. Gică Urîtu, tat-său, surise şi el,, curios : ia să vedem, o primeşte sau n-o primeşte... Mama îşi păstra o înfăţişare impenetrabilă, asemeni tuturor bolnavi-

lor care s-au aranjat cu suferinţa lor şi sînt pregătiţi pentru ce e mai rău, nu mai sînt atenţi la ceea ce li se întîmplă altera... în sfîrşit Paraschiv arăta şi el vesel : rînjea !... Stariţa răspundea că la mînăstire nu e uşor de trăit, trebuie să trudeşti şi pe urmă

din moment ce ai fost mireasă odată, drumul ăsta ţî-e închis. Fosta mireasă răspunde că nu vrea să ştie nimic de cel ce i-a fost mire şi blesteamă acele clipe cînd 1-a cunoscut... Nu blestema, copilă dragă, zice stareţa care ia de îndată partea mirelui, spunînd, nu se ştie de ce, că cel ce a iubit-o pe ea va fi primit de Dumnezeu. Rigorile călugăriei nu sînt însă de neîntrecut şi dezamăgitei i se va da' un halat negrii şi este primită în rîndul maicilor... S-a tras astfel poarta peste viaţa ei ? E cu putinţă ? O femeie tînără, în floa-

rea vieţii şi atît de frumoasă ? Da, din partea ei, da ! Dar, într-o zi... .

De cîntece răsună
valea în zorii
mîndrci dimineţi Şi
la portiţa din
poiană. Des calică
un călăreţ..

Clapele se opriră, Balaoacheşul tăcu şi ei şi reteză astfel povestea în mijlocul ei. Dar se înţelegea ; cine putea fi acel călăreţ ? Era clar ! fostul mire, cine altul ? Rămînea-va mai departe fosta mireasă la mînăstire, sau se va arunca în faţă pe cal şi se va lăsa dusa în zbor spre păcatele şi amăgirile acestei lumi, care din nenorocire sînt atît de strîns legate de fericire ?... Balaoacheşul ceru un pahar de sifon, îl bău şi nu continuă acest cîntec, începu unul clănţănit, lăutăresc, ţigănesc... Românii îl uitară, începură să rupă păsările fripte de pe masă şi să mănînce... Tinerei mirese îi trosneau fălcile ca şi la ceilalţi, iar Achim ai fi zis că în curînd un os i se va opri în gît şi va da ortul popii la nunta lui, ca în povestea cutare de Anton Pann...

Se turnă vin. Lui Paraschiv i se aprinseră ochii. Vin ? Ga fel de vin ? Vin roşu, de la buturugă, curat şi cu poama Iul, nu de la circiumă, stricat şi dres... Ia să vedem ! Da, minunat, toate chipurile înfloriră urînd şi bînd şi aici pe mireasă • podidi, nu se ştie de ce, plînsul. Achim se holbă ; se uită la e% încremenit şi în tăcerea care se lăsă, el izbucni :

— Cum ? Tu ? Plbgi, mă ?!! Şi avu o mişcare de răstigJ nire şi îşi lovi genunchii cu palmele. La nunta mea! A mea, mă ? ! A lui Achim Moromete, din Siliştea ? ! A !...

Ea scoase un ţipăt înalt şi se aruncă asupra lui ca într-tf nenorocire cînd ne adandonăm în braţele celor mai tari

El o primi şi rămase mai departe stupefiat, dar şi mîndru. Ei ? Mai era al doilea ca el ? Caută, să vedem dacă găseşti... Mireasa îşi reveni. Nimeni nu vedea în adîncul ochilor ei, ascunsă, neliniştea care fusese copleşită, clar nu alungată. Ţipătul ei însă fusese de fericire. Nu tuturor fetelor le este clat să trăiască astfel de clipe. Ea făcea parte dintre cele care ştiau că o viaţă poate fi şi stearpă, în aşteptarea unui bărbat care să-ţi placă. Şi ca să nu rămîi fată mare iai ce găseşti. Dar mai poţi scoate la acea nuntă un astfel de strigăt ?

Parcă în cinstea ei un ins se ridică de la masă, trase după el aproape cu sila o muiere, pesemne nevasta lui, fiindcă se supuse fără cncnire şi începu să joa.ce. Ştefan se uită la el cu duşmănie şi îl înjură în gînd. încă de la început, acest om se agăţase de el. Păstra nişte rămăşiţe de politeţe cînd vorbea, dar începuse să ciocnească prea des paharul, şi totdeauna i-1 căuta pe-al lui Ştefan, îi spunea „domnule ziarist" şi se scuza agresiv că i se adresează, daî cînd trebuia să spună ce-avea de spus se poticnea... Nu avea nimic de spus, dar Ştefan îşi cunoştea omul : era dintre cei care îl urau pe el, dintre cei care îl fluierau în sat pe cîmp şi îl înjurau... Asta se abţinea dar cît timp ? întreba cine era. Un prieten al tatălui Angelei, de la Le-metru, i se răspunse.

Ştefan se pomeni în picioare, cu paharul în mînă : *sz* bea şi se spuneau din nou mirelui şi miresei urări, în timp ce balaoacheşul cînta :

Ce ştii tu ce-l dragostea
Poftim de întrcabă-mă pe
mine Vedea-te-aşi de gît
cu ea. Să pot să rid ;/' eu
de tine.

Toată lumea rîdea. Numai individul care pusese ochii ne Ştefan îi da înainte chinuind pămîntul şi muierea din braţele lui, fără urmă de zîmbet, roşu la faţă şi cu gîtul şiroind de sudoare... Ha ! ha ! ha !... doar aceste icnete telurice }i ieşeau din gît ; privirea îi era turbure, oarbă, în timp ce burta muşchiuloasă i se zbuciuma şi călcîiele izbeau pămîntul cu patimă... Pe urmă reveni la masă cu un semn de întrebare pe chipul lui parcă desfigurat. A, da ! îşi aminti şi se ridică şi se duse la Ştefan, şi îi puse mîna grea pe umeri.

— Domnu ziarist, începu el, va rog să mă scuzaţi, să trăiţi, să nu credeţi că dacă noi ăştia muncitorii de la Le-metru, cu Gică, cel mai bun... Nu, nu, nu, staţi, oricine poate să spună, întrebaţi dacă cineva poate să fie mai bun prieten decît Gică Urîtu şi Pavel Vasile... Eu sînt Pavel Vasile ! Cel mai bun strungar din secţia 4 ! Domnu ziarist! ! !

Ştefan nu-1 mai putea suporta, se ridică de la masă, se duse la mireasă, îi sărută mîna şi îi spuse :

—• Tîmpitu ăla se leagă de mine, plec, Angela, nu te supăra, n-are rost să vă stric petrecerea, dacă mai stau îi dau cu o sticlă în cap.

Ea îşi încolăci un braţ pe după gîtul lui, îl sărută pe tîmplă şi strigă spre tatăl ei să-i aducă un scaun.

•— Stai lîngă mine şi lasă-1 în pace, zise mireasa.

Dar „teluricul" (cum îl botezase Ştefan în fiînd) sesiză mişcarea, se apropie şi se scuză cu o umilinţă încărcata de noi ameninţări.

— Domnule ziarist, eu, dacă v-am supărat cu ceva, îmi cer iertare... Soţia mea... îmi daţi voie să faceţi cunoştinţă... Gică Urîtu poate să jure... Să trăiţi, domnule ziarist, ura, nu vă supăraţi...

•— Du-te şi-ţi vezi de treabă, zise Ştefan aproape "tremu-rînd de furie. Du-te lîngă muierea dumitale şi nu te mai lega de alţii... Du-te şi joacă mai departe !

— Nea Pavele, îi zise mireasa, vin' să-ţi spun ceva.

Teluricul se supuse şi îşi plecă grumazul lîngă buzele ei.

Mireasa îi şuşoti ceva. El dădu din cap şi plecă nu fără o înfăţişare cam ofensată şi într-adevăr făcu ceea ce îl îndemnase Ştefan, îşi trase iar muierea de pe bancă şi începu să se zbuciume în faţa ei icnind şi izbind pămîntul cu călcîiele. Nu se potoli însă pînă nu-1 goni pe Ştefan de-acolo, fiindcă după un timp iar se legă de el. îşi cerea mereu şi într-un mod exasperant scuze, nu se ştie pentru ce şi, ce era mai curios, nimeni nu găsea că purtarea lui ar fi fost necuviincioasă. Jucau, beau, chiuiau (fiindcă la un moment dat nevasta teluricului începuse să chiuie) şi nimeni nu lua în seamă că acolo, lîngă mireasă, se ducea din cînd în cînd acest Pavel, prieten al socrului, şi îi spunea băiatului ăla îmbrăcat în haine aşa de bune, cine ştie ce...

Dar Ştefan plecă. Şi afla mai tîrziu că nu era adevărat că celorlalţi nu le pasase de purtarea teluricului, toţi se su-paraseră foarte rău pe el şi puţin lipsise să nu-1 invite să plece de la nuntă... Dar încolo totul se terminase cu bine, petrecerea durase pînă spre miezul nopţii, nimeni nu se îmbătase şi acel Pavel avusese buna-cuviinţă să plece şi el curînd după plecarea lui Ştefan...

Acasă Achim îşi luă mireasa în braţe.

— Ţi-am spus eu, mă, că... aproape că răcni el la ea.

ITu ce credeai, că... Păi cu cine vorbeşti tu aicea ?

Şi avea înfăţişarea că nimic nu era pe lume mai elocvent decît aceste strigăte ale lui : nu le scotea oricine !... Mireasa ti înlănţui.

XVI

Nunta lui Achim spori însă, în sufletul lui Ştefan, în ciuda „teluricului", sentimentul de sărbătoare care îl stapînea de cînd Luchi îl numise logodnicul ei. „Să vii, îi spuse ea în acele zile, să asişti la îmbrăcarea mea cu noua rochie imaculată pe care mi-am comandat-o în cinstea prinţesei Ileana ; plecăm pe urmă împreună la «garden-party»-ul la cară sîntem invitaţi."

Asta era chiar a doua zi. Costumul lui Ştefan era gata de mult, îl îmbrăcase la nunta lui Achim, Luchi era deja coafată la orele patru după amiază cîncl Ştefan sună la uşa ei. Arăta de nerecunoscut... *Le choix est infim depuis Ies boncles folles relombant mollement sur le cou, jusquaux cbeveux complelement releves et moulant exactement la forme de la tete,* scriau ziarele mondene care continuau să apară în limba franceză ca şi cînd nimic nu s-ar fi în-tîmplat în acest timp în Franţa şi cu limba ei... *La nouvelle coif fure Daupbin qui est une liaison entre l'ancienne coif-fure „tombanle" ei la coiffure „en bauteur"... Technique savante conduite par un gout tres sur... c'est le moyen d'un art fait pour la femme curieuse des choses qui la font belle... 'M ariene Dietrich vient d'adopter la coif jure Daupbin...* *

Şi Luchi o adoptase. Bogatul ei păr castaniu era tăiat şi ridicat în sus între creştet şi ceafă. I se vedea gîtul, îi ieşea în relief nasul, tot profilul turburător. Ştefan simţea că noua ei coafură o înstrăina cu totul de «1.

[1] ...Poti alege între infinit de multe soluţii, de la buclele bogata căzînd moale pe gît, pînă la părul complet ridicat şi mulîndu-se exact pe forma capului... Noua coafură Dauphin, care e o legătură între vechea coafură „tombante" şi coafura „en hauteur"... Tehnică savantă condusă de un gust foarte sigur... este instrumentul unei arte făcută pentru femeia pasionată de lucrurile care o fac frumoasă. Chiar şi Marlene Dietrich a adoptat de curînd coafur*. Dauphin...

— De ce ţi-ai tăiat părul!? exclamă el cu un adine

regret.

Dar ca nu-1 luă în seamă. Scoase, cu o expresie de mare

încîntare, din dulap, noua ei rochie şi o trase pe cap cu grijă, atentă la oglindă şi nu la el. Fremăta de plăcere.

Rochia era lungă şi bogată, din material alb bvocat, brodată cu fir auriu în ovale duble, croită în stil „princesse", pkcînd de sub sîni ca şi cînd acolo ar fi talia ; foarte decoltată, se ţinea în clouă bretele subţiri pe care erau cusute mărgc'e aurii, care se încrucişau pe spatele gol la nivelul taliei. Peste umeri Luchi îşi puse o pelerină scurtă din acelaşi material, nebrodat însă, în falduri mari ; iar mînecile erau foarte largi. Pentru gît fata avea un guler de vizon tot alb, iar în picioare purta pantofi argintii, stil oriental, bătuţi în strasuri. Era răpitoare, dar pentru Ştefan, îndepărtau de el ca o nălucă. El o avea în minte pe Luchi în paltonul ei obişnuit şi cu căciula de vulpe pe care şi-o cususe singura", din acele zile pe care le petrecuseră iarna împreună şi îi cîinase lui pe străzi, cu glasul ei şoptit şi chipul v'irîî parcă sub privirea lui s-o audă el, dar nu şi alţii. Acum pentru cine se îmbrăcase ea aşa ? Cui vroia să placă ? Fiindcă Luchi nu dădea prin nimic de înţeles că se gătise

astfel şi pentru el.

La ora şase fără un sfert după amiază se xircară într-un taxi şi Luchi dădu adresa, strada Polonă. Nu intrară într-un pakt, cum crezuse Ştefan, ci într-o casa cu un singur etaj, deschisă la parter invitaţilor. Avea o grădină atît de fru moasă, încît Ştefan rămase, fără să-şi dea seama, cîteva clipe uluit. Era plină de lume, care calcă pe o iarbă verde şi deasă cum nu mai văzuse Ştefan nicăieri, deşi pămînt şi iarbă pe el văzuse în sat pînă se saturase... nu era ca ăsta... cu iarbă atît de verde, atît de deasă şi atît de egală... un covor viu... Arbori seculari se înălţau pe margine, ian între ei, acoperind zidurile înalte, trandafiri înfloriţi... j

Luchi nu cunoştea pe nimeni în afară de prietena ei care îi şi ieşi înainte şi o conduse pe ea şi pe Ştefan în grupul în care se vedea mireasa, prinţesa Ileana Ghica, acum Sturdza. Prinţesa era cam urîtă, cu nasul mare pe care voalul ca un turban turcesc de pe cap nu-1 putea ascunde, iar prinţul Sturdza cam bătrîn. Alături de ei stăteau naşii, doamna şi domnul Brătianu, doamna Barbu Ghidionescu, născută şi ea Ghica, şi alte rubedenii... Timid, Ştefan, recunoscînd chipul omului politic, se opri la distanţă şi se înclină uşor. Mireasa surîse ascultînd felicitările pe care Luchi le rosti, apoi se retraseră lăsînd locul altora, care soseau neîncetat. Ştefan avea o întrebare în priviri : Bine ! Şi acum ce va fi ? Nimic, îi răspunse Luchi tot din priviri, stăm şi ne uităm... şi vorbim ! Prietena ei le şoptea cine sînt cei care umpleau acum grădina, pe cîţi îi cunoştea şi ea, desigur puţini, în timp ce chelnerii înmănuşaţi se apropiau şi de grupul lor cu tăvi încărcate cu băuturi, vin, şampanie în cupe, cocteiluri, gustări, mici tartine cu icre negre care la grupul următor dispăreau repede, încetul cu încetul Ştefan se obişnui cu grădina aceasta care cu nici un chip nu putea fi bănuită din stradă şi îşi dădu seama după felul cum se făceau şi desfăceau grupurile că puţini erau cei care cunoşteau mulţi dintre cei-laiţi, şi destui ca el, Luchi şi prietena ei, care nu cunoşteau pe nimeni... Şampania dezlegă limbile, conversaţia murmurată se transformă în rîsete şi exclamaţii vesele... Lui Ştefan îi venea parcă să bată din picioare, îndurase statul pe loc o jumătate de ceas şi îi spuse fetei să se mişte, să schimbe locul, îl schimbară. La grupul lor veni şi stîrni o mare surpriză o cunoştinţă comună a celor două fete, pe care o chema Mariana Bogdan, figură veselă şi inteligentă, coafată sever, nu atît de la ultima modă ca Luchi, dar ca şi ea cu o blană de vizon în jurul gîtului. Avea un strălucitor rîs cu toată gura. Ce era cu ea acolo ? Fuseseră colege de liceu, era fiica unui consilier la Curtea de apel, ce ajunsese ?

Cum, nu ştiau ? Se logodise cu prinţul Alexandru Sturdza jî îi făcu logodnicului un semn să se apropie. Prinţul se apropie, dar nu singur, ci cu un prieten al său, un domn *ŞL* cărui privire luci cînd o văzu pe Luchi. O cunoştea ? Nu, dar îi plăcea. „Aşadar iată pentru ce îşi făcuse Luchi imaculata ei rochie şi îşi tăiase din frumuseţea de păr !" gîndi Ştefan cu o gelozie deprimată.

Astfel se îngroşau şi făceau cunoştinţă grupurile. Iată tcolo o domnişoară cu o figură plină de viaţă, senină şi odihnitoare ca un cer după ploaie. Cine era ? *Madernoiselle* Prodan, n-o cunoaşteţi ? ! Să mergem să vă fac eu prezentările... Dar persoana care a apărut acum şi care a stîrnit o vie mişcare în grupul miresei ? Este arhiducesa Ileana, tot Ileana o chema şi pe ea, figură fără atracţie, inexpresivă, deşi nu urîtă. în schimb într-un grup din apropiere atrăgea atenţia o figură de astă dată stranie, coafată înalt, cu bucle negre strînse savant, lăsînd liberă o frunte mare, uşor redusă la tîmple, cu sprîncene naturale foarte arcuite, ochii negri, încărcaţi de puritatea tinereţii şi misterul de ne-pătruns al feminităţii, nasul mic, uşor ascuţit, dar care lăsa liberă întreaga expresie a unui chip de o rasă deosebită, ai fi zis un amestec între o veche domniţă şi o bucureşteancă dintr-o primă generaţie. Gura mică, buze pline, buza de jos mai mică în lăţime dar mai mare în carnaţia ei de vişină, QU rîde şi nici nu surîde, ci se lasă contemplată cu o nepăsare plină de o adîncă melancolie. Ştefan întrebă cine o fi, dar i se răspunse că n-o cunoşteau. Era Anna Kolda, un nume care avea să stîrnească furtuni de pasiuni în lumea ei... Ca şi domnişoara Durmâ, de o frumuseţe populară, nefardată, nesulemenită, sprîncene nearanjate, păr frumos, bine stă-pînit, nasul şi gura mari, dar armonioase ca la statui... Doamna Victoria de Casa Rojas, chip rar în ţara eî, blond. Contele de Casa Rojas era trimisul extraordinar şi pleni-

potenţiar al Spaniei la Bucureşti... Doamna Nina Bova Scoppa, tot din lumea diplomatică... Doamna Ti ti Vasiliu-Bolnavu (soţul ei era un vestit filantrop care avea să moară curînd ca şi cînd numele său ar fi fost predestinat, dar lăsînd în urmă mulţi orfani ajutaţi, care aveau să verse lacrimi după el), *mademoiselle* Zizica Negroponte, fiica doamnei şi domnului Georges Negroponte, născută Scanavy, foarte interesantă figură de liceeană, chip prelung, cu părul lins în faţă şi strîns într-un coc abia vizibil la ceafă, ceea ce dădea trăsăturilor eî atît de tinereşti farmecul maturităţii feminine. Avea fruntea înaltă, care se oprea brusc (pieptănătura linsă atenua această bruscheţe), sprîncenele aproape de ochi, nearcuite, ca două linii drepte, nasul de la rădăcină lung şi armonios, între nas şi buza superioară (de asemenea dreaptă şi fără nici o arcuire) spaţiul era mare, ceea ce dădea chipxilui o francheţe cuceritoare, Numai buza de jos, plină şi de astă dată bogaţi arcuită, amintea că tînăra nu mai avea şaptesprezece ani, ci douăzeci. Era îmbrăcată simplu, cu o bluză albă cu mînecă scurtă şi stătea cuminte cu părinţii ei, lăsînd parcă impresia că se ţinea de poala maică-sii, expresie ce timiditate sau de atenţie încordată cînd uităm ce ne fac mîinile şi în ce poziţie ne e corpul... Nimeni nu ştia, în afară de oamenii palatului, că aşa copilă cum era, Zizica Negroponte era prietenă cu tînărul rege... Domnişoara Boxshall însă, fata domnului şi doamnei Boxshall, născută prinţesă Ştirbei, nu avea această şansă, iar domnişoara Helene Prodan, fata procurorului de la Curtea de casaţie, şi ruda ei, domnişoara Crăciunescu, fată bună, rău îmbrăcată, însă cu o expresie de sinceritate pe chip, singura bogăţie, cu atît mai puţin... Ştefan se înclină apoi înaintea signorei Squartini, soţia consulului general al Italiei la Constanţa, splendidă femeie-pisică... înaintea doamnei Galaction-Tuculescu, înaintea domnişoarei Lucreţia Ra-coviţă, fată urîtă, neagră, cu nasul borcănat... Gura îi era frumoasă, dar se pierdea pe un chip în care urîţenia, ca şi

frumuseţea, e un suflu inexplicabil, ochii la fel, frumoşi, dar umbriţi de o frunte mică, ameninţata să fie acoperită de părul negru şi des şi prea bogat al capului... înaintea doamnei Sanda Negroponte, născută Tătărescu...

— *Ei voila, mademohelle Droaga et le sous lienicnant Dinu, mon anii*[1]*,* exclamă prinţul Alexandru Sturdza părăsind grupul şi apucînd-o pe *luadcmoisclle* Droaga şi logodnicul ci de braţ...

Domnişoara Droaga avea un chip concentrat ce isitelec-tuală şi era îmbrăcată foarte îndrăzneţ, lucru care contrasta, dar nu nefavorabil, cu expresia feţei...

...Căpitanul şi doamna Smeu, supranumită mama veselă, auzi Ştefan şuşotindu-se şi se uită ; femeia să fi avut treizeci de ani, arătînd de douăzeci şi cinci... Avea trei copii care o întineriseră, figura extrem de atrăgătoare, părul cu cărare, tăiat la spate, taior sobru, dar chipul ca o lună care ar străluci în plină zi. Şi iat-o pe mondena şi extravaganta Manella Lotti, cu minunatul ei chip de madonă modernă, cu sprînce-nele trase ca un fir subţire, ochii puri cu gene făcute, gura sfîniă dată cu ruj, capul îmbrobodit cu ceva alb... Doamna Blanche Borell, păr ondulat ca înîr-un vis, domnişoara Emilia Kozachievici, marea actriţă, doamna Rosctti, născută Lahovary...

Timp de multe minute Ştefan îşi încorda atenţia să audă şi să-şi dea seama ce îşi spuneau toţi aceşti oameni cînd rîdeau, cînd arătau uimiţi, încîntaţi sau cînd expresiile chipu-rilor lor deveneau sarcastice. La început îşi spuse că nimic neobişnuit... Despre cunoştinţe comune, despre afaceri sau aluzii la afaceri, despre întîmplări cunoscute numai de ei (şi asta le stîrnea cel mai adesea rîstil)... totuşi o pînză sau parcă un zid de vată se punea între urechea lui şi cuvintele lor. Erau aceleaşi cuvinte, dar ele reflectau o viaţă care îi

[1] Şi iat-o pe domnişoara Droaga şi sublocotenentul Dinu, prietenul meu...

scăpa, lumea lor de bucureşteni, legaţi prin fire invizibile şi prin timpul pe care îl trăiseră împreună, chiar dacă ei înşişi nu se cunoşteau toţi unii pe alţii... le era însă de-ajuns un cuvînt, un nume şi legătura se făcea imediat...

Ştefan renunţă şi simţi că în realitate el nici n-a plecat din sat. sau mai bine zis el n-o cunoaşte aici decît pe Luciii ; dădu.pe gît mai multe cupe de şampanie şi îi şopîi fetei la ureche că o iubeşte. Ea, ameţită ca şi el de murmurul care se înteţise din aceasta grădină, îi zîmbi şi îi strînse mina...

Pe urmă continuă să evoce cu Mariana, viitoarea prinţesă Sturdza, amintiri clin liceu, îşi promiseră să-şi telefoneze si să se vaclă. Ştefan era încîntat că individul căruia îi strălucea privirea vazînd-o pe Luchi, părăsise grupul lor după ce încercase, fără succes, să-i facă fetei curte. Mai încercară şi alţii, dar Luchi, rămînînd veselă, se ferea cu acea abilitate înnăscută a tuturor fetelor, care bucurîndu-se în sinea lor că plac, se feresc, atunci cînd ţin la cineva, să nu-î facă pe acela să sufere chiar în mod serios...

Fie că sîntem bogaţi sau săraci, puternici pe această lume sau umili pe scara ierarhiilor, toţi simţim însă (şi asta ne face egali) că singurul lucru care ne poate face fericiţi este contopirea cu ora miraculoasă a tinereţii. Cine are chipuri frumoase ? Cui îi strălucesc ochii ? Pe faţa cui pulsaţia inimii face să iradieze irezistibil dorinţa de fericire, zborul fantastic al gîndului, îndrăzneala, insolenţa, atacul direct...

Nu-i păsa lui Ştefan că erau prinţese sau fete din lumea mare, îşi apropia chipul de al lor şi le vrăjea cum făcuse cu Luchi de Anul nou cînd ea îl învăţase să danseze, păstrînd din instinct decenţa şi dînd impresia, văzut de la distanţa, ca reîntîinea cunoştinţe vechi, persoane cu care avea amintiri comune, che, băiat umblat... Nu stătea nici o clipă cu o doamnă a cărei privire aluneca rece într-o parte, sau cu vreo domnişoară pe al cărei chip orgoliul era mai

puternic decît dorinţa de a plăcea. Făcea pe ziaristul rutinat. La noi la *Ziua...* Să vedeţi; într-o zi... Patronul a început să urle... Dar cea mai senzaţională istorie care se poate povesti... în timpul rebeliunii... la etaj... A văzut totul din timp şi..; Stimată doamnă, stimularea energiilor noastre nu se poate face dacă generaţiile mai tinere nu cunosc victoriile dumneavoastră, cum aţi început, cum aţi ajuns să stăpîniţî una dintre cele mai mari uzine din ţară... Putem începe o serie de reportaje cu acest subiect, va daţi seama ce succes ar avea.,.

Era ascultat fiindcă avea chip atrăgător, spontan şi plin *'as* viaţă. Ştefan nu avea încă mască. Luchi îi arunca din ochii ei frumoşi scîntei de încîntare, mulţumire şi dragoste... „Placi, foarte bine, parcă îi spunea ea, nu mi-e frică, aşi fi fost dezamăgită dacă s-ar fi împiedicat lumea de tine ca de-un băţ$_3$ dealtfel am ştim eu de la început că eşti un şmecher.,.,"

-— Acum du-te după ua îaxî, zise ea după două ore, e timpul să plecam,.,.

Într-adevăr$_3$ se vedeau grupuri care părăseau fără graba, 'dai hotărît, frumoasa grădină ; soarele asfinţise. Ştefan nu trebui să caute taxi, se găseau chiar în faţa casei, aşteptînd, îşi luară la revedere de la toţi cei pe care îi cunoscuseră şi plecară. Acasă Luciii îl invită pe Ştefan înăuntru, dar nu-1 ţinu dectt cîteva minute., ca să-i clea, de astă dată, un sărut mai puţin diafan decît în ultima vreme, dar nu mai mult. Arăta fericită şi vroia să rătnînă singura... *•i* Afară Ştefan simţi un acut sentiment de singurătate, după ca două ore se simţise înconjurat de atîîa Iunie. Nu-i rămăsese însă nimic.,. Un sărut al lui Luchi era tot ce păstra acum la urmă. N-ar fi putut să spună că toţi acei oameni nu erau prietenoşi şi comunicativi şi conversaţia şi glumele îoc lipsite de consistenţă (nici nu prea e timp de conversaţia

consistentă, cine ar insista ar deveni plicticos), dar amintirea braţului încolăcit al Angelei pe după gîtul săa şi sărutul ei pe tîmplă îl tulburase mai mult, deşi nici pe Angeia n-o văzuse decît de două-trei ori. Dacă n-ar fi fost teluricul, ar fi stat şi el pînă la sfîrşit şi ar fi petrecut zdravăn... ,,Aia e, însă, că la astfel de petreceri apare cîte-un astfel de individ şi îţi strică tot cheful, în timp ce dincoace, nu *l*"

Şi senzaţia de singurătate i se evaporă şi îşi aminti expresia fericită a iubitei iui. Ei îi plăcuse mult... îi plăcea şi lui...

P

NC
EA

O lună mai tîrziu, în zorii zilei de duminica 22 iunie se petrecu unul din cele mai senzaţionale evenimente din istoria tuturor războaielor : Rusia, imensa Rusie sovietică, fu atacată de Hitler cu mii de blindate şi peste trei milioane de oameni ! Stalin, la Kremlin, refuză să creadă. Lumea, aşa cum promisese Hitler, privea cu răsuflarea tăiată.

Două săptamîni îi trebuiră lui Stalin de gîndire, pînă să i se audă glasul la radio — unde îi nunii pe compatrioţi fraţii şi surorile lui şi le spuse ; „Vouă mă adresez, prietenii mei |"

Şi totuşi încă cu cincisprezece ani mai înainte Hitîer scrisese negru pe alb : „Noi, naţional socialiştii, ne întoarcem, la punctul în care ţara noastră s-a oprit acum şase sute da ani. Noi punem capăt perpetuei împingeri a Germaniei spre sudul şi vestul Europei pentru a ne întoarce privirile spre spaţiile din est... Astăzi, cînd vorbim de noi teritorii europene, la Rusia şi la statele vasale de la frontierele ei trebuie sa ne gîndim mai întîi. Destinul însuşi ne arată drumul de urmat: Colosalul imperiu de Est este copt pentru dezagregare. Sfîrşitul dominaţiei evreieşti în Rusia va marca în acelaşi timp sf îrşitul Rusiei ca naţiune."

E ceva echivoc în acest text, pronunţat nu în vreun discurs obscuf din tinereţea marelui tartor, sau cu prilejul cine

ştie cărei înflăcărări demagogice, în faţa unei mulţimi fana-tizate, ci în *Mein Kampf,* care atîta vreme cît reprezenta gîncîirea şi ţelurile unui politician ca oricare altul putea fi ignorat, dar după ce individul a ajuns la putere şi prin cucerirea Poloniei a şi demonstrat că nu şi-a uitat cu o iotă programul limpede expus ? E drept că nu şi 1-a respectat în litera lui, ci a început întocmai ca şi predecesorii săi, prin cuceriri în vest. O umbră de îndoială însă putea fi zărită în maniera nu întru totul brutală şi barbară cu care fuseseră înfăptuite aceste cuceriri. Franţa era, cel puţin la început, cruţată de o ocupaţie totală, la Dunkerque un ordin bizar al lui Hitler opreşte „panzerele" lui Guderian şi Reinhardt de a înainta, dînd răgaz corpului expediţionar englez să scape de la o catastrofă totala, în schimb în Polonia Hitler institui teroarea.

II

După-amiaza zilei de 22 iunie, fiind duminică, Ştefan se înţelesese cu Luchi s-o petreacă împreună. Ştefan, în ziua de 21, fusese de serviciu dimineaţa şi nu ştia nimic cînd se trezi a doua zi, că Rusia fusese atacata şi ca generalul pronunţase faimoasele lui cuvinte : „Vă ordon treceţi Prutul". Dar, ca majoritatea oamenilor, Ştefan nu se miră prea mult cînd află. Acest atac, ca şi intrarea noastră în război, plutea 'de multa vreme în aer. Mulţi gîndeau că acest război se va termina, ca şi toate celelalte duse de Hitler, în cîteva săp-tămîni sau luni ; uriaşul cu picioare de lut se va prăbuşi şi la loviturile tancurilor germane va izbucni acolo o răscoală_.

Toţi simţeau însă că acest act ne va aduce mari nenoroci şî trăiau în mod acut sentimentul dezastrului... Napoleon, îşi spuneau alţii, a fost înfrînt în Rusia, la fel va păţi şi Hitler, care nu e un Napoleon, cum nu e o cioară vultur...

Marile nelegiuiri ale tuturor timpurilor se comit din pricina inerţiei mediului în care ne credem în siguranţă şi care se schimbă numai cu mijloace mari... Ei bine, aceste mijloace, furtunile sociale, revoluţiile, răscoalele, apar provocate de cauze misterioase, poţi chinui un popor fără ca el să se ridice şi, dimpotrivă, în plină pace, libertate şi bunăstare, marea de oameni începe să se agite şi să dea naştere unui uragan. Ce se va întîmpla ? Am navigat, de bine, de rău, pînă acum, printre stînci ascuţite, fără să ne lovim mortal dar iată, acum am intrat în foc... Acest general e şi el orbit de credinţa lui Hitler, căruia i-a deschis drum în ţară, că victoria va urma curînd acestui atac fulger şi că armatele noastre se vor întoarce în ţară triumfătoare... Ce va fi ? Ce va ieşi din această lume încleştată ?

Aşteptînd-o pe Luchi, Ştefan se plimba în sus şi în jos în faţa intrării Parcului Carol. Venise mai devreme. Trecură multe minute pînă ce el văzu lumea care intra şi ieşea şi ce striga o ţigancă de-i asurzea urechile. Se apropie şi se uită. Avea parcă cinci rînduri de fuste şi era lăiaţă. Stătea jos ca o cloşcă şi trăgea dintr-o pipă mare de bulibaşă, înconjurată de broşuri care reprezentau un ins cu mustaţa pe oală, încins cu un şorţ plin de sînge şi o bardă în rnînă, rînjind bestial. Ţiganca răcnea :

— Luaţi romanul lui Stalin, bea otravă în loc de vin...

Ştefan cumpără şi el o broşură, pe care o răsfoi cîieva minute. Apoi o aruncă la coş : nu era nimic în ea, în afara de o falsă biografie, incredibilă, din care reieşea că Stalin M omorîse pe toţi bolşevicii şi că dacă mai scăpase vreunul îi

va veni şi aceluia rîndul... Luchi apăru liniştita, cu un surîs de triumf pe buze, straniu în această zi, ca şi cînd ea ar fi ştiut ce-o să fie şi avea pe chip această siguranţă de sine... Femeile însă au astfel de expresii din motive cu totul deosebite decît ceea ce putem crede noi şi care n-au nici o legătură cu evenimentul din afară, în mod ciudat trecerea timpului nu confirmase în sufletul ei alegerea făcută, îi plăcea Ştefan şi străbătuse cu ci toată iarna străzile înzăpezite ale Bucureştiului, agăţată de braţul lui şi cîntîndu-i, subjugată de o pornire de tandreţe nestăvilită. Dar chiar prin absenţa lor, cei doi, Adrian şi Mihai, se ridicau din ce în ce mai mult în gîndul ei, ca şi cînd trecerea timpului le-ar fi şters din **ce** în ce mai mult păcatele şi pe zi ce trece îi slăbeau dorinţa de a-şi mai lega viitorul de acest băiat de la ţară care o iubea cu tot sufletul lui. Dar ce era în realitate acest suflet ? Parcă nu avea chip şi formă, era ca o flacăra, dar din ce ardea ? Cu adevărat consistente la el erau doar instinctele, în special cel de adaptare, în nici un an devenise bucureştean şi fremăta să se instaleze în oraş cît mai trainic,

ajuns ese ziarist la un mare cotidian (i se promise chiar că va fi trimis la Paris)

şi acum vroia să se însoare după ce o cucerise pe ea, pe Luchi, sora colegului de la ziar, pnmul om în casa căruia fusese primit şi aşezat la masă. Ce să facă ea cu el ? Nici nu ştie că trăieşte. E un băiat minunat, dar orb, pe care numai norocul îl poate ocroti... Şi dacă n-are noroc ? în timp ce doctorul Spurcaciu (să nu ne mai gîn-dim că a fost şi el orbit odată de o gelozie devastatoare şi a putut să-i scrie scrisoarea aceea) era un om pe care dacă îl pîndeai să-şi păstreze neştirbită încrederea în tine, dacă îl ajutai să se ferească de uneltitori perfizi, cîtă siguranţă îţi inspira el în schimb ! Gîndirea lui, bine ţinută în frîu, **era** sub aparenţa tăcerii, veşnic prezentă. Iar ca chirurg.

(Luchi se interesase), doctorul Spurcaciu era de pe acuma mîna dreaptă a profesorului său, care îl luase la el în spital îndată ce ieşise de pe băncile facultăţii şi operau împreună... In acest timp şi Adrian cîştiga, în faţa fetei, un teren din ce în ce mai curat... Urîta faptă, deşi nu se ştergea, îşi pierdea din mărime şi aşa se face că Luchi începu să se întîlnească mai rar cu Ştefan şi în acest timp să-i vadă, rînd pe rînd, pe cei doi, ca odinioară.

Se simţea fericită cu aceşti trei bărbaţi care îi încîntaa sufletul fiecare cu secretul său, pe care ea, fără să se mai străduiască, neliniştită, să li-l descifreze, ca altădată, li-î contempla răpită ca în faţa unui horoscop viu, în care ştia că şi viaţa ei e amestecată : nu din altă parte, ci dintre aceşti trei îşi va alege bărbatul. Tocmai de aceea îl şî adusese pe Ştefan la egalitate cu cei doi, şi totul se redusese între ei doar la sărutări serafice.

în schimb Ştefan considera liniştit căsătoria sa cu Luchi iminentă. Era adevărat că această iminenţă putea să însemne şi cîteva luni. După ce îl numise logodnicul ei, Luchi nu mai făcuse apoi nici o aluzie la această declaraţie. **Daî nici n-o infirmase. Fetele au socotelile lor, nu trebuie să le turburi cu nimic, chiar dacă limpezirea acestor socoteli poate să dureze şi un an.**

— Luchi, ce zici ? o întîmpină Ştefan crezînd că ea se
gîndea şi parcă ştia mai multe decît el despre evenimentul
care avusese loc. Ce zice Niki ?

•— Ce să zică ? Sta tot timpul lîngă aparatul de radio şl ascultă.

Şi fata se strîmbă, parcă fratele ei ar fi făcut un lucra derizoriu.

— Ca şi cînd, adăugă ea, aî putea afla maî multe de **la**
radio. Nu află mai multe decît jtie toată lumea : sîntem &

război ! O să fie râu oe voi bărbaţii şi ele noi, că multe o să
repede. rămînern nemaritate, dacă nu se termina

— Ai dreptate, zise, dacă nu se termină repede, cine ştie
ce ne aşteaptă...

Intrară în parc şi se amestecară cu perechile care se plimbau pe alei. Se auzeau strigăte de copii. Soarele inunda aleea principală cu lumina lui bogată de iunie.

— Abia aştept să ne căsătorim, Luchi, zise Ştefan deodată
ca şi cînd o bănuială bruscă i-ar fi umbrit sufletul: ar fi vrut
să fie a lui şi nu înţelegea pe de o parte vraja cu care ea îl
învăluia tot timpul şi în acelaşi timp de ce da ea tot mai
mult înapoi... O, îi şopti el la ureche cu un glas fierbinte,
dacă ai şti cît de mult te iubesc şi ce dor mi-e de tine ? Te
iubesc atît de mult încît simt un chin că n-am cum să ţi-o
dovedesc... Mă faci să mă perpelesc, am slăbit, am început
să nu mai mănîr.c, mă gîndesc tot timpul numai la tine...

Ea izbucni într-un rîs înalt de fericire auzindu-i cuvintele pline de patimă. El avea în glas atîta foc cît nu aveau cei doi împreună şi cînd rîdea se gîndea şi la ei că nu se pricep să-i spună asttel de cuvinte. Erau întortocheaţi, refulaţi, pîndiîori, orgolioşi... într-o bună zi o să-i spună da acestui băiat, M adio întîlniri minunate cu Adrian, al cărui spirit era pentru ea o continuă delectare şi adio tăcerii încărcate da gînduri comune cu Mihai... Dar asta nu va fi curînd... S-ar putea chiar să r.u fie cieloc... Cine poate să ştie ?
fi cel = — Cum, Ştefane, să te însori tu atît de
tînăr ?! exclamă
ea. Căsătoria e un jug !
— Ei, exclamă el, jugul ăsta, îl vreau... Cu tine va
mai uşor dintre toate.
— Eşti tu atît de sigur ?! îl întrebă ea uimită, cu un aer
yisător...

Parcă se uita în ea însăşi şi încerca să-şi dea seama : putea fi adevărat ? Ştia băiatu ăsta mai multe decît ea ? O putea face el să rărnînă ca şi acum liberă, în timp ce s-ar lega de el printr-o căsătorie ? Cine poate să ştie ce iese dintr-un bărbat după ce a pus stăpînire pe tine ?! Dar din femeie ? Cît sînt liberi, oamenii sînt minunaţi, cînd încep să trăiască sub acelaşi acoperiş, ajung să fie stăpîniţi de demoni. Cîte nu auzise şi citise ? Părinţii ei făceau o ne verosimilă excepţie... Dar nu şi rudele şi cunoscuţii... Cum să afle ce putea ieşi din sufletul acestui băiat precoce de la ţară cînd el era ca un lăstar ale cărui proporţii viitoare nu se puteau ghici ? Dacă iese din el un strîmb şi la trup şi la suflet, în ciuda atrăgătoarei aparenţe ? Nu, hotărît, foarte bine făcuse ea totul, şi faptul că devenise femeie cu el, un băiat curat care ştia să respecte un sentiment şi foarte bins că apoi continuase să-1 cucerească în timp ce lăsa ca în sufle tul ei sa aibă loc un recul...

i

— Dacă sînt de ceva sigur, atunci sînt sigur că noi do! vom fi fericiţi, zise Ştefan. Dar ia spune, zise el deodată, tu îl mai vezi pe doctorul Spurcaciu ? Nu te întreb de ismenitu ăla de Adrian, ştiu că îţi provoacă repulsie, dar doctorul, docto rul...

•— Bineînţeles că îl văd, doar ştii că ne-am împăcat, altfel nu-1 invitam la Revelion... Dar nu cu el am petrecut) eu Revelionul, adăugă ea, cu o sticlire pedepsitoare în priviri şi frumosul ci chip scăldat în strania lui lumină interioară se făcu rece.

Ştefan se posomorî.

— Da, aşa este, rosti şi el dur şi

neînduplecat, totuşi îl
mai vezi !

— Ar trebui să nu-1 mai văd ? De ce ? zise şi ea în
acelaşi fel.

Ai fi zis că nu înţelegea cu nici un chip de *ce* n-ai maî avea ea dreptul să-şi vadă un prieten.

— Eşti nebun, adăugă ea, la ce îţi zboară gîndul ? Trebuia înăbuşită în faşă gelozia lui care îl făcea sa-şî aroge aceste drepturi. Acum ori niciodată. Dar el nu cedă, rămase posomorit şi repetă :

— Aşadar îl vezi, şi eu credeam că nu-1 mai vezi. •— Ştefane, încetează sau plec, şopti ea întristată. Şi această tristeţe amînă presiunea pe care pentru întîiâ oară o făcea el asupra ei, dar n-o nimici, îi sugera cu putere că acele întîlniri nu se asemănau cu ale lor, ceea ce era şî adevărat, ascunzînd, cel puţin pentru moment, triplul ei joc. — Bine, Luchi, zise şi el şi chipul lui deschis i se închise ca şi cînd un nor trecuse peste el şl i-1 lăsase umbrit. La urma urmei tu eşti liberă să faci ce vrei, am uitat...

Credea că o s-o impresioneze. Ea izbucni în rîsul ei înalt **fi** lumina din privirea ei se aprinse de dragoste pentru el: — Cum e cu jugu ăla !£ exclamă ea. Văd că deocamdată vrei să-1 pui pe gîtul meu şi tu... tu să rămu liber ca pasărea cerului... Nu se poate, Ştefane ! Eşti dominat de idei rudimentare. N-ai încredere în iubita ta !

— Ba am, zise el, dar nu pot să te văd stînd de vorbă cu altul.

— Dacă aî, zise ea atunci ca şi cînd ar fi rostit o sentinţa, atunci lasă-mă liberă. Ai încredere. Nu voi face nimic din ceea ce nu va trebui să fac.

— Bine, răspunse Ştefan, dar tot umbrit. Bine, Luchi.

Ea îi surîse şi îşi lipi, din mers, fruntea de-a lui. îi şopti:

— Acum putem să mergem la un cinema ?

— Mergem, răspunse Ştefan mai senin.

Şi făcură cale întoarsă şi ieşiră din parc,

in

A doua zi la redacţie Ştefan fu chemat de patron. Pe culoar, înainte de a intra în birou, Ştefan se întreba plin de încredere : „Ce-o fi avînd cu mine ? Probabil că vrea să-mi spună că mă trimite în sfîrşit la Paris."

— Ai văzut, băiete, încotro ne-a împins soarta ? îl întîmpină marele ziarist îndată ce intră.

— Da, patroane!

— Am intrat în joc. Adu-ţî aminte ca te-am angajai sa scrii şi nu să dai titluri la telegrame şi să paginezi ziarul. Pentru asta avem bătrîni al căror elan e pe stinse şi oamenî care şi-au pierdut condeiul, pe care nu-i putem azvîrli în strada. Ai făcut armata ?

— Nu, patroane.

i— Vei îmbrăca o uniformă de corespondent de război, o să-ţi fac rost de acte de la Marele stat-major şi o să pleci pe front. Vei fi ochiul ziarului printre oamenii care luptă. Ns vei. trimite reportaje care fără să trădeze secrete militare, vor descrie luptele care se dau şi victoriile care vor acoperi de glorie armata noastră. Ai dreptul să refuzi dacă eşti un laş, dar atunci vei pleca de la ziarul meu. Eşti liber să alegi. Mîine îmi dai răspunsul.

Ştefan nu avea de ales, brusc, gîndul de a întră în răz boi îi dădu o exaltare care nu-1 mai părăsi din clipa aceea, dar ghicise în glasul şi chiar în cuvintele patronului o neîn credere. De unde venea ? ••-

— Bine, patroane, mîine vă dau răspunsul, zise cu ră ceala, dacă nu cumva pînă mîine n-o să mă daţi afara,

— M-ai înţeles greşit, explică marele ziarist. Dacă al fi făcut armata te-aşi fi mobilizat pe loc şi n-ai fi avut de

ales decît între misiunea de corespondent de război, sau j linia întîia. Aşa, ai dreptul să refuzi.

— Am văzut, zise Ştefan, şi dumneavoastră aveţi drep
tul să mă daţi afară.

— Nu, am datoria să angajez pe altul care să fie trimis
în misiune.

— Mîine vă dau răspunsul, repetă Ştefan, posomorit
şi se ridică şi ieşi.

Nici el nu ştia de ce nu-i spusese pe loc patronului că bineînţeles că nu se putea decît să-şi urmeze şi el soarta : ziarist era, acolo unde îl trimitea ziarul se ducea. Se *in-.,* toarse în birou şi îi dădu lui Niki un telefon,

•— Niki, îi zise, ce-o fi avînd patronul cu mine ?

Şi îi povesti scena.

— Eu ştiu ? ! zise Niki. Bine că nu te-a dat afară pentru
răgazul de o zi pe care 1-ai cerut.

— Tocmai de aceea 1-am cerut, să văd dacă mă dă afară.
Adică nu, să văd dacă are sau n-arc ceva cu mine. Fiindcă
dacă are, plecarea mea pe front nu e decît un răgaz : mă
dă afară cînd mă întorc.

— Şi ai vrea să te dea acuma ?

— Bineînţeles ! Nu sînt un laş, mă duc pe front, dar nu
pentru un ziar care mă aşteaptă pe urmă să mă dea afară.

Niki zise la celălalt capăt al firului:

— Ascultă, Ştefane, patronul e tiranic, dar nu e capri
cios. Te-ai învăţat să te iubească şi acum o întorsătura mai
dură a cuvintelor lui ţi-a dat de înţeles că aceasta iubire a
mai scăzut. De ce, nu ştim, dar de dat afară, n-ai nici o
teamă, n-o să te dea. Condiţia e însă ca reportajele tale de
pe front să fie bune. Aşa că nu aştepta pînă rnîine, du-te la
el în birou şi spune-i că totul e în regulă. L-ai jignit, nu-ţi
dai seama ?

— Bine, Niki, aşa o să fac. Viu diseară la redacţie să
stăm de vorbă. Nici tu n-ai fost pe front, dar poate mă înveţî
ceva, ştii mai multe.

•— De ce diseară, vino acuma la noi, la prînz.

Peste două ore suna la uşa lor. îi deschise Luciii, care îl întîmpină cu o privire care nu clipea şi care se uita la el şi îl vedea cu adevărat şi gîndea că el există : era privirea care îi plăcea lui cel mai mult, îi amintea totdeauna de seara Revelionului, tot aşa se uitase şi atunci la el.

— Am auzit, zise ea, ce faci tu, unde te trimite ? De ce
tocmai pe tine ?

-— Nu ştiu, Luchi, dar trebuie să mă duc. •— îmi dau seama. Dar de ce tocmai pe tine ? repetă ea în hol.

El se aşeză în fotoliu.

— Toţi o sa plecăm dacă războiul durează, zise Niki,
aşa că ori acum ori ceva mai tîrziu, nu mai contează. Aî
fost la patron să-i spui ?

»

— Am fost. „E în regulă, mi-a zis, pregăteşte-te, poi-
mîine pleci".

•— Şi ce ţi-a mai spus ?

— Că voi fi ataşat unei divizii care are ca obiectiv cuce
rirea Odessei. Asta a aflat-o şi el chiar atunci de la Marele
stat-major, a vorbit cu cineva de-acolo la telefon. Că deocam
dată sarcinile de presă stabilite de general se mărginesc
aici : Odessa... după aia mă întorc la ziar.

— O să te întorci curînd, zise Niki.

Se lăsă o tăcere. Cine putea să ştie daca va fi curînd şî dacă el, personal, Ştefan, va mai fi în viaţă la cucerirea Odessei ?

•— Ca să poţî scrie ceva, zise Ştefan, trebuie să te dud în faţă, acolo unde se dau luptele... -,^ --

— Aşa este, confirmă Niki. Mi-ai spus la telefon, reluă el, că eu ştiu mai multe. De unde ? ! Tot ce pot să te sfătuiesc e să nu porneşti chiar totdeauna cu ei la asalt. La ce-ar folosi ? Important e să urmăreşti mişcarea frontului de **la** comandamentul diviziei şi să afli şi de sus şi de jos cum se obţine o victorie. Dacă îţi dai seama că nu poţi prinde secretul unei victorii decît dacă te duci chiar acolo unde se dau luptele, atunci te duci. Riscurile meseriei. Tot ce ţi-e permis e ca în timpul unei înfrîngeri să nu eziţi să părăseşti liniile de luptă. Pentru ziar n-ar fi interesant ce-aî trăi daca ai sta acolo şi te-ai expune. Ţi-nchipui că numai victoriile ne interesează, nu şi înfrîngerile. Gustul lor îl păstrezi numai pentru tine, dacă eşti curios. Ce-ţi spun eu însă sînt pure speculaţii, acolo ne aşteaptă pe toţi surpriza cea mare ; ori scapi, ori te cureţi, asta e tot ce putem presupune.

Se aşezară la masă şi tăcerea se aşternu. Da, iată, războiul începuse şi unul dintre ei era chemat să se ducă acolo, să scrie pentru ziar şi chiar să moară. Dintre ei doi, Luchî era cea mai încrezătoare, îşi mînca liniştită supa şi nu înceta să se uite la Ştefan cu privirea ei din seara Revelionului, insistentă, larg deschisă, conştientă, dăruindu-se gînduluî care era pentru el : „nu se poate să mori, parcă îi spunea ea, te cunosc eu pe tine, eşti bine înzestrat, instinctele tale te-au călăuzit bine pînă aici, o să te descurci şi acolo şi eu, Luchi, o să am iar prilejul să mă uit la tine cu ochii ăştia. Fii liniştit şi încrezător *l*"

•' Ştefan însă nu era stăpînit de nici o temere. Fata ghicise bine. Era ferm încredinţat că va trece prin foc şi va scăpa. Un singur lucru însă îl îngrijora şi de aceea arăta atît de

tăcut : dacă nu va reuşi să descopere secretul unei victori! şi nu va avea ce să scrie ? Chiar dacă va scăpa, ce se va alege cu el ? Va fi, fără îndoială, dat afară de patron..,.

IV

Ştefan nu plecă chiar poimîine, ci două săptămînî maf tîrziu. Ca să-şi păstreze garsoniera ceru un avans mare şi îşi plăti chiria pe mai multe luni rugînd-o pe proprietăreasă să i-o păstreze mai departe dacă eventual mai întîrzie o lună, o să-i plătească la întoarcere, însă nu-i spuse unde se ducea...

ŧf

Ştefan nu găsi Ioc să stea jos în trenul special care mer gea spre linia frontului, un tren cu trupe, dar nu simţi nici-o oboseală să stea la fereastră şi să se uite afară. Culoa rul era înţesat de soldaţi. Unul din ei îi ceru o ţigare. Ştefan nu fuma.

l

— Mare noroc, zise soldatul şi adăugă : domnule eîey,
de ce nu vă duceţi dumneavoastră în vagonul ofiţerilor 2
Acolo aveţi loc destul, puteţi să staţi pe-o bancă.
— Unde e vagonul ăsta ?

•— L-am văzut eu cînd ne-am urcat. E înapoi. Are şi pe*»s deluţe la geam, mai spuse soldatul fără ironie.

Ştefan îşi luă valiza, într-adevăr ultimul vagon era plin numai de ofiţeri şi găsi cu uşurinţă un loc. Deschise uşa cupeului, dădu bună ziua şi se aşează.

.— De ce nu saluţi, elev ? îl întîmpină unul din ofiţeri,

— Nu sînt elev, zise Ştefan.

•— Dar ce eşti ?

— Suit corespondent de război.

Urma o tăcere. Ştefan vru să spună ca merge şi el ps front, dar îşi aminti la timp că nu trebuia să ştie nimeni unde se duce pînă nu ajungea chiar acolo, în sectorul diviziei de infanterie, la care era ataşat. Ofiţerul însă ştia că tot trenul mergea spre front şi îl întreba dacă se ducea şi el chiar pe front sau pe undeva prin spate...

Era genul de ironie cazona de la care nici un ofiţer superior cum era acesta (era un colonel) nu se putea abţine. Ştefan se înroşi, dar răspunse foarte înţepat:

— Fiecare cu misiunea lui. Eu n-o să vă întreb dacă sînteţi ofiţer de artilerie sau clc manutanţă.

— Bravo, mă băiete, zise colonelul cu un vag surîs, se vede ca nu eşti un prost şi probabil eşti de la un ziar mare.

De la care ?... Aha, continuă el după ce Ştefan îi răspunse, bun ziar, acolo e mare şi tare banditu-ăla de Grigore Patriciu...

— De ce bandit ? zise Ştefan indignat. Credeţi dumnea voastră, reluă el, că domnul general Antonescu ar permite ca opinia publică să fie informată şi îndrumată de un bandit, mai ales acum, cînd ţara e în război ?

— Mă, da al dracu mai eşti, zise un căpitan care stătea alături. Şi îl bătu zdravăn pe Ştefan pe spinare. Vă apăraţi între voi, dar să ştii că are dreptate domnul colonel : Patriciu ăsta e un bandit de presă cum nu s-a văzut, toată lumea ştie...

— Da, zise Ştefan cu ironie, etajul şi şantajul, asta e toţi ce ştiţi.

— Şi chiar te duci pe front, mă ? zise un maior. Poţi sa ne spui, că nu e nici-un secret.

— Nu pot să vă spun, zise Ştefan iritat de aceste tutuieli,

dar nu mai adăugă nimic, simţind, din instinct, că nu-i

putea împiedica cu nici-uii chip să se poarte cu el ca **şi** cînd îe-ar fi fost ordonanţă.

Tăcu, foarte jignit şi nu le mai răspunse la întrebări. Colonelul însă îl îmbuna.

— Nu te supăra, domnule corespondent, avem copii cît
dumneata, aşa sîntem noi, militarii. Cînd o să faci armata
(fiindcă e sigur că n-ai făcut-o, cîţi ani ai ?)... Destui ? î
Mă tem că nu, atunci o să ne cunoşti şi o să vezi că ştim şi
noi ce e un eveniment politic şi cultural, nu numai militar.
Sper să intri la şcoala de ofiţeri, ai studii universitare, pre
supun...

Şi sporovăială colonelului continuă. Se simţea acum obligat să-1 protejeze pe Ştefan de ceilalţi şi în acelaşi timp sa arate că corpul ofiţeresc nu e compus, cum crede lumea, din nişte inşi aşa cum i-a descris un scriitor mincinos, numit) Braescu. Nu neagă nimeni că armata nu mai are pe ici pe colo şi ofiţeri demodaţi, cum îi arată acest Braescu, el însuşi maior, dar timpurile s-au schimbat...

— Nu mă îndoiesc, domnule colonel, admise Ştefan.

•— Păi vezi ? ! exclamă colonelul încîntat de sine. Să nu
faci greşeala să scrii pe urmă despre noi cu astfel de prejudecăţi.

•— Nici nu mi s-ar publica, domnule colonel...

— Ştiu, dar nici să nu te gîndeşti...

Ofiţerii scoaseră din geamantane pui fripţi şi sticle cu vin. îi dădură şi lui Ştefan care pur şi simplu uitase să-şî cumpere. Mîncau vîrtos, cu nădejde.

— I-am apucat pe aceşti eroi ai lui Braescu, reluă colo
nelul cu gura plină, în nuvelele lui poţi să rîzi liniştit de ei,
nu păţeşti nimic, în realitate însă am luat de la unul o
noapte de carceră. Stăteam pe cîmp în jurul unei bombe **jî**

vine în inspecţie un maior şi începe să ne explice : Ştim noi ce era aceea ? ,,O bombă, domnule maior'' zice unul din noi. „Toate se numesc bombe, ne răspunde el, dar fiecare are o denumire după numele calibrului dar şi al inventatorului, sau pe care 1-a dat inventatorul. Nemţii au acum un tun mare care se numeşte Dicke Bcrtha. Cine o fi Bcrtha asta nu ştim, dar vedem că are nume de muiere. A cui muiere ? A inventatorului ? O f i numele fi-sii, sau al soa-cră-sii. Elevi, bomba la care vă uitaţi acum se numeşte şrapnel ! De ce ? Ei, ia să vedem, care ştie. Nu ştiţi, e un ofiţer englez care a inventat-o, el s-a gîndit cum să-i facă focosul, ce încărcătură a dracului să-i pună înăuntru'şi pe ce rază să distrugă, şi numele lui este Schrapnel. De-aicî vine şi numele bombei, şrapnel, ăsta era numele lui, aşa îl chema, Schrapnel, nici lonescu nici Pizdescu !" Aici m-a pufnit rîsul... „De ce rîzi, elev ? O noapte de carceră! Să stai acolo şi să rîzi singur", a zis maiorul şi a şi plecat. Credeam că o să ne spună care sînt caracteristicile bombei, dar am impresia că nu le ştia nici el. Ştia doar că aşa îl chema pe inventator, Schrapnel şi nu lonescu sau Pizdescu. Ţipi de-ăştia a descris maiorul în nuvelele lui. Avea şi e! ceva dreptate, mai spuse colonelul.

între timp geamurile cupeului se înroşiseră de apusul soarelui, în curînd se lăsă seara. Trenul alerga neîncetat, ore întregi, fără opriri dese, iar atunci cînd se oprea, nu întârzia mult. „Cîţi dintre aceşti ofiţeri se vor mai întoarce la casele lor ?" se întreba Ştefan, treaz, în timp ce tovarăşii lui de drum începuseră să cînte. Aveau voci puternice, răguşite, pline de elan...

Azi-noaple la Prut, războiul a
început, Românii trec dincolo iară
.,,.-

Să ia înapoi, prin arme
şi scut Moşia pierdută
astă-vară...

Acest *astă-vară* era pur şi simplu urlat, te înfiora... Pe urmă din nou începură să sporovăiască, apoi adormiră aproape toţi odată... Colonelul sforăia, şi abia astfel răzbătea din viaţa lui subconştientă puţină nelinişte ; se trezi la un moment dat brusc ca şi cîncl ar fi avut un coşmar şi îl întrebă pe Ştefan :

— ...Cum ?... Ce ?... Unde sîntem ? !

— în tren, domnule colonel, mergem spre front.

— A, da...

Ştefan crezuse că frontul *e* un necontenit iureş şi că de la tren va nimeri direct în linia de luptă a diviziei A. îî trebuiră cîteva zile, după ce rătăci printre unităţi din spatele frontului care staţionau îndelung înainte de a fi pe deplin pregătite să intre în foc, trecînd de la un punct de comandă la căitul, legitimîndu-se rnereu, dormind împreună cu soldaţii din serviciile auxiliare, bucătari, transporturi... Abia a treia zi, noaptea, auzi nu atît de departe ca pînă atunci, bubuit de tunuri... De astă dată se cutremura pămîntul. leşî dintr-un tren sanitar, unde făcuse cunoştinţă cu medicul şef şi se culcase înîr-o cuşetă şi începu să se uite. Undeva în stînga cerul se aprindea incendiat la buza orizontului în tunecat, de explozii care ţîşneau parcă din pămînt ca nişte limbi uriaşe de foc. /

— în direcţia aceea e Nistru, zise medicul şef, care se
uita şi el. Formidabil cum trag nemţii-
ăştia, i-am văzut chiai
de la începutul ostilităţilor, chiar din prima zi, cînd am
cules primii răniţi. Stăteau călare pe tunuri, în chiloţi şi
trăgeau ele simţeai că o să fii smuls de la pămînt şi aruncat
în aer... Ei rîdcau ! Pentru ei războiul parcă era o mare dis
tracţie... Să vedem ! mai spuse medicul, curios de deznodă-
mînt, nici sceptic nici entuziast, în viteza cu care înaintăm
s-ar zice că n-o să ţină mult! Fapt e că în beţia asta răz
boinică, oamenii mor. Ruşii se retrag, să vedem cît. Nu duc
lipsă de spaţiu...

Generalul, comandantul diviziei A de infanterie, care îl primi într-o dimineaţă la postul său de comanda pe Ştefan, era un om încă tînăr, promovat în ianuarie de către Antonescu, fost colonel chiar în divizia pe care o comandase acesta înainte de a deveni conducător al statului, acea divizie din Piteşti cu care îi reprimase pe legionari. Un ofiţer capabil. Era un om tăcut, cu un aer îngîndurat şi cu mişcări puţine.

— Domnule general, zise Ştefan, în timp ce acesta îi îna
poia actele, cunosc obiectivul diviziei pe care o comandaţi
şi misiunea mea e să povestesc opiniei publice prin ziarul
care m-a trimis, victoria pe care o veţi obţine cucerind
oraşul Odessa. Bineînţeles că îmi dau seama că în corespon
denţele mele nu trebuie să trădez mişcările unităţii, dar
trebuie să descriu totuşi luptele şi viaţa ofiţerilor şi solda
ţilor în încleştarea în care au intrat.

— N-o să-ţi fie uşor, zise generalul.

Şi nu mai adăugă nimic, cu gîndurile parcă prizoniere. Ştefan zise :

— Domnule general, vă rog să mă ajutaţi.

Comandantul se uită ţintă la el, cîtcva clipe, apoi privirea i se deturna. Da, îi spuse, desigur că o să-1 ajute, sa treacă pe la el ori ele cîte ori o sa aibă nevoie... O lumina ce simpatie licări în privirea lui pentru acest băiat asupra căruia căzuse o astfel de sarcină deloc obişnuită sau uşoară. Cum să-1 ajute ? !

— Va trebui, cînd vom ataca, să te duci să vezi, zise el. Dar cine îţi garantează că nu vei muri ?

•— Nimeni, domnule general. Dar mă voi duce.

Generalul tăcu vreme îndelungată. Apoi îi spuse ca pentru început vor merge împreună, o să-1 anunţe el, cîteva zile sa stea pe la statul-major, să cunoască deocamdată spatele frontului, care nu e lipsit nici el de riscuri şi cînd va veni momentul, o să-1 cheme şi o să ia parte la lupte.

Ştefan ieşi din casa ţărănească unde îşi avea generalul punctul de comandă şi se duse să-1 caute pe un ofiţer care îl înscrise înlr-un registru uriaş ; putea, de-aici înainte, să ia masa ca orice soldat al diviziei şi să doarmă unde ar fi vrut, „acolo unde te îndeamnă meseria dumitale să te duci", cum îi spuse ofiţerul de la serviciul de mobilizare, care îi dădu şi un ordin special de trecere... Şi pînă atunci mîncase şi dormise ici colo, dar nu avusese asupra lui această hîrtie.

încrezător în comandantul diviziei, pe care îl chema Radu Ruşeţeanu, Ştefan mergea, uimit, în spatele frontului, stră-bătînd sat după sat : ai fi zis, după felul cum se purtau oamenii, că ei duc războiul, deşi pînă la ei nu ajungeau clecît zgomotele lui, nu şi gloanţele şi obuzele ; rîdeau, adesea che-fuiau, seara tîrziu, împreună cu basarabencele, nişte fete care aduceau damigeana cu vin în odaia ofiţerilor cu transporturile şi rămîneau acolo, în timp ce părinţii se retrăgeau. Ăştia de la transporturi o duceau cel mai bine. Erau atit de

î drăguţe basarabencele şi atît de generoase. Ştefan se pomeni cu una lingă umărul lui, dar el nu avea chef de petreceri pe front, nu-1 părăsea gîndul că zilele treceau şi patronul aştepta de la corespondentul său un reportaj senzaţional despre victoriile armatei române asupra inamicului, reportaj care nu venea. Era adevărat că despre lumea aceasta din spatele frontului se putea scrie... Dimineaţa săreau în sus şi fiecare alerga acolo unde avea răspunderea, la muniţii, la aprovizionare cu alimente, la arhive, la trenul sanitar,.. Camioanele începeau să duduie, caii să tropăie înhămaţi la căruţe, majurii să strige şi să înjure : bă, f acu-vă şi dregu-vă, voi sînteţi în război sau la mama acasă ? Vă împuşc, bolşevicilor ! Denumirea aceasta se dădea cu uşurinţă la cel mai neînsemnat gest de şovăială sau nesupunere, care nu avea ca mobil interior chiar şovăiala sau nesupunerea, ci dificultatea de a porni un transport de alimente, din pricină că artileria pierduse caii în urma unei lupte şi tunurile aveau prioritate, trebuiau trase şi luau cai de unde îi găseau. Pînă să se primească rapoartele necesare, mîncarea trebuia gătită şi mai ales dusă acolo, pe linia întîia, unde soldatul, cu frigurile în priviri, flămînd şi însetat, o aştepta. Ştefan mergea în toate părţile, de dimineaţă pînă seara, obsedat: unde era întîmpîarea ? Unde era victoria ? Ce să scrie ? Nu stătea mult într-o tranşee, că venea un ordin de înain-tare şî această înaintare se făcea parcă într-un vid : inamicul se retrăgea.

Ştefan fu chemat într-o zi de un curier al generalului Ruşeţeanu, care îi spuse că armatele române au ajuns la Nistru şi că după rapoartele primite, de astă dată inamicul tezista. Chiar în clipele acelea aveau loc lupte.

— Noi ar trebui acum, după ce o să-i scoatem din Basa-fabta, £a ne oprim la Nistru, zise generalul Ruşeţeanu

uitîndu-se la băiatul din faţa luî cu o privire fumurie, plină de îngrijorări pe care niciodată un copil nu le înţelege deşi le aude. Războiul nostru s-ar termina mîine (fiindcă sînt sigur că mîine vom cuceri Nistrul) şi ne-am întoarce acasă. Dar carul lui Marte nu se va opri şi nici domnul general Antonescu, cu toate că marile noastre lupte din istorie în care am ieşit învingători, au fost lupte de apărare a căminelor noastre şi nu de cucerire a vetrelor altora, De-aia şi existăm ! Contaminaţi, vrem să luăm parte la cuceriri, măi băiete ! N-ar fi rău ! Aşi vrea şi eu să intrăm în conştiinţa altor popoare ca învingători şi în cărţile loz de istorie copiii să citească : Şi în anul cutare ţara noastră fu invadată de cotropitorii români, care o ţinură sub puterea lor o mie de ani. Pe urmă să citească istoria eliberării lor de sub jugul românilor, eliberare pe care s-o sărbătorească pe urmă în fiecare an, sa fie adică sărbătoarea lor naţionala, în care nu se lucrează şi au loc manifestaţii populare. Dar, măi Ştefane, nu asta e soarta noastră, cu toate că Mahomed al II-lea a mîncat bătaie pe pămînturile Moldovei. Vin de la o întîlnire cu conducătorul statului : Odessa e obiectivul nostru, dar armatele române au primit ordin să continue războiul „pînă la victoria finală". Şi dacă această victorie finală nu vine ? E genul de întrebare pe care un popor ca al nostru e totdeauna obligat să şi-o pună. Pînă la urmă Ştefan cel Mare s-a împăcat cu turcii, după ce i-a respins de pe pămînturile Moldovei. N-am fost turciţi, iată victoria noastră, dar nici n-am avut nesăbuinţa de a dori să cucerim Constantinopolul. Acum o avem ! Vrem să cucerim Moscova *l* ' Generalul tăcu, cu o expresie înstrăinată. Chipul lui era liniştit, dar crispat, o crispare din interior, care nu trecea, '— Hai să mîncăm ceva, zise el şi deschise uşa şi chemi

ordonanţa. Spune-i domnului colonel Pândele că îl aştept la masă şi adu şi pentru domnul corespondent o porţie, zise el.

Intră în încăpere şeful de stat-major al diviziei, colonelul Pândele, cu o hartă în mînă.

— Domnule general, zise el fără să-i acorde lui Ştefan cea mai mică atenţie, ca şi cînd acesta n-ar fi existat, nemţii ne comunică o schimbare a orei atacului, în loc de şase, patru dimineaţa.

•— Transmite ordinul comandanţilor de regimente, zise generalul. Ne-a sosit din urmă regimentul de artilerie ?

•— încă nu !

•— Păi ce facem ? Dacă nu soseşte pînă la ora atacului, cu ce cucerim malurile Nistrului ?

— Ni s-a raportat că au fost loviţi de artileria inamică şi că ce aşteptăm noi sînt întăriri. De-aici întîrzierea.

•— Nu pot ataca fără pregătire de artilerie, zise generalul posomorit. Ce ştiu eu ce am în faţa mea ?

— Fiţi fără grijă, domnule general, zise şeful de stat-major cu dispreţ pentru cineva pe care nu-1 numea, în centrul corpului nostru de armată atacă divizia a doua, noi sîntem în flancul drept. Ei au artilerie şi dacă forţează malurile Nistrului, inamicul din faţa noastră n-o să rişte să rămînă izolat şi încercuit, se vor retrage la primul nostru atac, chiar fără pregătire de artilerie.

Generalul tăcea, doar pe jumătate convins, dar cum n-avea încotro, îşi prelungi tăcerea. Se uitară pe hartă şi studiată poziţiile, întru tîrziu îşi ridicară capetele: li se adusese mîncarea, ciorbă de carne de vită în gamele şi arpacaş cu prune şi carne.

— Ştefane, zise generalul, a sosit momentul să vezi

ceva. Ai auzit ?

— Da, domnule general, am înţeles, mîine dimineaţă la patru...

•— Unde să-1 trimitem noi pe băiatu-ăsta ? zise generalul. El nici măcar nu e instruit. Atenţie, Ştefane, culcat ! Ştefan, nedumerit, rămase în picioare.

— îl vezi ? reluă generalul. N-ai făcut premilitara ?

— Nu !

— Trebuie să te culci fulgerător cînd auzi în aer şuieratul unei bombe, sau ţăcănitul unei mitraliere. Glonţul nu-1 auzi decît ca să-ţi dai seama că nu te-a lovit... Nu-i nimic, o să vîri singur capul în pamînt cînd o să-ţi dai seama că moartea zboară prin aer... Sper să scapi din focul unde o să te bag, mai zise generalul şi începu să manînce..

VI

îl luă apoi cu el în maşină şi îl lăsa într-o tranşee la postul de comandă al unei companii, fără să-i mai spună nimic ; îi spuse însă ceva căpitanului acelei companii, îi dădu un ordin scurt, apoi se îndepărtă.

Această companie nu mai avea vecini în dreapta pe nimeni. Aici era flancul drept al diviziei, după care urma cîmpie întinsă. Comandantul, căpitanul Băcăoanu, era ofiţer de rezervă, profesor de meserie. Era un ins care i se păru lui Ştefan în vîrstă, aşa cum li se pare totdeauna tinerilor că un om de treizeci şi cinci de ani arată deja ca un batrîn. Foarte neprietenos, important, distant, rece. Că, zise el adresîndu-i-se lui Ştefan, unde îi era arma ? Şi ce uniformă era asta, nici elev nici soldat ? Dezagreabil. Văzuse

doar că băiatul venise cu generalul comandant al diviziei, care îi dăduse ordin să aibă grijă de el în timpul atacului, să nu-1 expună ; să-1 lase să vadă, dar sa-l ţină la poîtul său de comandă. Era corespondent de război. „Da ? părea să-i spună acest ofiţer lui Ştefan uitîndu-se la el cu privirea micşorată, corespondent de război ? Atunci în tranşee, domnule corespondent de război." Şi îi şi dădu lui Ştefan

acest ordin.

Ştefan o luă înainte şi după cîteva sute de metri dădu de-o tranşee. Sări în ea. Un tînăr ofiţer frumos ca o dom-cişoară, se uită la el mut, neînţelegînd si îl legitimă. — Aha ! înţelese el în cele din urmă.

Şi adăugă că are şi el un prieten ziarist, de la „Universul", cutare, dacă Ştefan îl cunoştea... Nu, zise Ştefan. Acest sublocotenent era ofiţer activ, mai simpatic decît rezervistul comandant de companie, îl chema Rotărescu. Petrecură toată după-amiaza împreună şi se împrieteniră, erau de vîrste apropiate.

Sublocotenentul îl duse pe Ştefan de-a lungul tranşeei plutonului său şi statură de vorbă cu soldaţii şi sergenţii comandanţi de grupe. Aceşti sergenţi îi cereau lui Ştefan ştiri din ţară : ei, cum era ? Ce se întîmpla acolo în spate ? Ştie lumea ce repede înaintau ei ? Ştie, răspunse Ştefan. Dar de răniţi are cineva grijă ? Are !

Seara, după ce li se aduse masa, Ştefan adormi buştean alături de tînărul ofiţer şi nu se trezi decît sub un răpăit năprasnic de mitraliere care trăgeau şi din depărtare şi de aproape. Gloanţele îi şuierau pe deasupra capului. Era singur în tranşeea postului de comandă a plutonului, ofiţerul dispăruse. Dar apăru şi îi spuse lui Ştefan că sub această acoperire a plutonului de mitraliere, vor porni cu-rînd la atac. Şi adăugă ;

— Te cheamă domnul căpitan ia postul de comandă aî
companiei.

Ştefan se ridică şi o iuă la fugă î-ntr-acolo. De astă dată comandantul companiei, dar tot îngîmfat, se arătă mal binevoitor.

— Uită-te înainte, zise el, se vede cu ochiul liber o
colină şi un gorgan. Acolo e linia inamică, în spatele ei a
Nistrul. Atacăm ! Dacă învingem, aruncăm inamicul în apă.
La focul nostru ne-a răspuns prin foc slab, îi dăm peste cap.
Hai cu mine printre ostaşi, dacă vrei să vezi ce-o să sa
întîmple...
.<

Nu s-ar fi putut spune că acest ofiţer rezervist nu sfidai gloanţele care e drept că le ţiuiau sus deasupra capetelor, dar oricum, gîndea Ştefan, unul rătăcit, tras mai razant, ai fi putut să-1 cureţe. La ora patru compania ţîşni la atac în-
- soţită de comandantul ei. Ştefan sări alături de el. Gîfîia.

j „Ah, Doamne, gîndi el deodată, acum s-ar putea să mor"[5]

şi gîndul acesta era atît de nou şi de proaspăt încît îl uluî ţi îl înspăimîntă. Cum adică, să moară, să nu mai fie ? Şi deodată văzu, fără să înţeleagă, cum înaintea lui ici-colo soldaţii cădeau, unii seceraţi şi alţii aruncîndu-se şi cău-t tînd zadarnic adăpost pe întinderea plată a cîmpiei. Instinctiv se aruncă şi el la pămînt şi abia atunci îşi dădu seama că din faţă venea un foc nimicitor şi neîntrerupt. Căpitanul je culcase şi el cîţiva paşi mai încolo. Tragerea înceta»

— La atac, îl auzi Ştefan urlînd, salt înainte !

Şi curieri alergară spre plutoane să transmită acest ordin, Compania, răspîndită în trăgători reluă atacul, dar deodată mitralierele inamicului începură din nou să toace năprasnic şi soldaţii se aruncară iarăşi la pămînt.

— Salt înainte ! strigă căpitanul după ce focul se opri.

Dar ordinul nu mai fu executat. Spumegînd de furie,
^căpitanul începu să înjure sălbatic şi să ameninţe. Zadarnic,

Nu înţelegea ca focul inamicului era nimicitor şi că la încă unul sau două salturi compania sa şi chiar el însuşi aveau să fie seceraţi. Se trăgea din gorgan, unde era bine ascuns un puternic cuib de mitraliere. Căpitanul răcni iar, ele asia dată la telefon, agitat, mînios :

— Companie, salt înainte !

Şi se ridică şi o luă el singur la fugă pentru ca în acest fel soldaţii să-1 urmeze, îl urmară, dar fură din nou îinîm-pinaţi de mitralierele inamicului şi căpitanul pruni un snop de gloanţe în burtă. La pămînt, soldaţii îi auziră horcă-ielile murind şi înjurînd brancardierii care nu veneau să-1 ridice, încet, ca rîmele, luptătorii începură sa se retragă tîrîndu-se, lâsînd pe cîmp jumătate din ei morţi sau răniţi. Brancardierii erau la datorie, dar nu putură să care în spatele frontului decît răniţii, atît de mulţi erau. La ultimul asalt, Ştefan nu mai sărise, dar fu rănit la întoarcere : nu ştia să se tîrască şi un glonţ îi desfăcu muşchii omoplatului. Abia în tranşee, inundat de sîngele abundent, îşi dădu seama că era rănit ; nu simţise nimic şi nu simţea nici acum nici ;fea mai mică durere.

— Nu e grav, spuse un sanitar, încă puţin mai jos şî atunci ar fi fost de rău.

•— Nu vreau să plec, zise Ştefan, pansează-mă, mi-e bine, vreau să văd sfîrşitul luptei.

— Bine, zise sanitarul şi îi turnă rivanol pe rană şi îi făcu un pansament. Dacă nu faci febră te vindeci repede, .dar dacă faci, înapoi la trenul sanitar. Nu e de glumă.

Comanda companiei o luă un ofiţer scund şi energic care raportă imediat regimentului că în faţă inamicul era puternic organizat, că avuseseră pierderi grele şi că era necesară intervenţia artileriei. I se răspunse că artileria încă nu e în dispozitiv, dar că ordinul de cucerire a poziţiei inamice se suspendă.

Aşteptară două zile pînă ce auziră în sfîrşit bubuitul artileriei, care trase pînă la căderea nopţii. Obuzele fluierau pe deasupra lor şi explodau în poziţiile din faţă ridicînd trîmbe de pămînt înalte cît salcîmii. în ziua următoare atacul iu reluat, dar inamicul pierise pesie noapte, găsiră tranşeele lui goale şi uitîndu-se cu binoclul comandantului, Ştefan îl văzu pe acest inamic dincolo de malurile Nistrului, care ardeau : erau casc de pescari incendiate de tirul artileriei, care îşi lungise tragerea.

Ştefan se întoarse însufleţit la postul de comandă al diviziei, îi şi venise în minte titlul primului său reportaj : „Flăcări pe malurile Nistrului"... Şi îl şi scrise, deşi simţea că are febră. 1-1 dădu generalului Rtişeţeanu să-1 citească.

— Datoria căpitanului Băcăoanu nu era să moară şi să-şi omoare jumătate din companie, ci să raporteze, după primul asalt, că inamicul e superior, zise generalul nemulţumit. Dumneata faci din el un erou, dar nu e.

Ştefan, descumpănit, se uita cu o privire descoperită la general şi nu mai ştia ce să spună. Intr-adevăr, aşa era, avusese şi el sentimentul că atacul nu mai trebuia, după primul asalt, continuat. Cine erau atunci eroii acestei victorii ? îl întrebă pe general.

— Artileria, zise generalul şi dacă inamicul nu s-ar fi retras, atunci ar fi fost şi compania lui Băcăoanu, pentru că ar fi trebuit apoi să atace si să cucerească poziţia inamică cu orice pierderi : n-am mai fi avut încotro, fiindcă dacă nu ataci, te atacă el şi tot eşti pierdut. Dar, mai spuse generalul, îmi dau seama că aşa trebuie să-ţi scrii reportajele, altfel n-ar apărea...

— îmi permiteţi să mă duc la artilerie ? zise Ştefan.

— Du-te. Dar du-te mai întîi şi vezi ce e cu rana ta.

Nu arăţi prea bine.

Dar Ştefan nu se duse decît după cîteva zile pe care le pierdu în căutarea artileriei : se mişca iute şi i se spunea că

!! ba e în sectorul cutare, ba cutare. Trecerea Nistrului pa pontoane se făcu destul de repede, după dueluri de artilerie şi mitraliere de la un mal la altul, apoi divizia începu să înainteze în spaţiul fără sfîrşit care se întindea înaintea ei : nici-un obstacol. Apoi, deodată, ca şi în faţa Nistrului armatele luară contact, începu săpatul tranşeelor.

Ştefan nu-şi mai simţea umărul, i se părea că se vindecă, dar dormea puţin şi îşi dădea seama ca febra nu numai că nu-i scade, dar parcă chiar îi dădea un fel de beţie nefirească. Se duse la medicul şef pe care îl cunoştea şi îi ceru să vadă ce e acolo la umărul lui, se vindecă sau ce se întîmplă ? Acesta îi desfăcu pansamentul şi cînd văzu ce era, întoarse capul scîrbit. ^ — Ce să fie, infecţie, zise.

Şi luă rana în mînă şi apăsă deodată în ea. Puroiul ţîşni. Umărul lui Ştefan se umplu de sînge amestecat cu coptură.

— De-aia nu te mai durea, zise medicul, dar de-aia aveai şi febră. Ce aştepţi de nu te întorci acasă î

— Nu pot, zise Ştefan, asta mi-e misiunea.

— Ai să iei sulfamidă, poftim, zise doctorul dîndu-î o

cutie, din două în două ore, cu multă apă. Dacă le luai de la început, acum erai pe vindecate.

suferi un şoc din care, fără ca el să-şi dea seama, nu mai ieşi, cu toate că mînca, dormea şi înainta luînd parte la atacuri ca şi în ziua cînd

VII

Ştefan se vindecă şi găsi şi regimentul de artilerie pe care îl căuta, dar nu trecu mult şi

compania aceea fusese înjumătăţită, îi plăceau tunurile, bubuitul lor de aproape îl fascina şi nu se mai sătura sa stea printre tunari şi să se uite la ei cum reglează tirul, cum bagă ghiulele în dispozitivul lor şi cum apoi lovitura pornea şi zgomotul te făcea să-ţi simţi ca într-un leşin, maţele, îi spuseseră de la început să ţină gura deschisă să nu i se spargă timpanele. Mînca împreună cu ei, glumeau, erau doar flăcăi de la ţară pe care el îi cunoştea.

Şi într-o zi inamicul reperă poziţia unei baterii în mers şi începu să tragă în ea. Ştefan sări de pe afetul unui tun şi o luă la fugă să se adăpostească. Sari într-un şanţ. La al doilea tir sări în aer tunul din faţă, ca o jucărie, la a! treilea o bombă căzu l în ga un artilerist pe care îl împroşeă in aer bucăţele. Ca într-o vedenie Ştefan îi văzu capul şi picioarele zburîncl în evantai deasupra craterului pe care îl făcuse bomba. Şi în clipa următoare ceva îl izbi cu violenţă. Se uită şi văzu o bucată de carne din acel artilerist încă vie, palpitînd de viaţa pe care o mai avea încă în ea, pe umărul său stîng. Scoase un strigăt şi zvîcni din umăr s-o arunce jos, dar carnea nu căzu, şi zvîcni încă o dată şi încă o dată cuprins de oroare că acesta frmtură de om se lipise de cămaşa lui şi nu mai vroia să cadă. Zvîcni iarăşi şi în sfîrşit bucata de carne se dezlipi. Se ridică din şanţ. Bateria era distrusă, inamicul nu mai trăgea. Tunarii, loviţi în plin, jumătate din ei fuseseră omorîţi. Maţele erau amestecate cu ţărînă şi metal, sîngele se înnegrea supt de părnînt. Doi tunari zăceau liniştiţi pe afeturi, ai fi zis că scăpaseră, dar unul nu mai avea cap, iar celălalt avea burta spintecată. Ştefan rătăcea de colo pînă colo, căutînd pe cei care erau vii şi el nu ştia că umărul lui continua, aproape din secundă în secundă, să zvîcnească mereu, în timp ce chipul i se strîmba în direcţia umărului, odată

cu zvîcnitura. Ofiţerul, comandantul bateriei, zăcea şi el mort, fără faţă, nu mai avea în locul ei decît creierul despicat.

Nemaiştiind ce face, Ştefan o luă la fugă înapoi spre satul din care abia ieşise bateria şi din care altele urmau să iasă. Făcu semn, proptit în drum, primei pe care o în-tîlni. Umărul îi zvîcnea şi gura lui făcea o grimasa ; povesti ofiţerului ce păţise prima baterie şi-i spuse să nu iasă din sat, inamicul i-a reperat şi îi aşteaptă.

— Bine, zise ofiţerul şi făcu semn în urmă celorlalte

tunuri să oprească.

Şi, calm, începu să se urce într-un salcîm înalt, dar nu fără trudă şi gîfîind. Ajuns spre vîrf se opri şi îşi duse binoclul la ochi.

— Da, cred că i-am văzut, spuse el într-un tîrziu. Şi se dădu jos, rupse o fila din carnet şi trimise prmtr-un tunar regimentului care venea în urmă, un raport de cela întîmplate. Stîrnind nori de praf o maşină cu colonelul comandant îşi făcu

apariţia după vreun ceas. Se dădu jos şi cerură amănunte.

— Şi tu, zise el adresîndu-i-se lui Ştefan, cum ai scăpat ?

Ce întrebare tîmpită î A scăpat, pur şi simplu. Cum putuse să scape decît din întîmplare ?

— Am fugit într-un şanţ, zise Ştefan.

— Şi de ce-ţi zvîcneşte umărul ? mai zise colonelul.

Şi abia atunci Ştefan îşi dădu şi el seama că umărul său, independent de voinţa lui, din trei în trei secunde, ţîşnea în sus, ca şi cînd ar fi urmat să arunce, cu oroare ceva de pe el. înnoptară în acel sat şi a doua zi Ştefan luă parte la bătălia de artilerie care începu şi care ţinu ore .în şir. Inamicul riposta, dar reperele lui nu mai erau sigure : colonelul îşi ascunsese bine bateriile prin tot felul de văgăuni şi funduri

de grădini ale satului. Spre prînz o formaţie de avioane trecu pe deasupra lor şi pieri spre inamic. Se auziră bubuiturile înăbuşite ale bombardamentului. A doua zi regimentul primi ordin de înaintare. Inamicul se retrăsese...

în toamnă Odessa căzu. Tancurile spărseseră apărarea, spărtură prin care divizia de infanterie a generalului Ruşeţeanu, împreună cu altele, intrară şi cuceriră oraşul.

După nimicirea acelei baterii elanul lui Ştefan şi dorinţa lui de a lua parte la lupte slăbi. Umărul continua să-i zvîc-nească. Nu mai părăsi punctul de comandă al diviziei. Se informa de-acolo de victoriile de pe cîmpul de luptă şi îşi scria reportajele pe baza acestor relatări pe care i le făceau diverşi ofiţeri şi chiar generalul însuşi.

Ştefan se miră de înfăţişarea oraşului Odessa, clădit, la bază, din pietre uriaşe. Hoinări prin el cîteva săptămîni scriindu-şi liniştit, serile, reportajele. Noaptea circulaţia era interzisă.

în acele zile cunoscu un coleg de presă de la ziarul *Tempo,* un tip sarcastic, negricios, mititel, cu mers bizar, parcă ar fi avut galoşi în picioare, care îl felicită pe Ştefan sufocîndu-se de rîs şi bătîndu-1 pe spinare :

— Bravo, măi băiete, îi spuse, ai biruit, iată-te şi cuce
ritor al Odessei, în viaţa ta n-ai visat să ajungi învingător pe
aceste meleaguri... Transmite-i lui Niky salutări...

Avea în sarcasmul lui ceva frăţesc şi protector, ca un tată, deşi nu trecuse nici el de treizeci de ani.

— Dă-mi să-ţi citesc reportajele, ceru el după ce intrară
într-o cîrciumă şi se aşezară la o masă. Dă-mi, dă-mi!
insistă el văzînd că Ştefan şovăia.

Mare minune, crezîndu-i ofiţeri, chelnerul le puse pe masă o sticlă de vin roşu, pe care cei doi o plătiră cu lei. De fapt nu era circiumă, ci cafenea şi te-ai fi aşteptat să fie

piină de soldaţi români şi germani, dar nu era, se aflau împrăştiaţi pe la mese doar cîţiva civili îndrăzneţi şi suspecţi, care beau ceai.

— Ştefane, eu te cunosc din auzite, ştim toţi istoria atacului locuinţei lui Patriciu şi eum 1-ai salvat tu ele la o moarte sigură, dar habar n-aveam că ştii să şi scrii attt de bine, îi spuse tipul de la *Tempo* uitîndu-se la el cu tnvidu: sinceră. Dacă ai lucra la noi şi ai veni la mine cu un repor taj ca ăsta ştii că ai păţi-o !

— De ce ? se miră Ştefan.

— Pentru că eu nu suport să scrie cineva mai bine ca mine şi ţi-aşi lua materialul, 1-aşi mai schimba pe ici pe colo şi 1-aşi iscăli eu...

Şi negriciosul începu să rîdă rozîndu-şi parcă zăbala da isprava pe care ar face-o şi de bucuria pe care ar simţi-o î Ce plăcut ar fi! Mare minune !

— N-ai pomenit nicăieri cuvîntul „bolşevic", şi nici „răz boiul sfînî". Eşti bolşevic ? îl întrebă acela deodată cu un patetism straniu.

Ştefan rămase cu răsuflarea tăiată.

Individul de la *Tempo* ou mai glumea.

— Ce v-a venit ?! zise Ştefan.

— De unde *ştii f* reluă celălalt. Astea sî-nt lucruri care ori *se ştiu,* ori, printr-o mare intuiţie, se ghicesc. N-o să-mi spui, mai zise celălalt total incredul, că mergi pe bîjbîite.

Ştefan avu o clipa tentaţia de a spori misterul asupra gîndirii sale. Dar renunţă.

•— Nu ştiu nimic, zise, îmi urmez gînduî meu şl nirnia mai mult. Nu i-am auzit pe soldaţi spunînd asemenea cuvinte şi nu le-am spus nici eu. E foarte limpede pentru mina.

•— Ii cunoşti pe soldaţi ?

T

— Cum să nu i Sînt băieţi de la mine din sat.

-— Asta ar fi o explicaţie *majoră,* conveni negriciosul. Eu nu-i cunosc...

Avea regretul că acest handicap nu era uşor de învins. î! chema Titus Diaconescu şi era şeful paginei a doua intitulată „Popasuri" de la ziarul său. Pagină literară, culturala. Ce căuta el pe front ?

— Cum să nu vă cunosc, zise Ştefan. Aţi scris un articoî
dur contra lui Leon Daudet şi a ziarului *Action frangaise.*
Patronul meu a scos răcnete de furie şi numai că n-a pus
mîna pe telefon sa ceară să vă aresteze.
Dar n-a pus mîna.
Vă înjura grosolan. Ştiţi, el se compară cu Leon Daudet...
Se mira cum v-a dat drumul cenzura. Cum v-a dat drumul ?!

•— Puţin îi pasă cenzurii de Leon Daudet şi *Action francaise,* spuse Titus Diaconescu cu satisfacţie că lucrurile stăteau astfel. Mai degrabă cred că în spatele cenzurii stă generalul. A fost ataşat militar în Englitera. îl interesează altceva... Antibolşevismul... Pe Leon Daudet îl lasă pe mîna noastră... He, he, he, hi, hi, hi... Generalul nu e prea nuanţat, trebuie să ştim sa profităm.

Să profităm cum ? Şi contra cui ? Contra generalului, fireşte, răspunse Titus Diaconescu cînd se revăzură şi cînd Ştefan, nedumerit, îi puse această întrebare. Se împrieteniră şi rătăciră, ceasuri întregi pe străzile oraşului cucerit. Individul de la *Tempo* i-o declară fără ocol:

— Măi băiete, ştiu că n-o să te duci să mă spui la
Siguranţă, eu sînt comunist şi sînt contra acestui război
pe care îl vom pierde şi o s-o păţim ani îndelungaţi, ca orice
ţară învinsă. Să nu crezi că toată lumea a capitulat în
această aventură. Partidul Comunist, mic la număr, dar
puternic în credinţa lui a lansat un manifest către ţară,
către poporul român, muncitori,

ţăran i, soldaţi, bărbaţi şi

p tur, uitat
noastr
e î

' e ,;,ulcnt, era ; CUKj„l «e,
.

locului, «matoate l oa ^ ? ^ ^
s a a fl e .
Cine era de l apt

ie protectoare
k «ea **ta** "»u „Generalul «

pentru

şi scăpase...

•— Pot să scriu şi despre dumneavoastră *"i* xise Ştefan.

-— Dacă ţi se aproba, scrie. Dar cu o condiţie : să nu faci din mine un erou. Eroi sînt numai cei care mor pe linia întîia. Noi n-avcm voie să fim eroi, noi trebuie să conducem luptele şi să avem grijă ca luptătorului să-i vie ir întărea şi muniţia la timp.

•— Vă opriţi aici, domnule general ?

— Da, pînă la noi ordine, bineînţeles. Acum trebuie să
mă ocup de oraş, sa nu moara lumea de foame… Sa meargă
apa, lumina, pieţele...

— Vă urc?, succes, domnule general.

— Şi eu ţie, Ştefane.

Apoi Ştefan se duse la gară să ia un tren spre Bucureşti, dacă exista, dacă linia ferata, acolo unde fusese distrusă de obuze, fusese reparată. Da, i se spuse de către un ceferist, totul fusese restabilit… Apoi Ştefan îşi aminti că uitase sa-i ceară generalului un document militar ca să poată circula pe c.f .r. şi după cîteva ore se întoarse la comandament. De departe însă văzu cordoane de jandarmi, care n u-i dădură voie să treacă.

— Dar ce este ? zise Ştefan, sînt aşteptat de domnul
general Ruşeţeanu...

Jandarmul îi răspunse scurt că accesul e interzis şi îi ordonă să circule. Dar Ştefan nu se lăsa şi caută un ofiţer. Se legitimă şi spuse ce vrea.

— Clădirea comandamentului militar, cu domnul general
Ruşeţeanu şi alţi ofiţeri a sărit în aer, acum două ore, zise
ofiţerul de jandarmi palid. N-a scăpat nimeni viu,

Privirea lui Ştefan se mări.

— Doamne Dumnezeule î murmură el. Cine a făcut asta ?

— Cine putea s~o facă ? Civilii de aici, ciolovecii l

Fiindcă militari nu mai sînt, s-au retras toţi după ee oraşul a fost cucerit.

Ştefan simţi cum i se pune o piatră pe inimă, dintre cele care nu trec, una grea şi statornică, fiindcă vine din lipsa de înţeles şi a ceea ce se întîmpia, şi a noastră înşine : te legi de un om şi apoi acest om moare ; el e de neînlocuit, ca şi clipele petrecute împreună, care nu pot fi schimbate cu altele. Da, e război, dar... Şi simţind că sufletul îi rătăceşte fără busolă, Ştefan îşi aduse aminte de Luciii... Un gînd ca o flacără salvatoare, care ii arse sufletul de speranţă. „Da, Luchi, iubita mea, Doamne Dumnezeule, cum ele te-am uitat şi nu ţi-am trimis nici-o scrisoare ? Ce s-o fi înîîmplat cu mine ?... Da, ştiu, m-a acaparat războiul, am uitat totul în urma mea..."

Şi Ştefan, fără să se mai sinchisească de faptul că n-are o „foaie de drum" pentru ca să poată lua trenul, se urca în primul care trase la peron şi pe vagoanele căruia citi : Odes-sa-Bucureşti. Nu putu însă cu nici-un chip să pătrundă înăuntru, era înţesat de soldaţi care plecau în permisie, nici măcar nu se putea deschide uşa. Ştefan se gîndi să aştepte altul, dar cine îi spunea că următorul n-o să fie la fel ? Ramase împreună cu doi soldaţi, pe scări. Se aşezară pe ele ţinîndu-se doi de cîte-o bară şi cel din centru, care era Ştefan, de braţele lor. Trebuiră însă să schimbe poziţia fiindcă umărul lui Ştefan, care zvîcnea, stîrni nedumerirea soldatului.

— De ce, zise el, faci aşa ? Să nu mă dai jos cînd oi adormi...

Ştefan povesti. Schimbară locurile, în aşa fel încît braţul stîng, cu umărul care nu vroia să uite ceea ce se aşezase la un moment dat pe el, să fie încleştat de bară...

'-^ — Numai de n-ar da o ploaie peste noi, zise soldatul din mijloc după ce trenul ieşi din gară şi luă viteză.

Ştefan îşi trase sacul soldăţesc pe care îl ţinea pe după mîna încleştată de bara vagonului şi care însemna singurul său bagaj şi scoase din ci o. pîine. îi întrebă pe cei doi dacă vor şi ei.

— Avem şi noi, răspunse acelaşi soldat din mijloc, care
era mai vioi decît celălalt, un băiat voinic, cu gîtul gros,
fălci puternice şi aproape pătrate. Şi am şi mîncat, mai
zise el, la plecare. —

Pe lîngă pîine, Ştefan primise şi o bucată de salam. începu să mănînce flâmînd şi nu fu atent că în depărtare linia ferată ocolea un deal. Fusese gata să fie aruncat de pe scară dacă vecinul său voinic nu 1-ar fi ţinut bine de braţ.

— Ce faci, frati-meu, îi zise, bagă de seamă, scăpaşi de
glonţ ca să cazi din tren ?

Şi începu să rîdă ca şi cînd ceva vesel ar fi urmat dacă Ştefan ar fi fost azvîrlit jos. Dar nu fu azvîrlit nici unul, fie că nici o curbă nu le mai ieşi în cale, fie că, în primejdie cum erau, fiinţa lor găsise în ea însăşi, uitate, mlădierile şi agilitatea de odinioară, cînd trăiau goi prin păduri şi nu numai că se făcură una cu scara, cu mişcările trenului, dar şi adormiră toţi trei cînd noaptea veni şi păcănitul roţilor începu să le bată, la nesfîrşit, în urechi. Nu existau opriri. Trenul alerga în noaptea neagră, peste o cîmpie mută şi pustie. Şi nu se treziră din somn decît spre miezul nopţii cînd ajunşi la graniţă fură toţi daţi jos şi schimbară trenul: liniile nu mai erau bune, cele ruseşti erau mai late, roţile nn se mai £otriveau-

Ştefan îşi aminti că în armată există şi ofiţeri şi că ar putea găsi un loc în vagonul lor, cum făcuse cînd plecase din Bucureşti. Nu se poate să nu călătorească spre ţară şi ofiţeri. Numai că trenul care trase curînd la peron fu luat cu asalt înainte de a se opri şi o înghesuială sălbatică se produse. Şi ofiţerii nu călătoreau cu această cursă. Ştefan pierdu şi acum lupta pentru pătrunderea înăuntru, rămase tot pe scară, cu avantajul că uşa vagonului fusese blocată deschisa, putea încerca să intre în ceasurile care aveau să vină şi pe măsură ce trenul pătrundea în interiorul ţării şi soldaţii aveau să coboare pe la staţiile lor. Dar nu cobora nimeni, ca şi cînd toţi se duceau la Bucureşti. Stei an era acum singur pe scări şi se zgribuli de frig. Noaptea de octombrie era răcoroasă. Se încleşta iar de bara vagonului, îşi strînse centura peste veston şi adormi din nou. Trenul oprea acum des, prin somn i se părea că minutele pe care le făcea prin staţii erau ore îndelungate, auzea strigăte, tropăituri pe scări, de bocanci care urcau şi coborau. Unii îl loveau în coaste cu violenţă, de unde înţelese că la fiecare staţie, coborau unii, dar se urcau alţii, cu aceeaşi voinţă nestăvilită de a pătrunde înăuntru. Gîndea că desigur înăuntru trebuie să se fi făcut loc şi că el ar fi putut cu un minut înainte de oprirea trenului, să le-o ia înainte celor de jos, dar amorţit de o stranie voluptate de a se opune instinctelor sale de apărare îşi spusese ca e mai bine acolo, că stătea perfect şi că era aşa de bine să-ţi zboare vîntul pe ia urechi... Era bine, era foarte bine... se simţea minunat...

Se trezi în Gara de Nord într-o hărmălaie de glasuri. Iată Bucureştiul. Sări jos, ţeapăn de şedere şi de frig şi o luă, prin mulţime, spre ieşire. O luă pe jos, de pe Gnviţei,

pe Banu Manta...

Luchi se pomeni la uşă, la acel ceas al dimineţii, cu un individ îmbrăcat militar şi cu faţa plină de funingine, care o privea în tăcere şi nu zicea nimic.

— Ştefane, striga ea uluită, tu eşti ! Intră înăuntru î...
De ce eşti, de sus pînă jos, plin ele fum ? De unde vii ?

Ştefan trecu pragul.

— Am mers pe scări, viu de la Odessa, zise. îmi dai voie
să stau ? mai zise el aşezînclu-se pe patul ei.

Ceva nu era însă în regulă în glasul lui, gîndea fata ui-tîndu-se la el, şi ea mută acum. Avea, vorbind, greutatea unui om care ar fi fugit. Dar el nu fugise.

— Ce e cu tine, îi zise, linişteşte-te. De ce clăi din umăr ?

Ea era foarte liniştită şi se aşeza lîngă el ; înţelesese :
din pricina ci glasul lui era atît de alterat ; da, era el, băiatul care o iubea, venise clin război şi trăsese direct la casa ei... Bine, să aşteptăm, să-i treacă emoţia... şi să înceteze şi cu zvîcnitul acela al umărului. Mai rău era că şi gura lui făcea în acelaşi timp o uşoară grimasă în aceeaşi secundă cu zvîcnitul umărului. Dar nu era mai bine, înainte de orice, să intre în baie ?

— Eşti obosit, zise ea, te cred şi eu, pe scări... De ce
n-ai aşteptat să ici alt tren în care să poţi intra înăuntru ?

— N-am mai putut, şopti el. Şi adăugă uitîndu-se la ea ca
la o apariţie de vis : Luchi, îi zise, tu eşti ! Mi s-a făcuţi
deodată atît de dor de tine încît n-arn mai putut să aştept.,.
Luchi ! Luchi!

— Da, eu sînt, zise ea prinsă în sfîrşit de aceeaşi emoţie
care îi altera şi ci glasul, dar mai bine mi-ai fi scris şi mie
din cînd în cînd, să ştiu ce e cu tine. Dacă n-ar fi fost repor
tajele pe care le trimiteai ziarului aşi fi crezut în cele din
urmă ca ai murit... în primele săptămîni nici ziarul n-a ştiut
nimic de tine şi cu Niki am citit speriată primele liste da
morţi sau dispăruţi care s-au publicat în presă.

Ea îşi trase adînc răsuflarea, parcă deznădăjduită că are de-a face cu un băiat care zice c-o iubeşte şi chiar se vede

c-o iubeşte şi în acelaşi timp o uită cu desăvîrşire timp de mai bine de patru luni. Ce să înţeleagă ? Dar nu era acum momentul să dezlege această enigmă.

îi pregăti baia. îi dădu o pijama de-a tatălui ei, care deşi larga, se potrivea la înălţime. Dar el refuză, spuse că o să se ducă acasă să se schimbe, nu acum, acum vroia să mai stea cu ea. Dar iată vocea lui se liniştise şi totuşi gestul acela cu umărul nu înceta.

— Da, murmură ea pe gînduri după ce el îi povesti clipele
de groază pe care le trăise cînd bateria aceea fusese nimicită,
ai avut un şoc din care nu ţi-ai revenit. Cît e de-atunci ?

•— Mai mult de o lună.

— Ai scăpat ieftin. Prin spitale avem şocaţi la care aici
s-a deranjat ceva, zise fata arătîndu-şi capul. Muţi, surzi,
cu glaucomuri puternice (asta e o boală a tensiunii ochiului)
chiar cu paralizii inexplicabile, fiindcă fizic n-au nimic. Ştii,
sîntem şi noi trimişi prin spitale, studenţii din toate speciali
tăţile, să ne ocupăm de răniţi... Zvîcnitura aceea trebuie
tratată. Unele şocuri trec ca prin minune, însă altele sînt
persistente. Tu mai simţi, psihic, groaza din clipa aceea ? Cînd
ai văzut că bucata aceea de carne nu cade ?

— Nu.

— Asta e bine. O să te duc mîine la noi la spital, să te
yadă profesorul. Altceva nu mai ai ?

El surise :

— Nu, Luchi.

•— îţi stă bine neras şi netuns. Lasă-ţi barbă. Dar eşti aprins la faţă şi văd că nu-ţi trece.

Şi fata se duse în baie şi se întoarse cu un borcan de cremă, începu să-i ungă chipul şi să-1 maseze uşor. Avea o expresie concentrată, parcă nu-1 vedea, deşi era atît de

aproape de el. Mîna dibace, îi dădu şî pe gură, avea buzeîa arse. Şi pe urechi...

— Ţi-am citit reportajele, zise ea, sînt bune, dai cară convenţionale, pe ici pe colo... Istoria asta cu războiul sflDl„D P pomeneşti prea des...

El îi apucă mîna care îl mîngîia.

— Ce istorie ? în nici unul din reportajele mele, în nicî un loc, n-ai să găseşti spunîndu-se ceva de războiul sfînt,

— Şi totuşi... Dar mai bine să ţi le dau să le citeşti singur, acasă. Du-te şi te schimbă şi întoarce-te pe la prîna, cînd vine şi Niki. Nu mînca în oraş.

Şi îi dădu ziarele.

Ştefan plecă, dar nu avu răbdare sa ajungă pînă acasă şî după ce se îndepărtă de casa fetei desfăcu ziarele şi începu să le citească. Se răzimă de un stîlp şi le citi pe toate într-un ceas. Aproape că nu-şi mai recunoştea textul, chestia cu războiul sfînt era o glumă faţă de rest: propoziţii bombastice, expresii mistice, despre cruce şi neam, martini şi racle, mormintele strămoşilor, istorie şi veşnicie... Era limbajul legionarilor, care totuşi supravieţuise, deşi legionarii fuseseră curăţaţi, limbaj căruia războiul îi insuflase o puternică viaţă. Cine i l-o fi strecurat în reportajele sale, sub semnătura sa, la care ţinea cum ţine o fată mare la fecioria ei ? Dealtfel articolele celorlalţi ziarişti care semnau pagina întîia, afară de cele ale patronului, erau scrise în acelaşi spirit, înseamnă că nu patronul dăduse ordin ci aceşti colegi ai lui mai în

II

vîrstă, în mîna cărora ajunseseră reportajele. Dar Niki ?! Cum de fusese de acord cu o astfel de infamie ? Ştefan răsfoi restul... Telegramele, toate, anunţau cu titluri mari pe pagina întîia şi ultima : „Dezastrul armatei bolşevice". „Formidabilele victorii ale armatei germane în est". „Sute de mii de prizonieri capturaţi şi imense cantităţi de material de război..."

Ştefan îşi duse brusc mîna la ochi şi izbucni în hohote. Nimic nu mai era reparabil, i se întîmplase ceva în viaţa şi credinţa că era o fiinţa umană, care se putea afirma liber, era zdruncinată... fîl (murdăriseră, iată, avusese dreptate Paraschiv... Plînsul îi venea în valuri, se sufoca şi îşi luă seama, se uitau trecătorii la el. Se străduise să descrie războiul aşa cum era el, o domnie a morţii, nu era altceva şi în locul frazelor sale cu care dorise să emoţioneze pe cititori, aşa cum făcuse cu primul său articol despre prietena lui din Alexandria, care murise de tuberculoză, articol care aprinsese în conştiinţa lui certitudinea vocaţiei, fuseseră

puse alte fraze care erau departe de a fi doar „convenţionale pe ici pe colo", cum se expri

mase Luchi. Ce mai era de făcut ? Asta era, că nu mai era nimic de făcut. Să plece de la ziar ? Unde ? Celelalte nu erau la fel ? Cel puţin aici exista un patron care îşi păstrase neatinse şi stilul şi gîndirea liberă şi singurul lui angajament pe care şi-1 afirma, era cel de a-1 susţine pe general pînă la capăt... Asta era altceva... Era credinţa lui... Dar el, Ştefan, ce credinţă mai avea ?

Aruncă toate ziarele în primul coş de hîrtii pe care îl întîlni şi îşi continuă drumul spre casă. Ajunse în cartier, trecu pe la frizeria din colţ, se tunse şi se rase uitînd ceea ce îi spusese Luchi, că îi stătea bine aşa cum arăta, sună, proprietăreasa îi deschise şi îi dădu cheile, spunîndu-i că se bucura că se întorsese sănătos. Se schimbă, îşi puse cu plăcere o cravată albă cu picăţele, se pieptănă şi ieşi. în toate acestea,

Luchi era singurul lucru sigur pe această lume. Ca să n-o piardă, va trebui să ramînă la ziar. Unde ar putea lucra ca ea să nu-1 părăsească, ea care va fi curînd doctoriţă ? I\Tu putea fi el orice, să ajungă adică din lumea presei în atelierele unde dorea Paraschiv să-1 aibă. O să-1 întrebe pe Niki ce s-a întîmplat. La urma urmei ceva s-a întîmplat, asta era sigur, nu era exclus ca reportajele sale să fi căzut pe mîna cine ştie cărui Cancea care în lipsa lui Niki, din invidie, i le-a mutilat în felul acela... Asta era, Niki o fi fost şi el pe front şi patronul ocupat, n-o fi avut timp să-i citească reportajele şi le-o fi trimis la tipar, masacrîndu-le, Băjenaru sau altul... Iată, asta era adevărat, prea uşor ajunsese el cineva în lumea presei, pentru ca veteranii ei să nu profite de uşoara dar inexplicabila dizgraţie în care căzuse în ochii patronului şi să nu-i facă figura.

Se simţea acum din nou bine, parcă plutea. Frumos era oraşul scăldat în acest soare blînd de octombrie şi frumoase erau şi femeile şi fetele îmbrăcate încă în rochiile lor de vară ! O lumină vie clădea un contur puternic prăvăliilor de pe Griviţa, iar aerul amplifica vocile şi şoaptele, într-o armonie de sunete şi culori intense care îl făcură pe Ştefan să uite cu totul istoria sa cu reportajele. Da, îi făcuseră figura ! Mai penibil era că Luchî putuse crede că astfel era scrisul lui ; dar o să-i e'xplice... O să-i dea să le citească pe ultimele...

Luchi îi deschise din nou şi cînd îl văzu cum arată îi spuse :

•— Te-ai tuns şi te-ai ras ! Eram sigură.

El rîse şi o întrebă dacă Niki a venit.

— Da, tc-aşteaptă, zise fata cu un glas semnificativ, care parcă adăuga : dacă crezi că te-asteaptă ceva bun, vezi, con-vinge-te singur.

Dar el nu înţelese. Se duse drept în biroul aceluia.

— Noroc, zise Niki cu un entuziasm controlat. Bine-ai venit ! Cum te simţi ?

•— Bine, zise Ştefan, şi se aşează în fotoliu fără sa mai aştepte să fie invitat şi atacă din primele clipe : Niki, rosti el imperativ, cine şi-a bătut joc de mine şi a făcut din reportajele mele, care descriau dramele războiului, o gargariseală abjectă pentru care nu merita să mă duc pe linia întîia, să risc să fiu ornorît, ci se puteau scrie direct din redacţie ? Ai

fost plecat ?

Niki se uita la el, dar parcă pe deasupra capului lui Ştefan. Nu-i răspunse imediat. O lunga tăcere se aşternu între ei. Luchi, curioasă, venise şi ea şi se aşezase în celălalt fotoliu.

—• Spune-mi, Niki, ai fost plecat ? repetă Ştefan neliniştit de expresia de înstrăinare care se accentua pe chipul ziaristului. N-ai fost ? Spune-mi ce s-a întîmplat!

— Chiar nu ştii nimic ? zise Niki deodată uimit.

-— De unde să ştiu ?

-— N-ai citit, pe front, ziarele ?

— Nu.

— Citeşte ziarele, zise Niki.

•— Le-am citit. *

•— Şi n-ai înţeles ?

— Nu.

•— Eu, zise Niki hotărît, eu ţi-am rescris reportajele. Au fost, toate, respinse de cenzură. Patronul s-a înfuriat şi a fost pe punctul de a te rechema din misiune, ca să te clea afară. „Unde se trezeşte, a urlat la mine, ia legătura cu Marele stat-major să-1 anunţe pe generalul Ruşeţeanu că ăsta nu mai e corespondentul nostru de război". Mi-a trebuit multă patimă să-1 conving că totul se poate aranja şi... s-a

aranjat ! Ştefane, strigă Niki, generalul e acela care a dat ordin cum să se scrie despre război. Ne-a chemat iar pe toţi şi ne-a spus. N-ai citit în ce limbaj sînt scrise articolele normative ? Tu ce-ai crezut, că poţi face excepţie ? Crezi că e războiul tău, să scrii cum vrei tu despre el ? E războiul întregii ţări, generalul a mobilizat totul ca să-1 susţină, a pus stăpînire pe toate conştiinţele şi cine nu se supune, afară, sau va fi mobilizat şi trimis pe linia întîia ! Asta e, şi e bine să te gîndeşti dacă îţi place sau nu că te-am salvat, sau ai de gînd să pleci din presă şi să te dai la fund, să te întorci îndărăt la ţară de unde ai venit... Ştefan se făcuse palid.

— Dar patronul... murmură el.

— Ce e cu patronul ?!

— El scrie la fel ca înainte.

— Şi tu eşti patron ?! se înfurie Niki. -

Da, iată aşadar ce se întîmplase, generalul şi nu nenorocitul de Cancea îi mutilase scrisul, ca să-i facă lui o figură, din invidie. Generalul, el însuşi, imprimase presei acest stil de un mesianism găunos şi legionaroid... Doamne Dumnezeule, ce era de făcut ? „Dacă n-ar fi Luchi, m-aşi duce, cu sufletul uşurat, în atelierele lui Paraschiv, sau mai bine înapoi la ţară, pînă o muri acest general... N-o trăi cît lumea ! Nu sînt de patruzeci de ani ca să nu pot să aştept."

Luchi îl prinse pe Ştefan în luminile ochilor ei : ,,eî, parcă îl întreba, şi acum ce-ai de gînd ? Curaj ! Voi fi alături de tine orice- ai face !" Dar Ştefan parcă nu- şi mai putea des-cleşta fălcile. Cum să se întoarcă înapoi la ţară ? Şi Luchi ? Cum o putea părăsi ? îşi reveni şi cu o voce abia auzită, răguşită de deprimare, zise :

• — Şi ultimele reportaje pe care le-am adus...

•— Ultimele reportaje pe care le-ai adus ? strigă Niki. **Zi** Ca nu le-ai mai adus, îi spui patronului că eşti şocat şi că trebuie sa te internezi într-un spital. Ceea ce e şi adevărat, irii-a povestit Luchi şi văd şi eu cu ochii mei.

— Niki, reluă Ştefan, pot să rămîn la ziar ca S:cretar de redacţie ?

— Pentru multă vreme, da, ai scris, patronul nu mai are nimic cu tine. Dar dacă o să-ţi ceară într-o zi să pleci iar pe front, sau să scrii un normativ, atunci nu mai e nimic de făcut, trebuie să te decizi. Aşa e acum presa. Rămîi în ea ? Pleci ? Singur şi,, numai pe răspunderea ta poţi lua o hotărîre. însă, cum ţi-am spus, poţi fi multă vreme liniştit. Acum e rîndul altora, poate al meu...

/ Trecură la masă. Niki arăta mai departe înstrăinat. Un fel de răceală necruţătoare se instalase în fiinţa lui. într-un timp uluitor de scurt, nici cinci luni, personalitatea lui fusese parcă ucisă. Inteligenţa lui, care nu strălucise niciodată, dar, pe care îţi făcea plăcere s-o simţi totuşi prezentă sub înfăţişarea lui bonoma, ai fi zis că murise şi locul ei fusese luafi de un singur gînd, pe care el şi-1 însuşise şi nu mai putea avea altul : supunere ! Sub ameninţare, el alesese. Şi ce era rău, încetase orice luptă, adică nu mai păstrase în conştiinţa sa nici-un teritoriu de rezervă, unde măcar acasă, în intimitate, sau în faţa unui prieten, să se refugieze. Iată-1, acum tăcea, ca şi cînd i-ar fi purtat lui Ştefan pică pentru binele pe care i-1 făcuse, în zadar încercă Ştefan să-1 învioreze, să-1

facă să-i spună ce noutăţi au mai auzit la *radio ascultare.* Şi dacă într-adevăr succesele nemţilor sînt adevărate şi nu cumva ruşii se retrag ca pe vremea războiului cu Napoleon, ca să-i atragă în imensitatea spaţiului lor şi să-i poată abia după aceea nimici total...

— Istoria nu se repetă, zise Niki aproape brutal. Nu in trăm în iarnă şi Rusia va fi învinsă. Din contră, englezii con firmă pierderile catastrofale ale ruşilor, în oameni şi material de război, nu e vorba de nici-o retragere. Ar fi ceva dacă s-ar retrage, am putea presupune o strategie generală ba zată pe experienţa războiului cu Napoleon, dar Kutuzov ştia să-şi ferească soldaţii, în timp ce acum, Stalin a fost luat prin surprindere şi cad prizoniere armate întregi...

Ştefan îl asculta şi în mod bizar îi venea să rîdă. Da, iată, se tîmpise Niki, parcă era şi el şocat, deşi pe lîngă urechile lui nu şuierase nici-un glonţ. Vorbea ca un papagal...

— Niki, dar unde e faimoasa prăbuşire a regimului bolşe vic, ca urmare a atacului german ? Războiul continuă lotuşi şi nici-un rus nu s-a răsculat.

P — Mai e timp, zise Niki. Şi vezi, adăugă el parcă amenin ţător, ţi-o spun o singură dată : fii atent ce vorbeşti şi cu cine.

— Da ce dracu e cu tine, nici de vorbit între noi nu maî putem vorbi ?

i" — Fii foarte atent, se mulţumi Niki să repete şi se sculă 'de la masă şi îşi luă la revedere.

Zise că avea o întîlnire.

Luchi se uită la Ştefan cu o privire care confirma spusele fratelui ei.

;- — Da, Ştefane, zise ea, aşa este, fii atent ce vorbeşti. Ai să vezi pe zidurile oraşului afişe pe care scrie ;

Cine limbă lungă are
Cinci ani va săpa la
sare.

r „Da, parcă îi răspunse şi el din priviri, dar asta nu înseamnă să renunţi în tine însuţi să gîndeşti. Să te fereşti, dar nu să te supui în sinea ta, cum văd că s-a întîmplat cu

Niki".

— Va să zică abia a trecut un an şi puterea i-a şi luat

generalului minţile, zise Ştefan.

— De ce ? zise Luchi.

— Cum poţi sa guvernezi amenin ţînd în felul ăsta oame
nii ? Chiar şi o dictatură are nevoie de sprijinul populaţiei.
Altfel la prima ocazie care se va ivi, dictatorul va fi spînzu-
rat de un stîlp de mulţimea înfuriată. Ne-a scăpat de legio
nari, da, 1-am aprobat, am avut chiar încredere că va
exercita o dictatură înţeleaptă ; primul meu articol datorită
căruia am fost angajat, dar pe care patronul nu 1-a publicat,
se intitula : *Dacă ar şti generalul.* Cu alte cuvinte aşteptam
de la el să-i reprime pe legionari. Şi acum ? Le preia me
todele ?

— Da, Ştefane, zise Luchi. Trăim timpuri grele. Bine că

te-ai întors relativ sănătos.

— Asta e adevărat, zise el.

Dar era mereu vesel. Aceste revelaţii, după ce îl zdruncinaseră, nu mai aveau acum nici-o putere asupra spiritului său. Faptul că întreaga populaţie era amenin ţată cu ocna parcă uşura povara vinii sale de a rămîne angajat într-o presă care nu mai era a opiniei publice, ci a unui singur om, care îşi impunea gîndirea lui obtuză şi voinţa lui brutală asupra ei. Parcă singură presa se supunea ? Zeul războiului silea şi pe muncitor să fabrice gloanţe şi obuze, pe intelectual să îmbrace uniforma de ofiţer de rezervă şi să părăsească

liceele şi şcolile, pe ţăran să trimită în foc pe cei mai buni fii ai săi. Iar generalul era instrumentul orb care agrava zelos nenorocirea generală.

Ştefan, singur cu fata iubită, nu mai avea nici un alt gînd sau sentiment, afară de bătaia inimii pentru ea. Totul trecea în urmă ; imaginile acelor băieţi care mureau lîngă el în tranşee, cu un singur gest, braţul ţîşnind fulgerător să apere prea tîrzm ochii, sau un singur geamăt, în care se auzea numele mamei sau al soţiei, zilele nesfîrşite în care înaintau prin ploaie şi arşiţă şi nopţile cu cer înstelat cînd nu era săgetat de gloanţe trasoare sau luminat de rachete orbitoare, verzi şi roşii, semnale de atac, de prezenţă, sau de înaintare... Şi Ruşeţeanu, acest general îngîndurat care se purtase bine cu el, şi care îşi găsise moartea, împreună cu statul sau major, tocmai cînd misiunea sa se încheiase...

O senzaţie copleşitoare de fericire îl stapîr.ea. îşi simţea inima grea, ca şi cînd ar fi fost nenorocit... Avea inima plină, parcă da pe deasupra... Se ridicaseră şi trecuseră în hol. Luchi ieşise şi curînd se întoarse cu cafele. Puse uşor ceştile negre pe măsuţă. Ştefan îi îmbrăţişa picioarele şi îi strînse genunchii de obraji, îl îmbată mirosul rochie;, proaspăt, curat, parcă parfumat cu ceva fără nume, poate chiar ;mirosul bumbacului verde din care fusese făcută, reînviat sub arsura fierului de călcat... Ea îi puse mîna pe cap, dar nu-1 mîngîie ; avu doar un gest de împingere pe care îl explică în aceeaşi clipă :

— S-ar zice că mă iubeşti...

El nici n-o auzi. îi sărută cu patimă genunchii accpenţî, murmurînd :

— Luchi, te iubesc atît de mult încît nici nu mă mai
gîndesc la tine, aşa cum cîteodată nici nu ne mai gînclim
că există soare pe cer, ştim că e şi că el e viaţa noastră.

— Şi dacă şi eu nu m-aşi gîndi la tine şi aşi zice că eşti

soarele meu ? Cine s-ar mai gîndi ? Ce-am face, Ştefane ? Cum ai putut tu, patru luni de zile, să nu-mi scrii un rînd ? Trebuie să-mi explici. Cred că eşti conştient că am nevoie de o explicaţie din partea ta.

El se reaşează. Izbucni în rîs : nu-i păsa ! N-avea nici-o

explicaţie de dat.

— Crezi că c firesc să nu te gîndeşti nici-o clipă la fiinţa pe care zici c-o iubeşti, atît de mult timp ? relua fata cu privirea sticlind nu de dorinţa de a avea o revelaţie care să-i infirme logica ei neclintită, ci pur şi simplu de a şti cum era cu putinţă faptul. Imaginea cu soarele, adăugă ea, şchioapătă ca orice imagine, nu ne e indiferent de pildă, cînd ne trezim dimineaţa, dacă el este sau nu pe cer. îl căutăm aproape tot timpul, *Kit-l uităm,* cum pretinzi tu, cînd nu e el, sînt norii, care ne plouă, sau zăpada care ne ninge. Caută altceva ! ;

Ştefan se posomori : ce-avea cu el fata asta ? O iubea, se simţea fericit, ce vroia de la el î Cum să-i explice, dacă nici el nu ştia ? Ştia fiinţa lui, care trăise în tot timpul acesta cînd o uitase pe ea, pe Luchi, în apropierea morţii, dar nu ştia mintea iui. Nu putea să scoată un cuvînt despre ceea ce văzuse acolo. Să-i spună că tremurase la primul atac şi că la al doilea tremurul nu încetase ? Că de atîta spaimă începuse să dorească să-1 lovească un glonţ ? Şi că abia după ce apăruse aceasta stranie dorinţă începuse să semene cu soldaţii si ofiţerii ? Să rîdă sub bătaia mitralierelor ? Să înjure ? Să fie, adică, gata să moară cu rîsul pe buze sau scoţînd o crîncenă înjurătură ? Să asculte bubuitul artileriei dezlănţuite, care îl făcea să se chircească şi să se ţină cu mîinile de burtă, cum ai asculta tunetul norilor sub o ucigătoare furtună, care te putea nimici şi amesteca cu pămîntul ? Că era prea mult pentru fiinţa lui, să se obişnuiască cu moartea, să înveţe, adică, să trăiască cu ea, ceea ce

r

însemna să tragă la sorţi cu cei care după un asalt n-aveau să se mai ridice de la pamînt şi în acelaşi timp bătaia înfricoşată a inimii lui să n-o uite pe ea, fata iubită ?

— Trebuie multă vreme, zise el, pînă începi să redevii normal, acolo unde moartea seceră în jurul tău sub lumina soarelui şi sub cerul frumos şi senin. Trebuie să recunosc că aceşti băieţi de la ţară, poate şi pentru că au făcut armata, mi-erau superiori. „Aici se moare, măi frate, îmi spuneau. Du-te la postul de comandă al regimentului, stai cu domn' maior. Aici nu e de tine !" Stăteam ! Cum puteam să plec ?

Şi nu trecea mult şi îmi vîram capul în pamînt, în tranşee, prins de groază. Se trăgea în mine, îmi dădeam seama că cineva vrea să mă omoare şi scormoneam ca o cîrtiţă în peretele moale al tranşeei, să scap... Scăpăm... Dar cît timp ? mă întrebam... O lună şi ceva am avut febră, un glonte mi-a smuls .muşchii omoplatului ; cînd ai febră nu mai eşti normal...

— Bun, reluă fata cu o voce şoptită, implacabilă, pe urmă febra ţi-a trecut şi te-ai obişnuit şi cu moartea, din moment ce ai putut gîndi liniştit şi scrie reportajele tale.

Alături de ele, poate chiar în acelaşi plic, puteai să-mî trimiţi cîtcva rînduri : „Dragă Luchi, mă gîndesc la tine, mi-e dor de tine, abia aştept să te revăd. Războiul e greu. îartă-mă că nu pot să-ţi scriu mai mult". Dar aia e ! că tu nu te gîndcai la mine, că ţie nu ţi-era dor, că nu mureai de nerăbdare să mă revezi ! Mă întreb de ce ? ! se miră ea.

destulă putere să poată răspunde în locul Iui la această întrebare.

Nu era nimic catastrofic în mirarea ei, dar era mai rău : se mira, nu înţelegea. Catastrofă putea fi de pildă dacă ar fi înţeles : nu fusese prezentă în fiinţa lui, deci n-o iubea. Nu era însă asta. Ştia că exista iubirea. Dar ce fel de iubire ? Şi sufletul ei nu avea

O lungă tăcere se aşternu între ei. El arăta turburat, fericirea care îi inundase pînă atunci chipul se umbrise. Zvîcaetul umărului sau devenise parca mai violent, ca şi grimasa care îi trăgea colţul gurii însoţind instantaneu spasmul umărului,,. El nu auzi că soneria zbîrnîise şi nu înţelese de ce fata se ridicase. Ap-oi auzi voci în antreu „sărut mîinile, te deranjez ?" „Nu, deloc, intră, Mihai".

XI

Şi numitul Mihai pătrunse în hol. Era doctorul Spurcaciu. Ştefan îi văzu şi citi pe chipul acestuia imensa uimire care î! stăplnea pe el însuşi : ce căuta ăsta aici ? Aceeaşi întrebare se citea în privirea albită a doctorului Spurcaciu, care lua loc foarte decis în fotoliu şi deodată rosti :

— Ia ascultă, mă, ce cauţi tu la logodnica mea ? Ţc-am mai văzut o dată, la Revelion, dansind cu ca şi hlizindu-te ca un tîmpit, fără să-ţi dai seama că ea nu avea pentru tine clecît dispreţ. Ce tot îi dai tîrcoaîe ? Profiţi de faptul că noi sîntem oameni civilizaţi şi te primim în mijlocul nostru şi nu-ţi zicem ieşi afară, ca tu să tot revii şi să te dai la fetele noastre crezînd că eşti tot la ţară, să le chemi la gard ? Ei bine, cu tine eu n-o să mai fiu chiar aşa de civilizat şi nu numai că n-o să te poftesc politicos să închizi uşa pe dinafară ci chiar o să-ţi zic : ieşi afară ! Ieşi imediat...

Ştefan nu se mişcă. Uluită, fata se uita la doctorul Spurcaciu fascinată de imprevizibil. Ce era cu el ? Ce zisese ? Cine îi dădea dreptul ? ! Aşadar continua s-o iubească tot atît ele mult ca odinioară, se credea tot atît de apropiat de ea ca la început încît se arunca acum în luptă ca un disperat, cu ultimele mijloace ? !

— Mihai, strigă ea.

Doctorul Spurcaciu însă era surd. Stăpîn pe sine, în prada unei voinţe aproape halucinante de a-şi strivi adversarul, nu-1 slăbea pe Ştefan din priviri, cu care îl paralizase atît de total înc'it ai fi zis că acesta nici măcar nu mai răsufla.

— Ai o mutră de parcă ai vrea să-i spui lui Luchi că te
miri de ceea ce ţi se întîmplă, continuă el. Miră-te ! Miră-te
şi c!c unde te cunosc. Nu de la Luchi. Vă cunosc pe toii din
facilitare, *Ies culs terreitx,* nu ştiţi decît să rînjiţi cu dinţii
voştri laţi, plini de mămăligă şi să trageţi sfori. Vă luaţi
exarrencle vînzîo.d perechi de boi ca să compromiteţi toate
profesiunile nobile : medicina, arhitectura, învăţămîntul. De
fiecare dată cînd oraşele înfloresc, daţi năvală, le luaţi cu
as.dt, căutaţi drumurile de intrare cele mai potrivite şi
atacaţi direct în familiile noastre şi toată civilizaţia cetăţii
se degradează : sîntern din nou aduşi la barbarie şi din nou
trebuie s-o luăm de la cap. Inteîectualmente sînteţi inca
pabili, aveţi limba groasă şi pînă vă emancipaţi vă trebuiesc
două-trei generaţii, în ce mă priveşte, vă detest. Voi nu
sînteţi adevăraţii ţărani, care au dat atîtea valori, adevăraţii
ţărani nu arată aşa ca tine, încolţit şi incapabil să mai scoţi
un cuvînt aşa cum arăţi tu în clipa de faţă, un adevărat
ţăran s-ar fi ridicat imediat şi demn, ar fi părăsit imediat
scena. Ce mai aştepţi ? Afară !

Dar nu numai Ştefan nu mai putea scoate un cuvînt, ci
şi Luchi. Ăsta era doctorul Spurcaciu, liniştitul ei prieten ? Liniştit arăta şi acum dar fondul ieşirii lui era, fără îndoială,, isteroid. Pvidica vocea. Poruncea în casa ei. Se lega acum de înfăţişarea fizică a lui Ştefan, formulînd epitete medicale jignitoare, apoi trecu la zoologie... Era plin de vervă şi avea o precizie logică în exprimare uimitoare pentru un om sub starea în care se afla el în acele clipe, îl făcea pe Ştefan batracian, bărzoi stupid, găină plouată,

repetent la examene, parvenit neruşinat (i-a citit idioatele lui reportaje, s-a ş-ters

pe urmă undeva cu ele), legionar deghizat, schelet rînjind (cum face acum !) bun de pus în faţa studenţilor şi studiat ca exemplu de acromegalie şi distrofie a tuturor membrelor şi organelor de la nas şi labele picioarelor, pînă la cele intime... Cîine otînjit, prins cu botul în oala cu lapte, potaie flocăită în lupta pentru un os aruncat cu dispreţ de stăpînul lui, marele şantajist al presei... La aşa stăpîn, aşa cîine... — Mihai, strigă Luchi din nou. Ce e cu tine ? ! Şi glasul ei i se păru lui Ştefan plin de tandreţe. Şi deodată buimăceala îi pieri şi înţelese : în lipsa lui, Luciu îl părăsise. Altfel cum şi-ar fi permis doctorul Spurcaciu să-i vorbească astfel, dacă între ei doi nu s-ar fi luat hotărîri decisive ? Răceala ei de mai înainte, întrebările insistente, neînţelegerea cu care îi întîmpinase sosirea... Brusc, sări în picioare. Fata îi aruncă o privire îngrozită : — Ştefane, nu sări la bătaie, strigă ea. Dar el nu vrusese să sară la bătaie, ci să plece. Totul era pierdut. Să nu sară la bătaie ! îi fusese deci frică lui Luchi să nu fie lovit omul pe care ea îl iubea, de către el, Ştefan, care îi era străin...

„Luchi, Luchi, gîndea el fugind (credea doar că fuge, fără să-şi dea seama că mersul său era rar şi aproape împleticit). Niciodată, Luchi, n-o să te mai iubească cineva ca mine !... Adio !... Totul s-a sfîrşit!..."

Şi merse în neştire ore întregi rătăcind pe străzi, cu su fletul gol, în oraşul inundat de lumina blîndă a soarelui d§ octombrie.

;

în urma lui, Luchi, revenindu-şi, îi spuse doctorului

Spurcaciu :

— Am uitat că eşti un om nesigur. Inspiri siguranţă, dar în realitate nu e nimic sigur în tine. Nu ştiu de ce nu mi-a ajuns experienţa la care ne-a supus pe amândoi Adrian şi am încercat să mă apropii iar de tine. M-ai făcut să plătesc

cu această scenă prietenia reală pe care ţi-o purtam. Eu am greşit că am acceptai să mă întîlnesc cu amîndoi, cînd cu unul, cînd cu altul. Nu m-ai lăsat să aleg... Nu ştiu ce-o să mai fie, dar la tine renunţ. Nu-mi pare rău.

i

— îl iubeşti ? Ştiu că nu-1 iubeşti, zise doctorul Spurcaciu aproape indignat.

Frumoşii ei ochi sticliră :

— Pleacă, îi zise.

Şi nu era în glasul ei nici-o simpatie pentru el.

Brusc împovărat, tînărul se încovoie. Grumazul i se frînse. Amuţi... Cînd îşi ridică din nou privirea, văzu că era singur, fata nu mai era acolo. Plecă şi el ca şi Ştefan şi ieşi pe străzi cu mersul nesigur, dar cu o înfăţişare îndîrjită. Se vedea că starea în care îl aruncase întîlnirea cu rivalul său nu-i trecea şi că era ce lungă durată... •- î

Oraşul continuă să strălucească sub lumina soarelui de toamnă...

'

Sfîrsitul volumului 1

—--r-poligl[afic],
"Bucureşti,